

commentariorum. Ad hæc, inquam : Nimirum sanctarum spatiosus ager Scripturarum, omnibus Christi confessoribus communis est, et tractandi illas nulli jure negari potest licentia, dummodo salva fide, quod sentit, dicat aut scribat. Quis namque recte indignetur, eo quod in eadem possessione post unum aut duos puteos, quos foderunt Patres præcedentes, plures proprio fodiant labore filii succedentes? Denique Isaac et alios puteos fodit, præter illos quos foderant servi patris sui Abraham, quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philistiim. Nam postquam et illos rursum fodit, appellavitque eos eisdem nominibus, quibus ante pater vocaverat, sequitur Scriptura, et dicit : Foderunt in torrente, et reppererunt aquam vivam. Item foderunt et alium. Ac deinceps : Profectus inde fodit alium puteum (Gen. xxvi). Itaque, juxta hanc regulam, nobis quoque concedant, post illos puteos quos foderunt, id est, post illos tractatus quos tractaverunt Patres et priores nostri, et alios fodere puteos proprii vomere ingenii, dummodo vivam, et nos aquam reperire possimus, quæ nulli noceat bibenti, nulli scandalum vel errorem faciat legenti. Sed jam gratiæ Dei, tuæque auctoritatis patrocinio fretus, propositum ingrediar opus, solummodo in Domino Deo spem meam ponere (Psal. LXXII) bonum judicans, ut videlicet non hic, sed in futuro recipiam mercedem

R. D. D. RUPERTI

ABBATIS TUITIENSIS

IN

APOCALYPSIM JOANNIS APOSTOLI

COMMENTARIORUM

LIBER PRIMUS.

350 (CAP. I.) — « Apocalypsis Jesu Christi. » A Cum tota libri series Græce conscripta fuerit, et de Græco fonte in Latinæ linguæ amnem cucurrerit, sola ejusdem appellatio intacta permansit, ut apud Latinos diceretur Apocalypsis: quod nomen poterat in revelationem transferri, videlicet ob excellentiam rerum sive mysteriorum quæ hæc Scriptura comprehendit. Sic alleluia, sic amen, Hebræa vocabula, ob dignitatem sensuum in Græcis et Latinis litteris permanserunt. Sic Evangelium in Latinis codicibus de Græco reservatum est; quo sermone omnes, præter Matthæum, evangelistæ conscripserunt.

Itaque « Apocalypsis, » id est revelatio præcellens et in sensibus adorandæ plena majestatis, « Jesu Christi, » inquit, id est Salvatoris uncti. Quemadmodum in psalmo scriptum est : « Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. XLIV). » Et quidem multi nomine Jesu æquivocati sunt, sed hic propriam nominis hujus habet rationem. Quam subjungens angelus, cum dixisset : « Paries autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum; ipse enim, inquit, salvum faciet populum suum a peccatis eorum (Matth. 1). » Item multi christi, id est, uncti fuerunt, sed hic præ omnibus illis unctus est; utpote

« in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter (Coloss. II); » illi autem hujus fuerunt vel sunt consortes, sive participes. De hoc itaque sentiendum est, quia, sicut omnium, ita et revelandæ hujus Apocalypseos potestatem, quam natura non habebat, ejusdem Jesu Christi humanitas dono accepit. Unde sequitur et dicit : « Quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito. » Quid enim habet quod non acceperit in unigenito etiam Filio nostra natura? (I Cor. IV; Rom. VIII.) Quid porro non accepit, aut quid non datum est ei pro eo quod obedivit « usque ad mortem, mortem autem crucis? » (Philipp. II.) Nihil illi non subjectum reliquit Deus, cum Psalmista dicat : « Omnia subjecisti sub pedibus ejus (Psal. VIII). » Sed et ipse de seipso dicit, obedientia jam consummata : « Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra » (Matth. XXVIII). In isto quoque libro dicit : « Et sui mortuus, et ecce sum vivus [vivens] in sæcula sæculorum, et habeo claves mortis et inferni. » Verum hæc de rerum omnium potestate dicta sint. Illam, de qua nunc sermo est, scilicet revelandi cœlestia sacramenta servis suis, potestatem, humanitas dono accepit; quemadmodum et in hoc libro significatum est, ubi Agnus signatum de dextera

sedentis in throno librum accepit et aperuit (*Apoc. v.*) De qua potestate itidem spiritus dicit Ecclesiis : « Hæc dicit sanctus, et verus, qui habet clavem David : Qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit (*Apoc. iii.*) » Itaque humanitati quidem Jesu Christi nihil est quod datum non sit, aut quod non acceperit : Divinitati vero nihil datum est in potestatem, quod ante non habuerit. Dicat ergo : « Quam dedit illi Deus palam facere servis suis. » Apertius quidem esset si dixisset, qua. Sed hic modus locutionis sæpe fit in Scripturis. Unde est. « Bonum certamen certavi (*II Tim. iv.*) » pro eo quod est, bono certamine certavi. Quibus palam facere servis suis? Illis utique quos pro ipsa manifestatione jam amicos dicit, ita loquens sub ipsa apertione libri signati, id est, sub articulo suæ passionis, qua Scripturas implendo intelligibiles fecit : « Jam non dicam vos servos, sed amicos meos; quia omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis (*Joan. xv.*) » Quod autem ait : « Quæ oportet fieri cito; » non ita intelligendum est, tanquam ea sola contineantur in hac Apocalypsi, quæ futura erant; et non ea quæ jam tunc erant, vel ea quæ ante facta fuerant. Nam, postmodum Joanni dicitur : « Scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc. » Verum, quia circa illa, quæ cito futura erant, summa intentionis est, et propter illa maxime texuntur præterita sive præsentia, idcirco recte in exordio contentus fuerit dicere : « Quæ oportet fieri cito. » Sic et Jacob patriarcha in benedictionibus suis non omnino taciturus erat de præsentibus sive futuris [præteritis], et tamen in exordio solummodo futurorum mentionem fecit, ita dicens : « Congregamini filii Jacob, ut annuntiem, **351** quæ futura sunt diebus novissimis (*Gen. xlix.*) » Sequitur :

« Et significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni. » Significavit, hoc loco idem est ac si diceret, signavit, id est, quibusdam imaginum sigillis clausit atque obfirmavit ut non cunctis, sed tantum diligentibus paterent atque studiosis. Nec vero illud præcedenti repugnat dictioni, qua dixit : « Palam facere servis suis; » nam alii sunt quibus palam fecit quælibet et dixit, « vobis datum est nosse mysteria regni Dei (*Matth. xiii.*); » alii vero, quibus significavit, de quibus item continuo subjunxit : « cæteris autem in parabolis (*Act. ii.*) » Denique sancti apostoli quibus datum est in tempore suo nosse mysterium regni Dei, tunc scilicet, quando Spiritus sanctus super eos venit eosque invisibiliter docuit (*Act. ii.*), ipsi sunt illi eatenus quidem servi, sed extunc amici, quibus ista palam fecit. Hi autem, qui pro qualitate sensus nesciunt revereri aut amare cœlestia, nisi sub hominibus aut imaginibus rerum, quæ formidabiles aut venerabiles esse solent sensibus carnis, ipsi sunt, quibus eadem significavit. « Mittens, inquit, per angelum suum servo suo Joanni. » Iste Angelus in figura Christi apparuit beato Joanni. Quia enim cum Patre et Spiritu sancto Filius unus est Deus, omnia revelans, utique

A illum angelum replevit, atque in illius corde habitans, per eum locutus est Joanni.

« Qui testimonium perhibuit Verbo Dei, et testimonium Jesu Christi quæcunque vidit. » Hæc pars exordii hujus, magnam totius libri auctoritatem perficit, ut non debeant contemni vel minoris haberi celsitudinis, quam cæteræ Scripturæ, quas in canonico apice recipit ac veneratur Ecclesia Christi. Si enim hanc Apocalypsim non recipit quis, [consequens est ut nec illud recipiat testimonium Verbi Dei, testimonium Jesu Christi, id est, Evangelium ejusdem Joannis, in cujus initio dicit : « In principio erat Verbum, » etc. De illo namque testimonio dicit adjungens, « quæcunque vidit, » videlicet ad confirmationem ejusdem testimonii; quia nimirum cum in testimoniorum constantia diversitas sit, ille constantissimus judicatur testis, qui quæ testificatur ipse vidit. Eandem ob causam cum dixisset, « quia unus militum lancea latus Domini, cum jam obiisset, aperuit et continuo exivit sanguis et aqua; statim subjunxit : « Et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus, et ille scit quia vere dicit ut et vos credatis (*Joan. xix.*) » Et alibi : « Ille est discipulus qui testimonium perhibet de his, et scripsit hæc; et scimus quia verum est testimonium ejus (*Joan. xxi.*) » Nec vero singula scribendo testimonium perhibuit de omnibus quæcunque vidit. Ipse enim dicit : « Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc (*Joan. xx.*) » Verumetiam hæc dicens, « testimonium perhibuit de omnibus quæcunque vidit, » non quidem omnia scribendo, sed multa fuisse dicendo; ita ut quemadmodum in fine dicit, si omnia scribantur, nec ipsum arbitretur mundum capere posse eos, qui scribendi essent, libros. Hoc autem cum dicit, non ad multitudinem codicum, sed ad magnitudinem spectat sensuum, quos etiam nunc, cum pauci sint libri, universos capere non possunt, qui in mundo sunt; et illa quidem, quæ fuerant Jesu Christi, id est, secundum formam servi, sive habitum hominis, visibiliter effecta, iste videre potuit; sed Verbum ipsum, cui nihilominus testimonium perhibuit, videre oculis non potuit. Idcirco ita non dixit : « Qui testimonium perhibuit Verbo Dei, quæcunque vidit; » sed clausulam protelans præmisit, « et testimonium Jesu Christi; » et tunc demum clausit dicens : « quæcunque vidit. »

« Beatus qui legit et qui audit verba prophetiæ hujus, et servat ea quæ in ea scripta sunt. Tempus enim prope est. » Conscius sibimet quæ vel qualia viderit, quas pœnas malorum, quæ præmia honorum hæc Apocalypsis Jesu Christi palam sibi fecerit, competenter exclamat, ore grandi atque intentione vehementi, beatum illum esse veraciter dicens, qui ea quæ hic scripta sunt, verbi gratia, septem tubas admirabiles in hac prophetia contonantes audiens, aut si litteras novit [illa] legens observaverit, seque vigilanter ad illam quæ canit in die judicii

archangeli, tubam Dei, tubam novissimam præparaverit. Sic legislator Moyses, cum de longinquo, videlicet multo antiquior quam iste, beatitudinem sanctorum prospiceret, partimque par ænigma prædiceret, repente exclamavit : « Beatus es tu, Israel, quis similis tui, popule, qui salvaris ? » (*Deut. xxxiii.*) Tanta quippe tamque horrenda pravorum damnatio ; tanta tamque horrenda justorum glorificatio est, ut merito spectator exclamet, et exclamando spiritus significet quod loquendo explicare lingua non potest ; tunc maxime, quia tempus prope est, et quando [quia] adsit, quando novissima tuba canat, incertum est, prævideri non potest. Sane verba prophetiæ hujus, cum dicit, omnimodam prophetiam hic intelligere vel exspectare debemus, id est, trium temporum, præteriti, præsentis et futuri. Sic enim et ante nos dictum, et verum est, quia prophetiæ tempora tria sunt, scilicet præteritum, præsens, et futurum. Prophetia de futuro est : « Ecce virgo concipiet, et pariet filium (*Isa. vii.*) » Prophetia de præterito est : « In principio creavit Deus coelum et terram (*Gen. i.*) » De illo enim tempore dixit homo, quando non erat homo. Prophetia de præsentis est, quam apostolus Paulus, dicit : « Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus, occulta cordis ejus manifesta sunt, et ita cadens in faciem adorabit Dominum pronuntians quod vere in nobis sit Deus (*I Cor. xiv.*) » Cum ergo dicitur, occulta cordis ejus manifesta fiunt ; profecto monstratur quia per hunc modum prophetiæ spiritus non prædicit quod futurum est, sed ostendit quod est. Sed sciendum est quod in duobus temporibus prophetia etymologiam perdit, quia, cum ideo prophetia dicta sit, quod futura prædicat, quando de præterito vel præsentis loquitur, rationem sui nominis amittit, quoniam non prophetatur quod futurum est, sed vel ea memorat quæ transacta sunt vel ea quæ sunt. Horum omnium temporum, sive de omnibus his temporibus, scilicet de præterito, de præsentis et de futuro, hæc prophetia contextitur, quia videlicet qualis fuisset, qualis tunc esset, qualis futurus esset Ecclesiæ status, hæc Apocalypsi revelavit huic dilecto suo Jesus Christus, sicut ex ipsa serie mirabili, eodem Jesu Christo dante, cognoscere potest lector, sive auditor beatus. Promissæ ergo beatitudinis spe, ad legendam hanc prophetiam duce Jesu Christo ingrediamur ; et legentes pariter audiamus, foris legendo litteram, intus audiendo mysteria quæ sapientibus et prudentibus abscondit, Pater revelat parvulis, illam apponentibus aurem (*Matth. xi.*), quam hæc ipsa prophetia sæpius requirit, cum dicit : « Qui habet aurem audiendi, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis (*Apoc. iii.*) » Quæ enim hæc hactenus dicta sunt, idcirco dicta sunt ut ejusmodi aurem nos habere vel querere persuadeant, scilicet attentam, docilem ac benevolam, quod doctorum ingenia sæcularium in exordiis suis competitorum facere non parva intentione laborant. Nam

A dicendo : « Apocalypsis **352** Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito, » attentionem audientis exigit, utpote qui de rebus magnis et cito futuris sese locuturum promittit. Docilem vero reddere intendit dicendo, et significavit. Per hoc enim innuit, sub nominum sive imaginum figuris cælestia debere mysteria requiri. Benevolam esse cupit, cum dicit de sua persona, « qui testimonium perhibuit Verbo Dei, et testimonium Jesu Christi quæcumque vidit. » Multam quippe ex nobis meretur benevolentiam persona talis, « quæ testimonium perhibuit Verbo Dei, et testimonium Jesu Christi quæcumque vidit. » Multa res ipsa, cujus fructus legentibus, audientibus atque observantibus beatitudo est.

B « Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis et pax. » Hanc salutationem gratiæ et pacis, libenter omnes ubique gentium fideles, tanquam vere ad nos missam de ore Joannis accipimus, libere et veraciter profitentes quia de septem Ecclesiis sumus, et in Asia sumus. Asia quippe *elatio* interpretatur, et sæculum istud significat *elatum*, seseque efferens, tanquam marinis fluctibus, sicut in psalmo canitur : « Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus (*Psal. xcii.*) » Quod est dicere : Mirabiles persecutiones sæculi, sed multo magis mirabilis Dominus in eisdem persecutionibus comescendis. In hujusmodi Asia septem Ecclesiæ sunt, id est una et unica Ecclesia catholica, sancto septiformi spiritu ordinata et ornata. Quidquid ergo gratiæ et pacis « septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, » hic præoptatur, nobis omnibus gentibus Christum colentibus jure vindicamus, etiam si hic humilis spiritu apostolus et evangelista suam orbi terrarum auctoritatem ingerere dissimulans, eam tantummodo orbis particulam, id est, Minorem Asiam nominet, in qua laboraverat. Istæ sunt septem mulieres quæ in Asia, jam decalvato vertice filiarum Sion, unum virum apprehendentes, dicunt : « Panem nostrum comedimus, et vestimentis nostris cooperiemur, tantummodo invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum (*Isa. iv.*) » Ac si dicant adorantes eum universæ familiæ gentium : « Ecce gens illa, quam, cum nullam haberet terram, eduxisti de Ægypto (*Psal. lxxx.*), et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuisti ei terram eorum ; ecce qualem retribuit tibi retributionem, ejiciens te extra portam civitatis, et crucifigens. Saltem nunc divertite ad nos. Non quærimus, ut de nobis regiones alienas pro mercede Evangelii tui, sicut illis pro mercede acceptæ legis, regiones septem gentium dedisti, scilicet Chanæorum, Amorrhæorum, Gergæorum, Jebusæorum, Ethæorum, Phærezæorum et Evæorum (*Josue xiii.* ; *Deut. vii.*). Sicut tunc propter eam septem gentes illas destruxisti, ita nimirum hactenus ejusdem quasi mulieris unius amore contentus, nos septem mulieres, id est, universitatem gentium contempsisti. Merito quondam in propheta super illa fornicatrice conquerebaris, dicens : « Et

hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, et vinum, et oleum, et argentum multiplicavi et aurum, quæ fecerunt Baal (*Ose. ii*). » Plus est quod nunc fecit, quia videlicet favens adulteris, te crucifixit. Nos nihil terrenum a te quærimus, præter quod ante Evangelium tuum habuimus, tantummodo invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum, ut ultra non vocetur super nos nomen dæmoniorum.

Igitur « Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, » idem nobis sit ac si dixisset : Joannes omnibus Ecclesiis, quæ sunt in mundo. Sic inchoans, patenter scripturam illam Sapientis veridicam sibi efficit, quæ de homine timente Dominum præclara promissione sic loquitur : « In medio Ecclesiæ aperiet os ejus, et implebit eum Dominus spiritu sapientiæ et intellectus (*Eccli. xv*). » Nam ecce in medio septem Ecclesiarum, quæ omnes, ut jam dictum est, una Ecclesia sunt, aperuit os ejus Dominus, et sic loquitur, ut sermo ejus omnium Ecclesiarum dignus sit auditu. Habet enim caput narratio ejus, fidem quippe catholicam, quæ vel cujus confessio omnis sanæ doctrinæ caput est.

Hic in capite confitetur ab hoc loco usque ad id quod postmodum dicit : « Ego sum α et ω , principium et finis, dicit Dominus Deus, qui erat, et qui est, et qui venturus est omnipotens. » Primo confitetur eum, qui erat, et qui est, et qui venturus est; deinde septem spiritus ejus; deinde testem fidelem Christum Jesum, offerens illi aurum, thus et myrrham. Offerit myrrham, ut homini quondam mortali, dicendo, qui est primogenitus mortuorum. Offerit aurum, ut regi, dicendo, qui est princeps regum, et ipsi gloria et imperium. Offerit et thus, dicendo tandem in persona vel de persona ejus : « Ego sum α et ω , principium et finis, dicit Dominus Deus, » et cætera. Quanti autem sit pretii confessio taliter effusa, nullus apprehendere sufficit. Non enim sic dixit, ut vulgo, sive in publica Ecclesia dici consuevit, credo in eum qui est, et qui erat, et qui venturus est, et in septem spiritus ejus, et in Jesum Christum testem fidelem, quomodo in symbolo quotidiano confitemur non quidem verbis eisdem, sive syllabis, sed eodem sensu, et modo enuntiationis. Simul una eademque ratione et fidem confitetur, et fidem fideique fructum suis auditoribus imprecatur. Cumque utrumque agat, unum tamen, scilicet solam gratiæ et pacis imprecationem agere videtur, nisi vigilanter attendas. Quomodo aurum in igne liquefactum, quomodo thus vel myrrha carbonibus injecta, formam priorem deserit; sic ista confessio fidei, magno fraternæ charitatis incendio conflata, vix potest agnosci quod fidei confessio sit, eo quod illam pene totam orationis imprecatoriæ vis in se converterit. Sed jam verba ipsa seriatim perscrutemur.

« Gratia, inquit, vobis et pax ab eo qui erat, et qui est, et qui venturus est. » Usitata valde, more apostolorum, Christi salutatio est, gratia et pax, et præcipue more Pauli, quem vas electionis suæ; ipsa gratia diffusa in labiis ejusdem Christi nominavit,

A in nulla quippe Epistolarum suarum salutationem hujusmodi omitit. Digna ergo dictio est, ut quasi statera ponderetur, et pondus ejus quantum sit, et si omnino definiri non potest, saltem utcumque æstimetur. Quid rogo Apostoli, quorum hic unus dilectus Jesu Christi est, per eundem Jesum Christum, nisi gratiam et pacem acceperunt? gratia namque, et non ex operibus vocati sunt (*I Cor. xv*), ut essent id quod sunt, scilicet apostoli, et ita tantum gratia honorati fuerunt, quandiu ipse, qui vocavit eos Dominus Jesus cum illis ambulavit. At ubi moriens ille pro nobis æterno patri Adæ debitum solvit (*Coloss. ii*), et veteris piaculi cautionem, pio cruore detergit, die tertia resurgens, pacem illis attulit stans in medio eorum, et dicens eis : B « Pax vobis (*Luc. xxvi*). » Reconciliaverat enim eos Deo, soluto pariete inimicitiarum per mortem crucis (*Ephes. ii*). Quod ergo acceperant, id est, prius vocationem gratiæ, et deinde pacem reconciliationis necessariæ, utrumque nobis optare debebant et offerre, non a semetipsis, sed ab illo a quo acceperant, et ipsi scilicet « ab eo qui erat, et qui est, et qui venturus est. » Hoc, inquam, illis instanter **353** commemorare debebant, ut scirent, se a Deo vocatos esse per gratiam, pacemque servarent et reconciliationem qua erant Deo reconciliati per Christum. Hoc interim silentio non præterire libet, quod cum jam dictus Paulus apostolus in omnibus Epistolis suis salutando Ecclesias hæc duo, scilicet gratiam et pacem conjungat, dicendo « gratia vobis et pax, » in his duntaxat, quas ad discipulum Timotheum scribit, misericordiam interponit : « Timotheo inquit, dilecto filio in fide, gratia, misericordia et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo (*I Tim. i*). » Nam, quia in illo episcopus omnes informabat, cujus officii summum et necessarium decus est, misericordia, et ille, ut fertur, zeli ferventioris erat, idcirco recte et opportune viscera misericordiæ illi habere præoptabat, et hæc inter cætera dicens : « Seniore ne increpaveris, sed obsecra ut patrem (*I Tim. v*). » Etenim nos omnes memores esse debemus, quia gratia Dei est, et non ex nobis, quidquid boni sumus aut habemus, et hoc respectu compati his qui necdum esse videntur quod sumus vel habere quod habemus (*I Cor. iv*; *II Cor. iii*), juxta mysticum sanctæ legis exemplum, quo ait Dominus : « Peregrino non molestus eris. Scitis enim advenarum animas, quia et ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti (*Exod. xxiii*). » Sed hoc, ut episcopi observent, qui constituti sunt animarum præses; multo maxime tam illis quam subditis necessarium est. Quapropter satis utiliter nobis actum est, ut is cui specialiter dictura erat [qui specialiter dicturus erat] misericordia, « pasce agnos meos, » in suo lapsu prius disceret quantum deberet esse misericors. Sed jam ad cæptam litteræ semitam redeamus : « Ab eo, inquit, qui erat, et qui est, et qui venturus est. » Nonnullis visum est dicta hæc de persona. Filii de-

bere intelligi, pro eo maxime quia dixit postremo, « et qui venturus est. » Quoniam venturus est iudicare vivos et mortuos ipse Filius, et nullam hic personæ Patris mentionem fieri, sed tantummodo Filii, et Spiritus sancti, bis Filii, scilicet et in eo quod prius ait, « ab eo qui erat, et qui est, et qui venturus est, » atque in eo quod posterius, « et Jesu Christo qui est testis fidelis, » etc. Semel vero Spiritus sancti, in eo quod ait, « et septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt. » Sed occurrit jam dictus apostolus Paulus, toties dicens, et toties distinguens, a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo, « gratia vobis et pax. » Utique Pater Christi Pater noster est, quemadmodum dicit : « Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, isque et erat, et est, et venturus est (Joan. xx). » Hoc solum quod postremo dicitur, et qui venturus est, compellere videtur, ut hæc de persona Filii dicta intelligantur quia de hac persona angeli dixerunt : « Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum (Act. i). » At vero et Pater sine dubio venturus, id est, seipsum fidelibus manifestaturus est, qui nunc vident eum « per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii). » Hoc tantum differt, quia Filius in forma servi (Philipp. ii) sic veniet, ut tandem formam non tantum boni videant, verum etiam mali, sicut infra scriptum est : « Et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. » Pater autem sic veniet, id est, apparebit, ut gloriam Dei Patris et Filii et Spiritus sancti non nisi videant boni. Quod si testimonio Scripturarum indiget, ut recte illo modo venire venturus esse credatur Pater, ecce in Daniele ita scriptum est : « Et aspiciebam donec throni positi sunt; et Antiquus dierum sedit (Dan. vii). » Item : « Et ecce cornu illud faciebat bellum adversum sanctos et prævalebat eis, donec veniret Antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis Excelsi; et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti (ibid.). » Cui dubium est in Antiquo dierum veniente, personam Patris exprimi? Nam de Filii persona ibidem scriptum est : « Aspiciebam ergo in visu noctis, et ecce Filius hominis in nubibus cæli veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit (ibid.). » Igitur eum, « qui erat, et qui est, et qui venturus est, » Deum Patrem intelligi nihil prohibet, imo et perpulchrum dignumque ac venerabile est, ut dum sequitur, « et a septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt, et a Jesu Christo qui est testis fidelis, » totius Trinitatis gloriosa confessio prædicari credatur. Erat, inquam, Pater, id est, immutabilis in se manebat, antequam hæc mutabilia conderet. Et est quoque, id est, immutabilis permanet, dum hæc eadem regit currentia mutabiliter. Venturus est nihilominus, id est, immutabilis apparebit, cum præterierit hæc mutabilium rerum corruptibilis species. Porro de bestia maligna, quæ proposito hujus adversari molitur, longe inferius scriptum est : « Et bestia quam vidi [vidisti] fuit, et non est. » Consolationem ergo reci-

piant in gratia ista tam ipse Joannes exsilio relegatus, quam et omnes qui pie volentes vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. iii), quia futurum est ut de omni persecutione, sive persequente dicatur : Fuit et non est. De isto autem, propter quem patiuntur, semper dicatur : Qui erat, et qui est, et nunquam esse desinet.

« Et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt. » A septem spiritibus, id est, a septiformi spiritu. Ita vero dicens, prioris scripturæ vultum respicit, ubi sic scriptum est : « Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. xi). » Et hic nimirum opportune ad illius scripturæ faciem respexit, præsertim quia is, de quo propheta loquebatur, « flos qui ascendit de radice Jesse (ibid.) » Agnus Dei, idemque Leo fortis, eorundem septem spirituum super se requiescentium, fortitudinem simul et claritatem significabat. Illi in septem suis cornibus, septemque oculis, et in septem lampadibus ante thronum Dei ardentibus, et in tot mysteriorum signis septemplicibus, septem libri signati sigillis, septem angelorum tubis, septemque phiaïis, et ante omnia in septem stellis, septemque candelabris id est, septem Ecclesiis. Igitur « a septem spiritibus, » id est, ab uno sancto septiformi spiritu, subauditur, eadem gratia vobis et pax. Hi videlicet septem spiritus, in conspectu ejusdem throni Patris sunt, id est, in conspectu sanctorum angelorum, qui adeo thronus Dei sunt, et adeo in ipsis sedet Deus, ut quidam ex eis etiam proprie throni vocentur. Hoc nimirum exinde habent, quia spiritus isti in conspectu illorum sunt, id est, quia spiritus istos conspiciunt. Nam, nisi isto septiformi spiritu confirmati essent, nullatenus sedentis pondus Dei ferre prævalerent. Ipse enim spiritus amor est, quo solo idonea fit creatura rationalis, ut in ea majestas Dei sedeat, quam ferre non potest quisquis illam non amat. Nam e contrario de illis quorum in conspectu sive diligenti memoria non sunt spiritus isti, Psalmista dicit : « Sicut cera fluit a facie ignis, sic peccatores pereant a facie Dei » (Psal. lxxvii), ut videlicet intelligas nullum posse subsistere a facie Dei nedum sedem esse Dei, qui non habet hunc spiritum amoris. Ab isto ergo spiritu septiformi; « gratia, inquit, et pax septem Ecclesiis; » cujus videlicet gratiæ et pacis hic fructus est, ut et ipsi cum sanctis spiritibus angelicis, thronus **354** Dei sint. « Et a Jesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum et princeps regum terræ, » et a Jesu Christo, inquit, subauditur, gratia et pax, « utpote per quem facta est ipsa gratia, et qui est nostra pax (Ephes. ii). » Nam gratia et pax per Jesum Christum facta est, « et ipse est, inquit Apostolus, pax nostra, qui fecit utraque unum (Rom. viii). » Hæc namque persona, in acquirenda nobis hac pace et gratia, plus egit, et semetipsum impendit, nostram assu-

mendo naturam, et obediendo « usque ad mortem, A mortem autem crucis (*Philipp. II*), » eandemque nostram in se resuscitando a mortuis, et consedere faciendo ad dexteram Patris, ubi nunc est, auctoritatem nobis firmam retinens hujus gratiæ et pacis.

Recte vero hanc personam nunc novissimo, id est, tertio loco posuit, quia et hic de ea plura dicturus est, et in sequentibus ipsa in diversis figuris conspicitur, ipsa plus et pene totum loquitur. Nam et septem quidem spiritus, singuli per ordinem singulis Ecclesiis loquuntur, sicut loco suo diligentius considerabimus, diciturque per singulos sive de singulis, « qui habet aurem audiat quid spiritus dicat Ecclesiis; » sed hoc ipsum quod spiritus loquitur, in hac persona loquitur, dicente hoc illi et illi Ecclesiæ, sive angelo Ecclesiæ scribe. Ergo et pro re B [rebus] competentibus eadem persona laudibus exornatur atque commendatur, ut in omnibus quæ loquitur in hac quoque scriptura, sicut et in cæteris, fides illi sine dubitatione adhibeatur. « Qui est, inquit, testis fidelis. » Et continuo adjunxit, « primogenitus mortuorum. » Addit adhuc, « et princeps regum terræ. » Et locupletius adhuc : « Qui dilexit nos, inquit, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo. Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen. Ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt, et plangent se super eum omnes tribus terræ, etiam amen. Ego sum, α et ω, principium et finis, et dicit Dominus C Deus, qui erat, et qui est, et qui venturus est omnipotens. » Hoc modo et supra jam dictum est, ut fidem catholicam Christi Jesu dilectus apostolus ore gratioso confitetur, et ejusdem fidei gratiam simul Ecclesiis imprecatur, et cum utrumque pulcherrime faciat, miro modo unum, id est, solam gratiæ et pacis imprecationem facere videtur, singulæ dictiones, summa cum dignitate procedunt, singulæ paucis in syllabis majestatem continent sensuum latissimorum. « Qui est, inquit, testis fidelis. » Vere testis, quod Græce dicitur *μάρτυρ*, quia et natus ob testificandam veritatem, et mortuus est pro testimonio veritatis, quemadmodum ipse Pilato dicit : « Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati (*Joan. D xviii*). » Nam et Pater quidem testis, de quo ipse Jesus Christus : « Et testimonium, inquit, perhibet de me, qui misit me Pater (*Joan. viii*). » Et Spiritus sanctus testis, de quo idem : « Cum, inquit, venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me (*Joan. xiii*). » Sed hæc sola est persona, quæ pro testimonio veritatis mortem sustinuit, unde et digne solus hic idem Filius dicitur testis. Et multi quidem testes veritatis mortem perpessi sunt, propter verbum testimonii sui, unde et Græco nomine *μάρτυρες* eos sancta Ecclesia nominare consuevit. Sed non parva distantia est ob quam et iste etiam cum additamento splendide dici-

tur testis fidelis. Nam, quod testis iste testificatus est, prius vidit et audivit quam in hunc mundum veniret; prius, inquam, vidit et audivit, et post in hoc natus est, et ad hoc « venit in mundum, ut testimonium perhiberet veritati, » quemadmodum et coram præside jam dicto ipse dixit. Hinc et Baptista Joannes : « Qui de cælo venit, super omnes est, et quod vidit et audivit, hoc testatur (*Joan. iii*). » Omnes alii de terra venerunt, et prius nati sunt, quam aliquid scirent, et post acceperunt aliunde, ab alio indice, quod testificando dicerent, et hoc ipsum non perfecte, sed ex parte, uno ex ipsis Paulo apostolo dicente : « Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus (*I Cor. xiii*). » Solus ergo testis ille fidelis, id est, talis qui antequam huc veniret ad testificandum, rem viderit et audierit, tam certus, ut non ex parte, sed totum perfecte cognoverit et prophetaverit. Adde quod mortuus pro eodem testimonio veritatis, mortem ipsam vicit, et resurrexit a mortuis, quod ante eum testes alii non fecerunt. Nam hoc est quod mox dicitur : « Primogenitus mortuorum, » id est, primus ex mortuis resurgentium. Resurrectio namque nobis regeneratio erit, quia videlicet nunc nascendo generati ad corruptionem, tunc resurgendo regenerabimur ad incorruptionem. Unde Dominus, « in regeneratione, inquit, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ (*Matth. xix*). » In regeneratione, inquit, pro eo ut diceret, in universali resurrectione. In illa regeneratione mortuorum, testis iste procul dubio primogenitus est, quia prior illis omnibus resurrexit, videlicet non jam moriturus. Nemo quippe ante illum ita resurrexit, ut ultra non moreretur (*Rom. vi*). Sed et testibus aliis, quorum primus fuit Abel justus, hoc dedit, hoc effecit ut resurgant et ultra non moriantur. Pulchra valde et splendida dictio, ut pro primo resurgente diceretur primogenitus mortuorum. Hoc nimirum splendore delectati dicimus, quia in illa tali genitura, beatæ apostolorum animæ, quasi matres exstiterunt, quippe quæ morienti Domino Jesu Christo, donec resurgeret, materno affectu condoluerunt. Idcirco namque tali ad eos vel pro illis similitudine usus est : « Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum (*Joan. xvi*). » Tandem iste, sic ad immortalitatem atque incorruptionem regeneratus, quid fecit? Ascendit in cælum, et sedet a dextris Dei (*Act. ii*). Hunc Deus, ait Petrus, suscitavit, ac principem et salvatorem exaltavit (*I Petr. v*). Addit itaque : « Et princeps regum terræ. » Quorum vel qualium regum terræ? Nunquid illorum vel talium, quales astiterunt adversus Dominum et adversus Christum ejus? Non utique talium hic est princeps, imo iudex. Tales enim se dicunt reges terræ esse et non sunt, sed sunt servi terræ, cum sint servi peccati, subditi cupiditatibus terræ. Illorum est princeps iste, qui et si non vulgo dicantur reges,

sunt tamen reges terræ, quia terrenitatem suam norunt regere, liberi a peccato, servi autem justitiæ (*Rom. vi*). Ergo non nisi regum iste princeps est. Omnes enim, qui ejus esse volunt, oportet tales esse. O vere pulchrum et gloriosum principis hujus principatum, qui omnes subditos sibi reges sive regnum, et regale facit sacerdotium. Nam hoc est quod postmodum dicitur: « Et fecit nos regnum et sacerdotes. » Multum iste principatus a tyrannide differt sæculi hujus. « Reges, inquit, gentium dominantur eorum, et qui protestatem habent super eos, benefici vocantur (*Luc. xxii*). » Hæc et cætera ministris suis dicens iste princeps regum, etiam lavit pedes eorum (*Joan. xiii*). Hoc jam facto quasi servili, confirmans quod dicebat: « Ego autem in medio vestrum sum **355** sicut qui ministrat (*Luc. xxii*). » Nam quo ulterius administrandum regibus gentium sese deponeret sedulus minister? Sic tamen ministrans adhuc erit Dominus et magister. Magisterio namque illi indigebant. At vero illic, quo post resurrectionem suam ascendit, sicut ipse servitio, sic illi non indigebant magisterio. Ergo multo magis illic non erit ipse rex militantium, aut Dominus servientium, sed, sicut scriptum est: « Rex regum et Dominus dominantium. » Sequitur: « Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. » Quod maximum erat in opere, testis fidelis paululum distulerat, ita dicendo, « qui est testis fidelis, » statimque subjungendo, primogenitus mortuorum; quia nimirum anticipando resurrectionis gloriam transilierat salutarum passionis ejus sacramentum; sed nunc pulchrius atque splendidius, sermone gratifico repetit dicendo, « qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. » Commoremur aliquantisper in isto gratiarum actionis favo dulcissimo, sugamusque eloquium dulce faucibus nostris, super mel et favum ori nostro (*Psal. xviii*). « Qui dilexit nos, inquit, utique ante tempora sæcularia, et iste Filius in Patre, et Pater in isto Filio dilexit nos. Hinc etenim ad Ephesios Paulus apostolus ait: « Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate; qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo (*Ephes. i*). » Hujus dilectionis actum Ecclesia suspirans, prima voce in Cantica canticorum dicit: « Osculetur me osculo oris sui (*Cant. i*). » Factum est quod optavit. Venit diligens atque dilectus, et totus desiderabilis, atque omnibus omnium gratiarum delibutus unguentis, in secreto virginalis uteri cubiculo, diu desideratum osculum dilectæ porrexit, quippe ubi natura Dei naturæ hominis verus Deus veræ carni et veræ rationali animæ sese conjunxit. Inde « tanquam sponsus suo procedens de thalamo (*Psal. xviii*), » totum diligentissimus ad conscribendam in testamento sponsæ suæ, et universo generi ejus dotem coelestem

A animum intendit. Generi, inquam, ejus, id est universis animabus quæ cum illa carne sua per unicam fidem unum sunt genus, una Ecclesia, unum corpus. Ventum est ad iudicium, de quo et dicebat: « Nunc iudicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras (*Joan. xii*). » Ostendit in æquitate iudicii liberam se habere a culpa prævaricationis Adæ naturam hominis. « Venit enim, inquit, princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam. » Ostendit, inquam, etiam in hoc obediens quod Hierosolymam, ubi quærebatur occidendus advenit. Mandaverat enim Deus in lege sic: « Tribus vicibus per singulos annos festa mihi celebrabitis. Solemnitatem azymorum custodies, et solemnitatem messis primitivorum, solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris universas fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo (*Exod. xxxiv; Deut. xvi*). » Cum itaque, secundum legis mandatum venisset Hierosolymam, irruit in eum temerarius jam dictus princeps mundi hujus, et in eum qui mortis causam, id est peccatum, non habebat, pœnam mortis exegit, oblitus præ fatuitate juris illius tenorem, quo sibi arrogabat propter peccatum unius hominis, omnes homines possidere. Si enim, propter unius delictum, peccatores constituti sunt multi, cur non propter unius justitiam justii constituentur multi? Diligens itaque nos, mortuus est propter nos, et « lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. » Quomodo? « Unus ex militibus lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua (*Joan. xix*). » Illo sanguine nos redemit, illa aqua nos a peccatis nostris lavit. Nos, inquit, semetipsum eis qui peccaverunt connumerans dilectus apostolus Jesu Christi. Ne putes eum facere distinctionem ullam Judæi et Græci (*Rom. x*). Sed et alius quidam ex illis hominibus Israelitici generis ait: « Eramus enim et nos aliquando natura filii iræ, sicut et cæteri (*Ephes. ii*). » itemque alius notæ sanctitatis ex illo genere: « Sicut pannus, inquit, menstruatæ, omnes justitiæ nostræ (*Isa. lxiv*). » — « Lavit ergo nos, » id est, omnem Ecclesiam, « a peccatis nostris. » Eo usque dilexit nos. Non quales eramus, dilexit nos, sed diligendo ut alii essemus, illo sanguine, et illa aqua lavando regeneravit nos. Ita concorporalem carnis suæ quam assumpserat, « diligendo effecit Ecclesiam, ita tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata (*Ephes. v*). » Non solum lavit eos qui jam erant credentes vel fuerant, sed omnes qui futuri erant. Non quidem actu jam tunc, sed potestate lavit eos qui futuri erant. Neque enim jam lavari poterant, qui nondum nati erant, vel qui nondum crediderant. Potestatem dedit eis lavari, potestatem dedit eis filios Dei fieri per lavacrum regenerationis. Dixit enim discipulis suis, postquam resurrexit a mortuis: « Euntes, docete

omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*Matth. xxviii*). » Illa via, illa baptizandi regula, aqua illa quæ de templo illo a latere dextro, de templo corporis ejus lanceato exierat, et primitivam, quæ a sæculo collecta fuerat, laverat Ecclesiam, in mare gentium descenderunt, juxta illud Ezechielis vaticinium : « Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, et descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, et exhibunt, et sanabuntur aquæ, et omnis anima vivens quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet (*Ezech. lxxvii*). » Hic tantus fructus est dilectionis illius qua nos dilexit, et in utero Virginali naturam nostram Verbum Deus sibi copulavit. Illa dilectionis copulatione exitu omnes filios Dei, qui dispersi erant, in unum congregavit. « Et fecit nos, inquit, regnum et sacerdotes Deo et Patri suo. » O mira bonitatis dignatio, major corde et ore nostro, non ad servitum nos emittit tam charo pretio, tam pretioso sanguine suo, sed ut faceret nos, regnum et sacerdotes, Deo et Patri suo, regnum utique Patri suo, sacerdotes Deo suo. Rex et sacerdos solus erat, reges et sacerdotes facere de servis peccati, de filiis mortis proposuerat, et idcirco sanguinem fundebat. Quorum hic testis fidelis meritorum, quantarum caput est coronarum? « Sumes, ait Dominus in propheta, argentum et aurum, et facies coronas, et pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis magni (*Zach. vi*). » Super hoc vir illustris Hieronymus, ait : « Imponuntur autem coronæ Jesu filio Josedec sacerdoti magno, quia per singulas virtutes nostras Dominus coronatur, imo nobis per virtutem pœnitentiæ coronatis, Salvator in singulis coronam accipit. Vere ergo « Domine Dominus noster, admirabile est nomen tuum, quia gloria et honore admirabili coronasti (*Psal. viii*) » hunc principem regem, tot coronis quot vel quantis ex regibus constat hoc regnum, in quo omnes, qui sanguine ejus sacrati sunt, splendidi reges sunt. » Et sacerdotes, inquit, nos fecit, ejus videlicet sacrificii quo spiritualem Pharaonem, scilicet diabolum, vicit, regnumque peccati destruxit. Nam sicut filii Aaron idcirco typici **356** illius sacrificii sacerdotes fuerunt, quia pater eorum cum Moyse minister fuit, liberationis illius, quæ per illud commemorabatur paschale agni anniculi convivium, ita filii sacerdotis hujus, quos spiritualiter genuit per lavacrum regenerationis, jure sacerdotes sunt sacrificii illius, quo commemoratur non temporalis, ut illa, sed æterna salus omnium. Recte ergo non est distinctio, qua ex gente, vel tribu sit quis, dummodo scientia et moribus sit idoneus, quia videlicet omnes cœlestis sacerdotis, qui neminem secundum carnem genuit, secundum spiritum filii sumus. Et si non omnes hic ordine illo sacerdotii fungimur, ut corpus et sanguinem ejusdem Domini nostri ore sacro conficiamus, attamen in eo sacerdotes nos omnes esse oportet, ut nosmetipsos Deo offeramus, quemadmodum dicit Apostolus : « Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem,

A rationale obsequium vestrum (*Rom. xii*). » Aliter enim non conceditur nobis introire in illa cœlestia Sancta sanctorum, in ipsum cœlum, ubi species istæ nostri sacrificii, species panis et vini non erunt.

Sacrificium autem quod semper offerat, nulli deerit in æternum, scilicet hostia gratiarum, et vox laudis, vox exultationis et confessionis. Ejusmodi est id ipsum quod hic continuo subjungit : « Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen. » Hoc nimirum ratio justitiæ postulat, ut, accepto beneficio, creatura laudem et gratiarum actionem Creatori retribuatur. Exempli gratia : Sic Moyses et filii Israel ab Ægyptia servitute liberati per sanguinem agni, merso Pharaone et exercitu ejus in mari Rubro, canticum gloriæ Domino decantaverunt (*Exod. xv*). Ingratitudinis quippe initium est, beneficium non agnoscere, et a referendis gratiis os mutum et linguam continere. Hoc ergo laudis et gratiarum actionis breve canticum, eo dicente, « ipsi gloria et imperium, in sæcula sæculorum, » dicamus omnes, « amen : » — « et omnis, ut ait Apostolus, lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (*Philip. ii*). » Hactenus hic fidei nostræ præceptor de clarissimis præceptoribus unus, quæ ad confessionis perfectionem necessaria sunt, ipse confessus est, et confitendi nobis exemplum dedit. Et si verbis aliis, eodem tamen sensu, quo in symbolo communi omnes confitentur apostoli, quod ipsi tradiderunt nobis, unum superest, quod et maximum est, quia inde videlicet, ubi nunc sedet, « princeps regum terræ, ubi est illi gloria, et imperium in sæcula sæculorum. » Inde, inquam, de illa gloria sua, de illa dextera Patris, cum imperio et majestate sua magna venturus est judicare vivos et mortuos. Sequitur ergo : « Ecce venit eum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. » Ecce, inquit, videlicet quia prope est. Inde et alius Apostolus, « Dominus, inquit, prope est, nihil solliciti sitis (*Philip. iv*). » Familiare est more prophetarum et omnium sanctorum vigilum, qui adventum illum vigilanter præviderunt, dicere : « Ecce veniet, ecce apparebit, velociter, veniet, cito apparebit vobis (*Isa. lxvi*; *Ezech. vii*; *Joel. i*). » At vero servus malus putat in tempora longa fieri istud, dicensque in corde suo : « Moram facit Dominus meus venire, incipit percutere conservos suos, ac manducare, ac bibere cum ebriis (*Luc. xii*). » Sed quid? Veniet Dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis, « ibi erit fletus et stridor dentium (*Luc. xiii*). » Eis igitur, qui dormiunt, et præ ebrietate sensum non habent coangustatum, tempora longa videntur. Nam his, qui vigilant, quorum prudentes animas fides enutrivit, spes provexit, charitas dilatavit, et magnas fecit, breve existimatur omne tempus presentis sæculi, pro consideratione æternitatis et sæculi venturi. « Itaque ecce venit, cito venit, cito apparebit. » Quomodo? qualibus vehiculis? quali sedens tribunali? « Cum nubibus, » inquit. Hoc ipsum et

ipse prædixit : « Ex tunc, inquit, videbunt Filium A hominis venientem in nube, » sive in nubibus cœli, ut in alio Evangelio scriptum est, « cum potestate magna et majestate (*Luc. xxi; Matth. xxiv.*) » Sed et angeli, ascendente illo, dixerunt : « Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum (*Act. i.*) » Susceperat autem eum nubes ab oculis eorum. Igitur sic veniet, id est, quem nubes suscepit, veniet iterum cum nube, sive cum nubibus cœli. De quibus et Apostolus : « Simul, inquit, rapiemur in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus (*I Thess. iv.*) »

Hic jam quæritur, quare sic veniet, quamobrem cum nubibus veniet? Nunquid ut nubibus occultetur sive abscondatur? Non utique. Tunc enim manifestus veniet, quia dudum venit occultus, et sicut hic B scriptum est, videbit eum omnis oculus. Quare ergo veniet cum nubibus? Aliam scripturam interrogemus. Propheta Isaias cum præmississet de impio sub interrogatione dicens : « Et non videbit gloriam Domini, » continuo per quamdam concessionem conjunxit : « Domine, exaltetur manus tua, et non videant. » Et protinus adjecit : « Videant et confundantur zelantes populi, et ignis hostes tuos devoret (*Isa. xxvi.*) » Ac si inutiliter concessisset, « exaltetur manus tua, et non videant, » correxit, dicens : « videant et confundantur; » ergo quodammodo non videbunt, et quodam alio modo impii quoque venientem videbunt. Ut non impii videant gloriam Domini, veniet cum nubibus, ut confundantur videntes, impii, videbit eum omnis oculus. Nubes quippe cum quibus C veniet, gloriam ejus, ne impii videant, abscondent; sed potentiam majestatis ejus, quin omnis oculus videat, non abscondent. Quales enim ille tunc erunt nubes? Non utique quales nunc sæpe videmus, pluviis rorantes, terramque refrigerantes, sed nubes tempestuosæ, ignem spirantes, fulmina jacentes. Nam « ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida (*Psal. xlix.*) » Nubium ejusmodi, nubium ardentium vehementiam Paulus exprimere laborans, Thessalonicensibus scribens ait : « Si tamen justum est apud Deum, retribuere tribulationem his qui nos tribulant, et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelationem Domini Jesu de cœlo cum angelis virtutis ejus. In flamma D ignis, dantis vindictam his qui non noverunt Deum (*II Thess. iv.*) » etc. Hoc omnis videbit oculus, videbunt impii, ut confundantur, sed gloriam Domini non videbunt, quam ut non videant, exaltabitur manus ejus. Claritatem corporis ejus, sive corpus claritatis ejus, cui nostræ, ut Apostolus ait, humilitatis corpus reformatum configurabit (*Philip. iii.*), ille nubes obductæ impiis abscondent, sed ipsum Filium hominis non abscondent. Ipsum videbit omnis oculus et videntes impii confundentur, gloriam autem ejus videbunt pii, qui, ut semper cum Domino sint, ut Apostolus ait, obviam Domino in nubibus rapiuntur (*I Thess. iv.*). Igneas nubes, nubilos ignes, raptim sursum incolumes transibunt, et sic semper cum

Domino erunt. Deorsum Impii stupebunt et videbunt, ut videntes confundantur, hi maxime, qui eum pupugerunt, hi scilicet qui manus ejus et pedes foderunt clavis, et latus ejus lancea perforaverunt. Illi nimirum videntes confundentur, et confusionis eorum participes erunt, quicumque non 357 obediunt Evangelio ejus. « Et plangent se super eum omnes tribus terræ. » Hoc cum antiquioris prophetæ testimonio dixit hic Apostolus et Evangelista, qui de pectore Domini hausit sapientiam, Hebræus ex Hebræis, quem Salvator amabat plurimum. Nam in Zacharia sic persona hujus principis regum loquitur : « Et aspicient ad me quem confixerunt, et plangent cum planctu quasi super unigenitum, et dolebunt super eum, sicut doleri solet in morte primogeniti (*Zach. xii.*) » Hujus testimonii prophetici solam partem hanc, et aspicient ad me quem confixerunt, hic idem Joannes in Evangelio suo recitavit, præmisso, « quia non tregerunt crura ejus, sed unus militum, lancea latus Domini aperuit, » ita subjungendo : « Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur : Os non comminuetis ex eo (*Joan. xix; Exod. xii.*) » Et iterum alia Scriptura dicit : « Videbunt in quem transfixerunt (*Zach. xii.*) » Hic autem quod illic omisit, scilicet hanc sequentem partem, et plangent cum planctu quasi super unigenitum, hoc modo addidit : « Et plangent se super eum omnes tribus terræ. » Quod hic ait, « omnes tribus terræ, » nihilominus apud eundem prophetam habes, ubi protinus ita scriptum est : « Et plangent terra, familiæ et familiæ seorsum. Familiæ domus David seorsum, et mulieres sive uxores eorum seorsum. Familiæ domus Nathan seorsum, et mulieres eorum seorsum. Familiæ domus Levi seorsum, et mulieres eorum seorsum. Familiæ Semei seorsum, et mulieres eorum seorsum. Omnes familiæ reliquæ, familiæ et familiæ seorsum, et mulieres eorum seorsum (*ibid.*) » Pro familiis LXX interpretes tribus posuerunt, quos iste in cæteris secutus est, utpote Græco sermone conscribens, quo videlicet sermone, ab iisdem LXX interpretibus Scripturæ translatae fuerunt. Igitur et quod nunc ait « omnes tribus terræ, » cum testimonio loquitur ejusdem prophetæ : Tunc etenim et tribus domus David, et tribus domus Nathan, et tribus domus Levi, et tribus domus Semei a suis uxoribus separabuntur, id est, cunctis voluptatibus suis fraudabuntur, ut plangent unigenitum et primogenitum Dominum Jesum Christum, de quo dixerant, « sanguis ejus super nos, et super filios nostros (*Matth. xxvii.*) » In David regia tribus accipitur, hoc est Juda; in Nathan prophetalis ordo describitur; Levi refertur ad sacerdotes, ex quo ortum est sacerdotium; in Semei doctores accipiuntur, ex hac enim tribu magistrorum agmina pullularunt. Reliquas tribus tacuit, quæ non habent aliquod privilegium dignitatis. In eo autem quod ait, omnis tribus reliqua, tribus et tribus seorsum, et uxores eorum seorsum, universas absque nomine comprehendit.

Sane planctus hujusmodi tunc typus [typicus] A exstitit, quando Josias rex justus a Pharaone cognomento Nechao vulneratus est, super quo lamentationes scripsit Jeremias, quæ leguntur in Ecclesia, et scripsisse eum Paralipomenon liber testatur (*II Paral. xxxv*). Nam quod illic, scilicet, in lamentationibus scriptum est : « Spiritus oris nostri Christus Dominus, captus est in peccatis nostris, cui diximus : In umbra tua vivemus in gentibus (*Thren. iv*), » longe personam Josiæ superexcellit ; nisi quod jam dictum est, ille vulneratus crucifigendi Salvatoris typus fuit. Nam sicut eo tempore post reges peccatores spes omnis populi erat in Josia, et occiso illo magnus planctus in urbe commotus est, ita propter crucifixum Salvatorem, tunc renovabitur planctus universis tribubus terræ, id est amatoribus terræ, qui illum occiderunt, loquentes et dolos cogitantes, ut ait Psalmista, in iracundia terræ (*Psal. xxxiv*), id est, irati propter terram quam simulabant sibi propter eum tollendam esse. Si, inquit, dimittimus eum sic, « omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (*Joan. xi*). » Et notandum, imo mirabile quod ita dixit, « et plangent eum quasi super unigenitum, » et dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. De hoc in quodam opere ita me dixisse memini : O Judæi, Christus Dei Filius vobis non complacuit, quia talis erat, quia taliter venit, quia sic et sic operatus est, quia sic et sic locutus est, nullo modo vobis complacuit, animo vestro non convenit, alium vultis, alium expectatis. At ille, scilicet Deus Pater, qui istum misit Filium, alterum non habet. Iste Filius primogenitus atque unigenitus est illi. Alterum, inquam, non habet. Primus illi et novissimus est iste, alium non mittet. Quid ergo facietis desolati? Nimirum, ut ait nunc ille, aspicietis ad eum quem confixistis, ut ait, inquam, nunc spiritus ejus, gravi veritate, vera gravitate, plangetis super eum quasi super unigenitum et dolebitis super eum sicut doleri solet in morte primogeniti, quia vobis mortuus est hic primogenitus, quia vobis vos occidistis unigenitum, post hæc Salvatorem neque hunc habituri, neque alium, quia hic solus est, hic primogenitus, hic unigenitus est. Hæc omnia vehementi affirmatione roborare intendens, quia sine dubio ventura sunt, dicit : etiam amen, quod idem est ac si diceret quod in Evangelio suo scribere solet, Domino dicente : Amen, amen. Cum enim apud cæteros evangelistas semel tantum in singulis locis scriptum sit amen, exempli gratia, ut illic secundum Lucam : « Amen, dico vobis, cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (*Luc. xxi*), » apud istum Evangelistam semper duplicatur hoc ipsum amen, videlicet, quia evangelistæ huic os divinius est, et majora loquitur apud eum Dominus Jesus, et idcirco, ut rerum pondera sentiantur, dictionis quoque modus vel pondus geminatur, pro vehementia confirmationis. « Amen, amen, dico tibi ; amen, amen dico vobis. » Quid au-

tem majus aut terribilius potest dici quam nunc in præsentī loco dixit. Recte igitur in præsentī loco affirmationem duplicavit, dicendo, etiam amen, ut ad credendum evigilet omnis qui audit. Sequitur :

« Ego sum α et ω , principium et finis, dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat et qui venturus est omnipotens. » Totum quod hactenus dixit de persona Filii, parum erat, nec sufficiens ad salutem credenti vel confitenti. Quid enim illic offenderet Cherintum, Hebionem sive Arium aut alium quemlibet divinitatis Christi inimicum hæreticum ; testem fidelem, primogenitum mortuorum, id est, primum resurrexisse a mortuis Dominum Jesum, et principem esse regum terræ, eumque nos dilexisse et lavisse nos a peccatis nostris in sanguine suo, et venturum esse cum nubibus, scilicet ad judicandum vivos et mortuos ? Hæreticus quoque quilibet ejusmodi conceleret, et confiteretur, sed eundem esse Deum, Deo Patri coæqualem, sive initio cum Patre, vel in Patre manentem, non confiteretur. Recte igitur illa dixisse non contentus, addit istud quod summum est, in quo fides Christiana consistat, velut supremo gradu de Christi divinitate sublimiter æque ut de patre sentiens, sicut dignum est, et dicens in persona ejus, ut videlicet majori tonitru, quæ contradicunt illi rancæ loquaces, conterantur. « Ego sum α et ω , principium et finis, dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est omnipotens. » Hæc enim dicens, sive dicentem illum inferens, Patri coæquat, de quo idem supra dixerat, « qui est, et qui erat, et **358** qui venturus est. » Quid dixerit, quid intelligi velit per α et ω , confestim exponit dicendo : « principium et finis. » Duæ namque litteræ Græcorum, quibus et cujus linguæ Ecclesiis hunc librum scripsit ; duæ, inquam, litteræ illius linguæ summa et ultima istæ sunt α et ω . Ut ergo dubium non sit, quale, vel cujus rei principium sit vel finis, per α commoniti, quæ littera, ut jam dictum est, Græci alphabeti prima est, ad sacræ Scripturæ exordium respiciamus, ubi scriptum est : « In principio creavit Deus cælum et terram (*Gen. i*), » et per ω quæ ultima est, item commoniti, ad finem ejusdem Scripturæ in evangelico volumine respiciamus, ubi scriptum est : « Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*), » ut veraciter credamus, et confiteamur hunc esse et principium, in quo omnia facta sunt, et finem sive consummationem, qua omnia restaurata et perfecta sunt.

Præterea et illud sciendum, quia α unum ω autem apud Græcos octingentos significant. Omnes enim litteræ apud Græcos verba componunt et numeros faciunt, et sicut quæque sunt ordine posteriores, ita suis characteribus numeros titulant ampliores. Prima, ut jam dictum est, littera α unum, ω significat octingentos. Et in hoc nimirum pulchritudo mysterii magna et delectabilis est, quia videlicet qui in

principio unus erat Filius unicus, sive unigenitus, in fine sæculorum filios Dei secum, non quidem genitos, sed adoptatos habebit, quasi octingentos, id est, innumerabiles, octo beatitudinibus per diversas mansiones dispartiendo remuneratos, remunerando dispartitos. Ubi præter hunc locum hoc dicit Dominus Deus: Non solum in Evangelio suo ubi dicit Judæis: « Ego principium qui et loquor vobis (Joan. viii); » verum et in Isaia ipsa loquitur persona Salvatoris. « Ante me non est formatus Deus, et post me non erit: Ego sum Dominus, et non est absque me salvator (Isa. xliii). » Amplius autem, quando, ut præmissum est, « veniet cum nubibus, quando videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt, » qui mala dixerunt ei: « Quando morietur, et peribit nomen ejus (Psal. xl), » qui pungentes sive transfigentes, hoc efficere voluerunt, ut omnino non esset, ut omnino auferretur de terra memoria illius (Matth. xiii; Luc. iv); tunc opportune dicit hic Dominus Deus: « Tunc, inquam, vociferabitur et clamabit; et super illos inimicos suos confortabitur (Isa. xliii), » et istud dicet eis: « Ego sum α et ω , principium et finis. » Ac si dicat: Non sicut vos mihi improperastis, ego sum filius fabri, aut ex illo fabro Joseph esse cœpi, non sicut vos voluistis, ut perirem, ego perii, aut esse desii, sed sum et ante Joseph, et ante omnes, et post me nullus erit. Nam et in propheta dicebam vobis, quia « ante me non est formatus Deus, et post me non erit (ibid.). » Quod sequitur dicens: « Qui est, et qui erit, et qui venturus est omnipotens, » dictionem confirmat eandem dicentis: Ego sum α et ω , ego sum principium et finis. Credentium quippe vox est Joannis, et omnium nostrum credentium atque consentientium, quod veritatem de seipso testetur hic Dominus Deus, quod non sit recens Deus aut Dominus, sed sit ille, a quo vel cum quo venientes et missi prophætæ dicebant olim: « Hæc dicit Dominus Deus. » Ille idem omnipotens qui erat ante Abraham, quippe loquebatur ad eum, dicens: « Ego sum Dominus omnipotens, ambula coram me et esto perfectus (Gen. xvii), » quodque ipse venturus, et in gloriosa essentia sua sit permansurus, cum ad nihilum redacti fuerint inimici ejus (Psal. cvii), qui pungentes eum, dicebant: « Quando morietur, » sive: « Ecce morietur, et peribit nomen ejus (Psal. xl). »

Præmisso jam hoc tam splendido tantæ tamque catholicæ et apostolicæ confessionis apparatu, tandem narrationem suam ingreditur sanctæ fidei doctor, et confessor reverendus, ac cœlestis reverentiæ orator magnus; in medio septem Ecclesiarum, sive in medio unius universalis Ecclesiæ, ore aperto digne audiendus: « Ego Joannes frater vester, et particeps in tribulatione et regno, et patientia Jesu: fui in insula quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, et testimonium Jesu Christi, fui in spiritu in Dominica die et audivi post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides scribe

A in libro, et mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrnæ, et Pergamo, et Thiatiræ, et Sardis, et Philadeliæ, et Laodiciæ. » Ecce jam tertio nominis sui titulum operi huic diligens ac sollicitus auctor præfixit. Primo, cum dixit: Significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni. Secundo, cum dixit: « Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia. » Et nunc tertio, « Ego, inquam, Joannes frater vester. » Quam ob causam iste dicturus sive narraturus hoc modo sui nominis positionem triplicat? Nunquid casu, aut nomen suum dilatare studens, inculcat et replicat? Non utique, sed utilitati nostræ intendens, revelationes difficillimas, quas conscribere ingreditur, præmunit ac defendit, ne contemnantur; ne quod futurum erat, ob subdifficultatem, liber vituperetur, et sensibus dignis carere judicetur; aut ejus, cujus est, scilicet Joannis apostoli et evangelistæ dilecti Jesu Christi, esse denegetur. Hoc etenim longe accidit post illud tempus. Nonnulli etiam Judaico intellectu de futuris promissionibus sentientes, easque corporaliter exhibendas docentes, et mille annis in deliciis corporalibus in hac terra sanctos cum Christo esse regnatos; hujus sui dogmatis probamenta, sumptis ex hac revelatione testimoniis, conabantur asserere. E contra et alii librum hunc, ut Ecclesiastica testatur historia, penitus refutandum a canone Scripturarum atque abjiciendum putarunt, singula quæque ejus capitula arguentes, et dixerunt, prætitulationem libri non esse veram, sed alienæ scripturæ Joannis tantum nomen impositum, unde neque Joannis hunc esse librum, nec revelationem videri posse, quæ crasso quodam velamine ignorantiae contegatur. Inter hos Dionysius episcopus Ecclesiæ Corinthiorum, vir magnæ in verbo Dei eruditionis et gratiæ: « Ego, inquit, scripturam libri hujus spernere atque abjicere nullatenus audeo; » hoc magis de eo judico quod excedant atque emineant quæ in eo scripta sunt, humanæ auditionis modum, et sit in eo arcanus quidam et reconditus atque admirandus omnibus sensus, quem et ego admiror ac veneror, etiam si non intelligo, et ita sentio, quod divina aliqua sacramenta sermonibus contegantur humanis, non tam judicio meo discernens quam fide credens. Et ideo non reprobo quæ non intelligo, sed tanto magis admiror, quanto minus assequor. Post hæc vero totius libelli disserens corpus, et singula quæque discutiens atque evidenter ostendens, nullo modo fieri posse, ut secundum litteram dignus in eo intellectus appareat. Addit etiam hæc dicens: « Consummata igitur omni prophetia, beatos dicit eos qui hæc custodiunt. Sed et semetipsum beatum dicit. » Ait enim: « Beatus qui servat verbum prophetiæ libri hujus. » His et hujusmodi objectis et responsis, liber iste revelationum cœlestium, disjectus atque contrectatus fuit; et nisi Spiritus sanctus, qui hæc omnia revelavit, rationalis reverentiæ **359** viros præparasset ad defendendum, tantas tamque pretiosas margaritas porci

conculcassent, hæretici contaminassent. Quid futurum erat, si non stetisset in ingressu orationis tanta tantique nominis auctoritas? Recte igitur, quia secundum legem, in ore duorum aut trium testium stat omne verbum (*Deut. xvii*), tertio repetitum sui titulum posuit Joannes, « qui testimonium perhibuit Verbo Dei, et testimonium Jesu Christi quæcunque vidit (*Joan. viii*). »

Et nota, quanta hæc ipsa nominis auctoritas sanctæ humilitatis gratia resplendeat: « Frater, inquit, vester et particeps in tribulatione, et regno et patientia Jesu. » Poterat enim dicere: Ego Joannes doctor et apostolus, vester prædicator et evangelista vester, discipulus ille, quem diligebat Jesus, ejus participes, ejus vos meruistis esse fratres. Et recte quidem dixisset; sed hic locutionis modus non adeo parvuli esset, parvuli talis, qualem unumquemque apostolorum fieri vel esse voluit bonus Magister, cum diceret: « Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliaverit se, sicut parvulus iste, hic magnus vocabitur in regno cælorum (*Matth. xviii*). » Quænam est moderatio sive modestia parvuli? « Quanto tempore, inquit Apostolus, hæres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium (*Galat. iv*). » Et nos quidem omnes nostro judicio servi sumus; hic autem Joannes dilectus Domini Jesu de filiis est, quibus bona sermonis Dei hæreditas testamento legata est. At ipse ab illo bono magistro didicerat se hic humiliare per virtutem, quomodo inter servulos, sive inter servulorum filios humiliat se parvulus, qui parvulus est per ætatem, sedens in pulvere cum illis, non « amans primos recubitus in cœnis, non salutationes in foro, non primas cathedras in synagogis (*Matth. xxiii*). » Recte igitur, et ut talis Magistri discipulum decet, nostro videlicet humilium servulorum consortio contentus est, dicens: « Ego Joannes frater vester, ego Joannes particeps vester. » Quod si causa poposcisset, nimirum non dubitamus eum dicere potuisse quod majus, imo quod humilior est: « Ego Joannes, servus vester. » Nam et hoc dicere non dubitavit alius, videlicet vas electionis Paulus ejusdem Jesu Christi Apostolus: Non, inquit, prædicamus nosmetipsos, sed Dominum Jesum Christum, nos autem D servos vestros per Jesum (*I Cor. iv*).

« Vester, inquit, particeps in tribulatione, » Magna cordis mansueti et humilis congratulatio. Exsortem tribulationis, sive tribulationum justorum, quoniam multæ sunt, aliquis illum existimaret, pro eo quod de illo in Evangelio sic scriptum est: « Conversus Petrus vidit illum discipulum quem diligebat Jesus sequentem, et dicit de eo: Domine, hic autem quid? Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere (*Joan. xxi*). » Ac si diceret: Non eum per passionem martyrii volo consummari, sed absque violentia persecutionis diem expectare novissimum, quando ipse veniens, eum in æternæ beatitudinis mansione recipiam. Et quid

A hoc ad te? Tu tantum crucis patibulum subeundo, mea vestigia te sequi debere memento. Pro hoc, ut jam dictum est, exsortem illum putaret aliquis sanctorum martyrum tribulatione. At ille calicem Domini bibit, calicem tribulationis, juxta veritatem ejusdem Domini dicentis duobus filiis Zebedæi, quorum hic unus fuit: « Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Quibus respondentibus, Possumus, Calicem, inquit, meum bibetis (*Matth. xx*). » etc. Ubinam bibit iste illum calicem Domini? Nimirum illic, ubi juxta propheticum dictum Simeonis justî, beatæ genitricis ejus animam gladius pertransivit (*Luc ii*). Nam cum omnes discipuli, relicto eo, fugissent, iste dilectus discipulus, cum Maria matre ejus, juxta crucem stetit, et clavos manuum ac pedum ejus, lanceam quoque perforantem latus ejus ipse inspexit (*Joan. xix*). Illic enim gladius idem, qui Mariæ matris animam pertransivit, nunquid dilecti ac diligentis discipuli animam non tetigit? Tetigit plane, et illic calicem Domini bibens, sicut Mariæ, sic et omnium martyrum Christi particeps factus est in tribulatione. Particeps autem quicumque est in tribulatione, ipse quoque in regno particeps jure est: Illud quod sequitur, et hoc apud cœlestem regem jus legale est, ait enim: « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo (*Luc. xxi*). » Quod si omnibus communiter dixit, quamvis tunc in illo articulo fugituri essent, et Petrus quoque negaturus esset, quanto magis huic dictum convenit, qui et tunc juxta crucem stetit, et deinceps semper præsto fuit. Cum autem dixisset in tribulatione et regno, addidit et patientia Jesu. Nam et postquam particeps fuit in illa tribulatione morientis, et regno resurgentis, Jesu patientiam habuit, imitando passum opprobria, irrisiones, colaphos, et verbera; uti verbi gratia, quando et ipse cum aliis flagellatus est, sicut in Actis apostolorum legitur, et a Domitiano in ferventis olei dolium missus, ad ultimum, ab hominibus separatus est (*Act. v*). In eo quoque particeps sanctorum fuit in patientia Jesu, quia sicut Christus Jesus patienter sustinuit, et orabat, dicens: « Pater ignosce illis (*Luc. xxiii*); » ita et iste diligebat illos, qui ei mala inserebant, et pro eis orabat. Ego ille talis fui in insula, inquit, propter verbum Dei, et testimonium Jesu Christi. Historia nota est, scilicet, hunc beatum Joannem in Pathmos insula relegatum, propter verbum Dei, cui testimonium perhibebat, vel quod prædicabat ante omnia sæcula de corde patris natum, et propter testimonium Jesu Christi, quo testificabatur eum esse verbum incarnatum. Interpretatur autem Pathmos *iretum*, fervet enim illic mare amplius, eo quod sit angustum. Illic exsulanti, cui negabatur terra, cœlum apertum est. Exemplum ergo est omnibus sanctis, quod quanto magis in freto præsentis sæculi affliguntur, tanto amplius illis secreta cœlestia manifestantur.

Designata jam persona sua, loco quoque exsilii simul et causa, tempus quoque curavit indicare; fui, inquit, in spiritu Dominica die. Solet enim qualitas rerum ostendi, pro qualitate temporum. Hinc est quod Abraham in fervore fidei suæ, angelos meridie vidit. Et Lot in perditione Sodomorum vespere (*Gen. xviii, xix*); Adam post meridiem (*Gen. iii*); Salomon quoque sapientiam non servaturus, in nocte percepit (*II Reg. iii*). Ita ergo in hoc loco per diem Dominicam aperte fides intelligitur, quæ tam manifesta erat in toto mundo, quando ista videbat. Quomodo autem, vel quo in spiritu arbitramur cum fuisse? Si enim in suo tantum fuit spiritu, indignitas visionis consequitur, multumque videnti derogatur; ut neque ipse propheta, neque verba ejus prophetia, neque visiones ejus revelationes recte dicantur; quippe quas non intelligebat, si eas tantum in suo spiritu videbat. Exempli gratia, Pharaon qui videns septem spicas et septem boves, non utique corpore, sed spiritu, dormiebat enim clausis corporis luminibus quia videns inquam, non intelligebat, propheta non erat (*Gen. xli*). Joseph autem quia non in suo, **360** sed in Dei spiritu vidit, id est intellexit propheta fuit, Pharaonis namque tantum spiritus informatus est, ut videret: Joseph autem mens, Dei spiritu illuminata est, ut intelligeret. Hos visionum modos Apostolus breviter distinguit, cum præmisso: « Si orem lingua, et spiritus meus non orat, mens mea sine fructu est, » continuo subjunxit: « Quid ergo? Orabo spiritu, orabo et mente; psallam spiritu, psallam et mente (*II Cor. xiv*). » Quod ait ille de oratione, sive psallendo, hoc idem de visione sentiendum est. Conspicis quippe per visum imaginibus non, nisi intellectus accesserit, qui mentis est proprius, revelatio fit, vel agnitio, vel prophetia, vel doctrina. Sed nunquid apud hunc Joannem in visione talis erat cæcitas, ut signa quidem rerum formarentur in spiritu, et in mente ejus earundem rerum non refulgeret intellectus? Absit hoc ab illo « discipulo quem diligebat Jesus; » Alioqui, quomodo hic liber Apocalypsis, id est *revelatio* diceretur? Unde prophetia vocari mereretur, ipso dicente: « Beatus qui legit, et audit verba prophetiæ, libri hujus? Igitur cum dicit, « fui in spiritu sancto » subintelligamus Spiritu, quemadmodum et illic: « Ductus est Jesus in desertum a spiritu (*Matth. xiv*); » sanctum utique Spiritum recte subintelligimus. Nec dubitamus dicere id quod ait, « fui in spiritu, » idem esse ac si dixisset, fui usque ad tertium cælum raptus. Non enim, quia solus apostolus Paulus hoc de semetipso scripsit, idcirco putandum est, quod nullus sanctorum præter eum illuc raptus fuerit. Quemadmodum et illud quod alibi dicit: « Evangelium quod evangelizatum est a me, non est secundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud aut didici, sed per revelationem Jesu Christi (*Galat. i*), » non ita sentiendum est quod præter eum nullus sanctorum per revelationem Dei veritatem Christi didicerit, vel quod omnes præter eum ab homine acceperint. Nul-

A latenus existimandum est quod hæc vel illa dicendo huic beato Joanni, vel cæteris sese præferat apostolis, imo et prophetis; qui utique omnes, non ab homine vel per hominem, sed per revelationem Dei, sive Jesu Christi didicerunt quod erat omnibus illis rapi usque ad tertium cælum, id est, cœlestia per intellectualem videre oculum. Tres namque cœli, tres modi visionum sunt. Est enim visio corporalis, qua corpora sive corporalia, cum vi mentis luminibus corporis conspiciuntur. Est spiritualis visio, qua imagines aliquas dormiendo, aut etiam cogitando videmus quidem, sed nondum intelligimus, quomodo vidit Pharaon septem spicas, septemque boves, ut supra jam diximus (*Gen. xli*). Est et intellectualis, qua mens a Spiritu sancto illuminatur, ut intelligat, quomodo intellexit Joseph, quid per easdem imagines significaretur. An non et ista quæ hoc libro continentur, verba sunt ejusmodi, verba arcana, quæ non liceat homini loqui, id est, humano sensui committi? (*II Cor. xii*.) Si enim homo ista loquatur, id est, si humano velit quisquam exponere vel suscipere sensu, perniciose inde hæresis generatur, ut fecit quidam Nepos nomine, in partibus Ægypti episcopus, qui ex hac revelatione sumptis testimoniis Judaico intellectu, conabatur asserere repromissiones Dei corporaliter exhibendas, et mille annis in deliciis corporalibus, sanctos cum Christo regnaturus esse in hac terra. Vide *Hist. eccl.* lib. vii, cap. 21).

Sed dicet aliquis: Si omnium apostolorum ista erat gratia, quod per revelationem didicerunt cœlestia sacramenta Christi, quippe qui fuerunt homines idiotæ et sine litteris (*I Cor. xii*), quid opus erat ut tam vehementer Apostolus de semetipso assereret, quod usque ad tertium cælum raptus fuisset, quod non ab homine, sed per revelationem Jesu Christi didicisset? Ad hæc, inquam. Nimirum opus erat pro eo quod periclitabatur apud Corinthios et apud Galatas, fides evangelica, quasi pro Pauli apostoli persona, pseudo apostolis prædicantibus, ut in circumcisionem ritumque Judaicum fideles inducerentur (*Galat. iii*), et pro hoc Paulo apostolo derogantibus quasi in tanto negotio non esset audiendus, quippe qui nesciret veritatem Evangelii, quique non esset de magnis apostolis. Idcirco talia quæ prædicta sunt, de semetipso asseruit, cæteris se non præferens sed cœquans apostolis, videlicet ut permaneret veritas Evangelii. Sed jam revelationis ejusdem semitas ingrediamur. Ait: « Et audivi post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides scribe. » Quid erat post Joannem, cum esset in spiritu? Nimirum totus mundus, quidquid corporeis oculis cernitur imo et totus præsentis Ecclesiæ status. Retro hæc erant, quia videlicet ipse in anteriora extendebatur, cum ad illa videnda sursum raperetur: futurum autem erat quod nunc dicimus. Dum ipse post occisionem Domitiani, permittente pio principe Nerva, rediret Ephesum, compulsus est ab omnibus pene tunc Asiæ episcopis et multarum Ecclesiarum legationibus, de cœterna patri divinitate Christi altius facere sermo-

nem, eo quod in trium Evangelistarum scriptis, Matthæi videlicet, Marci et Lucæ, de humanitate ejus, ac de his quæ per hominem gessit, sufficiens sibi viderentur habere testimonium. Cur hoc? Videlicet dum esset in exilio, irrumpentes in Ecclesiam hæretici, quasi in destituta pastore ovilia, lupi, Marcion, Cherintus, et Hebion, cæterique Antichristi, qui Christum fuisse ante Mariam negabant, simplicitatem fidei evangelicæ, perversa maculaverant doctrina. Igitur « post se vocem magnam tanquam tubæ audivit, » quia futurum erat, ut magnopere compelleretur a jam dictis Asiæ pene omnibus episcopis quatenus velut in bellum consurgens, perfidis obviam ret hæreticis, et gladio correpto Verbi Dei, defenderet terminos Ecclesiæ fidei. Vehementem illam, qua compellendus erat, omnium intentionem, per magnam vocem intelligimus. Simul quia veritas fidei non angulos amat, non in occulto, sed palam omni mundo loqui desiderat, recte non per qualemcunque vocem sed per vocem tubæ magnam, id quod jam dictum est, significari decebat. Quod vides, inquit, scribe. » Hoc est dicere : « Omnes episcopos Asiæ. O Joannes dilecte Jesu Christi, qui supra pectus ejus recubens, Evangelicæ veritatis fluentia de ipso sacro Dominici pectoris fonte potasti (*Joan. xiii*), quoniam Marcion, Cherintus, et Hebion, cæterique Antichristi, te absente, te exsulante, irruperunt in Ecclesiam, et simplicitatem fidei evangelicæ perversa macularunt doctrina, Christum fuisse negantes ante Mariam; cæteri autem Evangelistæ, videlicet Matthæus, Marcus et Lucas de humanitate ejus, sufficiens scriptis firmaverunt testimonium, tu de antiquitate divinitatis ejus, quod vides, quod nosti, quod tenes, Evangelico stylo scribe, et scripto tuo cunctas hæreticorum tenebras, patefacta veritatis luce dispelle. « Et mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrnæ, et Pergamo, et Thiatiræ, et Sardis, Philadelphicæ, et Laodicæ. » Mitte septem Ecclesiis, id est, trade universæ Ecclesiæ, quæ per totum mundum diffusa est, ordinata et confirmata sancto Spiritu septiformi. Nam Asiæ quidem minoris septem sunt civitates metropolitanae, quarum caput Ephesus est. Veruntamen quod loquitur septem Ecclesiis Asiæ, **361** utique omni Ecclesiæ dicit, quæ cum una sit, septenario numero comprehenditur, quo sæpe solet universitas designari. Specialiter quidem septem illis Asiæ Ecclesiis suam prophetiam dirigit, quibus eum prædicatorem divina gratia præposuit, sed nihilominus universali Ecclesiæ tradere ista cupit, quæ sibi revelata novit esse, pro communi omnium profectu, cum sine exceptione dicat : « Beatus qui legit et audit verba prophetiæ hujus. » Sequitur : « Et conversus sum ut viderem vocem quæ loquebatur mecum. » Rogantibus Joannem, ut supra dictum, episcopis Asiæ, de cœterna Patri Divinitate Christi, altius sermonem facere, ipse quid fecit? Nimirum ad orationem jejuniumque conversus est, non aliter se facturum respondens, nisi in dicto jejunio omnes in commune Dominum precarentur, ut ipse digna

A scribere posset. Hoc fecit, imo cum hæc videret ipse facturus erat. Recte igitur, « et conversus sum, inquit, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum. » Qui enim quodammodo in cœlum ascendere, et latentem illic Divinitatem hominibus demonstrare rogatus, ad orationem et jejunia confugit sollicitus, suamque fragilitatem suspectus, recte converti vel conversus esse dicitur, ut videat vocem quæ secum loquitur, id est, ut dono gratiæ supernæ obtineat quod effari postulatur, et quod ostendere sive conscribere ipse prior videre vel scire in reatur.

« Et conversus vidi septem candelabra aurea, et in medio septem candelabrorum aureorum, similem Filio hominis, vestitum podere, et præcinctum ad mamillas zona aurea. » Et hoc ita deinceps factum est. Conversus enim, ut jam dictum est, ad orationes et jejunia, simulque indictum jejunium celebrante Ecclesia, vidit revelante sancto Spiritu, qualia de Christi divinitate scribere dignum erat, quæ et præsens pulcherrime designat littera, sensu aureo, superficie tota argentea. « Et vidi, inquit, septem candelabra aurea. Septem candelabra, septem Ecclesiæ sunt. » Ergo sicut septem Ecclesiæ sunt et tamen una est Ecclesia, sic septem candelabra unum candelabrum sunt. De quo videlicet candelabro, ipse Dominus loquitur in Evangelio : « Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant (*Matth. vi*). » Hoc nimirum contra invidiam loquebatur Judaicam, quibus ante hæc dicta significaverat per similitudinem Ninivitarum (*Luc. xi*), suam gentibus gloriam fore declarandam, ipsisque videlicet Judæis, oculum nequam habentibus, id est invidentibus et invidendo pereuntibus, gentes acturas esse pœnitentiam. Dixerat enim : « Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; et ecce plus quam Jonas hic (*Matth. xii*). » Et est subintelligendum, sicut viri Ninivitæ pœnitentiam egerunt ad prædicationem sive signum Jonæ, qui fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus (*Luc. xi*), sic gentes pœnitentiam agent ad prædicationem meam, sive signum meum, postquam fuero in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus, et perinde surgent in judicio cum generatione hac, et condemnabunt eam. Quæritis cur ita fiat? Videlicet quia ego lucerna sum : Et sicut lucerna idcirco accenditur, non ut in abscondito, sed super candelabrum ponatur, sic ego idcirco veni in hunc mundum, ut lumine meo gentes illuminentur (*Joan. xiii*). Igitur quod est secundum evangelicæ veritatis rationem, lucernam poni debere, vel positam esse super candelabrum unum, hoc est, secundum hanc revelationem, Filium hominis conspici in medio septem candelabrorum aureorum, scilicet Christum, de quo dixit Simeon : « Lumen ad revelationem gentium (*Luc. ii*); » jam tunc, cum hoc mysterium videret Joannes, prolatum fuisse ad gloriam omnium Ecclesiarum. Septem namque cande-

labra, ut jam dictum est, septem, id est omnes Ecclesie sunt. Quæ videlicet candelabra recte aurea videntur, quia sacra fides, ob quam vel ex qua hoc habemus gentes, ut candelabra, id est Ecclesie sinus, auro quod per ignem transit, assimilatur, quemadmodum et Petrus apostolus loquitur: « Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior sit auro quod per ignem probatur (*I Petr. II*). »

Qualem illum vidit in medio candelabrorum tallium, candelabrorum aureorum? Ut audirent Marcion, Cherintus et Ebion, cæteri que Antichristi, qui antiquæ Christi gloriæ derogabant, imo sciret ipse certius Joannes, quale de Divinitate Christi testimonium postmodum rogandus perhiberet, similem vidit Filio hominis, vestitum podere, et præcinctum ad mamillas zona aurea. In similitudine Filii hominis, veritatem accipimus hominis, quemadmodum et illic: « In similitudinem hominum factus est, et habitu inventus ut homo (*Philip. II*). » In vestitu poderis, quæ vestis est sacerdotalis, dignitatem vel officium sacerdotii, quia sacerdos vel pontifex noster ipse est, de quo Apostolus: « Habentes ergo, inquit, pontificem magnum qui penetravit cælos, Jesum Filium Dei, teneamus confessionem (*Hebr. IV*). » Et Petrus apostolus: « Eratis enim, inquit, sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem et episcopum animarum vestrarum (*II Petr. II*). » In eo quod præcinctus erat ad mamillas zona aurea intelligimus auctoritatem regiam, de qua Psalmista: « Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, et præcinxit se virtute (*Psal. XCII*). » Decorem et fortitudinem quam indutus est, vel qua præcinxit se Dominus regnans, regno peccati destructo et superata morte, per zonam auream intelligimus, qua nunc videbatur ad mamillas præcinctus. Cur enim ad mamillas, quarum in medio locus est cordis, nisi ut talis præcinctura significet, mamillarum scilicet et cordis, statum naturæ vitalis vel vitam continentis, quia Christus jam Rex est immortalis. « Resurgens quippe a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (*Rom. VI*). » Ecce jam hæc tria demonstrata sunt, scilicet, eum esse Filium hominis, id est hominem esse sacerdotem, esse et regem; verum hæc cæteri evangelistæ, Matthæus, Marcus et Lucas, jam sufficientibus scriptis testificati fuerant, et horum testimonia supradicti hæretici audire non repugnabant. Quamlibet enim Antichristi essent, Christum hominem, sacerdotem quoque esse fatebantur et regem. Unum est unde controversia suborta fuerat, scilicet ejusdem hominis sacerdotis et regis Jesu Christi altissima et antiquissima divinitas. Sequitur ergo:

« Caput autem ejus et capilli erant candidi, tanquam lana alba et tanquam nix. » Quidnam est Filii hominis caput, nisi divinitas ejus? Hoc sciens et sponsa in Canticis canticorum: « Caput, inquit, ejus aurum optimum (*Cant. V*). » Caput illud et capilli capitis illius candidi, « tanquam lana alba et

tanquam nix. » Dictum hoc de Filio hominis, Filio Dei. Porro de antiquo dierum Patre ejus, Daniel dicit: « Vestimentum ejus quasi nix candidum, capilli capitis ejus quasi lana munda (*Daniel. V*). » Ergo et ille antiquus dierum, et hic Filius ejus Filius hominis, qui apud eundem Danielelem, cum nubibus cæli veniebat et usque illum antiquum dierum pervenit: **362** secundum caput, id est secundum divinitatem unius ejusdemque antiquitatis sunt. Nam hujus atque illius capilli capitis æque candidi sunt. Uterque per candorem capitis senex ostenditur, nulla distantia, quia videlicet nec anno, nec mense, nec die, nec hora, nec puncto, nec momento, sed neque atomo filius iste junior est, illo tam senex patre suo. Talem vidit in spiritu, qui in corpore quoque sive corporaliter pulsatus, causa jam dicta talem erat scripturus. Quomodo vel quali scripto? « In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum (*Joan. I*). » Igitur Filius hominis, vestitus podere, præcinctus ad mamillas zona aurea, caput habens candidum, Christus Dei Filius est, homo verus, Pontifex summus, Rex magnus, Deus antiquus et verus. Conflabant suas interim blasphemias sæpe dicti Antichristi, ut negarent illum existisse ante Mariam. At ille sibi providens, imo Ecclesie suæ, in fide periclitanti consulens, jam Joanni huic suum demonstrabat caput præ antiquitate candidum, quod non solum ante Mariam, sive ante Abraham, sed et ante Luciferum erat sine tempore genitum ante tempora de Patre natum. Quid porro sunt capilli præ antiquitate sic candidi, tanquam lana alba et tanquam nix? Capilli, quia de capite procedunt, et multi sunt, multa sunt verba Dei, quæ de uno vel per unum Verbum, quod erat in principio, processerunt. Nam Verbum, Deus, in sua substantia, Verbum unum et unum caput est, verba autem multa, quæ ad sanctos homines sive prophetas Deus locutus est, quasi multi capilli unius capitis sunt. Quare autem lanæ isti capilli assimilantur? Videlicet, quomodo ex lana in fusum transmissa, texendo fit vestis aliqua, sic capillis istis, id est multiplicibus Dei verbis, in linguam vocemque prophetarum transfusis, scribendo contexta est sancta Scriptura. Et quare non tanquam qualiscunque lana, sed tanquam, inquit, alba, sive, ut in Daniele scriptum est, « lana munda? » (*Daniel. VII*.) Videlicet, quia Verba illa sancta sunt et munda, recta sunt et irreprehensibilia. Unde et illud: « Eloquia Domini, eloquia casta (*Psal. XI*). » Item: « Lex Domini immaculata, » sive irreprehensibilis, « convertens animas (*Psal. VIII*). » Convertens, inquam, animas, et lavans illas ab omnibus peccatis. Idecirco addidit, et tanquam nix. Nix namque aliquando emundationem significat. Unde Propheta in psalmo: « Lavabis me et super nivem dealbabor (*Psal. L*). » Item in propheta: « Et si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur (*Isa. I*). » Illud tandem sciendum quia, quisquis coram isto cano capite assurgit et candidus

ejus capillis reverentiam facit, id est verba ejus A
digne suscipit, propter hoc ipsum quod verba ejus
suscipit et meditatatur, ipse quoque canescit, et senex
meretur appellari, monstrante Sapientia cum dicit :
« Senectus venerabilis est, non diuturna, neque
annorum numero computata. Cani autem sunt sen-
sus hominis, et ætas senectutis, vita immaculata
(*Sap. iv.*) » Sequitur :

« Et oculi ejus velut flamma ignis, et pedes ejus
similes aurichalco, sicut in camino ardenti. » Nimi-
rum quod scripturus erat dicens : « In principio erat
Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat
Verbum; hoc erat in principio apud Deum; » et
subjungens, « quod factum est in ipso, vita erat, et
vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et
tenebræ eum non comprehenderunt : erat lux vera,
quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum (*Joan. i.*) » Quod, inquam, scripturus erat
taliter, hoc illi in ista imagine præfulgida demon-
stratum est. Nam sicut illud principium, sive quod
erat in principio Verbum, per istud significatur ca-
put candidum; sic per istos oculos significatur illa
vita lux hominum, quæ illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum. Ergo « oculi ejus ve-
lut flamma ignis, » id est aspiratio ejus, illuminans
omnem hominem, et lucens in tenebris. Proinde
recte dictum est, ut flamma ignis, quia videlicet
« Deus noster ignis est (*Deut. iv.*) » et respectus
ejus nobis flamma est, flamma illuminans, ut non
simus in tenebris, ut non simus noctis et tenebra-
rum, sed simus filii lucis et filii Dei (*I Thess. v.*)
Propter hujusmodi oculos, et in Evangelio lucernam,
ut supra meminimus, insinuat esse ponendam super
candelabrum (*Matth. v.*), et hic in medio conspicitur
candelabrorum aureorum. Profecto quia luce ista
sive oculis istis si qui fuerint illuminati, ut aliis
quoque verbo et exemplo ipsi lucere possint, quo-
dammodo dicuntur lux et oculi, juxta illud : « Vos
estis lux mundi (*Luc. xi.*) » Et sponsæ dicitur in
Canticis canticorum : « Oculi tui columbarum (*Cant.*
i.) » id est provisores tui simplices sunt. Differt
tamen, quia videlicet oculi illi, non uti isti, illumi-
nantes sunt, sed illuminati, non lux illuminans, sed
illuminata lux. Proinde de uno ex clarissimis illo-
rum dictum est loco memorato : « Non erat ille lux, D
sed ut testimonium perhiberet de lumine. » Item
quod scripturus erat, dicens : « Et Verbum caro
factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam
ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre (*Joan. i.*) »
Hoc ipsum ista significari videt imagine, cum dicit :
« Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino
ardenti. Sicut enim per caput candidum vel canum,
recte intelligimus antiquum, quod « in principium
erat Verbum, » sic per pedes quæ pars finis est
corporis, recte intelligimus nihilominus illud quod
idem Verbum caro factum, quod Deus homo factus,
in fine sæculorum, et homo permanens ultra omnes
fines sæculorum. Isti pedes, ista ejus humanitas si-
milis aurichalco recte dicitur, quia videlicet, sicut

aurichalco multis ignium impendiis ex ære perdu-
citur ad colorem auri, ita et illa humanitas, per
multas tribulationes passionis et mortis, producta
est ad gloriam Divinitatis, quæ per aureum solet
intelligi, ut sit jam et ipsa immortalis, incorruptibilis,
impassibilis. Unde et signanter dictum est, « sicut
in camino ardenti, » per quod recte intelligitur mo-
lestia passionis, qua oportuerat eandem humanita-
tem conflagrari, quemadmodum dicit : « Nonne sic
oportuit pati Christum, et resurgere a mortuis, et
ita intrare in gloriam suam (*Luc. xxiv.*) »

« Et vox ejus tanquam vox aquarum multarum. »
Aquarum nomine, divinæ Scripturæ solent intelligi :
quod nimirum Scripturis approbare ex abundanti
est. Constat autem quia ille Filius hominis caput
tam candidum, pedes habens hujusmodi similes
aurichalco, quidquid in passionibus sive tentationi-
bus suis loquebatur, vel nunc usque loquitur, san-
ctarum consonat Scripturarum, et consentit vocibus
ac sensibus, imo et vita et mors ejus, resurrectio
quoque et ascensio ejus, sic et sic idcirco processit,
ut Scripturæ impleverentur. Igitur « vox ejus tan-
quam vox aquarum multarum, » id est doctrina vel
omne opus ejus, veritas et adimpletio est Scriptu-
rarum, quæ multæ sunt, scilicet legis, prophetarum
atque psalmorum. Quoniam « necesse est, inquit,
impleri omnia quæ scripta sunt in lege et prophetis
et psalmis de me (*Luc. xxiv.*) » Aliter « vox ejus
tanquam vox aquarum multarum, » id est tan-
quam vox populorum multorum, juxta illud quod
in persona ejus dicit Psalmista : « Confitebor tibi in po-
pulis, **363** et Psalmum dicam tibi in gentibus
(*Psal. cvii.*) » Denique vocem ejus verba Scriptura-
rum quæ proferuntur in persona ejus, hodie multi
populi concinunt, qui videlicet populi, significari
solent nomine aquarum. « Et habebat in dexterâ
sua stellas septem. » Septem stellæ, ut infra scri-
ptum est, angeli sunt septem Ecclesiarum, id est,
omnes præsules omnium Ecclesiarum. Angeli autem,
id est nuntii, nimirum idcirco dicuntur, quia sub-
ditis annuntiant ea quæ loquitur Deus, juxta illud :
« Labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem
requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exerci-
tuum est (*Malach. ii.*) » Quia taliter angeli sunt, id
est, quia legem Domini annuntiant, idcirco et vera-
citer stellæ dicuntur et sunt juxta illud in Daniele :
« Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor
firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos,
quasi stellæ in perpetuas æternitates (*Dan. xii.*) »
Omnes ergo qui ejusmodi sunt, hoc numero, scili-
cet septenario, recte consignari illud quoque pulche-
rime astruit, quod cum esset in dextera sua, id est
in magna felicitate sua, quippe qui resurrexerit a
mortuis, non plures neque pauciores ex discipulis
quam septem sui participes habuit convii, sicut
scriptum est : « Erant simul Petrus et Thomas qui
dicitur Didymus, et Nathanael qui erat a Cana Gali-
lææ, et filii Zebedæi, et alii ex discipulis ejus duo
(*Joan. xxi.*) » Isti septem missum in dexteram navi-

gii rete, plenum magnis piscibus ad terram perduxerunt, et cum Domino epulati sunt, et taliter omnes eos designant, qui in universali resurrectione presentabunt electos universos, quos suis adquisierunt studiis sive laboribus, et cum Christo sedebunt ad dexteram ejus in caelestibus. Tunc fiet id quod continuo in presentis loco significatur dicendo: « Et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat. » Gladius quippe hoc loco ultimum significat iudicium, quemadmodum et in cantico Deuteronomii Deus dicit: « Si acuero ut fulgur gladium meum (Deut. xxxvii). » Nam exponens quod diceret gladium meum, continuo subiunxit, « et arripuerit iudicium manus mea. » Iste iudicii gladius utraque parte acutus tunc de ore ejus exibat, et utramque partem, dexteram scilicet et sinistram, pro meritis efficaciter discernet et dijudicabit. Exitus gladii ad dexteram hic erit: « Venite, benedicti Patris mei (Matth. xxv). » Hoc namque dicto gladius ejus ita carnes devorabit, ut jam non sit caro et sanguis, sed sint omnes omnimoda carnis et sanguinis corruptione exspoliati, nulloque modo permanente natura, in alteram gloriam permutati (I Cor. xv). Exitus ejusdem gladii ad sinistram hic erit: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum qui præparatus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv). » Utrunque sic erit efficax ille gladius iudicii, ut eant hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam; et sic divisi ab alterutris, non possunt ultra conjungi aut permisceri, sicut in presentis Ecclesia permixti nunc sunt boni et mali. Extunc in claritate sua videbitur ab illis beatis, quos in dextera sua deinceps habebit, videbitur facie ad faciem Deus deorum illa visione, quam pollicebatur diligentibus se dilectionis suæ fore præmium. « Qui autem, inquit, diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv). » Sequitur ergo: « Et facies ejus sicut sol lucet in virtute sua. » Facies ejus, presentia ejus, lucebit sicut sol, quia vere est sol, et lucebit in virtute sua, id est in majestate et divinitate sua, complebiturque illud Isaiaë vaticinium: « Et erit lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, et percussuram plagæ ejus sanaverit (Psal. xxx). » Quænam est luna quæ tunc lucebit sicut sol absque varietatibus clementi et detrimenti [decrementi], quibus nunc variatur in isto sæculo, nisi Ecclesia tunc erit similis soli suo, Deo suo? « Scimus, inquit idem Joannes, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. iii). » Ipsa autem lux solis quanta erit? sicut lux septem dierum, inquit. Quod est dicere: Quantæ claritatis erat Deus Verbum, cum sex diebus fierent omnia, et septimo die completerentur omnia per ipsum, tantæ claritatis in carne sua tunc erit apud Deum Patrem suum. Hoc etenim et ipse orans dicebat: « Et nunc clarifica me tu, Pater, apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset apud te (Joan. xvii). » Quid

A enim est dies illa de qua dicebat ille propheta: « In die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, et percussuram plagæ ejus sanaverit (Isa. xxx), » nisi illa visio faciei solis hujus, quæ sanitas erit generis humani, et perfecta sanitas plagæ ejus, qua omnes in Adam fuimus plagati et vulneris quo in illo fuimus vulnerati, videlicet mortis duplicis animæ et corporis? Sequitur:

« Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus, et posuit super me dexteram suam dicens: Noli timere. » Quia ille quem videbat, « sicut sol lucet in virtute sua, » idcirco mortalis homo stare vel subsistere non potuit in infirmitate sua. Sic et quondam « cum in monte transfiguratus fuisset, ante eos videlicet Petrum et Jacobum, et hunc ipsum fratrem ejus Joannem, ceciderunt in faciem suam et timuerunt valde (Matth. xvii). » Et quemadmodum istic [hic] dictum est, et posuit dexteram suam super me dicens, noli timere, ita et illic: « Et accessit Jesus et tetigit eos, dixitque illis: Surgite et nolite timere (Ibid.) » Nisi dextera sua hic et illic tetigisset hunc vel illos, sustinere non poterant lucem vel virtutem, in qua lucebat ille talis sol. Ergo et universos, qui illum visuri sunt in illo caelesti regno suo, ut videre et videndo subsistere valeant, constitui oportebit ad dexteram, juxta veritatem Evangelicam qua dicit: « Et statuet oves a dextris suis, hædos autem a sinistris (Matth. xxv). » Quod enim est ad dexteram super istum timentem et præ timore cadentem poni, ut surgere et non timere possit, hoc erit tunc omnes oves a dextris constitui, ut claritatem illam videre, et non cum sinistris hædis defluere possit, « sicut fluit cera a facie ignis (Psal. lxxvii). » Ego sum primus et novissimus, et vivus, et fui mortuus, et ecce sum vivus in sæcula sæculorum, et habeo claves mortis et inferni. » Priorum sequentes auctoritatem diximus supra, quia Angelus visus est huic Joanni in figura Christi, propter illud quod in exordio dictum est, et significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni. Sed quæri nunc potest, cur is qui apparuit, Christum se tanta tamque manifesta professus est descriptione: « Ego sum, inquit, primus et novissimus, et vivus, » etc. Huc accedit, quod ante pedes hujus cadens, tanquam mortuus, non est prohibitus cadere, vel correptus quod ceciderit ante pedes ejus. Circa finem vero libri hic ipse dicit: « Ego Joannes, qui audivi et vidi hæc, postquam audissem et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui hæc mihi ostendebat et dicit mihi: Vide ne feceris, conservus tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba libri hujus, Deum adora (Joan. xxii). » Palam ergo datur intelligi quia alius fuit qui Joannis ductor exstitit et hæc illi ostendit atque alius qui ostensus sive visus est tanta claritate, ut subsistere **364** non posset ad videndam claritatem ejus qui apparuit. Et ille quidem qui ostendebat manifeste angelus, hic autem qui ostensus est, Filius

hominis dicitur. Proinde illum quidem, cujus audi-
vit vocem, in hoc loco tanquam tubæ dicentis,
quod vides scribe, concedere oportet fuisse angelum
qui hæc ostendebat, de quo et illud dictum sit,
et significavit mittens per angelum suum,
eum autem, qui visus est, intelligi licet illum
fuisse, quem se esse professus est, scilicet primum
et novissimum, id est, Christum Dei Filium. Nec
vero novum, vel credi indignum est, quod Jesum
Christum post ascensionem suam homo viderit cum
Paulus apostolus dicat, qui illum antequam ascen-
deret in cælum non cognoverat. « Non sum liber?
non sum apostolus? nonne Dominum Jesum Christum
vidi? (I Cor. ix.) Viderat enim illum in via cum
iret Damascum et quia tunc visione illa indignus,
utpote inimicus et persecutor erat, non solum ce-
cidit in terram, sed et cum surrexisset, apertis oculis
nihil videbat, Jesum namque illum vidisse confir-
mat is, qui ad eum missus est, Ananias: « Saule
frater, inquit, Dominus misit me Jesus, qui appa-
ruit tibi in via qua veniebas (Act. ix.) » Alias autem
et iste Filius hominis angelus dicitur, et est ange-
lus magni consilii, angelus in quo est nomen Dei.
Nam in Exodo ad Moysen sive ad populum suum
Deus dicit: « Ecce ego mittam angelum qui præ-
cedat te, et custodiat in via, et introducat in locum
quem paravi. Observa eum et audi vocem ejus, nec
contemnendum putes, qui non dimittet cum pecca-
veris, et est nomen meum in illo (Exod. xxiii.) »
Angeli hujus hæc propria est differentia, quæ illic
posita est, dicente Deo, et est nomen meum in
illo. Non dixit, et est nomen meum super illum,
quod recte dici queat de quolibet infirmo electorum,
quorum omnium illa est prophetica vox: « Tu au-
tem in nobis es, Domine, et nomen sanctum tuum
invocatum est super nos (Jer. xiv), » sed est, inquit,
nomen meum in illo, id est, pro naturali divinitate eo-
dem quo ego censeatur nomine. Dicitur enim et est, et
æque ut ego, Deus Dominus omnipotens, invisibi-
lis, increatus, immensus æternus et quidquid de
Deo substantialiter prædicatur, ut hoc solum de
nomine intersit, quod ego ad illum relative Pater,
ille ad me relative dicitur filius, cum ejusdem di-
gnitatis significatione. Et propheta Malachias dicit:
« Et statim veniet ad templum suum dominator
quem vos quæritis, et Angelus testamenti quem vos
vultis (Malach. iii.) » Stephanus quoque protomar-
tyr in Actibus apostolorum dicit: « Hic est qui fuit
in ecclesia, in solitudine, cum angelo qui loqueba-
tur ei. » Amplius autem: « Et expletis, inquit, an-
nis quadraginta apparuit ei in deserto montis Sina
Angelus in igne flammæ rubi (Act. vii.) » Igitur si
hunc Filium hominis, qui Joanni visus est, placet
Angelum dici vel esse, dictum supra ubi scriptum
est, et significavit mittens per Angelum suum, pro-
fecto sicut illic, ubi loquitur Stephanus, oportet
non quemlibet Angelum intelligi, sed eum qui ve-
raciter dicere potuerit: « Ego sum qui sum; Ego
sum Deus Abraham, Deus Isaac et Jacob. Hoc no-

A men mihi est in æternum (Exod. iii.) » Sed et in isto
loco non quemlibet Angelum, sed eum intelligi ne-
cesse est, qui veraciter dicat: « Ego sum primus et
novissimus, et vivus et fui mortuus, et ecce sum vivus,
in sæcula sæculorum. » Primus videlicet quia eram
« in principio Verbum, Deus apud Deum, per quem
omnia facta sunt, » quod indicat hoc meum caput
præ antiquitate tam candidum; et « novissimus, »
per quem omnia restaurata sunt, sicut indicant vel
significant isti pedes mei aurichalco similes, utpote
nuper educti de camino ardenti, de camino tribu-
lationis vel passionis, in qua ita novissimus et ho-
minibus visus fui contemptibilis, quomodo contem-
nitur vermis et non homo (Psal. xxi), dicente quoque
propheta alio: « Et nos desideravimus eum despe-
ctum et novissimum virorum, virum dolorum, et
scientem infirmitatem (Isa. Liii.) » « Et fui mor-
tuus, » videlicet etiam in sepulcro repositus, tribus
diebus et tribus noctibus, « et ecce sum vivus in
sæcula sæculorum. » Resurrexi enim et adhuc cum
Deo Patre meo sum, verumque est quod de me di-
cit Apostolus, « jam non moritur, mors illi ultra
non dominabitur (Rom. vi.) » — « Et habeo claves
mortis et inferni. » Id est, potestatem dimittendi
peccata. Peccata namque dimittendo, mortem in
me credentibus claudo, infernum obstruo. Sive
mortis et inferni, id est duplicis mortis, videlicet
animæ et corporis. Mortis namque nomine, quod
usitatum est, dissolutio corporis; inferni autem,
mors animæ, quæ æterna est, recte significatur.
C Utriusque mortis claves, id est, potestatem ipse
habet, quemadmodum et Anna prophetissa in can-
tico suo dicit: « Dominus mortificat et vivificat,
deducit ad inferos et reducit (I Reg. ii.) »

« Scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ
oportet fieri post hæc. » Dictio vel verbum modi im-
perativi, quo dicit, « scribe, » largitio est muneris
et gratiæ, tanquam si diceret: Scribendi faculta-
tem atque auctoritatem accipe. Unde vere beatus et
honorandus iste beatus Joannes, qui sic inter duo-
decim apostolos crevit et auctus est, quomodo inter
duodecim patriarchas ille vere secundum nomen suum
filius accrescens beatus Joseph, quomodo enim ille
duplicia accepit, dicente patre: « Dabo tibi partem
unam extra fratres tuos (Gen. XLVIII), » Sichimam
significans sive Sichein, quæ in Evangelio dicitur
Sichar; sic iste dilectus discipulus extra fratres
suos apostolos cæteros, dono diligentis Domini Jesu
partem unam egregiam accepit, non solum, ut qui
erat apostolus evangelista quoque fieret, tamque
divinum Evangelium scriberet, verum etiam tan-
tam tamque mirabilem revelationem Scripturæ tra-
deret. « Scribe ergo, inquit, quæ vidisti, » cum
cæteris videlicet apostolis me secutus, vel etiam
quæ nunc vidisti solus, ut tale sit Evangelium tuum,
quale scribi oportere significat istud meum quod nunc
vidisti schema vel habitus, et quæ sunt nunc in sep-
tem Ecclesiis Asiæ corrigenda sive laudanda, et quæ
oportet fieri post hæc, scilicet varios Ecclesiæ labores.

« Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea, septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum. » Cum trinam scribendorum distinctionem fecerit dicendo, « quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc, » mediam tantum nunc aperit, id est, ea quæ sunt, et quasi ingressuro, intelligentiæ januam pandit, ut tangendi conscientias eorum, qui tunc erant vel præerant Ecclesiis, auctoritas homini non desit. Nam poterat quidem eodem modo dicere Filius hominis, sive sacramentum Filii hominis sic vestiti, sic præcincti, tale caput talesque oculos habentis, hoc vel tale est, sed non adeo res exigebat, non tanta negotii necessitas urgebat. Qui enim tantummodo docet quid teneat, vel quid tenere debeat catholica fides, non tanto præsidio divinæ auctoritatis seu voluntatis opus habet, quanto is, qui corripit et percutit mores, qui de occultis hominum conscientias, seu vita maxime privata tractat vel disputat, et legendas **365** conscribit rationes. Illic namque suffragantibus Scripturarum testimoniis etiam ignavus vitæ suæ moderator ad fidem sponte consentit, hic deficientibus occultæ conscientiæ arbitris, etiam strenuus fidei decertator indignatur de propriæ vitæ statu reprehendi, cum de foris facere videatur totum quod facere debet Ecclesiasticus vir, ut, exempli gratia, videbatur ille angelus Ecclesiæ Sardis cui scribere jubetur sic: « Scio opera tua quia nomen habes quod vivas, et mortuus es (Apoc. iii). » Opportune ergo eorum quæ tunc erant vel fiebant in Ecclesiis intellectum signanter aperit, et per singula videntem deducens; hæc, inquit, angelo illi, et hæc scribe angelo illi. Et vide quam

A sapienter juxta morem prudentis, et bene compositi oratoris, benevolentiam eorum captet, quibus loquitur vel scribit, ut patientes sint ad audienda scripta, quamvis possint molesta videri. « Sacramentum, » inquit, subauditur scribe, « septem stellarum, » id est, quid significant septem stellæ, « quas vidisti in dextera mea. » Ac deinceps. « Septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum, et candelabra septem: septem Ecclesiæ sunt. » Ecclesiarum præsules quamvis aliqui pro vita propria reprehensibiles sint, et angelos et stellas appellare maluit et ecclesias omnes, quamvis in aliquibus multa sint obscura, candelabrorum aureorum pulchris nominibus, sive significativis imaginibus honestavit. Et recte, quia videlicet sacerdotes sive præsules, quamvis interdum pro suis actibus sint obscuro, pro officio tamen lucent, recitando Verbum Dei, et celebrando cœlestia sacramenta Christi, atque ita quasi quædam stellæ in signa sunt et tempora. Verbi gratia, cum dicunt illud Apostoli: Nox præcessit, dies autem appropinquabit (Gen. 1; Rom. xiii). » Idcirco de hujusmodi stellis mystica Scriptura dicit: « Quis fecit Arcturum et Hyadas et Oriona? » (Job. ix). Item: « Nanquid contingere valebis micantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi dissipare poteris? » (Job xxxviii.) Et his similia. Itidem Ecclesias ipsas candelabra esse aurea recte dixit, videlicet pro parte illorum qui Christum lumen suum glorificant tam confessione vocis quam obsequio boni operis secundum præceptum ipsius dicentis: « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est (Matth. v). »

366 PROLOGUS IN LIBRUM SECUNDUM.

Anima, cui desideranti latentem in Scripturis dulcedinem haurire concessum est, gratulatur in Canticis canticorum, cum dicit: Introduxit me rex in cellaria sua (Cant. 1). Item: Introduxit me rex in cellam vinariam (Cant. 11). Nostra autem adolescentula fides, ecce foris stans, et intus quasi per exiguas clausi cellarii rimulas prospiciens, suam crescente desiderio anhelat inopiam, auscultando quid vel quomodo illi, quæ ejusmodi est, quæ jam introducta est, gratuletur, et dicat, sicut in præsentis Scriptura habemus: Ille idem rex sanctus et verus, qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Ecce, inquit, dedi coram te ostium apertum quod nemo potest claudere (Apoc. iii). Quod est dicere: Ecce in cellaria mea, sive in cellam meam vinariam introduxi te in aperto ostio intelligentiæ, et divitias deintus haurias sapientiæ et scientiæ, quas me tibi tribuente nullus possit auferre. Quam ob causam? quare propter meritum? Quia modicam, inquit, habes virtutem (ibid.), id est, egregiam tenes humilitatem, non in tua, sed in mea virtute habens fiduciam. Is autem cui hæc loquitur angelus est Philadelpiæ, quod interpretatur dilectionis fraternæ. Igitur donec foris stantibus, rex ille aperiat sua clavi, modica virtus habenda, id est, humilitas tenenda est, ut per fraternam dilectionem illud parum, quod jam de illa dulcedine gustavimus, si quid est quod gustare vel invenire meruimus, libenter expendamus, spem habentes in ipso qui et alibi loquitur: Qui quærit, invenit, et pulsanti aperietur (Matth. vii; Luc. xi). Hanc animæ meæ spem tu, archipræsul Friderice, vir illustrissime, maxime roboras, qui opusculis meis non utrunque benevolus esse, verum etiam præ magnitudine benevolentiam arridere potuisti, velut qui interesset, meque tecum interesse putares illo magno atque festivo convivio, quod Abraham pater sui risus; pater, inquam, pueri sui Isaac, quod interpretatur

risus (Gen. xxi), fecit in die ablactationis ejus. Illud namque convivium eorum est, qui Scripturas legentes non efficiuntur pueri sensibus, sed malitia quidem parvuli, sensibus autem perfecti sunt (I Cor. xiv), ut non opus eis sit lacte, sed solido cibo, qui perfectorum est (Hebr. v). Ibi jam initium est risus et jucunditatis, risus æterni, quem in mysterio præsagens mater Sara, risum, inquit, mihi fecit Deus, quicumque audierit corridebit mihi (Gen. xxi). Talibus nimirum maxime hic liber Apocalypsis apponendus est, quia videlicet non lac parvulorum, sed solidus perfectorum cibus est. Omnia quæ continentur in eo mysteria, sunt fortia ut vinum, et vinum utique, ut ait sponsa in Canticis de hujusmodi, suavissimum et optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque ac dentibus ejus ad ruminandum (Cant. vii). Quæramus ergo, sicut capimus, ut inveniamus, pulsemus perseveranter ut aperiatur nobis (Luc. xi).

367 LIBER SECUNDUS.

Præcedenti clarissimæ visionis capitulo, Joannes Evangelii sur quod scripturus erat, mirabile vidit præsagium, videlicet Filii hominis podere vestiti, et zona aurea præcincti, caput candidum, quo significabatur Verbum antiquum quod erat in principio apud Deum, videlicet contra Cerintum aliosque Antichristos, qui negare incipiebant ante Mariam fuisse Christum, dictumque est illi postquam hæc et cætera vidit: Scribe ergo quæ vidisti. Deinde expressum est illi sacramentum septem stellarum, septemque candelabrorum, quod videlicet septem stellæ, angeli septem Ecclesiarum, et candelabra septem, septem Ecclesiæ sint. Et continuo sequitur:

CAP. II. — « Et angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. » Hic jam septem spiritus Dei loqui incipiunt, qui in conspectu throni Dei sunt. Nam qui dicit, ipse quidem est, Filius hominis, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum, qui fuit mortuus et vivit, qui habet romphæam ex utraque parte acutam, qui habet oculos tanquam flammam ignis, qui habet septem spiritus Dei, qui habet clavem David, qui est principium creaturæ Dei. Sed perpende quia per singula septem locutionum suarum capitula clamat sic: « Qui habet aures audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. » Septem ergo loquuntur spiritus Dei, loquente hic uno Filio hominis, sive Filio Dei, loquuntur, inquam, de illo habitaculo suo, in quo tota plenitudine corporaliter habitantes, sunt in conspectu throni Dei (Coloss. ii), id est, in exemplum Ecclesiæ Dei, quia videlicet iste Filius hominis præpositus est ad imitandum, Ecclesiæ Dei, habens in se septem spiritus Dei. Loquitur hic Ecclesiis primo loco spiritus timoris, secundo spiritus pietatis, tertio spiritus scientiæ, quarto spiritus fortitudinis, quinto spiritus consilii, sexto spiritus intellectus, septimo spiritus sapientiæ. Ecclesia namque dum Christum imitatur, a timore incipit, et ascendendo ad sapientiam pervenit, sicut scriptum est: « Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx; Prov. i). » Porro, ubi ad eandem Ecclesiam instruendam Filius Dei ascendit, primus est spiritus sapientiæ, ultimus est

A spiritus timoris, cum propheta dicit: « Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. xi). » Igitur eodem spiritu præeunte, « qui habet aurem audiat, quid istorum spirituum quisque dicat Ecclesiis, » juxta proprietatem suæ dignitatis, et primo quid dicat spiritus timoris Domini. « Angelo, inquit, Ephesi Ecclesiæ scribe, » et cætera. Quod qui hæc dicit Ecclesiis, spiritus sit timoris, ex eo manifestius claret quod ait: « Memor esto itaque unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac. Sin autem, venio tibi et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. » Eorum statum quibus hæc dici conveniat, innuit nomen Ephesi, sive interpretatio nominis. Ephesus namque, *lapsus magnus*, sive *voluntas mea in ea*, interpretatur. Magnus quippe lapsus est, charitatem primam reliquisse et ab ea excidisse: Voluntas autem Dei est, ut qui sic excidit vel lapsus est, pœnitentiam agat. Ejusmodi et Angelus, id est, sacerdos Ecclesiæ Ephesi tunc erat, et multi hodieque sunt sacerdotes, sive sub sacerdotibus viventes in Ecclesia, quos omnes in hoc uno angelo spiritus timoris partim exterrendo increpat, partim refovendo laudat. Incipit autem sic: « Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua. » « Septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum, » ut prædictum est. Jam isto dicto stellas ejusmodi salubris timor constringit, quia videlicet sic stellæ istæ in cælo sunt, ut eas teneri oporteat ne cadant in terram. Nam de cælo stellæ plurimæ ceciderunt, et de stellis facti sunt principes tenebrarum (Isa. xiv). Dicendo itaque, « qui tenet septem stellas in dextera sua, » simul terribiliter innuit, ut qui se existimat stare, videat ne cadat. Non enim stat sua virtute, sed dextera Domini continente. Hoc idcirco **368** maxime cavendum est, quia is ipse, qui tenet stellas easdem, vigilanter attendit, ne forte pro ipsa claritate veniat alicui pes superbiæ (Psal. xxxv), Unde et subditur: « Qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. » Nam idem est ac si dicat: Qui in medio vestri digrediens corda singu-

lorum, et renes Investigat (*Ser. xvii*). Etenim, ut prædictum est, « candelabra septem, septem Ecclesiarum sunt. » Cum ergo in medio candelaborum hujusmodi ambulat, lumen singulorum intuetur quantum luceat, ne forte sine oleo charitatis, sine operibus dilectionis fumiget fides mortuorum. Nam ubi tale quid invenerit, dicit: « Seio opera tua et laborem, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos, tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, et non sunt, et invenisti eos mendaces, et patientiam habes, et sustinisti propter nomen meum, et non defecisti. » Plane hæc opera quidem sunt, laborare in regula fidei catholicæ, et laboris hujus patientiam habere, etiam disputando contra dogmata perversa, quorum fabricatores mali, tam multi tamque loquaces sunt, ut non possis eos sustinere; qualis tunc erat Marcion et Cerintus, multique alii hæretici. Bona, inquam, opera sunt quidem, tentare illos doctores mendaces falsosque apostolos convincere, sed non in hoc est perfectio, quantumcunque patientiam habeas sustinendo istos et non deficiendo, absque primo charitatis ornamento. Nam et Apostolus dicit: « Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (*I Cor. xiii*). » Et apostolus Jacobus ait: « Vis autem scire, o homo inanis, quoniam fides sine operibus otiosa est? » (*Jacob. ii*.) Otiosa namque est fides, quantumcunque operari videatur, nisi per dilectionem operetur. Ait ergo: « Sed habeo advertus te, quod charitatem tuam primam reliquisti. » Ac si dicat: Illud quidem pro te est, et pro te agit, quod sic operaris, sed hoc adversum te est quod in hoc opere tuo charitatem primam reliquisti. Prima namque, id est, principale bonum charitas est, quæ et excellentior via est juxta Apostolum (*I Cor. xiii*), hoc solum pene et unicum signum est perfectionis, et testimonium veræ virtutis, quemadmodum alibi dixit: « In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem (*Joan. iii*). » Hoc signo cognitus est Stephanus protomartyr, quando in labore et patientia sua, cum non posset sustinere malos, quos invenerat et convicerat mendaces, ita patientiam habuit, ita sustinuit propter nomen Domini, ut moriens etiam pro ipsis oraret, et diceret: « Domine, ne statuas illis hoc peccatum (*Act. vii*). » quia nesciunt quid faciunt: « Memor esto itaque unde excideris, et age pœnitentiam et prima opera fac; sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. » Sicut multa sacræ Scripturæ testimonia, sic et locus iste docet nos non debere præcipitare sententiam super Ecclesiarum angelos, id est, episcopos, et super quoscunque gradus ecclesiasticos. Non enim dixit quia charitatem tuam primam reliquisti, idcirco venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, sed grande intervallum voci suæ, magnumque frenum posuit currenti sententiæ, dicendo: « Memor esto

igitur unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac. » Tunc demum ita subjungit: « Sin autem, » id est, si super illud quod habeo jam adversus te, super illud quod charitatem tuam primam reliquisti, contemptum quoque apposueris, « venio tibi, » etc. Ordo iste judicii Dei late splendet in Scripturis, sed exempli gratia, duo tantum præponantur homines, Saul videlicet et David. Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset, duobus autem annis regnavit super Israel. Quod est dicere: Humilis sicut puer unius anni, et parvulus in oculis suis erat, quando rex factus est, et duobus annis eadem humilitate regnavit super illud. Unde loquente Domino in se, ait Samuel: « Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es? » (*I Reg. xv*.) Ab hac humilitate excidit, quando contra legem holocaustum obtulit, cum non esset sacerdos de stirpe Aaron, sed homo de tribu Benjamin. Item, quia ab humilitate exciderat, pepercit Agag regi Amalec, et optimis gregibus ovium contra præceptum Domini. Iterumque, inquit, Scriptura: « Offerebat holocaustum Domino de initiis prædarum quæ attulerat ex Amalec (*ibid.*). » Redargutus super eo quod humilitatem primam reliquisset, non fuit memor unde excidisset, neque pœnitentiam egit, quippe qui holocaustum rursus offerendo peccatum auxit, præsumptionem iteravit. Dixit quidem peccavi, tanquam memor esset unde exciderit, sed non humiliter dixit aut sensit. Addidit enim: « Sed nunc honora me coram senibus populi mei et coram Israel, et revertere mecum (*ibid.*). » Honorem ergo vel gloriam non Dei, sed suam, ista confessione mercari voluit, dicendo peccavi. Juste ergo solium ejus de loco suo moveri debuit, quia pœnitentiam non egit. David autem et ipse parvulus erat, de quo et Pater Isai, dixit ad Samuel: « Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves (*I Reg. xvi*). » Cumque jam regnaret, nihilominus et humilis erat. Nam de humilitate ejus scriptum est: « Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram vidit regem David subsilientem atque saltantem coram Domino, et despexit eum in corde suo (*II Reg. vi*). At ille: « Vivit Dominus, inquit, quia ludam et vilior fiam plus quam factus sum, et ero humilis in oculis meis (*ibid.*). » Ab hac humilitate tunc excidit, quando verbum Domini contempsit, peccando in uxorem Uriæ quam tulit. Unde et per prophetam dixit ei: « Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? » Et subinde: « Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me (*II Reg. xii*). » At ille statim memor fuit unde excidisset, et quod charitatem primam reliquisset, et dixit: « Peccavi Domino (*ibid.*). » Item in psalmo: « Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi et malum coram te feci (*Psal. l*). » Ergo non huic venit Dominus sicut venerat Sauli, ut moveret solium sive candelabrum ejus de loco suo.

Nam et regnum ejus stetit, et prophetica gratia cum docendi auctoritate permansit : ea namque recuperata, « docebo, inquit, iniquos vias tuas (*ibid.*). » Igitur ubi cujuslibet Ecclesiae angelus, id est sacerdos, charitatem suam primam relinquit, recte non statim juris est ecclesiastici, movere candelabrum ejus de loco suo, id est auferre sacerdotium vel ecclesiam ejus. Sed dicitur ei : « Memor esto unde excideris, et age poenitentiam, et prima opera fac. » Si audierit corripientem, ille qui corripuit lucratus est suum fratrem (*Matth. xviii*). Quod si neque adhibito alio, neque publico conventus Ecclesiae testimonio correxerit, imo audire contempserit, tunc demum recte movetur candelabrum ejus, et alteri datur. Sequitur : « Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, **369** quae et ego odi. » Illud, inquit, habeo adversus te, quod jam dixi, hoc autem habes mecum, et in hoc mihi consentis, quod facta Nicolaitarum odisti. Nam illa et ego odi. Nicolaitae dicti sunt a Nicolao diacono Ecclesiae Hierosolymorum, qui cum Stephano et caeteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixit, ut qui vellet ea uteretur, et versa est in stuprum talis consuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Istos hoc loco improbat. Et notanda dispositio sermonis quam artificiosa sit. Et priusquam emitteret austeritatem reprehensionis, quae laudanda erant collaudavit, scio, inquit, opera tua, et laborem, et patientiam tuam, etc. Et post ubi corripuit atque minas intentavit, rursus quod laudandum erat, laudavit : « Quia, inquit, facta Nicolaitarum odisti, quae et ego odi. » Ita reprehensionis amaritudinem, ne nimis offenderet atque exterreret, collaudationis dulcedine circumlinivit. Hoc modo et cum muliere Samaritana loquens, et antequam diceret, quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est vir tuus, praemisit collaudans : « Bene dixisti, non habeo virum, » et postquam illi quod tot viros habuisset, expressit, iterum collaudans, « hoc, inquit, verum dixisti (*Joan. vi*). » Magnum hoc, et digne imitandum est magisterium Spiritus Dei corripere quidem ea quae emendatione indigent, sed inter corripendum, et prius et posterius collaudare, si qua bene dicta sunt vel acta ab eodem, qui in aliis corripitur, quatenus quo ad fieri potest, teneatur benevolus, et non refugiat confusus aut exterritus audire non sustinens peccatoris animus. Item notandum est ulla corripientis invectione nihil minus apud intelligibilem animum valere, quod sequitur :

« Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat Eccles. is. » Haec enim talis dictio quasi clamor est vehementissimus, pertingens usque ad aurem cordis intrinsecus. Hinc Evangelista : « Jesus, inquit, haec dicens, clamabat : Qui habet aures audiendi audiat (*Matth. xiii*). » Tali namque enuntiatione negligentem animam vehementer confutat, surdum nimis hominem esse designans, etiamsi patentes corporis aures habeat, qui tantae comminationis

A vim intus non audiat, qui tanti iudicii necessitatem intrinsecus non sentiat. Sane cum non dicit, quid spiritus dicat Ecclesiae Ephesi, sed « quid spiritus dicat Ecclesiis, » sciendum est quia quae singulis scribit, universis dicit Ecclesiis. In omnibus quippe Ecclesiis sunt, et qui digne audiant, vel quibus dici debeant ea quae sunt timoris, et quibus ea quae sunt pietatis, et quibus ea quae sunt scientiae, et quibus ea quae sunt fortitudinis, et quibus ea quae sunt consilii, et quibus ea quae sunt intellectus, et quibus ea quae sunt sapientiae. Nam et idcirco septem Ecclesiae scribuntur, vel septiformis Ecclesia dicitur, quia quicumque in Ecclesia sunt, in quolibet gratiarum istarum consistunt gradu.

Proinde versus iste quasi intercalaris ad singulas Ecclesias, de singulis pronuntiatur spiritibus Dei, « qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. » Additur huic alius, qui et in singulis istorum spirituum elocutionibus, pro qualitate condignarum retributionum variatur. « Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in paradiso Dei mei. » In isto gradu, id est in spiritu timoris, vincere est corripienti acquiescere, poenitentiam agere et prima opera facere. Porro, primis hominibus, quia corripienti Deo non acquieverunt, imo peccatum suum superba defensione tuentes auxerunt, lignum vitae quod plantaverat Deus in medio paradisi, interclusum est; ait enim Dominus Deus : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum (*Genes. iii*). » Nunc ergo ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitae, et comedat, et vivat in aeternum, emisit cum Dominus Deus de paradiso voluptatis, et collocavit ante paradisum Cherubim, et flammieum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitae. Quod ergo primo homini interclusum est poenitentiam non agenti, pulchre huic repromittitur qui poenitentiam egerit : Quatenus edat de ligno vitae, « quod est, inquit, in paradiso Dei mei, » et vivat in aeternum, cum ex illo comederit, Dei mei dixit, pro natura carnis nostrae quam assumpsit. Nam pro natura suae divinitatis dici potuit quod est in paradiso Patris mei. Utrumque in Evangelio diffinit [praefinit], dicendo jam fratribus suis, apostolis suis : « Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum (*Joan. xx*). » Sed nunquid ut resurgamus et vivamus in aeternum, de illo materiali ligno est edendum? Non utique, sed « qui manducet, inquit, carnem meam, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die (*Joan. vi*). » Christus namque lignum vitae est, cujus et in caelesti paradiso visione, et in praesenti Ecclesia corpore, sanctae resicientur animae. Illud materiale lignum vitae, hominem morte animae, scilicet, peccato jam mortuum, non vivificasset, sed carnem vivere faceret in aeternum, quod infelicissimum esset. Mortuus quippe in anima, si corpore viveret homo in aeternum, non recuperaretur in aeternum, et esset aeternaliter miser, ut

dæmones sunt. Hoc autem lignum vitæ, quod est Christus, dum nos corpore et sanguine suo reficit, jam nunc resuscitat animam a morte peccati, et carnem nostram in novissimo die resuscitabit. Sæpe autem is, qui necdum vicit, id est, qui poenitentiam non egit, edit de hoc ligno vitæ, quod est in paradiso Dei, manducat corpus, et bibit sanguinem Domini. Non illi dat Christus, sed ipse rapit, et ideo « iudicium sibi manducat, et bibit (I Cor. xi). » — « Et angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe. Hæc dicit primus et novissimus, qui fuit mortuus et vivit: Scio tribulationem tuam, et paupertatem tuam, sed dives es, et blasphemaris ab his qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. » Post spiritum timoris sursum est spiritus pietatis, et ille spiritus sine dubio loquitur hic, de toleranda persecutione suggerens, cui causæ vel intentioni nimirum et Ecclesiæ nomen congruit. Smyrna enim myrrha dicitur, quæ mortificationem carnis designat. Verissime his qui persecutionem patiuntur propter justitiam maxime opus est spiritu pietatis, ut sint in passionibus pii, in opprobriis vel exprobrationibus mansueti, non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto (Rom. xii), sed contrario benedicentes, imo et interea suis reficiantur lacrymis, vitam suspirantes æternam, cujus spe patiuntur, ob cujus dilationem lacrymantur, juxta quod quisque illorum in psalmo loquitur: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus (Psal. xli). » Et a quo magis principio sua dicta debuit exordiri, tribulatos consolari intendens, spiritu pietatis? Ait enim: « Hæc dicit primus et novissimus, qui fuit mortuus et vivit. » Ei qui tribulatur ante oculos ponit primum et novissimum, qui fuit mortuus, et vivit, ut non miretur in fervore, qui ad tentationem sit quasi novi aliquid contingat. Ac si dicat hic spiritus eidem quem consolari vult: Tu a quolibet culmine temporalis dejectus, propter justitiam quasi homo ignobilis opprobriis, et insuper plagis ureris servilibus (I Petr. ii). Sed quantum hoc est, si ad illum respicias, qui pro te passus est, tibi relinquens exemplum ut sequaris vestigia ejus? Ille namque cum apud Deum esset primus, et pretiosissimus, secundum alteram naturam Filius Dei, secundum alteram naturam Filius intemeratæ Virginis; cum, inquam, sic esset primus et optimus, et præ filiis hominum speciosissimus, apud homines novissimus fuit, id est vilissimus, quemadmodum et propheta dicit gemebundus: « Nos vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum despectum, et novissimum virorum, et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum (Isa. liii; Psal. lxxxii). » Ita ille primus Deus stans in synagoga deorum, et novissimus, id est, vilissimus ire sub iudicio hominum. Quid ergo magnum, si tu homo, et non Deus de tuo quantulocunque honore propter illum es dejectus, si quod pateris, homo non sine peccato, passioni ejus comparetur.

A quam pro te passus est, et qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus? » (Isa. liii.) Itaque bene ac decenter sic exorsus est: « Hæc dicit primus et novissimus. » Quo autem pertinuit et hoc addere: « qui fuit mortuus, et vivit? » Nimirum ad magnum cumulum consolationis, ut sciat quia qui mortificatur, sequendo vestigia Christi vivet (I Petr. ii), quemadmodum ille, « cum fuerit mortuus, nunc vivit. » Et quid dicit: « Scio tribulationem tuam, et paupertatem tuam. » Quod nunc dicit, scio, vehementer, et eodem pondere dictum debet intelligi, quo jam dictus propheta dixerat de illo: « Et vidimus eum virum dolorum, et scientem infirmitatem (Isa. liii). » Scientem dixit infirmitatem, pro eo ut diceret, experimentum infirmitatis habentem. Itaque et hic scio tribulationem tuam et paupertatem tuam, id est, tribulationis quam pateris experimentum habeo et paupertatem quam sustines in meipso expertus sum. Quis enim majorem quam ego tribulationem sustinuit? Et cum dives essem, quis ad tantam ut ego paupertatem descendit? Etenim de me Psalmista dicit: « Et persecutus est hominem inopem et mendicum, et compunctum corde mortificare (Psal. cviii). » Hujus experimenti memor Apostolus dicit: « Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato (Hebr. iv). » Tentatus namque est, fame, siti, persecutione et morte, et inde « scio, inquit, tribulationem tuam, et paupertatem tuam. » Idcirco non minus doleas, quia scis vel expertus es; nam ego talis idem scio, idem expertus sum. Sequitur, et dicit: « Sed dives es, et blasphemaris ab his qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. » Quod dixi paupertatem tuam, dixi secundum falsam æstimationem hominum; nam secundum rei veritatem, dives es. Illi te pauperem putant, sed tu dives es. Ego enim ascendens in altum (Psal. lxxvii), ego in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Isa. iv; Coloss. ii), sedens ad dexteram Patris, dedi dona hominibus, et inde tu dives factus es, habens sermonem sapientiæ, sive sermonem scientiæ (I Cor. xii), sive aliud quodlibet talentum ex multarum divisionibus gratiarum. Et cum ita dives sis, blasphemaris tanquam pauper, tanquam nihil sis, tanquam nihil acceperis, nihil noveris, nulla ex parte Deum cognoscas, aut a Deo cognitus sis. A quibus ita blasphemaris? « Ab his qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. » Magnus labor, magna tibi est afflictio cordis, taliter et a talibus blasphemari. Sed et ego istud scio, istud expertus sum. Dives eram; totos habens thesauros Divinitatis in me corporaliter habitantis (Coloss. ii), habens requiescentem super me spiritum Domini, spiritum sapientiæ et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiæ et pietatis, et spiritum timoris Domini (Isa. xi). Inde est quod « opera feci, quæ nemo alius facit et sic locutus sum,

ut dicerent adversarii, nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo (*Joan. xv.*) — « Et cum tam dives essem, blasphemabartanquam pauper qui nihil boni haberem, aut qui a Deo non essem (*Joan. vii.*) » Dicebant enim: « Non est hic homo a Deo, qui Sabbatum non custodit (*Joan. ix.*) » Item: « In Beelzebub principe dæmoniorum eiecit dæmonia (*Matth. xii.*) » Amplius autem: « Dæmonium habet, aiebant, et insanit. Quid eum auditis? » (*Joan. x.*) Et multa his similia. Ita blasphemabar ab his qui se Judæos esse dicebant, dicentes: « Semen Abraham sumus, Pater noster Abraham est, unum Patrem habemus Deum (*Joan. viii.*) » et non erant Judæi sive filii Abraham, sed erant synagoga Satanæ. Unde et dicebam illis: « Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere (*ibid.*) » A talibus quidem et tu blasphemaris, videlicet a falsis fratribus, quicumque « confitentur se nosse Deum, factis autem negant (*Tit. i.*) »

« Nihil horum timeas quæ passurus es. » Non, inquit, timeas, ut loco cedas et malorum timore fidem perdas. Cæterum timere vel pavere conceditur infirmitati naturæ, ut non tamen cedat spiritus timori, recedendo a Dei voluntate. Nam et de ipso qui hæc loquitur, et in quo spiritus pietatis hæc loquitur, scriptum est: « Et assumit Petrum et Jacobum, et Joannem secum, et cœpit pavere et tædere (*Marc. xiv.*) » Item ipse de semetipso: « Spiritus, inquit, promptus est, caro autem infirma (*Matth. xxvi.*) » Quæ sunt illa quæ passurus es? « Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini, et habebitis tribulationem diebus decem. » Ecce, inquit, neque enim istud in tempora longa fiet, præsens quippe temporæ vestræ tribulationi, futurum autem vestræ jucunditati deputatum est. Econtra, præsens tempus impiorum risui, futurum autem illorum luctu et angustiae statutum est. Cur autem non dixit, missuri sunt homines mali, sed ait, « missurus est diabolus ex vobis in carcerem? » Videlicet, quia sic dicere et sic docere debuit spiritus pietatis, ad hoc instruens pium martyrem, ut intrinsecus agitatori diabolo totum imputet quod extrinsecus facit homo persequens, et condoleat homini persequenti quod eum diabolus obsedit, optetque illum a diabolo liberari, memor ejus qui dixit: « Orate pro persequentibus et calumniantibus vos (*Matth. iii.*) » Etenim ipse, qui hoc dixit, pro persequentibus et crucifigentibus se exoravit, dicens: « Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt (*Luc. xxiii.*) » Aliquibus indultum est, sicut petivit, qui et sanguinem ejus, quem persequendo fuderunt, postea credendo biberunt. Itaque et pius martyr dum in carcerem mittitur, sciat et dicat quia hoc facit diabolus, a quo captivus homo persecutor tenetur, et sic inter vincula et carceres responsa sua contemperet, supplicemque animum pro persequentibus ad Deum sublevet, quatenus aliquos ex his liberet, quod sæpe factum est. « Missurus est, inquit, in carcerem. » Quare? qua intentione? « ut tente-

mini. » Ille enim tentator est, et eo totus intendit ut aliquos ex vobis decipere possit (*Matth. iv.*) Tali intentione Job sanctum expetivit, idcirco illum extrinsecus ulcere pessimo percussit, ita ut a planta pedis usque ad verticem non esset in eo sanitas (*Job ii.*), quatenus simplicitatem et rectitudinem ejus intrinsecus everteret, ut peccaret Job in labiis suis, et stultum **371** quid contra Deum loqueretur, atque ita Deo, qui proposuerat, dicens: « Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, homo simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo (*Job i.*); » quasi victor diabolus insultaret. Hoc intendens, « missurus est, ait, diabolus ex vobis in carcerem, ut non omnes cito moriamini repentino ictu gladii, sed protelatione pœnarum, et mora mortis pertæsi, conturbemini in cordibus vestris, et inter procellas injuriarum fluctuantes concidatis, et perdita, si fieri potest, fide, absorbeamini. Ecce hoc futurum est, hoc diabolus per suos ministros facit. « Et habebitis tribulationem diebus decem, » id est, usque ad mortem, videlicet quandiu militatis in lege Dei, sicut oportet, ut adimpleatis præcepta decem. Sequitur enim: « Esto fidelis usque ad mortem. » Nimirum tandiu fidelitatis constantia bono hortatu indiget roborari, quandiu tribulationum vis eandem fidelitatem extorquere contendit. Dum ergo dicit: « Esto fidelis usque ad mortem, » satis ostendit decem tribulationis dies pertingere usque ad mortem; « esto fidelis, inquit, usque ad mortem et dabo tibi coronam vitæ. » Hæc cum dicit, manifestat ipse cur præmiserit de semetipso, dicens: « Qui fuit mortuus et vivit. » Ejusdem namque perseverantiæ quam persuadet, dicens: « Esto fidelis usque ad mortem, » in semetipso exemplum præbuit « factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (*Philipp. ii.*) » Item, remunerationis quam promittit, dicens: « Et dabo tibi coronam vitæ, » certitudinem atque fiduciam in suo præsentat capite, Apostolo ibidem prosequente: « Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum (*ibid.*) » Et alibi: « Videmus Dominum Jesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum (*Hebr. ii.*) » Igitur usque ad mortem esto fidelis, inquit, quia jam post mortem non servanda exigitur, sed servata fidelitas coronatur.

« Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. » Dictum spiritus hujus, spiritus pietatis, auribus cordis audire vel audisse, est, coronam vitæ quam hic promittit concupiscere, et ejus spe tribulationem sive persecutionem pro Christo non solum non refugere, verum etiam libenter amplecti, ejusque exemplo dare percutienti maxillam; saturari opprobriis, et si extrinsecus persecutor desit, semetipsum intrinsecus persequi, carnem suam crucifigere cum vitiis et concupiscentiis (*Galat. v.*) et indesinenter flere, quod differatur a regno Dei, a visione ejus, qui pro nobis fuit mortuus, et vivit,

Porro auditum sive auditorem hujusmodi non ab una tantum Ecclesia civitatis illius Smyrnæ, sed ab omnibus idem spiritus exigit Ecclesiis, et ideo non singulariter ait, « audiat quid spiritus dicat Ecclesie, » pluraliter, « audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. » Tandemque competenter pro causa sive intentione conclusionem ita subjungit : « Qui vice-rit, non lædetur a morte secunda. » Et est sensus : Qui fidelis permanserit usque ad mortem carnis, mortem animæ non timebit æternam. Mortem secundam, mortem animæ dixit. At vero mors animæ quæ mors peccati est, vel quæ peccando accidit, adeo prior est morte carnis, ut etiam resurrectio animæ, qua per fidem Christi in baptismo resurgit, morte carnis prior sit, priusque oporteat illam consequi, quam per mortem carnis transeat ex hoc mundo, quicumque cupit videre regnum Dei. Quomodo ergo vel cur nunc secunda mors dicitur, nisi quia posterius experimento sentitur? Nam ortuus quidem est [Adam morte animæ, priusquam morte carnis, videlicet, eadem die qua vetitum lignum temeravit, juxta veritatem dicentis : « In quacunque die comederis ex eo, morte morieris (Gen. 11). » Sed eandem animæ mortem tunc demum experimento sensit, quando pulvis in pulverem reversus est, quæ carnis mors est, et anima ad inferos descendit. Itaque mors animæ, quæ per peccatum animam a Deo separat, causa quidem vel origine prima est, sensu autem vel experimento mors secunda.

« Et Angelo Pergami Ecclesie scribe. » Post spiritum pietatis rursum spiritus scientie sequitur, qui et in hac Ecclesia Pergami doctrinam malam tenentes, doctrinam Balaam, doctrinam Nicolaitarum, redarguit, dicens : proinde Angelo hujus Ecclesie similiter, poenitentiam age : nimirum ad destructionem omnis doctrine nequam, virtute vel gratia spiritus scientie opus est, et sermone veritatis, de quo et hic in exordio dicit : « Hæc dicit qui habet rhomphæam ex utraque parte acutam. » Et postmodum si quo minus, inquit, id est, nisi poenitentiam egeris, veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. Ergo rhomphæa ex utraque parte acuta, vel gladius iste oris Domini, sermo Dei est, de quo et Apostolus dicit : « Vivus enim sermo Dei est et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque et medullarum, discretor cogitationum et intentionum cordis (Hebr. iv). » Discernit enim inter animam et spiritum, quia videlicet ipse novit quid homo animalis cogitet, aut faciat propter terrena commoda, et quid spiritualis propter cœlestia. Et ut secundum præsentem locum vel causam loquamur, ipse discernit inter benedictiones Balaam, et inter benedictiones Moysi, quorum uterque quidem filiis Israel benedixit, sed in cæteris doctrina longe discrepavit. Balaam quippe eodem ore, quo benedixit, docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari :

A Hoc Moyses non fecit. Causæ huic vel intentioni ipsum Pergami nomen congruit. Pergamus enim interpretatur *dividens cornua eorum*. Moneturque Angelus iste, ut secundum nomen Ecclesie suæ, quod est Pergamus, dividat atque discernat a sana doctrina, doctrinam Balaam, sive doctrinam Nicolaitarum, per sanctum scientie Spiritum. Ait ergo : « Hæc dicit qui habet rhomphæam ex utraque parte acutam. » Ad quid habet illam rhomphæam? Ad faciendam vindictam in omnes tenentes doctrinam Balaam, et in ipsum quicumque ille est, qui docet doctrinam Balaam. Meminisse namque debemus historie veritatis, in qua Dominus dicit Moysi : « Ulciscere filios Israel de Madianitis. » Et subinde : « Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt, et reges eorum, Evi, et Recem, et Sur, et Hur, et Rebe, quinque principes gentis, Balaam quoque filium Beor, interfecerunt gladio (Num. xxxi). » Et post pauca : « Iratus Moyses principibus exercitus, tribunis et centurionibus qui venerant de bello, ait : Quare reservastis mulieres? Nonne istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, et prævaricari fecerunt vos in Domino, super peccato Phogor? Unde et percussus est populus. Ergo cunctos interficite, quidquid est generis masculini, etiam parvulos, et mulieres quæ noverunt viros in coitu, jugulate (ibid.). » Hujus, inquam, historie veridicæ hic meminisse debemus, quia quod illic realiter factum est, hic spiritualiter se facturum protestatur, qui rhomphæam ex utraque parte acutam se habere profitetur, Ait : « Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ. » **372** Magna et vehemens reprehensio est, Angeli illius Ecclesie, quod illic habitet « ubi sedes est Satanæ, » vel quod illic, ubi ille Angelus, sit sedes Satanæ. Qualis ejus negligentia sit, vel quomodo illic Satanæ sedem habere licuerit, sequens sermo declarabit. Interim dicit : « Et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. » Magnum hoc videri posset, si non confessionem nominis sequens negligentia vel opus obscuraret.

« Et in diebus illis, Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos ubi habitat Satanæ. » Juxta nomen Pergami, quod interpretatur *dividens cornua eorum*; huc usque quæ laudanda erant laudavit, martyrem, ut quidam perhibent, hujus nominis quod est Antipas, Pergami passum commemorans, cum testimonio laudandæ fidei, et deinceps quæ reprehendenda sunt reprehendit, atque ita cornu justitiæ, a cornibus injustitiæ dividit, secundum illum psalmi versiculum : « Et omnia cornua peccatorum confringam, et exaltabuntur cornua justi (Psal. Lxxiv). » Sequitur enim : « Sed habeo adversus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari. Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. » Qualis secundum historiam doctrina Balaam fuerit, et qua-

liter hodieque teneant vel imitentur illam multi, qui ex Ecclesia esse videntur, diligentius considerari præsens locus admonet. Fuit ille Balaam idem, qui in libro Job dicitur Eliu, primum propheta et vir sanctus, postea propter avaritiam divini vel arioli vocabulo nuncupatus. Hic benedicendi et maledicendi potestatem habens, sive efficaciam sacerdotum, qui dum sint mali, pro officio tamen communicandi vel excommunicandi potestatem habent, gessit figuram. Unde et Balac loquitur ad eum: «Veni et maledic populo huic, novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quem maledicta congereris (Num. xxii), » habens quoque scientiam Dei, et sciens quod frustra sacerdos in eum maledicta congerit, quem causa vel culpa propria maledictionibus non subjicit. Et tamen propter avaritiam vadens et toties perquirens, si forte Deo placeret ut malediceret populo huic, manifeste formam illorum exprimit, qui benedictiones et maledictiones in Ecclesia vendunt, et omnia quæstus causa faciunt. Summum doctrinæ ejus nequam illud exstitit, quod ait: «Verumtamen pergens ad populum meum dabo consilium, quod populus tuus populo isti faciat. Deditque consilium quod et factum est, ut fornicaretur populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua, comederunt et biberunt, et initiatus est Beelphegor, et iratus est Dominus. Denique hoc est quod ille dedit consilium. «Nonne, inquit, Moyses, istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam?» (Num. xxxi.) In hujusmodi doctrinam ille cecidit per avaritiam, non per ignorantiam. Ait enim ipse suam scientiam profitens: «Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cujus obscuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos (Num. xxiv). » Nimirum hæc dicens in profundam avaritiæ foveam cadebat, et suum ipse casum videbat. Sic divisus, sic duplex ille Balaam, in publico benedictiones Dei, tinnulis vocibus concinens, in secreto dolum concinnans, et consilium impio regi præbens, ad populi Dei perniciem. Nonne sacerdotum venalium hypocrisim in semetipso præpingit intolerabilem? Annon hodieque talium sacrilegorum intestina peste omnia plena sunt? Mittit violenta manus sæcularium, et hoc sæculum diligentium, et in hoc sæculo potentium, secundum nomen Balac, interpretatur enim *lingens* sive *elidens*, lingens scilicet, sæculi delicias, et elidens, pudicas, quoad potest, non sibi consentientes animas. Mittit, inquam, trans Jordanem, et evocat quempiam sacri baptismi transgressorem, et statuit sibi pontificem primum in avaritiam, vanitates observantem secundum nomen Balaam. Balaam quippe *populus vanus* interpretatur: reges quoque et imperatores, qui se Christianos dicunt, vanitatem hujusmodi sectati sunt, et contra Aaron pontificem, Balaam ariolum; contra Petrum, Simonem Magum; contra quempiam legitimum Ro-

A manæ sedis antistitem, adulterum quemlibet nunquam intruserunt ad maledicendum. Verumtamen de universo loquamur Balaam, id est, de omnibus qui ubivis terrarum sub nomine vel officio sacerdotii sectantur avaritiam, et mercedes iniquitatis amant. Quisquis ergo ille est, qui taliter accedit ad sacerdotium, adductus quidem est ad maledicendum, et animo detestatur Israel, quia diligit vitia, et odit virtutes, sed in publico detestari non audet, palam voce maledicere non audet, ita ut aliter doceat in Ecclesia, quam regula fidei sese habeat. Sic nimirum ille Balaam cum propter promissa sibi munera maledicere cuperet Israel, Domino prohibente, non audebat, sed e contrario benedicebat, eadem ad felicitatem populi illius de Christo veraciter pronuntians, quæ et Moyses et alii prophetæ sancti, pie fideliterque annuntiant: «Orietur, inquit, stella ex Jacob, et consurget virga ex Israel, et percutiet duces Moab (*ibid.*), » etc. De quorum mysticis sensibus non vacat dicere nunc per singula. Ita isti non audent, cum velint, transire regulam fidei, et cum in animo cupiant populis eximere futuri metum judicii, ut multos suæ fautores iniquitatis, multosque suæ socios habeant perditionis, lectiones tamen recitant, et testimonia cantant Dominicæ passionis, resurrectionis, et ascensionis, et novissimi diei judicii. In hac fide benedicunt, baptizant, consecrant. Porro cum hæc publice fecerint, in occulto vertuntur ad consilium, ad colloquia mala, quæ bonos mores corrumpunt. Procedunt subornatæ filia Madian, ludentes et composito gradu incedentes ad decipiendum Israel. Hoc nimirum toties fit, quoties teneri et molles vitii profluentes, nullumque ad vitæ constantiam virile robur habentes (*I Cor. xv*), acceptis honoribus, cum sint moribus obscuro, fiunt in Ecclesia sub nomine Christiano spectabiles. Hoc est consilium vel suggestio Balaam, id est, omnium qui sequentes vitam ejus, mercedes iniquitatis amant. Neque enim filios Ecclesiæ pro virtutibus eorum, sed filias, id est, molles vitiosas animas, pro muneribus ad ecclesiasticos honores provehunt. Annon isti sic proveci, doctrinam tenent Nicolaitarum? Nicolaum quippe refert Clemens, de zelo pulcherrimæ conjugis increpatum respondisse, ut quicumque eam vellet, acciperet uxorem, et hoc infideles docuisse, quod Apostoli cunctis promiscua, communiaque feminarum consortia permitterent. Annon illi doctrinæ vicinum hoc est, quod isti legitimum non volentes habere conjugium, utpote legibus ecclesiasticis interdictum, ut sint sancti et mundentur, quia portant vasa Domini, nihilominus incontinentes sunt, imo deterius eo prouunt, imitantes connubia quoties volunt, et qui nullum habent torum licitum, dum sic evagantur, nullum confidunt rupisse conjugii vinculum; fornicantur autem **373** cum illis (*Levit. xx*), » et initiantur Beelphegor, quicumque exemplo talium ad incesta vel adul-

teria audaciores fiunt (*I Paral. xv*). Et tunc quidem A miraculum fuit, quod aperuit Dominus os subjugalis muti, et animal hominis voce loquens, redarguit prophetæ insipientiam, qui hujusmodi consilium dedit (*Ezech. XLIV; Num. xxii*); sed et nunc pene illi simile fit, quando turba plebeia rectores Ecclesie clamoribus suis coarguit atque objurgat, eo quod talis pestilentia, tanta in sacros ordines macula, ex ipsorum acciderit avaritia. Ait ergo: « Sed habeo adversus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari. » Et exponens quæ sit illa doctrina Balaam, continuo subjungit: « Ita habes et tu tenens doctrinam Nicolaitarum. » Ergo fornicationes, quas Nicolaus induxisse fertur, ut jam dictum est, contra puritatem ecclesiasticam, appellat doctrinam Balaam, et hoc esse confirmat scandalum Ecclesie Dei, « edere et fornicari. » Et recte. Nam ubicunque sacerdos sive pontifex conductitius exemplo Balaam mercedes amat iniquitatis, continuo tanquam de mala radice vitiorum omnium pullulant fructus mali, primumque Ecclesie castitas et omne decus religionis perit, scientiæ nulla cura, nullus honor, nullus fere sacri fervor studii, sed avaritiæ, quæ idolorum servitus, vorago bona cuncta submergit. Sequitur:

« Similiter et tu pœnitentiam age; sin autem, venio tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. » Congrua satis et opportuna pro re comminatio ejus, qui se rhomphæam ex utraque parte acutam habere dixit. Nam et ubi Balaam ille mercede conductus ibat, stetit Angelus Domini in via, evaginatum in manu gladium tenens dixitque ad Balaam: « Ego veni ut adversarer tibi. Et nisi asina declinasset a via, dans locum resistenti, te occidissem, et illa viveret (*Num. xxii*). » Et quia pœnitentiam ille non egit, docens Balac scandalum mittere coram filiis Israel, edere et fornicari, completa est in eum ultio; propter quam significandam, Angelus Domini tali schemate, videlicet, evaginatum in manu gladium tenens, apparuit. In illa quippe ultione quæ facta est de Madianitis, « Balaam quoque filium Beor, ait Scriptura, interfecerunt gladio (*Num. xxxi*). » Bene ergo veniam, inquit, et pugnabo eum illis in gladio oris mei, videlicet, juxta similitudinem illius angelicæ visionis illius in Madianitas et in ipsum Balaam ultionis. Nam ille gladius in manu Angeli, illa ultio in Madianitas, judicium illud significat, de quo Apostolus: « Fornicatores autem, inquit, et adulteros judicabit Deus (*Hebr. xiii*). » Judicabit enim non solum fornicatores, quales Madianitæ, cum quibus Israel fornicatus est, fuerunt; verum etiam et adulteros illos, qui adulterant verbum Dei, qualis fuit ille Balaam, qui verba benedictionis adulteravit, malum submitiendo consilium, et docendo Balac mittere scandalum illud coram filiis Israel.

« Qui habet aures, audiat quid spiritus dicat Ec-

clesiis. » Hoc loco audire quid spiritus dicat, est non cessare a sana doctrina, ad destruendam illam doctrinam Balaam, sanctamque exercere scientiam, illamque semper evangelicam Domini memoriter tenere sententiam: « Væ vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ (*Luc. xi*). » Ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis. Qui enim sub nomine Christiano peccata nutriunt vel nutiri permittunt, sufficere ad salutem arbitantes solum nomen divinum, quemadmodum illi qui confidentes in verbis mendacii dicebant: « Templum Domini, templum Domini, templum Domini est, et fecerant illud speluncam latronum (*Jerem. vii*), » profecto ad veram scientiam nequaquam introierunt. Si enim in illam introissent, si sanctarum Scripturarum voces vigilanter advertissent, vel advertere voluissent (*Matth. xxi*), scirent quia nihil valet professio divini nominis, quam ut in illo Balaam supplantat doctrina nequam, edendi et fornicandi. Hoc autem scientes atque observantes, non fuissent ejecti de templo flagello iracundiæ Dei (*Joan. ii*), prosequente prophético atque dicente spiritu de illis: « Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam (*Isa. v*). » Hoc ergo audiat qui habet aures, quia tanquam bruta victima gladio cædetur pectus illud, in quo propter voluntariam cæcitatem scientia non est.

« Qui vicerit dabo ei manna absconditum. » n isto gradu vincere, est doctrinam Balaam, id est fornicationes, primum in semetipso per virtutem continentiae, deinde in aliis per virtutem scientiæ destruere. Porro qui hoc modo vincit, ille sacramentum corporis et sanguinis Domini digne percipit; sicut econtrario ille qui vincere negligit, accedens ad hoc sacramentum, « judicium sibi manducat et bibit (*I Cor. xi*). » Recte ergo, inquit, « vincenti dabo manna absconditum; » id est, munditiam cordis et corporis custodienti, dabo panem verum, panem vivum, cujus signum vel figura fuit manna quod filii Israel manducaverunt. Dicitur autem hoc manna absconditum, quia videlicet, in hoc sacramento aliud oculis cernitur, aliud fide intelligitur. Et quæ utilitas consequetur accipientem hoc manna absconditum? Ait: « Et dabo illi calculum candidum, et in calculo nomen novum scriptum quod nemo scit nisi qui accipit. » Qui enim digne percipit hoc sacramentum, sic resurget in novissimo die, ut corpore novo candorem habeat solidum, candorem sempiternum, sitque corpus ejus quasi calculus, id est, splendida immutatione solidatum. De qua Apostolus: « Mortui, inquit, resurgent incorrupti, et nos immutabimur (*I Cor. xv*). » Immutari namque sanctorum est tantum, idemque est ac si diceret: Ultra non moriemur, impassibiles erimus. In ejusmodi calculo nomen novum scriptum habere, est filios Dei nominari et esse. Hoc utique nomen novum, id est, ex novo homine Christo, per sanguinem ejus redemptis datum est. Nam nomen vetus ex veteri homine nobis hæreditarium

erat, scilicet, ut diceremur et essemus natura filii A Domini (*I Reg. II*); ideo venit super eum iudicium, Domino ita concludente sententiam: « Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas ejus victimis et muneribus usque in æternum (*I Reg. III*). » Nunc ipsa verba per ordinem disse-ramus. « Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis. » Hoc ad intentionem pertinuit, quia videlicet qui angelo vel sacerdoti suo persuadet habere fortitudinem, zeli fortitudinis ejusdem exemplum in semetipso præostendens, majori cum auctoritate Dominus et Magister discipulum instruit. Nam ut oculis flammeis hic interim disseram, quid est (et pedes ejus similes aurichalco), nisi acsi diceret: Et in itineribus sive actibus ejus probata est fortitudo? Aurichalcum quippe in camino ignis longa decoctione, et diuturna tonsione hoc habet, ut auri similitudinem teneat. Sic denique ipse qui hæc dicit Filius Dei, quasi pedes suos, id est, finem suum. De quo Jacobus apostolus dicit: Patientiam Job audistis (*Jacob. V*), et finem Domini vidistis, fortiter in camino suæ passionis ardenti consummavit, et resurgens carnem suam in immortalitatis aureæ gloriam transmavit; ac deinde gentem suam, terram et civitatem suam Jerusalem, in magno zelo non parcens igni hostili conflagravit. Ergo pedes ejus similes aurichalco, et hoc exemplo ab eo, cui hæc dicit, jure exigit, ut post omne opus bonum, sit ei etiam erga delinquentes alios districta justitiae zeli fortitudo. Ad hoc intendens de seipso præmittit, « qui habet oculos tanquam flammam ignis. » Oculi namque ejus qui numero septem sunt, juxta prophetam Zachariam (*cap. IV*), et juxta posteriorem Scripturæ hujus locum, « septem spiritus sunt (*Apoc. III*). » Et quidem ante illum passionis ejus caminum, Spiritus sanctus non tanquam flamma ignis, sed tanquam columba super eum descendisse, et in eo manere visus est (*Joan. I*). Verum ubi in cælum ascendit, quasi flammeis oculis in terram aspexit, mittens eundem septiformem spiritum, qui super apostolos in linguis igneis apparuit, eosque qui erant infirmi, fortes et bono zelo ferventes effecit (*Act. II*). Quid dicit iste Filius Dei?

« Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, et pedes ejus similes aurichalco. » Hic in Filio Dei spiritus fortitudinis, qui post spiritum scientiæ sursum sequitur, loquitur quod suum est. Ait enim: « Habeo adversus te, quia permittis mulierem Jezabel quæ se dicit prophetem, docere et seducere servos meos. » Hæc etenim cum dicit, illum Thyatiræ Angelum, **374** et omnem hominem sanctum, qui secundum nomen Thyatiræ, quod transfertur in hostiam exhibuit Deo corpus suum hostiam viventem (*Rom. XII*), mittit ad veridicam historiam. Ubi Elias Thesbites contra Jezabel et prophetas ejus ita fortis fuit, et ita fortiter egit, ut usque hodie dicat in medio Ecclesiæ, cum illius zeli fortitudinis suæ memoria laudabili, memorabili laude: « Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia prophetas tuos occiderunt, et altaria tua subfoderunt (*I Reg. XIX*). » Ita quippe fortiter zelatus fuerat, ut prophetas Baal viros quadringentos occiderit gladio (*I Reg. XVIII*). Eadem zeli fortitudine Phinees quoque (quem ipsum Eliam fuisse Hebræi autumant) in supradicto scandalo quod Baalam docuit, Balac mittere coram filiis Israel, « arrepto pugione ingressus est post virum Israelitem in lupanar, qui ingressus fuerat ad scortum, et confodit ambos, virum scilicet et mulierem in locis genitalibus; atque ita aversus est furor Domini ab Israel (*Num. XXV*). »

Magna res et sancto viro necessaria, zelus iste vel ista fortitudo, quia nimirum si careat ea, periclitatur in iudicio Domini, quantacunque sit in ipso propriæ vitæ sanctitas. Exemplum nobis hujus rei est periculum sacerdotis Heli de Silo. Nam quia noverat indigne agere filios suos, et non digne zelando secundum legem corripuit eos, sed cum blanditiis nimium paternis, imo pene femineis: « Nolite, inquit, filii mei, non est enim bona fama quam ego audio, ut transgredi faciatis populum

Domini (*I Reg. II*); ideo venit super eum iudicium, Domino ita concludente sententiam: « Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas ejus victimis et muneribus usque in æternum (*I Reg. III*). » Nunc ipsa verba per ordinem disse-ramus. « Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis. » Hoc ad intentionem pertinuit, quia videlicet qui angelo vel sacerdoti suo persuadet habere fortitudinem, zeli fortitudinis ejusdem exemplum in semetipso præostendens, majori cum auctoritate Dominus et Magister discipulum instruit. Nam ut oculis flammeis hic interim disseram, quid est (et pedes ejus similes aurichalco), nisi acsi diceret: Et in itineribus sive actibus ejus probata est fortitudo? Aurichalcum quippe in camino ignis longa decoctione, et diuturna tonsione hoc habet, ut auri similitudinem teneat. Sic denique ipse qui hæc dicit Filius Dei, quasi pedes suos, id est, finem suum. De quo Jacobus apostolus dicit: Patientiam Job audistis (*Jacob. V*), et finem Domini vidistis, fortiter in camino suæ passionis ardenti consummavit, et resurgens carnem suam in immortalitatis aureæ gloriam transmavit; ac deinde gentem suam, terram et civitatem suam Jerusalem, in magno zelo non parcens igni hostili conflagravit. Ergo pedes ejus similes aurichalco, et hoc exemplo ab eo, cui hæc dicit, jure exigit, ut post omne opus bonum, sit ei etiam erga delinquentes alios districta justitiae zeli fortitudo. Ad hoc intendens de seipso præmittit, « qui habet oculos tanquam flammam ignis. » Oculi namque ejus qui numero septem sunt, juxta prophetam Zachariam (*cap. IV*), et juxta posteriorem Scripturæ hujus locum, « septem spiritus sunt (*Apoc. III*). » Et quidem ante illum passionis ejus caminum, Spiritus sanctus non tanquam flamma ignis, sed tanquam columba super eum descendisse, et in eo manere visus est (*Joan. I*). Verum ubi in cælum ascendit, quasi flammeis oculis in terram aspexit, mittens eundem septiformem spiritum, qui super apostolos in linguis igneis apparuit, eosque qui erant infirmi, fortes et bono zelo ferventes effecit (*Act. II*). Quid dicit iste Filius Dei?

« Novi opera tua, et fidem, et charitatem, et opera tua novissima plura prioribus. » More suo prius quod laude dignum est collaudat, et posterius quod vituperabile est, cum paterna correptione commemorat. « Novi, inquit, opera tua, » et hoc novi et approbo, quia de bonis profecisti ad meliora. Hoc est enim quod repetens ait, « et opera tua novissima plura prioribus. » Verbi gratia: Opera illius novissima, plura vel meliora sunt prioribus; qui, cum a timore opus bonum inchoaverit, pervenit ad charitatem, quæ perfecta, foris mittit timorem (*I Joan. IV*). Hoc namque innuere videtur, ubi cum præmisisset, « novi opera tua, » statim addit, « et fidem et charitatem. » Inchoatio namque operum honorum, timor est, qui concipitur per fidem, perfectio vero, charitas quæ servilem excludit

timorem. Et quantacunque sint opera timoris, quæ tempore vel ordine priora sunt, sine dubio charitatis opera tempore novissima, dignitate plura et meriti majoris sunt. Ergo in persona propria iste Angelus Thyatiræ magno testimonio superni judicis honoratur, quia secundum ipsum nomen Thyatiræ, quod transfertur in hostiam, semetipsum exhibuit Deo hostiam viventem, per fidem et charitatem.

« Sed habeo, inquit, adversus te, quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit propheten, docere et seducere servos meos, fornicari et manducare de idolothytis. » Ac si dicat: In tuo quippe opere et fidē es laudabilis, sed in hoc vituperabilis, quod propria salute contentus, hæreticam perfidiam quæ alios perdit, non digna invectione redarguis. Nomen quippe Jezabel, quod fluxum sanguinis sonat, convenit hæreticis. Et specialiter conjicitur fuisse mulier in supradicta Ecclesia, docens memorata facinora, quæ figura esset Jezabel per orbem. Una quippe Jezabel uxor Achab regis Israel, universam hæreticam perfidiam, et nomine et opere præsignavit; quia et nomen ejus interpretatur, ut jam dictum est, *fluxus sanguinis*, et ipsa prior prophetas Domini persecuta est, et occidit. Ante illam quippe nullus prophetas occidisse legitur. Ipsa justum Naboth lapidavit, ipsa Eliam, nisi fugæ consulisset, gladio interfecisset. Posterius quoque ejus exemplum impiæ parentis imitati, scilicet, Ochozias rex Juda, filius Joram ex Athalia filia ejusdem Jezabel, et Joas, et Amasias, prophetas Domini persecuti sunt et occiderunt, et verbum Dei loqui prohibuerunt, et idcirco de sancta et mystica generatione Jesu Christi Matthæo scribente, sublatis sunt, et locum in ea vel memoriam non meruerunt. Jamdudum quidem fabricati fuerant vituli aurei, et scissæ fuerant decem tribus de domo David, et a templo Domini, quod signum et initium fuit omnis hæreticæ et schismaticæ iniquitatis, sed ista videlicet, Jezabel cultum Baal superaddidit, et perfidiam gladium, ut jam dictum est, adjecit, et justum sanguinem fudit, et verbi Dei ministrum in fugam compulit. Recte ergo et mulier ista, quæ supra sexus sui dignitatem in Ecclesia loquens et docens seducebat (*I Cor. xiv*), et omnis hæretica perfidia, Jezabel vocatur, et est; atque nomen illius Jezabel, cujus posteritas, ut jam dictum est, de generatione sancta periit, in opprobrium reservatur. « Quia permittis, inquit, mulierem Jezabel quæ se propheten dicit, » etc. Quid illum volebat agere, cui dicebat, « quia permittis? » Nimirum induere spiritum fortitudinis (*I Tim. ii*), et zelo Domini illud spiritualiter facere quod corporaliter Elias fecit. Ille cum redarguisset populum, dicens: « Usquequo claudicatis in duas partes? » atque signis evidentibus effecisset, ut adorantes dicerent: « Dominus ipse est Deus, Dominus ipse Deus; apprehendite, inquit, prophetas Baal, et ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendis-

sent, **375** duxit eos Elias ad torrentem Cison et interfecit eos ibi (*III Reg. xviii*). » Hoc vir sanctus, qualis erat ille Angelus Thyatiræ, sic debet imitari et facere, ut non sola sua salute contentus sit, quoniam Angelus est, et secundum hoc nomen aliis qualiter salventur nuntiare debet. Sed gladium verbi Dei arripiens redarguat populum, eo quod claudicet in duas partes. Hinc communicans corpori Christi, et inde juxta doctrinam hujus mulieris fornicans, vel manducans idolothytis, cum dicat Apostolus: « Non potestis participari mensæ Domini et mensæ dæmoniorum (*I Cor. x*). » Non potestis bibere calicem dæmoniorum. Qui ergo illud docent, et cum docere videantur, seducunt populum, teneat eos is, cui hæc scribuntur, tanquam prophetas Baal et prophetas Jezabel, et gladio vindicæ, gladio verbi Dei, quod est in ore ejus (*Ephes. vi*), separet ab Ecclesia, damnatos proprio judicio (*Tit. iii*), ne quis eis communicet, aut cibum sumat, pariter ne quis dicat cuipiam illorum, ave, aut in domum illum recipiat (*I Cor. v; II Joan. i*). Sic enim spiritualiter agit, quod Elias gladio materiali egit, dum prophetas Baal occidit. De ipsa Jezabel, id est, de universa, quæ se magistratam facit, hæretica synagoga nunc dicit.

« Et dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret, et non vult pœnitere a fornicatione sua. Et ecce mittam eam in lectum, et qui mœchantur eum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, et filios ejus interficiam in mortem, et scient omnes Ecclesiæ quia ego sum scrutans renes et corda, et dabo unicuique vestrum secundum opera sua. » Omnis hæc pœnæ comminatio ad similitudinem respicit illius Jezabel, cujus hæc mulier vel omnis hæretica lues, pro suis meritis nomen sortita est. Sic enim illa Jezabel regina, sive filia regis punita est, ut historica narratio docet. Primum dedit illi Deus tempus ut pœnitentiam ageret, et Achab quidem utcumque pœnitentiam egit, ipsa autem pœnitere noluit. Dare namque tempus pœnitentiæ, hoc est, ante pœnas comminationes præmittere. Hoc autem fecit Dominus loquens in Elia ad Achab: « Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et dabo domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabath. Sed et de Jezabel locutus est Dominus dicens: Canes comedent Jezabel in agro Israel. » Rursumque de Achab: « Si, inquit, mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes, si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli (*III Reg. xxi*). » Utrique ergo dedit Deus tempus pœnitentiæ, ut pœnitentiam agerent, quia pœnam utrique comminatus est antequam inferret. Et Achab quidem, ut jam dictum est, qualemcunque pœnitentiam egit, et idcirco Dominus sententiam pœnæ, quam comminatus fuerat, juxta modum pœnitentiæ temperavit. Sequitur enim: « Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestem suam, et operuit cilicio carnem suam, jejunavitque et dormivit in sacco, et ambulavit demisso capite (*ibid.*). »

Idcirco pœnam, ut jam dictum est, Dominus temperavit, et de sententia nonnihil decidit. Nam quod in initio sermonis vel sententiæ dixerat, in loco hoc, in quo lixerunt canes sanguinem Naboth, lambent tuum quoque sanguinem, illud quidem impletum est, verumtamen neque in civitate canes, neque in agro volucres cœli illum comederunt. Sic enim postmodum scriptum est : « Mortuus est autem rex, et perlatus est in Samariam, sepelieruntque regem in Samaria, et laverunt currum in piscina Samaritæ, et lixerunt canes sanguinem ejus, et habenas lamberunt, juxta verbum Domini quod locutus fuerat (*III Reg. xxii*). » Item quod dixit : « Demetam posteriora tua, et dabo domum tuam sicut domum Jeroboam, » ita moderatus est, ut diceret : « Quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus (*III Reg. xxi*). » Porro de sententia quæ in Jezabel deprompta est, nihil decidit, videlicet, quia nullo modo pœnitentiam egit. « Et ecce ego mitto eam, inquit, in lectum. » Hoc dictum pulcherrime spectat ad culpæ ejus modum, scilicet quia de lecto surgere fecit virum suum scelere suo confortatum. Cum enim ille indignans et frendens super verbo quod locutus fuerat Naboth, dicens : « Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum (*ibid.*), » projecisset se in lectum suum, et non comederet panem : illa ingressa, ubi causam didicit, irrisit velut inertem dicens : « Grandis auctoritatis, et bene regis regnum Israel, surge et comede panem, et æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Israelitæ. » Recte ergo mitti debuit in lectum. Quomodo tandem missa est in lectum? « Jezabel, inquit Scriptura, introitu Jehu audito, depinxit oculos suos stibio, et ornavit caput suum, et prospexit per fenestram ingrediente Jehu per portam. At ille dixit eunuchis : Præcipitate eam deorsum. Et præcipitaverunt eam (*IV Reg. ix*). » Illo itaque locutionis modo, qui sarcasmos, id est, *hostilis irrisio* dicitur, recte dicatur missa esse in lectum, ubi præcipitata est deorsum. Nam præcipitata est in infernum, ubi sic habet lectum, ut quiescat, non ipsa, sed ejus illa, qua terram turbavit, insania. Juxta quem sensum in psalmo canitur : « Terra tremuit et quievit; dum resurgeret in judicio Deus (*Psal. lxxv*). » Cum enim apparuerit in judicio is qui resurrexit Deus, tremet terra, id est omnis qui amat terram; tremet, inquam, et quiescet, id est, cessabit, ut ultra turbam aut inquietudinem non faciat. Singulariter nunc quisque peccator quiescit et cessat, ut cessavit illa dum præcipitata est; tunc autem in judicio simul omnes cessabunt : Sequitur : « Et qui mœchantur cum illa, in tribulatione maxima erunt. » Et hoc utique in illam Jezabel abunde factum est. Primum ipse vir ejus, qui cum ille fornicabatur fornicatione, qua Deus relinquitur et idola coluntur; et deinde omnis domus ejus, sed et omnis populus in tribulatione maxima fuit, in tribulatione belli et famis. Primus quippe ipse Achab in bello contra regem Syriæ vulneratus, et in tribu-

latione mortuus est, et canes lixerunt sanguinem ejus (*III Reg. xxii*). Post hunc et filius ejus Joram, et omnis populus qui cum illa fornicabatur, in tribulatione maxima fuit, pugnante Benadab rege Syriæ et obsidente Samariam. « Facta est enim fames magna in Samaria, et tandiu obsessa est, donec vendaretur caput asini octoginta argenteis; et quarta pars cadi [cabi] stercoris columbarum, quinque argenteis. Cumque transiret rex Israel per murum, mulier quædam exclamavit ad eum dicens : Salva me, domine mi rex. » Ac deinceps : « Mulier ista dixit mihi : Da filium tuum ut comedamus eum hodie, et filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meum et comedimus (*IV Reg. vi*), » etc. In illa tribulatione maxima idcirco fuerunt, quia pœnitentiam non egerant; imo et Jezabel vivebat adhuc, et adhuc cum illa fornicabantur. Unde et posterius filio ejus Joram interroganti : « Pax est Jehu? » ille respondit : « Quæ pax? » (*IV Reg. ix*.) Adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ et veneficia ejus multa vigent. Ait ergo : « Et qui mœchantur cum illa, in tribulatione magna erunt, nisi pœnitentiam egerint, » et subaudiendum est, sicut illis qui cum Jezabel fornicati sunt, accidit. Et continuo subjungit :

376 « Et filios ejus interficiam in mortem. » Filii ejus hæreticæ mulieris, imitatores ejus sunt. Horum interfectionis æternæ damnationis similitudo, nihilominus in interfectione filiorum illius Jezabel notissima est. Prius Ochozias filius ejus qui regnavit pro patre suo, cecidit per cancellos cœnaculi sui quod habebat in Samaria, et ægrotavit ac mortuus est. Joram fratrem ejus, cum regnaret pro eo, interfecit Jehu. « Tetendit arcum manu et percussit eum inter scapulas, et egressa est sagitta per cor ejus, statimque corruit in curru suo (*IV Reg. ix*). » Sed et septuaginta viros omnes filios regis, sive ex ipsa Jezabel, sive ex aliis conjugibus, mandante Jehu occiderunt optimates civitatis, apud quos nutriebantur (*IV Reg. x*). Ochoziam quoque filium filię Jezabel regem Juda qui venerat ad visitandum Joram, occidit Jehu et fratres ejus quadraginta duos viros. Interroganti namque Jehu cum invenisset eos et dicenti : « Quinam estis vos? » responderunt : « Fratres Ochoziæ sumus, et descendimus ad salutandos filios regis et filios reginæ. Qui ait : « Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos, jugulaverunt eos, et non reliquit ex eis quemquam (*ibid.*). » Sed et Athalia mater Ochoziæ videns mortuum filium suum surrexit et interfecit omne semen regium qui utique filii, id est, abnepotes Jezabel erant. Unum Joas filium Ochoziæ furata est soror ejusdem Ochoziæ de medio filiorum regis, cum interficiebantur (*IV Reg. xi*). » Perspicuum est ergo pœnam universam, quæ in hanc mulierem, imo in omnem hæreticam doctrinam decernitur, in illius Jezabel exemplum decerni, ut justa sit illi pœna similis, cui sese in culpa similem fecit. Longum nimis, est singulis, juxta similitudinem præscriptam, partibus immorari, qualiter omnis anima hæreticæ doctrinæ

magistra mittatur in lectum ad virum suum, imo ad alterum diabolum, et quali in tribulatione sint futuri, qui cum illa mœchantur, id est, illam imitari delectantur, qualiter filii ejus interficiantur in mortem, id est, ita interficiantur, ut semper in morte versentur, simulque corpore et anima crucientur. Cætera prosequamur.

« Et scient, inquit, omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans corda et renes, et dabo unicuique vestrum secundum opera sua. » Ne longius abeamus quærendo cur hic dicat, « quia ego sum scrutans renes et corda, » memoriter teneamus conditionem quam comminationibus hic interposuit, dicendo, « nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis. » Nam quia sunt alii qui propter consequendam æternam Dei gratiam, alii qui propter tenendam felicitatem terrenam, pœnitentiam agunt, atque alii qui omnino impœnitentes sunt, pertinuit ad judicem, qui se redditurum profitetur unicuique secundum opera ejus, ostendere unde scire possit quale vel cujus meriti sit cujuslibet pœnitentis vel impœnitentis opus. « Et hoc, inquit, scient omnes Ecclesiæ scilicet in futuro, quando reddetur unicuique secundum opera sua. » Nam nunc pauci sciunt et discernunt quomodo singulis condigna reddantur, in his quæ nonnunquam in præsentia, Deo judice, patiuntur. Verbi gratia, Achab quippe sæpe dictus pœnitentiam egit, sed tota pœnitentia ejus non in corde, sed circa renes fuit (*III Reg. xviii*). Neque enim pœnitendo curavit, aut timuit, ne a regno Dei fieret alienus, sed hoc solum, ne regno suo privaretur. Econtra David, qui Uriam interfecit, pœnitens non hoc timebat, ne regno privaretur, sed ne a gratia Dei relinqueretur (*III Reg. xi*). Unde et dicebat : « Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me (*Psal. l*). » Porro, Joram, æque ut mater ejus, habens cor impœnitens, in ipsis malis suis in obsidione Samariæ, cum diceret, quare tantum malum est a Domino, quod in ipsum Dominum facere non poterat, in prophetam Domini vindicari voluit, dicens : « Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, si steterit caput Elisæi filii Saphat super eum hodie. Præmisitque virum, qui præcideret caput ejus (*IV Reg. vi*). » Hic ergo « scrutans corda et renes, » id est, veraciter discernens, quis carnali, et quis spirituali intentione pœnitentiam agat. Achab quidem pœnam distulit. David autem in gratiam restituit. Joram vero et cæteros filios Jezabel absque dilatione interfecit. Ita reddidit unicuique secundum opera ejus, contestans ut omnes circa nos ita futurum sciamus, dum concludit sic : « Et dabo unicuique vestrum secundum opera sua. » Sequitur :

« Vobis autem dico, cæteris qui Thyatiræ estis qui non cognoverunt altitudinem Satanæ [quicumque non habent doctrinam hanc, etc.], quemadmodum dicunt : Non mittam super vos aliud pondus, tamen quod habetis, tenete, donec veniam. » Qui Thyatiræ estis, inquit, quos reliqui mihi, sicut illos de quibus dixi in Elia, ubi sæpe dictam Jezabel timens fugerat : « Reliqui mihi septem millia virorum, qui non cur-

A vaverunt genua ante Baal (*III Reg. xix*). » Hoc ipsum namque nunc de istis cæteris, qui Thyatiræ sunt, de secunda ad tertiam transiens personam, dicit verbis aliis : « Qui non cognoverunt altitudinem Satanæ. » Denique fornicari et idolothyta manducare, sicut genua curvare, altitudinem Satanæ cognoscere est. Cognoscere vero approbare est. Altitudo autem Satanæ quam nunc percutit, illa est superbia ejus, qua similis esse Altissimo contendit, exigendo sibi in idolis sacrificari, cum soli Altissimo debeatur ut sacrificetur illi. Hanc ejus altitudinem cognoverunt, id est, approbaverunt et illi, qui tunc sub illa Jezabel curvaverunt genua ante Baal, et isti qui nunc Thyatiræ, docente ista muliere, fornicati sunt, et manducaverunt idolothyta, non cognoverunt, qui manducare noluerunt, quemadmodum illa septem millia virorum qui genua non curvaverunt. Non vera est altitudo illa, sed esse eis videtur, qui amant et mirantur aurum et argentum in simulacris gentium, et idcirco mirantur simulacra gentium, quia sunt aurum et argentum, quia exquisita et artificiosa opera manuum hominum, et ipsi curiosi sunt, inde accipientes responsa dæmonum. Idcirco cum dixisset « altitudinem Satanæ, » recte addidit, « quemadmodum dicunt. » Ac si diceret : Non dico altitudinem Satanæ quemadmodum est, sed quemadmodum stulti admiratores dicunt : « Vobis dico, inquit, vobis cæteris, qui Thyatiræ estis, » quos mulier illa non docuit aut seduxit. « Non mittam super vos aliud pondus, tantum quod habetis, tenete, donec veniam. » **C** Jam quidem, inquit, pondus habetis, jam pœnam vestram sustinetis, dum Jezabel docet et seducit, dum servi mei seducti fornicantur, et manducant de idolothytis, et vos prohibere non audetis, timore pressi, imbelles et infirmi. Ipse timor quem sapientes quoque hujus sæculi passionem reputant, pondus vobis est, pondus servitutis, pondus infirmitatis. Non estis fortes, non estis liberi, ut ille Elias fuit, qui nihil in sæculo habuit, neque habere cupivit, nihil perdere timuit. Pro nullo gavisus est commodo sæculari, pro nullo doluit incommodo temporali, et idcirco fortis, et expeditus regem redarguit, prophetas Baal occidit (*III Reg. xviii*). Semel tantum timuit minas Jezabel, et fugit, sed non sic timuit, aut fugit, quin rediret, et palam nuntiaret in verbo Domini, quod canes comederent Jezabel (*III Reg. xix*). Vos pondus quod habetis, sub quo laboratis, et onerati estis (*Matth. xix*), tenete, donec veniam, **377** aut cum evangelica perfectione venire vos faciam, ut sequamini me, et omnibus relictis verbum Dei annuntietis, vendita tunica, gladium ematis, ut neminem præter Dominum timeatis (*Matth. xix, Luc. xxii*). Interim pondus istud teneatis vobis portantibus, et sub pondere gementibus, vestrumque dolorem, quem habetis pro his qui seducuntur, silentio consumentibus, aliud pondus non imponam vobis, non aggravabo sententiam, quia tacetis per metum, non per consensum, per infirmitatem, non per malitiam. « Qui vicerit, et custodierit

usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget illas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur. » In isto gradu vincere, est omnes, quæ infirmum faciunt hominem; passiones superare, gaudium, timorem, spem atque dolorem, de animo propellere atque fugare, id est, sæculo non gaudere, sæculum non timere, sæcularia non sperare, pro sæcularibus non dolere. Nimirum qui talis est, qui omnes carnis affectus, et istas vincit passiones, et ita custodit opera Domini usque in finem, id est, usque in perfectionem, iste dignus et idoneus est qui præsit, qui aliorum ductor et rector sit, et imperet atque cogat tirones ad militiam Domini. Ait ergo : « Dabo illi potestatem super gentes, » id est, mea ordinatione fiet Magister eorum, qui si absque magisterio sint, gentes sunt, id est, gentiliter vivunt; quia, quamvis conversi ad fidem, pro mala tamen consuetudine ad iterandam gentilium vitam proni sunt. Et reget illas in virga ferrea, id est, recta et severa justitiæ disciplina, quæ non cito flectatur in gratiam vel odium, quia vicit hæc, quia prædictarum est victor passionum, bonumque habet zelum, nunquam odiendo hominem et amando vitium, sed semper amando hominem et odiendo vitium. Hæc enim in rectore Ecclesiæ animi rectitudo, « virga ferrea, » id est, fortis et recta disciplina est. Proinde sequitur : « Et tanquam vas figuli confringentur. » Recte namque qui ejusmodi est, corripientem subditi pro culpis suis verentur, et cadunt in facies suas, atque sedenti subjiciuntur, non habentes quid contra loquantur, auctoritate constricti boni spiritus qui in illo loquitur, et sicut vas figuli confractum non potest continere aquam, sic illi conterriti, et excusare non valentes, vel abscondere, culpam propriam confitentur. Alioquin majorem vim experirentur, sicque judiciali anathematis lapide omnino confringuntur, ut non remaneat ex eis saltem testa, in qua portetur igniculus

« Hanc potestatem illi dabo sicut accepi a Patre meo [sicut et ego accepi a Patre meo]. » Nam propter passionem mortis gloria et honore coronatus sum (*Psal. viii*), et secundum hominem assumptum, « data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra (*Matth. xxviii*), » potestas judicium facere, ut « qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus sit, qui vero non crediderit, condemnetur (*Marc. xvi*). » Sicut accepi, inquit, « dabo illi, ut quorum remiserit peccata, remittantur eis; et quorum retinuerit, retenta sint (*Joan. xx*). » — « Et dabo illi stellam matutinam. » Id est, post laborem quo in præsentī vita quasi in nocte laborat, sollicitus ac pervigil in animarum sibi commissarum custodia, manifestabo meipsum, qui sum stella splendida ac matutina. « Qui habet aures audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. » Audiatur, id est intelligat potestatis ac dignitatis spe, quam promittit Deus, delectetur zelo justitiæ, contra omnes hæreses accendatur. In isto et in sequentibus capitibus præmia vincentibus promittuntur, sic in ordine lit-

teraturæ pronuntiatur ut ipsa persona filii Dei loqui intelligatur, scilicet dum dicit, « sicut accepi a Patre meo, et confitebor nomen ejus coram Patre meo (*Joan. xiv*), » et scribam super eum nomen meum novum, et dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus. Non ergo abs re ordo in istis commutatur, ut prius dicat, vincenti aut qui vicerit, dabo illi hoc vel illud, ut personæ ejus qui loqui cœperat dictis alia persona non interseratur, et tunc demum ita concludat. « Qui habet aurem audiat. » Nam quod superioribus capitulis pro victoria promittitur sic, vincenti dabo manna absconditum, qui vicerit non lædetur a morte secunda, vincenti dabo edere de ligno vitæ, nihil interest utrum filii an Spiritus sancti persona loquatur.

CAP. III. — « Et Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei et septem stellas, Novi opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es. » Qui post spiritum fortitudinis sursum sequitur spiritus consilii, secundum ordinem suum loquitur hic in Filio Dei. Et ad quem magis loqui huic spiritui congruit, quam ad illum qui nomen habet, quod vivat et mortuus est? In secretis namque causis consilio solemus uti. Secretum autem et occultum est opus ejus, qui nomen habet quod vivat et mortuus est. Nam cujus peccatum publicum vel potum est, non hic habet nomen quod vivat, imo si vitæ vel sanctitatis opinionem prius habuit, clarescentibus operibus mortuis, opinionem illam vel nomen jam perdidit et diffamatur quod mortuus sit. Ergo ad istum qui cum mortuus esset nomen habebat quod viveret, id est, cujus peccatum vel opus non sic erat, ut malo exemplo publicum faceret Ecclesiæ scandalum, sed intus male agens, foris ubi illum pro officio prædicare oportebat, bonam retinebat opinionem, recte uti debuit Filius Dei spiritu consilii, id est non publica descriptione qualitatem vel nomen declamare operis ejus mortiferi, secundum regulam evangelicam quam ipse præscripsit. « Si, inquit, peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum (*Matth. xviii*), » etc. Datur tamen conjici quod mortui hujus quem dicit, mors fuerit peccatum carnis. Nam postmodum dicit : « Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua, ambulabunt mecum in albis. » Et revera nonnunquam contingit, ut angelus, id est, sacerdos sive episcopus, bonæ opinionis vir, secreto admittat peccatum carnis, et hoc faciendo mortuus sit sub nomine viventis. Nunc ordinem prosequamur : « Angelo, inquit, Ecclesiæ Sardis, scribe. » Nomen Sardis lapidis utique pretiosi Angelo illi congruit, res autem quæ intelligitur sub nomine lapidum in ornamentis Ecclesiæ pro causa jam dicta, non illi congruit. « Hæc dicit, qui habet septem spiritus Dei. » In cæteris sic initium facit, ut juxta proprietatem causæ quam dicturus est, incipiat, fiatque auditor attentus sive docilis aut benevolus ex his quæ pri-

mitus audit. In isto sic incipit, ut nihil contingat de propria causa hujus Angeli. Causa enim ejus obscura est, quam oportet cum consilio tegi. « Novi, inquit, opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es. » Ac si dicat : Homines qui in facie vident, putant quod vivas, ego autem qui in corde video, et oculorum cognitor sum, scio quia mortuus es (*I Reg. xvi*). Sic scribendo et taliter loquendo, utique sicut ipse aliis præceperat ut facerent, facit decenter. Corripit enim illum inter se et ipsum solum. Nemo enim præter se et conscientiam illius novit, quid dicat, vel in quo ille mortuus sit, nisi forte conjiciat, aut suspicetur quisquis hæc legit. Verum suspicio in legibus locum non habet accusandi, nec debet quisquam propter alterius suspicionem de statu suo periclitari. Non ergo diutius immorari vult in commemoratione **378** mortiferi operis ejus, sed protinus consilium dat quo salvetur.

« Esto vigilans, et confirma cætera quæ moritura erant. » Quoniam peccatum ejus non exprimitur, non quidem suspicionem nostram firmare debemus, verumtamen ejus qui carnis continentiam non habuit aut perdidit, quicumque ille est aut erit, consilium istud opportunum esse non dubitamus, ut vigilet, et cætera quæ supersunt, ne irrecuperabiliter moriantur, lumbos suos præcingendo confirmet, juxta quod hic ipse Dominus in Evangelio suo dicit : « Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes, et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Beati servi illi, quos cum venerit, invenit vigilantes (*Luc. xxi*). » Denique cura hæc, cura recuperandæ salutis, vel conservandæ continentiæ, vigiliis, et sollicitudine magna indiget. « Confirma, inquit, cætera, quæ moritura erant. » Aliqua ergo vivunt adhuc, et necdum omnino mortua sunt, etiam in eo qui sic mortuus est. Vivit enim officium, vivit ipsum quod baptizando, consecrando celebrat sacram. Verum hæc etiam sine dubio moritura sunt, id est, illi deperire et auferri debent, si eo tam secretam spiritus Dei non recipiente correptionem publicaverit eum Deus, et dixerit Ecclesiæ peccatum ejus. Tunc enim legali severitate ab officio deponetur, eritque sicut ethnicus et publicanus. « Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. » Idcirco moritura erant, et idcirco confirmari oportet cætera opera tua, quia non invenio ea plena coram Deo meo. Ibi namque plena sunt ministerii sancti, ubi salutarem habent effectum, ubi non fiunt ad judicium, sed prosunt ad remissionem peccatorum. Cum hac itaque plenitudine non fiunt ei, sive ab eo, qui male operando mortuus est.

« In mente ergo habe, qualiter acceperis et audieris, et serva, et pœnitentiam age. » — « Qualiter, inquit, acceperis et audieris. » Acceperis exemplo, audieris præcepto. Accepisti enim pudicorum exemplum apostolorum, audisti tale præceptum eorum : « Oportet episcopum esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem, docto-

rem; non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, suæ domui bene præpositum (*Tit. i*) : » Oportet illum et testimonium bonum habere ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, et in laqueum diaboli. Sed in lege hoc accepisti : « Omnis qui habuerit maculam de semine Aaronsacerdotis, non accedat hostias offerre Deo (*Levit. xxi*). » Si cæcus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi et torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore vel herniosus. Item : « Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad sancta, in quo est immunditia, peribit coram Domino (*Levit. xxii*). » Hæc ut accepisti et audisti, « in mente habe, » memoria tene, et deinceps serva, et de eo quod non servasti, « pœnitentiam age. » — « Si ergo non vigilaveris, veniam ad te, tanquam fur, et nescies qua hora veniam ad te. » Quod debui facere, feci tibi, corripui te, monui te ut vigiles, evangelica quoque tuba personante ad omnes : « Vigilate itaque, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit (*Matth. xxiv*). » Si ergo non vigilaveris, veniam ad te sicut fur (*Luc. xii*). Non veniam ad te sicut ad homines illos qui vigilant, et expectant; venit ipsorum Dominus cum revertitur a nuptiis, gratias agens illis, et beatificans eos quod in occurso suo vigilaverint. Non veniam ad te, sicut sponsus jucundus atque festivus, sed tanquam fur, qui nesciente patrefamilias, domum perfodit, et Dominum domus necat quem dormientem invenerit. Consequitur enim ut qui non vigilat, eum mors superveniens, tanquam fur comprehendat.

« Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua. » In tua quidem persona es reprehensibilis, sed hoc pro te facit, quod non etiam alios exemplo tuo perdidisti, quia, sicut dixi supra, quamvis mortuus sis, nomen habes quod vivas. « Nomina, inquit, pauca, » id est nominatos paucos penes te habes ex nomine mihi cognitos, et pro meritis suis in libro descriptos, quia non inquinaverunt vestimenta sua, id est incorrupta servaverunt corpora sua. « Ambulabunt mecum in albis, quoniam digni sunt. » Mecum, inquit, scilicet cum filio virginis; mecum, cujus caro virginea, continentiae dedicavit exemplum, qui sum virgineus flos, virginitatis lilius, et corona virginum. « Mecum ambulabunt in albis, » id est in corporibus immaculatis, cum quibus resurgent nitidi velut agni novelli, et quocumque iero, me sequentur agnum Dei, quia comitatu meo digni sunt. « Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de Libro vitæ, et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram angelis ejus. » In isto gradu vincere est incentiva carnis igni Spiritus sancti superare, et ope ejus tunicam corporis immaculatam custodire. Quisquis in hoc vicerit, ille sic « vestietur, inquit, vestimentis albis, » quemadmodum dixi, ut ambulet mecum in albis. « Et non delebo

nomen ejus de Libro vitæ. » Minus dixisse videtur A quam sese habet dignitas meriti, eo videlicet locutionis modo, qui Græce dicitur *Tapinosis*, id est humilitas magnæ rei. Hoc etenim de illo veraciter potest dici, qui post fornicationes, et adulteria, conversus, pœnitentiam egit. Verum quod hic minus dixerat, supplevit magnificentius, addendo : « Et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram angelis ejus. » Ibi ergo per negationem, cum dicit, non delebo nomen ejus qui vicerit, simul illum percutit qui non vicerit, consequitur enim quod deleat nomen ejus. Hic autem per affirmationem, et confitebor nomen ejus, gloriam et honorem repositum illi, qui vicerit, designat abundantius. Hoc enim ita magnificum est, quemadmodum et illud quod Apostolus de patribus, cum fidem et obedientiam atque expectationem illorum peregrinantium latius commemorasset, « propter quam causam, inquit, non confunditur Deus vocari eorum Deus (*Hebr. iv.*) » Denique et hic cum dicit, confitebor nomen ejus eodem sensu accipiendum est ac si dixisset : Non confundar confiteri nomen ejus, quod hic talis meus sit discipulus, cumque in vestimentis albis incedat, non confundar « coram Patre meo et angelis ejus, » quod in ambulatione mea sit mihi conscius.

« Qui habet aures audiat quid spiritus dicat Ecclesiis. » Quid iste spiritus dicat audire, est cuncta cum consilio facere. « Omnia fac cum consilio, inquit Scriptura, et post factum non pœnitebit (*Eccli. xxxii.*) » Non enim de qualicunque consilio dixit, sed isto consilio, quod sancta Scriptura nobis prædicat, Spiritum sanctum nominando spiritum consilii quem et hic intelligimus loqui. Nam Pharaos stultum habuit consilium, sicut scriptum est : « Sapientes consilarii Pharaonis dederunt consilium insipiens (*Isa. xix.*) » Hoc ergo consilium est quod verum, quod sanum, quod ex Deo et ex Spiritu sancto est, et qui omnia cum isto fecerit, sine dubio post factum non pœnitebit. Prima gratia est, sic omnia cum isto spiritu consilii facere, ut non inquinat vestimenta sua, id est, ut virginitatem carnis custodiat. **379** Hoc enim non præceptum, sed consilium est. Unde Apostolus de virginibus, inquit, præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Deo, ut sim fidelis (*I Cor. vii.*) Qui hoc consilium audit, vel cum isto consilio facit, utique post factum non pœnitebit, quia tribulationem carnis non habebit, sollicitus non erit quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus non erit. Secunda gratia est, post lapsum ita cum consilio facere omnia, ut fratrem corripientem audiat (*Matth. xiii.*) Si enim hoc fecerit, post factum non pœnitebit, quia non dicetur Ecclesiæ peccatum ejus, nec reputabitur sicut ethnicus et publicanus. « Qui ergo habet aures audiat, » quia iste spiritus consilii et ad secundam sui gratiam Angelum Ecclesiæ Sardis invitat, et de prima, paucos qui non inquinaverunt vestimenta sua collaudat.

« Et angelo Ecclesiæ Philadelphię scribe : Hæc dicit Sanctus et Verus, qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit ; claudit, et nemo aperit : Scio opera tua. Ecce dedi ostium apertum coram te, quod nemo potest claudere. » Huic Angelo Filius Dei, suos affectus largius effundit, et spiritus qui hoc loco audiendus est Ecclesiis, spiritus intellectus est, qui sursum in ordine scribitur post spiritum consilii. Hujus spiritus proprium opus est, sanctorum Scripturarum mysteria, prout vult, aperire, et ea quæ sapientibus et prudentibus abscondita sunt, parvulis revelare (*Matth. i.*), plerumque sine hominis magisterio, quomodo prophetas omnes et sanctos apostolos, qui homines fuerant sine litteris et idiotæ, priusquam datus hic spiritus, glorificato Jesu, illustrasset eos (*Act. ii.*) Hoc usque hodie prout vult, agere non desinit ; revelans abscondita parvulis, ut jam dictum est, id est, humilibus et benevolis pro merito ejus, quam habent fraternæ dilectionis, quia minores fratres diligunt, et quantum sapientiæ vel scientiæ perceperint, libenter student illis impertiri. Talem hunc Angelum nomen ipsum Ecclesiæ ejus scilicet Philadelphię fuisse ostendit. Philadelphïa namque *fraterna dilectio* interpretatur. Huic ergo scribens dicit : « Hæc dicit Sanctus et Verus sanctus. » Et Verus Filius Dei est, qui semetipsum sanctificavit, diligens nos quemadmodum dicit : « Et pro eis ego sanctifico meipsum (*Joan. xvii.*) » Jam quidem Spiritus sanctorum erat, sed in passione pro nobis erat, quod seipsum sanctificabat, id est sanctum sacrificium se offerebat. Hoc fecit Deus in dilectione fraterna, quemadmodum et supra, ut nos angelos Philadelphię, id est nuntios sive imitatores dilectionis fraternæ faceret, ipse dixerat : « Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Majorem hac dilectionem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis (*Joan. xv.*) » Ait ergo : « Hæc dicit Sanctus. » Quod autem ait, « et Verus, » nihilominus ad præsentem causam attinet, ubi dilectio fraterna, dono amplioris intelligentiæ remuneratur. In hoc enim verum, et vera se locutum fuisse comprobatur, exempli gratia, dicendo in illa evangelica parabola de servis, quibus homo paterfamilias pecuniam suam ad lucrandum commiserat : « Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet et quod habet auferetur (*Luc. xix.*) » Igitur « et Sanctus et verus est, » et de semetipso protinus dicit : « Qui habet clavem David. » Poterat sic dicere : Qui habet clavem omnium prophetarum, et ad eorum intelligentiam, quos vult intromittit ; sed voluit unum pro omnibus ponere, qui primo in ordine prophetarum Filii sui, Filii Dei mysteria gestis præsignavit, calamo scripsit, Psalterio cecinit. Tanta quippe sunt in factis et dictis ejus sacramenta prophetica, ut cuiusque hæc reserata fuerint, a cæterorum sensibus prophetarum exclusus esse non possit. Sufficiens ergo ad causam sive intentionem dictio hæc est, « qui habet clavem David, » in qua et splendida nominis

auctoritas est, secundum generationem Jesu Christi A
 Filii David (*Matth. 1*), quia post legem primus propheticam Scripturam edidit, omnis propheticus sermo potest et debet subintelligi. Quæ autem est illa clavis, nisi gratia Spiritus sancti? Ipse namque illuminatio cordis, ipse est et declaratio sermonum Dei, quæ illuminat et intellectum dat parvulis (*Psal. cviii*). Unde Apostolus: « Nobis autem, inquit, revelavit Deus per Spiritum suum, quia spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei (*I Cor. 11*). » Potentiam sive efficaciam clavis hujus commendans, continuo subiungit: « Qui aperit, et nemo claudit, claudit et nemo aperit. » Hoc et indubitanter scire oportet, et hoc sciendo humiliter timendum est. Nam vere cui claviger iste per spiritum intelligentiæ veritatem Dei, quæ sacris Scripturis continetur, B
 aperit; nemo illum claudit, sive concludit mendaciis, et falsarum argumentationum artificiis. Semper enim habens ostium apertum intus recurrit, et parata Scripturæ testimonia corripiens, velut sagittarius bonus, certa in hostem tela dirigit. Econtra cuicumque clauserit, ut verba veritatis intelligere non possit quod cum facit, utique justo iudicio facit. Verbi gratia, ne margaritas projectas ante se conculcent porci (*Matth. vii*), nemo est qui intelligere possit, quantumlibet clamando et docendo strepitum facit de foris. Quid iste sanctus, iste verus dicit Angelus huic Philadelphiæ, id est, dilectionem fraternam habenti:

« Scio opera tua. » Quæ vel qualia ejus opera sciat C
 mox docturus est, et nondum dicit, properanti alacritate prius ostendens de præmio aliquid. Ait enim: « Ecce dedi ostium apertum coram te. » Hoc enim est præmium dilectionis fraternæ, ostium coram se apertum habere, clavi David reserante, Spiritu sancto revelante. Mox opera illa subiungit, cum dicit: « Quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum. » Modicam, inquit, habes virtutem, et ipsam libenter expendis ad aliorum utilitatem. Nam hoc est veraciter habere, sicut econtrario non expendere, est non habere. Juxta quam proprietatem Dominus, id quod jam supra posuimus, in Evangelio dicit: « Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, et quod habet auferetur (*Luc. xix*). » Habes ergo, id est, habitam virtutem D
 non abscondis, imo erogas, et talentum a me tibi creditum ad usuram effundis, sed et adhuc modica virtus est, debet augeri ut sim verus, quia dixi « omni habenti dabitur. » Vere enim habes et servasti verbum meum, id est, præceptum meum. « Nam hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem (*Joan. xv*). » Et hoc faciens non negasti verbum meum, quod negasses utique, si dilectioni contraria fecisses, quemadmodum et illi de quibus scriptum est: « Confitentur se nosse Deum, factis autem negant (*Tit. 1*). » Idcirco dedi ostium apertum coram te, et secretis meis velut amicum admisi te, ut scias et intelligas mysteria, quæ hi non merentur scire,

qui non præparati sunt ut tu in ista dilectione.

« Ecce dabo de synagoga Satanæ, qui dicunt se Judæos esse, et non sunt, sed mentiuntur. Ecce faciam illos ut veniant, et adorent ante pedes tuos, et scient quia ego dilexi te, quia servasti verbum patientiæ meæ. » Ne, inquit, contristeris aut perturberis pro multitudine adversantium tibi. Gloriam tuam quam habes in apertione ostii, quod aperui tibi, sequitur invidia, sed ne timeas. Et mihi maxime ita contigit. **380** Cum intelligerem juxta quod per prophetam dictum est: « Ecce intelliget puer meus, et exaltabitur, et elevabitur, et sublimis erit valde (*Isa. lvm*), » dicebant inter se: « Unde iste litteras scit, cum non didicerit? » (*Matth. xiii*.) « Nonne hic est filius fabri? » (*Joan. vii*.) Unde huic hæc omnia? B
 « De Synagoga Satanæ hi erant, qui dicebant se Judæos esse, et non erant; qui dicebant se esse semen Abraham, vel unum Patrem Deum habere, et ex patre diabolo erant (*Joan. viii*). » Qui illos imitantur, « qui se dicunt Judæos, » id est, confessores Dei esse, « et non sunt, sed mentiuntur, » suntque potius de Satanæ synagoga, te intelligentem per ostium apertum audientes, aut Scriptura tua legentes dicent, quis est hic et invidentes detrahent tibi. « Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum (*Jer. 1*). » Convertentur aliqui ex cis cum fatigati fuerint, cessabunt detrahere, et favebunt tibi, ita ut venient et adorent ante pedes tuos; si non interim dum vivis, attamen certe cum mortuus fueris, et placebunt tua cum tu disputaveris. Saltem tunc non considerabit qui lecturus est, cujus vel quale sit, quod lecturus est. Tunc scient quia ego te dilexi, et quia per multam dilectionem dedi hoc ostium apertum coram te. Et hoc idcirco, « quoniam servasti verbum patientiæ meæ, » id est, verbum propter quod passus sum. Quod est illud nisi dilectio? Quoniam ergo servasti dilectionem, « scient quia ego dilexi te. »

« Et ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra. » Tentatio hæc hæresium est, quas oportet esse, inquit Apostolus, « ut qui probati sunt manifesti fiant (*I Cor. xi*). » Ab illa tentatione quis illæsus servatur, nisi cui Scripturarum veritas suffragatur? Hoc autem Angelo nunc Philadelphiæ, pro merito dilectionis promitti, vel dari intelligimus in ostio aperto sive clavi David, quam habet Sanctus et Verus. Ergo quia dilectionem servasti, « ego servabo te, » inquit, ab hora tentationis, ut non indicas in tentationem, ut non seducaris, ut non decipiaris, imo paratus sis omni poscenti rationem reddere de ea quæ in te est fide nominis mei (*I Petr. iii*): « Ecce venio cito. » Non longum abest tempus tentationis, a quo te oporteat servari, imo quasi hora est, quia cito transit, « ecce enim venio cito, » venio dirumpens vincula tua, ut solutus et peregrinus a corpore, præsens Deo sis, et illa re perfruaris, cujus hic pro consolatione intelligentiam habere meruisti. Hactenus dulcedo gratiæ de labiis sancti et veri profluens, dilectum et

dilectionis Angelum beatificavit, jucunditatem et exultationem magnificando, quam super illum thesaurizavit, superest ut eundem vigilantiae sollicitudinis admoneat, ne jam se comprehendisse arbitretur, neve ante finem cursusque sui consummationem nimium confidat incautus. Ait ergo: « Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. » Ac si dicat: In humilitate certo pede consiste, ne moto pede corruas, et corruendo coronam tibi præparatam amittas, et alius in locum tuum succedens illam accipiat. Et quidem hoc fieri non potest, ut eorum quisquam perdat coronam suam, quos Deus præscivit et ad coronam prædestinavit (*Rom. viii*), verumtamen et fieri potest, et factum est, ut ille coronam perderet, quem Deus ad coronam vocavit, vocatione visibili, sive quæ ab hominibus potuit audiri. Nam exempli gratia: Judam Dominus ad coronam vocavit apostolicam, quem tamen ad coronam non prædestinavit, quia corona indignum fore præscivit, unde et coronam ejus scilicet, apostolatus honorem alius accepit, sicut scriptum est: « Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter (*Psal. cvii*). » Nemo ergo quandiu certat, multum de corona confidat, quia videlicet, si omnium præscius Deus, caput tuum in fine dignum corona fore scit, tu autem nescis: « Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius, et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo, et nomen meum novum. » In isto gradu vincere est, præeunte fraternæ dilectionis inextinguibili lampade, ostium apertum semper habere, nunquam concludi, aut hæreticorum cassibus irretiri posse, et quidquid per istud ostium invenerit, ad aliorum ædificationem proferre, atque ab hoc dilectionis studio pro nullis adversitatibus aut obrectationibus invidentium desistere. « Qui sic vicerit, faciam, inquit, illum columnam in templo Dei mei. » Digna et congrua remuneratio victoris hujusmodi, ut qui gratiam hanc habens, scripsit aut docuit, unde fides Ecclesiæ roboraretur; columna sit in templo Dei. « Et foras, inquit, non egredietur amplius. » Ac si dicat: Quandiu quidem in ostio est quod dedi apertum coram eo, sollicitus sit ne labatur; at ubi per remunerationem intus tanquam columna fuerit stabilitus; non erit cur timeat, quia foras non egredietur amplius, nec tentatione titubabit pes ejus. Quale autem est nomen [Dei et nomen civitatis ejus quod super eum se scripturum fore pollicetur? Profecto quia Filius loquitur dicens: « Scribam nomen Dei mei, » videlicet secundum habitum hominis; juxta quem Deus noster, Deus illius est; nomen hoc Dei recte Pater intelligitur, quod fideliter in confessione divinitatis, illa persona a nobis invocatur. Porro, nomen civitatis ejus Jerusalem, est mater, Apostolo quoque attestante, cum dicit: « Illa autem quæ sursum est, Jerusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum (*Galat. iv*). » Unde probare possumus, quod super istum

A scribat hoc nomen, quod est Pater, et illud quod est mater? In Evangelio cum dixisset ei quidam loquenti ad turbas, « Ecce mater tua, et fratres tui foris stant, quærentes te: Quæ est, inquit, mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos, dixit: Ecce mater mea et fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus et frater et soror et mater est (*Matth. xii*). » Quod si et hoc illi dictum fuisset, aut veraciter dici potuisset, præsentem Joseph, qui pater ejus dictus est: « Ecce Pater tuus et mater tua foris stant; » eodem veritatis sensu respondere potuisset, « ille meus et pater et mater est, qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est. » In interiori namque homine, ubi generatio Christi spiritualiter computatur, neque masculus, neque femina est. Denique evangelica Christi generatio tota spiritualis est, et secundum spiritum, David quoque Pater Christi est, videlicet, quia Verbum Dei quod est Christus, corde credens et ore deprompsit (*Coloss. ii*), et scriptis edidit, primus prophetarum, clarissimus patriarcharum. Alioquin nisi per fidem Christi Pater fuisset, frustra secundum carnem antecessor ejusdem exstitisset. Unde Ochozias, Joas atque Amasias, qui ejusdem Christi, ejusdem verbi Dei præcones prophetas persecuti sunt et occiderunt, in illa generatione computati non sunt. Igitur cum de isto qui in hoc vincit, ut intellectum habens, adjuvet atque cooperetur, quatenus crescat et proficiat verbum Dei, ita dicitur: « Et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, idem est ac si diceret: Ille pater meus ac mater mea dicitur et erit, et hoc nomen æternum hæreditabit. » **381** Novæ Jerusalem, » propter novam vitam dixit, quia veterem hominem exuit, et novum induit (*Ephes. iv*). Descendisse quoque illam de cælo laudabiliter asserit, quia videlicet, conversatio ejus in cælis est propter fraternam dilectionem, ex qua iste Angelus Philadelphie collaudatur, descendit, id est, parvulus condescendit. Exempli gratia: « Paulus usque ad tertium cælum raptus est, et ibi audivit arcana verba quæ non licet homini loqui, sed propter infirmos descendit (*II Cor. xii*), » cum idem dicit: « Vir uxori debitum reddat, et uxor viro (*I Cor. vii*). » Sunt hujusmodi descensus innumeri, sed hoc unum satis pro exemplo est, ad rem attinens vel causam hujus Angeli, cujus laus vel meritum est opus dilectionis. Postremo addit, « et nomen meum novum. » Nomen personæ quæ hæc dicit, Filius Dei est. Hoc nomen sine dubio super istum, qui vincit, ipse scribit, omnes enim dilecti dicuntur et sunt filii Dei. Porro, quod ait, scribam, id est, apparere faciam. Nam nunc quidem filii Dei sumus, ait is ipse, qui hæc, jubente Filio Dei, scribit Joannes apostolus, « sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (*I Joan. ii*). » Ergo scribere quo possit legi nomen cujusque filiorum Dei, manifestare est ut merita singulorum sciantur et videantur a

universis. Et hoc nomen, scilicet Filii Dei, cunctis superscribetur electis, quamvis ubi vel in quo plus nunc est fraternæ dilectionis, major etiam in eo debeat apparere splendor hujus nominis. Illud autem nomen Dei quod est Pater, sive illud nomen civitatis ejus novæ Jerusalem, quod est mater, super illos scribendum est, qui quasi in plenam profecti ætatem fidei, valuerunt et studuerunt per dilectionem propagare verbum Dei. « Qui habet aures audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. » Hoc loco, audire, excitari est ad studium verbi Dei, appropinquare pedibus ejus, ut bibat de doctrina illius, sedere cum Maria ad pedes Domini, subjectamque animam applicare ad audienda verba oris ejus, et omnia sua dare (*Luc. x*), ut possit comparare unam pretiosam margaritam gratiæ illius (*Matth. xiii*), quatenus intellectuali oculo veritatem perspiciens et bene instructus, ad alios quoque instruendos efficiatur idoneus, scripturam tanti nominis quam hic Sanctus et Verus pollicetur, æterna hæreditate habiturus.

« Et angelo Laodicæ Ecclesiæ scribe. Hæc dicit: Amen testis fidelis et verus, qui est principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es neque calidus. » Hic jam ultimo, id est septimo loco, loquitur in teste fideli et vero, is qui sursum ultimus, id est, septimus est sapientiæ spiritus, operarium suum ad verum vocans sabbatismum; ut scilicet, in humilitate requiescat, nec saltem uno verbo aut cogitatione superflua fatigetur, magnificando vel sibi tribuendo opera sua. Quid enim a seipso habet, nisi mala omnia; et a quo nisi a Deo habet omnia quæcumque habet bona? Ad hoc pervidendum hortatur Angelum istum dicendo: « Et nescis quia tu es miser et miserabilis et pauper, et cæcus, et nudus; » et deinde subjiciendo: « et collyrio inunge oculos tuos ut videas. » Nonnulla quippe bona in illo vel per illum Deus operatus fuerat, unde diceret: « quia dives sum, et locupletatus, et nullius egeo. » Huic tale nomen Laodicæ congruit, interpretatur enim, *tribus amabilis Domino*; videlicet, propter opera bona quæ fecerat Deus cum illo. Interpretatur etiam, *qui fuerunt in vomitu*. Hæc quoque interpretatio congruit illi pro eo quod gloriabatur sibi in eorundem operum bonorum divitiis; ut merito diceretur illi, « incipiam te evomere ex ore meo. » Itaque et nos quid hic spiritus septimus loquatur, audiamus: et audientes ad humilitatis et sapientiæ requiem proficiamus. Ait enim: « Hæc dicit: Amen testis fidelis et verus, qui est principium creaturæ Dei. » Amen, id est verax, sive ipsa veritas. Hoc ipsum sequentibus verbis exponitur. Sequitur enim: « Testis fidelis et verus. » Quo pertinuit talis descriptio, hæc et sequentia dicentis? Eo videlicet, ut quisquis bonorum sibi est conscius operum, velut iste Laodicæ Angelus, sciat et recogitet quod non sibi opus sit testificari ante tempus de semetipso, quod dives sit, et locupletatus; imo nec ad se pertineat hujusmodi testimonium, sed ad illum, qui et testis et iudex omnium est constitutus, et in tempore suo est revelan-

aus. Illi relinquendum esse sciat bonorum actuum omnium testimonium et iudicium, et de malis tantum testificetur contra se, et accuset seipsum. Ideo dicit: « Hæc dicit amen testis fidelis et verus. » Amen, id est veritas, quia falli vel quidpiam ignorare non potest. Testis fidelis, quia mentiri non novit, ut dicat bonum malum, et malum bonum. « Verus quia reddet unicuique secundum opera sua. Quo inde [itidem] pertinuit ut adderet qui est principium creaturæ Dei? » Quid enim hoc loco est creatura Dei? Utique novus homo, sive regeneratio et recreatio hominis, bene operando in novitate vitæ ambulantis. Nam hinc est quod Apostolus dicit: « Donum enim Dei est, non ex operibus, ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus factura creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus (*Ephes. ii*). » Quod hic ait in Christo Jesu, id est, renovati per fidem Jesu Christi, ipsa est creatura de qua et alibi dicit: « Nam expectatio creaturæ, revelationem Dei expectat. Vanitati enim creatura subjecta est, non volens, sed propter eum, qui subiecit in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc (*Rom. viii*). » Quo ergo pertinuit ut diceretur Angelo huic, de isto teste fideli et vero, quod ipse sit principium creaturæ Dei, nisi ut sciret totam recreationem sui, et quidquid sanctæ novitatis habebat, vel habere sibi videbatur, non sibi attribuere, sed illi? Ille namque homo novus, et sanctæ novitatis est princeps, et ab ipso principium et finis, sive consummatio hujus creationis est, qua nunc vivimus, qua de morte ad vitam transivimus, qua de filiis iræ in filios gratiæ translati sumus, et ab operibus mortis emundati, Deo viventi servivimus. Quid ergo dicit? « Scio opera tua quia neque frigidus es, neque calidus. Utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, et nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo, quia dicis quod dives sum, et locupletatus, et nullius egeo, et nescis quia tu es miser et miserabilis. » Talia ergo opera tua scio, taliter ego de illis iudico. Neque frigidus es, in eo quod a bono opere torpeas, neque calidus, in eo quod gratiarum actionem Deo referas; quod facere debueras, verumtamen non ut ille Pharisæus, qui se justificans publicano derogabat (*Luc. xviii*), sed ut Psalmista, qui operantem in se Dominum humiliter laudans: « Non nobis, inquit, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (*Psal. cxiii*). » Utinam frigidus esses aut calidus. Hoc exempli gratia, superbæ virgini congrue dici potest. Utinam frigida aut calida esses, id est utinam corrupta esses corpore, aut cum virginitate corporis oleum quoque haberes charitatis. Levioris namque culpæ esset corruptam esse corpore, et perinde humiliari quam integram esse corpore, et pro conscientia integritatis inflari. « Incipiam te ergo evomere ex ore meo » propter teporem elationis, videlicet ad modum aquæ tepidæ, quæ propter

saporem incommodum, nauseante bibentis stomacho, non valet contineri. Hoc idcirco faciam, quia talis est : quia considerans opera tua, existimas te esse aliquid, arbitraris quod dives sis, et locupletatus, et nullius egeas, quemadmodum illi de quibus apostolus dicebat : « Jam saturati estis, jam divites facti estis. Sine nobis regnatis, et utinam regnetis (I Cor. iv). » Hoc dicens « nescis » id quod verum est, « quia tu es miser et miserabilis, » in multis egens misericordia Dei ; « et pauper, » quia et nihil habes quod non acceperis, et adhuc plurima desunt tibi, quia « cæcus es, » quia, ut cætera taceam, nec dum facie ad faciem Deum vides, nudus quia fragili et lubrico corpore circumdatus es.

« Suadeo tibi a me emere aurum probatum, ignitum, ut locuples fias, et vestimentis albis induaris et non appareat nuditas confusionis tuæ. » Hoc tibi scire expedit, quia dives ego sum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Coloss. ii), tu autem pauper es. Si istud scis, eme a me aurum sapientiæ, aurum ignitum, aurum probatum ; ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante. Istud eme pretio piæ confessionis ; et jugi memoria propriæ fragilitatis, semper memorando quid ex te sis, quid ex Deo acceperis (Galat. iv). Ut locuples fias, id est addatur tibi gratia, « et vestimentis albis induaris, » non ex operibus tuis, sed ex eadem gratia largitionis, quemadmodum Psalmista dicit : « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum (Psal. xxxi). Ita fiet ut non appareat confusio nuditatis tuæ, quod nonnullis evenit, dum propter elationem mentis inciderunt in tentationem et confusibilem corruptionem carnis. « Et collyrio inunge oculos tuos, ut videas. » Collyrium quo oculorum vitia purgantur, humilitatis suavitate significat, quæ parvulos adjuvat, ut ea quæ sapientibus et prudentibus abscondita sunt, illis revelentur mysteria. « Collyrio ergo inunge oculos tuos ut videas, » id est, cor tuum vera humilitate purifica, ut paupertatem tuam videas, et veras divitias bonitatis Dei cognoscas (Luc. x). « Ego quos amo arguo et castigo. » Ac si dicat : Ea quæ tibi loquor arguens et corripiens te, velut amantis gratiam atque benevolentiam suscipe (Ephes. ii). Non enim est hic mos sapientiæ, ut eum quem diligit Filium, permittat juveniliter extolli et evanescere, sed et amat et castigat, et lascivientem reverberat, et quem infantem lactavit, eundem nimis verbum et inconsultum verberat, virga percutit. Itaque dum castigo, dum quasi clavis in altum defixis compungo, profecto verius amo. « Æmulare ergo et poenitentiam age. » Æmulare, id est, amentem amando castigantem, tu amando bono fervore animi imitare, et qui tepidus eras, per hanc æmulationem incalesce, et de eo quod amanti hactenus ingratus fuisti, non redita amoris vicissitudine, poenitentiam age. Hactenus supercilium decussit quasi divitis et locupletis,

A qui sibi vane videtur abundare operibus bonis, nunc ab eodem vel a quocunque divite ejusmodi satis amicaliter exposcit, ut operum suorum gloriam sibi Deo vel Dei Filio communicet omnia tribuenti, ut scilicet gloriatur in Deo, vel Deum in se faciat gloriari et sanctum glorificet in omnibus operibus suis (I Cor. i).

« Ecce sto, inquit, ad ostium, et pulso. Si quis audierit vocem meam, et aperuerit januam, introibo ad illum, et cœnabo cum illo. » Et est sensus : Illud quod hactenus corripiens te dixi, simile est stanti ad ostium cujuscumque divitis et pulsanti, quatenus admissus hospitio cœnet cum illo de opibus intus repositis. Si admissus fuerit, celebratur convivium charitatis, quia minus quam inter duos charitas haberi non potest. Ita enim tu qui dicis quod dives es, in conscientia bona gloriaris ; sed « ecce sto et pulso ad ostium » pectoris tui, admitte me, et habeto participem sive socium gloriæ tuæ, ut non solus, sed mecum glories omnino non in te, sed in me divitem te factum glories. Si hoc modo vel tu vel quispiam, audiens vocem, aperuerit mihi januam, cuncta quæ gessit bona referendo ad Dei gloriam, introibo ad illum, et in pectore ejus tanquam in domo amici habebō fiduciam ; et nunc quidem cœnabo, id est, delactabor, cum illo de bonis conscientiæ ejus ; ipse autem in futuro mecum bonis meis perfruetur. « Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo ; sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus. » In isto gradu vincere, est per maturitatem sapientiæ, cunctam jactantiæ et inanis gloriæ levitatem procul abigere, et cum ipse magnus aliis videatur, parvulum in oculis suis esse. Juxta quod eadem sapientia dicit : « Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam (Eccli. iii). » Humilitas enim, a cujus societate sapientia nunquam defuit, in cœlum volare consuevit. Ait ergo : « Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, » non ut exæquetur Divinitati, sed ut consocietur æternitati : « Sicut et ego vici, » inquit. Quomodo is qui hæc loquitur Christus, vicit, nisi per inæstimabilem magnitudinem suæ humilitatis et charitatis ? « Cum enim in forma Dei esset (Philip. ii), » noluit solus in illa forma gloriari, sed voluit homines qui, peccante primo homine, facti fuerant inglorii gloriæ suæ participes fieri. Idcirco « semetipsum exinanivit formam servi accipiens, idcirco humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (ibid.). » Summa hæc humilitatis et sapientiæ victoria est, quæ primi hominis superbiam atque stultitiam destruxit. « Vici ego, inquit, et propter hoc sedi cum patre meo in throno ejus. » Nam propter hoc Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, dixitque illi, « sede a dextris meis (Psal. cix). » Hoc ejus exemplum velle imitari, audire est quid hic spiritus sapientiæ dicat Ecclesiis. Revera qui hæc audivit auribus illis, quæ jam septies hic requisitæ sunt de

homine interiori, non solum non gloriatur in factis suis, quantumlibet bonis et multis, verum etiam cruciatur laudibus suis, delectatur contumeliis. Sapit enim illi quod de jam dicto victore et

A omnium vincientium principe propheta dixit: « Dabit percutienti maxillam, saturabitur opprobriis (Thren. III). »

383 PROLOGUS IN SUBSEQUENTES LIBROS.

Qui habet aures audiri a septem spiritibus Dei quid ipsorum quisque dicat vel dixerit Ecclesiis. Deinceps audiendum est quid et qualiter eorundem quisque in Christo vel per Christum operatus, et adhuc operaturus sit; cujus enim dicta secundum septem spiritus a spiritu timoris ad spiritum sapientiae proficiscendo, per ordinem scrutati sumus, ejusdem Filii Dei facta mirabilia figuris vel imaginibus mysticis signata, septemque periochis distincta secundum eosdem spiritus, sed ordine converso nunc aperire, ipso adjuvante conabimur. Nam a spiritu sapientiae incipientes per ordinem ad spiritum timoris perveniemus, qui videlicet ordo super eum Christum in propheta est praescriptus, ubi super florem requiescet spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replevit eum spiritus timoris Domini (Isa. II). Denique ubi Ecclesiis proponitur ascensus, ut superius diximus, ordo iste convertitur, qui descendit ad nos Domino est dispositus, quemadmodum Psalmista dicit: Initium sapientiae timor Domini (Psal. CX). Nec vero coacta est expositio, ut secundum hunc ordinem spirituum ista sacramentorum scriptura digesta dicatur; ultro enim in plerisque per facta imaginaria ostendit sese proprietates cujusque spiritus. Quod ut brevi judicio pateat, post ordinatissimam Dei sedem positam in caelo, cujus in dispositione, recte spiritus sapientiae praedicabitur, librum septem sigillis signatum aperit agnus, solvens signacula ejus, et illud manifeste opus laudabile est spiritus intellectus, qui est in ordine secundus. Deinde magni consilii Angelus, stans juxta aram templi, conspicitur, et mysticis septem tubarum cantibus, mysterium Dei consummatur, quod ad spiritum consilii pertinere non dubitamus. Quarto loco draco magnus et rufus habens capita septem, mulierem impugnat. Michaele praeliante et angelis ejus, draco cum angelis suis in terram projicitur, et illic sine dubio spiritus fortitudinis, qui quartus est, commendatur. Quinto loco spiritus scientiae in septem angelorum phialis. Sexto loco in sanguine martyrum Jesu, quo mulier ebria ostenditur, laus est pietatis. Septimo autem in adveniente hora judicii Dei, quando a terra, a mari, et ab inferno omnes redduntur mortui sine dubio totum spectat ad timoris spiritum. Deinde finis ubi ornata ostenditur Jerusalem, uxor agni, civitas Dei. Quid pulchrius hoc spectaculo, mirabilium Dei, o vos quicumque spectatores Dei adestis? Aperiat jam nobis ipse qui habet clavem David sanctus et verus, et sanctitatem et veritatem istam claris oculis absque caligine intueamur.

384 LIBER TERTIUS.

CAP. IV.— « Post haec vidi, et ecce ostium apertum in caelo. » Vidi cum dicit, et hoc in loco et in caeteris, recte beatitudinis ejus commemoramur, qua vere beatissimus est inter eos quibus Veritas ait: « Beati oculi qui vident quae vos videtis (Luc. XX). » Gloria namque quam viderat cum caeteris, gloria Verbi incarnati, de qua dicit: « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre (Joan. I); cujus rem viderat cum caeteris, gloriosa videlicet signa, et praeter caeteris eo tempore quod clausa erat terra, et exulabat propter Verbum Dei, apertum est ei caelum, et per latitudinem ejus ad videnda haec libero spiritu incessit. » Et ecce, inquit, ostium apertum in caelo. » Caelum hic caelestem vitam significat, ad quam nuper resurgendo Christus a mortuis, universam Ecclesiam suscitaverat consurgens

B tem secum, resurrectione prima. Quid est autem hoc ostium, nisi ipse qui dicit: « Ego sum ostium. » Denique tunc, ut caelum terrigenis introeuntibus pateat, hoc ostium apertum est, quando Christus passus, et latus ejus lancea militum patefactum est (Joan. X). Extunc enim regnum Dei intra nos est, destructo videlicet regno peccati, quod eatenus regnabat in mundo. Illa tali apertione hujus ostii, Scripturarum quoque arcana patuerunt, quas nimirum spiritualiter intelligere, et secundum eas vivere, regnare jam est in regno Dei, et conversationem habere in caelis. « Igitur vidi, inquit, ostium apertum in caelo, » id est, quod sciebam in re, vidi in imagine, scilicet regni caelorum januam Christum esse; januam patefactam hominibus ab ipsius passione (Luc. XVII). Et vox prima quam audivi lau-

quam tubæ loquentis mecum, dicens : Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc. » Vox hæc prima ipsius est, cujus et illa fuit, quam superius audivit dicentis, « quod vides scribe. » Idcirco non absolute dixit, et vox quam audivi, sed vox prima quam audivi. Cæterum verbis aut sensu non eadem quæ prima fuit. Tunc enim dictum est, « quod vides scribe (Apoc. 1), » nunc autem dicitur ei, « ascende huc. » Et hic et illic tanquam vox tubæ fuit, quia videlicet nihil in occulto, sed palam loqui mundo intendit; hæc vel illa dicit aut ostendit Græcis et Barbaris, sapientibus atque insipientibus palam est evangelizandum : Non enim est cur quisquam erubescat Evangelium. Virtus enim Dei est (Rom. 1), et quidquid loquitur, forte, pulchrum atque honestum, rationale et verum, atque ad salutem hominis omnino necessarium est. Quod dixit, « ascende huc, » ad quid dixerit, vel illuc ascendere quid sit, ex eo intelligitur quod ipse Joannes ait : « Statim fui in spiritu. » Ergo ascendere illuc, est in spiritu excedere omnes sensus carnis atque spiritualia videre oculis spiritualibus. Et ipse qui « ascende » dixit, eundem ascensum dicendo effecit, quia « statim fui in spiritu, » inquit. At idem superius : « Fui, inquit, in spiritu Dominica die (Apoc. 1). » Quomodo ergo nunc iterum dicit, « statim fui in spiritu, » quasi non et ante istam vocem, vel antequam videret ostium apertum in cælo, non fuisset in spiritu, nisi quia non una visione cuncta hæc vidit quæ in hoc libro continentur? Sed rursus queri potest quomodo, postquam vidit ostium apertum in cælo, tunc demum audita voce statim fuit in spiritu, cum ipsum quod vidit ostium videri non potuerit nisi in spiritu. Neque enim ita cælum ut structura manifesta ostiis compactum est, et seris ac vectibus. Itaque sic dictum recte statim intelligitur, « fui in spiritu, » ac si diceret, statim intellexi spirituali sensu ea quæ mihi per imagines ostendebantur, ut ad intellectum pertinere non dubitemus quod ait illa vox, « et ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc. » Neque enim, ut quidam hæretici dixerunt, sic fiebant hujusmodi prophetice visiones, ut non intelligerent ipsi prophetæ quid rerum aut sensuum continerent ille ipsorum visiones. Proinde non opus erat ut, quemadmodum superius dixerat, scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc, ita et hic diceret ei, et ostendam tibi quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc; nam ea quæ viderat, et quæ tunc erant, sciebat quia et præterita cum Domino usque **385** a l finem ejus ambulans, viderat; et præsentem Ecclesiæ statum tunc videbat, futura autem necdum sciebat. Recte ergo de futuris tantum instruens : « Ostendam, inquit, tibi, quæ oportet fieri cito post hæc. » Attamen eorum quæ viderat vel quæ præterierant, non tam sibi quam nobis instruendis, multas et valde mysticas vidit imagines. « Et ecce sedes posita erat in cælo, et supra sedem sedens. » Aperto ostio sedes posita conspicitur in cælo, quia, passo Christo, regnum

Dei positum sive dispositum est, ut sedeat Deus in illo, principe hujus mundi foras misso (Joan. xii). Hæc namque sedes est Ecclesia, sedes extunc parata, in qua Deus sedet et regnat. Unde Psalmista cum dixisset : « Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, et præcinxit se (Psal. xcii), » continuo subjunxit : « Parata sedes tua extunc, a sæculo tu es (ibid.). » Ubi enim indutus Dominus decorem et fortitudinem, regnavit, id est, virginem assumens carnem, et mortem resurgendo vincens ut regnaret super nos, ipse justitia et vita nostra regnum destruxit peccati et mortis (II Tim. 1; Hebr. ii), extunc sedes ejus parata, extunc sedes, id est Ecclesia, in cælo posita est (Ephes. ii). Quomodo posita in cælo? Translata videlicet de inferno patriarcharum et prophetarum Ecclesia, electorumque omnium quicumque fuerunt a justo Abel usque ad ultimum qui tunc migravit a sæculo, collocata erat in cælo, fruebatur paradiso, faciemque Dei videbat pariete inimicitiarum dissoluto. Sed et ipsa, quæ adhuc exulabat, sive nunc exulat per corpus in mundo, Ecclesia, sive illius Ecclesiæ pars, jam per conversationem et per cælestium amorem posita erat in cælo. « Supra sedem sedens, » Deus et Pater est; nam persona Filii agnus est, qui, ut in sequentibus narratur, « librum accepit de dextra sedentis (Apoc. v). » Nec vero in habitu sedentis, id est regnantis Dei Patris, deest honor et gloria Filii, quippe qui sedem illam sessuro per humanitatem suam paravit uni Deo, Patri et Filio et Spiritui sancto. Paravit enim et usque in finem parare sive acquirere non desinit regnum Deo et Patri; cujus videlicet acquisitionis summum atque extremum erit dies judicii, in quo Filius in forma hominis omnibus apparebit sedens in sede majestatis, unde Apostolus dicit : « Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri (I Cor. xv). » — « Cum, inquit, regnum Deo, et Patri tradiderit, » id est, cum credentes ad contemplationem Dei et Patris perduxerit.

« Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis jaspidis et sardii. » Jaspidis aquatici sardius ignei coloris est. « Qui ergo sedebat similis erat aspectui jaspidis et sardii, » qua videlicet Deus judicii Dominus, et olim mundum per aquam judicavit, idemque tandem per ignem judicabit. Proinde coloribus illis, videlicet aquatico et igneo dicitur esse similis, quia nimirum et ex judicio quod factum est per aquam, et ex judicio quod faciendum est per ignem, Deus qui nobis in sua substantia est invisibilis, cognoscitur quam fortis atque zelotes sit (Exod. xx). Inter utrumque judicium misericordia processit, dum is diluvium mundo induxit, et mundum per ignem judicabit, pœnitentiam interim et remissionem peccatorum evangelizare non desinit, et accedentes per fidem a sua gratia non repellit. Unde continuo subjungit : « Et iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdine. » Iris quippe propitiationis est signum, dicente Domino ad Noe : « Ponam arcum meum in nubibus cæli, et recordabor foederis mei

quod pepigi tecum (*Gen. ix*). » Iris ergo in circuitu sedis, misericordia est cunctis eam quaerentibus preparata in adventu Redemptoris, quae usque per circuitum mundi cum magno evangelicæ prædicationis præconio iudicium præcurrit. Verumtamen sicut nec illud iudicium per aquam sine misericordia fuit, quæ octo animas in arca salvavit, nec illud iudicium per ignem sine misericordia erit illis, qui propter sex misericordiæ opera quæ fecerunt, statuerunt a dextris, dicente Rege : « Esurivi enim et dedistis mihi manducare (*Matth. xxv*), » et cætera ; ita nec iste de quo nunc loquimur adventus misericordiæ sine iudicio processit. Cum enim maxime ædificaretur misericordia per passionem Christi, « nunc, inquit, iudicium est mundi (*Joan. xii*). » Sed et ante ejusdem passionis articulum quodam loco dicit : « In iudicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant ; et qui vident, cæci fiant (*Joan. ix*). » Cum ergo et illic misericordia cum iudicio concurrens, octo animas salvaverit, unde reformaretur orbis, et in futuro iudicio misericordia necessaria sit, ut quid nunc, quando in iudicium se venisse dicit, misericordia sic describitur ut dicatur, « et iris erat in circuitu sedis, » quod, ut jam dictum est, signum est propitiationis ? Videlicet propter magnitudinem sive multitudinem misericordiæ, in qua nunc advenit, quia sic iudicavit, sic fecit iudicium mundi, ut in ipsa iudicatione tota intentione poenitentiam et remissionem peccatorum per suum sanguinem conderet, misericors ipse et fidelis pontifex, nostramque naturam propter peccatum marcentem et arefactam sicut fenum, ad immarcescibilem gloriæ statum resurgendo reduceret. Unde et cum dixisset : « Et iris erat in circuitu sedis, » addidit, « similis visioni smaragdinae. » Smaragdus quippe nimiae viriditatis est, adeo ut herbas virentes, frondesque ac gemmas, et omnem circa se inficiat aerem sua viriditate repercussum. « Iris ergo similis est visioni smaragdinae, » quia misericordia hæc senium nostrum in solidam reformabit pulchritudinem viriditatis æternæ. « Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, et super thronos viginti quatuor seniores sedentes circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronæ aureæ. » Sicut in sede regnum Dei, sic in sedilibus iudicariam sanctorum intelligimus potestatem, qua scriptum est : « Iudicabunt sancti nationes (*Sap. iii*). » Quare autem numero viginti quatuor ostenduntur seniores in sedilibus sedentes ? Super hoc diversa Patrum expositio est. Nam alii (quorum beatus Hieronymus unus et notissimus) libros priscae legis viginti quatuor hic per totidem seniores figuratos intelligi volunt. Alii nonnulli Ecclesiam per geminum Testamentum de patriarchis et apostolis generatam in eisdem senioribus intelligunt, aut certe illos qui perfectionem operis, quæ senario numero commendatur, clara Evangelii prædicatione consummant. Nam quater seni viginti quatuor faciunt. Nos autem et hunc et illum sensum non inutilem appro-

bantes, nihilominus tamen de majestate Scripturarum certum aliquid proferre conemur. « Sedes illa in cælo posita, » quam, ut jam dictum est, intelligimus regnum Dei, ejus in circuitu erant hæc sedilia, extunc ponti cœpta est, ex quo regnum Israeli-tici populi David, Christi secundum carnem Pater obtinuit. Ille enim in typum ejusdem Christi futuri Filii sui regnavit in populo Dei. Et sicut futurum erat, ut, destructo peccati regno, regnaret ille justitiæ rex, manu fortis et desiderabilis ; sic factum est, ut abjecto regno Saul, quem propter superbiam Deus projecit, regnaret David (*I Reg. xvi*) « quasi tenerimus ligni vermiculus (*II Reg. xxiii*), » humilis in oculis suis, quatenus recto ordine supernæ dignitatis prior filio suo sederet rex pater in populo Dei. Nam ut non dubitemus ita esse quod scilicet illius Patris et **386** hujus filii una sedes sit, occurrit auctoritas evangelica, cum ad Mariam Gabriel archangelus dicit : « Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris sui, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis (*Luc. i*). » Si ergo sedem illam in cælo positam dilatato sensu intueamur, in qua sedit David, et post eum hic filius ejus, statim apparet quæ sint sedilia viginti quatuor in circuitu ejus, vel qui seniores viginti quatuor, et quomodo in circuitu ejus. Nam post Filium, cui Dominus Deus dedit sedem David patris sui, successerunt duodecim iudices, et ante patrem illum, qui primus in illa sede sedit electione Dei, præfuerunt populo Dei duodecim iudices. Primus Othoniel, filius Cenez, frater Caleb ; secundus Aod, filius Gera, filii Jemini ; tertius Samgar, filius Anath ; quartus Barac, filius Abinocm de Cedus Nephtholim ; quintus Gedeon, filius Joas ; sextus Jair Galaadites ; septimus Jephth Galaadites ; octavus Abessan de Bethleem ; nonus Abialon Zabulonites ; decimus Abdon filius Hellel Pharaonites ; undecimus Samson ; duodecimus Samuel (*Judic. iii et seq.*). Isti sedem illam, sedem vel regnum David tempore præcedentes, quasi ab anteriori parte sedem in cælo positam circumsedent. Alii vero iudices, duodecim videlicet apostoli, quibus dictum est : « Sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel (*Matth. xix*), » filio David temporaliter succedentes, circum sedem illam quasi a parte posteriori sedent. Sunt ergo « in circuitu sedis sedilia viginti quatuor et super thronos viginti quatuor seniores. » Et recte seniores dicti sunt, quia videlicet per maturitatem fidei suæ populum Dei juveniliter lascivientem coercuerunt. Nam de illis anterioribus scriptum est : « Suscitavitque Dominus iudices qui liberarent eos de vastantium manibus ; sed nec illos audire voluerunt, fornicantes cum diis alienis, et adorantes eos (*Judic. ii*). » Et subinde : « Cumque Dominus iudices suscicaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, et audiebat afflictorum gemitus, et liberabat eos de cæde vastantium. Postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur, et multa pejora faciebant quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, et servientes eis, et

adorantes eos. » Vere ergo seniores fuerunt et A sunt, quorum venerabilis senectus non diuturna, neque numero annorum, sed canis sensibus interioris hominis computata, juvenilis populi fornicationes corrigebat (*Sap. iv*); Deumque ut audiret afflictorum gemitus, sapienti interpellatione ad misericordiam flectebat. Idcirco « vestimentis albis, » id est juvenilitate æterna, « circum amicti » sunt. « Et coronæ aureæ in capitibus eorum, » quia videlicet coronæ ejus participes sunt, cujus et nomen hæreditaverunt, et officio functi sunt. Dicti sunt enim salvatores; quia populum Dei ne periret salvaverunt. Exempli gratia: « Et clamaverunt filii Israel ad Dominum, qui suscitavit eis Salvatorem, Othoniel videlicet filium Cenez (*Judic. iii*). » Aureæ coronæ pretiosam significant retributionem gloriæ sempiternæ. Porro de iudiciis posterioribus, id est de apostolis Christi, notum est quam vere seniores, id est sapientes, fuerint et sint; et quam vere vestimentis albis circumamicti sunt et coronas aureas in capitibus acceperunt, quia vicerunt mundum, superaverunt diabolum, liberaverunt captivum mortis populum et sempiternam vitam per Christi gratiam acquisierunt. Sequitur:

« Et de throno procedebant fulgura, et voces, et tonitrua. » Postquam seniores nostri vel sedilia eorum disposita sunt circa thronum, fulgura et voces, et tonitrua procedunt, quia postquam apostoli iudices orbis constituti, officium prædicandi acceperunt, fulgura miraculorum, voces prædicationum, et tonitrua comminationum de futuro iudicio atque gehennalibus malorum pœnis dare non desierunt. Hoc est quod Marcus ait: « Illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis (*Marc. xvi*). » Hæc omnia, fulgura scilicet, voces ac tonitrua, de throno procedunt ab eo qui sedet super thronum. Neque enim fulgurare, voces dare et tonitrua facere a semetipsis habuerunt, sed desursum acceperunt. Et enim « omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum (*Jacob. i*). » — « Et septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. » Ante thronum septem spiritus Dei sunt. Ipsi enim illuminant sæpe dictum regnum Dei, Ecclesiam Dei. Illic quidem, id est, in illa gloria cœlesti sic illuminant, ut facie ad faciem videant claritatem Dei, hic autem ubi ex parte peregrinatur adhuc in Ecclesia, sic eam illuminant, ut nondum quidem perfecte sed quasi per speculum et in ænigmate videat (*I Cor. xiii*), et quod satis sit ad declarandos errores, cognoscat veritatem Dei juxta promissum dicentis: « Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem (*Joan. xvi*). » Ex quo enim is, qui hæc in passione sua loquebatur, resurrexit et in cœlum ascendit, ex eo lampadum istarum splendor mundo latius emicuit. Lucent autem septem lampades istæ ex uno candelabro, septem spiritus isti ex uno eodemque Christo; et lumen eorum

quingagesimo die post resurrectionem ejus super discipulos ejus in linguis igneis apparuit (*Act. ii*). Prima lampas spiritus sapientiæ est. Secunda spiritus intellectus et deinde per ordinem cæteri spiritus, sicut in propheta dispositi leguntur, super unum florem requiescentes; hoc loco lampades dicuntur, juxta prophetam alium, super unum candelabrum lucentes.

« Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum, simile crystallo. » Ad quid « mare in conspectu sedis? » Ad hoc videlicet, ut qui vult ascendere in illam sedem Dei introire in illud regnum Dei, ingrediatur licet, transeat hic mare, et illuminetur splendido prædictarum lampadarum lumine. Christi namque baptismus mare dicitur, videlicet pro similitudine notissima maris Rubri, per quod populus Dei ab Ægyptiaca servitute liberatus, immolato agno transivit, submerso Pharaone cum curribus et equis vel equitibus suis (*Exod. xix; I Cor. x*). Mare ergo in conspectu erat sedis, quia baptismi sacramentum in ipsa conditum est positione sedis, dum per mortem Christi pararetur regnum Dei, quando lanceato latere ejus, exivit sanguis et aqua (*Joan. xix*). Ex eo namque origo baptismi, mox ab eodem resurgente, data est regula baptizandi. Ait enim: « Euntes, docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (*Matth. xxviii*). » Ibi, scilicet in conspectu sedis, mare, et ibi lampades, quia nimirum ubi Christus passus est, ut foras misso mundi principe Deus regnaret, ibi et extunc baptismus, et ibi peccatorum remissio atque gratiarum Spiritus sancti divisiones. Erat autem mare hoc vitreum, quia videlicet baptismus purum est ac lucidum, puram ac simplicem exigens confessionem peccatorum, et ut qui accedit, non aliud corde credat, et aliud confiteatur, sicut vitrum non aliud continet intus quam quod foris perspicitur, non aliud foris simulat quam quod continet intus. Et si homines latet quemadmodum latuit Simon ille Magnus, Spiritum sanctum, cujus **387** lumine mare hoc vitreum translucet, latere non potest (*Act. viii*). Unde scriptum est: « Sanctus enim spiritus disciplinæ effugiet fictum, et non liberabit maledictum a labiis suis, quoniam renum illius testis est Deus, et cordis ejus scrutator est **D** verus, et linguæ illius auditor (*Sap. i*). » Et ostendens quod nullus eum confessione duplici fallere possit, cum præmisisset, « quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum (*ibid.*), » ita breviter enuntiavit, « et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis (*ibid.*). » Quomodo enim vocem profitentis nesciat, vel vocem dijudicare non possit, qui etiam cordis verus est testis? Igitur qui accedit, fictus accedere caveat, quia mare vitreum est, et totum quod illic agitur vel dicitur, Spiritui sancto perspicuum est. Porro vitrum sicut lucidum, ita et fragile est. Nunquid hoc « mare ut vitreum » ita et fragile semper erit? Non utique. Sequitur enim: « Simile crystallo. » Ergo mare hic prius quidem ut lucidum, ita est et fragile, sed post ut lucidum, ita et solidum. Denique

confessores lucidi aqua et spiritu renati, nunc quidem fragiles sunt corpore mortali, sed post in illa resurrectionis gloria solidi erunt, anima beata et corpore incorruptibili. Nam hoc est quod Apostolus ait: « Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vivit propter justificationem (Rom. viii). » — « Mortuum est, » dixit, pro eo ut diceret, certissime moriturum est propter peccatum, licet in baptismo sit deletum. Nam in anima quidem per baptismum reviviscimus a morte qua mortuus est Adam, eodem die quo vetitum comedit, unde et dicit: « Spiritus vero vivit propter justificationem, » sed corpore nihilominus morimur, morte qua Deus posuit, dicendo homini, « quia pulvis es, et in pulverem reverteris (Gen. iii), » et emittendo illum ne sumeret etiam de ligno vitæ, et sic in anima mortuus, corpore viveret in æternum, quod esset infelicissimum. Cum ergo spiritus vivat propter justificationem, corpus tamen adhuc mortuum, id est, certissime moriturum est, propter peccatum. Ecce « tanquam mare vitreum, » quia baptizati et vivificatæ fidei lucidi sumus ut vitrum, et mortalitate corporum fragiles sumus ut vitrum. Sequitur autem Apostolus: « Quod si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in nobis, qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, convivificabit et mortalia corpora nostra propter inhabitantem Spiritum ejus in nobis (Rom. viii). » Ecce quod dixit, « simile crystallo. » Crystalinus namque lapis est, ex aqua per glacem in soliditatem lapideam transmutata, et corpus Christi pro conditione fragili atque mortali erat aqua, nunc autem per gloriam resurrectionis solidatum est soliditate æterna. Lucet nunc divinitas in corpore illo, sicut soli in vitro perit mortalitas in corpore illo, sicut aquæ mobilitas vel fluxus a crystallo. Porro ad ejusdem Christi similitudinem, resurrecturos atque immolandos, id est, impassibiles nos fore speramus. Erit ergo mare vitreum quidem, sed simile crystallo.

« Et in medio sedis, et in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante et retro. Et animal primum, simile leoni; et secundum animal, simile vitulo; et tertium animal, habens faciem quasi hominis; et quartum animal simile aquilæ volanti. » Hæc animalia facie et nomine jamdudum sanctæ Ecclesiæ præcognita sunt, quod sint figuræ quatuor evangelistarum. Verum secundum ordinem litteræ, prius quærendum est, qualiter hæc animalia et in medio sedis et in circuitu sedis esse dicantur, cum viginti quatuor seniores qui utique numero plures sunt, in circuitu et non etiam in medio sedis esse supra dicti sint. Quod ut certius inveniri possit, illud quoque primum scire oportet, quia juxta Ezechielem « hæc animalia et quatuor sunt, et unum (Ezech. i). » Sic enim ille cum in prima visione dixisset: « Ex medio eorum similitudo quatuor animalium (ibid.), » et cætera; dicit in visione altera: « Ipsum est animal quod videram juxta

A fluvium Chobar. Cumque ambularent cherubim, ibant pariter et rotæ juxta ea (Ezech. x). » Ac deinceps: « Ipsum est animal quod vidi subter Deum Israel juxta fluvium Chobar. Et intellexi quia cherubim essent quatuor, et quatuor vultus uni, et quatuor alæ uni, et similitudo manus hominis subtilis eorum, et similitudo vultuum eorum ipsi vultus quos videram juxta fluvium Chobar (ibid.). » Ipse quoque paululum aperit quomodo quatuor animalia et unum animal sit, cum dicit: « Quatuor facies uni erant, et quatuor pennæ uni (Ezech. i). » Primo itaque dicimus, quia animal unum, unus est Christus; quatuor autem animalia, vel quatuor unius facies, quatuor sunt principalia Christi sacramenta, quæ Christiano ignorare non liceat, quorum primum est B incarnatio; secundum, passio; tertium, resurrectio; quartum, ascensio. Has quippe facies non agnoscere, hæc sacramenta nescire Christiano non licet, imo et quotidiana confessione ad illa respicere oportet, sicut in Symbolo nobis apostolica traditio proposuit. Præmisso namque, « Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli et terræ, et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, » sequuntur quatuor hæc distincta, sic: « Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. » Hoc est primum sacramentum vel facies prima. « Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus et sepultus, descendit ad inferna; » hæc est facies secunda. « Tertia die resurrexit a mortuis; » hæc est facies tertia. « Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus judicare vivos et mortuos; » hæc est facies quarta. Est autem incarnationis mysteriorum facies hominis, quia nimirum verus Deus vere est incarnatus, et veram ex utero Virginis sine peccato naturam hominis assumpsit. Passionis vero sacramentum facies est vituli, quia videlicet vitulus qui pro peccato immolabatur ex præcepto legis (Levit. iv), passionem significabat Redemptoris qui immolatus erat pro peccatis nostris. Et alia quidem animalia offerebantur, agnus vel ovis, et hircus, columba et turtur; sed eorum præcipuum animal erat vitulus: is maxime, cujus quia pro peccato erat sacerdotis sive multitudinis, corpus extra castra cremabatur. De cujus rei mysterio ait Apostolus: « Propter quod et Jesus ut sanctificaret per semetipsum populum, extra portam passus est. Exeamus ergo ad eum extra castra, improprium portantes (Hebr. xiii). » Porro victoriosa resurrectio ejus, facies leonis est. Hinc enim præcius patriarcha Jacob dixerat: « Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti; requiescens accubuisti ut leo et quasi læna, quis suscitabit eum? » (Gen. xlix.) Tandem ascensionis sublimitas, facies est aquilæ, quam prospiciens beatus Job, dicit de perfidia Judæici populi: « Semitam ignoravit avis (Job xxviii). » Nunc jam dicendum est quomodo hæc animalia sive unius animalis quatuor facies, et in medio sedis, et in circuitu sedis sint. Medium

sedis, quam supra jam diximus esse regnum Dei, A
 ceptum in David, completum autem in Christo, cui Dominus Deus sedem dedit ejusdem David patris sui (*Luc. 1*), plenitudinem temporis intelligimus, in qua Christus jam dicta incarnationis, **388** passionis, resurrectionis et ascensionis suae mysteria celebravit. Porro circuitum ejusdem sedis hinc quatuor volumina Evangelii, inde quinque accepimus libros Moysis. Namque et in illo medio et in isto circuitu sedis, mirabiliter cernimus apparere facies istas, faciem leonis, faciem vituli, faciem hominis et faciem aquilae volantis. Denique in Pentateucho Moysis hoc ordine facies istae dispositae sunt. Caeterum in quatuor Evangeliorum libris non idem observandus est, praesertim cum in processu ejusdem Domini prima sit facies hominis, id est B
 mysterium incarnationis. Notandum vero quod non solum quatuor, verum etiam quinque facies in hac Apocalypsi conspiciuntur, cum post istas, leonis, hominis, vituli atque aquilae volantis facies agnus quoque stat in medio, librum aperiens et solvens signacula ejus. Singulae de singulis libris Moysis hoc ordine susceptae comprobantur. Primum in Genesi faciem leonis habemus, cum Jacob patriarcha benedicens loquitur: « Catulus leonis Juda, ad praedam, fili mi, ascendisti (*Gen. XLIX*), » et caetera, ut supra. Deinde in Exodo, agnus quartadecima die primi mensis ad vesperam in cunctis domibus filiorum Israel, in typum ejusdem Redemptoris nostri, immolatus comeditur (*Exod. XII*). Deinde in Levitico vitulus pro peccato sacerdotis sive multitudinis C
 immolari, et corpus ejus extra castra cremari jubetur (*Levit. IV*). Verum quia unius ejusdemque Dominicae passionis sacramentum per agnum et per vitulum figuratur, recte pro duabus una facies vituli, quae major est tam apud istum quam apud prophetam Ezechielem, in numero habetur. Tertia ergo facies hominis de libro Deuteronomii suscipitur, cum Moyses ex ore Domini loquatur ad populum: « Prophetam de gente tua, et ex fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ut petisti in monte Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei, et ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt D
 locuti: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui (*Deut. XVIII*), » etc. His namque verbis cum dicit, « de gente tua, et de fratribus tuis, » et addit « sicut me, » verus homo promittitur Christus, in veritate naturae humanae. Quartam deinde faciem aquilae volantis, in cantico Deuteronomii praescriptam invenimus, ubi Moyses ita loquitur: « Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas et assumpsit eos atque portavit in humeris suis (*Deut. XXXII*). » Et hic quidem Joannes secundum ordinem illius scripturae veteris primam ponit faciem leonis, propheta vero Ezechiel secundum ordinem rei gerendae quam praevidebat, primam

posuit faciem hominis. Nam in Evangelio Christus prius homo est, per naturam; deinde vitulus, per passionem; deinde leo, per resurrectionem; deinde aquila volans, per ascensionem. Evangelistarum vero, prout modus sermonis, qui ab unoquoque conscriptus est, conducere videtur, alius hominis, alius leonis, alius vituli, alius aquilae volantis habere faciem dicitur, et tam in ista quam in illa prophetica istorum animalium visione praedicari meretur. Et de Luca quidem et Joanne omnium una est sententia, quod ille scilicet Lucas vituli; hic autem scilicet Joannes, aquilae volantis facie merito figuretur. De Matthaeo autem et Marco diversa sententia est; aliis, quorum beatus Hieronymus unus et praecipuus est, Matthaeum in homine, et Marcum B
 in leone: aliis, quorum beatus Augustinus maximus vel notissimus est, Matthaeum in leone, et Marcum susipientibus in homine. Lucas namque tam in principio quam in fine sermonis, circa templum vel sacerdotium versatur. Apud illum Sanctus sanctorum qualiter unctus, id est, de Spiritu sancto fuerit conceptus (*Luc. 1*), fidei narratione refertur, itemque ad Jordanem, ubi Spiritus sanctus super eundem verum sacerdotem in columbae specie descendit (*Luc. III*). Hic evangelista tanquam sacerdotem in expiandis peccatis assignans, non descendendo, sed ascendendo generationes ejus enarrat, ascendensque transit ad Abraham, et pervenit ad Deum cui mandati atque expiati reconciliamur per ejusdem Christi sacerdotium. Unde et principium C
 et finem ejusdem quam digessit genealogiae adoptivis patribus, sive filiis praescribit, dicendo in initio: « Jesus, ut putabatur, erat filius Joseph, qui fuit Heli, in fine autem de Adam, qui fuit Dei (*ibid.*). » Nam neque Joseph Jesum, neque Heli Joseph genuit, sed adoptivum [adoptivum] habuit, neque Deus Adam genuit, sed plasmavit. Nimirum quia sacerdotalem Domini personam susceperat texendam, recte sic processit, quia sacerdotis genitura, qua nos Christus regenerat, tota adoptiva est, et non ex carne, sed ex spiritu ac pietate descendit. Apud hunc et pro revertendo filio prodigo vitulus saginatus occiditur (*Luc. XV*), et fere omnes parabolaee clementiam resonant; et pius sacerdos factus in D
 agonia, prolixius cum sudore sanguineo orat (*Luc. XXI*), et in fine suo latronem poenitentem suscipit, « hodie, inquit, mecum eris in paradiso (*Luc. XXIII*). » Itaque tota serie faciem vituli possidet, sacerdotem et sacrificium nostrum attentius intuens, et post resurrectionem ejus scribens, ex ore ipsius oportet in nomine ejus praedicari in omnes gentes remissionem peccatorum (*Luc. XXIV*). Joannes sublimi intellectu ultra omnem creaturam evolans, et apertos mentis oculos aeterni solis infigans radio, dicere vel scribere meruit: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum (*Joan. 1*); » et ita per omnem sermonis sui textum altissime procedens, divinitatis Christi tota intentione

firmavit testimonium. Apud istum « sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans expandit alas suas, et assumpsit eos, atque portavit in humeris suis (*Deut. xxxii*); » quando, sicut hic ait : « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (*Joan. i*); » et colloquens parvulis ad intelligendam suæ vel paternæ majestatis gloriam, sublimiter excitavit; quod nimirum est aquilæ pullos ad volandum provocari, monstravitque illis opus esse in humeris portari; exempli gratia, dicendo sic : « Si ergo videritis Filium hominis ascendentem supra, ubi erat prius (*Joan. vi*). » Et alibi : « Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo. (*Joan. iii*). » Ergo si nemo ascendit, nisi qui descendit, verum est, quia omnes qui illic sunt vel erunt, « ipse tanquam aquila portavit in humeris suis. » Itaque in facie aquilæ Joannis eminet, et de isto quoque concorditer apud omnes una sententia est. Porro de Mattheo et Marco diversa, ut jam dictum est, Patrum est sententia. Nam beatus Augustinus juxta ordinem libri istius, Matthæum dicit in leone intelligi, qui regis dignitatis in Christo prosapiam narrat (*Matth. i*); « Quia vicit leo de tribu Juda (*Apoc. v*). » — « Catulus enim leonis Juda (*Gen. xlix*), » et in quo ut rex a rege timetur, a magis adoratur, ubi etiam rex servis rationem ponit (*Matth. xxv*), rex nuptias filio facit (*Matth. xxii*), et ad ultimum rex segregat oves ab hædis (*Matth. xxv*). Verumtamen plures in ea sententia concordant, qua huic ascribitur facies hominis. Nec frustra. Nam et si pro quadam similitudine regis majestatis, de qua sæpius scribit, leonis regis bestiarum **389** faciem recte imitari videtur; considerandum tamen est, quia sæpius hominem quam regem scribit, et fere nusquam regem sine homine ponit. Ait enim : « Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo (*Matth. xxii*). » Non ait tantum regi, sed « homini regi. » Sed et ubi segregat oves ab hædis rex, et dicit stantibus a dextris : « Venite, benedicti Patris mei (*Matth. xxv*), » signanter exprimitur facies Filii hominis. Ait enim : « Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ (*ibid.*). » Alias autem et in parabolis, ubi de nomine regis tacetur, homo scribitur. Exempli gratia : « Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios (*Matth. xx*). » Et : « Homo quidam peregre proficiscens vocavit servos suos (*Matth. xxv*). » Præter hæc et in visione prophetica, ubi rex iste regnaturus Danieli præmonstratur, venerabiliter facies hominis præscribitur, hoc modo : « Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit et usque in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum; et omnis populus, tribus ac linguæ ipsi servient (*Dan. vii*). » Itaque in Matthæo, quamquam per similitudinem regis potestatis facies leo-

nis regis bestiarum recte possit intelligi, nihilominus pro ipso nomine hominis, quem et regi conjungit, et sine regis nomine frequentius ponit, congruè satis intelligitur facies hominis, maxime quia sic incipit : « Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham (*Matth. i*), » quia illorum Christus Jesus secundum carnem filius vel semen est. Marcus idcirco videtur habere faciem leonis, quia quasi cum rugitu terribili, id est prædicatione poenitentiae, suum Evangelium incipit, et in judicii sive condemnationis comminatione finit. Incipit enim a prædicatione Joannis, dicendo sic : « Initium Evangelii Jesu Christi, Filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia propheta : Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te : Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Fuit Joannes in deserto baptizans et prædicans baptismum poenitentiae (*Marc. i; Malach. iii; Isa. xl*), » etc. In fine quoque dicit : « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur (*Marc. xvi*). » Ergo quia tam in principio quam in fine terrorem peccatoribus incutit, recte pro intentione sua terrificam habere faciem leonis intelligitur, cujus rugitum, id est, supremum judicium nullus impoenitens effugere poterit. Sed et erga discipulos suos ipse Dominus plus aliquid de severitate Magistri apud hunc evangelistam ostendit. Exempli gratia : « Quid, inquit, cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis neque intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum? Oculos habentes non videtis, et aures habentes non auditis? » (*Marc. viii*.) Item cum dixisset eis, « quomodo Filius hominis tradetur in manus hominum, et occident eum, et occisus tertia die resurget; at illi, inquit, ignorabant Verbum, et timebant eum interrogare. Qui cum domi essent, interrogabat eos : Quid in via tractabatis? At illi tacebant (*Marc. ix*). » Et isti quidem quia quatuor prædictas unius animalis facies, id est, quatuor unius Christi sacramenta scribendo quoque intuiti sunt, quamdam exinde singuli similitudinem instigulus ducere meruerunt.

Alii vero quicunque in Ecclesia Christi bene præsent, cuilibet earumdem facierum, quantumcumque similes sunt. Nam ille prudenter in exterioribus administrando, homo est; alius cœlestia sublimiter contemplando, aquila est; alius severitatem magistri digne exercendo, et virga disciplinæ bene utendo, leo est; alius per spiritum mansuetudinis inferioribus compatiendo, vitulus est. Qui autem omnium istarum virtutum particeps est, et secundum omnia hæc pro tempore et re semetipsum conformare et aptare potest, ille vero utilis est in domo Dei, et illi cum Apostolo dicere licet : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (*I Cor. iv*). »

« Hæc animalia plena, inquit, oculis ante et retro. » In Evangelio Christus « lux mundi, » quem « qui sequitur, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ (*Joan. viii*), » loquitur Judæis : « Etsi ego

testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum, quia scio unde venio et quo vado. Vos autem nescitis unde venio et quo vado (*ibid.*). » Nimirum istud quoque recte poterat dicere illis, et quibusque similibus illorum recte potest dici : Vos autem nescitis unde venitis aut quo itis. Hoc denique homines infideles animalia cæca atque immunda, differunt ab hominibus piis animalibus luminosis atque mundis; quod illi nec attendere volunt, isti autem sciunt et diligenter attendunt unde veniant, aut quo vadant, ac perinde animalia ante et retro oculis plena sunt. Primum de Christo, quod animal et unum est; et quatuor, ut supra jam dictum est, habet facies, id est quatuor sacramenta principalia, scilicet incarnationem, passionem, resurrectionem et ascensionem; de quibus vel per quæ nobis agnoscendus est. De Christo, inquam, certum tenet Catholica fides, quia per singula horum ante et retro oculis plenus est, quia per singula horum scit unde venit et quo vadit. Dum de Spiritu sancto concipitur ex utero Virginis, scit quia a Deo Patre exit, et in mundum venit. Nobis namque retro erat vel est, quod « a Patre exivit (*Joan. xv*), » imo quod « in principio erat Verbum, Deus apud Deum, » et inde huc venit, ante autem, quod in hunc mundum veniens visibilis apparuit, quod « Verbum caro factum habitavit in nobis (*Joan. i*). » Item dum « sicut ovis ad occisionem ducitur (*Isa. LIII*), » nihilominus ante et retro oculis plenus est, sciens unde venit et quo vadit. Scit enim quia natus de utero Virginis, peccatum neque originale contraxit, neque actuale admisit; sicque de Spiritu sancto conceptus novus homo venit et vadit, ad portandas iniquitates omnium nostrum, prævidens quia, juxta prophetam, « si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur (*ibid.*). » Item dum resurgit a mortuis, similiter ante et retro oculis plenus est; sciens quia de extrema vilitate venit, ubi minoratus est ab angelis (*Psal. viii*, imo tanquam vermisset homo (*Psal. xxi*) conculcaripotuit, et quia vadit et ascendit, ut gloria et honore coronatus constituatur super opera manuum Patris, et omnia pedibus ejus subjecta sint (*Psal. viii*). Item dum ascendit in cælum feliciter oculis ante et retro plenus est; sciens quia de judicio judicatus, ab hominibus venit, et quia ad judicium omnes homines judicaturus vadit. In Christo igitur quatuor animalia ante et retro oculis plena sunt, quia in singulis eorum dicere potest : « Scio unde veni, et quo vado (*Joan. viii*). » ac perinde « testimonium meum verum est (*ibid.*). » Porro tam evangelistis jam dictis quam cunctis imitatoribus ejusdem Christi magno studio semper cautum est, ut et ipsi pro modulo suo similiter animalia sint ante et retro plena oculis, id est sciant unde veniant et quo vadant. Scire namque unde veniant, multum valet illis ad profundæ humilitatis custodiam; scire autem quo vadant, proficit illis ad fortitudinem suam legitime custodiendam, juxta illud Psalmistæ: **390** Fortitudinem

A meam ad te custodiam (*Psal. lvm*). » Unde enim veniunt et quo vadunt? De nihilo veniunt, quia de nihilo creati sunt, et hoc oculis retro aspiciunt, vadunt autem ad revelationem gloriæ filiorum Dei (*Rom. viii*), et istud oculis ante se prospiciunt. Item de peccatis et vitiis veniunt, et ad virtutum victorias vadunt. Exempli gratia: Matthæus (*cap. ix*) de telonio venit, ubi illum Jesus sedentem vidit, et scribendo Evangelium sive librum generationis Christi, vadit ad thronum istum dare gloriam et honorem, et benedictionem cum animalibus cæteris sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum (*I Petr. v*). Retro plenus est oculis, humili conscientia recogitans, quis vel qualis fuerit; ante plenus est oculis, cum simplici gratiarum actione recognoscens quid acceperit, et qualis factus sit. Sic et cæteri sancti animalia Dei sunt, ante et retro plena oculis sunt, sciendo unde venerint, vel unde facti sint, et quo vadant, vel ad quid facti sint; sciendo etiam quales per meritum fuerint, et quales per gratiam facti sint: itemque prænitidinem gerendo de malis præteritis, cavendo de futuris.

« Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas. » In uno Christo primum hoc ita considerandum est quia singula horum quæ prædicta sunt, scilicet sive incarnatio, sive passio, sive resurrectio, sive ascensio; « singula, » inquam, « horum senas habent alas, » quia singula hæc in novo homine plena et vera et operata est antiqua divinitas, Verbi æterni sempiterna deitas, quæ sex diebus condidit omnia. In eo namque et dum incarnatur sive nascitur, et dum patitur, æque et dum resurgit, in cælum ascendit, vera et perfecta divinitas inhabitat, et æque hæc omnia sive singula ita senas habent alas, ut omnem sensum extollentem se adversus scientiam Dei, perfectio scripturæ illorum sublimiter evadat (*II Cor. x*), nec teneri aut illaqueari captiosis vanæ philosophiæ sermunculis formidat. Neque enim per terram repit, sed perfecta veritate cælum tenens, terram despicit. Perfectionem ejus veritatis senarius alarum numerus sua nobis perfectione innuit. Hic namque numerus perfectorum numerorum primus est, quia videlicet primus constat ex suis partibus. Habet enim mediam partem, id est tria; secundam, id est duo; tertiam, id est unum. Hæc autem, scilicet tria, duo et unum sex perficiunt. Sex ergo alas habent singula, id est perfecta est in singulis salutaris doctrinæ veritas. Sed et cæteris quoque, etiam qui studium sive ministerium doctrinæ aut scripturæ non habent, ut evadant de angustia, et fugere possint a ventura ira, senas oportet habere alas, id est, sex misericordiæ opera, quæ is, qui sedet super thronum, stantibus a dextris ita enumerat: « Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi potum; hospes eram, et collegistis me; nudus, et cooperuistis me; infirmus fui, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me (*Matth. xxv*). » Sequitur: « Et in circuitu et intus plena sunt oculis. » Per circuitum

activa, per intus contemplativa vita recte intelligitur. Qui enim activæ vitæ operibus deservit, per multa circuit, testante Domino cum dicit: « Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima (*Luc. x*). » Qui autem contemplativam tenet, meditando in lege Domini, intus est, intus quiescit, intus cum Maria sedet ad pedes Domini. Igitur animalia hæc, et in circuitu, et intus plena sunt oculis, quia prædicatores Evangelii sive quique prælati, si legitime præsent, tam in exteriori actione quam in interna contemplatione cauti sunt et providi. « Et requiem non habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est. » Ex quo sedes in cælo posita est, et Dominus super illam sedet, id est ex quo destructo peccati regno, regnum justitiæ statutum est per passionem Christi, et in Ecclesia sua Dominus regnavit; requiem, id est otium, non habent hæc animalia, ter sanctum Dominum conclamantia, qui sanctam Trinitatem toto mundo prædicat evangelica doctrina. Hujus sanctæ Trinitatis gloriam vel notitiam principaliter in Christo, prædicant illa sæpe dicta quatuor sacramenta principalia, scilicet incarnatio, passio, resurrectio et ascensio. Hoc ante non fiebat. Nullus enim nomen hoc prædicatione publica revelabat. Primum animal, sive prima facies, scilicet incarnatio Christi, hanc beatam Trinitatem hoc modo personat: « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque et quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei (*Luc. 1*). » Altissimus sive Deus, Pater est; qui autem concipitur, Filius Dei est; et qui ad operandum vel creandum de virgine Filio sive Verbo Dei, corpus humanum supervenit atque obumbrat concipienti, Spiritus sanctus est. Hæc ergo prima facies, id est incarnatio ter sancta personat, sanctam Trinitatem prædicat.

Secunda facies, id est passio, nihilominus eandem Trinitatem commendat, sic: « Ego, inquit Filius, rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis (*Joan. xiv*). » Item: « Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia (*ibid.*). » Tertia deinde facies nihilominus hoc ipsum Trinitatis nomen astruit, dicente Filio, qua die resurgens apparuit discipulis: « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos in mundum. Et cum hoc dixisset, insufflavit, et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum (*Joan. xx*). » Et alibi: « Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*Matth. xxviii*). » Quarta demum facies, scilicet ascensio, sonorius prædicat gloriam hujus beatæ Trinitatis, cum juxta prophetiam dicentis: « Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis (*Psal. cix*). » Filius ascendit in cælum, et sedet ad dexteram Dei Patris; hoc præmisso cum ascenderet, « ego mittam promissum Patri, mei in vos (*Luc. xxiv*), » et exinde decimo die promissum illud, videlicet Spiritus sanctus advenit, et apostolorum corda replevit, simulque ora

A eorum ad prædicandum latius aperuit (*Act. ii*). Ab istis quasi quatuor principalibus formis, quatuor evangelistæ informati, et illo sancti Spiritus igne affati, qui prædicto die super apostolos venit, sic prædicaverunt et sic scripserunt; ut, sicut jam dictum est, alius hominis, alius vituli, alius leonis, alius imitaretur facient aquilæ volantis. Atque extunc tam isti quam cæteri prædicatores Evangelii « requiem non habuerunt die ac nocte, » id est, non cessaverunt in prosperitate, non siluerunt in adversitate, prædicando sanctæ et individuae Trinitatis fidem, quod est tertio dicere: « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens. » Quod autem addunt, in laudis tam speciosæ consummationem dicentia hæc animalia, « qui erat, et qui est, et qui venturus est, » victoriosa adversus omnes persecuentes gratulatio est. Non enim deerant aut defuturi erant adversarii, qui minis et terroribus, cunctisque mortium sive pœnarum generibus compescere niterentur conclamationem hujus prædicationis. Sed confidant hi sancti prædicatores, quia is quem prædicant, « et erat, et est, et venturus est. » « Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (*Matth. x*); » sive, « et post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: Timeate eum **391** qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timeate (*Luc. xii*). » Non ergo, vel hi qui occiduntur timeant, vel hi qui occidunt morientibus insultent, C quia is quem prædicamus in Trinitate Deus verus et unus, et erat priusquam corpus istud fieret, imo et « priusquam montes fierent ac formaretur terra (*Psal. lxxxix*). » et nunc est, dando confessoribus suis stantibus ante reges et præsides os et sapientiam, cui non possunt resistere et contradicere omnes ipsorum adversarii, et cum fatigati occidendo desierint occidere, venturus est ut iudicet causam occisionis, et tunc capillus de capite ipsorum non peribit (*Matth. x*).

« Et cum darent illa animalia gloriam, et honorem, et benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum, procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum, et mittebant coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, et honorem, et virtutem, quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt. » Divinæ majestatis omnipotentis atque bonitatis Dei admirationem magnifice hæc animalia auxerunt, dando gloriam, et honorem, et benedictionem eidem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum. Ecce hæc est admiratio illa qua longe ante attonitus in spiritu Psalmista dicebat: « Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! » (*Psal. viii*). Et continuo quid admiraretur aperiens, « quoniam, inquit, elevata est magnificentia tua super cælos (*ibid.*). » Quartam istorum ani-

malium faciem, scilicet ascensionem Domini, hoc versiculo per anticipationem declamavit. Nam postmodum quatuor facies per ordinem breviter annotavit, dicendo : « Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius Leminis quoniam visitas eum? (*Psal. viii.*) Hæc enim est facies prima, facies hominis, scilicet incarnatio Verbi Dei, qua caro factum est, et Filius hominis : « Minuisti eum paulo minus ab angelis (*ibid.*). » Hæc est secunda facies, facies vituli, scilicet passio ejusdem Domini, in qua sic minoratus est ab angelis, ut pateretur et moreretur, cum sancti angeli neque mortales, neque passibiles sint. Unde cum anxium duceret agonem, « apparuit illi Angelus de cælo confortans eum (*Luc. xxi*), » quasi major minorem, id est, impassibilis patientem, non mortalis morientem : « Gloria et honore coronasti eum (*Psal. viii.*) » Hæc est facies tertia, facies leonis, scilicet resurrectio ejusdem Domini, in qua propter passionem mortis spoliato inferno victor coronatus est gloria immortalitatis et honore incorruptionis. « Et constituisti eum super opera manuum tuarum (*ibid.*). » Hæc est facies quarta, facies aquilæ volantis, scilicet ascensio ejusdem Domini, qua illuc caro ascendit, unde carnem susceptura divinitas descendit, et sedet a dextris Dei. His dictis iterum pro magnitudine rerum repetit in fine admirans et exclamans idipsum quod in exordio dixerat : « Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! » Quomodo hæc super omnia opera Domini admirationem fecerunt, huic priusquam fierent in spiritu prævidenti, sic universæ terræ hæc præ cæteris operibus Domini Dei cum fierent, et ex quo facta sunt, maxime admiranda sunt, prædicantibus apostolis, prædicantibus et scribentibus quatuor earundem facierum animalibus, id est evangelistis. Cum, inquit, darent illa animalia gloriam, et honorem, et benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum. Ei qui sedet super thronum, gloriam dictis gratiosis, honorem vero damus factis officiosis. Glorificamus eum, dum bonitatem ejus digne et laudabiliter prædicamus : honorificamus eum, dum corda et corpora nostra sancte vivendo vasa honoris et habitacula munda sancto ejus Spiritui præparamus. Verum et sic glorificare, et sic honorificare Deum, non ex nobis habemus, sed ex dono ipsius, quemadmodum dicit et Apostolus : « Habemus thesaurum istum in vas fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei in nobis, et non ex nobis (*II Cor. iv.*) » Item : « Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est (*II Cor. iii.*) » Addimus ergo tertium, dare scilicet benedictionem, id est, gratiarum actionem ei qui nos idoneos fecit, ut ipsum glorificare possimus factis nostris, dicimusque eum eodem Apostolo in eadem Epistola sic : « Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra (*II Cor. i.*) » Sic fecerunt animalia

A hæc primitias gloriæ et honoris habentia. Glorificaverunt Deum prædicando sapientiæ et scientiæ sermone, et ore facundo; honorificaverunt Deum, non suam, sed Dei voluntatem faciendo, carnemque suam pro honore Dei cum vitiis et concupiscentiis crucifigendo (*Galat. v.*); benedixerunt Deum, totum quod ad gloriam ejus dicere, totum quod ad honorem ejus facere poterant, non sibi, sed illi attribuendo, qui sancto Spiritu misso de cælo sic docuit eos simplices et idiotas, ut scirent et possent ad gloriam ejus loqui, sic animavit eatenus infirmos, ut possent ad honorem ejus non solum vivere, sed etiam mori. Hæc tria illi dederunt « sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum, » magnam suæ inopie refocillationem, magnam exinde haurientes sanctæ spei recreationem, quod dum glorificantes, honorificantes atque benedicientes Deum, persecutionem patiuntur et occiduntur, superstitem relinquunt illum sedentem super thronum, qui vivit in sæcula sæculorum, quique eo ipso quod superstes est, et vivit in sæcula sæculorum, curare potest post ipsos de mortibus eorum, et requirere sanguinem eorum. Hæc illis dantibus, « procidebant, ait, viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum. » Summa causa totius, pro qua sedens ille et vivens a nobis adorari dignatur, gratia et misericordia est quam in Christo, vel per Christum nobis est operatus. Nam adorari pro bonis temporalibus non adeo gratum habet, quomodo adorabat illum carnalis ille Israel, qui in eo quod dicebatur illi : « Et dabo tibi terram fluentem lac et mel (*Exod. xiii; Deut. vi; Levit. xx.*) » et in cæteris hujusmodi dictis non nisi terrenas intelligebant vel attendebant promissiones. Cæterum sancti et perfecti patres, et Moyses, et quotquot erant tales Spiritum Dei habentes, propter futuram istam Christi gratiam, Deum adorabant, et ideo adorando, sive sacrificando animalia hæc, sive facies istas, de quibus loquimur, sicut jam supra dictum est, figurabant. Cum ergo darent illa animalia gloriam et honorem, et benedictionem, « procidebant viginti quatuor seniores et adorabant, » quia videlicet ubi sacramenta illa sæpe dicta in Christo celebrata, et per evangelicos præcones mundo prædicata sunt, ex eo « in nomine ejus flectitur omne genu, cælestium, terrestrium, et infernorum (*Philip. ii.*) » et inter hæc omnia illi maxime qui pro regno ejus laboraverunt; quorum, ut supra jam dictum est, et in Veteri Testamento ante regnum David præcipui sunt duodecim judices Israel (*Judic. iii.*), et in Novo Testamento, jam regnante Christo, super sedem David duodecim apostoli judicaturi duodecim tribus Israel (*Matth. xix.*) « Adorantes autem mittebant, inquit, **392** coronas suas ante thronum. » Qui in regno, vel pro regno Dei laboraverunt, digne in conspectu regnantis et sedentis coronati sunt. Verum isti considerantes, quia non suis meritis, sed gratia prævenientis et subsequentis misericordiæ, coronas

assecuti sunt; et perpendentes quia is propter quem et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctor salutis eorum per passionem consummatus est: Nonne ipsi suam dignitatem parvifaciunt, et totum quod meruerunt cum humili reverentia illi attribuant? « Mittunt ergo ante thronum coronas suas, id est, quidquid virtutis, quidquid habent dignitatis. Deo cum gratiarum actione offerunt dicentes: « Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant et creata sunt. » Comparetur dignitas quorumlibet sanctorum vel justorum, comparentur dignitates vel merita seniorum, dignitati vel operi sive merito hujus Antiqui dierum, dignitates vel merita illorum, quid sunt? Ille enim creavit omnia, et propter voluntatem ejus erant et creata sunt, id est, nullius consilio vel merito, sed sola voluntate ejus erant et creata sunt. « Creasti omnia, » dixit; et iterum, « erant et creata sunt. » Non superflue creationis verbum repetivit, sed duas creaturæ rationalis creationes intelligi voluit, quarum posterior quidem, sed utilior illa est, qua sumus in Christo per Spiritum sanctum recreati, de qua Psalmista: « Emittes, inquit, spiritum tuum, et creabuntur (Psal. ciii). » Prior autem est illa in Genesi: « Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum et feminam creavit eos (Gen. 1). » De

A ista creatione qua per Spiritum sanctum recreati sumus, de qua dicit et Apostolus: « Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus (Ephes. 11); » de ista, inquam, creatione primum dixit: Quia tu creasti omnia, id est omnes homines, sive omnium creaturarum genera, quemadmodum et in Apostolo habemus, et quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, et per eum reconciliari omnia (Colos. 1). » Porro de priore creatione addidit, et propter voluntatem tuam erant et creata sunt. Parum erat dixisse, erant, nisi addidisset, et creata sunt, id est, initium existendi acceperunt propter voluntatem tuam. Quis ergo seniorum istorum sapientum tantam dignitatem considerans judicet sese esse dignum? Sic ab oculis eorum respectu dignitatis illius, omnes suæ dignitates disparent, quomodo in præsentia solis super terram omnes stellæ teguntur et non parent. « Tu ergo, inquit, Domine Deus noster, tu solus dignus es accipere gloriam, honorem, et virtutem. » Gloriam videlicet, quia de nihilo a te creata sunt; honorem, quia propter voluntatem tuam per generationum successiones erant; virtutem, quia per spiritum tuum secunda creatione creata sunt. Ergo « non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (Psal. cxiii). »

LIBER QUARTUS.

CAP. V. — « Et vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus et foris signatum sigillis septem. » Præcedenti visione laudem vel opus spiritus sapientiæ spectavimus in dispositione throni ejus, nunc in ista, quæ sequitur, spiritum intellectus prædicamus, sive prædicari intelligimus in apertione libri et solutione septem signaculorum ejus. Et in illa quidem visione unus est thronus sive sedes, et circa illa septem insignia scilicet « ostium apertum in cælo, vox audita tanquam vox tubæ loquentis, iris in circuitu sedis, et seniores sedentes super sedilia viginti quatuor, lampades ardentes ante thronum, quæ et ipsæ in numero septem sunt, et in conspectu sedis tanquam mare vitreum, et in medio sedis, et in circuitu ejus quatuor animalia plena oculis ante et retro (Apoc. iv). » In ista visione præter id quod Agnus videtur habens cornua septem et oculos septem, unus est liber et signacula ejus septem. Hoc dicimus, ut in istis sancti septiformis Spiritus revelationibus, et in cæteris quæ sequuntur septenarii numeri sacramentum valde commendari non ignoremus. « Et vidi, inquit, in dextera sedentis super thronum librum. » Unus est liber, sancta

C Scriptura est: Scriptura, inquam, omnis divinitus inspirata, quæ idcirco dicitur et est unus liber, quia uno spiritu est conscripta, et unius Verbi Dei thesaurus sive sacrarium est. Liber iste in Isaia quoque et scienti litteras et nescienti ireresabilis. Cujus tamen etiam illic ita prædicatur apertio: « In die illa audient surdi verba libri (Isa. xxix). » De quo et Ezechiel: « Et vidi, inquit, et ecce manus missa ad me, in qua erat liber involutus, et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris (Ezech. 11). » Ubi et hoc quod Joannes tacuit, quid videlicet in libro scriptum esset, adjunxit dicens: « Et scriptæ erant in eo lamentationes, et carmen, et vae (ibid.). » Cuncta enim series et Veteris et Novi Testamenti, pœnitentiam pro peccatis agendam, regnum cœlestes quærendum, et fletus infernales præmonet esse fugiendos. « Librum » ergo, id est omnem Scripturam, librum magnum, « et sacrum vidi, inquit, in dextera sedentis super thronum. » Veraciter in dextera, juxta illud in Deuteronomio: « In dextera ejus ignea lex (Deut. xxxiii). » Sapientia vero dicit: « In sinistra ejus divitiæ et gloria (Prov. 11). » « Ignea lex » id-

ipsum **393** quod hic liber scilicet, et omnis Scriptura sancta est, ut jam dictum. Verbum quippe sive eloquium Domini est, de quo et Psalmista: « Ignitum, ait, eloquium tuum vehementer (*Psal. cxviii*). » Attendamus ergo quia sedens iste super thronum, multum potens et valde dives est, et distantes atque diversas a dextris atque a sinistris facultates possidet, a dextris hunc librum, legem igneam; a sinistris divitias et gloriam. Quanto melior est dextera, quam sinistra, tanto feliciter bonum est Liber iste sive ignea lex, quam divitiæ et gloria. Quænam sunt divitiæ hoc loco, et quæ gloria, nisi divitiæ terrenæ et mundana gloria? Bene ergo in sinistra ejus divitiæ et gloria, quia bonum, quod habet hujusmodi bonum divitiarum et gloriæ temporalis, tale est ut non solis detur electis, imo sæpius desit et tardius detur electis quam reprobis. Ignea vero lex, scilicet iste liber tantummodo electorum bonum et consolatio est; et ista est pars quæ semper permanet, testante Domino cum dicit in Evangelio: « Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea (*Luc. x*). » Et nonnulli quidem, ut David et Salomon, multum de utraque parte acceperunt, de dextera scilicet librum, de sinistra divitias et gloriam; quippe qui cum scientiâ legis Dei, divitias quoque habuerunt et gloriam temporalis regni, et utraque dona fuerunt hujus sedentis in throno; sed expedit omni animæ, cui hæc data sunt, ut quod a dextera datum est, habeat in jucunditate; quod autem a sinistra, teneat sub se, et moderetur liberali dispensatione, dicatque: « Laeva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me (*Cant. ii*). » Quod est dicere: Temporalia bona sub mea sunt dispositione, pars autem illa, quæ illis transeuntibus permanet, pars optima, quæ est Verbum Dei, legere vel audire, et intellecta commendare memoriæ, in summa mihi est delectatione. « Scriptum, ait, intus et foris, signatum sigillis septem. » Intus et foris scriptus est liber, quia nimirum sancta Scriptura et historiali sive literali tenore legenda et spiritali sensu intelligenda est. Signatus est quoque sigillis septem, ita videlicet, ut omnem in se contineat mysteriorum Christi plenitudinem, quæ nisi ille veniens adimpleret, nemo intelligeret, et tanquam signacula firmissima solvere cupiens, frustra laboraret, quia convenientia non essent, quæcunque quasi exponendo dicere contenderet. Denique hi, quibus Christus non venit, vel qui Christum non receperunt, nunc usque clausum et signatum versant librum, imo nec signatum esse vident, quia « velamen positum est supra cor eorum (*II Cor. iii*), » et quæcunque quasi exponendo fari gestiunt, convenientia non sunt. Bene autem dictum est, « signatum sigillis septem, » quia videlicet septem sunt Christi mysteria, circa quæ versatur sancta legalis et prophetica Scriptura, scilicet incarnatio, passio, resurrectio, ascensio, datum Spiritus sancti Paraclæti, vocatio gentium, secundus adventus Christi ad judicandum; de quibus suis in locis ipso donante dicemus per singula. Ita

A quippe istis mysteriis sancta Scriptura est signata, ut quicumque ista non recipit, nullatenus veritatem ejus intelligere prævaleat.

« Et audivi [vidi] angelum fortem prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et solvere signacula ejus. » Angelus iste fortis ita prædicans voce magna sanctorum antiquorum anhelans expectationem, magnumque desiderium significat, de quibus in Evangelio Dominus: « Multi, inquit, prophetae et justi voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt (*Matth. xiii*). » Et Apostolus ad Hebræos enumeratis patribus: « Juxta fidem, inquit, defuncti sunt omnes isti non acceptis re-promissionibus, sed a longe eas aspicientes et salutantes, et confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram (*Hebr. xi*). » Et infra: « Et hi omnes, inquit, testimonio fidei probati inventi non acceperunt re-promissionem, Deo pro nobis aliquid melius providente, ut ne sine nobis consummarentur (*ibid.*) » Nimirum expectatio et illa a longe illorum salutatio atque confessio, magnus erat magni desiderii clamor, qualem hic in ista visione significari decuit, magna voce angeli fortis fortiter prædicantis. Exempli gratia: illi de quibus novissime dixit, omnes testimonio fidei probati non acceperunt re-promissiones. Legebant quod in uno eorum scriptum est de Filii Dei incarnatione: « Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (*Isa. vii*). » Ac deinceps: « Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis; et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Fortis Deus, Pater futuri sæculi, Princeps pacis (*Isa. ix*). » Et in alio de divina ejusdem nativitate: « Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te (*Psal. ii*). » Item de ejusdem passione: « Vere languores nostros et peccata nostra ipse portavit; disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus. Sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum (*Isa. liii*). » Et in alio: « Foderunt, inquit, manus meas et pedes meos (*Psal. xxi*). » Item de ejusdem resurrectione: « Venite et revertamur ad Dominum, quia ipse cepit et sanabit nos; percutiet, et curabit nos. Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos et vivemus in conspectu ejus (*Ose. vi*). » Et in psalmo: « Ego dormivi et soporatus sum et exsurrexi (*Psal. iii*); » et item: « Exsurrexi et adhuc sum tecum (*Psal. cxxxviii*). » Item de ejusdem ascensione: « Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos (*Psal. viii*). » Et iterum: « Ascendit Deus in jubilatione, et Dominus in voce tubæ (*Psal. xlvii*). » Et alibi: « Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis (*Psal. cix*). » Item de adventu vel dato Spiritus sancti: « Et erit in novissimis diebus, effundam de spiritu meo super carnem, dicit Dominus, et prophetabunt filii vestri et filia vestra (*Joel ii*). » Et in alio: « Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omni

nibus inquinamentis vestris, et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri (*Ezech. xxxvi*); sive, ut subinde ait, et spiritum meum ponam in medio vestri (*ibid.*). Item de vocatione gentium et abiectione Judæorum: «Vocabo non plebem meam, plebem meam; et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam (*Rom. ix; Ose. ii*).» Et in alio: «Populus quem non cognovi servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt (*Psal. xvii*).» Item de iudicio ejusdem: «Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui (*Isa. iii*).» Et alibi: «Domine, exaltetur manus tua, et non videant; videant, et confundantur zelantes populi, et ignis hostes tuos devoret (*Isa. xxvi*).» Hæc, inquam, legebant et multa his similia, quia omnis fere Scripturarum plenitudo circa septem hæc versatur mysteria, et desiderantes atque suspirantes videre illorum adimplentionem, dicebant: «Quis est dignus aperire librum et solvere signacula eius?» Circumspiciebant animo omne semen Israel, videbant quotidie nascentes et morientes, perpendebant vivos et commemorabant mortuos, et nullus omnino tantus erat vel talis apparebat, qui solveret hæc septem signacula, id est in quo vel per quem impleantur tot et tanta hæc mysteria. Hoc est quod sequitur:

«Et nemo poterat in cælo, neque in terra, neque subius terram aperire librum, neque respicere illum.» Erant in cælo angeli, erant in terra viventes homines justii, nonnulli erant subius terram, **394** scilicet apud inferos in quadam tamen requie, patriarchæ et prophætæ, reges quoque et justii plurimi mortui, et nemo illorum poterat aut potuerat aperire librum, id est, jam dicta adimplere mysteria Scripturarum; neque respicere illum, id est, nec saltem sperare de semetipso, quod tantum tanque divinum posset exsequi salutis mundi negotium. Sequitur:

«Et ego flebam multum, quia nemo inventus est dignus aperire librum nec videre eum.» Parum erat huic beato Joanni audisse vocem magnam fortis angeli fortiter prædicantis, et quis est dignus aperire librum et solvere signacula eius; qua voce vel qua prædicatione, magnum sanctorum antiquorum desiderium significabatur, nisi et unctio de qua ipse Joannes alibi loquitur, et unctio ejus docet vos de omnibus (*I Joan. ii*), mentem ejus inungeret, ut in ipso excessu præ dulcedine rerum quas viderat fleret, suoque fletu sanctorum illorum desiderium experiretur quam flebile fuisset.

«Flebam ergo, inquit, multum. Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris. Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum et solvere septem signacula eius.» Hæc talis dictio unius de senioribus, non solum flentem consolatur, verum etiam videntem atque visurum docilem reddit, ut rerum sive imaginum quas videt cognitor fieri melius possit, præmonitus atque ad memoriam rerum gestarum

A adductus, in ipso excessu verbis hujuscemodi: «Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David.» Leonem nominat ei qui protinus agnum visurus erat. Sequitur enim:

«Et vidi, et ecce in medio throni et quatuor animalium, et in medio seniorum Agnum stantem tanquam occisum.» Cur hoc? Videlicet quia is qui per mansuetudinem et patientiam in sua passione dignus erat, et sicut agnus erat coram tonente se obmutescens, non aperuit os suum (*Isa. liii*), ipso consummata eadem passione, mox tanquam catulus leonis ad prædam ascendens, infernum spoliaverat atque in sepulcro requiescens, et accumbens ut leo et quasi læna (*Gen. xlix*), ipsam quoque mortem corporis, et in semetipso et in nobis tertio die magno rugitu, magno cum terramotu contriverat. Sane multo amplius iste leo tunc rugiet, quando ad iudicandum veniens, tempestate valida circumtonante, mortuos omnes ac si dormientes, evigilare faciet. Ait ergo: «Ecce leo de tribu Juda, id est homo talis qualis juxta propheticam veritatem, quam Jacob patriarcha prædixit, nasci de tribu Juda, vicit fortitudine sua principem adversæ fortitudinis, tantus ac talis, ut dignus fuerit ac sit, et aperire librum, et solvere septem signacula eius.» Quare autem dixit «de tribu Juda radix David,» cum sic dicere potuisset, de tribu Juda, de stirpe David? Christus enim, ut de tribu Juda, ita et de semine David est. Cur ergo ut de tribu Juda, non ita dixit, de stirpe vel de semine David? Videlicet quia tali dictione rem vel causam non tetigisset unde leo sit, et unde vincere potuerit. Christus namque unde de tribu Juda est ex semine David, non inde Deus est, neque inde mortem vicit aut resurgere potuit, sed inde homo est, et inde tanquam agnus mori vel occidi potuit. Magnificentius ergo dictum est, ut dici debuit, «radix David.» Magnificum quippe et mirabile est ejus esse radicem, de ejus stirpe descendit. Nam si ad carnem respicias Christi, sic non est ille radix David quomodo [quoniam] non radicem vitis portat, sed vitem radicem. Itaque secundum divinitatem dictum est «radix David;» quia videlicet sicut radix vitem aut palmitem (*Jer. ii*), ita patrem sæcæ carnis David, portat Christus secundum suam divinitatem. Unde enim David et tota gens illa in Scripturis prophetiis «vinea Domini» dici consuevit (*Isa. v*), nisi quia per fidem venturo inhærebat Christo, qui dicit, «Ego sum vitis?» (*Joan. xv*). Denique sicut apostoli palmites, sic David vitis hujus est palmes, nec aliquis veterum aut novorum ad vineam Domini pertinere potest aut potuit, nisi qui per fidem viti huic inhæret aut inhæsit. Sequitur:

«Et vidi et ecce in medio throni et quatuor animalium et seniorum Agnum stantem tanquam occisum habentem cornua septem et oculos septem.» Unus idemque Christus qui agnus est innocenter moriendo, leo quoque factus est mortem fortiter evincendo. Utrumque autem veteris Scripturæ auctoritate fundatum est. Nam quem leonem sive ca-

tulum leonis Jacob patriarcha prædixit (*Gen. XLIX*), eundem per agnum Moyses in Ægypto figuravit (*Exod. XII*). Quomodo autem in medio throni stat Agnus iste, et quatuor animalium et seniorum, nisi quia sicut alibi dicitur, « Rex regum est, et Dominus dominantium? » (*Apoc. XIX*.) Nam potestatem ejus et sapientiam qua dominatur et imperat, exprimit dicendo, « habentem cornua septem, et oculos septem. » Septiformis namque spiritus in Christo vel super Christum requiescens, qui supra septem lampadibus hic propter eminentiam potestatis et fortitudinis septem cornibus, et propter illuminationem gratiæ vel sapientiæ septem oculis comparatur. Unde loquitur Job: « Apud ipsum est fortitudo et sapientia (*Job XII*). » Item: « Apud ipsum est sapientia et fortitudo (*ibid.*). Igitur « Agnum vidi, inquit, stantem in medio throni, et quatuor animalium et seniorum, » id est Christum Sanctum sanctorum regnantem et dominantem in medio omnium sanctorum, « cornibus septem et oculis septem, » id est spiritibus septem, quorum omnem in se habet plenitudinem corroborantem et illuminantem omnes, qui per fidem in circuitu ejus sunt. Additur quoque « tanquam occisum. » Quid est « tanquam occisum, » nisi aliquando occisum, nunc autem vivum? Nam ille quidem « resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (*Rom. VI*), » verumtamen signa mortis ejus, loca clavorum in manibus ejus et pedibus, locus lanceæ in latere ejus, quæ suis discipulis post resurrectionem sua ostendit et palpanda præbuit, in memoriam sempiternam reservantur, sibi ad gloriam, nobis ad gratiam, inimicis ejus ad crudelem conscientiam: « ut videant et confundantur, » juxta illud propheticum: Videbunt in quem pupugerunt (*Zach. XII*).

« Et venit et accepit de dextera sedentis in throno librum. » Cum, ut supra jam dictum est, « in dextera sedentis, ignea sit lex (*Deut. XXXIII*), » quæ est iste liber, « in sinistra vero illius divitiæ et gloria (*Prov. III*), » valde notandum, quia veniens Christus in hunc mundum per incarnationis mysterium, nihil divitiarum aut gloriæ de sinistra, sed tantummodo librum sive igneam legem accepit de dextera. Bonum exemplum cunctis præbens discipulis, et credentibus in se, nihil divitiarum aut gloriæ voluit aut quæsit in hoc mundo, pauper et egenus iste, imo et cum offerretur ei, sicut legimus in Evangelio, « quia venturi erant » hi quos saturaverat de quinque panibus et duobus piscibus, « ut raperent eum et facerent regem » super se, sciens hoc « ipse fugit (*Joan. VI*). » Tantummodo meditari in lege Domini die ac nocte, tantummodo librum de dextera dignatus est accipere, intendens aperire illum, et solvere septem signacula ejus. Consequuntur quidem illum qui exemplo ejus pro posse suo librum hunc accipiunt, labores et adversitates sæculi, sed de isto etiam scriptum est: « Saturabitur opprobriis (*Thren. III*), » id est opprobria sustinere pro justitia dulce illi erit. « Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, et viginti quatuor seniores cecide-

runt coram Agno, habentes singuli citharas et phialas **395** plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es, Domine, accipere librum et aperire signacula ejus. » Magna res vehementer summumque agebatur negotium cum veniret agnus ille, et accipiens aperiret librum, bonisque ac legitimis opus erat testibus ad defendendum atque testificandum, quod ipse dignus esset accipere et aperire librum, id est, in quo deberent impleri Scripturæ vel euncta oracula prophetarum. Quis enim illi credidit cum diceret se a Deo Patre esse missum ad tale ministerium? Nam econtra perfidi Judæi dixerunt: « Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum (*Joan. VIII*). » Et multa in hunc modum. Hinc Joannes Baptista gemebundus clamat: « Qui de cælo venit super omnes est, et quæ vidit et audivit hoc testatur, et testimonium ejus nemo accepit (*Joan. III*). » — « Nemo, inquit, accepit, » imo omnes contra steterunt, omnes falsum testem clamaverunt, et tanquam magum et seductorem interfecerunt; exempli gratia: quia dicenti pontifici: « Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei benedicti (*Matth. XXVI*), » veritatem respondit; et ille videns quia testimonium ejus nemo accepit, tacuit; « et sicut agnus coram tondente se obmutuit, et non aperuit os suum (*Isa. LIII*). » Quid multa? Tanquam falsum testem occiderant illum, sicut jam dictum est, et sic maxime aperuit librum, implevit oracula Scripturarum. Ergo ut vel occiso non deesset testimonium, ecce triplex dignitatis ejus testificatio sufficiens et abundans secundum sacræ legis edictum, quia « in ore duorum vel trium testium stat omne verbum (*Deut. XIX*). » Primus hoc loco testis, est universa sanctorum veterum ac novorum Ecclesia, quæ hic intelligitur per quatuordecim seniores et quatuor animalia. Ecclesia namque una omnium electorum, prædicat scriptis, prædicat miraculis, in illo homine Jesu Christo, qui crucifixus est, completa esse omnia, et dicit: « Dignus es, Domine, accipere librum, et aperire signacula ejus, quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, et lingua et populo, et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabunt super terram. » Secundus testis, omnis sanctorum angelorum chorus vel exercitus est, qui incarnandum annuntiaverunt (*Matth. I*), natum cum gloria in altissimis decantaverunt (*Luc. I, II*), tentato in deserto ministraverunt (*Matth. IV*), agonizantem in passione, ut Lucas testatur, confortaverunt (*Luc. XXI*), resurgentis gloriam beatis mulieribus apparentes prolocuti sunt (*Matth. XXVIII*), ascendentis triumphum, et judicaturi reditum sanctis apostolis intimaverunt (*Act. I*). Ait ergo: « Et vidi, et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni et animalium, et seniorum, et erat numerus eorum millia millium voce magna dicentium: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem et

divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem. » Tertius testis, omnis creaturæ universitas est, quia « omnia per ipsum facta sunt (Joan. 1), » et hoc est maximum atque constantissimum dignitatis ejus testimonium, quia sine dubio nemo dignior illo « per quem omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil (ibid.). » Pulchritudo cœli, et omnium quæ in eo sunt, pulchritudo terræ et omnium quæ in ea sunt, pulchritudo aquarum et omnium quæ in eis sunt naturaliter quodam concentu dignitati ejus perhibent testimonium, quia, sicut jam dictum est, « omnia per ipsum facta sunt, » quia videlicet Deus Pater « ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt (Psal. xxxii, cXLVIII). » Illic autem est illius dicentis verbum, illius mandantis mandatum. Ait ergo: « Et omnem creaturam quæ in cœlo est, et super terram, et sub terra, et quæ sunt in mari, et quæ in ea sunt, omnes audivi dicentes: Sedit in throno et Agno benedictio et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. » Nunc jam diligentius et testium dignitatem atque reverentiam, et testimoniorum attendamus fidem atque constantiam.

« Cum, inquit, aperuisset librum, quatuor animalia et viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas et phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. » Antequam aperuisset agnus librum, antequam per passionem suam adimpleret veritatem Scripturarum, præter paucissimos, præter tres magos ab Oriente venientes (Matth. 11), et præter illum illuminatum a nativitate cæcum (Joan. ix), fere nullus invenitur prociendo adorasse Agnum, Christum Dei Filium, sed postquam aperuit, postquam obedientiam consummavit, « omne genu curvatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum (Philip. 11). » Nec vero solummodo genu flectitur, sed adoratio plena prociendo perficitur, sicut in Psalmo scriptum est: « Coram illo prociendent Æthiopes, et adorabunt eum omnes reges (Psal. LXXI). » Apostoli quoque neque illum adorare, neque in nomine ejus adhuc petere noverant. Unde et dicebat illis jam instante hora suæ passionis: « Usque modo non petistis quidquam in nomine meo (Joan. xvi). » Ac deinceps: « Illo die in nomine meo petetis (ibid.). » Ex quo, propter quod « humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, Deus illum exaltavit (Philip. 11) », ex eo jam exigitur, ut adoremus et prociadamus ante eum, et nomine ejus petamus, dicentes Deo Patri: Da vel præsta hoc vel illud, per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum. « Cum ergo aperuisset librum, » cum adimpleret omnia quæ de ipso scripta sunt, « quatuor animalia et viginti quatuor seniores coram Agno adorantes ceciderunt, » quia sancti omnes novi pariter et veteres in cœlo et in terra, quicumque adorant Patrem, adorant et Filium, adorant Deum et hominem Jesum Christum habentes singuli citharas, instrumenta videlicet

A laudum incessabilium, instrumenta non manufacta, sed pectora fidelia, et corpora cum plectro linguæ Dei personantia laudem. Citharis namque ubi ligno chordæ tenduntur, corpora propter Christum mortificata recte comparantur. Habent etiam phialas, vascula videlicet ore lato patentia, id est corda non angusta, sed per charitatem dilatata. Hujusmodi phialæ plene sunt odoramentorum, « quæ sunt, inquit, orationes sanctorum. » Nimirum et hoc ipsum latitudo oris phialarum, id est, ampla charitas efficit cordium vel odoramentorum nomine honorentur orationes sanctorum. Unde est illud in Psalmo: « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Psal. cXL). » Et in consummatione virtutis et orationis suæ pius Magister dicit: « Ego me obtuli sacrificium Deo in odorem suavitatis (Ephes. v). »

« Et cantabant canticum novum dicentes: Dignus es, Domine, accipere librum, et aperire signacula ejus, quoniam occisus es, et redemisti nos in sanguine tuo, ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabunt super terram. » Adorabant et citharizabant, spirabant odoramenta orationum, « et cantabant canticum novum, » atque hoc erat et est magnum et ineffabile tripudium. « Novum, inquit, cantabant canticum, » nam et cætores omnes ipsi novi sunt, omnes veterem hominem deposuerunt (Ephes. iv), et nova in Christo creatura sunt. Tota nimirum cantici materia nova erat, quia noviter agnus occisus apernerat librum, et redemerat eos in sanguine suo, quemadmodum et ipsi cantantes dicunt: **396** Recte ergo novum dicuntur cantare canticum. Quod est illud canticum? « Dignus es, Domine, accipere librum, et aperire signacula ejus. » Dominum dicunt Agnum, Rex enim est regum, et Dominus dominantium.

Cum autem jam dictum sit quod aperuisset librum, quomodo nunc dicunt, « dignus es accipere et aperire librum? » Semel enim passus et mortuus est, et hoc modo librum semel aperuit, id est Scripturas implevit. Ergo quod dicunt et qui jam aperuerat, id est, adimpleverat, « dignus es accipere, » id est, ac si dicant, dignus es et potens sensum legentibus aperire, et intelligentiam Scripturarum dare. Nam et hoc et illud unus idemque pro sua dignitate effecit. Moriens Scripturas adimplevit, resurgens Spiritum sanctum dedit apostolis, qui ad intelligentias Scripturas sensum illis aperuit, et signacula libri solvit, id est, soluta et intelligibilia facta esse mysteria Scripturarum ostendit. Unde hæc, Domine, dignitas tibi? « Quoniam occisus es, inquit, et redemisti nos Deo in sanguine tuo. » Nisi occisus fuisses, nequaquam liber aperiri potuisset. Propterea Petro etraginanti gladium cum mallet homines occidere quam ab hominibus occidi, te verum Agnum Dei, dixisti: « Convertite gladium tuum in locum suum. Non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duode-

eim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ? quia sic oportet fieri (*Matth. xxvi.*) « Quoniam ergo occisus es, in eo ipso aperuisti librum, et implesti veritatem Scripturarum. « Occisus es et redemisti nos Deo in sanguine tuo. » Notandum tale canticum in duobus quæ sequuntur multitudinis angelorum et omnis creaturæ testimoniis non esse, quia videlicet neque angeli, quippe qui non perierant, neque creatura alia quæcunque rationalis non est, sed sola hominum Ecclesia, quæ hic intelligitur per viginti quatuor seniores et quatuor animalia, in sanguine Christi redempta est. Propterea isti quidem dicunt, quoniam « occisus es, et redemisti nos; » angeli autem hoc tantum, « dignus est Agnus qui occisus est, » et non addunt, « et redemisti nos. » Porro cæteræ omnes creaturæ quæ in cælo, et quæ super terram, et quæ sub terra, et quæ in mari sunt, nihil horum dicunt, sed tantummodo sedenti super thronum a quo factæ sunt, et Agno per quem factæ sunt, suo modo benedicunt. Soti ergo homines sunt qui primi ante angelos et ante omnem creaturam primum in isto cantico perhibent testimonium, dicendo: « Quoniam occisus es, et redemisti nos. » Cui redemisti nos? Deo, inquit, unde redemisti nos? « Ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione. » Ex magna utique dispersione congregasti nos, ex magna dissensione adunasti nos. Ex hoc namque homines multum a semetipsis dissentiant quod multarum tribuum, dissonantium linguarum, dissimilium populorum, et diversarum sunt nationum. Porro ex hoc adeo dissentiant quod a diabolo capti diversorum tenentur irretiti laqueis errorum. Sed tu redemisti nos Deo ut faceres nos Dei filios, ut, sicut in Evangelio scriptum est, « filios Dei, qui erant dispersi, congregares in unum (*Joan. xi.*) » Agnus qui in Ægypto in figuram tui occisus est, ex una tantum gente populum illum in sanguine suo redemit, ita videlicet ut sanguis ejus de limine sumptus, et in superliminari, et super utrumque postem positus domorum in quibus comedebatur (*Exod. xii.*), percussorem non sineret ingredi et pereutere, et occisis Ægyptiorum primogenitis, hi qui prius tenebantur ab eis non solum dimitterentur, sed etiam compellerentur exire, et diviso mari Rubro, ipsi quidem salvi pertransirent, persequentes autem eos Ægyptii cum curribus et equis suis in mediis fluctibus interirent. Taliter tunc Agnus ille populum illum redemit, imo tunc Dominus dominator Agne, per illius agni immolationem figurativa redemptione illos redemisti. Nunc autem tu per te ipsum ita redemisti nos Deo in sanguine tuo, ut sanguis tuus, qui pro nobis effusus est, de baptismi tui sacramento sumptus, signo crucis frontibus nostris imprimatur, itemque de sacro altari sumptus super utrumque postem domorum nostrarum ponitur, dum et cordis et corporis ore percipitur. Hoc facto percussor diabolus ingredi non permittitur, sed primogenitum, id est, originale peccatum in nobis deletur, et omnia quæ contra nos

erant actualia peccata, nosque persequebantur, in aquis baptismi absorbentur. Ita redemisti nos liberans a malignis spiritibus, et congregans de nationibus, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes. Illud quoque quod ad hoc redemisti nos, ut faceres Deo nostro regnum et sacerdotes, qui eramus servi peccati, et dæmonum sacrificatores, in illa umbra præfiguratum est: Redactos in servitute Ægyptiorum, et servientes diis eorum, filios Israel ad hoc redemisti, ut faceres Deo qualescunque regnum, et de tribu Levi sacerdotes qualiscunque sacrificii, sic incipiens et sic mandans Pharaoni: « Dimitte populum meum ut sacrificet mihi (*Exod. v.*) » Factum est tandem in manu forti, et populus ille regnum erat Deo, donec malo consilio dicerent ad Samuel: « Nequaquam, sed regem constitue super nos. » Item: « Constitue super nos regem ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes. » Dominus autem ad Samuelem: « Non, inquit, te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos (*I Reg. viii.*) » Ergo et in illa figura sic illos de servitute Ægyptiorum hominum pariter et deorum redemisti, ut faceres regnum Deo et de illis sacerdotes Dei. Nos secundum illam figuram fecisti in veritate Deo nostro regnum et sacerdotes, ut jam non simus servi peccati, sed regnum justitiæ, ut non regnet peccatum in nostro mortali corpore (*Rom. vi.*), imo nec ipsum corpus jam mortale sit, cum mors per gloriam resurrectionis absorpta fuerit (*I Cor. xv.*). Ecce jam et regnum hic incipit, et sacerdotes sumus Dei, nunc sacrificantes hostiam salutarem corporis et sanguinis tui, tunc autem et plane regnaturi, et incessabiles laudum hostias sacrificaturi: Vere magna largitas redimentis, qui ad hoc redemit servos peccati, ut non servos faciat vel habeat, sed regnum et sacerdotes Dei. Confitentur quidem omnes redempti, et verum dicunt, quia sunt servi ejus qui eos redemit, sed ipse qui redemit, non servos, sed amicos, non subservientes, sed conregnantes facit, et dicit. Quid multa? Conditione sui sunt servi emptitii, dignatione illius vocantur et sunt amici, et filii vocantur, et sunt regnum et sacerdotes Dei. « Et regnabunt, inquit, super terram. » Quomodo illi jam dicti de ergastulo Ægyptiorum liberati regnaverunt super illam repromissionis terram, unde Chanani et Amorrhæi propter sua peccata ejeti sunt; ita isti regnabunt super veram repromissionis terram, super terram viventium, unde propter superbiam illi apostatæ spiritus ejeti sunt. Notandum vero, quod de prima persona transierunt ad tertiam, cum præmisso, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, adjungunt et regnabunt super terram. Religiosa valde transitio est hæc, declinans etiam in sono vocis vane gloriantium similitudinem; etenim cum veraciter dicere possent, et regnabimus super terram, magis humiliter dicere placuit, et regnabunt super terram. Itaque et fecisti nos Deo nostro regnum, sit laudatio omnium **397** communiter confitentium, et regnabunt super terram, dictum

sit singulorum humili se reverentia deprimentium. Sed nec illud prætereundum est, quod non dictum est, et regnabunt in terra, sed et regnabunt super terram. Sancti quippe conditione in terra sunt, quia spiritus eorum in terreno corpore sunt, sed vita et conversatione super terram sunt, et super terrenæ atque corruptibilia membra sua tenent principatum. Et quidem nunc quædam corpora mortalia sunt, cum labore et sollicitudine regunt illa, in futuro autem in pace et securitate super illa regnabunt. Et vidi et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium et seniorum, et erat numerus eorum millia millium voce magna dicentium: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere divinitatem, virtutem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem. Primus testis, ad quem magis pertinet hoc negotium, scilicet omnis cætus electorum hominum, prædicto modo suum edixerat testimonium, et inde vidi, ait testis, alterius vocem, et hic erat omnis chorus angelorum stantium in circuitu throni, et animalium et seniorum, videlicet ad magnum spectaculum redemptionis et salvationis hominum. Numerus eorum infinitus est. Hoc enim satis admirative præcat dicendo, et erat numerus eorum millia millium. Denique numerus eorum millia millium, cum non dicatur quot millia, manifeste numerum sonat infinitum. Ita in Daniele cum dicitur: Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei (*Dan. vii*), multus quidem numerus est decies millies centena millia, sed tamen finitus, numerus vero millia millium finitus non est. Ad istorum, scilicet angelorum omnem multitudinem pertinet huic Agno perhibere testimonium, quia videlicet, etsi non per ipsum redempti sunt, quia non perierant, attamen et per divinitatem ejus conditi sunt, et per sanguinem ejus nobis conciliati sunt, juxta illud Apostoli: Quia in ipso condita sunt universa in cælo et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt (*Coloss. i*). Et subinde: Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, et per eum reconciliari omnia in ipso pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in cælis, sive quæ in terra sunt (*ibid.*). Et alibi: Ut notum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ secundum beneplacitum ejus quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum (*Ephes. i*). Exponit statim quid sit illud beneplacitum Dei, ita subjungendo: Instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, et quæ in terris sunt in ipso (*ibid.*). Hoc enim erat beneplacitum Dei, videlicet impleto tempore ordinationis suæ instaurare in se Christo quæ in cælis sunt semiplena, id est numerus angelorum qui diminutus erat, et quæ in terris sunt evacuata, scilicet homines qui perierant. Igitur quia angeli et in ipso conditi, et per sanguinem ejus hominibus conciliati sunt, et ex hominibus numerus eorum suppletur per

ipsum, bene in circuitu throni et animalium et seniorum, ecce adsunt ad testificandum, et auditur testimonium illorum voce magna, id est, magno affectu dicentium: Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem, etc. Quia angeli sunt qui non perierunt, ideo non dicunt: Dignus est Agnus qui occisus est et redemit nos, quomodo paulo ante dixerunt homines, et quoniam occisus es et redemisti nos Deo in sanguine tuo; sed hoc tantum dicunt, et dignus est Agnus qui occisus est. Septem numero insignia testificantes Agno ascribunt, virtutem, divinitatem, sapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam, benedictionem. Et in isto numero laudum pariter intelligimus universa, quæcumque satis continentur Scripturis ejusdem Agni Christi præconia. Sunt enim et alia multa hujusmodi majestatis et sublimitatis ejus nomina, regnum, imperium, salus, vita, potestas, et his similia. Legebantur hæc sparsim in Scripturis; exempli gratia, in Isaia sic: Parvulus enim natus est nobis, filius datus est nobis. Et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et regni ejus non erit finis (*Isa. ix*). Legebant hæc Judæi, sed indignum judicabant eum quem sicut agnum occiderant. Indignum omnino et ineptum reputabant cunctis nominibus istis, quippe cum ista sint præconia Christi, ipsi autem volebant istum filium (ut putabant) Joseph, filium (ut improperebant) fabri, Christum ullatenus esse vel dici (*Joan. vi; Matth. xiii*). Decertant contra testificantes angeli: Agnus iste qui occisus est, hic vermis et non homo (*Psal. xxi*), qui concubatus et crucifixus est, hic Filius hominis, filius quidem Mariæ, sed non filius Joseph, dignus est accipere omnia hæc, dignus est de quo dicantur et prædicentur omnia ista. Dignus est accipere virtutem, dignus est esse vel dici rex ille, de quo Psalmista: Domine, inquit, in virtute tua lætabitur rex (*Psal. xx*). Dignus est accipere divinitatem, dignus est hoc nomine et quod est super omne nomen (*Philip. ii*), quod nomen Deus est; et hoc accipe de propheta jam dicto, apud quem Deus est dictus hoc modo: Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus (*Isa. ix*). Dignus est accipere sapientiam, dignus est ut is ipse esse credatur, de quo Jeremias: Ecce, inquit, dies venient, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit (*Jer. xxiii*). Dignus est accipere fortitudinem, ut credatur esse is ipse de quo ibidem Isaias, ubi dixerat, et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, addidit et fortis (*Isa. ix*). Et de quo Psalmista: Dominus, inquit, fortis et potens, Dominus potens in prælio (*Psal. xxiii*). Dignus est accipere honorem, ut is ipse credatur esse, de quo idem Psalmista: Ex quibus, inquit, delectaverunt te filia regum, in honore tuo (*Psal. xlii*). Et alibi: Honor regis judicium diligit (*Psal. xcvi*). Dignus est accipere

gloriam simul et honorem, ut jam dictum est, ut is esse non dubitetur, de quo itidem Psalmista : « Gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum (*Psal.* viii). » Item : « Magna est gloria ejus in salutari tuo, gloriam et magnum decorem impones super eum (*Psal.* xx). » Dignus est accipere benedictionem, ut is esse cognoscatur et credatur, de quo ibidem continuo Psalmista dicit : « Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi (*ibid.*). » Item ut credatur esse illud semen de quo ad Abraham Deus locutus est : « Et in semine tuo benedicentur omnes gentes (*Gen.* xxii). » Et in David : « Sit nomen ejus benedictum in sæcula, ante solem permanet nomen ejus. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ (*Psal.* lxxi). » Item ad ipsum : « Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum (*Psal.* xlv). » Accipiat ergo agnus qui occisus est, accipiat, ut dignus est, virtutem ad ejiciendos dæmones de templis vel delubris gentium et de latebris simulacrorum, ubi colebantur et ubi dabant responsa fallaciæ suæ, mentiendo se deos esse, atque inde proturbet eos Dominus virtutum, juxta illud in Psalmista : « Et in virtute brachii tui dispersisti inimicos tuos (*Psal.* lxxxviii). » Accipiat divinitatem, ut dignus est, ut expulsis diis falsis **398** de cordibus gentium, ipse solus adoretur qui verus Deus est, ut fiat item quod in psalmo scriptum est : « Regnabit Deus super gentes (*Psal.* xlvi); » et ut decantet jam totus orbis, « quoniam omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit (*Psal.* xc). » Accipiat sapientiam, ut dignus est, quatenus neminem suorum « quis seducere possit per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum ipsum (*Coloss.* ii). » Accipiat, inquam, sapientiam et fortitudinem, ut quæ sunt stulta mundi eligens, confundat sapientes; et infirma mundi eligens, confundat fortia (*Isa.* xxix; *I Cor.* i); juxta illud quod scriptum est in Job : « Perdam sapientiam sapientum, et prudentiam prudentium reprobabo (*Job* v), » quod est accipere sapientiam; fortitudinem autem, juxta illud in Psalmo : « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede et regna. Propter veritatem et mansuetudinem et justitiam, et deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent in corda inimicorum regis (*Psal.* xlv). » Ita fiet ut neque sapientia philosophorum oculis agni, neque fortitudo regum aut imperatorum, cornibus agni qui occisus est, obviare aut resistere possit, quin habeatur Deus sapiens et fortis; et audiant et credant in eum omnes populi. Accipiat et honorem, ut dignus est, quatenus corda et corpora quæ malignorum spirituum et vitiorum omnium fuerant receptacula, fiant ipsius habitacula munda et templa venerabilia, sintque ut continuo Psalmus dicit : « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi

A (*ibid.*), » sintque filix regum delectantes te in honore tuo, id est, civitates quas reges sæculi construxerunt, sive Ecclesiæ quæ ab apostolis propagatæ tanquam filix regum sint sancte viventes pro honore tuo. Accipiat eum honore gloriam, ut dignus sit, ut gentes quæ bene vivendo honorant eum, etiam bene loquendo glorificent eum, prædicando Sanctum sanctorum meliorem angelis, excelsiorem cælis, sedentem ad dexteram majestatis, atque ita « omnis lingua, ut Apostolus ait, constiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (*Philip.* ii). » Accipiat et benedictionem, ut dignus est, benedicant eum omnes sancti ejus, non sibi, sed illi attribuendo id quod sunt (*I Cor.* xv), gratias agentes Deo Patri per ipsum.

B « Et omnem creaturam quæ in cælo est, et quæ super terram, et quæ sub terra, et quæ sunt in mari, et quæ in ea sunt omnes audivi, dicentes : Sedit in throno et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. » Creaturæ illæ, quibus Christi passio pacis et gloriæ contulit commodum, scilicet cœtus uterque angelorum et hominum, ejusdem mortis Christi in sua testificatione titulum posuerunt, isti, scilicet homines dicentes Agno : « Dignus es, Domine, quoniam occisus es et redemisti nos; » illi, videlicet angeli qui redempti non sunt, quia non perierant, dicentes hoc tantum, dignus est agnus qui occisus est. Porro « creaturæ cæteræ quæ in cælo, et quæ super terram, et quæ sub terra, et quæ sub cælo, et quæ in ea sunt, sol, luna et stellæ, aquæ quæ super cœlos sunt, » et cæteræ omnes quas in laudando Dominum Psalmista excitat (*Psal.* cxlviii), quarum omnium est tertium hoc loco testimonium, ut stet hoc propositum de dignitate agni verbum, neque de redemptione sui, ut animalia et viginti quatuor seniores, neque saltem de occisione agni, ut omnes angeli, ullam faciunt mentionem, sed tantummodo dicunt : « Sedit in throno et agno benedictio, » etc. Neque enim occisus est agnus ob talium creaturarum redemptionem, aut ob ullam earum instaurationem. Tantummodo quia creaturae sunt creatori concinunt, non quidem rationali aut vocali confessione, sed naturali sui status præsentatione. Et quia hominum redemptio atque angelicorum ordinum instauratione, per solius Agni occisionem facta est; sola enim Filii persona passa est, natura vero vel substantia creaturarum omnium, dicente Patre per Verbum, id est, per eundem Filium condita est, recte et homines et angeli sola in illa jam dicta confessione sua occisionem agni prædicant : istæ autem creaturæ et sedentem in throno, scilicet Patrem et Agnum, id est, Filium Patris laudant. Prima in earum laude est benedictio. Cur hoc? Videlicet quia sunt etiam in his quædam creaturæ quæ non solum præcepto ejus in natura sunt, sed etiam benedictione ejus in suæ successio- nis posteritate subsistunt, scilicet omnis creatura vivens atque motabilis, quam produxerant aquæ, in species suas, et omne volatile secundum genus suum.

Scriptum est enim : « Et vidit Deus quod esset bonum, benedixitque eis, dicens : Crescite et multiplicamini, et replete aquas maris, avesque multiplicentur super terram (*Genes. 1*). » Recte ergo primam benedictionis vocem emittunt ei, per cujus subsistunt benedictionem. Dant deinde et honorem tanquam Domino domus magnæ, quam condidit ipse tanta et tam speciosa tamque diffusa pulchritudine. Fabricatori quippe domus honor in eadem domo deletur, quemadmodum dicit Apostolus : « Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus habitus est, quanto ampliore honorem habet domus qui fabricavit illam. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo ; qui autem fabricavit omnia Deus est (*Hebr. 11*). » Et quidem domus Dei sumus nos, sicut subinde idem Apostolus : « Christus vero, inquit, tanquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos (*ibid.*) ; verumtamen et hæc mundi fabrica nihilominus quædam domus Dei est quam tanta creaturarum diversitas tanquam familia ejus inhabitat. Dant illi et gloriam, videlicet ut etiam pro tali factura gloriatur et dicat : « Ego Dominus creans cælos et formans terram (*Isa. xlv*). » Et in Isaia : « Quis mensus est pugillo aquas, et cælos palma ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, et libravit in pondere montes, et colles in statera? (*Isa. xl*). » Et his similia. Dant ei et potestatem, cum videlicet cunctis evanescentibus mundi hujus potestatibus, solus qui sedet in throno, et Agnus potestatem creaturæ suæ obtineat; quemadmodum Danieli ostensum est visione clarissima. « Et vidi, inquit, quoniam interfecta esset bestia, perisset corpus ejus, et traditum esset igni ad comburendum, aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, et tempora vitæ constituta essent eis usque ad tempus et tempus. Aspicebam ergo in visu noctis, et ecce cum nubibus cæli Filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit; et in conspectu ejus obtulerunt eum; et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum; et omnes populi, tribus et linguæ ipsi servient. Potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur (*Dan. vii*). » Hanc potestatem dat illi etiam creatura quæ est sub terra, scilicet infernali carcere inclusa, verumtamen non voluntaria confessione, sed coacta concessione. Nam et ipsi maligni spiritus, volentes nolentes, sedentis in throno, et agni potestatem confitebuntur.

« Et quatuor animalia dicebant : Amen. » Amen, vere, sive fideliter interpretatur. Amen ergo dicere, est verum testimonium confirmare. Dicunt hic et faciunt « quatuor animalia, » id est quatuor Evangelia, confirmant quod Agno æque ut sedenti in throno, quod Filio Jesu Christo æque ut Patri Deo, **399** benedictionem, et honorem, et gloriam, et potestatem, suo modo asserat vel testetur omnis creatura. « Quartum tamen animal simile aquilæ volanti, » quod est hic ipse Joannes, manifestius hinc amen dicit, scribendo, quia « omnia per ipsum

A facta sunt, et sine ipso factum est nihil (*Joan. 1*). » « Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas, et adoraverunt viventem in sæcula sæculorum. » Finis vel consummatio testimoniorum omnium, adoratio est perseverans in æternum, cujus videlicet adorationis viginti quatuor seniores, id est omnes Ecclesiæ sive Ecclesiarum prælati et judices, sic digne agunt principatum, sicut testificationis exercuerunt magisterium.

CAP. VI. — « Et vidi cum aperuisset Agnus unum de septem sigillis, et audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitruum : Veni et vide. » Supra compendio dixerat Agnum aperuisse librum, nunc vero ejusdem libri apertionem ordine digerit per singulorum sigillorum solutionem. Jam autem, et nos supra diximus, septem libri signacula, septem esse (quæ clausa in Scripturis continebantur) ejusdem Agni Jesu Christi mysteria, scilicet ejus incarnationem, passionem, resurrectionem, ascensionem, Spiritus sancti effusionem, gentium, derelicta Judæa, vocationem, judicium ultimum et sæculi consummationem. Cum ergo Christus Jesus qui in forma Dei erat, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, et in similitudinem hominum factus est (*Philip. 2*); tunc utique « Agnus unum de septem sigillis » aperuit. Quamdam enim partem Scripturarum, quarum omnis intentio circa jam dicta versatur mysteria, tunc adimplevit. Exempli gratia : « In sole posuit tabernaculum suum; et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo (*Psal. xviii*); » Item : « Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (*Psal. xlv*). » Ac deinceps : « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (*ibid.*). » Et alibi : « Homo natus est in ea; et ipse fundavit eam Altissimus (*Psal. lxxxvi*). » Et in Isaia : « Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (*Isa. vii*). » Hæc et cætera hujusmodi tunc adimplevit Jesus Christus, quando formam servi accepit, qui erat in forma Dei (*Philip. 2*). Oportet autem eum qui talium dictorum sibi signaculum solvi, id est, intelligentiam cupit aperiri, prius habere meritum fidei.

D Sequitur ergo : « Et audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitruum magni : Veni et vide. » Nam veni et vide, hoc est primum crede, et sic demum intellige. Porro animal hoc unum de quatuor, ipsa est facies hominis, id est, incarnatio ejusdem Christi Filii Dei. Principaliter namque, ut superius jam dictum est, quatuor animalia, quatuor maxima sunt Christi sacramenta, quæ nullo Christiano nescire liceat, scilicet incarnatio, passio, resurrectio et ascensio; secundarie vero ipsi, qui quatuor scripserunt Evangelia. Unum itaque vel primum ex quatuor animalibus, incarnatio Christi est, cujus videlicet incarnationis voces toties audimus, quoties eadem incarnatio nobis in Ecclesia prædicatur. Auditur autem vox tanquam

tonitru, quia videlicet non sicut probrosa vanitas susurrat in angulis, sed palam omni mundo prædicari amat plenitudo partus virginalis, ita ut merito comparetur tonantibus coelis juxta illud Davidicum : « Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum (Psal. xviii). »

« Et vidi, et ecce equus albus et qui sedebat super illum, habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens, ut vinceret. » — « Et vidi, » id est, intellexi. Et revera omnis qui venit, id est qui fideliter credit, ipse intelligit incarnationis Christi mysterium sic esse velut equum et sedentem super illum, intelligit non hominem tantum aut Deum tantum, sed hominem simul et habitantem in homine Deum, hominem Deo, vel Deum homini in unitate personæ conjunctum. Nam, quomodo equum et super eum sedentem hominem, unum equitem dicimus, sic hominem hunc et inhabitantem Deum, unum confitemur Christum. Attamen Deus huic homini multo conjunctior est, quam equo homo qui illi insidet, quia homo ex equo descendit, ab homine isto Deus, qui illum assumpsit, nunquam discedit. Semel tantum caro mortua in sepulcro jacuit, sed ab anima divinitas nunquam discessit. Resurrexit caro, anima resumpta cum virtute divinitatis, et deinceps tam caro quam anima cum verbo permanet unus Christus invisibilis.

Itaque equum album, et eum qui sedebat super eum, unum intelligimus Christum, et hunc equum illud esse jumentum, de quo in illa parabola, de homine qui inciderat in latrones sic dictum est : « Et appropians, videlicet Samaritanus, alligavit vulnera ejus, infundens oleum et vinum, et imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum (Luc. x). » Samaritanum illum sedentem super jumentum suum, unum intelligimus Deum, et hominem Christum. Qui profecto vulneratum hominem super jumentum suum imposuit, quia peccata generis humani ipse in corpore suo pertulit (Isa. LIII). Et recte hic equus albus dicitur, quia quod certum tenet fides Catholica, hic homo de Spiritu sancto conceptus, sine peccato de virgine est natus. Solus iste est qui non in iniquitatibus conceptus est, quem non in peccatis mater sua concepit (Psal. L), in peccatis videlicet prævaricationis Adæ, in quo omnes peccaverunt, ut Apostolus ait (Rom. v), sed non iste, quem, ut jam dictum est, de Spiritu sancto Virgo concepit. « Et qui sedebat super illum, habebat arcum. » Arcum habebat, ipse enim est vir sagittarius, de quo in Job contra Behemoth dicitur : « Non fugabit eum vir sagittarius (Job xli), » scilicet de perfidorum cordibus, qui nullis futuri judicii comminationibus acquiescunt, ut convertantur. Arcus quippe de longinquo feriens, judicium significat, quod nondum est, sed in extremum differtur diem. Hunc judicii arcum ille habebat, quia judicium omne, sive potestatem faciendi judicium, Pater illi dabat, et illud facturum, poenitentiam prius prædicare et peccatorum remissionem dare veniebat (Joan. v).

A « Et data est illi corona, » id est, sancta in duodecim apostolis Ecclesia primitiva. Unde est illud in Psalmista : « Posuisti in capite ejus coronam (Psal. xx). » Nam in capite ejus coronam « de lapide pretioso (ibid.) » posuisti, hoc est, in initio prædicationis ejus chorum apostolorum, qui utique secundum fidem lapides vivi, lapides sunt pretiosi, tu Pater illi dedisti. Unde dicit : « Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Tui erant, et mihi eos dedisti (Joan. xvii). » — « Et exivit vincens ut vinceret. » Exivit videlicet anno suo incipiente tricesimo baptizatus ad prædicandum atque in ipso exitu suo vicit tentatorem diabolum. Statim quippe a Spiritu sancto ductus in desertum, cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus et postea esuriret, in tribus tentationibus, ut legimus (Matth. iii), tentatorem vicit, a quo primus homo tentatus et victus fuit. Itaque exivit vincens, ob hoc ut vinceret, id est, ob hoc tentationes suas vicit, ut nostras, in quibus victi fuimus, tentationes superaret. Unde et Apostolus : « In eo enim in quo passus est ipse tentatus, potens est et eis qui tentantur auxiliari (Hebr. ii). » Itaque sic exivit, sic nascendo et vivendo peccato caruit, **400** et omnia tentamina vicit, ut ad mala nostra vincenda tota properaret intentione charitatis.

« Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens : Veni et vide. » Quando Christus « Jesus humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philip. ii), » magnum utique sigillum libri agnus aperuit. Plurimam quippe partem Scripturarum eadem sua passione adimplevit, et intelligibilem fecit. Exempli gratia : « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isa. LIII) » Item : « Oblatus est, quia ipse voluit, et non aperuit os suum (ibid.). » Ac deinceps : « Tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est, et ipse multorum peccata tulit, et pro transgressoribus exoravit (ibid.). » Et in Psalmo : « Foderunt manus meas, et pedes meos (Psal. xxi). » Item : « Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem (ibid.). » Hæc et alia quam plurima de prophetis et de psalmis, plurima et magnifica dicta vel decreta sanctæ ac mysticæ legis sub hoc secundo sigillo clausa tenebantur, quod tunc agnus iste solvit, quando Christus Jesus agonizans in patibulum crucis ascendit, et spiritu tradito, mortuus in sepulcro quievit. « Audivi, inquit, secundum animal, dicens : Veni et vide. » Secundum animal, id est, facies vituli, ipsa est passio Domini, cujus vocem toties audimus, quoties ipsa nobis annuntiat, maxime autem quando baptizamur, et quando sacramentum corporis et sanguinis ejus celebramus aut percipimus. « Quicumque enim baptizati sumus in Christo Jesu, ait Apostolus, in morte ipsius baptizati sumus (Rom. vi), » et quotiescunque manducamus panem hunc, et calicem bibimus, mortem Domini annuntiamus (I Cor. xi). Venimus et vide-

et videmus, id est, credimus et intelligimus. **A** men illi (*Psal. lxxvii.*) Item: « Exsurrexi, et adhuc sum tecum (*Psal. cxxxviii.*) » Hæc et his similia dum adimplevit, intelligibilia fecit Christus resurgendo ex mortuis, tunc, ut jam dictum est, agnus tertium sigillum aperuit. Porro, tertium animal, sive unius animalis tertia facies, ipsa resurrectio est, ejus vocem toties audimus, dicentis: « Veni et vide, » quoties ejusdem resurrectionis gloria prædicatur nobis ore gratulantis Ecclesiæ. Et ecce equus niger, et qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. » Equus niger, falsorum fratrum caterva est, quales prior Dominus contribules suos Judæos perpressus est unum se Patrem habere Deum gloriantes. Equus iste niger cum sessore suo diabolo tunc apparuit, stateram habens in manu sua, quando primum hæc ipsa resurrectio Jesu Christi falsis fratribus illis est nuntiata. Sic enim Matthæus narrat: « Ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt principibus sacerdotum, omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, et furati sunt cum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a præside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem (*Matth. xxviii.*) » Itaque qui supra nigrum sedebat equum, stateram habebat in manu sua, quia diabolus mendax, falsos et mendaces agitans, egit uti ad negandam et dissimulandam Christi resurrectionem, mendacium compararent appensa pecunia. Non tunc data est illi statera, sed « habebat, inquit, stateram in manu sua, » jam enim similiter fecerat, quando Judas falsorum fratrum unus vel notissimus, pecuniam ab eis ob traditionem sanguinis innocentis, scilicet triginta argenteos acceperat. Unde et dicitur hæc: « Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario, et vinum et oleum ne læseris. » Computemus libras, quantæ contingant triginta argenteis sive denariis, videlicet ita ut octo libræ binis semper supputentur denariis juxta præsentem traditionem, qua dicitur « bilibris tritici denario et tres bilibres hordei denario, » et sunt insimul libræ centum viginti. Tot autem erant in initio credentes, quos ille venditione sua redemptos, Christus in hoc mundo superstites reliquit, sicut in Actibus apostolorum Lucas dicit: « Erat autem turba hominum simul fere centum viginti (*Act. i.*) » Dicatur ergo huic, « stateram in manu sua habenti: Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario, et vinum et oleum ne læseris. » Quod est dicere: Et si multitudinem Judæorum **401** infidelium lædis, divulgato mendacio, quod pecunia copiosa coemisti, ne tamen usquequaque glorieris, quia nequaquam eos qui ad me pertinent lædere conceditur tibi, quos venditus ego redemi, quorum licet nunc numerus parvus sit, omnes tamen idem numerus significat, qui per verbum co-

« Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, et vide. » Qua die resurrexit Christus Jesus a mortuis, et stans in medio discipulorum suorum, dixit eis: « Pax vobis, accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis (*Joan. xx*); » nimirum agnus tertium libri sigillum aperuit, quia magna Scripturarum præconia, quæ de ipso erant, adimplevit. Exempli gratia: « Catulus leonis Juda ad prædam, fili mi, ascendisti; requiescens accubuisti ut leo, et quasi læna. Quis suscitabit eum? » (*Gen. xlv.*) Et illud in Osee: « Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne (*Ose. m.*) » Et in Psalmo: « Iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus no-

« Et exivit alius equus rufus, et qui sedebat super eum, datum est ei, ut sumeret pacem de terra. » Equus rufus civitatis diaboli, civitatis Babylonæ est populus sanguinolentus, et sessor atque agitator ejus diabolus est. Apud Zachariam (*cap. i.*) quidem legimus equum Domini roseum, sed equus ille non alius est, quam is, qui supra visus est equus albus. Ille namque et propria munditia albus est, et proprio sanguine est roseus, propter quod in Canticis dicitur: « Dilectus meus candidus et rubicundus (*Cant. v.*) » hic autem sanguine alieno, sanguine sanctorum, quem effudit, rufus est. Ille equus exivit, in jam dicta passione Domini (*Matth. xxiii.*), jam dudum rufus omni sanguine justo, a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiz, et tunc exivit, ut impleret mensuram homicidiorum suorum junctis sibi gentilibus, et Pontio Pilato, ad occidendum Dominum. Diabolus enim sedebat super eum. Et datum est ei, ut sumeret pacem de terra, ut auferret pacem de subdita sibi generatione terrena, ita ut invicem interficiant. Hoc illi datum, id est, permissum est suadenti Judæis, quorum utique sessor erat, et quos agitabat, quatenus seditiosum Barabbam sibi dimitti, Jesum vero postularent crucifigi (*Matth. xxvii.*) Hoc namque agendo, pacem de terra sumpsit, id est absumpsit. Nunquam enim extunc pax fuit genti illi, justo videlicet judicio, ut qui peremerant principem pacis, seditiones hæreditarent Barabbæ, quem sibi petierant dimitti. Et ideo pacem sumere de terra, datum est ei (ut invicem interficiant), quod quam verum sit, plenius videt atque miratur, quisquis illud tam mirabile quam miserabile, Hierosolymorum excidium sub Tito et Vespasiano factum legit, ejus videlicet excidii nos adhuc in solutione sexti sigilli meminisse oportebit. « Et datus est ei gladius magnus. » Gladius magnus, magna et longa persecutio intelligitur, quem videlicet persecutionis gladium equus ille malignus a Christo usque ad novissimos electos ejus tanquam a capite magni corporis usque ad ejus pedes ducere permittitur. Verum de hoc plenius suo loco dicendum erit, ubi de sanguine sanctorum ebria demonstratur Babylon metretrix.

rum sunt credituri, fidemque habituri sanctæ Trinitatis. Nam juxta præfatum numerum triginta argenteorum, cum « bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei » vaneunt denario, sunt simul tritici libræ triginta, hordei vero libræ ter triginta, id est nonaginta, et in omnibus his numerus ternarius fidem sanctæ Trinitatis exprimens, late coruscat. Simul « vero triginta et nonaginta centum viginti faciunt, qui numerus, ut jam dictum est, initio credentium fuit (Joan. xii). » Et imparis quidem meriti fuerunt, quemadmodum triticum et hordeum in commodis agricole non ejusdem momenti sunt, veruntamen omnes de uno grano frumenti, quod cecidit in terram, et mortuum fuit fructificando succreverunt, et eandem, ut jam dictum est, Trinitatis fidem tenuerunt et prædicaverunt. Quidquid fiat, quidquid facias de fratribus illis pro sua falsitate nigris, istos lædere, istos in errorem vel mendacium adducere non conceditur tibi. Vinum quoque et oleum, ut lædere possis, non tibi conceditur. Quod vinum et quod oleum? Profecto geminum sancti Spiritus datum; primum quippe sancti Spiritus datum, oleum, quia sic primum datus est, ut esset remissio peccatorum, dicente ipso qui dedit ipsa die qua resurrexit a mortuis: « Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis (Joan. xx). » Secundum vero datum recte dicitur vinum, quia nimirum secundo sic datus est Spiritus sanctus ut esset fortitudo credentium; ut credentes faceret verbosos et constantes ad prædicandum, ita ut dicerent aliqui, « quia musto pleni sunt isti (Act. ii). » Igitur, o niger agitator equi nigri, qui stateram in manu bajulas, negociare quantum vis; et appensa pecunia copiosa effice ut publice dicatur, quia discipuli ejus nocte venerunt et furati sunt eum nobis dormientibus (Matth. xxi), dummodo efficere non possis, quin in veritate permaneant isti centum viginti, geminum accipientes donum Spiritus sancti, unde fiat ut non evacuetur propositum Dei, ut non obscuretur, vel abscondatur gloria resurgentis Christi.

« Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni et vide » Quando Christus astantibus apostolis ascendit in cœlum et sedet a dextris Dei, ut Marcus ait (cap. xvi), et sicut Lucas quoque testatur, « videntibus illis, elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum (Act. i), » tunc utique quartum libri sigillum agnus aperuit, partem enim Scripturarum, quibus istud sacramentum quartum continebatur, adimplevit. Exempli gratia: « Ascendit Deus in jubilatione, et Dominus in voce tubæ (Psal. xlvi). » In jubilatione videlicet eorumdem apostolorum, quibus videntibus elevatus est, nam ipsi adorantes, inquit Lucas, regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno; in voce autem tubæ, id est, cum testificatione pronuntiationis angelicæ, quæ dictum est, sic veniet, subauditur ad judicandum, « quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum (Act. i). » Item: « Dixit Dominus Domino meo: S. de a dextris meis; donec po-

A nam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. cix). » Et alibi: « Ascendisti in altum, cepisti captivitatem (Psal. lxxvii), » sive, ut alia editio habet: « Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem. » Hæc et his similia dum adimplevit, dum idem qui descenderat, ipse super omnes cœlos ascendit, « tunc, » ut jam dictum est, « quartum libri sigillum Agnus aperuit. » Sed adversus hunc sedentem ad illam dexteram majestatis in excelsis, sævit invidia diaboli, per hæreticorum blasphemantium ora rabida derogans in cœlo regnanti, cui per linguas manusque Judæorum atque gentilium, contumelias irrogaverat in terra patienti. « Auditur vox quarti animalis dicentis: Veni et vide. » Illi autem nolunt venire et videre, sed econtra stare et invidere. Toties namque hoc animal auditur, quoties eadem ascensio Christi, sive consessus ejus ad dexteram Patris ore consentientis Ecclesiæ prædicatur. Sed invidet hæreticus Arius, dicens « quia minor est Patre Filius. » Sequitur ergo:

« Ecce equus pallidus, et qui sedebat desuper, nomen illi Mors, et Infernus sequebatur eum. » Denique pallidus equus hæreticorum est furor lividus et invidus, quorum insania tanta est, ut eos audiens recte pro Christo glorificato illud sapientis dicas: « Gloriam semper sequitur invidia. » Vident quidem, sed invident, juxta illud: « Peccator videbit et irascetur (Psal. cxi). » Vident, quia qui sedet ad dexteram Patris, Filius Dei dicitur, et est Deus, eidem Patri coequalis et consempternus. Legunt enim et audiunt Scripturas, quibus hoc astruitur, et dicere non audent, quia mentiuntur. Æqualitati tamen derogant quamvis Deum fateantur. Quare? quia quod Deus est, inquit, hoc ei Pater donavit, quemadmodum Apostolus dicit: « Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur (Philip. ii), » etc. Non quærent, cui donavit, utrum homini, an Deo. Quando enim donaverit, evidenter apparet: « Humiliavit semetipsum, inquit, usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, quia factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (ibid.). » Nunquid antequam hoc fieret, non erat altus Dei Filius, Dei Verbum, Deus apud Deum, sed postea quam propter hoc exaltatus est, « quia factus est obediens usque ad mortem crucis, » tunc cœpit altus esse Dei Filius, unicus Dei Deus, tunc cœpit habere nomen quod est super omne nomen? quis hoc insipientissimus diceret? Hoc ergo illi donatum est, ut homini, secundum quem « Filius factus est obediens usque ad mortem crucis, » quod jam habebat idem ipse Dei Filius Deus, Deo natus æqualis. Verum de his a catholicis Patribus contra illum pallidum diaboli equum sufficienter disputatum est. Recte ergo de equo illo dicitur: « Et qui sedebat desuper, nomen illi Mors, et Infernus sequebatur eum. » Quia videlicet « invidia diaboli mors introivit in orbem ter-

rarum (*Sap. 11*). » Ipse quoque diabolus et ministri ejus *μετωνυμικῶς* mors et infernus dicti sunt, eo quod multis mortis causa et infernorum sint. Potest et simpliciter accipi, quod hic spiritualiter mortuos, ibi poena sequatur aeterna. « Et data est ei potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terræ. » Ecce Arij vesania de Alexandria nascens, ad Gallicum usque pervenit Oceanum, non fame tantum verbi Dei, sed et gladio corporali bestialiter pios insequens. Amplius autem ad sensum et hoc proficit, ut quatuor partes terræ ipsas intelligamus, quas et hic præsens scriptura numerat, dicendo : « Interficere gladio, fame, morte, et bestiis terræ; » et in propheta Ezechiele sua quatuor judicia pessima Dominus ipse nuncupat. « Quod et si quatuor, inquit, judicia mea pessima gladium et famem, bestias malas, et pestilentiam miserò in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem et pecus, **402** tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios et filias (*Ezech. xiv*). » Istæ sunt namque partes terræ, id est, portiones mentis terrenæ. Solet enim pars pro portione poni usu sacræ Scripturæ, alias singulariter, alias pluraliter. Singulariter, ut illic : « Ignis, sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum (*Psal. x*). » Pluraliter vero, ut illic : « Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt (*Psal. Lxii*). » Itaque super quatuor partes terræ, id est, super quatuor judicia illa pessima, quæ sunt portiones sive retributiones mentis terrenæ, data est huic equo pallido, id est furori hæretico, potestas, ut « gladio, fame, morte, et bestiis terræ interficiat. »

Notandum vero quod de quatuor judiciis istis pessimis unum tantummodo hic nomine commutatum est, scilicet pestilentia, pro quo nomine speciali generale nomen quod est mors, positum est. Et recte, quia videlicet furor humanus eo nunquam pertinget, ut super pestilentiam, id est, creandi pestilentiam potestatem habeat, quomodo Dominus Deus, cujus in persona dicit propheta : « Ego Dominus faciens pacem et creans malum (*Isa. xlv*), » id est afflictionem, cujus quatuor partes sunt ista quatuor judicia pessima, gladius, fames, pestilentia, et malæ bestię. Sed nec famem creandi potestatem habet, nisi quod panem auferendo fame quempiam necare potest. Quod cum facit, nihilominus tamen verum est, quod Scriptura dicit : « Non interficiet Dominus fame animam justi (*Prov. x*). » Aliud namque est quod persecutor concluso justo panem subtrahit, quod sæpe factum est; aliud, quod justo bene servienti, verbi gratia, bene evangelizanti panis deest, cumque interficit fames, Deo nusquam porrigente unde reficiatur, quod nunquam accidisse Scriptura ulla refert. Nihilominus malas bestias creare furor hæreticus non potest, sed tantum bestiis objicere, atque ita interficere fidelis animæ corpus potest. Gladium materiale vel quodcumque instrumentum mortis ferreum formare, et in eo interficere potest, ipsam

A autem materiam creare non potest. Sola ex illis quatuor pestilentia est, quam solus Deus et creare, et in ea interficere potest; atque idcirco recte pro pestilentia nomen, ut jam dictum est, generale, scilicet mors, hic positum est; multos continens vel significans mortium modus, quicumque esse vel excogitari possunt, præter gladii, famis et malarum bestiarum mortes.

« Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium quod habebant et clamabant voce magna, dicentes : Usquequo, Domine, sanctus et verus, non judicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? » Quando is qui ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, B dedit dona hominibus, mittendo apostolis Spiritum sanctum, Spiritum veritatis, qui illos induceret in omnem veritatem, tunc profecto agnus quintum libri sigillum aperuit. Quædam enim non parva Scripturarum præconia quæ de ipso erant, tunc adimplevit. Exempli gratia : « Et erit in die illa, dicit Dominus, effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ et precum (*Zach. xii*) » Item : « Et erit post hæc, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filię vestræ; senes vestri somnia somniabunt, et juvenes vestri visiones videbunt (*Joel. ii*), » et cætera. Horum namque et similium doctorum eatenus clausum mysterium ita nunc apertum est, ut Petrus diceret : « Viri Judæi et qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, et auribus percipite verba mea. Non enim, sicut vos aestimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia; sed hoc est quod dictum est per prophetam Joel : Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, » et cætera usque ad id quod ait : « Et omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit (*Act. ii*). » Aperto autem sigillo hoc : « Vidi, inquit, subtus altare, animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium quod habebant, et clamabant voce magna, dicentes : Usquequo, Domine, sanctus et verus, non judicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? » Animæ istæ sive interfecti isti, C judicium et vindictam D reposcentes sanguinis sui, omnes illi sunt, quos occiderunt homicidæ sectatores Cain, quos clamantes oportebat exaudiri, sicut prædixerat Dominus pessimæ generationi illi : « Ecce, inquit, ego mittam ad vos prophetas, et sapientes, et scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis, et ex illis flagellabitis in synagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem, ut veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram, a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiz, quem occidistis inter templum et altare (*Matth. xxiii*). » Omnes istas animas, omnes istos interfectos vidi, inquit, clamantes, scilicet ut venirent hæc omnia super generationem istam. Quare? quia videlicet implebant mensuram patrum suorum, prophetas illos, sapientes

illos, et scribas, quos illo die Spiritus sanctus impleverat, occidendo, crucifigendo, flagellando in synagogis suis, et persequendo de civitate in civitatem. Quare autem sub [subtus] altare Dei clamare vel interfecti esse videntur? Videlicet quia primus eorum Abel propter sacrificium Deo placitum ab invidente fratre occisus est, et omnes qui a sanguine illius justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachæ, quem occiderunt inter templum et altare, interfecti sunt, propter eandem fidem sive verbum atque testimonium passi sunt, et ita sub testamento Dei tanquam sub ara reconditi clamant voce magna, sicut de illo primo dictum est: « Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra (Gen. iv). » Magna autem vox sive magnus clamor, magnum est desiderium eorum quæ Dominum facere velle norunt. Nec enim fas est credere, animas illas contra Dei nutum quidquam cupere, cum eorum desideria ex ipsius pendeant voluntate. Clamantes ergo et iudicium et vindictam requirentes, recte, ut fieri solet, in cunctis solemnibus orationibus sive postulationibus a laude incipiunt, appellando sanctum et verum. Et pulchre nimis compellatur nominibus istis, ut per ipsa commoveatur, quia debitor est sanctus in suis factis, de factis aliorum facere veritatem iudicii. Dicen lo autem de his qui habitant in terra, graviter Judaici criminis exprimit summam. Judæi namque quia toti habitabant in terra, quia terræ inhærebant, quia cœlestia non quærentes, tantummodo terrena depressis animis intuebantur, et cupiebant; idcirco sanctos interfecerunt propter verbum Dei, et propter testimonium quod cœlesti regno Dei perhibebant, non probantes, imo redarguentes illorum cupiditatem terrenam. Ipsum quoque Dominum propter ejusdem terrenæ habitationis causam fictam interfecerunt. Dixerunt enim: « Si dimittimus eum sic, venient Romani et tollent nostrum et locum et gentem (Joan. xi). » Unde culpans eos Spiritus sanctus per Psalmistam: « Et in iracundia, inquit, terræ loquentes, dolos cogitabant (Psal. xxxiv). » Taliū pater atque exemplum fuit ille Cain, qui primus sanguinem justum fudit, primusque civitatem ædificans atque dedicans ex nomine filii sui, vagus a Deo et profugus habitabat in terra (Gen. iv). Quod enim iudicium vel qualis est vindicta, quam iste animæ magna voce clamantes exposcere visæ **403** sunt; nisi ut secundum exemplam illius Cain, Judæi a facie Dei eiectioni atque absconditi, vagi et profugi, sicut patet hodie, essent super terram? Dixerat enim ipse Christus in Psalmo: « Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, nequando obliviscantur populi mei. » Sed quid? « Disperge illos in virtute tua (Psal. lvi), » inquit. Valet enim populis ad retinendam memoriam [commemorationem] Christi; id quod Judæi non omnino occisi, sed cum libris suis eundem Christum testificantibus, per omnes gentes dispersi sunt. Hoc itaque voce magna clamabant ad illum iudicem sive vindicem sanctum et verum, ut eos de terra et civitate illa

A jam eiceret, et cadere in ore gladii atque captivos duci faceret in omnes gentes. Sicut tunc illis ipse terribili præfiguravit signo, quando fecit quasi flagellum de funiculis, et omnes eiecit de templo, dicens illis post hæc inter cætera: « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (Joan. ii). » Longum quippe de funiculis flagellum, longum significavit, quo constricti erant, « funiculum peccatorum, a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachæ, quem occidistis inter templum et altare (Matth. xxiii). » De quo cum fuerit filius Joiadæ, quæritur quare Barachæ dicatur filius, et non Joiadæ Barachias, in lingua nostra benedictus Domini dicitur, et sacerdotis Joiadæ justitia Hebræo nomine demonstratur. Sed iterum quæritur, cur usque ad **B** illum Zachariam vel illius Zachariæ sanguinem dixerit aut dicere debuerit. Sanguis namque illius Zachariæ non finis, sed fere principium fuit sanguinis justi, quem illa Jerusalem fudit, vel qui in ea vel in circuitu ejus fusus est. Illum Zachariam lapidaverunt ad imperium regis Joas, cæteros autem non paucos deinde reges et principes Judæ interfecerunt, præcipue Manasses (IV Reg. xxi), de quo Scriptura refert, quia suum quoque filium traduxit per ignem, et sanguinem innoxium fudit multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad os (II Par. xxiii). Verum ut de illis et sequentibus taceam, et ad evangelica tempora, quando hæc dicebantur, perveniam, sanguis sanctorum innocentum, sanguis sancti Joannis Baptistæ, sanguis ipsius Domini, de quo dixerunt, « sanguis ejus super nos et super filios nostros (Matth. xxvii); » sanguis istorum prophetarum, et sapientum et scribarum, de quibus dicebat: « Ecce ego mitto ad vos prophetas, sapientes, et scribas, et ex illis occiditis et cruciâgetis (Matth. xxiii), » et cætera; nonne maxime debuerat venire super eos? Consideremus ergo quod ait usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachæ, quem occidistis inter templum et altare (ibid.), ne forte evangelica prophetia sit de Jacobo justo fratre ipsius Domini. Nam præter nomen Zachariæ cætera cuncta conveniunt huic. Potest autem propter similitudinem causæ vel mortis suæ rectissime Zacharias dici, quomodo item propter similitudinem causæ idem Dominus noster **D** Joannem Baptistam Eliam nuncupavit (Matth. xi). Hoc admissio nihil est quod repugnet, nam et filius Barachæ vicinior dicitur iste quam ille, qui fuit filius Joiadæ. Barachias namque benedictus Domini interpretatur. Iste autem et hujus Jacobi et cæterorum apostolorum pater Christus Dominus, in hoc eodem Evangelii loco benedictum Domini sese nuncupari voluit, dicens eis: « Dico enim vobis, non me videbitis, amodo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini (Matth. xxiii). » Hoc sine dubio non sine auctoritate Scripturæ vult aut voluit, de qua et paulo ante pueri assumpserant ut dicerent: « Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini. » Versus namque est psalmi centesimi septimi decimi. Et vide quanta secundum

locum quoque similitudo mortis, et illius quem primum ex prophetis illa civitas occidit, et hujus post quem nullum eidem civitati occidere licuit, ut merito uterque, uno Zachariæ nomine consignificati, debeant intelligi. De illo sic est scriptum: « Spiritus itaque Domini induit Zachariam filium Joiadæ sacerdotem, et stetit in conspectu populi, et dixit eis: Hæc dicit Dominus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, sed dereliquistis Dominum, ut derelinquat vos? Qui congregati adversus eum miserunt lapides juxta regis imperium in atriis domus Domini (*II Par. xxiv.*) » De isto autem ita refert Josephus (*De morte Jacobi* lib. xx, *Antiq. cap. 7*): « Ananus, inquit, pontifex adolescens Anani filius de genere sacerdotali, accepta occasione, concilium congregavit, et compellens publice Jacobum, ut Christum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari jussit. Qui cum præcipitatus de pinna templi contractis eruribus adhuc semi-animis, tollens manus ad cælum diceret: « Domine, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt; » fullonis fuste, quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. » Tradit idem Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse et celebritatis in populo, ut propter ejus necem creditum sit subversam Jerosolymam. Sufficiens ergo similitudo est, ut recte sic iste dicatur Zacharias, quomodo Joannes dicitur Elias. Uterque etiam secundum nomen Zachariæ, quod interpretatur *memor Domini*, in ipso mortis articulo memor fuit Domini, nisi quod ille secundum austeritatem legis cum moreretur, ait: « Videat Deus et requirat; » iste autem secundum dulcedinem Evangelii, « Domine, inquit, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt. » Justus quidem uterque etiam in his verbis extremis, sed differenter, videlicet pro ratione vel qualitate utriusque temporis legalis et evangelici. Quod si cui forte hæc displicent, dicat ipse si potest, cum in diversis diversa legantur, ut beatus Hieronymus ait, quis Zacharias ille sit, cujus et pater proprie Barachias dictus fuerit, et ipse inter templum et altare occisus sit, et in eo sanguis justus, qui super Judæos venit, terminari debuerit; nos jam sequentia videamus.

« Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, et dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleantur conservi eorum, et fratres eorum qui interficiendi sunt, sicut et illi. » Stolæ interfectis illis sive animabus interfectorum, quia indigebant, datæ sunt; nudi quippe fuerant, nuditate quam omnibus posteris suis primi parentes nostri reliquerant, de quibus scriptum est: « Cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata (*Gen. iii.*) » Sed nunquid verbum Dei et testimonium quod habebant, propter quod et interfecti fuerant, stola illis sive amictus non erat? Si verbum, aut nomen sive cultus Dei, vestis aut stola animæ non esset, nequaquam Scriptura diceret: « Videns ergo Moyses populum quod nudatus esset, spoliaverat enim cum Aaron propter

A ignominiam sordis, et inter hostes nudum constituerat (*Exod. xxxii.*) » Cum ergo cultus Dei, verbum Dei, stola sit animæ, istæ autem annæ propter verbum Dei et propter testimonium quod habebant fuerint passæ, quid est quod quasi adhuc nudæ essent, datæ dicuntur eis singulæ stolæ albæ. Sed notandum quod non dictum sit tantummodo, datæ sunt illis stolæ, sed stolæ albæ: nam stolas quidem habebant, id est, illam propter quam interfecti fuerant verbi Dei sive testimonii justitiam, sed ille stolæ nondum albæ erant. Nisi lavarentur in sanguine Christi, candidæ esse non poterant. Testatur unus ex illis Isaias, qui sine dubio verbum Dei, et testimonium habuit, propter quod et interfectus fuit; nam serratum quoque illum a Manasse autemant Judæi: « Facti sumus ut immundi omnes nos, quasi pannus menstruatæ omnes justitiæ nostræ (*Isa. lxiv.*) » Et David: « Asperges me, inquit, hyssopo et mundabor: lavabis me, et super nivem dealabor (*Psal. l.*) » Et Zacharias: « In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus Jerusalem, in ablutione peccatoris et menstruatæ (*Zach. xiii.*) » Nihil immundius menstruata, quæ quidquid tetigerit, secundum legem immundum facit. Et huic comparandæ erant omnes, ut ipsi testantur, ipsorum justitiæ, videlicet nisi ejus, in quem credebant et quem expectabant, abluerentur Christi sanguine. Ergo stolas quidem jam habebant, sed stolæ ipsæ albæ nondum fuerant. Proinde quod dictum est, « et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ; » sic intelligendum est ac si diceretur, et datum est illis ut stolæ eorum essent albæ, quanquam et ipsæ stolæ, id est, qualescunque eorum justitiæ non ab ipsis essent, sed a Deo fuissent datæ. Et idcirco cum legimus hic, « et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, » ut intelligamus id esse ac si diceretur, et stolæ illorum factæ sunt albæ, simul meminisse debemus, quod postmodum de his et conservis eorum scriptum est: « Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni (*Apoc. vii.*) » Inter hæc animadvertere perpulchrum est, quia illis quidem jam mortuis, stolæ illorum dealbatæ sunt in sanguine Agni, qua hora idem Agnus suum in cruce sanguinem fudit: istis autem conservis et fratribus eorum, qui post illam passionem Christi, vel post adventum Spiritus sancti ad eandem fidem ingrediuntur, adhuc viventibus stolæ suæ candidantur, quando in eodem Christo Jesu, sive in morte Jesu Christi baptizantur (*Rom. vi.*) Si autem post hoc etiam proprium pro eodem Christo sanguinem fundunt, quod fecerunt et adhuc plurimi sub novissima persecutione Antichristi facturi sunt, multo amplius cadent dealbatæ stolæ ipsorum. Illud quoque sciendum quia non idcirco « datæ sunt illis stolæ albæ, » quia clamabant, sanguinis sui judicium reposcentes et vindictam, sed quia interfecti fuerunt propter verbum Dei et propter testimonium quod habebant. Nam ubi Christus passus est; tunc, ut jam dictum est, dealbatæ sunt

stolæ eorum in sanguine ejusdem Christi. Clamor autem ille jam dudum audiri cœperat, ex quo occisus est primus ille Abel, dicente Deo: « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra (*Gen. iv.*) » Item quod dictum est eis, « ut requiescerent tempus adhuc modicum, » non idcirco dictum est, ut cessavit clamare, non enim clamare cessat aut cessabit usque in finem sæculi sanguis eorum, quippe cum de jam dicto Abel dicat Apostolus, quia per fidem suam defunctus adhuc loquitur (*Hebr. xi.*), quandiu in Ecclesia clamans dicet: « Vindica, Domine, sanguinem servorum tuorum qui effusus est, » sive « ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est; introeant in conspectu tuo gemitus, compeditorum (*Psal. LXXVIII.*); » quandiu, inquam, terra, quæ est Ecclesia clamabit, et hæc vel his similia dicet, non sic requiescent ut clamare cessent. Quod ergo dictum est illis, « ut requiescerent tempus adhuc modicum, » intelligendum est vel subaudiendum. non ab illo clamore reposcente vindictam sanguinis sui, sed a laboribus suis, sicut in hoc eodem libro legimus: « Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis (*Apoc. xiv.*) » Quod cum ita sit, cur ita dictum est, ut requiescerent tempus adhuc modicum? Nunquid requies eorum durabit ad tempus modicum? Non utique, sed idcirco sic dictum est, quia post tempus modicum, cum impleti fuerint conservi eorum, et fratres eorum, qui occidendi sunt quemadmodum et ipsi, tunc fiet aliud quid magnum, ut copiosum suæ requietionis capiant augmentum. Resurgent enim, et quibus nunc datæ sunt singulæ stolæ albæ, tunc dabuntur geminæ, ut sint beati tam immortalitate animæ, quam beata corporis immortalitate. Scimus enim quia peccante Adam, in quo omnes peccaverunt, omnes nihilominus in eo duplici stola, scilicet corporis et animæ felicitate spoliati sunt. De prima quæ est animæ, sic scriptum est: « Cumque cognovissent se esse nudos, consueverunt folia ficus et fecerant sibi perizomata (*Gen. iii.*) » Talis amictus nimirum animæ nuditas erat, quia videlicet tota confusio carnis, deintus ubi perierat animæ pulchritudo, procedebat. Altera nuditas est corporis mortalitas, de qua cum dixit Deus: « Quia pulvis es et in pulverem reverteris (*ibid.*) » Fecit quoque, ut ait Scriptura, Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas. Sic enim tunicati vere nudi erant, et naturali, quam prius sine amictu non erubescabant, corporum suorum, quæ plasmaverat Deus, spoliati pulchritudine, signumque in ipsis tunicis gestantes nuditatis et miseriæ suæ, videlicet quod corpora eorum mortalia sic veterascere et deficere deberent, sicut veterascunt tunicæ pelliceæ. Igitur qui in primo parente duplicem stolam, id est, et animæ et corporis felicitatem perdiderant, nunc interim singulas habeant stolas, id est, felices tantummodo sint in anima, et sic requiescant donec accipiant, quod futurum est post tempus modicum, stolam alteram, id est, immortalium quoque corporum gloriam.

A « Et vidi, cum apernisset sigillum sextum, et ecce terræmotus factus est magnus, et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, et luna tota facta est sicut sanguis, » etc. Terræmotum istum, et solis nigredinem, atque lunæ sanguineum ruborem, stellarum casum, et cætera malorum prodigia, quæ hic scripta sunt, plerique ad novissimam persecutionem et ad Antichristi tempora referunt. Nos autem proposito tenemur, et scripturarum lucernam librique reserati claritatem, qua possumus, via sequi conamur. Cœptum ergo sequamur ordinem. Quando repellentibus Judæis verbum Dei et indignos se vitæ æternæ judicantibus (*Act. xiv.*), apostoli ad gentes conversi sunt, ac deinde circumdata est ab exercitu Romano Jerusalem, et ceciderunt in ore gladii, et captivi ducti sunt in omnes gentes, tunc utique sextum agnus libri sigillum aperuit, quia videlicet multa quæ de hoc scripta erant, tunc adimpleta sunt. Unde et in Evangelio ipse Dominus, quia « dies, inquit, ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt (*Luc. xxi.*) » Exempli gratia: « Ecce, inquit Isaias, respice, populus tuus omnes nos, civitas sancti tui facta est deserta Sion. Deserta facta est Jerusalem, desolata domus sanctificationis nostræ et gloriæ nostræ, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustione ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. Nunquid super his continebis te, Domine, tacebis et affliges nos vehementer? » (*Isa. LXIV.*) Et respondit Dominus: « Quæsierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quæsierunt me. Et dixi: Ecce ego ad gentem quæ non invocabat nomen tuum (*Isa. LXV.*) » Exponens causam cur eisdem, scilicet Judæis, derelicta domo sua deserta sese ad gentes convertat; expandi, inquit, manus meas tota die ad populum incredulum qui graditur in via non bona post cogitationes suas. Multa sunt valdeque sonora et ad intelligendum aperta quæ sub isto sigillo continebantur, id est, **405** quæ Judæorum desertionem atque gentium vocationem claris vocibus legis et prophetarum atque psalmorum futuram testificabantur. Nunc jam ejusdem sigilli sexti reseratum locum spatiosum perambulemus. « Cum, inquit, aperuisset sigillum sextum, ecce terræmotus factus est magnus. » Et est sensus: Ut impleretur id quod de Judæorum dispersione atque gentium convocatione in sacris litteris continebatur, mota est terra, commotus est orbis Romanus, Vespasiano et Tito arma undique contrahentibus et Jerusalem exercitu suo circumdantibus.

« Tunc sol, inquit, factus est niger tanquam saccus cilicinus, et luna tota facta est sicut sanguis, et stellæ cœli ceciderunt super terram, sicut ficus mittit grossos suos, cum a vento magno movetur. » Jerusalem illa, terrena æstimatione sua, erat sicut sol, et erat sicut luna, quippe cum fuisset sedes David, in qua ille homo regnando temporaliter sederat. Legebant enim id quod ipse David in psalmo canit,

bat ex Dei persona : « Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit, et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cœlo fidelis (*Psal. LXXXVIII*). » At ille non de sede manufacta, non de lapideo, aut, ut multum aureo throno, qualem sibi rex præpotens facere poterat, hoc dicebat, quod tanquam sol in conspectu Dei manere deberet, aut sicut luna perfecta, sed de hominibus sanctis, qui revera sedes Christi sunt, et civitas, qui in futuro quantum ad animam erunt sicut sol, et quantum ad corpus sicut luna perfecta, quæ utique tunc plus emittit luminis quando perfecta est et plena. Ergo verum quidem Scriptura dicebat, quod sedes David, id est, manu fortis Christi, sic foret sicut sol, et sicut luna perfecta. Sed illa civitas, illa Satanae synagoga fallebatur præsumptione sua, reputans quod esset sol mundi, et orbis terrarum luna pro generis Davidici et templi augustissimi Salomonis longe pervulgata gloria. « Talis sol tunc factus est niger tanquam saccus cilicinus, et talis luna tota facta est sicut sanguis, » quando civitatis illius intolerabilis superbia, duraque rebellio gentium cunctarum victores Romanos adversus seipsam concitavit. Legamus Josephum miserabilem excidii illius tragœdiam referentem, quæ pro sua magnitudine legentibus semper nova est. Quo abiit illa quasi solaris pulchritudo. Niger factus est ille sol, et purpurea splendoris ejus superbia versa est in cilicium. Imo, ut Jeremias quoque prædixerat, « denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis, adhæsit cutis eorum ossibus, aruit et facta est quasi lignum (*Thren. IV*). » Et erit, inquit Isaias, pro suavi odore, fetor; et pro zona, funiculus; et pro crispante crine, calvitium; et pro fascia pectorali, cilicium (*Isa. III*). » Non partim, sed, ut ait, « tota facta est luna illa sicut sanguis; » foris obsidione, intus seditione, foris et intus ferro et igne, amplius autem intus ferro vel sanguine, pavore et fame. Nam « foris vastabat eos gladius, et intus pavor; juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene, et consumebantur fame (*Deut. XXXII*). » — « Manus mulierum misericordium, inquit Jeremias, coxerunt filios suos; facti sunt cibus eorum in contritionem filia: populi mei. » Quare? « Propter peccata, inquit, prophetarum ejus, et iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum (*Thren. IV*). » Millia interfectorum vix quisquam dinumerare potuit. « Sol ergo factus est niger sicut saccus cilicinus, et luna tota facta est sicut sanguis; » ita recte talis denigratio sive decoloratio præsignari debuerat tenebris illis, quæ factæ sunt super universam terram, quando sol verus Christus scelere ipsorum extinguebatur in patibulo crucis (*Luc. XXIII*). Neque enim tantummodo foris ita denigrati, verum etiam, quod gravius est, intus in corde sunt excæcati. Persequebatur quippe lunam illam justa sententia, ut fieret tota sicut sanguis, suomet judicio, cum dice-

rent illi, « sanguis ejus super nos et super filios nostros (*Math. XXVII*). » — « Et stellæ cœli, inquit, ceciderunt super terram. » Stellis quoque sua æstimatione Judæi populares comparabiles erant, præsertim cum audirent dicentem Moysen : « Dixitque vobis illo tempore, non possum solus sustinere vos, quia Dominus Deus noster multiplicavit vos, et estis hodie sicut stellæ cœli plurimi. Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia (*Deut. I*). » Ex hoc quoque Moyses non humana lenitate, sed pro divina dixit auctoritate, quippe qui Dominum noverat et scripserat dixisse ad Abraham : « Suspice cœlum et numera stellas si potes. » Et rursum : « Sic, inquit, erit semen tuum (*Gen. XV*). » Et quidem secundum hanc auctoritatem semen Abraham stellis cœli comparabile erat, verumtamen non omnino vel utcumque, sed pro parte electorum, id est, eorum qui non tantum carnis, sed promissionis sunt filii. Etenim non qui filii carnis, inquit Apostolus, hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine (*Rom. IX*). At illi non promissionis, sed tantum carnis filii erant. Quod etiam improperebat illis prophetica veritas, dicendo : « Qui existis de aquis Juda (*Isa. XLVIII*). » Ceciderunt ergo qui videbantur sibi esse stellæ cœli; ceciderunt, inquam, non ut veræ stellæ cœli, sed sicut grossi immaturi fructus fici, magno vento movente agitati, id est, spiritu diabolico multum exagitati. Congrua sane similitudo ab arbore fici et grossis ejus caducis, quia videlicet illi quoque, qui tunc temporis in Christum crediderant ex Judæis, et erant quasi primi fructus crucis Christi, exciderunt magno vento movente, vento invidiæ scilicet odientes gentium salutem, et contra fidem Evangelii suam æmulantes plerique circumcisionem, sicut et Actus apostolici testantur (*Act. XV, XXI*). Itaque sponte excidentes a gratia Christi, recte ceciderunt etiam in ore gladii fere omnes Judæi; et qui superfuerunt, captivi in omnes gentes ducti sunt, non stellis, ut jam dictum est, sed pulveri quem projicit ventus a facie terræ comparabiles.

« Et cœlum recessit sicut liber involutus. » Cœlum in quo sibi quasi stellæ lucere videbantur, scientia legis erat, in qua cum despectu gentium omnium quasi alti et nitiduli Judæi gloriabantur. « Sed auferetur a vobis, inquit, Deus, regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius. » Cœlum ergo recessit, quia videlicet sensus illorum coangustati sunt, et disparuit ab illis, imo non data est illis, propter inopiam cordis, spiritualis sacræ legis intelligentia. Quomodo recessit? « Sicut liber involutus, » inquit. Pulchre satis innuit, quid per cœlum recedens intelligi voluerit, qui recessum illum libro involuto similavit. Quid namque est dicere, quia cœlum sicut liber involutus recessit, nisi ac si diceretur, quia involuta et clausa illis est omnis Scriptura divina et cœlestis? Et illis quidem a quibus recessit hoc cœlum, hic cœlestis liber involutus, imo et signatus

est; nobis autem, ad quos venit recedendo ab illis, A reseratus et apertus est. Nam hoc est quod nunc in manibus habemus tractantes, quia « librum de dextera sedentis in throno signatum accepit Agnus, et solvit septem signacula ejus, videlicet nobis aperiens qui fidem ejus habemus, confitentes quia dignus est eundem accipere librum, et solvere septem signacula ejus. » — « Et omnis mons et insulæ de locis suis motæ sunt. Et reges terræ, et principes, **406** et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus, et liber, absconderunt se in speluncis et petris montium. Et dicunt montibus et petris, cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni. Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, et quis poterit stare? » Quid aliud Dominus noster dicebat, conversus ad mulieres quæ plangebant et lamentabantur eum, quod traditus esset a præside voluntati Judæorum, et duceretur ad crucifigendum? « Filia, inquit, Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros, quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beatæ steriles et ventres qui non genuerunt, et ubera quæ non lactaverunt (*Luc. xxiii*). » Tunc « incipient dicere montibus, cadite super nos; et collibus, operite nos. » Dies namque venturæ a Romanis obsidionis et captivitatis significat, de quibus superius inter alia discipulis ait: « Tunc qui in Judæa sunt fugient in montes (*Luc. xxi*), » etc. « Tunc, inquit, incipient dicere montibus, cadite super nos; et collibus, operite nos. » Denique et Josephus refert, insistentibus sibi Romanis, Judæos certatim cavernas montium et collium petisse speluncas, ita ut semetipsum testetur munitiore quodam destructæ urbis Jotopatæ in Spelæo cum quadraginta comitibus proditum, inventum, atque ab hostibus captum. Montes ergo qui sint, et insulæ quæ de locis suis motæ sunt, manifestioribus exprimit vocabulis dicendo, et reges terræ et principes et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus et liber absconderunt se in speluncis, et petris montium. Reges namque isti et principes ipsi sunt, de quibus et in psalmo scriptum est: « Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum et adversus Christum ejus (*Psal. ii*). » Hoc denique versiculo præmisso in Actibus apostolorum: « Con-

vernerunt enim, inquit, vere in civitatem istam adversus puerum sanctum tuum Jesum quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israel, facere quæ manus tua et consilium decreverunt fieri (*Act. iv*). » Montes isti propter superbiam, insulæ autem recte dicuntur propter profundam avaritiam. Non quidem in propria persona illi Herodes et Pontius Pilatus ad illud obsidionis malum pervenerunt, sed prius suum singuli receperunt judicium, verum quotquot tunc temporis inventi sunt potentes aut principes, Pharisei atque pontifices, eo modo quo jam dictum est, de locis suis moti sunt, eiciente illos Domino Jesu de templo suo et de loco suo flagello iracundiæ suæ, cadentes in ore gladii, ruente pariter illo suo templo et civitate super oculos ipsorum in combustione ignis, et ipsi qui supererant captivi in omnes gentes abducti. Interea frustra « dicebant montibus et petris, cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira agni. » Frustra, inquam, abscondebantur in montibus et in cavernis petrarum, frustra nihilominus spem habebant in Abraham, Isaac, et Jacob, Moyse quoque et cæteris patribus atque prophetis, montibus utique magnis, et viventibus petris. Nam illi non eos tunc protegabant, imo magis accusabant. Manifeste quippe illis Dominus de Moyse dicit: « Est qui vos accuset Moyses, in quo speratis (*Joan. v*). » Et hoc dixisse sine dubio illis competit, « abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni. » Nescire enim non poterant in conscientia truci quin Agnus quem occiderant, iterum viveret, et poteret irasceretur eis. Quoniam, inquit, venit dies magnus iræ ipsorum, et quis poterit stare? Dies iræ ipsorum, scilicet sedentis super thronum, et Agni, Patris et Filii, Domini, et Christi ejus, « adversus quem astiterunt et convenerunt principes isti, jam venit, et adhuc veniet (*Matth. xxiv*); » quia videlicet initia dolorum sunt omnia hæc: finis autem eorundem dolorum, finis inconsummabilis et consummatio infinita erit in gehenna. Sic enim de his in canonico Deuteronomii Deus ipse proclamat: « Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima (*Deut. xxxii*). » Et quis poterit stare? Vere nullus poterit stare, nullus poterit resistere. Bene autem illi erit quicumque pro eo quod non stetit aut resistit, tunc poterit iram fugere. Simile quid in eodem Hierosolymorum excidio juxta litteram factum est: « Appropinquante namque bello Romano et exterminio Judaicæ gentis, oraculo admoniti omnes, qui erant in provincia Christiani, longius discesserunt, ut ecclesiastica narrat Historia, et trans Jordanem sedentes manebant ad tempus in civitate Pella, sub tutela Agrippæ regis Judæorum, ejus in Actibus apostolorum mentio est, qui cum ea, quæ sibi obtemperare volebat, parte Judæorum, semper Romanorum imperio subditus agebat.

D CAP. VII.—« Post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque super ullam arborem. » Quo ergo iret, quo recederet cælum, de quo supra dixit, « et cælum recessit sicut liber involutus? » Illud quippe cælum, id est doctrina vel scientia cælestis, a Judæis recessit, dicentibus apostolis, qui et ipsi juxta Psalmistam, sunt cæli qui enarrant gloriam Dei sive firmamentum opera ejus annuntians (*Psal. xviii*): « Vobis quidem primum oportebat loqui Verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, et indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii*). » Quo iret cælum illud, et quomodo converteretur ad gentes? Quatuor namque

angeli stantes super quatuor angulos terræ, tenebant, inquit, quatuor ventos, id est, omnia regna mundi prohibebant veritatis prædicatores. Venti quippe hoc loco in bonam partem accipiuntur, et apostolos Christi sive universos significant prædicatores Evangelii. Unde et Psalmista dicit in laudibus nominis Dei : « Educens nubes ab extremis terræ, fulgura in pluviam fecit, qui producit ventos de thesauris suis (*Psal. cxxxiv.*) » Et est sensus : illos qui nunc sunt cœlum, de quo dixi, « omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo et in terra (*ibid.*), » id est, in perfectioribus et in minoribus sanctis, illos, inquam, apostolos sive apostolicos viros educens et elevans ab extremis terræ, id est, ab ea vitalitate in qua erant inter terrenos, et secundum possessionem temporalium, et secundum scientiam, tantum sæcularia appetentes, fecit esse nubes, officium nubium eis injunxit, ut pluerent abundantia prædicationis, et fulgurarent clarissima atque terribili comminatione judicii Dei, atque eosdem sic sublimavit, sic extendit secundum agilitatem intellectus, quomodo sublimiter producti volant venti, et hoc totum de thesauris suis, de donis suis, de occultis judiciis et consiliis suis. Ergo venti isti idem sunt qui et nubes, scilicet agiles et expediti, scientes et facundi prædicatores Evangelii. Porro, « quatuor angeli stantes super quatuor angulos terræ universa regna sunt, » quorum quatuor ista principalia hæc fuere, Babylonicum, Persicum, Macedonicum atque Romanum. Quatuor ista, imo universa terrarum regna, ventos prædictos tenebant, id est, tenere volebant, ne flarent super terram, neque super mare, neque super ullam arborem, id est, ne prædicarent fidem Christi in ullis provinciis, in aliquibus insulis, in ulla qualitate aut conditione hominum. Hoc prohibendo tenebant **407** ventos istos. Nec vero leviter aut parva intentione tenebant, sed legibus ac proscriptionibus publicis, et cunctis poenarum generibus adversus veritatis præcones propositis. Sed attende quid sequitur :

« Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi, et clamavit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ et mari, dicens : Nolite nocere terræ et mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. » Alter iste Angelus, ille est magni consilii Angelus, qui jam dictis apostolis suis, dicit : « Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii.*) » Iste ascendit ab ortu solis, videlicet illuminare his, qui sedebant in tenebris et in umbra mortis, ascendens ab inferis, resurgens ex mortuis, quæ resurrectio vere nobis ortus est solis, et ascendendo dicens illis : « Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*ibid.*) » Hunc talem, inquit, vidi habentem signum Dei vivi, id est, palam facientem ex verbis et operibus suis, quod sit Deus vivus, Filius Dei vivi, quod et Petrus videns

A et agnoscens, dixerat illi : « Tu es Christus Filius Dei vivi (*Matth. xvi.*) » Vere « Deus vivus et Filius Dei vivi, » qui mortuus quoque secundum carnem detineri a morte non potuit, sed resurrexit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat illum detineri ab eo (*Act. ii.*). Ab hoc signo debere illum cognosci, Apostolus quoque insinuat, cum dicit : « Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri (*Rom. i.*) » Nam quod vere Filius sit Dei vivi, ex eo maxime claruit, quod resurrexit a mortuis. Hoc signum habens voce magna clamavit quatuor angelis : « Clamavit, inquam, et clamantibus apostolis suis conclamavit, ita ut « in omnem terram exiret sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii.*) » Clamorem quippe vel sermonem eorum cooperando firmavit, sequentibus signis (*Marc. xvi.*). Audierunt illi angeli quibus datum est nocere terræ et mari, id est, senserunt virtutem insuperabilem evangelicæ prædicationis in universa regna mundi, quæ potentatu suo præfocabant omnia, nec ullum sinebant respirare pro libitu sui juris. « Nolite, inquit, nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. » Hoc dicere illis, est malam voluntatem eorum impedire ut quantumcunque insaniant vel noceant, atque tyrannizent, persequendo, proscribendo, occidendo, Dei tamen propositum præpedire vel avertere non valent, quominus eos, « quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis ejusdem Filii vocet, justificet et magnificet (*Rom. viii.*) » Signum vocationis atque justificationis, meritumque et spes futuræ magnificationis est, signari servos ejusdem Dei in frontibus eorum signo crucis quod olim fuit opprobrium et poena damnatorum, nunc autem decus et salus justorum. « Nolite nocere, » nolite impedire, o angeli potentes, o regna potentia, quatuor angulos sive partes terræ obtinentia, sed eousque inefficax potentatus vester, et vanus sit furor vester, eousque frivole vestræ leges et inanes sint sanctiones, universa mortium genera dictitantes, ut nihilominus signemus servos Dei nostri vexillo victoriosæ crucis, non tantum in abscondito cordium, sed etiam in aperto, in frontibus eorum. Servos Dei nostri, dixit Angelus iste, cum sit Deus, et habeat signum, id est, proprietatem Dei vivi, Deum omnium Deum suum esse profitens, quemadmodum dicit et in Evangelio apostolis suis : « Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum (*Joan. xx.*) » Et hic Dei nostri, et illic Deum meum dicit, videlicet pro humilitate assumpti hominis.

« Et audivi numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel. » Servorum Dei quicumque signantur in frontibus suis, revelata justitia Dei in Evangelio ejus, per magnam vocem hujus clamantis angeli, quamvis distinctio non sit, sive acceptio personarum (*Coloss.*

III), utrum Judæi sint an Græci, primum tamen locum obtinent Judæi, dicente Apostolo : « Gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum, Judæo primum, et Græco (*Rom. II*). » Contra illorum, qui istud signum Dei vivi non recipiunt, primi in damnationem Judæi sunt, dicente ipso in eodem loco : « Ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum, et Græci (*ibid.*). » Recte ergo et hic primo loco numerantur, « qui signati sunt Judæi ex omni tribu filiorum Israel, » et deinde, « post hæc vidi, inquit, turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis, » quas omnes Apostolus sub uno Græci vocabulo vult intelligi. Porro numeri hujuscentum quadraginta quatuor millium generationem sive compositionem, si rite perspicias, pulchrum tibi atque præclarum ex eo mysterium elucescit. Dicamus ergo aliquid quod forte simplicioribus minus planum sit aut intelligibile, sed causa præsens ita postulat, arithmeticis vero, qui maxime rationes roverunt abaci, rationabile atque jucundum continuo apparebit. Duodenarius qui numerus erat primorum filiorum Israel, ita disponitur, ut in deceno unitas, in singulari vero limite binarius constituatur. Ut autem isti duodecim primogeniti in totidem, id est, duodecim millia succrescant, unitas illa decena unum et alterum limitem transit, et in tertio consistit, et decem millia sunt. Item binarius singularis, qui conjunctus eidem decenæ unitati duodecim perficiebat, unum et alterum limitem transit, et in tertio consistit, et duo millia sunt. Quæ videlicet duo millia decem millibus jam dictis in secundo ab ejus limite constitutis connumerantur, et duodecim millia fiunt. Ita qui duodecim tantum erant filii Israel, jam in duodecim millia multiplicati, rursus duodecies multiplicantur, et fiunt « centum quadraginta quatuor millia. » Qui videlicet numerus ita disponitur, ut tribus limitibus distinguatur. Nam in centeno milleno unitas, in deceno milleno quaternarius, in milleno item quaternarius collocatur. Nota diligenter. Duodecim primi vel singulares, ut duodecim millia fiant, tres limites ascendunt; et eadem duodecim millia duodecies secundum eundem numerum filiorum Israel ducta, centum quadraginta quatuor millia faciunt; numerum videlicet tribus, ut jam dictum est, limitibus distributum. Quid ergo sanctam hujus revelationis gratiam intendere arbitramur, nisi id quod omnis legalis, prophetica, evangelica atque apostolica veritas testatur, nulli valere ad salutem quod sit Israel aut Abraham filius per carnem, nisi sit etiam filius ejusdem per eam, quæ non minus quam trium nominum confessione perficitur, fidem? Fidei namque confessio nunc revelatæ gratiæ tempore manifestas necessario exprimit personas Patris, et Filii et Spiritus sancti. Dudum autem in illa umbra Mosaicæ legis arcana professione significabatur totidem nominum paternorum in illo populo Dei, Deum Abraham, Deum Isaac, Deum Jacob pa-

lam consentibus atque invocantibus universis (*Exod. III*). Et nunc quidem in frontibus suis signantur servi Dei signaculo crucis et sanguinis Christi, in confessione nominis unius Dei Patris et Filii et Spiritus sancti, **408** tunc autem signabant postes domorum suarum sub jam dictis nominibus Abraham, Isaac et Jacob : unum Deum consentes ejusdem Dei auctoritate prædocti. Dixerat enim Moysi : « Hæc dices filiis Israel : Dominus Deus patrum vestrorum Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob misit me ad vos. Hoc nomen mihi est in æternum; et hoc memoriale meum in generatione et generationem (*ibid.*). » Quid ergo, inquam, in his taliter multiplicatis, taliterque dispositis intelligimus numeris, nisi ac si dicerentur servi Dei nostri, signati nostri ex Judæis sunt hi, qui non tantum secundum carnem sed et secundum fidem filii sunt Israel aut Abraham fidelis patris sui? « Non enim, inquit Apostolus, omnes qui ex Israel hi Israelitæ; neque quia semen sunt Abraham, omnes filii; sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine (*Rom. IX*). » Itaque hoc numero finito, innumerabilis significatur Ecclesiæ totius multitudo, quæ de patriarchis, vel prosapia carnis, vel fidei imitatione progenita est. Porro et in ordine isto nominum duodecim filiorum Israel, ratio mystica non deest; quia videlicet non secundum ordinem suæ generationis, quæ secundum carnem geniti vel nati sunt, hic dispositi inveniuntur: quod utique non per ignorantiam accidit, sed certi causa mysterii. Hoc ergo eodem sensu et eisdem quibus ante nos verbis tractatum est, hic perscribere non pigeat.

« Ex tribu Juda duodecim millia signati, » etc. Convenienter et a Juda inchoat, ex qua tribu ortus est Dominus noster; et Dan prætermisit, ex qua dicitur Antichristus esse nascendus, sicut scriptum est : « Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi ut cadat ascensor ejus retro (*Gen. XLIX*); » quia non ordinem terrenæ generationis, sed juxta interpretationem nominum virtutes Ecclesiæ decrevit exponere. Quæ a confessione et laude præsentis ad dexteram vitæ festinat æternæ. Hoc enim nomen Juda qui primus, et Benjamin, qui ultimus ponitur, sonant. Primus ergo Judas qui *confessio* sive *laudatio* interpretatur, ponitur; quia ante initia confessionis, culmen honorum operum nullus apprehendit, et nisi per confessionem renuntiemus actibus malis, non informamur rectis. Secundus Ruben qui interpretatur *videns filium*. In filiis opera designari testatur Psalmista, qui in beati viri benedictionibus inter cætera dicit : « Filii tui sicut novellæ olivarum. » Et infra : « Et videas filios filiorum tuorum (*Psal. CXXVII*). » Non enim qui timet Dominum, nisi genuerit filios nepotesque susceperit, non potest esse beatus, cum virgines fideles potior merces exspectet; sed in filiis opera, in filiis vero filiorum fructus operum, id est, mercedem designat

æternam. Post Judam vero Ruben, id est post exordia divinæ confessionis et laudis, perfectio sequitur actionis. Sed et quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei (*Act. xiv.*), post Ruben sequitur Gad, qui *tentatio* vel *accinctus* interpretatur. Post inchoationem enim boni operis, majoribus necesse est hominem tentationibus probari atque ad bella graviora succingi, ut fidei illius fortitudo comprobetur, dicente Salomone: « Fili, accedens ad servitum Dei, sta in timore, et præpara animam tuam ad tentationem (*Eccli. ii.*) » Item Psalmista: « Præcinxisti me, inquit, virtute ad bellum (*Psal. xvii.*) » Et quoniam beatificamus eos qui sustinuerunt sufferentiam (*Jac. i.*), ideo post Gad Aser, id est *beatus*, ponitur, congruo satis ordine. Beatus enim vir qui suffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Quia vero hujus beatitudinis fida promissione securi non angustantur; sed spe gaudentes, in tribulatione patientes, cum psalmographo decantant: « In tribulatione dilatasti me (*Psal. iv.*) », et item: « Viam mandatorum tuorum eucurri, cum dilatares cor meum (*Psal. cxviii.*) », et cum matre beati Samuelis exultantes dicunt: « Dilatatam est os meum super inimicos meos, quia lætata sum in salutari tuo (*1 Reg. ii.*) », propterea Nephthalim succedit, quod est latitudo. Sed et ipsum Manasse sequitur, qui interpretatur *oblitus* sive *necessitas*. Cujus nominis mysterio monemur, ut tentationum præsentium angoribus edocti, ea quæ retro sunt obliscentes (*Philip. iii.*), sic in ea quæ ante sunt secundum Apostolum extendamur, ut carnis curam non in desideriis, sed sola necessitate humanæ conditionis astricti faciamus (*Rom. xiii.*). De qua Psalmista meliora suspirans ait orans: « De necessitatibus meis eripe me (*Psal. xxiv.*) » Huic supponitur Simeon, id est, *audivit tristitiam*, vel *nomen habitaculi*; ut etiam qualitate hujus vocabuli evidentius judicaret, et quid hic habendum, et quid sit salubriter expectandum. Illis enim habitaculi cœlestis gaudium dabitur, quorum hic animus fructuosa poenitentia contristatur, quibus et dicitur: « Tristitia vestra vertetur in gaudium (*Joan. xvi.*) » Proinde Levi subnectitur, id est *additus*. In quo intelligimus sive eos qui in temporalibus æterna mereantur, sicut Salomon dicit: « Redemptio animæ viri propriæ divitiæ (*Prov. xiii.*) »; sive illos qui Dei sequendo consilium percipiunt in hoc sæculo centuplicia cum tribulationibus, in futuro autem sæculo vitam æternam. (*Matth. xix.*) His et quod scriptum est, convenit: « Qui addit scientiam addit et laborem (*Eccli. i.*) » Nam sancto Job ad hoc tribulationum acerbitas addebatur, ut probato præmiorum merces amplior redderetur. Unde non immerito Issachar ei ordine recte succedit, qui interpretatur *merces*; quia, sicut docet Apostolus, « non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (*Rom. viii.*) »; « fructuosius quippe pugnatur, ubi merces certa speratur. Hæc autem in habitaculo

A fortitudinis Deus operatur et perficit, quod dicitur Zabulon, quando virtus in infirmitate perficitur, et corpus quod ab inimicis putatur infirmum, et per ejus materiam animo quoque inferre nituntur interitum, Deo confortante experiantur invictam (*1 Cor. xii.*). Augmento succedente felici, quod vocabulum Joseph indicat, gratiarum videlicet addendo dona designans, sive de talentorum dupla redhibitione usuras commodi spiritalis intelligas, sive in his quæ voliva fidelium religione Redemptori Deo redduntur, accipias. Atque ut hos omnes, quos et ordo, et interpretatio nominum hic significative positos indicat, in futuro judicio ad dextram Christi regis æterni futuros intelligas (*Matth. xxv.*), Benjamin, ut prædixi, postremo loco supponitur, id est *filius dexteræ*, tanquam ipse finis sit ordinis, cum novissima inimica destructa morte felicitas hæreditatis æternæ donabitur electis (*1 Cor. xv.*); sive unusquisque fidelium filius dexteræ jure dicatur, seu omnis Ecclesie cœtus, de qua canimus, « astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate (*Psal. xlii.*) » Sciendum quia de tribu Dan nasciturus est Antichristus, juxta illud Jacob: « Fiat Dan coluber in via » et cætera usque, « cadat ascensor ejus retro (*Gen. xlix.*) » Ejicitur itaque ex hoc loco Dan, ut ostendatur Antichristus ex omni numero ejiciendus sanctorum. Imo sicut iste de hoc catalogo spiritali est ejectus, sic omnes Israelitæ, qui non ex fide, sed tantum ex carne sunt Abrahamæ, ab omni numero et certu filiorum et hæreditate ejusdem patris Abrahamæ sive Israel extorres judicantur.

« Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis, stantes ante thronum, et in conspectu Agni amicti stolis albis, et palmæ in manibus eorum, et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedet **409** super thronum, et Agno. » Omnes isti conservi sunt et fratres eorum, quibus supra datæ sunt stolæ albæ (*Apoc. vi.*), dictumque est ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec implerentur conservi et fratres eorum qui interficiendi sunt, sicut et illi: « Sunt enim isti amicti stolis albis. » Dicit autem postmodum unus de senioribus: « Illi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt et unde venerunt? » Et subjungit: « Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni. » Sunt ergo illi qui ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis, filii Abrahamæ, filii sanctorum patriarcharum, cum dicantur et sint fratres illorum sanctorum piorum. Et recte. Nam et Apostolus dicit de illo patre sanctorum Abraham: « Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei quæ est in præputio, ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur et illis ad justitiam, et sit pater circumcisionis, non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed et his qui sequuntur vestigia fidei, quæ est in præputio

patris nostri Abrahamæ (*Rom. iv.*) » Sed jam dicta hic paulo diligentius percurramus. « Vidi, inquit, turbam magnam quam dinumerare nemo poterat. » Numerus sanctorum in Scripturis bifariam intelligitur, alias quidem pro multitudine ipsorum, alias autem pro multiplici profectu virtutum. Pro multitudine ipsorum, ut illic: « Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur (*Psal. cxxxviii.*) » Non quod plures sint quam arena, sed idem est ac si dicat: Non paucos, sed multos assumam; et ad modum rei numeratæ et bene custoditæ eos custodiam. Pro multiplici incremento virtutum sive beatitudine, ut illic: « Notum fac mihi, Domine, finem meum; et numerum dierum meorum qui est, ut sciam quid desit mihi (*Psal. xxxviii.*) » Non quod ibi plures sint dies, sed una tantum continentior quam simul omnes dies, ubi est spatiositas interminabilis, numerus non transitorius, sed status vitæ permanentis et æternus. Secundum utrumque modum turbam illam dinumerare nemo poterat. Nam et pluralitate sua hi qui jam sunt cum eis, qui novissima persecutione Antichristi martyres stolas atque victoriæ palmas accepturi sunt, soli Deo numerati vel numerabiles sunt, et quam multorum dierum sint, de quibus et alibi in consolatione justi dicitur: « Longitudine dierum implebo eum (*Psal. xc.*) » æstimari non potest, quippe ubi numerus infinitus est. « Ex omnibus, inquit, gentibus, et tribubus, et populis, et linguis. » Gens et tribus hoc differunt, quod una gens multas tribus habet. Gens enim est multitudo ab uno principio orta, sive ab alia natione secundum propriam collectionem distincta; sicut ab uno Jacob vel Israel una gens Israelitica, quæ duodecim tribus habebat. Romana autem gens in triginta et quinque curias, quæ nomine alio, quamvis non proprie, tribus appellantur, dispertita erat. Porro populus aliquando pro gente, aliquando pro unius tantum civitatis habitatoribus poni solet. De linguis hoc sciendum, quia, quamvis prius gentes et tribus, atque populos, ac deinde linguas posuit, non ex gentibus linguæ, sed ex linguis gentes exortæ sunt. In initio quot gentes, tot linguæ fuerunt. Deinde plures gentes quam linguæ; quia ex una lingua multæ sunt gentes exortæ. Sunt autem tres linguæ sacræ, Hebræa, Græca, Latina, quæ in toto orbe maxime excellunt. His enim tribus linguis super crucem Domini a Pilato fuit causa ejus scripta (*Joan. xix.*). Unde et propter obscuritatem sanctarum Scripturarum, harum trium linguarum cognitio necessaria est; « ut ad alteram recurratur, si quam dubitationem nominis vel interpretationem sermo unius linguæ attulerit. Igitur jam non gloriari licebit carnali Judaismo vel circumcissione carnis, in eo quod scriptum est primitus: « Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus (*Psal. lxxv.*) » quia « ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis » (ecce sunt) in quibus notus sit Deus; in quibus magnum et victoriosum sit nomen ejus. « Stantes ante thro-

A num et in conspectu Agni amicti stolis albis, et palmæ in manibus eorum. » Nimirum hæc statio ante thronum vel ipse thronus ille est, de quo Daniel cum præmississet: « Aspiciebam donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit, » subinde dixit: « Thronus ejus flamma ignis; rotæ ejus ignis accensus. » Item: « Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei (*Dan. vii.*) » Non quidem istis talibus et taliter stantibus thronus ille flamma est ignis urentis, nisi tantum ignis illuminantis; sed profecto illis qui occiderunt, flamma erit ignis urentis sive liquefacientis, quemadmodum Psalmista dicit: « Sicut cera fluit a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei (*Psal. lxxvii.*) » Quid enim istis est ante thronum stare, nisi hoc ipsum quod illis superioribus sub altare Dei clamare? Nempe et isti stantes, et illi clamantes idem prospiciunt, idem judicium et vindictam sui sanguinis exposcunt. Stantes autem ante thronum, stabant etiam in conspectu Agni. Nihil verius. Etenim cum Deo Patre in eodem throno sedet hic agnus a dextris ejus. Nam hoc ipsum est quod ibidem Daniel loquitur: « Aspiciebam ergo in visu noctis; et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit; et in conspectu ejus obtulerunt eum; ei dedit et potestatem, et honorem, et regnum (*Dan. vii.*) » etc. Bene quoque ita stantes amicti sunt stolis albis; subauditur sanguine agni dealbati, ut videlicet illi cui astant similes sint. Nam vestimentum ejus, ait idem qui supra, quasi nix candidum; et capilli capitis ejus quasi lana munda (*ibid.*). — « Et palmæ, inquit, in manibus eorum. » Quia nimirum quatuor angelos supradictos, id est, quatuor principalia regna mundi, vicerunt, et ipsis volentibus nocere reluctantibus, et omni conatu resistantibus, nihilominus signati sunt, et signum Dei vivi in frontibus suis acceperunt. Unde per pugnam quatuor ventorum, post excursum quatuor bestiarum, ait idem qui supra, « venit Antiquus dierum (*ibid.*) » et judicium dedit sanctis excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti: « Palmæ ergo in manibus eorum, » et ipsæ palmæ florentes, interim crescunt, donec penitus interficiatur bestia quarta, aliarum quoque bestiarum penitus omnis ablata sit potestas, tandemque ultimum sedeat judicium, regnumque, et potestas, et magnitudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi, singulis stolis quas nunc habent in illa corporum gloriosa resurrectione duplicatis. « Et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum et Agno. » Perditio et mors quæ per unum hominem in hunc mundum intraverat, in omnes homines pertransierat, quia in eo omnes peccaverunt. Sed sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, ita, inquit Apostolus, per unum Christum damnatio et mors peccati, præstans vitam æternam (*Rom. v.*)

Recte ergo memores sancti, quod in primo homine peccaverint, et per peccatum ejus mortui fuerint, gratia autem Dei per Jesum Christum salvi facti sunt, confitentur et dicunt: « Salus, » subauditur, **410** quia salvati sumus, « Deo nostro, » non nobis attribuatur, « et Agno, » id est Filio Dei, per cujus sanguinem in salutem recuperati sumus.

Et omnes angeli stabant in circuitu throni; et seniorum, et quatuor animalium, et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: Amen. » Sicut turbæ magnæ ex omnibus gentibus, tribubus, et populis, et linguis, numerus nemini comprehensibilis est, ita et hic, et superius, ubi primum Agnus librum accepit (*Apoc. iii*), angelorum numerus definitus non est, de istis jam illic dictum est, quia et si non per ipsum redempti sunt, quia non perierant, attamen per divinitatem ejus conditi sunt, et per sanguinem ejus, ut Apostolus quoque testis est, nobis conciliati, sive pacificati sunt (*Coloss. i*), et instauratus est hominibus [cœtus] numerus ipsorum, qui diminutus fuerat per ruinam angelorum apostatarum. Ergo qui « ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes, Amen: » congratulatio est beatorum beatis et beatificatis, sive recuperatis illis qui perierant congaudentium. « Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, et honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen. » Septem sunt voculæ, benedictio, sapientia, claritas, gratiarum actio, honor, virtus, fortitudo. Solet autem septenario numero designari universitas, tam apud sæculares philosophos quam apud ecclesiasticos, ergo et hic quidquid laudis, quidquid glorificationis aut jubilationis concipere potest mens aut proferre, quæcunque illa est lingua angelorum, sub istis voculis, non dubitamus ab illis beatis spiritibus Deo nostro declamari, pro sanctis omnibus, quia mortui fuerant, et revixerunt; perierant, et inventi sunt.

« Et respondens unus de senioribus, dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, et unde venerunt? Et dixi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Illi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine agni, ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus. » Cum hæc hujusmodi dictio, qui sunt, et unde venerunt, non responsio sit, sed interrogatio sive percontatio, recte tamen respondisse dicitur, videlicet eo quod ad respondendum intendat, id est, ut ideo interroget, ut cum attentum ipsa interrogatione fecerit, tunc demum respondeat. « Hi sunt, inquit, qui venerunt de tribulatione magna. » Vere ex magna tribulatione omnes sancti venerunt, cujus videlicet tribulationis causa vel initium fuit originale peccatum (*II Tim. iii*). Omnes enim qui extunc pie vivere voluerunt, tribulationem sive persecutio-

nem passi sunt. Verumtamen in illa tribulatione insignius atque splendidius, veluti aurum in camino ignis, martyres fulserunt, de quibus continuo subjungit, dicens: « et laverunt stolas suas in sanguine Agni. » Nam et si universa Ecclesia sanguine Christi mundata est ab omni delicto, multo magis isti mundati atque candidati sunt, qui adeo communicaverunt sanguini Christi, ut suum quoque sanguinem funderent pro Christo.

Ideo sunt ante thronum Dei, videlicet quia mundi sunt, quia candidi sunt, quia in stolis albis spectabiles et gratiosi incedunt, ideo familiares assistunt, ideo læti aspicientem aspiciunt, et dulcedine pleni atque ineffabiliter occupati, ejus quem vident, mutuos ab intritu ejus aspectus avertere non possunt. Nec vero dubium, quin præsentia sua clament idem ante thronum, quod subtus altare piorum animæ interfectorum: « Usquequo, Domine, non judicas et vindicas sanguinem nostrum? » (*Apoc. vi*) « Et serviunt ei die ac nocte in templo ejus. » Die ac nocte, id est in æternitate serviunt, sive ministrant, ut Daniel ait, « millia millium ministrabant ei (*Dan. vii*), » non utique laborioso sive servili ministerio, sed jucundo atque liberali amoris æterni tripudio. Hic enim dum vivitur, servitus sive ministerium Dei labor et opus est, ibi autem servitus Dei laboris præmium, et servitutis merces est. « In templo ejus, » inquit Christus; omnis illa patria templum Dei est, sanctuarium Dei est, Sanctum sanctorum est, quo nihil nisi mundum admitti potest. Hic quidem dum vivitur, in templum Dei, ubi nomen ejus invocatur, nihil immundum admitti debet, in illud autem templum Dei non manufactum, ubi facies conspicitur, nihil immundum admitti potest. « Et qui sedet super thronum, habitat super illos. » Et in ipsis, et super ipsos habitat, qui sedet super thronum; nam ipsi et domus, et thronus ejus sunt. In ipsis habitat, tanquam vita ipsorum; super ipsos habitat, tanquam ornamentum et gloria ipsorum.

« Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus æstus, quoniam Agnus qui in medio throni est, reget eos, et deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. » Pene eisdem verbis, et eodem sensu Isaias loquitur: « Non esurient, neque sitient amplius, et non percutiet eos æstus et sol, quia miserator eorum reget eos, et ad fontes aquarum potabit eos (*Isa. xlix*). » Nam et quod ille dixit: « Ecce isti de longe venient, et isti ab aquilone et mari, et isti de terra australi (*ibid.*), » hoc est quod hic dicit: Turbam quam vidit ex omnibus esse gentibus tribubus, et populis, et linguis. Item, quod cum dixisset Dominus: « Nolite timere eos qui corpus occidunt, » statim adjunxit: « et post hæc non habent quid faciant (*Luc. xii*), » hoc magnifice hic amplificat, cum dicit: « Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus æstus, » fuit enim quondam in pote-

state persecutorum, sive homicidarum illorum, ut sancti esurirent atque sitirent, ut æstu afficerentur, et gelu, et circumcumbentes, ut Apostolus ait, in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis, et cavernis terræ (*Hebr. xi.*) Verum hoc jam in potestate illorum amplius non erit, ut faciant. Sed et illa esurie laudabili, et bona siti, quam hic sancti habebant, de qualibus et Dominus: « Beati, inquit, qui esuriunt, et sitiunt justitiam, non esurient aut sitient amplius, nam ibi saturabuntur et inebriabuntur (*Matth. v.*) » Denique isti fontes aquarum, ad quos deducet eos Agnus, qui regit eos, illi sunt fontes, sive ille fons atque torrens, quem prospiciebat Psalmista, cum diceret: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ (*Psal. xxxv.*) » Quis hæc explanare sufficiet? quis digne hæc tractabit, aut exponet? imo quis ista sensu percipiet? Qualem aut quantum Scriptura laborat intimare nobis divinæ charitatis affectum, dicendo: « Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum? » Desicimus in hac admiratione, et quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (*Isa. lxiv; I Cor. ii.*) »

[CAP. VIII.] « Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo quasi media hora. » Quando is qui ascendit in cælum, et sedet a dextris Dei, veniet ad judicandos vivos et mortuos, tunc sigillum septimum solvetur, quia Scripturarum non parvum aut leve momentum adimplebitur. Exempli gratia: De illa die judicii Sophonias propheta dicit: « Juxta est dies **411** Domini magnus, juxta est et velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriae dies tenebrarum et caliginis, dies

A nebulae et turbinis, dies tubæ et clangoris, super civitates munitas et super angulos excelsos. Et tribulabo homines, et ambulabunt cæci, quia Domino peccaverunt. Et effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpora eorum sicut stercora. Sed et argentum eorum, et aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini. In igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus in terra (*Sophon. i.*) » Hæc et hujusmodi, quæ passim leguntur in Scripturis, tunc adimplebuntur, et tunc finis erit, quia tunc consummabuntur omnia. Ait ergo: « Factum est silentium in cælo quasi media hora. » Silentium quippe hoc loco recte quietem illam significare intelligitur, de qua Psalmista loquitur: « Terra tremuit et quievit, cum exurgeret in judicio Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ. » Præmisit enim: « De cælo auditum fecisti judicium (*Psal. lxxv.*) » more prophetico pro futuro tempore ponens præteritum. Et est sensus: Quando de cælo veniens, auditum facies judicium, dicendo justis: « Venite, benedicti Patris mei (*Matth. xxv.*) » etc, tunc terra tremuit, et quievit, id est, impii timebunt, et desinent male operari. Sed et sancti qui nunc sub altari Dei clamant, ut supra scriptum est, dicentes: « Usquequo, Domine, non judicas et vindicas sanguinem nostrum (*Apoc. vi.*) » tunc quiescent, finemque ponent suo clamori, quia tunc factum erit, tunc judicatum erit, interfectoribus eorum undique eliminatis, ut ultra interficere non possint. Hujusmodi silentium sive quietem in cælo, id est, in cælesti Ecclesia sine fine futuram, silentium illud significabat. Quod autem ait, « quasi media hora, » et ad significationem satis est, jam dictæ pacis et quietis, et ad disjunctionem valet eorum, quæ præmissa sunt, et eorum quæ sequuntur; quia videlicet jam nunc ab alio exordio mysteriorum sive revelationis, ordo recapitulatur

LIBER QUINTUS.

« Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei, et datae sunt illis septem tubæ. Et ecce alius angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum in manu sua. » Sicut vere dixit Christus, quia persecutores corpus occidunt, sed animam occidere non possunt (*Matth. x.*), sic vere dixit Christi Apostolus, quia « laboro usque ad vincula, sed verbum Dei non est alligatum (*II Tim. ii.*) » Ecce enim laborante isto Christi discipulo usque ad exilia, et in angusta secundum corpus clauso insula, verbum Dei liberum atque expeditum liberam ejus animam per ampla ducit sæculorum spatia, tota amplitudine dilatata, ut per annorum millia, per omnium fere Scriptura-

D rum quasi multa miliaria, digestas operum Dei rationes mysticas coram se conspiciat. Ducit ac reducit a primis usque ad novissima, a novissimis usque ad priora sæcula, videlicet ab ultimi sigilli apertione, quod in novissimo die aperiendum erit, usque ad primam tubam quæ post diluvium personuit ad destructionem peccati, ad astruendum quod cura esset Deo de peccatis hominum, et quod omnes in novissimo die judicaturus sit. Operosum atque perpulchrum est ostendere de Scripturis, ubi, quando vel quomodo quisque angelorum istorum tuba cecinerit, quæ tertia pars terræ ignea grandine combusta sit, qui mons magnus in mare missus, et quæ tertia pars

maris sive creaturae mortua sit, quae tertia pars flaminum amara facta, vel in absinthium versa sit, quae vel cujus solis aut stellarum tertia pars percussa et obscurata fuerit, quis puteus abyssi, et quomodo illum stella de caelo cadens, aperuerit, unde fumus ascendit, et locustae exierunt, qui quatuor angeli alligati in flumine magno Euphrate, sed ad vocem jubentis Dei soluti, quod ultimum sit Vae, et quae voces dicentium: « Factum est regnum hujus mundi Domini nostri et Christi ejus, et regnabit in saecula saeculorum: » operosum est, inquam, certis et locis Scripturarum ostendere haec omnia, novissimum magni judicii diem, claris testimoniis praecurrentia.

Præterea jam hic sciendum, quia quando plagæ jam dictæ fieri cœperint, ad fidem sive confirmationem futuri judicii Dei, simul quoque misericordiae preparatio non defuit, quæ judicium illud fugientibus semper præsto est, et omnibus occurrit. Pulchre ergo ubi dictum est, « et vidi septem angelos, et datae sunt illis septem tubæ, » antequam aliquis illorum tuba caneret; « ecce, inquit, alius angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum, » etc. Iste namque angelus, sive angeli istius actus vel habitus, misericordis atque fidelis pontificis Christi sacerdotium designat, quod ibi jam figurari cœptum est, ubi angeli tuba, et plagæ fieri cœperunt, quod sermonis nostri sequentia pro posse declarabunt. Itaque sicut in præcedentibus septem libri sigillis absolutis, spiritum intellectus, sic in istis septem angelorum tubis, et in illo alio angelo thuribulum habente, spiritum consilii operatum esse sive operari agnoscimus. Unde post cantum tubæ sexti angeli, levat manum suam in caelum fortis angelus, jurans per viventem in saecula **412** saeculorum, quia in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei. Mysterium namque hoc loco idem est quod secretum consilium. Et hoc vere magnum fuit consilium magni Dei, quod ultimum judicium per ignem futurum non ita repente aut ex improvise voluit evenire, sicut illud anterius judicium per aquam factum, sed multa præmisit ad idem judicium pertinentia, per quæ non dubitaretur esse futurum, socia ubique misericordia pro illis, quos pœnitentiam agere vel acturos esse prævidit ante ipsum judicium. Habentes ergo in hac recapitulatione magnam misericordiae atque judicii materiam, unde grandis sermo jure nobis sit, nisi quia imbecilles sumus ad dicendum, primum de misericordiae instrumento loquamur, secundum talem hujusce angeli actum vel habitum. Res ipsa jam postulare videtur, ut primo inquiramus, quis esse secundum suam personam testimetur iste angelus; deinde cujus figuram gestet, sive quem significet, dicemus, juxta sensum, quem publicus sanctae Ecclesiae jamdudum commendavit usus. Omnium quidem angelorum pium atque benignum esse studium circa genus humanum, multa commendant sanctarum testimonia Scripturarum, ut exempli gratia illud evangelicum: « Dico vobis, gaudium erit

A coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente (*Luc. xv.*). » Illi congaudentes redemptioni nostrae, nato Domino magna multitudine solemnizantes atque persultantes « gloriam in altissimis Deo, et in terra pacem hominibus bonae voluntatis (*Luc. ii; Matth. ii.*), » decantando annuntiant et annuntiando decantant: ipsi resurgente Domino, eodemque ascendente in caelo (*Act. i.*), in albis vestibus apparentes, salutis nostrae festivitatem concelebrant, et celebrandam fidei nostrae intimare festinant. Verumtamen præ omnibus Michael atque Gabriel coram Domino pro nobis sunt, propter nos satagunt, et in nostrum eunt atque veniunt adiutorium, sicut testatur utrumque, Vetus scilicet et Novum Testamentum. Nam in Veteri Daniel audivit vocem dicentis sibi: « Gabriel, fac intelligere istam visionem (*Dan. viii.*) » Virum istum, qui Gabrieli loqui præcepit, ut Danielem faciat intelligere visionem, Judæi Michael autumant. Consequenter autem, quia visio de præliis erat regumque certaminibus, imo regnorum successionibus, Gabriel, qui præpositus est præliis huic officio mancipatur. Gabriel enim in nostra lingua vertitur *fortitudo* vel *robustus Dei*. Unde et eo tempore, quo erat Dominus nasciturus, et indicturus bellum dæmonibus, et triumphaturus de mundo, Gabriel venit ad Zachariam et ad Mariam (*Luc. i.*), et postea in psalmis de Domino legimus triumphante: « Quis est iste rex gloriae? Dominus fortis et potens, Dominus fortis ipse est rex gloriae (*Psal. xxiii.*) » De hoc in alia visione idem propheta: « Adhuc, inquit, me loquente in oratione, ecce vir Gabriel quem videram in visione a principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini et docuit me (*Dan. ix.*) » Porro ubi populo prospera promittuntur, et propitiatio vel expiatio necessaria est, Michael dirigitur, qui interpretatur, *quis sicut Deus?* Hinc est illud. « Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus, et ecce Michael unus de principibus primis venit in adiutorium meum (*Dan. x.*) » Itemque post pauca: « Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis, et nemo est adjutor meus in omnibus his nisi Michael princeps vester est (*ibid.*) » Denique cum dicit: Nisi Michael particeps vester est adjutor meus, subaudiendum est, ad rogandum Deum pro vobis, ad offerendas Deo orationes vestras. In Novo autem Testamento, et Gabriel annuntiandae Dominicæ incarnationis fungitur officio (*Luc. i.*), et Michael princeps in prælio contra diabolum secundum hanc ipsam Apocalypsin declaratur. Nam « factum est, inquit, prælium magnum in caelo, Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone (*Apoc. xii.*), » etc. Cum igitur omnium, ut jam dictum est, angelorum circa nos homines pium sit benevolentia pervigili studium, multo maxime de istis hoc sentiendum est, quos utriusque, Veteris scilicet, et Novi Testamenti tam celebre per nomina sua tantis negotiis designat præconium. Sed et istorum tam excellentium maximus nobis est Michael, quippe qui et illius alterius testimonio pri-

ceps noster et dicitur et est, princeps in prælio, princeps in orationis suffragio, usque ad finem sæculi princeps iste principatur populo Dei, testante eodem angelo, qui et supra cum diceret Danieli : « In tempore illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui, et veniet tempus, quale non fuit ex eo ex quo gentes esse cœperunt, usque ad tempus illud (*Dan. xii*). » Pro filiis populi tui cum dicitur Danieli, nos ipsos recte intelligimus, quia nimirum et nos, quicumque ex fide Abraham sumus, cum Daniele et cum omnibus non tantum carnis, sed et fide Abraham filii unus populus auctoritate Scripturarum et dicimur et sumus (*Rom. iv*). His itaque testimoniis astipulantibus, veraciter agnoscimus et dicimus, hunc angelum, qui tali schemate stetit juxta aram templi, Michaellem esse archangelum principem nostrum, et istum cunctis retro sæculis antequam nasceretur nobis de Virgine puer, qui dicitur et est magni consilii Angelus; ante, inquam, scilicet ex quo gentes cœperunt, ex quo credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam (*Gen. xv*), istum stetisse pro filiis populi illius, eorumque fuisse adiutorem non dubitamus. Ex quo credidit Abraham Deo, ut jam dictum est, et reputatum est ei ad justitiam, « iste angelus stetit juxta aram templi habens thuribulum aureum in manu sua. » Nondum significationem stantis attigimus, de qua postmodum dicturi sumus, sed adjutorii ejus quo populum priorem in propria persona adjuvit princeps, actus commemorare intendimus. Quam ergo juxta aram templi, vel cujus templi juxta aram illum stetisse intelligimus? Nimirum templum Dei sanctum, sancta universalis Ecclesia est, et hujus templi ara sive altare Christus est. Quomodo in templo manufacto visibile altare omnimoda dignitate religionis præeminet, sic in Ecclesia sua Deus et homo Christus, divina simul et regia majestate præpollet. Quomodo juxta aram hujusmodi iste angelus stetit? Ubi primum ara ipsa in templo suo fundata est; ubi Christus per fidem in cordibus patrum repositus est credentium huic verbo : « Et in semine tuo benedicentur omnes gentes (*Gen. xxi*), » quod utique semen Christus est, extunc angelus iste gentis illius princeps factus est, et idcirco recte juxta aram stetisse dicitur : quia propter hujusmodi fidem tutor et adjutor illi populo datus est. « Stetit ergo, inquit, habens thuribulum aureum in manu sua. » Thuribulum aureum fides illorum erat sancta, fides pura, fides aurea, videlicet multis tribulationibus eorundem super terram peregrinantium, velut aurum in camino ignis probata. Hanc illorum fidem tanquam thuribulum habebat in manu sua, scilicet ipsam habens pro illis justitiæ causam, ad impetranda Dei beneficia. Unde et sequitur :

« Et data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum. » Quid per incensa velit intelligi **413** ipse exposuit dicendo, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum. Er-

go incensa quæ illi data sunt, sanctorum orationes sunt. Quid autem orabant sancti illi, quorum isto angelus in tali ministerio princeps erat, sicut prophetica veritas astruit! Quid orabant, vel pro quare orationes maxime faciebant! Plenæ quidem sunt divinæ paginæ clamoribus magis quam orationibus illorum qui non nisi in necessitate et temporali salute Deum invocare noverunt. Exempli gratia : « Mortuus est rex Ægypti, et ingemiscentes filii Israel propter opera vociferati sunt ad Dominum. Ascenditque clamor eorum ad Dominum pro operibus et audivit gemitum eorum (*Exod. ii*). » Item : « Iratus est Dominus contra Israel, tradidit eos in manus illius, servieruntque ei, et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatores et liberavit eos (*Judic. iii*). » Plenæ, inquam, sunt divinæ paginæ hujusmodi clamoribus illorum. Sed nunquid hi soli clamores, universæ illæ orationes sanctorum, et universa incensa fuerunt quæ isti angelo data sunt? Si nihil aliud adoraverunt, ergone orationes illorum, incensa vocari, et ante altare sive ante thronum in conspectu Dei adoleri dignæ fuerunt? Igitur orationes sanctorum Patrum sive Patriarcharum quæ hic incensa digne vocari meruerunt, illæ fuerunt quas effundebant propter Christum, propter adipiscendum ejus adventum magno patri Abraham repromissum, ut in ipso benedicerentur cum omnibus gentibus sive cognationibus terræ (*Gen. xxi*), atque absolverentur ab illa primæ prævaricationis maledictione. Hoc maxime David sanctus in Psalmis patenter intendit, quos orando canit, quippe qui et pro ipsa intentione tantæ dignitatis judicat easdem orationes suas, ut in persona ejus, cujus adventum suspirat, plerosque psalmos proferat, quod ipse sensus eorum indubitanter attendentibus indicat. Exempli gratia : « Deus, laudem meam ne tacueris, etc. » Pro eo ut diceret : Deus, laudem Christi Filii tui ne tacueris, « quia os peccatoris et os dolosi super eum apertum est. Locuti sunt adversus illum lingua dolosa, et sermonibus odii circumdederunt eum, et expugnaverunt eum gratis (*Psal. cviii*). » Proinde hæc et hujusmodi incensa vere esse non ignorans quodam loco cum dixisset : « Domine, clamavi ad te, exaudi me ; intende voci meæ cum clamavero ad te ; » subjunxit continuo : « Dirigatur oratio mea, sicut incensum, in conspectu tuo (*Psal. cxl*). » Et est sensus : Hoc fac, ut oratio mea sit directa, non in conspectu hominum, qui sospitatem corporis et divitias orare et similia, directam putant esse orationem, sed in conspectu tuo, in beneplacito tuo, quod idem est ac si diceret : Hoc fac me orare quod orandum est. Sequitur ergo :

« Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo. » Fumus incensorum suavissima est affectio sanctorum precum, quæ sic ex fide per dilectionem operante dulcescit, et coram Deo consurgit, quomodo ab igne cremante dum liquescit incensum, fumum creat odoriferum, sursum naribus patulis sensum inspirans insin-

suavitatis. Illuc usque pulchra gradatione hujusmodi fumus ascendit. De orationibus sanctorum ad manum angeli, de manu angeli, coram Deo ascendit. Quid deinde?

« Et accepit angelus thuribulum et implevit illud de igne altaris, et misit in terram. Et facta sunt tonitrua, et voces, et fulgura, et terræmotus magnus. » Hoc thuribulum aureum fumus incensorum, hoc manus angeli mediantis impetravit, ut de igne altaris pleno thuribulo mitteretur in terram, et fierent « tonitrua, et voces, et fulgura, et terræmotus magnus. » Hoc, inquam, ut manifestius dictum sit, aurea sanctorum patrum fides emeruit, ut tanta fierent in gente illa signa atque prodigia, quibus contrita est Ægyptus, Pharo submersus cum curribus suis et equitibus suis, filiis Israel per medium mare transeuntibus (*Exod. xiv*), utque fieret in monte Sinai quod scriptum est : « Jam advenerat dies tertius, et mane inclaruerat, et ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, et nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementer perstrepebat, timuitque populus qui erat in castris (*Exod. xix*). » Hoc respiciens Moyses homo Dei, salvo sacratiore intellectu, dum benediceret filiis Israel dixit : « Dominus de Sina venit, et de Seir ortus est nobis. Apparuit de monte Pharôn, et cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex (*Deut. xxxiii*). » Igneam legem dixit, ne dubites per ignem quem angelus iste misit in terram, recte legem debere intelligi. Et quid est lex ignea, nisi lex spiritus Dei, qui per ignem solet significari, conscripta : et contra peccata perseverantia zelo fortissimo fervida? Quod autem iste ignis manu angelica in terram missus sit, quod ista lex ignea per angelos administrata sit, Stephanus protomartyr in Actibus apostolorum patenter edicit : « Et occiderunt, inquit, eos qui prænuntiabant de adventu Justi, ejus vos nunc proditores et homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, et non custodistis (*Act. vii*). » Quid hoc testimonio manifestius? « Legem, inquit, in dispositione angelorum accepistis. » Apostolus quoque ad Galatas scribens dicit : « Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen, cui repromiserat ordinata per angelos in manu mediatoris (*Galat. iii*). » Qua in manu vel ejus mediatoris? In manu nimirum mediatoris Angeli magni, qui nunc mediator Dei et hominum est, homo Christus Jesus; hunc enim et jam dictus protomartyr in Actibus apostolorum patenter innuit dicendo : Hunc Moysen Deus principem et Redemptorem misit cum manu Angeli qui apparuit illi in rubo (*Act. vii; Exod. iii*). Et Malachias propheta manifestius exprimit, quis vel quantus sit Angelus iste, cum dicit : « Et statim veniet ad templum suum Dominator quem vos queritis, et Angelus testamenti quem vos vultis (*Malach. iii*). » Itaque quomodo angeli, quorum in dispositione sive ordinatione, promissio ad Abraham, et Isaac et Jacob facta est, et lex data est,

A plures fuerunt, iste qui auctoritate prophetica princeps illius populi dicitur fuisse, archangelus Michael in tanto negotio nullatenus defuisse credendus est. Nam etsi illic de suæ personæ manifestis indiciis tacet, alias non tacet. Denique « cum esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos et vidit virum stantem contra se, et evaginatum gladium tenentem, perrexitque ad eum, et ait : Noster es, an adversariorum? Qui respondit : Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, et nunc venio (*Josue v*). Sane quod dixit, « sed sum princeps exercitus Domini, » non sufficiens fuisset descriptio personæ hujus Michaelis archangeli, nisi supplevisset ipsa quam supra diximus auctoritas prophetalis, qua dixit ille alius angelus, « et nemo est adiutor meus in omnibus iis nisi Michael princeps vester (*Dan. x*). » Itemque alibi : « In tempore, inquit, illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui (*Dan. xii*). » Multa sunt nimis et plura, quam ut præsentis loco commemorare patiatur tenor propositi nostri, quæ per ministerium principis hujus facta sunt, sicut Scripturis sacris continentur, ex quibus omnibus magnus iste princeps, quia per ipsum disposita sunt, sortitus est nomen Michael, quod interpretatur **414** *quis sicut Deus?* Quid enim aliud hoc nomine innuitur, nisi quia qualia per ipsum facta sunt, nemo facere possit nisi Deus? Hoc denique et Psalmista perspicuus : « Quis Deus, inquit, magnus sicut Deus noster? Tu es Deus qui facis mirabilia (*Psal. lxxvi*), » etc. Sciendum tandem quia angelus isto non in re, sed tantum in significatione mediator fuit. Nam idem Apostolus, ut supra meminimus, dixit, « quia lex propter transgressores posita est, donec veniret semen cui repromiserat ordinata per angelos in manu mediatoris (*Galat. iii*). » Et alibi dicit : « Unus Deus et unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (*I Tim. ii*); » significatione ergo qualiter mediator fuerit, id est qualiter mediatorem Dei et hominum secundum hanc visionem significaverit, jam dicendum est : « Venit, inquit, angelus et stetit ante altare, habens thuribulum aureum in manu sua. » Angelum esse Christum Dei Filium : angelum, id est nuntium magni consilii (*Isa. ix*). Hunc esse vel dici non solum prophetica, verum etiam legalis auctoritas astruit, cum ad Moysen Deus dicit : « Ecce ego mittam Angelum qui præcedat te, et custodiat in via, et introducat in locum quem paravi. Observa eum et audi vocem ejus, nec contemnendum putes, quia non dimittet cum peccaveris, et est nomen meum in illo (*Exod. xxiii*). » Nam Angelus, in quo debeat esse nomen Dei, id est, qui Deus aut Dominus jure debeat dici, unus et solus est Deus, Christus Dei Filius. Hic, inquit, venit, videlicet in hunc mundum, per incarnationis mysterium. Nam et ex eo quod sic venit, et voluntatem Patris nobis annuntiavit, angelus dicitur et est. « Veniens autem stetit ante altare, habens thuribulum aureum in manu sua. » Quomodo stetit ante altare, nisi præsto-

se exhibens ad subeundum opus obedientiæ spontaneæ? Cum enim tanquam Deus manu sua se tueri posset, tanquam homo infirmum se inveniri et teneri passus est, dixitque orans ad Patrem: « Mi Pater, si possibile est transeat a me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu (*Matth. xxvi, Luc xxii*). » Itaque non se defendens stetit ante altare, videlicet tanquam ovis ductus ad immolandum, et non aperuit os suum (*Isa. liii*). Taliter astitit, auream in manu sua habens thuribulum; scilicet, apparens in conspectu Ecclesiæ factus ipse thuribulum, ut super altare crucis thuribulum suum aureum, id est, corpus immaculatum et de Spiritu sancto conceptum, offerret Patri pro nobis. « Et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare, quod est ante thronum. » De orationibus sanctorum obtulit incensa. Ipsi enim libavit Ecclesia preces suas, dicens: « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (*Psal. cxi*). » Accepisse autem de orationibus sanctorum idem dicitur et obtulisse, quia per ipsum omnium possunt preces ad Dominum suaviter pervenire. Et ascendit fumes incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo, Christo Domino se hostiam suavitatis offerente compunctio cordis sanctorum acceptabilis facta est, quæ ab igne nascens intimo, sicut fumes solet excitare lacrymas, et accepit angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris, bene thuribulum igne plenum inducit. « Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum (*Joan. iii*). » Quod proprie de Christi humanitate novimus adimpletum, « in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (*Coloss. ii*). » Et misit in terram. Sic et Dominus in Evangelio: « Ignem, inquit, veni mittere in terram (*Luc. xii*). » — « Et facta sunt tonitrua, et voces, et fulgura, et terræmotus. » Tonitrua, cominationes supernæ; et voces, id est exhortationes; et fulgura, id est splendores miraculorum; terræmotus, ut quibusdam insequentibus, quibusdam vero sequentibus: iis dicentibus bonus est, illis autem non, sed seducit turbas (*Joan. vii*). Nunc ad ordinem recurramus. Diximus supra, quia sicut in præceptis præcedentibus, septem libri sigillis absolutis, spiritum intellectus, sic in istis septem angelorum tubis, et in illo alio angelo thuribulum habente, spiritum consilii operatum esse sive operari agnoscimus, ipsum tamen Dei consilium in eo magnum et mirabile fuisse vel esse, quod ultimum iudicium per ignem futurum, non repente, aut ex improvise voluit evenire, sicut illud alterius iudicium per aquam factum; sed multa præmisit ad idem iudicium pertinentia, per quæ non dubitaretur futurum esse, socia ubique misericordia, pro illis quos poenitentiam agere vel acturos esse prævidit ante ipsum iudicium. Cum igitur angelus iste staret, ut supra jam dictum est, datus in principem Abrahamæ et semini ejus, sumpto thuribulo paratus ad suscipienda orationum incensa, ad impetranda pro illis misericordiæ suffragia.

A « Tunc et septem angelis septem tubæ datæ sunt, et paraverunt se ut tuba canerent. » Videlicet ad intonandum iudicium adversus peccata gentium, quæ sub eodem tempore vias suas ingredi cœperunt. Tubæ, inquam, illis datæ sunt, videlicet ad excitandum orbem terrarum, ut pugnaret pro Deo adversus insensatos, ut per quæ peccabant, per ipsa et punirentur (*Sap. v*). « Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis, mista in sanguine, et missum est in terram, et tertia pars terræ combusta est, et tertia pars arborum combusta est, et omne fenum viride combustum est. » Primi angeli vel primæ tubæ cantus, clamor ille fuit, de quo Dominus ad prædictum patrem Abraham taliter locutus est: « Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam, et videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam (*Gen. xviii*). Denique ab angelis nobis deputatis, quotidie die noctuque Domino factori nostro opera nostra nuntiantur. Si ergo magnum sit opus quod agimus, dum annuntiat ipsa annuntiatio quasi cantus tubæ est, quasi magnus clamor. Sive per grande peccatum sive oratio sit vehemens, ante Deum clamor est. Nam qui dixit: « Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, ipse alio loco dicit: Vidi afflictionem populi mei, et clamorem ejus audivi (*Exod. iii*). » Canente ergo tuba primi angeli, facta est grando, » etc. Quando vel quomodo hoc factum sit, cui incognitum est?

C « Pluit enim Dominus super Sodomam et Gomorrhæ sulphur et ignem, et subvertit civitates has, et omnem circa regionem, universos habitatores urbium, et cuncta terræ virentia (*Gen. xix*). » Denique terræ, arborum atque feni nomine, homines subintelligendi sunt, cum bene nota Scripturarum auctoritate. Terræ, ut exempli gratia, cum Deus dicit: « Quia pulvis es, et in pulverem reverteris (*Gen. iii*), » sive, terra es, et in terram ibis. Et alibi: « Quid superbis, terra et cinis? (*Eccli. x*). » Arborum, cum idem Dominus dixit: « Non est arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala, faciens fructum bonum (*Matth. vii; Luc. vi*). » Feni, cum idem Dominus dixit per prophetam.

D « Clama: Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni. Exsiccatum est fenum, et cecidit flos, verbum autem Domini manet in æternum (*Isa. xl*). » Ergo terra, arbores, fenum viride, homines Sodomitæ cupidi, elati, luxuriosi, imo libidinosi fuerunt. Sed cur tertia pars terræ sive arborum, id est, hominum dicti sunt? videlicet ob duplicem causam, quia et de stirpe Cham, et impænitentes fuerunt: genus **415** quippe Cham recte tertia pars hominum dicitur, et est, quia nimirum tres erant filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, et Japhet. Porro Cham ipse est pater Chanaan, de cujus posteris Sodomitæ disseminati sunt, sicut scriptum est: « Per hos disseminati sunt populi Chananeorum, facti sunt termini Chanaan venientibus a Sidone Geraram

usque Gazam, donec ingrediaris Sodomam et Gomorrhā, et ad Amam, et Seboim usque Lesa (*Gen. x*). Ergo natura, id est, genere sive natione tertia pars, id est, de tertia parte hominum erant, cum essent de stirpe maledicti Chanaan unius ex posteris Cham, dicente patre: « Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis (*Gen. ix*). » Hæc una est causa, ob quam Sodomitæ tertia pars terræ, sive tertia pars arborum recte dicantur. Alia est causa, quia sicut jam dictum est, impœnitentes fuerunt, peccatum suum prædicantes nec abscondentes (*Prov. xxi*). Unde hactenus iis qui lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis, cur damnentur a Deo Iudice, causa redditur hujusmodi: « Quia peccatum suum, inquit, sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt (*Isa. iii*). » Impœnitentes namque ita pars tertia hominum sunt, ut justi qui digne prædicare debeant, et peccatores qui audiunt, et ad prædicationem illorum convertuntur, salvare non dubitentur animas suas, et sola quæ superest, impœnitentium pars sine dubio mittenda sit in gehennam.

« Et secundus angelus tuba cecinit, et tanquam mons magnus igne ardens, missus est in mare, et facta est tertia pars maris sanguis; et mortua est tertia pars creaturæ, quæ habent animas, et tertia pars navium interiit. » Tunc secundus angelus tuba cecinit, quando mortuo rege Ægypti, ingemiscentes filii Israel propter opera, vociferati sunt ad Dominum, ascenditque clamor eorum ad Deum pro operibus, et audivit gemitum eorum: « Canente autem hac tuba, tanquam mons, inquit, magnus igne ardens missus est in mare. » — « Recordatus est enim, inquit Scriptura, fœderis, quod pepigit Deus cum Abraham, Isaac, et Jacob, et respexit super filios Israel, et liberavit eos (*Exod. i, iii*). » Quomodo liberavit eos? « Extende, inquit, manum tuam super mare, et revertantur aquæ ad Ægyptios, super currus et equites eorum. Reversæque sunt aquæ, et operuerunt currus et equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant in mare, ne unus quidem superfuit ex eis (*Exod. ii, iv*). » Ergo tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare, scilicet Pharaon cum curribus suis, exemplar superbix diabolicæ. Montis namque nomine superbia; ignis ardentis eorumdem, scilicet Pharaonis et Ægyptiorum, designatur invidia. Nam de superbia illorum Jethro quoque cognatus Moysi cum dixisset: « Benedictus Dominus qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, et de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Ægypti, » continuo subjunxit: « Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos, eo quod superbe egerint contra illos (*Exod. xviii*). » Porro invidiæ suæ ignem urentem ipse satis indicat Pharaon, cum dicit in initio: « Ecce populus filiorum Israel multus, et fortior nobis est, venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur (*Exod. i*). » Maris nomine gentes hic significantur, quemadmodum et in psalmo cum dicit:

A « Et transferentur montes in cor maris (*Psal. xlv*). » Idem est enim, ac si diceretur, dum a Judæis in medium gentium transibunt apostoli. Navium quoque nomine vita hominum transitoria designatur, quemadmodum et in Job: « Dies mei, inquit, transierunt, sicut naves poma portantes (*Job. ix*). » Itaque et hic per tertiam partem maris sive navium, sicut supra, per tertiam partem terræ atque arborum, tertia pars hominum intelligitur recte, scilicet progenies Cham; Ægyptii namque de Mesraim, uno ex posteris Cham, exorti sunt. Scriptum quippe est: « Filii autem Cham, Chus et Mesraim, et Phur, et Chanaan, » ac deinceps: « At vero Mesraim genuit Ludim, et Ananim et Laabin, et Neptuim, et Phetuisim, et Chessuim, de quibus egressi sunt Philistiim, et Capturim (*Gen. x*). » Quod ex isto, scilicet Mesraim, Ægyptii quoque, ut jam dictum est, orti sunt, antiquiores tradunt. Psalmista quoque patrem ejus Cham, patrem Ægyptiorum fuisse astruit, cum dicit: « Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham (*Psal. lxxvii et civ*), » id est ubi filii Cham, filii Noe habitant. Aliam nihilominus ob causam Ægyptii tertiâ pars fuerunt, videlicet quia et ipsi impœnitentes fuerunt, adeo ut cum coram illis signa et prodigia multiplicarentur, ipsi amplius indurarentur. Oderant enim filios Israel, et invidabant eis, et idcirco, ut proprium est odientium atque invidentium, quanto plura videbant pro eis signa fieri, quæ gloria illorum erat, tanto duriores efficiebantur, augmentum per singula signa capiente magnitudine odii. Hoc prævidens ipse Dominus dicebat ad Moysen: « Ego indurabo cor ejus, et non dimittet populum (*Exod. vii*). » Quod idem est ac si diceret: Ego quidem signa coram eo faciam, sed hæc illi ad nihil aliud valebunt, nisi ut odientis crescat invidia, invidentis augetur odium. Impœnitentes ergo erant, et cum, ut supra dictum est, tres sunt partes hominum, alii quippe justi, alii pœnitentes, alii impœnitentes sint, isti, quia de impœnitentibus erant, de tertia parte erant. Quod autem hic dicitur, quia « tertia pars maris facta est sanguis, » quoniam mare, ut supra jam dictum est, gentes significat: quod, inquam, tertia pars maris, et tertia pars quæ habebat animas mortua est, patenter ad illud spectat quod percussit aquam fluminis coram Pharaone et servis ejus (*Exod. vii*), quæ versa est in sanguinem, et pisces qui erant in flumine, mortui sunt, et jumenta quoque igne et grandine combussit (*Exod. ix*). Unde et Psalmista: « Convertit aquas eorum in sanguinem, et occidit pisces eorum. » Ac deinceps: « Et tradidit grandini jumenta eorum. » Item: « Viam fecit semitæ iræ suæ, et non pepercit a morte animabus eorum, et jumenta eorum in morte conclusit. » Et rursus: « Qui percussit primogenita Ægypti, ab homine usque ad pecus (*Psal. lxxvii et civ*). » Jam ergo secundum litteram tertia pars hominum, id est genus Cham, unius ex tribus filiis Noe, secundo percussa est. Historicæ namque per-

cussiones ostendere magis intendimus.

« Et tertius angelus tuba cecinit. Et cecidit de cœlo stella magna ardens tanquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum, et nomen stellæ dicitur absinthium. Et facta est tertia pars aquarum absinthium, et multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. » Fluminum quoque nomine gentes significantur, ut illic : « Elevaverunt flumina fluctus suos, a vocibus aquarum multarum (*Psal. xcii*), » quod est dicere : Inimicæ gentes elevabunt tanquam fluctus quasdam commotiones suas, scilicet minas, verbera et cætera talia ; et hoc facient a vocibus aquarum multarum, id est, propter voces prædicantium Evangelium Christi, sive propter clamosas accusationes multorum, cum populari tumultu dicentium (*Act. xvii*), novæ religionis cultores, suorumque exterminatores advenisse deorum. Porro tertia pars gentium, sicut jam dictum est, genus erat Cham. Igitur tunc tertius angelus tuba cecinit, quando post quadraginta annos ab exitu filiorum Israel de **416** Ægypto, completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, et cæterarum gentium sive regnorum Chanaan. Quod et patientia Dei exspectans, cum dixisset ad Abraham : « Scito prænosces quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, » et cætera, ita subjunxit : « Ne dum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus (*Gen. xv*). » Itaque canente tuba tertia, id est, istorum quoque clamore ascendente ad Deum, eo quod perseveranter peccando iniquitates suas adimplerent, tempusque esset ut jam terra illos evomere deberet.

« Cecidit, inquit, de cœlo stella magna ardens tanquam facula. » Stella ardens tanquam facula, id est, ira Dei magna de cœlo cecidit super gentes illas ; ira, inquam, Dei nobis stella, illis tanquam facula. Nobis enim lucet ira Dei, et ad cognitionem proficit ejusdem Dei, quæ illos tanquam facula consumpsit, ita ut furore suo arderent, et nullam misericordiam quærent, neque se victoribus traderent. Nam sic scriptum est : « Non fuit civitas, quæ se traderet filiis Israel, præter Hevæum, qui habitat in Gabaon. Omnes bellando cepit Josue. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel, et caderent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut prædixerat Dominus Moysi (*Josue xi*). » « Et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum, » id est, in illas gentes, quæ sicut jam dictum est, de tertia erant parte hominum, scilicet, de genere Cham. Item ob aliam causam de tertia erant parte hominum, videlicet quia impœnitentes erant ; nam tres partes ibi maxime distinctæ apparuerunt, justorum scilicet quod erant filii Israel propter Dei cultum : pœnitentium, ut erat domus Raab meretricis, quæ nuntios filiorum Israel suscepit (*Josue ii*), de qua et scriptum est : « Raab vero meretricem et domum patris ejus atque omnia quæ habebat, fecit Josue vivere, et habitaverunt in me-

A dio Israel, usque in præsentem diem (*Josue vi*). » Porro impœnitentium pars ipsi erant, quippe et magna Dei quæ in Ægypto et deinceps facta fuerant, æque ipsi audierant, et inde, illa inquit, elanguerunt omnes habitatores terræ ; sed non, ut ipsa et domus ejus, ad pœnitentiam conversi sunt.

« Et nomen, inquit, stellæ dicitur absinthium. » Absinthium Græcum nomen est herbæ, quæ gustu amarissima est, suavis odore, temperamentum corpori præstans, cujus contusa folia succo suo vomitum extorquent, et auferendis doloribus vel contusionibus corporum utilissima comprobantur. Huic recte comparatur, ejusque nomine nuncupatur ira illa vel sententia Dei, quæ super gentes illas venit, ita ut evomeret eos de terra, et quasi malis humoribus ejectis, revelato pectore liberaretur. Sic enim de illis ipse loquitur : « Omnes execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, et polluerunt eam. Cavete ergo et ne vos evomat cum paria feceritis, sic evomit gentem quæ fuit ante vos (*Levit. xviii et xx*). » Recte ergo, ut dictum est, stella illa cadens, id est, sententia Dei super gentes illas veniens, dicitur absinthium, quæ talem talemque necessarium terræ illi fecit vomitum. « Et facta est tertia pars aquarum absinthium, et multi homines mortui sunt, quia amaræ factæ sunt. » Facta est absinthium, id est, demonstrata est esse amarissima, nimiumque pernicioosa filiis Israel eorundem cohabitatio gentium, « et multi ex eis mortui sunt, de aquis, » id est de gentibus illis, quia « amaræ factæ sunt ; » videlicet sicut prædixerat Deus ipse Israeli denuntians per Moysen : « Cave ne unquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, qui tibi sint in ruinam. Non in eas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cum fornicatæ fuerint cum diis suis, et adoraverint simulacra eorum, vocet te quispiam, ut comedas de immolatis (*Exod. xxxiv*), » etc. Non enim audierunt prohibentem Dominum, sed biberunt aquas amaras multi, et mortui sunt, id est, commisti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum.

« Et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum, ut obscuraretur tertia pars eorum, diei non luceret pars tertia et noctis similiter. » Elevata est manus percutientis a tertia parte terræ, maris atque fluminum, ad solem, lunam et stellas, et percussa est tertia pars eorum, id est, a genere Cham tertia, ut jam sæpe dictum est, parte hominum sive gentium, terram amantium, semetipsos amarificantium, et semper in vitiis et peccatis defluentium, ad ipsum genus Sem, ad ipsum semen Abraham, ad ipsam stirpem Jacob. Nam sicut illi qui Deum non quærent, qui cœlum non suspiciunt, propter hoc ipsum terra sunt, mare sunt, flumina sunt, sic contra semen vel filii Abraham, sol sunt, luna sunt, stellæ sunt. Sol videlicet propter Christum verum

solem, semen unum eidem Abrahamæ repromissum. Luna propterea, quia ecclesia sunt. Stellæ, propter divisivam, quam habuerunt singuli superni luminis gratiam. Quod prospiciens Moyses : « Et estis, inquit, hodie sicut stellæ cœli plurimi (Deut. 1). » Noverat quippe et scripserat Deum dixisse ad Abraham : « Suspice cœlum, et numera stellas si potes ; » moxque subjunxit, « sic erit semen tuum (Gen. xv). » Amplius autem ad comprobandum quod sub nominibus solis, lunæ ac stellarum, gens illa sive patres et matres, singulique filii gentis illius recte debeant intelligi, illud testimonium vel solum sufficit : « Vidi, inquit Joseph, quasi solem et lunam, et stellas undecim adorare me. » Quod cum patri suo retulisset : « Quid, inquit ille, sibi vult hoc somnium quod vidisti ? num ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram ? (Gen. xxxvii.) » Igitur « quartus angelus tuba cecinit, » id est murmuratio filiorum Israel in deserto præsentem angelo qui præcedebat eos in columna nubis, nimium concitata, usque ad aures Domini pervenit. Unde Moyses : « Accedite, inquit, coram Domino ; audivit enim murmur vestrum (Exod. xiii). » Diu tuba illa personuit, diu aures Dei cantus ille horrissonus moleste tetigit. Quapropter permotus ipse dicebat Moysi : « Vade, descende, peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Ægypti : recesserunt cito de via quam ostendisti eis (Exod. xvi). » Deinde tunc aures ejusdem Domini tuba illa molestissime tetigit, quando reversis exploratoribus et detrahentibus terræ quam inspexerant apud filios Israel, vociferans omnis turba flevit, et murmurati sunt contra Moysen et Aaron cuncti filii Israël, dicentes : « Utinam mortui essemus in Ægypto, et non in hac vasta solitudine. Utinam pereamus, et non introducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, et uxores et liberi nostri ducantur captivi (Num. xiv), » etc. Tunc profecto percussa est tertia pars solis illius, lunæ illius, stellarum illarum : « Juravit enim in ira sua, si introibunt in requiem meam (Psal. xciv). » — « Vivo ego, inquit, omnes homines qui viderunt majestatem meam, et signa quæ leci, non videbunt terram pro qua juravi patribus eorum. » Ac deinceps : « Vivo ego, ait Dominus, sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac jacebunt corpora vestra, omnes qui murmurati estis a viginti annis et supra, et murmurastis contra me, **417** non intrabitis terram super quam levavi manum meam ut inhabitare vos facerem, præter Caleph filium Jephone, et Josue filium Nun (Num. xiv). » Notum est ex sacris historiis, quomodo disperierint, quibus adhuc pro causis disperditi sint, ita ut alios terra vivos absorberet, alios ignis egressus a Domino interficeret, alios gladius concideret (Num. xvi). Vita et fine suo palam fecerunt, quod et ipsi quoque de tertia parte essent. Non quidem secundum carnis progeniem de tertia parte generis humani erant, id est de genere Cham, acut supra memorati Sodomitæ, sicut Ægyptii,

A sicut Chanaanæ, sed secundum imitationem de eadem parte erant, testante Deo, cum tali Israeli per prophetam loquitur : « Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa. » Amorrhæus quippe et Cethæus fuere de genere Cham, et filii Chanaan. Ergo tertia pars isti fuerunt, ut putabatur, solis, lunæ, et stellarum, id est, populi sanctorum : revera autem tertia pars, id est, ad tertiam partem pertinentes hominum sive gentium, partem Cham, partem Chanaan.

Ita factum est, ut diei non luceret hæc pars tertia, et noctis similiter. Semen illud Abrahamæ sive gens Israelitica, quo respectu sol, et luna, eodem erat dies clara, et nox lucida. Dies clara, videlicet pro consanguineo sibi Christo patribus repromisso, sole æterno. Nox lucida, pro rerum temporalium eventu bono, terræque Chanaan possessione promissa, et regno terreno multis mirabilium Dei signis illustrato. At illi infideles murmuratores, quicunque in superbia Deo detraxerunt, et ob hoc ore Dei dicti sunt multitudo pessima. Exempli gratia, cum dixit : « Usquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me (Num. xiv) ? » Neque in futura vita Christum solem, neque in præsentem vitam temporalem videre meruerunt patrum hæreditatem. Itaque diei similiter et noctis pars ista, quæ putabatur diei esse et noctis lucidæ, eum potius ad illam, ut jam dictum est, tertiam partem pertineret, in qua Chanaan reputatus est, non luxit, non clarificata est, sed tenebrosam post memoriam reliquit.

C « Et vidi, et audivi, vocem unius volantis aquilæ per medium cœli, dicentis voce magna : Væ, væ, væ habitantibus in terra, de cæteris vocibus angelorum trium, qui erant tuba canituri [cantaturi]. » Aquila hæc volans et prænuntia, sacra Scriptura est. Notandum quod præcedentes quatuor percussiones nulla aquila prænuntiavit, quia videlicet Sodomitis, quod cœlesti igne vel sulphurea pluvia perendi : Pharaoni et Ægyptiis, quod in mari Rubro perituri ; Amorrhæis, quod completis iniquitatibus suis puniendi, et a terra sua forent evomendi, nulla scriptura, nulla lex scripta cominata est aut prædixit. Tantummodo per legem naturalem judicati et damnati sunt. Similiter et murmuratores filii Israel, quorum corpora prostrata sunt in deserto, eandem murmurationis et rebellionis suæ pœnam quam passuri essent, scriptura prædicente vel per indicium scripturæ non audierant ; quippe, qui et ante murmurare cœperunt, quam scriptura condita vel scripta esset lex, antequam saltem priores tabulæ decem præceptorum digito Dei scriptæ essent, quæ ipsæ factæ sunt ante scriptam legem, væ illi populo incumberebat. Verbi gratia, cum dixisset Dominus pro reatu vituli quem fecit Aaron : « Cerno quod populus iste duræ cervicis sit, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos (Exod. xxxii). » Cumque non dimitteretur stante Moyse in confractio, id est, in nimia mentis humilitate in conspectu ejus, ait tandem : « Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum (ibid). » Lex, inquam, non-

dum scripta, aut certe recitata fuerat, et ideo nec istud vae prænuntiasset scribitur hic volans aquila. Tria vae, quae supersunt, sancta Scriptura prænuntiavit. Primum videlicet quo filii Israel in eo passi sunt quod peccantes Domino traditi sunt in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos, et tribulaverunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum. Secundum quod pertulerunt in eo quod in captivitate ducti sunt, et quatuor regnorum, scilicet Babylonii, Persici, et Macedonici, atque Romani fortitudinem imperiosam propter peccata sua miserabiliter sustinuerunt, quorum quartum, scilicet Romanum imperium bestia terribilis atque mirabilis et fortis nimis, et dentes ferreos habens magnos, comedit eos atque comminuit, et reliqua pedibus suis conculcavit (*Dan. B VII*). Tertium erat vae, ultimum iudicium, quando tam ipsi, quibus scripta est lex, quam et omnes gentes condigna recipient, qui videlicet « quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt; et quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur (*Rom. II*). » Hæc, inquam, tria priusquam fierent, Deus per suam scripturam enuntiare voluit, et ideo recte per volantem aquilam hic tertio pronuntiatur vae, « de cæteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canituri. » Et quibus vel qualibus vae? Habitatibus, inquit, in terra, id est eis quos omnino ne sursum aspiciant, detrahit terra, detinet affectio terrena. Et recte sancta Scriptura volanti aquilæ assimilatur; aquilæ, inquam, volanti per medium cælum, quia videlicet tota ejus intentio sursum tendit, et terrena despiciit, soli justitiæ, qui est Christus, claros et apertos oculos infligens, et per publicum, utpote irreprehensibilis et honesta, tota cum libertate procedens.

[CAP. IX.] Et quintus angelus tuba cecinit, et vidi stellam de cælo cecidisse in terram, et data est illi clavis putei abyssi, et aperuit puteum abyssi, et cætera usque « vae unum abiit. » Hoc unum vae magnum et prolixum, magna et multa breviter et mirabiliter replicat, mala variæ servitutis filiorum Abrahæ ludibria, quod scilicet post mortem Josue peccaverunt Domino servientes Baalim, et Astaroth, et ob hoc tradidit eos in manus Chusanrasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis; quod iterum fecerunt malum in conspectu Domini, et ob hoc confortavit adversus eos Eglon regem Moab, servieruntque ei decem et octo annis (*Judic. III*); quod rursus addiderunt facere malum, et tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui et vehementer oppressit eos per viginti annos (*Judic. IV*); quod inde fecerunt malum, et ideo tradidit eos in manus Madian septem annis (*Judic. VI*); quod iterum dimiserunt Dominum, et non colebant eum, et ideo iratus tradidit eos in manus Philistinim et filiorum Amon (*Judic. X*). Postquam ab illis longo duello contusi tandem per virtutem victoriosi regis David ita sunt liberati, ut humiliaret Philistæos, et cæteras gentes in circuitu, sicut scriptum est: « Et tulit David frenum tributum de manu Phil-

stinorum, et percussit Moab (*II Reg. XII*) et cætera, eo processit iniquitas ipsorum, ut scinderentur decem tribus a domo David et templo Domini, vitulos aureos sibi fabricantes, primi hæretici, et universæ exemplum hæreticæ perversitatis (*III Reg. XII*). Nunc jam litteræ ordinem prosequamur: « Et quintus, inquit, angelus tuba cecinit, et vidi stellam de cælo cecidisse in terram. » Tunc profecto ille quintus angelus tuba cecinit, quando impleta est veritas Dei, quæ dixerat Moysi: « Ecce tu dormies cum patribus tuis, et populus **418** iste consurgens fornicabitur post Deos alienos in terra ad quam ingreditur, ut habitet in ea. Ibi derelinquet me, et irritum faciet fœdus quod pepigi cum eo (*Deut. XXXI*). » Item: « Ego enim, inquit Moyses, scio contentionem tuam, et cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me, et ingrediente vobiscum semper contentiose egistis contra Dominum, quanto magis cum mortuus fuero. » Ac deinceps: « Novi enim quod post mortem meam inique ageris, et declinabitis cito a via quam præcepi vobis (*ibid.*). » Tunc, inquam, « quintus angelus tuba cecinit, » quando nuntiatum est omnia scienti Deo quod post deos alienos fornicaretur Israel. « Et vidi, inquit, stellam de cælo cecidisse in terram. » Stella ista, quæ de cælo cecidit, diabolus est, cui propheta dicit: « Quomodo de cælo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris (*Isa. XIX*). » Et notandum quod hujusmodi stellam non dixit: Vidi cadere, sed vidi cecidisse. Jamdudum quippe ceciderat et per terram repebat, quando hæc fieri cœperunt, quæ præsentis loco ista visio mystica replicat. Quando ille cecidit, nullus hominum erat qui videret, præter illum qui in Evangelio suo loquitur, dicens: « Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem (*Luc. X*). » Qui enim hæc dicit homo Christus, prius erat Deus, quam homo fieret, prius quam angelus ille, stella illa, sive lucifer ille caderet, imo priusquam angelus aut creatura aliqua fieret. Bene ergo non ait: vidi cadere, sed vidi cecidisse. « Et data est ei clavis putei abyssi, et aperuit puteum abyssi. Et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ. » Summam breviter mystica significatione tangit causæ vel originis, quæ idololatricæ vel omnis hæreseos initium fuerit. Nam « data est illi clavis putei abyssi, » id est, permissa est potestas sive facultas angelo illi, qui in veritate non stetit, omnis mendacii fundamentum nullum habentis, nec enim alicui rei innititur existenti. Ideo bene mendacium quod loquitur ex propriis, et ejus pater est (*Joan. VIII*), puteus dicitur abyssi, videlicet infinitæ profunditatis: quia, sicut jam dictum est, rerum existentium fundamentum non habet, nihilque ei subest, loquitur enim quod non est. Hunc talem puteum abyssi aperuit miseris loquens hominibus, et dicens, se Deum esse, suadensque sese in simulacris pro Deo colendum. « Et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ. » Ascendit, inquam, videlicet etiam usque ad sapientes sæculi, quos obscuravit. De quibus et Apostolus dicit:

« Sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt (*Rom. 1*), » etc. Et tunc fumus ejusmodi sicut fumus dicitur fornacis magnæ, quia videlicet sicut fumus non nisi ex subjacente igne fit, sic non nisi ex præcedente causa cupiditatis sive concupiscentiæ nascitur cæcitas mentis, sive obscuratio cordis insipientis. « Et obscuratus est sol et aer de fumo putei. » Ad id perventum est, propter quod et casum stellæ, et apertionem præmiserat putei abyssi fumantis. Sol namque et aer ille, ut supra jam dictum est, erat Israel. Sol propter patres vel patrum fidem, ex quibus Christus sol justitiæ secundum carnem; aer vero propter susceptam exinde ejusdem fidei illuminationem. Hic post mortem Josue obscuratus est, ut dimitteret Dominum Deum patrum suorum, et sequeretur deos alienos, deosque populorum qui in circuitu habitabant (*Judic. 11*). Suscitavit illis iudices Dominus, qui liberarent eos de vastantium manibus. Sed nec illos audire voluerunt fornicantes cum diis alienis, et adorantes eos. Sol ergo et aer de fumo putei obscuratus est. Quid deinde?

« Et de fumo exierunt locustæ in terram. » Locustæ de fumo exierunt, quia videlicet propter fumum erroris et stultitiæ qua obscurati sunt, hostes illis suscitati iudicio divino emerunt Mesopotamii et Moabitæ, Chananæi et Madianitæ, simulque Amaleciti, Philistiim, et filii Amon. Dicit enim de illis quodam loco Scriptura sic: « Ipsi enim, et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum et camelorum, quidquid tetigerant devastantes (*Judic. 6*). » Non utique vane aut sine pondere instar locustarum dixit; sed quia revera multitudines ejusmodi ad malum exultantes, levitate animi et corporis, tanquam totidem locustas satientes intuetur et irridet is qui habitat in cælis, providens illis cito futurum quod per quemdam Sapientia ejus dicit: « Florebit amygdalus, et impinguabitur locusta (*Eccle. 12*). » Quod idem est ac si dicat: Qui nunc viridis et rectus incedit, et tanquam locusta salit, canescet, et curvus vix incedere incipiet, habensque crura tumentia, nequaquam ut nunc levis et gesticulosus in saltum sese excutiet; locusta namque impinguatur, dum transacta levi juventute crura tumescunt, ut fieri solet senibus. « Locustæ ergo exierunt, » id est, hostes Israeli propter peccata multiplicati sunt. « Et data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ. » Scorpio vermis potius quam animal, aut serpens armatus aculeo, et ex eo Græce vocatur, quod cauda figat et arcuato vulnere venena diffundat. Ideirco dixit, « scorpiones terræ, » quia scorpio vermis terrenus est, ore vel capite innoxio præblandiens, et tunc demum cauda conversa incautum feriens. Hujusmodi potestas locustis illis data est, ut videlicet cum Israel ad illecebras lege Dei prohibitas per mulierum lenocinia provocassent

A et transgressores factos auxilio Dei nudassent, tunc demum adversus eos armis consurgerent. Hoc primus Balac filius Sephor rex Moab facere didicit, per Balaam ariolum dicentem sibi: « Verumtamen pergens ad populum meum dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat (*Num. 22*). » Illo namque ejus consilio factum est, ut fornicaretur populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua (*Num. 25*). Unde postmodum facta ultione, iratus Moyses principibus ait: « Cur feminas reservastis? Nonne istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, et prævaricari vos fecerunt in Domino, super peccato Phegor, unde et percussus est populus? » (*Num. 31*). Hoc ergo primum per Balaam facere didicerunt, scorpiones Madianitæ sive Moabitæ, et post hæc etiam gentes aliæ. Sic enim scriptum est post mortem Josue: « Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, et Ethæi, et Amorhæi, et Pherezæi, et Jebusæi, et duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas eorum filiis tradiderunt, et servierunt diis eorum (*Judic. 13*). » In hoc facto, nimirum scorpiones quasi blandum caput porrexerunt, sed continuo cauda percusserunt. Consequenter enim, victores illorum, quibus Deus iratus erat, effecti, vehementer illos afflixerunt. « Et præceptum est illis, ne læderent fenum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. » Perspicue ostendit, quia non per proprietatem, sed per similitudinem locustas de fumo illo exisse dicit, dum quod locustarum est facere, hoc illis interdictum esse scribit. Locustarum namque est lædere fenum terræ, et omne viride, omnemque arborem, quemadmodum inter plagas Ægypti scriptum est: « Devorata est **419** igitur herba terræ, et quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat, nihilque omnino virens relictum est in lignis et herbis terræ in cuncta Ægypto (*Exod. 10*). » Istis autem, ne quid talium, sed tantum homines læderent, quia videlicet et ipsi homines erant, qui hic locustæ dicti sunt. Attamen futurum erat, ut hostes ejusdem populi peccatis exigentibus, non solum homines, sed et fenum, et omne viride, et omnem arborem, imo universam terram eorum læderent, et civitates igni succenderent, sed nondum erat tempus. Postmodum ubi tuba cecinit sextus angelus, hoc factum esse memorabimus. Nam ubi quintus iste angelus tuba cecinit, ita plaga temperata est, ut læderentur et in servitutem redigerentur tantum homines. Et quidem tunc temporis « cum sævisset Israel, ait Scriptura, ascendebat Madian et Amalec, et cæteri orientalium nationum, instar locustarum universa complentes, sicut erant in herbis cuncta vastabant, nihilque omnino ad vitam pertinens, relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos (*Judic. 6*); » sed illa læsio comparatione ejus, de qua post hæc dicendum est, ubi Babylonio igne cuncta cremata sunt, nec læsio reputanda est. Quod tandem ait de

hominibus, qui lædendi essent, distinctionem faciens, qui non habent signum Dei in frontibus suis, idem est ac si diceretur: qui dereliquerunt legem Dei sui, qui a fide patris sui Abrahæ sunt alienati. Nam quod modo signum Dei, signum crucis Jesu Christi pingimus Christiani in frontibus nostris, hoc suo more secundum tempus facere fuerant jussi, ut videlicet in carne sua circumcisi, postes et superliminaria domorum suarum signarent sanguine agni (*Exod. xi*); at illi hoc facere contemnebant, servientes diis alienis. Erant igitur homines non habentes signum Dei in frontibus suis, non habentes fidem in cordibus suis.

« Et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque. » Et hoc futurum erat, ut occiderentur, sive caderent in ore gladii, sed nondum tempus erat, nondum hoc datum est illis locustis. Sed quid? « Ut cruciarentur, inquit, mensibus quinque. » Menses quinque, quibus cruciati sunt, mutationes servitutis fuerunt quinque, quibus hostibus suis sunt traditi, et servierunt illis, quas hoc ordine Scriptura digessit. Primo tradidit eos Dominus in manus Chusanrasathain regis Mesopotamiæ, servieruntque octo annis. Secundo confortavit adversum eos Eglon regem Moab, et copulavit ei filios Amon, et Amalec, servieruntque decem et octo annis (*Judic. iii*). Tertio tradidit eos in manus Jabin regis Chanaan, qui et oppressit eos viginti annis (*Judic. iv*). Quarto tradidit eos in manus Madian septem annis, et oppressi sunt valde ab eis (*Judic. vi*). Quinto tradidit eos in manus Philistiim, a quibus et variis sunt afflictionibus contusi (*Judic. x*), donec ventum est ad David, qui « et tulit, inquit Scriptura, de manu Philistinorum frenum tributi (*II Reg. viii*). » Quæ deinde Israel mala propter peccata sua pertulit, a tempore Babylonici captivitatis, ad cantum pertinet tubæ sexti angeli. Quinque ergo mensibus cruciati sunt, quia quinquies in servitum traditi sunt. Quare autem mensium potius quam annorum nomine vel numero illa servitutis tempora designantur? videlicet quia in mensibus secundum lunam, quos solos Hebræi, de quibus sermo est, noverunt vel computant, mutabilitas clementi vel decrementi est, quæ et stultorum mutabilitatem significat dicente Scriptura; « Stultus ut luna mutatur (*Eccli. xxvii*). » An non illi ut luna mutabantur, ut merito stultitiæ arguerentur. Sic enim de illis scriptum est: « Cumque Dominus iudices suscicaret in diebus eorum reflectebatur misericordia, et audivit afflictorum gemitus, et liberabat eos de cæde vastantium (*Judic. ii*); » postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur, et multa majora faciebant quam patres eorum, sequentes deos alienos, et servientes eis, et adorantes eos. Quod ergo dictum est, sed ut cruciarentur mensibus quinque, idem est ac si diceretur; sed ut quinquies in stultitiam mutati, in servitum redigerentur per vices quinque. « Et cruciatus eorum ut cruciatus scorpionum, cum percutit hominem. » Hoc idem est

A quod supra dixit: « et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. » Nam sicut scorpius prius capite blanditur, et post cauda feriens, mortifera venena diffundit, sic illi prius ad illecebras sacrificiorum, et ad connubia provocabant eos filiarum suarum, ut Deus offenderetur, et tunc demum adversus inermes, et quasi nudos armati consurgebant, cum auxilio deesset Deus, quo veluti armis et scuto protegebantur. Sed idcirco de scorpionum et locustarum similitudine nunc repetit, quia plura est inde dicturus.

« Et in diebus illis quærent homines mortem, et non invenient eam. Et cupient mori, et fugiet mors ab ipsis. » Hæc dicta recte accipias, tanquam supradictæ aquilæ volantis, et dicentis: « Væ, væ, væ, de tribus angelis qui erant tuba canituri (*Apoc. viii*), » quorum istud væ primum est. Tanquam dicat: Væ istud tantum erit, ut « quærant homines mortem, et non invenient eam; ut cupiant mori, et fugiat mors ab eis, » id est, ut mors illis vita charior sit, ut miseriam longam compendio finire velint. Quare? videlicet iram talem jam tunc cœperunt thesaurizare sibi, quando frustra mortem optaverunt sibi, nulla existente causa, cum nihil noceret eis. Dixerunt enim: « Utinam mortui essemus in Ægypto, et non in hac vasta solitudine. Utinam pereamus et non introducat nos Dominus in terram istam, et non cadamus gladio, et uxores ac liberi nostri ducantur captivi (*Num. xiv*). » Tunc cupierunt mori, ut sonabat lingua præ nimio rancore et amaritudine impatientis animi, flet illis succrescentibus peccatis, ut pro re optent mori, et fugiet mors ab eis, præceptum servantibus locustis, ut non occidant, sed crucient eos mensibus quinque. « Et similitudinem locustarum similes equis paratis in prælium. » Quid magis dissimile secundum rem vel naturam, quam equi et locustæ? Quid tam impar et inæquale? Ergo aut locustæ in equorum magnitudinem creverunt, aut quod mirabilius est, isti homines ita minuti sunt, ut locustæ, comparatione ipsorum, magnitudinem habere viderentur equorum. Nimirum hoc, quod posterius dixi factum esse constat iudicio Dei, non decremento vel diminutione corporum, sed defectu animarum. Qui enim pro vita contemptibili locustæ erant in oculis Domini, locustæ ut erant permanserunt, scilicet, lascivientes Chananæorum populi; qui autem homines esse debuerant, imminuti sunt merito, et quodammodo locustæ locustarum effecti timentes eos, quibus debuerant esse timori. Reddebat enim illis vicem iudex, quia videlicet filii erant patrum detractorum et murmuratorum, eorum peccata sequentes; qui detraxerant eidem terræ dicentes: « Populus quem aspeximus proceræ staturæ est. Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac, de genere gigantum, quibus comparati, quasi locustæ videbamur (*Num. xiii*). » Ergo quasi prosecutione, tunc illis dixit Deus: « Sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis, in solitudine hac jacebunt cadavera vestra (*Num.*

xiv), » tali nihilominus posteris eorum hæc aquila volans, et væ pronuntians pene **420** loquitur et dicit : Sicut locuti estis, sic fiet vobis. Locustæ illæ comparatione vestri similes erunt equis, vos comparati illis locustæ videbimini. Item : Sicut locuti estis, utinam mortui essemus, utinam pereamus, sic fiet vobis. Quæretis mortem, et non invenietis; cupietis mori, et mors fugiet a vobis. Sed nec illud vacat quod eum dixisset, « similes equis, » addidit, « paratis in prælium, » videlicet magnam exprimit illarum confidentiam locustarum, magnam vim animorum hostilium, ut ultro veniant ad prælium, et eos armis quærant, quos prius fugerunt. Quod evenisse patenter historiæ referunt. « Et super capita eorum tanquam coronæ similes auro. » Reges vel principes gentium illarum, qui per capita recte intelliguntur, tanquam coronati, et non vere coronati victoriis fuerunt, quia videlicet non sua virtute illi vicerunt, sed pro peccatis suis isti homines victi sunt. Ipsæ quoque coronæ non veraciter aureæ, sed similes auro dicuntur, quia nimirum falsum erat, quidquid de victoria tanquam sapientes et fortes gloriabantur. Non enim virtutis eorum aurum erat quod prævalebant, sed divinæ dispensationis examen, quo Israel exercebatur ad suimet experientiam. Nam et hoc præmonstrat Scriptura : « Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, et omnes qui noverant bella Chanaanorum, et postea discerent filii eorum certare cum hostibus et habere consuetudinem præliandi (*Judic. III*). »

« Et facies earum sicut facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, et dentes eorum sicut leonum erant, et habebant loricas, sicut loricas ferreas. » Cuncta hæc in diminutionem filiorum Israel accipi possunt quasdam quasi magnitudines illarum efferendo locustarum; ut, sicut jam dictum est, ipsi potius comparati illis, quasi locustæ viderentur. Distincte tamen in facie humana simulatio rationis; in capillis mulierum fluxi et effeminati mores; in dentibus leonum, qui et laniare, et naturalem solent afferre putorem, mentis ferocitas; in loriceis ferreis, omnis armatura bellica recte intelligitur : quæ tanta illis erat, ut falcatis quoque curribus abundarent. Nam et hoc de rege Chanaan scriptum est, quia nongentos habebat falcatos currus, et per viginti annos vehementer oppressit eos (*Judic. IV*). « Et vox alarum earum sicut vox equorum currentium in bellum. » Vox alarum, exaltatio est superbiæ locustarum talium, quarum et audivimus vocem, exempli gratia, in primo libro Regum sibimetipsis dicentium : « Confortamini, et estote viri Philisthim, ne serviatis Hebræis, sicut illi servierant vobis, confortamini, et bellate (*I Reg. IV*). » Nempe hoc dicere, confortamini, et bellate, vox erat quasi currentium equorum multorum currentium in bellum. « Et habebant caudas similes scorpionum, et aculei erant in caudis earum, postestas earum nocere hominibus mensibus quinque. » Hoc

A jam tertio locustæ illæ, scilicet hostes Israel scorpionibus similes demonstrati sunt, id est, facie velut innoceni, sed in posterioribus venena servantes. Cur hoc? Videlicet quia tertio leguntur filii Israel decepti fuisse per gentium illarum mulieres, quatenus offenso Deo in conspectu hostium caderent, velut arma sua non habentes. Primo ubi scriptum est, quod supra meminimus, quia vocaverunt eos filii Moab ad sacrificia sua. « Et fornicatus est, inquit Scriptura, populus cum filiabus Moab, et adoraverunt deos earum, initiatusque est Israel Beelphegor (*Num. XXIII*). » Secundo, ubi post mortem Josue scriptum est : « Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, et Ethæi, et Amorrhæi, et Pherezæi, et Evæi, et Jebusæi, et duxerunt uxores filias eorum (*Judic. I*), » etc. B Tertio ubi de Salomone scriptum est, « quia amavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, et Moabitidas, et Ammonitidas, Idumæas, et Sidonias, et Cethæas, et depravatum est per mulieres cor ejus, et iratus est Dominus (*III Reg. XI*). » Et primo quidem gravis fuit ira Domini dicentis : « Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis, et occidat, inquit, unusquisque proximos suos qui initiati sunt Beelphegor (*Num. XXIII*). » Secundo autem gravior, « quia tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos (*Psal. CV*). » Tertio vero gravissima, quia scissa est gens una, et unum regnum in duo regna et ipsa schismata irreparabilia sunt, hostibus postmodum data (*III Reg. XII*). C « Venit enim rex Assyriorum, et transtulit Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala, et in Habor fluvios Gozan, in civitatibus Medorum (*IV Reg. XVII*). » Verum illa translatio Israel in Assyrios, sicut et translatio Judæ in Babylonem, ad cantum pertinet tubæ sexti angeli, de quo postmodum dicendum est. Sequitur ergo repetens quod jam dixerat : « Potestas eorum nocere hominibus mensibus quinque, » id est servituti eos subicere per vices quinque. « Et habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Græce autem Apollion, et Latine habet nomen Exterminans. » Angelus iste abyssi, manifeste contrarius est Angelo magni consilii, rex contrarius regi, rex filiorum superbiæ adversus vel oppositus regi filiorum sapientiæ. Nam et Scriptura nominis hujus, et Scriptura nominis illius Hebraice, Græce et Latine deposita, illum malum, istum bonum gentibus omnibus agnoscendum prædicat. Hebraice namque, Græce et Latine scimus scriptum, « Jesus Nazarenus rex Judæorum (*Joan. XII*). » Ille Hebraice Jesus, Græce Soter, Latine Salvator. Hic autem ut nunc in præsentem habemus, Hebraice Abaddon, Græce Apollion, Latine Exterminator. Agnoscendus, inquam, erat iste Exterminator illis quibus agnitus ille Salvator, ut dum scitur, quam novus sit iste Exterminator, melius sciatur, quam vere, quam recte is qui ab isto salvat, vocetur Salvator. Porro nomen Exterminatoris prius auctoritas divina in veteri Scriptura pene expressit cum

dicat : « Transibit enim Dominus percurrens Ægyptios; cumque viderit sanguinem in superliminari, et in utroque poste, transcendet ostium, et non sinet percussorem ingredi domos vestras, et lædere (*Exod. xii*). » Unus idemque angelus rex abyssi, Exterminator sive percussor et illic non nisi in domibus quæ sanguinem non habebant in superliminari et utroque poste, permissus est quemquam lædere, et hic præceptum habet cum suis locustis, non nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis, cruciare.

« Væ unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo væ. Et sextus angelus tuba cecinit, et audivi vocem unam ex cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, dicentem sexto angelo qui habebat tubam : Solve quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. » Sextus angelus tuba diu cecinerat, quando super Jerusalem et Judam Dominus locutus est : « Ecce ego adduco mala super locum istum, et super habitatores ejus, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Juda, quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum. Idecirco stillabit furor meus super locum istum, et non extinguetur (*II Par. xxxiv*). » Quid enim iniquitatis, quid clamoris, de gente illa, de regibus, principibus et sacerdotibus gentis illius, unde iudicium et justitiam exspectaverat **421** Dominus, non audierat? Prophetas ejus occiderant, altaria ejus suffoderant, et sanguine innocentium impleverant Jerusalem usque ad os. Sculptile quoque et conflatile signum posuerant in domo Domini. De qua locutus est Dominus ad David et ad Salomonem filium ejus, dicens (*III Reg. xix*) : « In domo hac et in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum (*II Par. xxxiii*). » Nimirum propter peccata ejusmodi adduxit super eos Dominus regem Chaldæorum, et interfecit juvenes eorum gladio in domo Sanctuarii (*II Par. xxxvi*). Non est misertus adolescentis, et virginis, et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit manibus ejus, et incenderunt hostes domum Domini, destruxerunt murum Jerusalem, universas turres combusserunt, et quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. Si quis evaserat gladium ductus in Babylonem servivit regi, et filiis ejus. Post hoc secundum sustinuerunt, licet mitius sibi regnum Persarum, deinde jugum tertii regni Græcorum, propter perseverantium multitudinem peccatorum. Sub quarto tandem regno Romanorum impleverunt mensuram patrum suorum, occidendo Christum Dei Filium, ut veniret super eos vel super generationem illam omnis sanguis justus, qui effusus est super terram (*Matth. xxiii*). Ait ergo : « Et audivi vocem unam ex cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Domini, dicentem sexto angelo qui habebat tubam : Solve quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. » Vox ista quam audivit, quatuor angelos solvere jubentis, permissio

A iudiciumque fuit malum, id est, afflictionem hominibus propter peccata ipsorum juste creantis et adducentis, quemadmodum in Isaia dicit : « Ego Dominus faciens pacem, et creans malum (*Isa. xlv*). » Porro altare hoc aureum, ipsum est, de quo supra habemus, quia « venit Angelus, et stetit ante altare, habens thuribulum aureum in manu sua (*Apoc. viii*), » et cetera. Et hoc altare jam superius fidem Christi fuisse diximus, fundatam in sanctorum Patrum cordibus, ex quo primum ad Abraham Deus locutus est, « in semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes (*Gen. xxi*). » Quid igitur sunt cornua altaris, nisi patriarchæ et prophetæ, regesque et duces, sive iudices illius populi, principes ejusdem fidei, quam et cecinerunt scriptis, præsignaverunt factis mysticis? B Et quidem unum est cornu maximum hujus altaris, de quo Psalmista : « Constituite, inquit, diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris (*Psal. cxvii*), » id est, vacate a servilibus operibus peccati, in multiplicitate virtutum intenti usque ad cognitionem divinitatis Christi; sed nihilominus sic multa sunt cornua altaris, sicut multi participes ejusdem Christi, de quibus et alibi Psalmista dicit : « Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (*Psal. xlv*). » Quomodo ex hujusmodi cornibus altaris audita est vox dicentis, « solve quatuor angelos? » Prophetico modo, concessivo modo : Nam et præscientes prædixerunt, et consentientes divinæ justitiæ concesserunt, quatenus quatuor regna, quæ consurgere haberent, de terra solverentur, id est C nullis obstaculis sanctorum angelorum, et præcipue Michaelis principis cohiberentur, quin populum Judæorum, cujus erat princeps, captivarent, occiderent, in servitutem redigerent, et in omnes gentes dispergerent. Exempli gratia : Jeremias in semetipso considerans peccata populi prophetas persequentis, et multos ex eis interficientis, ipsumque Christum interfectori : « Et tu, inquit, Domine exercituum probator justus, qui vides renes eorum, videam, quæ solitionem tuam ex eis, tibi enim revelavi causam meam (*Jer. xi*). » Daniel eadem quatuor regna sub imaginibus quatuor bestiarum prævidens sic exprimit : « Prima quasi læna, hæc est regnum Babyloniorum. Sequens similis urso, hæc est regnum Persarum et Medorum. Tertia quasi pardus, hæc est regnum Græcorum. Quarta sine nomine, terribilis atque mirabilis, fortis nimis, hæc est regnum Romanorum (*Dan. vii*). » Plerique scriptores Persarum et Medorum regnum prætereuntes, sive cum regno Babyloniorum pro uno computantes, Africanum, cujus caput Carthago exstitit, tertio loco ponunt. Principio, inquit, fuit Babylonium, deinde Macedonicum, post etiam Africanum, atque in fine Romanum, quod usque nunc manet. Ita fuerunt infabuli ordinatione per quatuor mundi cardines, quatuor regnorum principatus distinctis gradibus eminentes, ut Babylonium regnum ab oriente, Romanum ab occidente, a meridie Carthaginense, a septentrione Macedonicum. Verum hujusmodi computatio

ad sacram Scripturam non pertinuit in tali negotio, cum de regnis ageret, vel agere deberet, tantum his quæ gentem Hebræorum propter peccata sibi permissam diversis temporibus afflixerunt. Nam quod in Daniele de bestia, quæ similis erat urso, et in parte stetit, et sic dicebant ei, « surge, comede carnes plurimas, » notum est quod regnum Persarum et Medorum significaverit (*Dan. vii*). Quodque dicitur in parte una stetisse, idem est ac si dicatur, regnum illud adversum Israel nihil crudele gessisse. Item quod dicebant ei, « surge, comede carnes plurimas, » illud tempus significat, quando sub Assuero ad suggestionem Aman Agagitæ, una die omnes Judæi jussi sunt trucidari (*Esther iii*). Et pulchre non ait devorabit eos, sed sic dicebant ei, ut conatus tantum fuerit, et nequaquam rei sit exitus consecutus. Ut autem pro regnis angeli scriberentur, dicendo, « solve quatuor angelos, » illa causa est quia angelis regna credita sunt, et in eodem propheta principes regnorum scribuntur. Ait enim Danieli angelus, qui venerat propter sermones ejus : « Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus. Et ecce Michael unus de principibus primus venit in adjutorium meum, et ego remansi ibi juxta regem Persarum (*Dan. x*). » Restitit enim princeps, id est, angelus Persarum faciens pro credita sibi provincia, ne captivorum omnis populus dimitteretur. Resistente autem Persarum angelo, venit mihi, inquit, in adjutorium is qui præest populo Israel, videlicet princeps sive archangelus Michael. Postmodum dicit : « Et nunc revertar, ut prælier adversum principem Persarum. Cum ergo egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens (*ibid.*). » Apparuit, id est, ingressus est in conspectu Dei, scilicet ut accusaret Persarum principem atque Medorum, ut in locum eorum regnum Macedonum succederet. Et revera mira sacramenta Dei, laxato enim de captivitate populo Judæorum, Persarum regnum atque Medorum, interfecto Dario, subvertit Alexander rex Macedonum, et princeps Græcorum vicit principem Persarum. Igitur quod ait angelo, qui habebat thuribulum, « solve quatuor angelos qui alligati sunt, » idem est ac si dicat, omnia cornua altaris, id est sancti patres, sancti principes vel prophetæ illius gentis, quondam Deum verum secundum fidem paternam colentes. Ne resistas quatuor regnis, ne offeras incensa orationum contra illa pro Judæis, ne impediās orando quin veniant et prævaleant contra eos et adducant captivos. Alligati fuisse dicuntur in flumine magno Euphrate, id est, hactenus non permissi terminos Israël introire. Nam flumen Euphrates recte ponitur pro cunctis terminis Israel, idcirco videlicet, quia secundum auctoritatem Scripturæ, hic fluvius **422** unus de terminis illius est. Sic enim ad eos a Domino dictum est : « A deserto et Libano usque ad flumen magnum Euphraten, erit terminus vester (*Josue, i*). » Quando ergo primum transierunt Assyrii sive Chaldæi flumen magnum Euphraten, et ab ipsis transductus est in captivitatem populus

A Israel sive Juda, tunc angeli isti solvebantur, ne alligati tenerentur in illo magno flumine Euphrate. Loquente tunc temporis Domino ad Jeremiam : « Vade et posside tibi lumbare sive cinctorium lineum, et pones illud super lumbos tuos. » Ac deinceps : « Tolle, inquit, lumbare sive cinctorium quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, et surgens vade ad Euphraten, et absconde illud in foramine petrae. » Et abiit Jeremias, et fecit sic. « Et post dies plurimos dixit iterum Dominus : Surge, vade ad Euphraten, et tolle inde lumbare quod præcepi tibi ut absconderes ibi. Et abiit, inquit, ad Euphraten et fodi, et tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud, et ecce computruerat, ita ut nullo usui aptum esset. Et factum est verbum Domini ad me dicens : Sic computrescere faciam superbiam Judæ, et superbiam Jerusalem multam, et populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Israel, et omnem domum Juda (*Jer. xiii*), » et cætera. Denique lumbare sive cinctorium, quod Dei renibus jungebatur, populus Israël erat, qui in lini similitudinem assumptus de terra, et ilotus, nec mollitudinem habuit, nec candorem, et tamen per illius misericordiam adhæsit Deo. Cumque peccasset (rationa'z quippe est hujusmodi linum atque lumbare) ductus est trans Euphraten, et in Assyrios, et ibi absconditus est, hoc est, in multitudine magnarum et innumerabilium gentium quodammodo absorptus et nihil reputatus. Post longum autem tempus ipse propheta in typum Dei populum liberat de captivitate, qui nihilominus et post reditum præcepta Dei non fecit, sed secutus deos alienos, ad extremam et manus in Dei Filium misit, et sic æterna perditione contabuit, quomodo lumbare illud computruerat et nulli erat aptum usui. Hæc idcirco de propheta præsentis loco sumpta sint, ut non dubium vel ignotum sit, quomodo vel in quo Angeli illi in flumine magno Euphrate alligati fuerint. Videlicet quandiu lumbare illud Dei renibus adhæsit, eodem lumbari sive cinctorio tenebantur astricti; quando autem jubente Domino Jeremias illud in Euphrate abscondit, illi sunt soluti, quod est dicere : Quandiu populus Israel sive Juda legem Dei sui custodivit, regna illa non laceraverunt eos, neque captivaverunt eos Assyrii sive Chaldæi; quando autem deos alienos coluerunt et servierunt Baal, imo et prophetas occiderunt, illi permittente Deo transierunt Euphraten, et traduxerunt eos in captivitatem (*III Reg. xix*). Quis enim sapiens, absque Dei ordinatione putet illud accidisse, sive ab alio, quam a Deo angelos ejusmodi solutos fuisse? Denique omnem potestatem a Deo esse, omnemque ordinationem, et qui non legerunt sentiunt, et qui legerunt agnoscunt. Quod si potestates a Deo sunt, testante quoque Apostolo cum dicit : « Non est enim potestas nisi a Deo (*Rom. xiii*); » quanto magis regna, a quibus reliquæ potestates progrediuntur? Si autem regna diversa, quanto magis regnum aliquod maximum, cui reli-

quorum regnorum potestas universa subicitur, quæ nimirum ista fuere, unumquodque suo tempore? Sequitur ergo :

« Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati sunt in horam, et diem, et mensem, et annum, ut occiderent tertiam partem hominum. » Quis dinumerare posset occisiones sive strages hominum, quas regna illa per totum mundum surgendo et cadendo fecerunt? Quare autem hoc fieri est permissum, nisi propter peccata hominum? Peccatores enim et impii erant, omnesque in maligno positi, ad nihil aliud nisi occidi vel occidere parati et intenti (*I Joan. v.*). Recte ergo dicuntur tertia pars hominum, id est, omnes reprobi, qualis fuit Cham tertius post diluvium pater hominum. Sed ad ea magis respiciendum est, quæ ad præsens pertinent negotium, videlicet quæ in gentem Judæorum mala fecerunt, Deo iudice, propter peccata ipsorum. « Qui parati sunt, inquit, in horam, diem, et mensem, et annum. » Cum hac distinctione quadripartita rememorandum est id quod supra dixit in cantu tubæ quinti angeli : « Et dictum est illis, inquit, ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque. » Cruciatus illos mensium quinque, monstravimus fuisse servitutes quinque, quibus servierunt. Primo videlicet regi Mesopotamiæ, secundo regi Moab, tertio Chanaan, quarto Madian, quinto Philistiim. Hoc ergo rememorantes, sicut per menses servitutes illas, sic per horam, et diem, et mensem, et annum, captivitates sive servitutes intelligimus, quas perpessi sunt sub istorum dominatione regnorum, ita distantes diuturnitate, vel quantitate temporum, sicut palam est diversarum esse quantitatum « horam, et diem, et mensem, et annum. » Videlicet per horam illos intelligimus septuaginta annos, qui a transmigratio-
C
ne Babylonis usque ad annum primum Darii filii Assueri de semine Medorum computantur, qui subvertit regnum Chaldæorum. Per diem ducentos et triginta annos regni Persarum, scilicet usque ad initium regni Macedonum. Per mensem trecentos annos regni Macedonum, videlicet, usque ad imperium Romanorum. Per annum Romani imperii diuturnitatem, sub quo Judæi non utcumque captivi, sicut prius, sed miserabiliter comminuti atque conculcati, et qui mortibus superfuerunt, venditi in omnes gentes
D
dispersi sunt, et quasi toto anno, id est, usque ad finem sæculi sic dispersi permanebunt. Quomodo vel ad quid tali hora, tali die, tali mense et tali anno parati fuerunt? videlicet ad rapiendam permissionem sive opportunitatem male agendi, sicut servi nequam parati steterunt, et sicut flagella Dei in malum suum pro hujusmodi apparatu servorum malorum Dominus Deus Assur virgam et furoris sui baculum, ipsumque Nabuchodonosor, qui ad captivandum Judæos primus affuit, primusque servivit, vocat servum suum : « Væ, inquit, Assur : Virga furoris mei, et baculus ipse est, in manu ejus indignatio mea (*Isa. x.*). » Item : « Ecce ego mittam et assumam omnes cognationes Aquilonis, ait Dominus,

et Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum, et adducam eos super terram istam et super habitatores ejus (*Jer. xxv.*). » Quid mercedis pro hoc servitio acceperit, postmodum claret dicente ipso, cui servierat, Deo : « Cumque impleti fuerint anni septuaginta, visitabo super regem Babylonis, et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum (*ibid.*), » et cætera. De cæteris quoque regnis idem sentiendum, quia singula post concessa mali servitii tempora, mala sibi præmia receperunt. Notandum et hic, quia Judæos reputat in genere Cham, qui vel cujus genus, ut sæpe dictum est, post diluvium legitur esse tertia pars hominum, quia non nisi tres filii Noe fuerunt, qui cum illo arcam egressi sunt (*Gen. viii.*). Quomodo Judæos in illo reputat? videlicet dicendo, ut occiderent tertiam partem hominum. Et recte : Nam sub eodem tempore, quo sic occidi et captivari merebantur, propheta quasi rationem reddens, cur ita futurum esset, hoc genti illi improperabat : « Pater tuus **423** Amorrhæus et mater tua Cethæa (*Ezech. xvi.*) » Et cui dubium, quia Cethæus et Amorrhæus non de Sem, sed de semine Cham pullulaverunt? Sequitur :

« Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia audivi numerum eorum. » Non abs re numerus equestris exercitus scribitur, quia videlicet in equis et equitibus superbia regnorum illorum plurimum gloriabatur. Unde contra Ezechiam clamante Rabsace, rex magnus rex Assyriorum dicit nimium gloriabundus : « Sed nunc trade te domino meo regi Assyriorum, et dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum (*Isa. xxxvi.*). » Porro quod dicit, « vicies millies dena millia, » idem ac si diceret, e converso decies millies viginti millia, quæ sunt ducenties mille millia. Idem, inquam, est in quantitate, sed non mysterii ratione. Omnino aliud intelligere licet, per hoc quod sic dixit, « vicies millies dena millia, » quam si dixisset, decies millies viginti millia.

Ut clarius atque intelligibilius fiat quod nunc dicere cupimus, prius de natura multiplicatis numerorum pauca dicamus. Unitas, id est character, qui sicut Abacistæ melius norunt, in primo limite, qui et singularis dicitur, unum significat, transpositus ultra in quintum limitem decem millia designat. Item binarius, id est character, qui in jam dicto singulari limite duos significat, translatus ad eundem, id est quintum limitem, qui decenus millenus dicitur, viginti millia designat. Sunt itaque in uno eodemque deceno limite, et unitas multiplicanda, et binarius multiplicator, unitas videlicet decies millena, et binarius nihilominus vicies millenus. Nonnihil mysterii in hoc subesse arbitramur quod in ista quantitate equestris exercitus, in uno eodemque limite cubant unitas et binarius, et quod non unitas binarium multiplicat secundum hunc modum, ut diceretur, et decies millies viginti millia audivi numerum eorum, sed e contra binarius unita-

tein, dicendo : « Et vices millies dena millia audivi numerum eorum. » Quid enim unitas decena millia nisi gentem Hebræam unius Dei culticem significat? Quid porro binarius decenus millenus (qui interdum infamis est) in Scriptura sacra, ut illic de immundis vero bina et bina ingredientur, in arcam? (*Gen. vii.*) Igitur unitas in eodem limitecum binario cubat, quia videlicet gens Israelitica, quæ unius Dei populus esse debuerat, in terra gentium immundarum et abominabilia facientium collocata est. Illic profecto non gens Israelitica gentes immundas et idololatrias ad mundam vitam uniusque Dei cultum convertit, sed econtra gentes immundæ et idololatriæ partem illam ad immunda et abominabilia pervertent. Nam hoc est, quod Esdras et Nehemias, cæterique qui cum eis erant, timentes Dominum reversi de Babylone deplorant, dicentes : « Quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, et delicta nostra creverunt usque ad cælum (*I Esdr. ix.*) » Et post aliqua : « Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, et in delicto nostro maximo, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, et dedisti nobis salutem sicut est hodie, ut non converteremur, et irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum istarum (*ibid.*), » etc. Amplius autem cum sub regno Græcorum essent, non ipsi Græcos ad veri et unius Dei cultum converterunt, sed econtra Græci illos in leges Deo vero adversas perverterunt. Nam hoc est quod in libro Machabæorum Mathathias cum filiis suis scissis vestibus plangit, dicens : « Væ mihi, utquid natus sum videre contritionem populi mei, et contritionem civitatis sanctæ, et sedere illic cum datur in manibus inimicorum? Sancta in manus extraneorum facta sunt, templum ejus sicut homo ignobilis (*I Machab. ii.*), » etc. Multi enim ex Israel consenserant relinquere legem Dei, et sacrificabant idolis. Itaque recte non unitas binarium, sed binarius unitatem multiplicat, et quod inde excrescit, item binarius est, sunt enim ducenties mille millia. Siquidem per binarium multiplicata unitas binarius sit hoc modo, bis unum, duo; et quia unitas decies millena et binarius decies millenus est, ipse binarius, qui in eo excrescit, in quinto ab eo, qui multiplicatur limite ponitur, et sicut jam dictum est, ducenties mille millia sunt, ibique binarius tam multiplex immundam Israelis et gentium permisionem significat. Sequitur :

« Et vidi equos in visione, et qui sedebant super eos habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas, et capita equorum erant tanquam capita leonum et de ore ipsorum procedit ignis, et fumus, et sulphur. Ab iis tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, et fumo et sulphure, qui procedebat ex ore ipsorum. » Numerum quidem non definiendo, sed mysterium ejus significando præscripsit, dicens : « Et numerus equestris exercitus vices millies dena millia audivi numerum eorum. »

A Nunc demum et equorum et equitum suscribit dicendo, et ita : vidi equos, et qui sedebant super eos, » Assyrii sive Chaldæi, Persæ et Macedones, atque Romani, cum fuerint vel sint natura homines, equos ascendentes, et in equis gloriantes, nihilominus tamen pro quadam similitudine dicuntur et fuerunt equi, imo et asini, juxta illud propheticum : « Carnes asinorum carnes eorum, et fluxus equorum, fluxus eorum (*Ezech. xxiii.*) » Quorum vel qualium equitum fuerunt isti equi vel qui sedebant super eos, nisi agitatores superhorum atque luxuriosorum spiritus maligni? Isti sedebant super eos, isti agitabant eos, et cum salirent in curribus et in equis, currus et equi erant diaboli. « Habentes, inquit, loricas igneas, et hyacinthinas et sulphureas. » Spiritus namque maligni, quorum cordibus præsident, eorum sunt pœnis amicti, imo et quales efficiant eos, quibus insident, tales in præsentis visione apparent. Quales autem efficiunt, nisi cupidos, superbos, libidinosos? quid vero per ignem nisi cupiditas? quid per hyacinthum, qui color cœli faciem imitari dicitur, nisi superbiam? quid per sulphur fetidum, nisi libidinem maximeque eam quæ est contra naturam intelligimus? Tales nimirum regnorum illorum gentes fuerunt, cupiditate ardentibus, superbia tumentibus, libidine fetentibus. Bene ergo postquam de equitibus dixit, eadem fere de equis subjunxit; « et de ore, inquit, ipsorum procedit ignis, et fumus, et sulphur. » Solummodo hyacinthinarum appositionem loricarum commutavit, pro illo colore superbiam significante ponens fumum, per quod nihilominus superbia significari solet, juxta illud Psalmistæ : « Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient (*Psal. xxxvi.*) » Igitur equitibus de quibus dixerat, « habentes loricas igneas et hyacinthinas et sulphureas, » equos suppare fuisse testatur, cum dicit, « et de ore ipsorum procedit ignis, et fumus, et sulphur. » Similes enim sunt homines ejusmodi malignis spiritibus insessoribus atque habitatoribus suis, licet dæmones in hoc minus habeant, ut non actu, sed tantum voluntate libidinosi sint, quippe qui sine carnibus sunt. Et quis hæc ignoret, quod illic inimici Domini, cupidi, superbi fuerint et libidinosi? Nam de igne cupiditatis **424** eorum quidpiam prædicare ex abundanti est. Palam quippe est, quia ignis eorum ejusmodi totum mundum conflagravit, regnumque adversus regnum concitando, nullam orbi terrarum requiem vel refrigerium concessit.

Porro de fumigante illorum superbia, illud pro argumento satis est quod reges eorum homines mortales deos se haberi voluerunt, ut exempli gratia : « Nabuchodonosor, qui præceperat Holoferni quatenus omnes deos terræ exterminaret, ut ipse solus diceretur deus ab iis nationibus, quæ possent ejus potentia subjugari (*Judith, iii.*) » Item in regno Persarum Aman superbissimus indignans quod a Mardocheo non adoraretur, pro causa hac omnem

Judæorum nationem qui erant in regno Assueri A perdere conatus est (*Esther. iii*). In regno Græcorum Antiochus illustris ascendens Hierosolymam in multitudine gravi, intravit in sanctificationem cum superbia, et locutus est superbia magna, existimans præ superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum, propter mentis elationem (*I Machab. i*). In regno Romanorum elati imperatores, etiam dum viverent pro diis honorari voluerunt (*II Machab. v*). Unde Octaviano Augusto Flaccus adulans, inter cætera dicit :

*Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.
(HORAT. in epist. 1, lib. II.)*

Itemque Virgilius de eodem :

*O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi semper Deus, illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
VIRGIL. in Bucol.*

Quid tandem de libidinibus regnorum eorundem multis opus est? Nam, ut de divinarum testimoniis taceam Scripturarum, quale illud est Apostoli : « Tradidit illos Deus in reprobum sensum (*Rom. i*). » Quid turpe de illis non cantant satyræ Græcorum et Latinorum? Præter hæc unum quid interposuit, quod maxime ferocitatem sive crudelitatem designat hujusmodi equorum, « Et capita, inquit, equorum erant tanquam capita leonum. » Hoc ita perspicuum est, ut in Daniele primum regnorum illorum, scilicet Babylonium, significatum sit per leænam. « Prima, inquit, bestia, quasi leæna, et alas habebat quasi aquilæ (*Dan. vii*). » Sic enim regnum illud propter sævitiam et crudelitatem figuratum est, sive propter luxuriam, et vitam libidini servientem, non leo, sed leæna appellatur. Aiunt enim hi, qui de bestiarum scripsere naturis, leænas esse ferociiores, maxime si catulos nutriant, et semper gestire ad coitum. Quod autem habeat alas aquilæ, superbiam regni significat potentissimi. Quæres quare ab hujusmodi equis vel equitibus homines, id est, Israeliticum populum occidi permisit Deus? Sequitur, et dicit : « Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, et fumo, et sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum. » Ab his tribus plagis, id est propter istas tres plagas, quomodo et in psalmo : « A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ (*Psal. ci*), » id est, propter vocem diaboli dicentis : « Comedite et eritis sicut dii (*Gen. iii*), » quæ materia principiumque fuit gemitus mei, contabui, et factus sum mortalis. Et propter illam vocem creditam, quemadmodum in tabescente corpore adhæret os carni, ita in me rationalitas consentit sensualitati. Item : « Quia cinerem tanquam panem manducabam, et poculum meum cum fletu miscebam, a facie iræ et indignationis tuæ (*Psal. ci*), » id est, propter faciem sive præsentiam iræ et indignationis tuæ. Itaque « ab his tribus plagis, » id est propter istas tres plagas, « occisa est tertia pars hominum de igne, et fumo,

et sulphure, » id est propter ignem, et fumum, et sulphurem, quæ peccata fuisse jam diximus gentium sive regnorum illorum, videlicet concupiscentiam, superbiam, libidinemque sodomiticam. Eadem enim et ipsi fecerunt, et eorum similes in culpa fuerunt, quibus ad pœnam traditi sunt. Hoc nobis Scripturarum testimoniis comprobare ex abundanti est, sicut fuit Apostolo, ubi commemoratis sceleribus gentilium, convertitur ad Judæum reprehendentem et judicantem eos, qui ex gentibus crediderant, dicitque ad eum : « Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui judicas. In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas; eadem enim agis quæ judicas (*Rom. ii*). » Juste igitur occisa est hæc pars hominum, scilicet gens Hebraica, quia tribus istis peccati plagis coram Deo consauciata fuerat. Inde et dicitur « tertia pars hominum, » id est reputatur in parte Cham, qui unus de tribus filiis Noë peccator fuit et maledictus esse meruit. Processisse autem dicuntur hæc plagæ ex ore equorum, quia videlicet ut talia facerent Judæi, ex colloquutione et consortio gentium contraxerunt. Exempli gratia, Jason frater Oniæ (ut in libro Machabæorum legitur) Antiochi favens scelestis imperiis, legitima civium jura destituens, prava instituta sancibat. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, et optimos quosque Ephœborum, in lupanaribus ponere. Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam et profectus gentilis et alienigenæ conversationis, propter impii et non sacerdotis Jasonis nefarium et inauditum scelus, ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo et sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palestræ et præbitionis ejus injustæ, et in exercitiis disci, et patrii quidem honoris nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur (*II Mach. iv*). Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, et eorum instituta æmulabantur, ac per omnia iis consimiles esse cupiebant, quos hostes et peremptores habuerant. Ita et igne perusti, et fumo elati sive obscurati, et sulphure corrupti sunt, quæ de ore procedebant ejusmodi equorum, et idcirco ab illis occisi atque captivi sunt Deo judice, Deo potestatem illis equis juste tradente, ut quorum gloriolas et libidines sectabantur, eorum gladiis occiderentur. De qua potestate illis tradita protinus sequitur :

« Potestas enim equorum in ore eorum est et in caudis eorum. » Et est sensus; idcirco namque potestatem in eos Deo dante acceperunt, quia illi ad ora illorum accesserunt suscipiendo errores eorum. Et caudis eorum adhæserunt, id est, prophetis sive ariolis et magis eorum consenserunt. Nam « propheta docens mendacium, ait Isaias, ipse cauda est (*Isa. ix*), » videlicet, quia quodammodo protegit stercora, dum ipsum quod loquitur mendacium quanta potest verisimilitudine perornat. Et ejusmodi caudas equorum, id est, prophetas tales sive ariolos gentilium Israël'em habuisse, permulta sunt exempla sive te

stimonia Scripturarum, quippe cum unus Helias de talibus quadringentos quinquaginta viros occiderit omnes prophetas Baal (*IV Reg. xviii*). Igitur « potestas eorum in ore ipsorum et in caudis eorum, » id est, potestatem quam habuerunt in populum Dei, regna illa, malæ collocutiones et pseudoprophetæ, incantores, magi et arioli sive aruspices eundem populum seducendo illis acquisierunt, qualibus maxime Babylonii et Persæ abundaverunt. Et quasi quæreret unde de caudis ut talem potestatem fecerint, continuo subiungit : « Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, et in illis nocent. » Similes sunt serpentibus, id est imitantur malignos spiritus, suntque pleni spiritu mendacii, qui per serpentem primum hominem decepit, « habent capita et in iis nocent, » id est principibus et potentibus, regibus et imperatoribus adhærent, et eorum patrocinio fulti, quos seducere non valent, premere prævalent, ut ipsorum vel inviti sequantur errorem.

425 Nam, exempli gratia, in ipso Israel prophetarum Baal Jezabel caput erat (*ibid.*), et pro tali capite sic fortes erant, ut contradicere illis nemo ausus fuerit, nisi solus Helias, licet præter eum reliqui essent septem millia virorum, qui non curvaverunt genu ante Baal. Eodem modo reges Babyloniorum et Persarum, cæterorumque regnorum, magis et aruspices suis capita fuerunt, ut ipsorum vi sive gladio perficerent, quod ore suo loquendo sive suadendo de populo verum Deum colente facere non possent (*IV Reg. xix*). « Et cæteri homines qui non

sunt occisi plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia et simulacra aurea, et argentea, et ærea, et lapidea, et lignea, quæ neque videre possunt neque audire, neque ambulare, et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque a veneficiis suis neque a fornicatione sua, neque a furtis suis. » Certum est quia non omnes homines illos, homines Israelitas sive Judæos illorum regnorum reges occiderunt. Nam et novissimo illorum, scilicet Romano imperio, quod quasi bestia terribilis atque mirabilis cuncta comedit atque comminuit (*Dan. vii*), aliqui superfuerunt qui captivi ducerentur in omnes gentes. Itemque certum est, quia sic captivi et dispersi pœnitentiam non egerunt ab homicidiis et cæteris peccatis suis, nam usque hodie Christo rebelles existunt, et Christum blasphemant, quem patres eorum occiderunt. Quid igitur erit illis? Quid subaudiendum est in dictione hujusmodi? Fecit enim eclipsim, id est, defectum sermonis, dicendo, « et cæteri homines qui non sunt occisi plagis, » etc. Quid ergo erit? nunquid erunt impuniti? Non utique, sed subaudiendum est, quia ipsi bibent de phialis plenis iracundia Dei viventis (*Apoc. xvi*). De quibus suo loco plenius dicendum erit, ut non prosit eis quod corporaliter non fuerunt occisi, cum in æterna morte animæ sint detinendi tanto profundius, quanto in peccatis suis permanent pertinacius, qui tot plagis vel mortibus attriti, non sunt ad percutientem se reversi.

LIBER SEXTUS.

De septem tubis, una superest tuba novissima, postquam tuba ejusmodi nulla cantura est. Sex enim tubæ cecinerunt, et cum tantum septem datae fuerint, totidem angelis, singulæ singulis, profecto septima quæ superest, novissima est, quam et Apostolus non ignorans Corinthiis dicit : « Omnes quidem resurgemus, sed non immutabimur. Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti (*I Cor. xv*). » Item ad Thessalonicenses : « Quoniam ipse Dominus in jussu et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cœlo (*I Thess. iv*). » Hoc idem, videlicet quod hæc tuba septima novissima sit, jurans hic protinus fortis angelus astruit dicendo, quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas. Illic timor, et tremor et valde terribilis expectatio est. Non enim hæc tuba cæteris consimilis existimanda est, alius fragor, alia tempestas quam in cæteris cantibus tubarum, in illius tubæ clangore comparebit. Nam et propheta circa

ejus descriptionem valde laborat cum dicit : « Dies iræ dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriæ, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, dies tubæ et clangoris (*Sophon. i*). » Sed quid multis nitimur argumentis? Etenim pro argumento magnitudinis tubæ illius vel solum illud sufficit quod Filius Dei suo illam adventu prævenire curavit, et declamare nobis sua voce quod illa talis tuba cantura sit, ut non sinus imparati. Nam et hoc quod sequitur.

CAP. X. — « Et vidi alium angelum fortem descendentem de cœlo amictum nube, et iris erat in capite ejus. » Et subinde : « Et angelus quem vidi levavit manum suam in cœlum, et juravit per viventem in sæcula sæculorum; qui creavit cœlum et ea quæ in eo sunt, et terram et ea quæ in ea sunt, et mare et ea quæ in illo sunt, quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas. » Quis enim ille est angelus, nisi Angelus magni con-

silli, Angelus testamenti Dei sæpe dictus et sæpe A
diceundus, vere alius, et longe dissimilis angelis om-
nibus. Hunc Angelum fortem dicit, nam vere est
fortis, imo et princeps fortitudinis. Hinc et Psalmi-
sta: « Dominus, inquit, fortis et potens, Dominus
potens in prælio (Psal. xxiii). » Proinde et angelus
ille qui hunc venientem prænuñtiavit, Gabriel dicitur,
id est fortitudo Dei. « De cælo, inquit, vidi
illum descendente. » De cælo, inquam, videlicet
ubi erat prius. Nam quo descendit de cælo, nisi in
uterum virginis? Non enim de illo virginis utero
initium habuit existendi, sicut quidam dixerunt
blasphemantes hæretici, quorum primus Cherintus
fuit, sed in illum uterum de cælo descendit, de
sinu Patris advenit. Et qui Deus erat homo factus
est; quodque erat Verbum in principio, caro factum
est, non mutata in carnem divinitate, sed assumpta
carne. Hoc est quod dicit, « amictum nube. » Nubes
enim et hicet in plerisque Scripturarum locis mysticis
carnem illam significat, **426** pulchra nimirum et
congrua considerata similitudine, quia videlicet si-
cut sol, cum nube tegitur et latet, et tamen scitur
quia præsens est dum suum orbem non ostendit, et
tamen orbi universo diem facit; sic in illa carne
Deus et latuit, et præsens dignosci potuit, dum di-
vinitatem suam, ut semper erat, invisibilem conti-
nuit, et tamen per opera visibilia mundum univer-
sum illuminavit. « Et iris, inquit, in capite ejus. »
Iris, id est arcus cælestis, misericordiam designat
ejusdem fortissimi; est enim signum vel pro signo
lavatus propitiationis, dicente Domino ad Noe: « Ne-
quaquam interficietur omnis caro ultra aquis di-
luvii; » ac deinceps: « Hoc signum fœderis inter
me et vos; arcum meum ponam in nubibus, et erit
signum inter me et inter terram (Gen. ix). » Igitur
« iris in capite ejus, » id est, misericordia in
summa et principali intentione adventus ejus. Id-
circo namque sic nube carnis amictus advenit, ut
præpararet nos talesque efficeret, qui possimus sta-
re in illa die judicii, cum tuba illa novissima ceci-
nerit, quæ præparatio est peccatorum remissionem
dare, quod fecit ille pœnitentiam prædicans et la-
vans nos a peccatis nostris in sanguine suo (Hebr. v).
Unde misericors et fidelis dicitur pontifex, quia talis
erat iris in capite ejus. « Et facies ejus erat ut sol, D
et pedes ejus tanquam columna ignis. » Facies ejus
est notitia ejus, quæ a tempore resurrectionis ejus
(qua clarificatus est claritate quam habuit priusquam
mundus fieret [Joan. xvii]), orbi universo sereno
lumine infulsit, impleto quod Zacharias eodem mox
nascituro præcinens: « Visitavit nos, inquit, oriens
ex alto, illuminare iis qui in tenebris et in umbra
mortis sedent (Luc. i). » Hujus solis resurgentis or-
tum respiciens Paulus apostolus dicit: « Nox præ-
cessit, dies autem appropinquavit (Rom. xiii). »
Nox enim prius erat, extunc autem sole surgente,
dies appropinquantibus sibi appropinquat. Marcus
quoque Evangelista in mysterio loquens, cum di-
xisset: « Et valde mane una Sabbatorum veniunt

ad monumentum orto jam sole (Marc. xvi). » Nam
mystice dictum intelligatur, de isto sole justitiæ, qui
diem novum mundo indidit sua resurrectione, repu-
gnantia sunt, valde mane, et orto jam sole. « Et
pedes ejus, inquit, tanquam columna ignis. » Hæc
descriptio nonnihil a priore differt, ubi primum
ipse, qui nunc describitur, hæc Joanni visus est.
Illic namque primum Filius hominis manifeste scri-
bitur, hoc autem in loco Angelus mortis dicitur.
Illic et caput ejus et capilli tanquam lana alba et
tanquam nix candidi scribuntur (Apoc. i). Hic au-
tem de hujusmodi canitie tacetur, et hoc solum di-
citur, quia « iris erat in capite ejus. » Illic scriptum
est: « Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in
camino ardenti. » Hic autem nunc dicitur: « Et pe-
des ejus tanquam columna ignis. » Has talium de-
scriptionum diversitates quærere cur habitæ sint
non otiosum est. Dicimus ergo, quia prioris illius
habitudinis alia fuit causa vel intentio quam illic
non tacuimus, et alia hujus præsentis quam simili-
ter præterire non conamur. Illic namque contra Che-
rintum et Hebionem, cæterosque antichristos, qui
interim dum hic Joannes in insula Pathmos exsu-
laret, Christum ante Mariam fuisse negare cœpe-
rant, ostendebatur eidem illo tali schemate vel figu-
ra, quale scripturus foret evangelium, vel quale
oporteret eum de Christo perhibere testimonium.
Hic autem omnibus fidelibus pariter et infidelibus
significabatur, quale vel quantum orbi universo
impendeat negotium, propter quod venerit Christus
in hunc mundum, ut providum sive inexcusabilem
faceret omnem hominem, novissimæ tubæ terribilem
sonum, id est ultimum prænuñtiando judicium. Id-
circo et illic naturam utramque unius ejusdemque
Christi recte significatam accipimus; hic autem
officium ejus. Inde est quod illic Filius hominis,
quod naturæ est; hic autem dicitur Angelus, quod
officii est. Item, illic caput ejus scribitur præ canitie
candidum, significando divinæ naturæ antiquitatem;
hic autem « iris in capite ejus, » videlicet designan-
do suscepti officii misericordiam et pietatem. Illic
pedes qui sunt infimæ partes cujusque corporis,
dicti sunt similes aurichalco, quo significatur infe-
rior, id est humana Christi natura, permanente
substantia, in auream transmutata esse gloriam di-
vinitatis. Hic autem pedes ejus dicuntur tanquam
columna ignis, quo dicto significantur prædicatores
ejus, per quos venit ad nos, Spiritu sancto firmati
atque illustrati sunt. Sunt enim pedes ejus omnes
Evangelii ejus portitores atque ministri, de quibus
et Propheta dicit: « Quam speciosi pedes evangeli-
zantis et annuntiantis pacem, annuntiantis bonum,
prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus
tuus (Isa. lii). » Isti pedes ex eo facti sunt « tan-
quam columna ignis, ex quo venit super eos Spiri-
tus sanctus tanquam ignis. Extunc enim qui prius
fuerant imbecilles et pavidi, idiotæ et sine litteris,
facti sunt fortes et securi, facundi et omnium Scri-
pturarum periti (Act. ii). Exempli gratia: Petrus

ante frigidus, et ad prunas sedens et calefaciens se, timuit et negavit propter vocem unius ancillæ ostiariæ (*Luc. xxii*); extunc autem columna ignis, sive columna ignea factus est, ut et firmiter stans Ecclesiam Dei tanquam columna sustineret, et zelo bono fervens tanquam ignis, principes et reges, summosque imperatores in verbo virtutis justitiæque responsis adureret, et eidem Ecclesiæ quam velut columna sustinet, velut ignis lucem veritatis infunderet.

« Et habebat in manu sua libellum apertum. » Libellus iste idem liber, quem vidit idem Joannes signatum sigillis septem in dextera sedentis super thronum (*Apoc. v*). Apertus autem nunc dicitur, videlicet quemadmodum et illic scriptum est, quia Agnus illum aperuit, et solvit signacula ejus. Siquidem, agnus qui illic librum aperuisse scribitur, ipse est Angelus iste qui hic in manu sua libellum apertum habere cernitur. Habet enim in manu sua veraciter libellum hunc apertum, quia videlicet in potestate ejus est nota facere credentibus in se secreta Scripturarum. Hæc potestas jam tunc in manu ejus erat quando resurgens, et apparens discipulis suis, sicut Evangelista refert, « aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas (*Luc. xxiv*). » — « Et posuit pedem suum dexterum super mare, sinistrum autem super terram. » Omnes ejusmodi pedes hujus angeli, ex quo facti sunt « sicut columna ignis, » id est, ex quo Spiritu sancto sunt firmati et illustrati, eo ipso quod sic firmati, sic sunt illustrati, omnes dexteri, id est boni sunt et electi. At vero priusquam sic firmarentur, sic illustrarentur, videlicet ante passionem Dominicam, omnes sinistri, quia multi reprobi, omnes autem infirmi erant. Nam exempli gratia, loquente illo, et dicente: « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (*Joan. vi*), » et iis similia: « Multi discipulorum ejus, inquit evangelista, audientes, abierunt retro, et jam non cum illo ibant (*ibid.*). » De residuis quoque duodecim unus diabolus erat. Petrus quoque nunc pes fortis et dexter, pes bonus et electus, et juxta prophetam valde speciosus, tunc pene sinister fuit, quia lapsus est, et eum quem portare, id est prædicare debuerat, Christum negando cecidit. Itaque ante passionem Dominicam omnes, ut jam dictum est, pedes hujusmodi fuerunt sinistri, quia multi reprobi, omnes **427** autem erant infirmi. Scimus autem, quia pedes isti ante jam dictam passionem Dominicam, tantummodo Judæam perambulaverunt, id est, in sola Judæa prædicaverunt, ipso sic præcipiente illis: « In via gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel (*Matth. x*). » Post passionem vero suam cum resurrexisset a mortuis, dicit eis: « Euntes in mundum universum prædicare Evangelium omni creaturæ; euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*Matth., xxviii; Marc., xvi*). » Igitur pedem suum dexterum

A posuit super mare, sinistrum autem super terram, id est, prædicatores suos jam confirmatos in universitatem gentium misit; cum autem adhuc essent infirmi, tantum in Judæa illos prædicari jussit. Nam plerumque nomine terræ, Judæa; maris autem vocabulo, gentes significantur, ut, exempli gratia, in psalmo, cum dicit: « Propterea non timebimus dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris (*Psal. xlv*). » Est enim hic sensus: Non timebimus futuras tribulationes, quæ erunt dum turbabitur terra, id est Judæa, qui debuerant esse terra culta et fertilis, et modo sunt tantum terra, id est solis terrenis dediti, et in medium gentium transferentur apostoli. Sequitur:

« Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. » Ponendo pedes suos angelus iste dexterum super mare, sinistrum autem super terram, sicut jam dictum est, voce magna clamavit, quia prædicatores suos constituendo, vocem evangelicam, quam totus orbis audiret, mirabiliter edidit. Quomodo vel quam magna voce clamavit? Ita, inquit, « quemadmodum cum leo rugit. » Vere quemadmodum cum leo rugit. Nam et hoc patriarcha Jacob prædixerat iis verbis: « Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti; requiescens accubuisti, ut leo et quasi leæna (*Gen. xlix*). » Et propheta Amos: « Dominus de Sion rugiet, et de Jerusalem dabit vocem suam (*Amos i*). » Et multis aliis prophetarum dictis hujusmodi prædicatur hoc ipsum quod nunc dicitur, « quemadmodum cum leo rugit. » **C** Aiunt qui de naturis scripserunt, quia ad vocem sive rugitum leonis omnia contremiscunt, et cuncta animantium natura terretur. Hinc est illud prophetæ: « Leo rugiet, quis non timebit? » et statim ostendens quid per hanc similitudinem velit intelligi: « Dominus Deus, inquit, locutus est, et quis non prophetabit? » (*Amos iii*.) Itaque et sic sciendum et subintelligendum est, clamorem hujus angeli sic magna voce clamantis, « quemadmodum cum leo rugit, » illum fuisse clamorem passionis vel mortis ejus, quo infernus contremuit, et cælum patefactum est, patuitque janua cœli, sive paradisi animabus prorumpentibus effractis claustris inferni, tremuitque terra, et aperta sunt monumenta, multaque sanctorum qui dormierant surrexerunt corpora (*Matth. xxvii*), cunctaque bestiarum natura, id est, malignorum spirituum territa est potentia, et sicut illic propheticè dictum est: « Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? » (*Amos iii*.) Omnis prophetia, cunctorum prophetarum oracula consonerunt, et quid velent, aperuerunt, ad tantum tam magni clamorem Angeli illius. Unde et protinus sequitur: « Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. » Qui enim sunt septem tonitrua, quo numero plerumque et maxime in hoc libro significatur universitas, nisi omnium qui a sæculo sunt sanctorum prophetarum oracula? Eorum profecto voces prius sic erant tanquam tonitrua, quia sicut tonitruum, et terribiliter sonat, et tamen articulatum

sive intelligibilem sonum non dat; sic voces legis et prophetarum prius et terribiliter sonabant, et tamen quid eisdem vocibus significaretur, populares non intelligebant. Exempli gratia: In cantico Deuteronomii scriptum est: « Levabo ad cœlum manum meam, et dicam, vivo ego in æternum; si acero ut fulgur gladium meum, et arripuerit iudicium manus mea. Reddam ultionem hostibus meis, et iis qui oderunt me retribuam (*Deut. xxxii*). » Qui illic loquebatur, dicens: « Levabo ad cœlum manum meam, » et cætera: Ipse est angelus iste, de quo hic postmodum dicitur: « Et angelus quem vidi stantem, levavit manum suam in cœlum, » et reliqua. Amplius autem hic pro exemplo resplendet illud dictum in *Osee*: « Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos (*Ose. vi*). » Hoc etenim pulchre in sensu contingit illud quod nunc dictum est, « et clamavit voce magna quemadmodum cum leo rugit; » rugitus quippe leonis hanc vim habet, ut tradunt physiologi. Cum genuerit leæna catulum, tribus diebus et tribus noctibus, catulus dormit, et tunc demum patris fremitu veluti tremefactus cubilis locus, suscitare dicitur catulum dormientem. Quod si ita est, nimirum magnasimilitudinis causa est cur merito nunc dici debuerit, « quemadmodum cum leo rugit, » quia videlicet sic nostra in Christo natura tribus diebus et tribus noctibus somno mortis obdormierat, et tunc demum divinitatis potentia veluti fremitu leonis tremefactus est sepulcri locus, et surrexit qui fuerat mortuus homo in Deo assumptus, in quo et nos omnes surreximus. Hæc et iis similia profecto prius erant tonitrua, id est, soni sive voces quasi inarticulatae, eo quod mysteria continerent nondum intelligibilia, sed postquam Angelus iste talimodo clamavit, facta sunt intelligibilia, aperiente illo sensum discipulis suis ut intelligerent Scripturas (*Luc. xxiv*). Ait ergo: « Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. » Sequitur:

« Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram. Et audivi vocem de cœlo dicentem: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, noli ea scribere. » Ego, inquit, scripturus eram. Quid est ea scribere, quæ locuta sunt septem tonitrua, nisi per calamus et atramentum tractando, cuncta explanare mysteria Scripturarum? Hoc iste non fecit, neque cæteri apostoli. Quare? nunquid nescierunt, neque intellexerunt? Absit hoc! Imo ipsi erant amici, qualibus nihil deberet abscondi, quemadmodum ipse dicit: « Jam non dico vos servos, sed amicos meos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo nota feci vobis (*Joan. xv*). » Nota feci vobis, dixit, pro eo ut diceret, nota faciam, quia videlicet cum hæc diceret, id quod mox facturum erat, tam certum erat, ac si jam fecisset. Mox enim resurgendo aperire habebat illis sensum, ut intelligerent Scripturas (*Luc. xxiv*), dando Spiritum veritatis, qui eos omnem veritatem doceret (*Joan. xvi*), cum fuerint eatenus homines sine litteris, et idiotæ. Quare ergo? Nunquid noluerunt, vel propter laboris impa-

tientiam subterfugerunt? Non utique. Nam ego, inquit iste, scripturus eram, id est, scribere volebam. Quid igitur obstitit, nisi præceptum vel regula sanctæ discretionis? Non enim cuncta simul vel eodem tempore poterant expleri, propter tarditatem hominum, qui tunc rudes erant et imbecilles ad audiendam sapientiam ejusmodi. Unde Paulus apostolus cum dixisset: « Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, appellatus a Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech, » continuo subjunxit: « De quo nobis grandis sermo, et interpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum debueritis magistri esse propter **428** tempus, indigetis ut vos doceamini, quæ sunt elementa exordii sermonum Dei, et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo (*Hebr. v*), » etc. Ergo ut non scriberent tam iste quam cæteri Apostoli, ea quæ locuti sunt ejusmodi tonitrua, non illis facultas defuit aut voluntas, sed eorum qui audituri sive lecturi tunc essent obfuit sensus imbecillitas. Alioquin nisi pro causa hujusmodi tempus importunum tunc fuisset. Sicut idem Apostolus interdum pro tempore et re pauca prælibavit. Exempli gratia: cum dixit, « scriptum est quoniam Abraham duos filios habuit (*Galat. iv*), » eorumque mysterium allegoricum perstrinxit. Et sicut hic idem Joannes testimonio legis et prophetarum competenter uti scivit vel potuit, exempli gratia, dicendo: « Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo (*Exod. xii; Joan. xix*). Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt (*Zach. xii*). » Sic et cæteras voces, quas continebant cuncta illa legis et prophetarum tonitrua explicare scissent et potuissent. Fuerit ergo laudandæ discretionis illorum necessarium duntaxat fide ponere fundamentum, cum non defuturos in posterum scirent vel sperarent eos, qui ut cætera bona, sic et sacrarum expositiones Scripturarum superædificarent. Unde idem apostolus: « Dei enim, inquit, sumus adjutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis, secundum gratiam Dei quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui; alius autem superædificat. Unusquisque autem videat, quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit (*I Cor. iii*), » etc. Hæc ille de superædificantibus. Scimus autem, quia superædificantium principales duæ distinctiones sunt, quia videlicet alius in activa, alius in contemplativa superædificat vitam. Quod si activæ vitæ opera, quæ sunt, esurientem cibare, sitiens potum dare, nudum vestire, hospitem colligere, infirmum et in carcere positum visitare, digne quisquam existimat aurum, argentum, lapides pretiosos reputari debere; quanto dignius contemplativæ vitæ insignia splendida, quæ sunt, verba Dei audire, ea-

uenique ruminare, sanctorumque Scripturarum mysteria, et voce proferre, et calamo scribere, talibus nominibus, scilicet auri, argenti, lapidum pretiosorum debet subintelligere? Hoc denique est aurum, hoc argentum, hoc lapides pretiosos superædificare, sanctam Scripturam quæ extrinsecus in littera videtur subobscura, præclaris sensibus intrinsecus ornatam ostendere. Et hoc nimirum spirituale opus apud illam Sapientis animæ amicam magnum habet meritum, sicut et ipsa testificans: « Et qui, inquit, elucidant me, vitam æternam habebunt (Eccli. xxiv). » Profecto et ipse Apostolus ibidem in supra dicto, hoc maxime studium sese intendere innuit, cum postmodum dicit: « Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur (I Cor. iv), » etc. Dicit ergo: « Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, noli ea scribere, » quod est dicere: Mysteria Scripturarum quæ tibi datum nosse, promptumque est exponere, signa, claudere, id est, signata ut sunt, et clausa posteris quærenda relinque, ut non sint velut merces ultionæ, de quibus vulgo dicitur, quod soleat putere. Pretiosa erunt, quando opus erit, ut quærantur scilicet urgentibus diversis hæresibus, quas necesse erit esse, ut qui probati fuerint manifesti fiant (I Cor. xi). Tunc et præclara ingenia multorum multipliciter exercebuntur, et quæ de Scripturarum thesauris laborioso fuerint studio conquisita, non vilia videbuntur. Hoc dictum huic nihilominus universo diei arbitramur ordini illi primorum discipulorum Christi, quorum unus, et præ cæteris dilectus erat hic. Sequitur:

« Et Angelus quem vidi stantem supra mare et supra terram, levavit manum suam in cælum, et juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cælum, et ea quæ in illo sunt, et terram, et ea quæ in ea sunt, et mare, et ea quæ in eo sunt, quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas. » Quod paulo ante dixerat, « et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit, » hoc ipsum nunc repetit, latius et vehementius exprimens quid clamaverit, vel clamando quid fecerit. Levavit, inquit, manum suam in cælum. Manus angeli hujus illa est magnificentia, et elevatio manus illa est elevatio magnificentiæ, quam admirans Psalmista, loquitur: « Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super cœlos (Psal. viii). » Quæ autem illa est magnificentia, nisi resurrectio et ascensio Dominica? Sequitur enim postmodum, et dicit ad Patrem ejusdem Domini nostri: « Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus ejus (ibid.). » Nimirum hæc ipsa manus elevatio, id est, magnificentiæ

A sive omnipotentis tanti angeli ab illa cœpit exaltatione, de qua ipse dixit: « Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum (Joan. xii). » Elevatus namque sive exaltatus in altitudinem crucis, jam ipso cruciatus mortis in eo levabat manum suam, quod consummabatur auctor salutis omnium, primam faciens nobis resurrectionem, quæ est animarum, quia videlicet peccata delebat omnium per sanguinem suum (Rom. viii). Elevatus deinde et resurgens de sepulcro, eadem ipsa resurrectionis elevatione fiebat primogenitus mortuorum (I Cor. xv), id est, princeps ex mortuis resurgentium, secundam in semetipso dedicans resurrectionem, quæ est corporum. Deinde cernentibus apostolis suis, elevatus et ascendens in cælum, eadem ipsa ascensionis elevatione constitutus est iudex vivorum omnium et mortuorum sedens ad dexteram Patris, hoc modo contestantibus angelis: « Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum (Act. i). » Hac omnimoda suæ manus elevatione in cælum, « juravit angelus iste per viventem in sæcula sæculorum. » Juravit, inquit, id est, immutabili veritate firmavit. Neque enim verbis aut vulgari juramentorum effusione juravit, sicut testis est totus evangelici textus sermonis, in quo nusquam invenitur, quod verbo vel voce juraverit, imo et constat quod jurare omnino dissuaserit, ait enim: « Audistis quia dictum est antiquis: Non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino. Et subinde: Sit autem sermo vester, est, est, non, non. Quod autem his abundantius est, a malo est (Levit. xix; Matth. v). » Juravit ergo, id est, immutabili ut jam dictum est, veritate firmavit. Hoc solum interponens dictis suis pro signo firmamenti: Amen, amen dico vobis, id est, vere sive fideliter dico vobis, dum quilibet tale proloquitur, quod hujusce veritatis interpositione dignum sit. Exempli gratia: « Venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent (Joan. v). » Venit hora quando omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii. Ita juravit per viventem in sæcula sæculorum, id est per semetipsum qui fuit mortuus, et nunc vivit in sæcula sæculorum (Apoc. i). « Resurgens enim ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi). » Ne longius quæramus, cum dicit, sicut jam diximus, amen, amen, jurat, id est affirmat per semetipsum quem constat esse veritatem, testem fidelem, sicut et longe supra testatur spiritus, dicens Ecclesiis: « Hæc dicit, amen, testis fidelis et verus (Apoc. iii). » -- « Ipse est per quem omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil (Joan. i). » Seipsum ergo describens, recte dicit: « Qui creavit cælum, et ea quæ in illo sunt, et terram, et ea quæ in ea sunt, et mare, et ea quæ in eo sunt. » Quod ipse esset ille vivens, per quem

juraret quod ita jurando per semetipsum juraret, ipso ejusdem stantis habitu subintelligi promptum est. Sic namque stahat, ut contingeret tria hæc, ipsum se esse significans, qui omnia contineret. Dextrum namque pedem super mare, sinistram autem super terram posuerat, et in cælum, quod horum tertium vel primum est, manum suam leuaverat. Qui ergo creauit hæc, qui manu sua et pedibus suis, id est omnipotentia sua, continet hæc, certum est, quia quod iurauit in hæc uerba, quæ dixit adimplere potest. Quid enim iurat? Quia tempus amplius non erit, sed in diebus uocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei. Tempora quippe circa uel intra cælum, et terram, et mare, et ea quæ in eis sunt, variantur, sibi que deducendo succedunt, ac perinde qui illa creauit, sine dubio tempora quoque illorum præfixit, eademque finire potens est cum uoluerit. « Quia tempus, inquit, amplius non erit, » subauditur pœnitentiæ, quemadmodum fuit hactenus, postquam anteriores tubis cecinerunt angeli. Nam et postquam primus angelus tuba cecinit, et descendente igne in Pentapoli perierunt impii, euadente iusto Lot, tempus pœnitentiæ superfuit (*Gen. xix*), et postquam secundus angelus tuba cecinit, et transeunte populo Dei per mare Rubrum, inimici illorum sunt demersi (*Exod. xiv*), tempus pœnitentiæ superfuit residuis, et postquam tertius angelus tuba cecinit, et habitatores terræ per opera odibilia defluentes, in manu filiorum Israel perdere uoluit, tempus pœnitentiæ reservatum fuit (*Josue i, xii*), et postquam quartus angelus tuba cecinit, et quasi in solem, id est in populum Dei ira facta est, ut corpora eorum in deserto prosternerentur (*Num. xvi*), tempus pœnitentiæ datum est cæteris, et postquam quintus angelus tuba cecinit, et illi qui introierant in terram repromissionis, et traditi sunt quinquies in manus gentium (*Judic. ii, iii*), pro eo quod non disperdiderunt gentes (*Psal. cv*), quas dixit Dominus illis, tempus pœnitentiæ superfuit, et postquam sextus angelus tuba cecinit; et soluti sunt quatuor angeli, id est quatuor principalia regna mundi, Babilonicum, Persicum, Macedonicum atque Romanum, ut occiderent, et in captiuitatem Judæorum ducerent genus propter peccata ejusdem populi, adhuc pœnitentiæ locus est, ut reliquæ saluæ sint (*Rom. ix*). Sed tandem quid cum septimus angelus tuba cecinerit, id est cum uenerit extrema dies iudicii? Nihil omnino temporis amplius erit, nullus locus, nullum spatium pœnitendi ultra jam erit. Namque illa particularia sive localia iudicia fuerunt, illud iudicium universale erit, neque reservabitur huic sæculo quisquam, ut pœnitentiam agere possit. Cum ille tuba canere cœperit, quæ tuba nouissima erit, cujus et apostolus Paulus meminit, « omnes, inquit, resurgemus in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba; canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti (*I Cor. xv*); » (tunc consummabitur mysterium), id est secretum consilium Dei, quo

A hactenus usus est erga peccatores flagellando et inter flagella longa illis spatia præstando pœnitendi. In quo consummabitur illud mysterium Dei? In eo nimirum quod ibunt impii in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas, id est per apostolos et euangelistas (*Matth. xxv*). Nam istos quoque Dominus prophetas appellat. « Ecce, inquit, ego mitto ad uos prophetas, et sapientes, et Scribas (*Matth. xxiii*). » Prophetæ namque ueraciter sunt dicti, qui de summis rebus, de iudicio, sæculoque futuro prophetauerunt. Tanta erit illa nouissima tuba, ut qui illam prospiciunt, qui de illa loquuntur, et magnitudinem ejus prædicant, recte Dominus ipse appellat prophetas.

B « Et uox quam audiui de cœlo [Et audiui uocem] iterum loquentem mecum, et dicentem: Vade, accipe libellum apertum de manu angeli stantis supra mare et super terram. » Vox ista uox fuit alterius, quam illius angeli fortis, supra mare, et supra terram stantis, dixit enim: « Vade, accipe libellum apertum de manu angeli stantis supra mare, et supra terram. » Cujus ergo uox ista erat, nisi ejus angeli qui hæc et cætera illi ostendebat, quique illi in primordio dixerat, quod uides, scribe in libro? (*Apoc. xi*.) Et forte idcirco nunc dicit se iterum audisse uocem ejusmodi, quia quod illic semel significatum est dicendo « quod uides, scribe; » id ipsum nunc iterum significatur, dicendo: « Vade, et libellum accipe. » Veruntamen quoniam postmodum sic dicitur: « Et datus est mihi calamus similis uirgæ, dicens: Surge, et metire templum Dei, » sic distinguere licet, ut quod dictum est huic: « Vade et accipe libellum apertum de manu angeli, » commune sit ei cum cæteris apostolis, uidelicet Scripturas sensu aperto intelligere, et euangelicæ officium subsistere prædicationis. Quod autem postmodum dicit: « Et datus est mihi calamus similis uirgæ, dicens: Surge et metire templum Dei, » proprium ei datum significauerit, scilicet jus et facultatem scribendi Euangelium, et pœnendi terminos euangelicæ fidei, quos nulli transgredi licitum sit, unde postmodum dicendum erit: « Et abiit ad angelum dicens ei, ut daret mihi librum. Et dicit mihi: Accipe librum et deuora illum, et faciet amaricare uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. Et accipi librum de manu angeli et deuoravi illum, et erat in ore meo tanquam mel dulce, et cum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. » Quid enim fuit huic Joanni, cæterisque apostolis abire ad hunc angelum post clamorem ejus tam magnum, et dicere illi, ut daret eis libellum, quem in manu tenebat apertum, nisi id quod omnes ex euangelica ueritate notum habemus, quia post ejus uictoris ascensionem regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno, ut sederent ibi quousque induerentur uirtute ex alto, fierentque fortes et idonei ad prædicandum ea quæ scripta erant in illo libello, imo in magno sanctorum prophetarum, legis quoque et Psalmorum libro? Nemp:

quod, sicut Lucas testatur, omnes erant perseve-
rantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et
Maria matre Jesu, et fratribus ejus. Hoc erat dicere
illi magno angelo, **430** ut daret illis librum ad
devorandum, id est appareret eis, et idoneos faceret
ad prædicandum Evangelium, dando Spiritum san-
ctum, quo agente posset homo illorum interior de-
vorare talem librum, id est et legendo in imis visce-
ribus recondere, et prædicando ructuare sanctarum
sacramenta Scripturarum. Quod et factum est. Nam
« cum complerentur dies Pentecostes factus est
repente de coelo sonus tanquam advenientis spiritus
vehementis, et replevit totam domum ubi erant
sedentes. Et apparuerunt illis dispartitæ linguæ tan-
quam ignis, seditque supra singulos eorum. Et re-
pleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui
variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui
illis (*Act. 1*). » Ait ergo : « Et accepi librum de
manu Angeli, et devoravi illum. » Ac si dicat : Et
accepi dono Filii Dei, et Patris ejus facultatem in-
telligendi Scripturas, ac prædicandi virtutem et mi-
nisterium, et legendo atque intelligendo, nec non et
loquendo sive prædicando delectatus, reffectus et
confortatus sum. « Et erat, inquit, in ore meo,
tanquam mel dulce. » Nihil verius. Nam de hujus-
modi gustu Psalmista loquitur : « Quam dulcia fau-
cibus meis eloquia tua super mel et favum ori meo ! »
(*Psal. cxviii.*) Et ipsa sancta Scriptura, vere Dei
sapientia de semetipsa dicit : « Transite ad me
omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis
implemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, et
hæreditas mea super mel et favum. Memoria mea
in generationes sæculorum. Qui edunt me, adhuc
esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient (*Eccli.*
xxiv.). » Hæc et his similia quæ dicuntur in Scriptu-
ris de dulcedine hujusce libelli, sola melius persentit
felix anima quæcunque meruit experiri quæ gustavit,
quæque gustando dulcis ipsa effecta est tanquam
favus mellis, quo delectatus ipse sponsus, et dilectus
ejus dicit ei : « Favus distillans labia tua, sponsa, mel
et lac sub lingua tua (*Cant. iv.*). » Sed vide quid se-
quitur : « Et cum devorassem, inquit, eum, amari-
catus est venter meus. » Magna vere dulcedo libelli
hujus quotiescunque devoratur, sed ipsa dulcedo
nunc interim, dum in hoc sæculo vivitur, multis
amaritudinibus respergitur. Non enim adversarii
desunt, qui tribulationum et mortis interdum infe-
rant absinthium. Nam hoc est, quod de illis, qui
in illa sua dulcedine simul amaritudine ejusdem
amaricati sunt, scimus et didicimus, quia calicem
Domini biberunt, juxta promissum ipsius dicentis :
« Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum ? »
et rursum : « Calicem quidem meum bibetis (*Matth.*
xx.), » etc. Is ipse Joannes quamvis materiali gladio,
sive aliqua hominum vi non fuerit peremptus, non
tamen omnino expers fuit amaritudinis illius. Nam
et in ferventis olei dolium fuerat missus, et nunc
cum hæc videret, in Pathmos insula exilio relega-
tus tenebatur. Igitur accipiat quidem librum, et

A devoret illum cuicumque hoc datum est, sed illud
sciat quia cum devoraverit illum, cum vivere et
docere cœperit secundum illum, venter, id est anima
ejus amaricabitur a persequentibus juxta quod et
veridicus pronuntiat Paulus : « Omnes qui pie vo-
lunt vivere, persecutionem patientur (*II Tim. iii.*). »
Ad reliqua tendamus.

« Et dicit mihi : Oportet te iterum prophetare
populis, et gentibus, et linguis et regibus multis. »
Quæ hætenus viderat vel audierat in descensu vel
habitu illius angeli, communia sibi cum cæteris
fuere apostolis, quia videlicet et ipsi libellum aper-
tum de manu angeli acceperunt, et devoraverunt,
et fuit in ore eorum dulce tanquam mel; venter
autem eorum amaricatus est, id est acceperunt
B aperto sibi sensu ad intelligendas Scripturas per
Spiritum sanctum, prædicandi officium, et pro bona
voluntate fuit illis dulce hoc facere, pro infidelium
autem et impiorum persecutione ventres, id est
animæ eorum amaricatæ sunt. Hoc autem quod nunc
refert dictum sibi : « Oportet te iterum prophetare, »
erga proprietatem dictum vel actum intelligendum
est ipsius personæ, ut quod dictum est, « oportet te
iterum prophetare, » hoc sit, oportet te ab hoc ex-
silio absolvi, et evangelicam veritatem calamo et
atramento conscribere. Sequitur enim : « Et datus
est mihi calamus similis virgæ. » Ergo oportet te,
inquit, iterum prophetare, ac si dicat : Jam dudum
quidem scio quod absolvi velis a corpore, ex toto
corde desiderans faciem meam videre, et odor meus
C concupiscentias æternitatis excitavit in te, et pro
hoc multoties rogasti me, ut venires ad me. Dixi
tibi quoties rogasti me, et nunc dico tibi, exspecta
ut populum liberes crediturum mihi. Ob hanc cau-
sam oportet te exspectare, « oportet te iterum pro-
phetare populis, et gentibus, et linguis, et regibus
multis, » id est quod summa cum reverentia legant,
et audiant populi, et linguæ, et reges multi. Nam
ecce dum exsulas tu, interim Cherintus insanit,
Marcion furit, Hebion blasphemare incipit, cæterique
bacchantur Antichristi contra verbum fidei, contra
majestatem et antiquam divinitatem Filii Dei, dicen-
tes quod ante Mariam non fuerit, et quod tam recens
Deus sit, ut ex illa initium existendi acceperit.
D Præterea futurum est, ut veniat Arius pervicax
satelles diaboli, dicturus et persuasurus populis et
gentibus, et regibus multis, quod idem Filius Dei
creatura sit, et in tempore esse cœperit, quodque
fuerit tempus, quando idem Filius non fuerit. Pro-
pter istos oportet te iterum prophetare et providere
populis, et gentibus et linguis, et regibus multis,
ut ab his pestibus populum Christianum li-
eres crediturum mihi. Quomodo prophetare ? Ait :

CAP. XI. — « Et datus est mihi calamus similis
virgæ, dicens : Surge, et metire templum Dei et
altare, et adorantes in eo : Atrium autem quod est
foris templum, ejice foras, et ne metiaris eum [illud]
quoniam datum est gentibus. » Calamus similis
virgæ facultatem scribendi significat cum magisterii

auctoritate. Calamus namque scriptorum, virga magistrorum est. Et sunt vel fuerunt aliqui, quibus calamus datus est, sed non similis virgæ, id est similis facultas, sed non cum magisterii dignitate, vel de nulla illorum sententia sive dictione liceat cuiquam ecclesiastico dubitare. Hoc namque magisterium tantummodo prophetarum et apostolorum est, et illis solis hæc virga data est. Unde in psalmo sic determinatum est: « Dominus narrabit in Scripturis populorum, et principum horum, qui fuerunt in ea (*Psal. LXXXVI*). »

« Et principum horum, inquit, qui fuerunt in ea, » id est apostolorum et prophetarum, sive etiam evangelistarum. Vide quid dicat: Qui fuerunt, non qui sunt, ut exceptis apostolis, quodcumque aliud postea dicitur, abscindatur, nec habeat postea auctoritatem. Quamvis ergo sit aliquis sanctus post apostolos, quamvis disertus sit, non habeat auctoritatem, quoniam « Dominus narrat in Scripturis populorum et principum horum, qui fuerunt in ea. » Igitur datus est mihi calamus similis virgæ, id est data est mihi facultas scribendi cum principatu, et omnimoda magisterii auctoritate, ut principatum cathedramque magisterialem haberem in medio Ecclesiæ, ejus ad pedes sederent, ejus ab ore penderent omnes filii Ecclesiæ, non dubium habituri, non negligere ausuri quidpiam eorum, quæcumque

431 meo calamo exaratum haberet volumen meum, volumen evangelicæ veritatis et gratiæ. Talis calamus mihi datus est, et is qui dedit præcepit ita dicens: « Surge et metire templum Dei et altare et adorantes in eo. » Ac si dicat: Ecce congregatio taurorum in vaccis populorum, id est, ecce tumultus hæreticorum in Ecclesiis populorum, ut excludant eos qui probati sunt argento, ut ejiciant a templo Dei, qui probitatem tenent, qui probi et probati sunt, sensumque probatum habent in omni verbo vel sermone divino. Insurge, increpemus feras istas, feras arundinis, tauros cornu petas et cervicosos vastatores Scripturarum veritatis. Surge, inquam, et metire templum Dei et altare, id est, Christum Dei Filium, qui et templum Dei est, et altare sanctæ Ecclesiæ, templum videlicet Dei, secundum corpus quod assumpsit ex virgine; altare vero, secundum dignitatem utriusque naturæ, divinæ scilicet et humanæ. « Corpus namque quod assumpsit, templum Dei est, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (*Coloss. II*), » propterea dixit: « Solvite templum hoc, et ego in tribus diebus excitabo illud; hoc autem dicebat de templo corporis sui (*Joan. II*). » Porro altare sanctæ Ecclesiæ est eadem substantia jam glorificati corporis, simul cum illa quæ habitat in eo plenitudine divinitatis; juxta veridicam auctoritatem sanctæ ac mysticæ legis, in qua Deus dicit: « Altare de terra facietis mihi (*Exod. XX*), » id est, Christum verum Deum verumque hominem, terreno corpore incarnatum sive incorporatum consistentes, veras hostias offeretis mihi. Istud tem-

plum Dei, istud altare metire. Nam ecce mali mentes male et pessime mensi sunt, et de terminis ejus, quos hæretica infidelitate nimium mutilant, dicendo, Christum non fuisse ante Mariam, grandem tumultum facere incipiunt: Tu ergo metire, et mensuras ejus extende, calamo isto præscribens quantæ longitudinis aut latitudinis sit aut debeat esse. Longitudinem ejus supra extende; supra, inquam, ante Mariam et ante Abraham, imo et ante Adam, sed et ante cælum et terram usque ad antiquum dierum, usque ad antiquitatem antiqui dierum et die: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum (*Joan. I*). » Ita metire templum hoc, et altare, et tam longe mensuras ejus extende. Metire etiam adorantes in eo, id est, ostende cujus vel quantæ magnitudinis sint, qui fideliter credentes bene sentiunt de eo. Verbi gratia, sic dicendo: Quotquot autem receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sic metire, et talis vel tantæ mensuræ fore illos ostende, ut filii Dei nominentur et sint. « Atrium autem quod est foris, ejice foras, et ne metiaris illud, quoniam daturus est gentibus. » Quod est illud atrium quod jam foris est, nisi quodcumque conventiculum hæreticorum, qui et si sese intus esse contendunt, nihilominus, tamen foris sunt, et in illud Dei templum, id est, ad Christum nequaquam pertinent aut perveniunt? Illos ergo foras ejice, id est foris esse, foras exisse convince. Exempli gratia, ut dicas: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis (*I Joan. II*). » Illud atrium, illos hæreticos, qui sicut atrium templo quidem vicinum est, sed in templo vel templum non est, ita sunt « habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem abnegantes (*II Tim. III*), » ne metiaris, id est, nihil ad illos pertinere contesteris mensuram illam, quæ data est his qui receperunt eum, qui credunt in nomine ejus, scilicet potestatem filios Dei fieri (*Joan. I*). Quare? Quoniam, inquit, datum est gentibus, id est, quoniam inter gentes reputantur. Dicunt se Christianos esse et non sunt, sed mentiuntur, quia Christiani non sunt, sed cum gentibus eodem malignitatis spiritu debacchantes. Christianos persequuntur. Nam hoc est quod sequitur: « Et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta annis saccis [saccis]. » Notum est, ex historiis ecclesiasticis, quia civitatem sanctam, id est Ecclesiam, hæretici cum gentibus simili furore persecuti sunt, non tantum mensibus quadraginta duobus, sed mensibus et annis multo plurimis. Cur ergo dixit mensibus quadraginta duobus, qui menses non sunt amplius quam trium annorum et semissis? videlicet propter intimidandam magnitudinem persecutionis Antichristi, quæ tanta erit, ut pene sola debeat cognosci vel prænosci, et pro cunctis persecutionibus sola computari, quasi cætere persecutiones illi comparatæ persecutiones.

non sint aut fuerint. Illam nimirum persecutionem A
 tanti futuram esse temporis, Daniel quoque hoc
 modo dictum sibi audivit : « Et putabit quod possit
 mutare tempora, et leges, et tradentur in manu
 ejus usque ad tempus et tempora, et dimidium
 temporis (*Dan. vii*). » Item : « Quia in tempus
 et tempora, et dimidium temporis, et cum com-
 pleta fuerit dispersio manus populi Dei, complebun-
 tur universa hæc (*Dan. xii*). » Tempus namque
 et tempora, et dimidium temporis, tres et semis
 annos intelligimus. Nam et supra in eodem Pro-
 pheta legimus, quod septem tempora transierunt
 super Nabuchodonosor, id est, septem anni effera-
 tionis ejus (*Dan. iv*). Ipse quoque quod per tem-
 pus, et tempora, et dimidium temporis, annum, et
 duos annos, et dimidium anni velit intelligi, mani-
 festius exprimit per numerum dierum postmodum
 dicendo sic : « Et a tempore cum ablatum fuerit
 jure sacrificium, et posita fuerit abominatio in
 desolationem, dies mille ducenti nonaginta (*Dan.*
xii). » Etenim si juxta rationem mensium lunarium,
 quos solos cum embolismis suis noverunt Hebræi,
 dies istos divides, vix paucos supra invenies quam
 attinet ad tempus et tempora, et dimidium tempo-
 ris, id est, ad annum et duos annos, et dimidium
 anni. Nunc illud quærere dignum est, cur hic Joan-
 nes cum dicere potuisset, et civitatem sanctam
 calcabunt tribus annis et dimidio, dicere maluit
 mensibus quadraginta duobus; itemque : « Et pro-
 phetabunt, inquit, diebus mille ducentis sexaginta, »
 qui sunt dies eorundem temporum sive annorum
 trium ac semissis, tricenis diebus per menses sin-
 gulos distributis. Nunquid enim casu vel absque
 ratione numeros istos mensium atque dierum taxare
 maluit? Non utique, sed sicut alias in Scripturis per
 numeros multa significatur sensuum utilium dignitas
 pulchra et delectabilis, ita et hic sub numeris istis
 pulchrum aliquid et delectabile vult intelligi. Quod ut
 manifestius fiat, de natura quorundam numerorum
 ratio postulat aliquid prælibare quod ostium intel-
 ligentiæ citius aperiat. Numerorum parium alii
 sunt superflui, alii diminuti, alii perfecti. Perfecti
 dicuntur, qui suis patribus æqui sunt, nec crassan-
 tur abundantia, nec egent inopia : ut exempli gra-
 tia, senarius : namque senarius habet partem tre-
 diam, id est tres; et tertiam, id est duos; et sex-
 tam, id est unum; quæ in unam summam si re-
 ductæ sint, per totum numeri corpus suis partibus
 invenitur, id est, integer ex ipsis senarius restitui-
 tur. Diminutus vero ille numerus dicitur, cujus eo-
 dem modo compositæ partes pauciores sunt, et
 ejusdem numeri cujus erant partes multitudine
 superantur, ut exempli gratia, octonarius : Habet
 enim octonarius partem **432** mediam, id est qua-
 rtor; habet et quartam, id est duos; habet et
 octavam, id est unam. Quæ cunctæ in unum re-
 ductæ septem colligunt, minorem scilicet summam
 quam erat octonarius concludentes. Porro superflui
 nominantur illi, quorum partes ultra quam satis

est sese porrexerint, ut exempli gratia, duodenarius;
 hujus enim partes majorem summam colligunt
 quam erat ipse duodenarius. Est enim duodenarii
 medietas sex, pars tertia quatuor, pars quarta tres,
 pars sexta duo, pars duodecima unum. Omnisque
 hic cumulus redundat in sedecim majorem utique
 summam quam erat duodecim, Est autem, inquit
 philosophi tam sæculares quam ecclesiastici, magna
 in his similitudo virtutis et vitii. Perfectus namque
 virtutum, diminutus atque superfluis similitudinem
 habet vitiorum. Nimirum de superfluis isti sunt
 numeri, quos hic Scriptura ista nobis obtulit,
 videlicet quadraginta duo et mille ducenti sexaginta.
 Habet namque hic numerus, scilicet quadraginta
 duo, partem mediam, id est viginti unum, tertiam
 id est quatuordecim, sextam, id est septem, septi-
 mam, id est sex, quartam decimam, id est tria,
 vicesimam primam, id est duo, quadragessimam
 secundam, id est unum. Quæ profecto partes in
 unum redactæ, majorem summam quam erant
 quadraginta duo simul colligunt. Quinquaginta
 enim et quatuor faciunt. Ita numerus iste mensium
 quadraginta duorum superfluit, et ultra mensuram
 suæ originis partes exerescunt, tanquam si quis
 multis super naturam manibus natus sit, ut Centi-
 manus gigas, vel triplici conjunctus corpore ut
 Gerion tergeminus, vel quidquid unquam monstruo-
 sum naturæ in partium multiplicatione subripuit.
 Amplius autem numerus dierum mille ducentorum
 sexaginta in partibus suis exerescit et superfluit,
 habet namque hic numerus mediam partem, id est
 sexcentos triginta; tertiam partem, id est qua-
 dringentos viginti; quartam, id est trecentos quin-
 decim; quintam, id est ducentos quadraginta duo;
 sextam, id est ducentos decem; septimam, id est
 centum octoginta; nonam, id est centum quadra-
 ginta; decimam, id est centum viginti sex; duo-
 decimam, id est centum quinque; quartam deci-
 mam, id est nonaginta; quintam decimam, id est
 octoginta quatuor; octavam decimam, id est sep-
 tuaginta; vicesimam, id est sexaginta tres; vicesi-
 mam primam, id est sexaginta; vicesimam octavam,
 id est quadraginta quinque; tricesimam, id est
 quadraginta duo; tricesimam quintam, id est tri-
 ginta sex; tricesimam sextam, id est triginta quin-
 que; quadragessimam secundam, id est triginta;
 quadragessimam quintam, id est viginti octo; sexa-
 gesimam, id est viginti unum; sexagesimam tertiam,
 id est viginti; septuagesimam, id est octodecim;
 octogesimam quartam, id est quindecim; nonagesi-
 mam, id est quatuordecim; centesimam quintam,
 id est duodecim; centesimam vicesimam sextam, id
 est decem; centesimam quadragessimam, id est no-
 vem; centesimam octogesimam, id est septem;
 ducentessimam decimam, id est sex; ducentessimam
 quinquagesimam secundam, id est quinque; trecea-
 tesimam quintam decimam, id est quatuor; quadria-
 gesimam vicesimam, id est tres; sexcentessimam
 tricesimam, id est duo; millesimam ducentessimam

sexagesimam, id est unum. Omnes istæ partes numeri hujus, id est, mille ducentorum sexaginta in unum redactæ tria millia centum et octo faciunt. In tantum numerus iste suis partibus excrescit et effluit. Cum igitur, ut supra jam dictum est, philosophorum omnium tam sæcularium quam ecclesiasticorum eadem sententia sit, similitudinem in hujusmodi numeris, qui ita sunt vel dicuntur superflui, non virtutis esse, sed vitii; quid scripturæ hujus auctorem intendere arbitramur, dum mavult dicere, menses quadraginta duos; itemque dies mille ducentos sexaginta, quam tempus et tempora, et dimidium temporis, sive annum et duos annos, et dimidium anni? Quid, inquam, nisi ut significet ex numeris tam superfluis illam, quæ tunc temporis futura esse a Domino prædicta abundantiam iniquitatis? Ipse enim dixit: « Et quoniam abundavit iniquitas refrigescet charitas multorum (*Matth. xxiv*); » sed et alibi scriptum est: « Annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum (*Psal. xxxix*). » Utrumque scriptura veridica tradit, et quia annuntiante Christo Domino, hi qui credentes vel Christiani dicerentur multiplicandi essent super numerum, multis vacuam nominis hujus professionem suscipientibus, qui ad electorum non pertinerent numerum, et quia tempore persecutionis abundante iniquitate refrigescere haberet charitas multorum. Bene ergo et numerus mensium quadraginta duorum satis superfluus, et numerus dierum mille ducentorum sexaginta, multo maxime superfluus, hic legentibus offertur, ut utrumque scilicet et multiplicitas credentium sive profitentium, de qua dictum est, « annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum, » et abundantia iniquitatis de qua item scriptum est: « Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum, » pulchra et venerabili significatione mysterium regni Dei noscere merentibus significetur. Qui porro sunt, vel quid sibi volunt duo testes isti, de quibus dicit: « Et dabo duobus testibus meis et prophetabunt? Nunquid non plures quam duos homines testes ad prophetandum iste prophetarum Dominus et auctor habuit vel habiturus est? Nunquid non testes ejus omnes, ut de cæteris nunc confessoribus taceam, apostoli sunt et martyres? Magna

A prolongaveris, ut expedit calamo tuo, id est, auctoritate Scripturæ evangelicæ, non patiar deesse aliquos qui te testificentur pro me ita scripsisse, ita sensisse. Quid enim si ita dixi, et verum dixi, « quia multi vocati, pauci vero electi? » (*Matth. xx.*) Nunquam tam pauci erunt electi, nunquam per abundantiam iniquitatis ita refrigescet charitas, ut minus quam duos testes invenire queat Evangelii veritas. Quid vero, inquis, si saltem duo testes contra tot adversarios extiterint? Nimirum justum ac legitimum damnationis judicium ad eiciendum foras illud quod supra dixi, « atrium gentibus datum. » Nonne et contra tantam multitudinem filiorum Israel murmurantium et terræ repromissionis detrahentium, duo testes, videlicet, Josue filius Nun, et Caleph filius Jephone, suffecerunt ad ipsorum judicium, ut merito prosternerentur in deserto corpora eorum? Soli namque duo hi ad omnem multitudinem locuti sunt dicentes: « Terra **433** quam lustravimus valde bona est, » et omnis multitudo, quia testimonium illorum non recepit, in deserto prostrata est (*Numb. xiii*). Igitur et nunc etiamsi non plures, quam duo testes mihi fuerint, qui testimonium perhibeant veritati, omnis multitudo contradicentium portabit judicium quancunque sit. Si enim et in passione duo falsi testes adversariis meis contra me sufficere visi sunt, qui surgentes dixerunt: « Ille dixit: Possum destruere templum Dei, et in triduo reedificare illud (*Matth. xxvi*), » cur non et mihi versa vice contra adversarios meos duo veri testes sufficere debeant? Verumtamen quoniam, ut supra dicere vel querere cœperam, innumerabiles nobis sunt multitudines martyrum, id est testium, etiamsi numerare velimus solos illos qui in testimonio sanguinem suum fuderunt, recte jam dicendum quia testes hujus qui hæc loquitur, et vere quam multi sunt, et nihilominus juxta quamdam rationem tantummodo duo, id est, duobus ordinibus distincti sunt, videlicet, quomodo Henoch et Elias, ambo sancti et Deo dilecti a semetipsis differunt. Henoch namque nullas legitur persecutiones pertulisse, sed in pace cum Deo ambulavit, et non inveniebatur, quia tulit eum Deus (*Gen. v*). Elias vero notum est quantas persecutiones impiissimæ Jezabelis pertulit (*III Reg. xviii*). Secundum duos illos usque hodie et usque in finem sæculi testes Christi distincti sunt, ita videlicet ut alii sint testes, qui in pace sanctæ Ecclesiæ fideliter viventes, loquendo pariter et scribendo testimonium veritati perhibuerunt et perhibere non desinunt; alii qui in persecutione pro statu fidei pugnando, supradictas templi Dei et altaris, et adorantium in eo mensuras defenderunt, et in defensione sanguinem suum fuderunt vel fuserunt. Hi duo sanctorum ordines recte dicuntur duo testes. Ait ergo: « Et dabo duobus testibus meis. » Quid dabo eis? Nimirum os et sapientiam, sicut promisi, dicens: « Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis: Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt

resistere et contradicere omnes adversarii vestri (Luc. XXI). » Quo dicto non utique testibus suis sollicitudinem adimit, sed hoc imperat, ut non prophetent de cordibus suis, illa tantummodo scire et dicere contenti, quæ sancta Scriptura porrexerit, quæ sanctus sanctæ Scripturæ conditor Spiritus suggesserit. « Et prophetabunt, inquit, diebus mille ducentis sexaginta. » Prophetabunt, id est prædicabunt, non utcumque, sed ita ut intelligant et revelent ea quæ intus reposita sunt arcana Scripturarum, et hoc diebus mille ducentis sexaginta, id est, etiam in illa non omnes refrigerantes iniquitatis abundantia quam hujus numeri supra scripta superfluitas significat. Diximus quidem pro posse de hujus numeri natura superflua. Sed adhuc restat quod forte quis quærat, videlicet, quod cum Daniel dies scripserit mille ducentos nonaginta, isti magis placuerit dicere mille ducentos sexaginta. Ad hoc respondere licet, quia paulo quidem major est numerus mille ducenti nonaginta quam mille ducenti sexaginta, verumtamen de partibus minoris hujus quam de partibus majoris illius, excrescit multo numerosior quantitas. Hujus namque minoris numeri, id est, mille ducentorum sexaginta partes coacervatæ, ultra tria millia, sicut jam præmonstratum est, excrescunt, illius autem majoris partes (quamvis et ipse superflua sit) ad duo millia non perveniunt. Quod etiam hic demonstrare promptum est, habet namque ille Danielis numerus, scilicet mille ducenti nonaginta partem mediam, id est, sexcentos quadraginta quinque; tertiam, id est quadringentos triginta; quintam, id est ducentos quinquaginta octo; sextam, id est ducentos quindecim; decimam, id est centum viginti octo; quintam decimam, id est octoginta sex; tricesimam, id est quadraginta tres; quadragesimam tertiam, id est triginta; octogesimam sextam, id est quindecim; centesimam vicesimam nonam, id est decem; ducentesimam quintam decimam, id est sex; ducentesimam quinquagesimam octavam, id est quinque; quadringentesimam tricesimam, id est tres; sexcentesimam quadragesimam quintam, id est duo; millesimam ducentesimam nonagesimam, id est unum. Plures vel alias hujus numeri partes non facile quis reperiet, quæ videlicet partes simul coacervatæ superfluunt quidem ultra quantitatem, cujus partes sunt; verumtamen nec ad duo millia, sicut jam dictum est, excrescunt; faciunt enim mille octingentos septuaginta octo, cum numeri minoris, id est, mille ducentorum sexaginta, qui præsentis loco datus est, in uno reductæ partes, ultra tria millia, sicut jam dictum est, protendantur. Igitur et ille Daniel et iste Joannes, sive is qui Joanni loquitur, uterque numeris superfluis usus, illam de qua sæpe dictum est, iniquitatis abundantiam significat (Matth. XXIV). Sed iste qui ex ipsius Domini ore audierat, quoniam abundavit iniquitas, refrigeret charitas multorum, ut eandem iniquitatis abundantiam acrius innueret, et multo magis superfluum numerum accepit vel dedit, et ab

A eadem temporis quantitate quam Daniel præviderat, non valde in longum recessit. Notandum tamen valde quod cum dixisset, « et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, » addidit, « amicti sacco. » Quid est enim amicti sacco, nisi multum humiliati, omnimodo pœnitentiæ studio? Saccus namque duram pœnitentiæ austeritatem significat, quo lugentes operiri solent, maximeque pœnitentes. Sicut de rege Ninive scriptum est, quia ad prædicationem Jonæ surrexit de solio suo, et abjecit pallium suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere (Jon. III). Sed quis non miretur testes istos tantæ dignitatis sacco debere amicti? Attamen ita est. Eorum namque est in sacco et cinere peccata hominum lugere, et tanto magis coram Domino humiliari, quanto major in suo tempore est abundantia iniquitatis. Sic Elias cum Jezabel et Achab prophetas Domini occiderent, et altaria ejus suffoderent, non mollibus vestiebatur aut in domibus regum erat, sed in desertis, incultus et hispidus, asperam vitam ducebat (III Reg. XIX). Nam de ejusmodi cultu vel habitu ejus sic scriptum est: « Cujus figuræ et habitus, inquit Ochozias, est vir qui occurrit vobis, et locutus est verba hæc? At illi dixerunt: Vir pilosus et zona pellicea accinctus [accinctus] renibus. Qui ait: Elias Thesbytes est (IV Reg. I). » Hoc respiciens et Apostolus cum dixisset: « Sancti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, » etiam hæc intulit: « Circueverunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti (Hebr. II). » Itaque testes isti fideles, eo ipso quod fideles sunt vel erunt illa tribulatione, peccata lugebunt populorum, quomodo tum Elias et Eliseus in desertis, in solitudinibus, in montibus, et in speluncis peccata Israelis lugebunt, cæterique filii prophetarum. Nunquid enim absque causa peccati, dies illi tribulationis tales erunt? Non utique, sed sicut alibi scriptum est: « De humo non egredietur dolor, sic et tunc non pro nihilo, sed pro peccato consurget illa tribulatio (Job V). » Cum autem multa sint peccata in populo Christianitatis, **434** non abs re est scire vel quærere Scripturarum exemplis, quo maxime vel quali pro peccato illa talis tribulatio contra Ecclesiam consurgere permittenda sit. Illustris et notæ scientiæ vel fidei vir beatus Hieronymus locum illum in Michæa pertractans: « Principes ejus in muneribus judicabant, et sacerdotes ejus in mercede docebant, et prophetæ ejus in pecunia divinabant, et super Dominum requiescebant, dicentes: « Nunquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala propter hæc, causa vestri; Sion quasi ager arabitur, et Jerusalem quasi acervus lapidum erit, et mons templi in excelsis silvarum (Mich. III). » Hæc inter cætera dicit Petrus apostolus: « Argentum, inquit, et aurum non habeo (Act. III). » Poterat utique Simoni Mago vendere quod petebat, imo poterat simulare vendentem (Act. VIII). Spiritus enim sanctus nec venundari nec

erit potest, sed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. Nunc videas prophetas Jerusalem non habere in ore prophetiam, et in Domino requiescere, et dicere: « Non venient super nos mala. » Quorum causa speculatorium Dei hostili aratro dividitur, et locus quondam pacis ruinis plenus sit, et templum Domini in vepres spinasque convertitur, et est habitaculum bestiarum. Et post aliqua: « Propter quod causa nostri qui tales sumus, qui Sion ædificamus in sanguine, et Jerusalem in iniquitate, qui judicamus in muneribus, qui in mercedibus respondemus, qui in pecunia divinamus, et super hoc fictam nobis sanctimoniam vindicantes dicimus: Non venient super nos mala. » Audiamus sententiam Domini quæ sequatur: Sion, et Jerusalem, et mons templi, speculatorium, et visio pacis, et templum Christi, in consummatione et in fine, quando refrixerit charitas, et rara fides fuerit, quasi ager arabitur, et redigetur in tumulos, et erit in ecclesia silvarum, ut ubi amplæ quondam domus erant, et absque numero acervi frugum, ibi vix parva sit casula servans speciem ciborum, refectio-nem animæ non habentium. Cum hæc dicit, profecto scire nobis et dicere licet, quia causa futuræ tribulationis tam magnæ peccatum est maxime graduum Ecclesiasticorum, peccatum venalitatæ et avaritiæ, quod nunc aspicimus et ubique regnare videmus, ambitione nimia cuncta devastante avaritia pene universa reposita intus in Ecclesiis devorante, ubi quia licet vivere, libet etiam ambire. Unde tunc merito fiet, ut quia non licebit vivere, etiam non libeat ambire, multo amplius, multo miserabilius quam tempore persecutionis Neronianæ sive Diocletianæ, quibus urgentibus nimirum gradus ecclesiasticos nec emere delectabat, nec vendere vacabat. Igitur amicti sacco prophetabunt, id est poenitentiam agentes et aliis prædicantes, et populo testimonium veritatis annuntiabunt, et Deo quatenus plagam cessare faciat, sive ut se ne in errorem inducantur liberet, tota intentione supplicabunt. Sequitur:

« Hi sunt duæ olivæ et duo candelabra in conspectu Domini stantes. » Quasi quæreret, quis ex eo quod amicti sacco prophetabunt, fructus sperari deberet? « Hi sunt, inquit, duæ olivæ, et duo candelabra. » Ac si dicat: Quia sic prophetabunt, idcirco erunt in suo tempore arbores bonæ, arbores olivæ, pulchræ et fructiferæ, feraces misericordiæ de cælo impetratæ, ut propter eos brevientur dies illi tam mali, tam calamitosi. Ipsi namque sunt electi illi, de quibus ipse in Evangelio futura hæc prænuntians dicit: « Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset [fieret] salva omnis caro; sed propter electos quos elegit breviavit dies (*Marc. xiii*). » Itaque erunt olivæ, id est causæ misericordiæ tunc accelerandæ. Oliva namque misericordiam Domini solet in Scripturis significare, non solummodo pro similitudine fructus, cujus suavi et leni vulnera curantur unctione, verum etiam pro ipso suo nomine quod tractum est a Græco ἔλαιον, quod

A Latine dicitur misericordia. Candelabra vero in quo sunt? In eo videlicet quod in illis diebus tam nigris, tam tenebrosis, clara prophetia sive prædicatione lucebunt, ita ut fieri non possit ut in errorem inducatur quispiam electorum. Cujus videlicet erroris tantum erit periculum, ut dicere curaverit ipse Dominus custos electorum: « Surgent enim pseudoprophetæ, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi (*Matth. xxiv*). » Itaque et duæ olivæ et duo candelabra hi sunt. Sic in illo tempore, cum Jezabel, nox, et illius antiquæ Ecclesiæ magna obscuritas, cælum obtenebrasset, et per suos satellites prophetas Baal tenebras spargeret, stetit Elias, qui et tanquam candelabrum lucem funderet opportunam, quatenus diceret populus: « Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus, » et tanquam oliva de cælo impetraret populo misericordiam, ut cælum daret pluviam, et terra daret fructum suum (*III Reg. xviii*). Unde dicitur in laudibus patrum: « Et surrexit Elias propheta quasi ignis, et verbum illius quasi facula ardebat. » Et post pauca: « Qui inscriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium et restituere tibi [tribus] Jacob: beati sunt qui te viderunt, et in amicitia tua decorati sunt (*Eccl. xlviii*). » Elisæus tunc temporis oliva altera, et alterum fuit candelabrum, qui pro ejusdem utilitatis intentione, ut misero populo posset prodesse, hoc, optione sibi data, elegit orare quatenus magistri spiritus duplex fieret in se. De quo ibidem scriptum est: « Et in Elisæo completus est spiritus ejus. Et quidem in omnibus istis, inquit, illum non poenituit populum, et non recesserunt a peccatis suis usque dum abjecti sunt de terra sua, et dispersi sunt in omnem terram. » Attamen sequitur: « Et relicta est gens perpauca, et princeps in domum [domo] David. » Et continuo subiungit: « Quidam eorum fecerunt quod placeret Deo, alii autem multa commiserunt peccata (*ibid.*). » Ac si dicat: Etsi non omnes correxerunt, attamen multis ad correctionem profuerunt. Nimirum ita erit et tecum. Istis namque olivis et candelabris, de quibus nunc dicitur, in conspectu Domini stantibus, etsi multi scandalizabuntur, fieri tamen non poterit, ut etiam electi in errorem inducantur. Sane quod ait de istis in conspectu Domini stantibus, ejusdem Eliæ sive Elisæi quoque professioni consonat, quorum alter videlicet Elias dicit ad Achab: « Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros et pluvia (*III Reg. xvii*); » alter vero, scilicet Elisæus ad Joram regem Israel: « Vivit Dominus exercituum, inquit, in cujus conspectu sto, quod si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, ne attendissem quidem te, nec respexissem (*IV Reg. iii*). » Et hic et illic verbum stantis, habitum significat virtutis quod videlicet testes fideles, testes Domini, non cum errantibus et foris ejiciendis jacent in peccatis et vitiis, sed cum veritate recti atque expediti stant in exercitio pietatis, in defensione

justitiæ, in obsequio Dei super thronum sedentis, et orbem terræ in æquitate judicantis. Sequitur :

« Et si quis voluerit nocere, ignis exiet de ore ipsorum, et devorabit inimicos eorum. Et si quis voluerit ledere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum ne pluat diebus prophetiæ eorum et potestatem habent super quas convertendi eas in sanguinem, **435** et percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint. » Tota hæc testium dignitas cum Scripturarum majestate procedit, et pulchrius quam verbis queat explicari, dum futuris vel [et] presentibus intendit, præteritorum quoque memores nos esse compellit, si verum volumus eorum quæ dicuntur sensum consequi. Cum enim dicere sic posset : Si quis eos voluerit in errorem inducere, et prædicationem sive regulam veritatis hæreticæ pravitate turbidinis obruere, judicium damnationis exiet de ore eorum, ut anathematizent eos et Sathane in æternum tradant interitum; cur sic maluit intelligere, « et si quis eos voluerit nocere, ignis exiet de ore ipsorum, et devorabit inimicos eorum? » Cur, inquam, nisi quia potestatis ejus in illo sæpe dicto Elia mysticum præcessit exemplum? Sic enim scriptum est : « Misitque ad eum, videlicet Ochozias, quinquagenarium principem, et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum, sedentique in vertice montis ait : Homo Dei, rex præcepit ut descendas. Respondensque Elias, dixit quinquagenario : Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, et devoret te et quinquaginta tuos. Descenditque ignis de cœlo et devoravit eum, et quinquaginta qui cum eo erant (IV Reg. 1). » Misit principem quinquagenarium alterum, et quinquaginta cum eo, et similiter « ignis exivit de ore ejus, » id est, descendit ad imperium oris ejus, et devoravit eos. Unde constat quod intentione nocendi dixerint : Homo Dei, rex præcepit ut descendas : Homo Dei, hæc dicit rex : Festina, descende, et idcirco dixerit ille : Descendat ignis de cœlo et devoret vos, dictumque effectus consecutus sit. Nimirum quomodo tunc ignis de ore illius visibilis exivit, et inimicos ejus regia cum tumore mandata perferentes devoravit, sic de ore istorum ignis exiet invisibilis, id est, judicium dominationis, devorabit eos, qui regibus impiis, regumque impiorum capiti Antichristo adulantes nocere illi sive ledere illos voluerint. Item cum dicere posset : Hi habent potestatem ligandi in cœlo et in terra, ut non veniat super inimicos eorum propitiatio vel peccatorum remissio, conctis diebus ministerii vel officii, id est, usque in finem sæculi, sive in sempiternum, cur sic dicere maluit : Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ eorum? Cur, inquam, nisi quia talis quoque pluvie sive potestatis ad pluviam hujusmodi cohibendam in eodem Elia claruit mysterium? « Ille etenim oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres et menses sex. Et rursum oravit, et cœlum dedit pluviam et terra dedit fructum suum. » Quod cum

A facere Domino jubente intenderet, magna cum potestate dixerat regi Achab : « Vivit Dominus Deus Israel in cujus conspectu sto, si erit annis his ros et pluvia, nisi juxta oris mei verba (III Reg. xvii; Jacob. v; III Reg. xviii). » Sic profecto testes isti adversariis suis inimicis Christi et hostibus veritatis claudunt cœlum, clausa continent ora sua qui ipsi sunt cœlum, ne pluant super eos verbum, neque tes effundere sermonem, ubi auditus non est, utpote quos secundum Apostolum « post primam et secundam admonitionem devitare debent, quia subversi et proprio judicio condemnati sunt (Tit. iii). » Talem ob causam primum Judæis subversis, et proprio judicio condemnatis, clausum est hujusmodi cœlum Deum sequentes auctorem, qui de illis vel contra illos in propheta culpam ipsorum prævidens, « nubibus meis, inquit, mandabo ne pluant super eos imbrem (Isa. v). » Item cum dicere posset : Et potestatem habent super doctrinas nequam condemnandi eas, et anathematis dare sententiam » ut quicumque receperit eas, similem sortiatur damnationem, cur sic maluit dicere : « Et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, » nisi ut ad mysticam nos mitteret historiam, ubi testes Moyses et Aaron aquas Ægypti verterunt in sanguinem? (Exod. vii.) Denique quomodo illis potestatem habentibus materiales Ægyptiorum aquæ versæ sunt in sanguinem, sic istis judicii divini potestate utentibus, hæreticorum pravam doctrinam effudentium, et omnium illis consentientium conscientia, hic audiunt horridam et sanguineam, quam sunt bibitori mortis æternæ damnationem. Addidit hic, et percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint habent potestatem, subaudiendum est, quomodo illi jam dicti Moyses et Aaron terram Ægypti visibiliter tot plagis percusserunt. Sic enim sententiis multiplicibus terram, id est, terrenos homines invisibiliter percutiunt, donec deficient rebelles et ultima damnatione involvantur, quomodo illi terram Ægypti visibiliter tandem contriverunt, donec ultima plaga percussi Ægyptii cum rege suo devolverentur in maris profundum. Sequitur :

« Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendet de abyso faciet adversus illos bellum, et vincet illos et occidet eos. Et jacebunt corpora eorum in plateis civitatis magnæ quæ vocatur spiritualiter Sodoma et Ægyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est. » Cum, inquit, finierint testimonium suum. Nimirum cuique testium fidelium suum præfinitum est tempus, suusque numerus, videlicet quousque testificandi officio fungantur, vel quam usque ad mensuram meritorum illorum cumulus sit perficiendus. Hoc ignorantes ipsi dum adhuc in corpore viventes a Domino peregrinantur (II Cor. v), festinanter nonnunquam cupiunt dissolvi et esse cum Christo (Philip. i), non attendentes præ festinatione desiderii sursum ad Deum anhelantes, utrum perfecerint testimonium suum an non. Ille

autem sciens et prævidens quid vel quantum adhuc supersit, ad ipsorum profectum differt complere desiderium, quemadmodum et iste Joannes, sicut in gestis ejus legimus, cum multoties rogaret, quatenus hinc exire et ad Christum sibi venire concederetur, refert responsum fuisse sibi: « Expecta ut populum liberes crediturum mihi. » Item persecutores impii, verbi Dei profectum et gloriam testimonii ejus odientes, testes sanctos, auferre de terra festinant, Deus autem servat illos, et insidantium conatus prævenit et cassat, donec illi testimonium suum finiant, sic et ipsum regem fidelem, testimoniumque fidelium principem Christum festinabat Herodes occidere, et permissus non est, donec ille testimonium suum finiret, quod ita Lucas refert: « Accesserunt quidam Phariseorum dicentes illi: Exi, vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite et dicite vulpi: Ecce ejicio dæmonia, et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consumor. Verumtamen oportet me hodie et cras, et sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jerusalem (*Luc. xiii*). » Igitur cum finierint testimonium suum, id est, non antequam finiant testimonium suum, bestia scilicet Antichristus, qui jamdudum, ut ait Apostolus, « operatus est et operatur ministerium iniquitatis, faciet adversus illos bellum (*II Thess. ii*). » Quale bellum? Nimirum quale solet esse inter veritatem et mendacium. Isti namque testes, contra quos ille facit vel faciet bellum, non ferro materiali, sed tantum verbo veritatis pugnare consueverunt. Bellum ergo faciet adversus illos, id est, veritatem fortiter erecto impugnabit mendacio. « Et vincet illos, » id est, pene usque ad victoriam deprimet illos, **436** sicut illud quod alibi dictum est: « Et impleverunt ambas naviculas ita ut mergerentur (*Luc. v*), » id esse oportet, ad submersionem premerentur. Exsurgent enim, inquit Christus, pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos (*Marc. xiii*). » Tunc itaque pius martyr inter tormenta signa non faciet, bestia autem illa mendacia faciet signa per prophetas suos, et in hoc videbitur superior. Quid tandem? « Ecce occidet illos, » inquit. Quis occidet nisi is qui occidere solet? Nam ipse **D** quidem in persona sua nondum venit, qui proprie Antichristus dicitur, et constat quia venturus est, sed in spiritu ejus jam venit Nero, et post eum cæteri, in quibus ille filius perditionis, qui in suo tempore revelandus est ministerium iniquitatis jam diu multumque operatus.

« Et jacebunt corpora eorum in platea civitatis magnæ. » Bestia quæ ascendet de abyso, id est, de occulto nobisque incognito malitiæ et tenebrarum profundo ubi nunc est diabolus Deo contrarius, antequam perditum illum hominem ingressus proprie dicatur; et sit Antichristus, cum occiderit corpus, post hæc amplius non habebit quid faciat (*Luc. xii*), sed hoc tantum faciet, ut corpora quæ

A occiderit insepulta jacere faciat in plateis. Hoc quam sæpe jam factum sit, non ignorat, qui martyrum gesta vel passiones legit. Porro, civitas magna cujus in plateis jacuerunt vel jacebunt testimoniorum corpora, civitas est sanctæ civitati contraria, civitas diaboli contraria civitati vel Ecclesiæ Dei, cujus primus civis et opifex fuit fratricida Cain (*Gen. iv*), et exinde omnes filii superbiæ, cujus vel quorum rex ipse diabolus est. « Ipse enim, inquit Dominus ad beatum Job, rex est super omnes filios superbiæ (*Job xli*). » Ejusmodi civitatis ædificia sunt vitia omnia, maximeque libido et superbia. Ideo nunc dicit: « Quæ vocatur spiritualiter Sodoma et Ægyptus. » Sodoma videlicet propter libidinem maxime illam quæ est contra naturam, **B** cujus Sodoma illa localis in sua pœna horrendum fuit exemplum (*Gen. xv*). Ægyptus propter superbiam, cujus quam damnabilis sit præsumptio, Ægyptii cum rege suo in mare mersi cum curribus et equis magnum et famosum universo mundo præbuere documentum (*Exod. xiv*). Recte ergo talibus denotatur vocabulis illa civitas. « Ubi, inquit, et Dominus eorum crucifixus est. » Dominus testimoniorum Jesus Christus est testis fidelis, et hic Hierosolymis extra portam civitatis crucifixus est. Ergone Jerusalem civitas illa, in qua reges olim justi regnaverunt, in qua singulare fuit unius Dei templum, Sodoma vocatur et Ægyptus? Ita plane si ad prophetam respicias veritatem qua suggerente Isaias ita locutus est: « Audite verbum Domini, principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei mei, populus Gomorrhæ. » Præmiserat autem in titulo, dicens: « Visio Isaiæ filii Amos quam vidit super Judam et Jerusalem (*Isa. i*). » Igitur qui carnaliter erant Juda et Jerusalem, spiritualiter illic Sodoma et Gomorrhæ dicti sunt. Alius quoque propheta cum dicit eidem populo, « pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa (*Ezech. xvi*), » nomini huic alteri locum et causam dat, ut Ægyptus dicatur eadem civitas, quia videlicet sicut Amorrhæi et Cethæi, sic et Ægyptii de posteritate maledicti Cham fuere exorti. Ferat proinde opprobrium suum civitas illa, ubi Dominus istorum crucifixus est, ut vocetur spiritualiter Sodoma et Ægyptus, id est, pars computetur magnæ civitatis diaboli, quæ istis nominibus denotatur. Et sicut super Sodomam pluit Dominus ignem et sulphur (*Gen. xix*), et sicut in Ægypto aquæ virga Moysi percussæ in sanguinem versæ sunt (*Exod. vii*), sic illi qui Dominum crucifixerunt, dignum cum cæteris, imo pro cæteris ubique gentium homicidis atque immundis subeant æternam ignis et sanguinis judicium.

« Et videbunt de populis, et tribubus, lignis, et gentibus corpora eorum tribus diebus et dimidio, et non sinent ea poni in monumentis. Et inhabitantes te terram gaudebunt super illos, et jucundabuntur, et munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetae cruciaverunt eos, qui inhabitant super terram. » Peccatum peccatorum, omnium deterrimum

est, impios lætari cum malefecerint, et exultare in rebus pessimis, et merito talibus multus et inexhaustus repositus est thesaurus iræ Dei viventis (*Prov. 11*). Hoc peccatum in illos occisores testium sanctorum gravissime denotat enuntiatio hæc, qua nunc dicitur: « Et videbunt et gaudebunt et jucundabuntur, et munera mittent invicem. » Quid enim videbunt? Utique magnum scelus suum, scilicet corpora sanctorum quos occiderunt non posita in monumentis, et suæ potestatis esse, ut non ponantur in monumentis. Et quamobrem super hoc tantopere gaudebunt, et jucundabuntur, et munera mittent invicem? Quoniam, inquit, hi duo prophetæ cruciaverunt eos, et subaudiendum est, quia occidendo illôs magno, ut ipsi putant, cruciату liberaverunt sæmetipsos. In promptu esset de gestis vel præliis sanctorum proferre exēpla, et demonstrare ubi vel quando truces homicidæ prostratis legionibus martyrum gavisî et jucundati fuerint, imo et in medio funerum discumbentes, profusis convivis, epulati fuerint, tanquam de maximis hostibus ingentes triumphos consecuti. Sed unum de Domino ipsorum qui crucifixus est exemplum sufficit. Cum enim crucifixissent illum, ita gavisî sunt et jucundati, ut moventes cāpita sua dicerent: « Vah! qui destruis templum Dei et in triduo illud reædificas (*Matth. xxvii*). » Præterea, quasi munus sibi miserunt invicem, ducentes illum ad Annam primum, deinde ad Caiphā, deinde ad Pilatum, deinde ad Herodem, deinde rursus ad Pilatum. Ita quasi spectaculi munus miserunt invicem, et huic muneri suo gratiam impiam habuerunt. Denique Annas honorem sibi fieri arbitratus est quod ad se duceretur primum, quia erat socer Caiphæ (*Luc. xiiii*). Pilatus autem et Herodes amici facti sunt in ipsa die, nam antea inimici erant ad invicem. Adeo gaudebant et jucundabantur, tanquam immenso liberati cruciату, quia videlicet sicut nunc dictum est, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui inhabitant super terram, sic multo vehementius ipse Dominus prophetarum cruciaverat eos, adeo ut gravis esset illis etiam ad videndum. Pro eo quod ipsi erant inhabitantes terram, id est, non minus corde quam corpore terræ sive terrenis cupiditatibus inhærebant, iste autem cœlestia loquebatur et terrenam illorum reprehendebat avaritiam. Verumtamen quod de testibus istis dicitur, et corpora eorum non sient poni in monumentis, hoc in illum dominum ipsorum, qui crucifixus est illi facere non sunt permissi. Providerat enim illi Spiritus sanctus sacræ ac mysticæ legis per præceptum hujusmodi: « Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, et adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus a Deo est, qui pendet in ligno (*Deut. xxi*). » In qua sententia notandum quod maledictum, non pœna facit sed culpa, cum sic præmittit, et diligenter determinat, « quando peccaverit homo

A quod morte plectendum est, » demumque subjungit, **437** et adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo. » At illi cum qui non habebat culpam arbitrato quidem suo maledictum esse voluerunt propter pœnam. Verumtamen sicut jam dictum est auctoritate legis suffragante, non licuit eis prohibere sepulturam, atque ita et in hoc nescientes saluti nostræ deservierunt, ut cujus animæ descenderat ad inferos, cunctas per potentiam insitæ sibi divinitatis liberatura electorum animas, ejus corpus non prohibita sibi sepultura poneretur in terra, daturum corporibus mortuorum ut de sepulcris suis exsiliant in resurrectione futura. Notandum tandem quod sic tempora circumscribit, ut dicat, tribus diebus et dimidio videbunt corpora eorum, rursusque: « Et post tres dies et dimidium spiritus vitæ a Deo intravit in eos et steterunt super pedes suos. » Quantum enim temporis supra significaverat, dicendo: « Et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. » Itemque: « Et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, » tantumdem significat, dicendo, « nunc tribus diebus et dimidio. » Itemque: « Et post dies tres et dimidium. » Tempus ergo, et tempora, et dimidium temporis, id est annos tres et semissem, tres dies ac dimidium hic appellat. Cur hoc? Cur dum prophetarent testes isti, tempus prophetiæ illorum diebus mille ducentis sexaginta, id est, tribus annis et dimidio præfinitum est, postquam autem prophetaverunt, postquam bestia occidit corpora, post hæc non habitura quid faciat, pro tribus annis et dimidio, tres dies et dimidium dicere vel scribere complacitum est? (*Joan. xxi*.) Nimirum quia sanctis Dei testibus in agone permolesto pro veritate certantibus, dum instat, dum præsens est angustiae tempus, dum quo nolunt, ducuntur sensui fragilissimæ carnis longum videtur, postquam autem abierit tempus illud, « ut jam ultra non sit mors, neque luctus, neque clamor, neque dolor, quæ prima abierunt (*Apoc. xxi*), » tunc demum positus in æternitate beata, respicientibus post tergum, breve videbitur fuisse quod pertulerunt, et tunc perpendent quam vere Apostolus dixerit: « Quia non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (*Rom. viii*). » Ait ergo: « Et post dies tres, et dimidium spiritus vitæ a Deo intravit in eos, » id est post breve tempus, quamvis multum videatur, futurum est, et reduces spiritus in jussu omnipotentis revertantur in artus proprios, et resurgant qui mortui in sepulcris jacuerant, vel etiam insepulti projecti fuerant. Mutata sunt tempora verborum, cum hactenus de futuro fieri enuntiatio, et civitatem sanctam calcabunt, et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt, et jacebunt in plateis corpora eorum, et videbunt de populis, et gaudebunt, nunc autem præterito tempore sic dicitur, « spiritus vitæ a Deo intravit in eos, et steterunt. » Nimirum hoc indicio mutata esse persona significatur, quia videlicet ab eo quod supra dictum est, « atrium autem quod est foris templum ejice foras, et ne me-

tiaris, quoniam datum est gentibus, et civitatem sanctam calcabunt; hæc et cætera usque ad hunc locum, verba sunt ejus personæ quæ calamum dedit, hic autem persona Joannis rursum loqui incipit eodem tempore verborum, scilicet præterito, quo loquebatur superius, quod non inusitatum constat esse sermonibus prophetis. Sæpius namque dum futura prænuntiant, verbis utuntur præteriti temporis. « Et steterunt, inquit, super pedes suos. » Subauditur in magna constantia. Hoc enim innuit illud quod additum est, « super pedes suos. » — « Tunc » etenim, ut Sapiencia dicit, « stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili (Sap. v). » De quo timore malorum, simulque de illo statu sanctorum hic protinus subditur: « Et timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo dicentem illis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube, et viderunt illos inimici illorum. » Hoc nimirum viderunt, imo visuri sunt inimici eorum, quia vocem audient magnam dicentis: « Ascendite huc, » dicentis: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum (Matth. xxv). » — « Tunc, inquit Apostolus, rapiemur in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus (I Thess. iv). » Hoc est quod « videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, gementesque præ angustia spiritus, dicentes intra se, pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Quomodo ergo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est (Sap. v). »

« Et in illa hora factus est terræ motus magnus, et decima pars civitatis cecidit et occisi sunt in terræ motu nomina hominum septem millia. Et reliqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam Deo cæli. » Nihil verius quam quod in illa hora, quando resurgent mortui, fiet terræ motus magnus, ut evigilent omnes, cum tali tanquam profundo somno sopiantur. Porro, quod supra civitatem magnam dixit, quam et spiritualiter Sodomam et Ægyptum vocari asseruit, id nunc non civitatem, sed decimam appellat partem civitatis, quam et cecidisse, vel casuram esse dixit. Et revera quæ dicitur civitas diaboli, non civitas est, sed ruinæ sunt magnæ et sanctæ civitatis Jerusalem cælestis, cujus novem sunt angelorum ordines, et idcirco qui inde ceciderunt, et homines, qui de illorum sorte sunt, recte dicuntur « decima pars, » ruinosam partem ejusdem « civitatis. » Utrique ceciderunt, id est, cadent, videlicet in infernum, cum diabolo et angelis ejus, et homines sequaces ejus: idcirco non fuit contentus dixisse, « et decima pars civitatis cecidit, » sed addidit, « et occisa sunt in terræ motu nomina hominum septem millia. » Nam septem millia hominum, idem est ac si diceret universitas hominum impiorum.

A Maluit tamen dicere « nomina hominum » quam simpliciter homines, per quod intelligimus nominatos in hoc sæculo, et inclytos homines, videlicet de quibus in Psalmo scriptum est: « Tabernacula eorum in progenie, et progenie vocaverunt nomina sua in terris suis (Psal. XLVIII). » Et in Isaia: « Propter hoc dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino, et descendant fortes ejus, et populus ejus, et sublimes ejus, gloriosique ejus ad eum (Isa. v). » Quomodo cecidit vel casura est illa decima pars civitatis, et hominum nomina quomodo occidenda sunt in illa hora terræ motus tam magni? Nimirum eodem, qui dicet testibus suis: « Ascendite huc, » id est, « Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum; » eodem, inquam, Domino dicente: « Cadite illuc, » id est, « Discedite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv), » cadent et ibunt in supplicium æternum. « Et reliqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam Deo cæli. » Qui sunt vel inerunt reliqui, nisi omnes electi qui stabunt a dextris? Nunquid autem isti timebunt vel timore mittentur, quando diabolus, videntibus cunctis, præcipitabitur? Timebunt plane, quia sic ad beatum Job Domino loquente audivimus vel legimus: « Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, et territi purgabuntur (Job xli). » **438** Tanto quippe pondere terroris excutientur, ut sanctorum etiam prædicatorum, quos angelos Scriptura nominare consuevit, fortitudo turbetur. Erit autem in eis aliquo modo tremor lætus, et timor securus, quia et cælesti regno se remunerari certi erunt, et pro carnis infirmitate contremiscent per tanti turbis metum. « Et dederunt, inquit, gloriam Deo cæli. » Videlicet admirantes virtutem Fortissimi, qui tam fortem tamque superbam tam fortiter præcipitabit. Tali modo decima pars supernæ civitatis, quæ dudum de cælo cecidit, remanentibus novem, ut jam dictum est, angelorum ordinibus, tunc de terra quoque et de aere isto (in quo hactenus nequiter vagantur illi magni spiritus) cadet et præcipitabitur, quam videlicet partem Apostolus vocat « spiritualia nequitie in cælestibus (Ephes. vi), » et homines impii simul mittentur. « Væ secundum abiit, ecce væ tertium veniet cito. » Hoc illi loco superiori jungitur (Apoc. ix), ubi præmisso, « væ unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo væ, » continuo sequitur, quia « angelus sextus tuba cecinit. » Et plaga magna subscribitur, solutis quatuor angelis, a quibus occisa est tertia pars hominum tribus plagis, scilicet plaga ignis, plaga fumi et plaga sulphuris. Siquidem ea quæ hoc sequenti libello tractata sunt ab eo loco quo sic cœpit: « Et vidi alium angelum fortem descendentem de cælo (Apoc. x), » usque ad præsentem locum quo nunc dicit, « væ secundum abiit, et ecce væ tertium veniet cito, » neque ad illum secundum, neque ad istud tertium væ, sed ad laudem pertinet Christi, et magnificentiam gloriæ ejus et misericordiæ, qui illud ultimum væ, ne electis ejus imparatis ex improvviso superveniret, per semetipsum venire, et illud prænuntiare dignatus est.

Hoc animadvertentes quæcunque credimus, quia Christus Jesus in hunc mundum peccatores salvos facere venit (*I Tim. II*), et quæcunque legimus, quia per semetipsum ore proprio in Evangelio sub illud ultimum væ, id est, iudicium damnationis impiorum futurum esse prædixit, dicamus cum isto, qui hæc dicit vel scribit, quia « secundum væ abiit, et ecce væ tertium veniet cito. »

« Et septimus angelus tuba cecinit, et factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes: Factum est regnum hujus mundi Domini nostri, et Christi ejus, et regnabit in sæcula sæculorum. Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras [et qui venturus es, quia] qui accepisti virtutem tuam magnam et regnasti. Et iratæ sunt gentes, et advenit ira tua et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedem servis tuis, et prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum, pusillis et magnis, et exterminandi eos qui corruperunt terram. » Tuba hæc septima, illa, ut jam supra memoravimus, tuba novissima est, cujus et Apostolus meminit, ubi ad Corinthios scribens, ita dicit: « Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti (*I Cor. xv*). » Itemque ad Thessalonicenses: « Quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cælo (*I Thess. iv*). » Quis autem dubitet ad cantum tubæ illius septimæ, sive novissimæ, resurrectionem mortuorum pertinere vel futuram esse, de qua et illic Apostolus dicit, « et mortui resurgent incorrupti, » et hic iste jam præmisit, quia « spiritus vitæ a Deo intravit in eos, et steterunt super pedes suos? » Quare ergo sic iste anticipavit, ut prius diceret, « spiritus vitæ a Deo intravit in eos, » quod est mortuos resurgere, et deinde scriberet, « væ secundum abiit, et ecce væ tertium veniet cito, » addens continuo, « et septimus angelus tuba cecinit? » Quare, inquam, nisi quia resurgere a mortuis, et stare super pedes, non est væ, sed gaudium magnum testibus illis, de quibus vel pro quibus illam prophetiam contexuit? Denique et quod dixit, quia facto terræ motu decima pars civitatis cecidit, quoniam pro gloria testium eorundem dixit, magis in gaudium sanctorum debuit enuntiari, et idcirco tandem ad illud væ respiciens septimæ tubæ cantum intulit, cujus canentis hæc summa est vox, qua ipsum væ ita concludit: « Et advenit ira tua, et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedem servis tuis, et exterminandi eos qui corruperunt terram. » Hoc nimirum est ultimum væ, et iste cantus tubæ septimæ, de quo veraciter juravit iste angelus fortis, « quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei (*Apoc. x*). » Canente ergo septimo angelo, « factæ sunt voces, inquit, magnæ in cælo, dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini

A nostri et Christi ejus, et regnabit in sæcula sæculorum. » Voces istæ magnæ beatorum angelorum et sanctorum omnium non conticescent in æternum. Cum autem dicunt, « factum est regnum hujus mundi Domini nostri, et Christi ejus, » subintelligendum est nobis, ita ut implētum sit jam ex illa novissima tuba, id quod Domino Filio dixit Pater Dominus: « Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (*Psal. cix*). » Nam tunc quidem regnat Dominus, et jam Christus ejus qui dicit in Psalmo: « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus (*Psal. II*), » in gloria regni sui est, ex quo resurrexit a mortuis, et in cælum ascendit juxta propheticum ejusdem Psalmistæ præconium: « Gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum (*Psal. viii*). » Sed adhuc rebellis ex magna parte recalcitrat mundus, et sanctos ejus ministros persequitur. Proinde Apostolus cum hujus testimonii meminisset dicens: « Gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum, omnia subjecisti sub pedibus ejus; » continuo subjunxit futurum de quo loquimur: « Nunc autem nondum videmus omnia illi esse subjecta (*Hebr. II*). » Itaque, sicut jam dictum est, jam quidem regnat Dominus, et Christus ejus, et præsens quoque Ecclesia regnum ejus dicitur et est, sed sunt adhuc multa in regno ejus scandala, quæ canente novissima tuba colligentur. Quod cum factum fuerit, tunc demum pleno ore rite cantabitur: « Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri et Christi ejus, » quia victis in carcere inferni cunctis hostibus, pacatum regnum, et in pace regnabunt in sæculo sæculorum. « Et viginti quatuor seniores qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, qui es et qui eras, quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti, et iratæ sunt gentes, et advenit ira tua, et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedem servis tuis, et prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum, pusillis et magnis, et exterminandi eos qui corruperunt terram. » Multis et bonis Dei operibus, magnis et æternis beneficiis ejus magnæ et sempiternæ gratiarum actiones debentur. Quid autem isto ejusdem Domini Dei omnipotentis beneficio majus et pulchrius, quod commemorantes dicunt, « quia accepisti virtutem tuam et regnasti? » Quid enim magnificentius, quam quod virtutem suam Dominus accepit, **439** et regnavit? Regnabat quippe peccatum, regnabat mors ab Adam, regnabat diabolus mundi obtinens principatum, et hic erat fortis armatus, qui in pace sua possidebat, et custodiebat atrium suum (*Joan. xii; Matth. xii; Luc. xi*). Super hoc generi humano condolens accepit virtutem suam, et regnavit, supervenit fortior, vicit illum, et vasa ejus diripuit. Hæc est illa acceptio virtutis et regni, de qua et Psalmista prædixit: « Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitu-

dinem et præcinxit se (*Psal. xcii*). Quomodo vel quando illam virtutem suam accepit? Imo quæ est illa virtus Dei, nisi spiritus Dei, digitus Dei, dicente ipso qui regnavit: « Si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei? » (*Matth. xii*.) Nam quod spiritus Dei virtus ejus recte dicatur, et sit, Gabriel quoque archangelus ad Mariam testatur, cum dicit: « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. » (*Luc. i*.) Unde notandum quod non dixerint tantum, quia « accepisti virtutem; » sed accepisti, inquit, virtutem « tuam. » Etenim homo factus Dei Filius, sive cum fieret homo, in ipsa quidem conceptione sui virtutem istam accepit, sed antequam fieret homo, virtus eadem sua erat, quia suus et Patris unus Spiritus erat. Itaque non sine magno pondere dictum est, « accepisti virtutem tuam, » quia quod fideliter credimus virtutem sive spiritum, quem in natura humanitatis dono accepit, eandem virtutem, eundem spiritum, priusquam mundus fieret, unus idemque Dei Filius in natura Divinitatis consubstantiali sibi habuit. Recte igitur ubi tale tantumque regnantis Domini beneficium consummabitur, cadentes « in facies suas viginti quatuor seniores, » id est universi Ecclesiarum Patres, magistri sive rectores, adorant, et dicunt: « Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, » etc. Illa gratiarum actio cadentium in facies suas, id est, ordinata reverentia subjicientium animas suas, finem nullum habitura est. Quod dicunt, « qui es, et qui eras, » malam damnatorum adversariorum voluntatem percutit, et sine fine diverberat, qui hoc agere nitebantur, ut non esset, ut non subsisteret, sicut Psalmista ex persona ipsius adversum illos contestatur: « Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, et peribit nomen ejus? » (*Psal. xl*.) Præmisso namque « quia accepisti virtutem tuam, et regnasti, » id est, incarnatus de tuo Spiritu sancto, et principem mundi foras ejecisti, continuo subnectunt:

« Et iratæ sunt gentes. » Ad quid enim iratæ sunt gentes, vel quid irascendo efficere voluerunt gentes, nisi hoc ut non esset? Sane hic a nomine gentium Judæi non excipiuntur, quia primi irati sunt, et maxime inviderunt, tradentes illum gentibus ad illudendum, et flagellandum et crucifigendum (*Matth. xx; Luc. xviii*), dicentes, sicut jam meminimus: « Quando morietur, et peribit nomen ejus? » Unde item in Psalmo vehementer insultabundus illis impropere Spiritus sanctus: « Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? » (*Psal. ii*.) Vere inania meditati sunt, quia tu, Domine, et antequam homo fieres, Deus eras, et nunc postquam gentes iratæ sunt, et fremuerunt te occidentes, resurrexisti, et es. Hinc est quod itidem in David dicis ad Patrem: « Exsurrexi, et adhuc sum tecum (*Psal. cxxxviii*). » « Iratæ sunt » igitur « gentes, » id est, te occiderunt, et, sicut jam dictum est, te occidendo fremuerunt. Sed quid deinde? « Et advenit, inquit, ira tua. » Recte et ordinate, quia gentes prius iratæ sunt, post

advenit ira tua. Hic est ordo justitiæ legitimus, ut nulli Deus irascatur, nisi illi qui prior fuerit iratus intumescendo, resistendo, suumque reatum in similitudinem prævaricatoris Adæ defendendo. Ubi quis irascitur, et resistit, ibi demum Deus irascitur et resistit, et contra fortem utitur sua vi, quæ non potest portari. Hinc Psalmista cum dixisset: « Tu terribilis es, et quis resistet tibi, » continuo subjunxit, « extunc ira tua (*Psal. lxxv*). » Ac si dicat: Non ex quo quis peccat, sed ex quo peccatum suum defendendo, tuæque justitiæ resistendo multiplicat, extunc ira tua, cui non est qui resistere valeat, sicut alibi scriptum est: « Deus, cujus iræ nemo resistere potest (*Job ix*). » Hic et particulariter in singulis hominibus, et universaliter in omni genere humano B judicii ordo servatur. Dicunt ergo: « Et iratæ sunt gentes, et advenit ira tua. » Ac si dicant: Quia gentes pœnitentiam, te prædicante, recipere noluerunt, sed e contra magis « iratæ sunt, » et « fremuerunt, et inania meditati sunt, et astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus (*Psal. ii*), » juste nunc demum advenit ira tua, sicut ibidem de te subscriptum est: « Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos (*ibid.*). » Nam exponens quid dixerint, « et advenit ira tua, » subsequuntur, et dicunt: « Et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedem servis tuis, et prophetis, et sanctis, et timentibus, nomen tuum pusillis et magnis, et exterminandi eos, qui corruerunt terram. » Iræ ejus quæ advenit, effectus est, exterminare eos qui corruerunt terram. Nam reddere mercedem sanctis, non ira, sed gratia pro gratia est, gratia beatitudinis pro gratia vocationis, vel fidei beatitudinem promerentis. Et recte sic sermo contextus vel ordinatus est, ut prius dictum sit, « reddere mercedem servis suis, » ac deinde, « et exterminandi eos qui corruerunt terram. » Nam et secundum veridicum ordinem sive ordinatam veritatem Evangelii, prius merces reddetur dextris servis Dei, deinde exterminabuntur sinistri. Prius enim dicet Rex ille his, qui a dextris erunt: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum (*Matth. xxv*). » Ac deinde his qui a sinistris erunt: « Ite, maledicti, in ignem æternum (*ibid.*). » Tali namque modo et servis Dei merces reddetur, et corruptores terræ exterminabuntur. Qui autem sunt corruptores terræ, nisi corruptores corporum et animarum, servientes omnimodæ cupiditati suæ? Neque enim in iudicio Dei causa exigitur corruptionis, nisi ejus qua corrumpitur creatura rationalis, quæ cum terra Dei esse deberet, et afferre fructum fidei, sanctimonix et pacis, sive dilectionis, ita corrupta est in semetipsa, ut amaras incredulitatis omniumque libidinum spinas afferret, ac perinde maledictioni deputata sit. Ita in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, « consummabitur mysterium Dei, » et sicut juravit Angelus ille fortis, qui stetit supra mare, et supra terram, manumque suam in cœlum

levavit (*Apoc. x*), « tempus amplius non erit, » tempus poenitentiae non dabitur ultra peccatoribus, per tantos tubarum praecedentium (quas enumeravimus) cantus terrificos sufficienter praemonitis. Non partim, sicut in caeterarum cantibus tubarum, sed si-

mul omnes corruptores terrae peribunt, et exterminabuntur in jussu regnantis Domini, in voce archangeli, in tuba Dei (*I Thess. iv*), ut nullum ultra regno Dei faciant scandalum.

440 LIBER SEPTIMUS.

CAP. XII. — Et apertum est templum Domini in caelo, et visa est arca testamenti ejus in templo ejus. Et facta sunt fulgura, et voces, et terrae motus et grando magna. Et signum magnum apparuit in caelo: Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim, et in utero habens, et clamabat parturiens, et cruciatur ut pariat. » Meminisse hic oportet loci superioris, ubi septem angelis stantibus in conspectu Dei, datae sunt septem tubae, qui et paraverunt se, ut tuba canerent (*Apoc. viii*), quorum per cantus singulos quid acciderit, quid actum sit, Scriptura haec per ordinem hactenus digessit. Nam illic antequam dicatur, « et septem angeli paraverunt se, ut tuba canerent, » introductio sit alterius angeli, « qui venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum, et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum (*ibid.*). » Ita dispositis hinc septem angelis, quibus tubae datae sunt, inde alio angelo qui habebat thuribulum aureum, prius digestum est quid actum sit per singulos cantus tubarum, et conscriptae sunt septem vindictae peccatorum. Et nunc demum resumpto principio, scribitur quid actum sit cum officio angeli habentis thuribulum aureum, et narratur grande bellum, certamenque prolixum angeli, qui et nunc Michael dicitur, praeliantis cum dracone magno et rufo septem capitum, et insignes declamantur victoriae martyrum, cantantium tandem post labores praeliorum, quasi canticum novum. Hic manifeste spiritus fortitudinis opera praedicantur, qui in ordine septem spirituum quartus invenitur, spiritui consilii conjunctus, cujus in septem tubis canentibus providentiam supra memoravimus. Ait ergo: « Et apertum est templum Domini in caelo. » Conjunctione ista qua dicit, « et apertum est, » nos ad superiora reducit, ubi dixerat: « Et alius angelus venit, et stetit ante altare, etc. Simul namque actum est, ut et templum Domini aperiretur, et juxta altare staret angelus. Tunc etenim templum Domini apertum est, quando fidem Domini, promissiones Christi in cordibus suis receperunt sancti homines, et tunc juxta altare stetit angelus, quando propter eandem fidem genti justorum Michael est princeps deputatus, sicut in suo loco plenius cum Scripturarum auctoritate monstravimus. « Apertum est »

B ergo « templum Domini in caelo, id est, » crediderunt, et credendo in Christum venturum, templum Domini facti sunt sancti patres, Abraham, Isaac et Jacob. « Et visa est arca testamenti ejus in templo ejus. » Id est prospecta, et a longe salutata est incarnatio Christi Filii Dei, quae nunc in templo suo, id est in Ecclesia sua, auro mundissimo, id est, divinitatis suae magna claritate radians conspicitur. Idcirco autem per arcam testamenti recte incarnatio intelligitur Filii Dei, quia videlicet in typum ejus, Domino jubente, fecit Moyses in eremo simul arcam foederis simul et propitiatorium (*Exod. xxxvii*). Arca namque eundem Dei Filium incarnandum, propitiatorium vero eundem significabat pro peccatis hominum passurum. « Et facta sunt fulgura et voces, et terrae motus, et grando magna. » Subauditur ubi accepit angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris, et misit in terram (*Apoc. viii*). Sic enim illic continuo subjunctum est: « Et facta sunt tonitrua, et voces, et terrae motus. » Quod licet recte intelligatur de Spiritu sancto, quem Dominus in apostolos suos misit, qui et sedit super eos tanquam ignis (*Act. ii*), nihilominus tamen et de eo recte intelligi diximus quod genti illi lex data est in monte Sinai (*Exod. xix*) in dispositione angelorum, ut ait Stephanus protomartyr (*Act. vii*). Siquidem fulgura et voces quae per apostolos spiritualiter micuerunt, vel auditae sunt, realiter in monte Sinai, quando data est lex, non defuerunt, ut recte de utraque, scilicet legis et Evangelii commotione, intelligere liceat illud Psalmistae: « Deus, cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto, terra mota est (*Psal. lxiv*), » etc. Itaque ad illa reducta tempora, quibus beata sanctorum progenies Christi venturi fidem in promissione concepit, et caeterae gentes vias suas permissae sunt ingredi, sicut in septem tubis totidem notas et insignes spectavimus vindictas peccatorum, sic nunc jam in his quae sequuntur usque ad Agnum stantem supra montem Sion bella spectemus victoriasque sanctorum. Hoc ita incipit: « Et signum magnum apparuit in caelo: Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim, et in utero habens, et clamabat parturiens, et cruciatur ut pariat. » Vere magnum et magnae rei fait hoc signum. Significabat namque mulier illa sanctam Ecclesiam, quam et in multis prophetarum

locis Scripturarum invenimus appellari mulierem viro suo, id est, Deo conjunctam et dilectam, imo et nonnunquam pro parte prævaricatorum, vitiis et peccatis idololatriæ servientium redargui velut adulteram. Hæc mulier extunc recte dicitur « amicta sole, » ex quo Christum verum justitiæ Solem accepit in repromissione. « Luna sub pedibus ejus, » id est, temporalium bonorum claritas sub administratione ejus. Luna namque pro sui mutabilitate **441** recte mundi hujus bona mutabilia significat, quibus stultus servit, sapiens imperat. Hoc ergo laudi est sanctis patribus quod divites quidem fuerunt, sicut sacræ historiæ tradunt, sed ipsas divitias non passi sunt suis affectibus dominari, sed ipsi dominati sunt divitiis, dispensando ut poscebat usus privatus aut publicus, atque ita laudabiliter ejusmodi divites excusantur, quia non est sensus in crimine, sed affectus. At contra quisquis credidit quidem in Christum, sed affectu inhæret et servit lucris rerum temporalium, servus est, non dominus illarum, neque dici recte potest de anima ejus, quod sit « mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, » sed nimis perverse amiciri luna, solemque nititur habere sub pedibus. Sequitur : « Et in capite ejus corona stellarum duodecim. » In capite hujus mulieris corona stellarum duodecim conspicitur, quia in initio nascentis Ecclesiæ duodecim patriarchæ, itemque in initio renascentis ejusdem duodecim apostoli notissimi ac splendidi dinumerantur. Nunc interim ordinem mirabilium cœlestium secuturi, coronam duodecim stellarum, numerum intelligimus duodecim filiorum sive tribuum Israel. Nam et Joseph somnium narrans : « Videbam, inquit, solem et lunam, et stellas undecim adorare me (*Gen. xxxvii*). » Etenim pater ipse propter Christum quem in promissione habebat, quasi sol erat; mater autem quæcunque illi optiva erat (quoniam naturalis mater obierat) luna erat pro ejusdem Christi fide lucida; undecim autem fratres quibus somnium narrabat, undecim stellæ futuræ erant : Joseph ipse stella erat duodecima. Igitur « in capite mulieris corona stellarum duodecim, » in initio Ecclesiæ chorus filiorum vel tribuum Israel duodecim. « Et in utero habens, et clamabat parturiens, et cruciatur ut pariat. » Quid erat habere in utero, nisi promissionis fidem servare in cordis secreto? Etenim quando primum ad Abraham locutus est Deus, dicens : « Et in semine tuo benedicentur omnes gentes (*Gen. xxii*) » (quod profecto semen Christus est [*Galat. v*]), ille promittenti credidit, et in eandem fidem sperantibus ejus posteris, extunc mulier in utero habere cœpit. Erat autem Deus qui promiserat ejusdem mulieris vir, paterque et auctor illius conceptionis, id est fidei, per quam Christus qui venturus erat, jam in patrum credentium cordibus habitabat. Proficiente autem per tempora credentium multitudine, successerunt Moyses et prophætæ, qui fidem quam susceperant, loquendo pariter et scribendo non sine magna desiderii intentione si-

gnificabant. Sequitur ergo : « Et clamabat parturiens et cruciatur ut pariat. » Quod dixit, « et clamabat parturiens, » hoc repetivit, imo complevit addendo, « et cruciatur ut pariat. » Parum quippe fuisset dixisse hoc tantum, et clamabat parturiens. Videretur enim nihili amplius intelligi velle quam si dixisset, cum pareret, cœpit clamare. At illa priusquam pareret, priusquam partum effunderet, parturivit et clamavit. Parturire namque est ante partum cruciari; quia videlicet parturire meditativum, parere autem perfectum verbum est. Igitur quomodo mulier carnaliter gravida, instante hora pariendi tota est in meditatione partus sui, tandiu in illa expectatione occupata est, tandiu cruciatum sustinet donec pariat, ita et illa talis mulier spiritaliter prægnans, « clamabat, inquit, parturiens, et cruciatur ut pariat. » Clamores ejus multos ad medium proferre possemus, sed exempli gratia unus hic in Isaia propheta sufficit locus : « Domine, quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, et sicut radix de terra sitiens. Non est species ei neque decor. Et vidimus eum, et non erat aspectus; et desideravimus eum : despectum et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem; et quasi absconditus vultus ejus et despectus, unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (*Isa. LIII*). » Hæc et his similia dicentes sancti prophætæ cum clamarent et dolerent, nunquid ejusdem clamoris vel doloris sui causam evenire, certamve esse nolebant? Imo maxime cupiebant, ipso attestante Domino cum dicit : « Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophætæ et reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt; et audire quæ vos auditis, et non audierunt (*Luc. xix*). » Nonne in hoc quoque vera est similitudo mulieris parturientis, et parturiendo clamantis? Illa namque parturiendo quidem clamat, quia dolet; sed nimirum sic mavult dolere quam sano utero sterilis permanere. Sequitur : « Et visum est aliud signum in cœlo, et ecce draco magnus et rufus habens capita septem, et cornua decem, et in capitibus suis septem diademata, et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli, et misit eas in terram. Et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium ejus devoraret. Et peperit filium masculum, qui rectorum erat omnes gentes in virga ferrea. Et raptus est filius ejus ad Deum, et ad thronum ejus. » Vere aliud, id est alterius rei, fuit hoc signum. Fuit enim signum diaboli, qui semper adversus mulierem illam inimicitias exerevit, et exercere non desinit, malas sibi, bonas autem mulieri. Deus namque bonus, easdem pro bono mulieris inimicitias posuit, quemadmodum in initio loquens ad serpentem dicit : « Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius. Ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus (*Gen. III*). » Denique serpen-

tis illius, id est diaboli, qui in serpente locutus est, A draco iste signum fuit; sicut e contra mulier illa sole amicta, signum erat Ecclesie totius, cujus beata Virgo Maria portio maxima, portio est optima pro felicitate uteri proprii. « Visum est » ergo, inquit, « signum aliud; et ecce draco magnus et rufus. » Unde magnus et unde rufus? Magnus, videlicet quia « habens capita septem, et cornua decem; » rufus autem ex eo maxime, quia « cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli, » et rufum sanguinem sitiens, « stetit ante mulierem quæ erat paritura, Ut cum peperisset, filium ejus devoraret. » Inde magnus, inde rufus. Quid porro significabant illa septem capita? Hoc nimirum ut compendiosius clarescat, primo sciendum est draconem talem sic magnum, sic rufum, ita significasse diabolum, ut simul etiam significaret corpus ejus universum, scilicet omnem generationem nequam, generationem Cain, adversantem ab initio generationi sanctæ, generationi Abel, generationi quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob (*Psal. xxiii*); cujus, ut jam dictum est, mulier talis signum fuit. His ita perspectis, jam intelligi promptum est capita draconis illos recte dici, qui principales exstiterunt in opere sive intentione diaboli, videlicet in obsidione jam dictæ mulieris, in intentione occidendi puerperium Ecclesie Dei, præfocandi verbum Dei, destruendi fidem seminis Abraham, id est Christi. Hujusmodi capita veraciter septem sunt: quia nimirum ex quo pater Abraham et posteri ejus fidem seminis « in quo benedicentur omnes gentes » suscepunt, septem sunt mundi hujus regna ex traditione sanctarum Scripturarum, quæ adversus eandem fidem dimicaverunt, sed nondum venit regnum septimum. **442** Primum namque ex quo credidit Abraham, regnum fuit Pharaonis et Ægyptiorum filios Israel odientium (*Exod. i*); secundum regnum fuit Jezabelis, et filiorum vel posterorum ejus impiorum, regnum Israel et Juda, qui prophetas occiderunt (*III Reg. xix*); tertium Babylonicum; quartum Persicum sive Medicum; quintum Macedonicum; sextum Romanum; septimum quod futurum est Antichristi regnum. Præter hæc regna septem nullum aliud memorat sancta Scriptura stetitisse vel stare ante illam mulierem ad devorandum filium ejus, contra sanctam Ecclesiam, ex quo credidit Abraham, ad destruendam fidem seminis ejus. Singulorum hujusmodi capitum sanguineos rictus paulisper exempli gratia contingamus. Primus Ægyptiorum rex Pharaon, populo suo dicit: « Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite; quidquid feminei, reservate (*Exod. i*). » Item: « Vacatis otio, et idcirco dicitis: Eamus et sacrificemus Domino (*Exod. v*). » Et multa his similia. Post hunc Jezabel captivato viro suo regi Achab, ut abisset et serviret Baal, et adoraret eum, prophetas Domini occidit, quemadmodum et Elias Thesbytes gemebundus dicit: « Domine, altaria tua destruxerunt, et prophetas tuos occiderunt gladio,

et derelictus sum ego solus, et quærent animam meam ut auferant eam (*III Reg. xix*). » In Juda quoque semen ejusdem Jezabelis, rex Joas Zachariam prophetam occidit atque extunc etiam in Jerusalem draco ille mulieris hujus sanguinem bibere cœpit, prophetas occidendo ne prophetarent, vel quia prophetabant in nomine Domini (*I Paral. xxx*); nec ante destitit, donec partu editum filium ejus crucifigendo devorare se credit. Sed de hoc postmodum planius dicendum erit. Tertio loco Nabuchodonosor rex Babylonis, traductis in captivitatem cum reliquis Judæis prophetis Domini, statuam erexit, et eo usque abolere voluit nomen Domini, ut diceret tribus pueris: « Si non adoraveritis, mittemini in fornacem ignis ardentis. Et quis est Deus qui eripiat vos de manu mea (*Dan. iii*)? » et cætera. Quarto deinde loco regnum Persarum atque Medorum, genus universum Judæorum, in quo tantum eatenus notus erat Deus, delere voluit agente Aman hoste Judæorum (*Esther. iii*), qui erat de stirpe Agag, quem occidit, et in frustra concidit Samuel coram Domino (*I Reg. xv*). Cum enim illum exaltasset rex Assuerus, et posuisset solium ejus super omnes principes, quos habebat, cunctique servi regis qui in foribus palatii morabantur, flecterent genu et adorarent Aman, solus autem Mardocheus non flecteret genu, neque adoraret eum, iratus est valde, et pro nihilo ducens in unum Mardocheum mittere manus suas, magis voluit omnem Judæorum qui erant in regno Assueri perdere nationem. Unde Esther: « Hostis, inquit, et inimicus noster pessimus est iste Aman (*Esther. vii*). » Item: « Nunc autem hostis noster est, cujus crudelitas redundat in regem (*ibid.*). » Quintum caput draconis hujus, regnum Macedonicum. Qualiter regnante Antiocho, qui appellatus est Epiphanes, id est nobilis sive illustris, mulierem istam infestaverit, compellendo Judæos ut se transferrent a patriis et Dei legibus: De quo etiam videlicet Antiocho scriptum est: Quia « misit contaminare quod in Hierosolymis erat templum, et cognominare Jovis Olympii, et in Garizim prout erant hi qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis (*II Machab. vi*), » Machabæorum passiones et prælia testantur. Nam illud quod maxime ad nequissimam draconis intentionem pertinet, sic incipit: « Duæ mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse, quas infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt (*ibid.*). » Quid enim intendebat per hoc et per cætera quæ sequuntur, nisi hoc ut conceptus mulieris, id est, seminis Abraham fides, cujus testimonium illis erat signaculum circumcisionis, funditus exstingueretur? De sexto capite, id est regno Romanorum, quis nesciat quantum sævierit ad devorandum filium hujus mulieris? Nempe istud est quod cum capite illo, secundo scilicet Judaico regno, concordi rictu ferociter nimis hiavit, in primis ut filium illum in persona propria devoraret, quando traditus est Filius hominis

gentibus, ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum (*Matth. xx*), capite illo scilicet Judaico populo dicente ministro hujus alterius magni capitatis : « Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris (*Joan. xix*). » Deinde, quod paulo post dicemus, bellum maximum quod fecit draco repugante Michaele et angelis ejus. Item quod adjecit, facere prælium cum reliquis de semine mulieris hujus, quo capite factum est nisi Romano imperio, quod per orbem universum missis edictis et legibus publicis tot millia martyrum interfecit? De septimo tandem capite cum se erexerit, id est, de homine peccati, filio perditionis Antichristo cum revelatus fuerit, « qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur (*II Thess. ii*), » quis nesciat quia mulierem istam sive reliquias seminis ejus ita persequetur, ut quemadmodum Dominus dicit, talis tunc tribulatio sit, qualis non fuit ab initio, nec est, nec erit? (*Matth. xxiv*.) Ipse namque erit de quo Danieli angelus dicit : « Et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret (*Dan. ii*), » etc. De istis septem capitibus alio postmodum loco cum dixisset huic Joanni angelus : « Septem capita bestiis septem montes et reges septem sunt, » continuo subjunxit : « Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit. Et cum venerit, oportet illum breve tempus manere (*Apoc. xvii*). » Quod hic tacitum est, illic suppletur, videlicet quod super bestiam (quæ non est alia nisi draco iste) mulier sederit, mulier alia, mulieri isti quam draco impugnat semper opposita, id est, civitas diaboli civitati Dei semper contraria. Quid autem est quod ait, « quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit? » Videlicet quia cum hæc viderentur vel scriberentur, quinque regnorum jam dictorum reges, qui mulierem sæpe dictam persecuti sunt, jamdudum transierant, regis autem regni Romani, regis sive imperatoris Neronis decreta contra Christi Ecclesiam sæviebant, et a successoribus ejus servabantur. Alius autem, scilicet Antichristus, nondum venerat, sed necdum venit. Sed de his alias. Nunc præsentia persequamur. Cum dixisset, « habens capita septem, » addidit, « et cornua decem. » In Daniele quoque scriptum est de bestia quarta, quæ significabat regnum Romanorum, quod haberet cornua decem. Et omnes fere scriptores ecclesiastici tradiderunt in consummationem mundi, quando regnum destruendum est Romanorum, decem futuros reges qui orbem Romanum inter se dividant, et undecimum surrecturum esse parvulum regem, qui tres reges de decem regibus superaturus sit, regem Ægyptiorum, regem Africæ, regem Æthiopiæ atque hoc esse quod illic scriptum est : « Et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, et tria de cornibus primis evulsa sunt de facie ejus (*Dan. vii*), » quod videlicet cornu erit Antichristus. Verum hic ubi non quarta bestia, ut illic, solum significans regnum Romanorum, sed draco, id est diabolus, conspicitur, et septem ejus capita describuntur, nulla-

que sit mentio de tribus evulsis cornibus, aliud dicere licet, quod coepto sensui cum Scripturarum auctoritate conjungatur. Septem quidem tantummodo draconis capita, sed decem videntur cornua. Quia videlicet **443** unum ex regnis supradictis, regnum Macedonicum, in reges quatuor divisum fuit. Mortuo namque Alexandro Magno, surrexerunt pro eo quatuor duces ejus, qui sibi imperium diviserunt. Ægyptum enim Ptolomeus Lagi filius tenuit, Macedonas Philippus, qui et Arideus, frater Alexandri, Syriam, et Babylonem, et omnia regna Orientis Seleucus Nicanor, Asiæ regnavit Antigonus. Hoc est quod in Daniele legimus : « Hircus autem caprarum factus est magnus nimis. Cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt cornua quatuor subter illud per quatuor ventos cœli (*Dan. viii*). » Quod exponens angelus dicit : « Porro hircus caprarum rex Græcorum est; et cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente ejus consurgent; » continuoque addidit, « sed non in fortitudine ejus (*ibid.*). » Nullus enim illorum fortitudini sive magnitudini Alexandri potuit æquari. Itaque septem, ut jam dictum est, capita, sed decem cornua, id est septem regna, sed decem fuerunt reges, quibus draco ille sese armaverat, sed sequitur adhuc :

« Et in capitibus suis septem diademata. » Si decem cornua decem reges sunt, quomodo non totidem sunt diademata, quot cornua? Nonne omnes illi quoque reges quatuor, in quos regnum illud unum divisum est, habuerunt diademata? Scriptum est enim in libro Machabæorum primo : « Et obtinuerunt pueri, ejus videlicet Alexandri, regnum unusquisque in loco suo, et imposuerunt sibi omnes diademata post mortem ejus (*I Mach. i*). » Quomodo ergo non dictum est decem, sed « septem diademata, » cum fuerint decem cornua? Nimirum quia, quamvis unius capitatis quatuor cornua, id est, unius regni Macedonici reges quatuor fuerint, uno tantum ex illis adversus mulierem draco usus est, scilicet posteritate Seleuci, cujus in partem Syria, in qua continebatur Judæa, obvenit. Ex illis namque qui regnaverunt in Syria, exivit radix peccatrix Antiochus Epiphanes, id est Illustris. Hoc unum diadema ex illis quatuor draco rufus in sua causa contra mulierem induit, et illud sanguine sanctorum sævus homicida cruentavit. Denique licet et cæteræ regni divisi partes Judæam interdum laceraverint, tamen hoc vere constat, quia patris unius rex qui Syriam et cum illa Judæam obtinebat, causam draconis contra mulierem egit, intentionem diaboli contra Dei legem exercuit. Hic, ut jam dictum est, erat Antiochus Illustris, de quo Daniel prævidens dicit : « De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum, et factum est grande contra meridiem, et contra orientem, et contra fortitudinem, et magnificatum est usque ad fortitudinem cœli. Et dejecit de fortitudine, et de

stellis et conculcavit eas, et usque ad principem fortitudinis magnificentum est, et ab eo tulit iuge sacrificium, et dejecit locum sanctificationis ejus. Robur autem datum est contra iuge sacrificium propter peccata et prosterneretur veritas in terra, et faciet, et prosperabitur (*Dan. viii*). » Quod itidem exponens angelus qui supra : « Post regnum, inquit, eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, intelligens propositiones, et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis. Et supra quam credi potest universa vastabit, et prosperabitur, et faciet, et interficiet robustos, et populum sanctorum secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu ejus, et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos, et contra principem principum consurget (*ibid.*). » Iste namque rex ille jam dictus Antiochus exstitit, qui usque ad fortitudinem cœli, id est, filios Israel, qui angelorum vallabantur auxilio, crexit magnificentiam suam, ita ut de sanctis plurimos idololatricæ subiceret, et velut stellas cœli conculcavit pedibus suis. Atque ita factum est, ut meridiem et orientem, id est, Ægyptum et Persidem, suo teneret imperio. Quodque ait, « et usque ad principem fortitudinis magnificentus est, » hoc significat quod erectus sit contra Deum, et sanctos illius persecutus, et ab eo tulerit iuge sacrificium, quod mane et vespere offerebatur, et polluerit atque dejecerit locum sanctificationis ejus; et hoc non sua virtute, sed propter peccata populi. Atque ita factum est, ut veritas prosterneretur in terram, et cultu idolorum florente, Dei religio (quæ istius sæpe dictæ mulieris erat ornatus) conquiesceret. Nunc cætera prosequamur.

« Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli, et misit eas in terram. » Stellas cœli filios Israel significare jam supra diximus, et duodecim stellarum coronam quam in capite suo mulier habebat, duodecim fuisse patriarchas, per quos Ecclesia in initio propagata est, juxta illud somnium Joseph dicentis : « Videbam solem et lunam, et stellas undecim adorare me (*Gen. xxxvii*). » Ipse namque Joseph stella erat duodecima. Ad omnem quoque multitudinem filiorum Israel Moyses dicit : « Dixique vobis in illo tempore : Non possum solus sustinere vos, quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, et estis hodie sicut stellæ cœli plurimi (*Deut. i*). » Quis autem nesciat in illa oppugnatione mulieris, ubicumque draco illam impugnavit, plerosque ex illa gente fovisse et adjuvisse dolosam nequitiam draconis? Nam exempli gratia : Ubi in Antiocho jam dicto draco iste sævire cœpit, sic scriptum est : « In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, et suaserunt multis dicentes : Eamus et disponamus testamentum cum gentibus quæ circa nos sunt, quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinaverunt aliquos de populo, et abierunt ad regem, et dedit illis potestatem ut

facerent justitiam gentium. Et ædificaverunt gymnasium in Hierosolymis secundum leges nationum, et fecerunt sibi præputia, et recesserunt a testamento sancto, et juncti sunt nationibus, et venundati sunt, ut facerent malum (*I Mach. i*). » Plura omittimus quæ proferri possent in exemplum stellarum ejusmodi cadentium de altitudine cœli, de dignitate testamenti Dei, ita ut etiam adjuvarent partes diaboli, impugnando illos qui perseverare volebant in religione paternæ fidei. Cauda ergo draconis palam est, quia trahebat tertiam partem stellarum cœli. « Et misit eas, inquit, in terram. » Ut videlicet terræ incumberent, qui cœlo intendere debuerant, terrena tantum cuperent, qui beatam cœlestium spem exspectare jussi fuerant.

B Sequitur :

« Et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium ejus devoraret. » Hæc erat intentio draconis tot capita subrigentis, tot cornua vibrantis. Hæc, inquam, erat nequissima cupiditas diaboli, tot regna commoventis, tot reges inflammantis in odium divinæ religionis, ut « cum peperisset mulier, quæ erat paritura, » cum Christum edidisset Ecclesia, pariente Virgine Maria, « filium ejus devoraret, » id est, nomen ejus de hominum memoria tolleret, ut partus hujusmodi nulla utilitas, nullus fructus existeret. Sed sequitur :

C Et peperit filium masculum, qui rectorus erat gentes in virga ferrea. » Ac si dicat : Ille quidem draco funestus mulieris parturientis excitatus clamoribus, stabat ante illam attentus, ut devoraret filium ejus, maximeque in Herode insaniebat sanguineum caput, quando prophético commotus ille ~~444~~ oraculo quod audierat, « et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda, ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel (*Malach. xv; Matth. xi*), » quæsivit puerum ad perdendum eum, misitque in Bethlehem, et occidit omnes pueros qui erant in ea, et in omnibus finibus ejus, quasi impossibile foret non simul occidi et illum. Sed hic fatuus draco, qui in illo sæviebat, quomodo consilium sive propositum Dei evacuare se posse putabat? Ille namque « rectorus erat gentes in virga ferrea, » et hoc in Scripturis veritatis præfixum erat, exempli gratia, ipso dicente in Psalmista : « Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea (*Psal. ii*). » Quomodo ergo illum tam cito malitiosa draconis fatuitas devorare se posse sperabat, cum scriptum fuisset de illo, quod rectorus esset gentes in virga ferrea? Sane « virga ferrea, » id est inflexibili justitia. Item quod ait « filium masculum, » idem est ac si diceret fortissimum. Masculus enim, id est fortis, filius tunc natus est nobis, quemadmodum propheta prædixerat : « Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis (*Isa. ix*). » Egit tamen

draco ille quantum potuit, non desistens filium illum persequi, « ut devoraret, » id est ut memoriam ejus deleret, dicens illud quod in Psalmo audimus : « Quando morietur, et peribit nomen ejus ? » (*Psal.* XL.) Hæc dicendo impatienter effecit ut crucifigeretur ; et hoc agendo, devorari illum, et perire putavit nomen ejus. Sed vide quid sequitur : « Et raptus est filius ejus ad Deum et ad thronum ejus. » Quam vere hoc factum sit quis nescit ? Quis non audivit ? Cum enim devoratus esse putaretur, utpote in terra sepultus, et signato lapide in terra conclusus (*Matth.* XXVII), tunc solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo, resurrexit et in cœlum ascendit, et sedet a dextris Dei (*Act.* II), triumphante veritate Scripturæ dicentis in David : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis (*Psal.* CIX). » Raptus est igitur filius mulieris, Ecclesiæ filius, mulieris Virginis Mariæ ad Deum et ad thronum ejus, atque illinc despiciens universa capita draconis irridet, sicut itidem in Psalmo Spiritus sanctus locutus est : « Qui habitat in cœlis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos ; ego autem constitutus sum rex ab eo (*Psal.* II), » etc. Sequitur :

« Et mulier fugit in solitudinem ubi habet locum paratum a Deo, ut ibi pascant illam diebus mille ducentis sexaginta. » Rapto filio suo ad Deum, et ad thronum ejus, « mulier in solitudinem fugit, » id est, sedente jam Christo Domino ad dexteram Patris, et dato Spiritu sancto, Ecclesia illius temporis vitam solitariam elegit. Sic enim in Actibus apostolorum legimus : « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una. Nec quisquam aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Dividebantur autem singulis prout cuique opus erat (*Act.* IV). » Nimirum hoc erat, mulierem fugisse in solitudinem, quia videlicet nihil possidere vel concupiscere in hoc mundo, fida et tranquilla mentis solitudo est : contra, possidere vel cupere vel ambire, non solitudo, sed magna sollicitudo et inquietudo est. Itaque « in solitudinem mulier fugit, » quando Ecclesia nil in hoc mundo possidere proposuit, provocans filios suos ad imitandum se. Exempli gratia, cum in Apostolo dicit : « Præterit enim figura hujus mundi. Volo autem vos sine solitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ sunt Domini, quomodo placeat Deo (*I Cor.* VII). » Inter hæc et hujusmodi dicit : « Vellem autem omnes homines esse sicut meipsum (*ibid.*). » In hujusmodi solitudine « habet, » inquit, « mulier locum paratum a Deo. » Quis est locus mulieris in hac solitudine, nisi Deus ipse ? Denique et Psalmista orans dicit : « Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii (*Psal.* XXX). » Et in Job de peccatore pereunte scriptum est : « Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscat eum amplius locus ejus (*Job.* VII). » Nam quod ait, « neque

A cognoscat eum amplius locus ejus, » idem est ac si diceret : Non requireret eum amplius Deus, qui omnium beatorum locus est, extra quem nullus est beatus, in quo etiam nunc dum ab ipso peregrinamur, pes animæ, id est Christiana spes, figitur. Hunc locum paratum habet a Deo, a nullo enim parari nobis potest Deus, nisi ab ipso Deo, et hoc in illa tali solitudine, ubi contemplationi vacando possit hunc locum suum cognoscere, semperque casum suum cavere, dicendo : « Non veniat mihi pes superbiæ, et manus peccatoris non moveat me (*Psal.* XXXV). » Præterea et in hoc paratus est illis locus a Deo in illa solitudine, « ut ibi pascant illam. » Hanc enim legem Dominus præscripsit filiis, matris Ecclesiæ filiis, qui nondum pervenerunt ad apicem perfectionis maternæ, ut nihil in hoc mundo velint possidere, et hoc illis jussit, ut pascant illam matrem suam, id est, evangelizantem sibi charitatem maternam, perfectionem apostolicam. Dixit enim : « Dignus est operarius cibo suo (*Matth.* X). » Et alibi : « In eadem autem domo manete edentes et bibentes quæ apud illos sunt : dignus est enim operarius mercede sua (*Luc.* X). » Hujus dignitatis sive debiti memor Apostolus ad Corinthios dicit : « Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt ? Et qui altari deserviunt, cum altari participantur. Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium denuntiant, de Evangelio vivere (*I Cor.* IX). » Item : « Si nos volis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus ? » (*Ibid.*) Pascunt ergo illam « diebus mille ducentis sexaginta, » id est, quandiu peregrinando in hoc sæculo persecutiones tolerat. Nam quia tanto tempore agitanda est persecutio summa, dracone isto in illo perditionis filio, scilicet Antichristo, totas effundente inimicitias, recte tot diebus universa persecutionum omnium tempora subintelligimus, de quo videlicet tempore sive dierum numero jam loco alio plenius tractatum est. Sequitur :

« Et factum est prælium magnum in cœlo, Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone. Et draco pugnabat et angeli ejus, et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cœlo. » Magnum et mirabile in conspectu animæ Joannis talium imaginum spectaculum, mirabilis sensus sive animæ ejus habitus, quem concipere poterat spectando talia vel tanta, tamque honorifica signa mirabilium secretorum. Vix summam admirationis somniare vel meditando nobismetipsis imaginare possumus, videlicet admirabili cum horrore illud persensisse. Quam invitus draco ille diabolus de templis et aris vel simulacris gentium pelleretur : quod fieri cœptum est, ubi raptus est filius ille ad Deum et thronum ejus. Dixit enim mox ascensurus : « Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (*Marc.* XVI ; *Matth.* XII ; *Luc.* XI). » Quod idem erat ac si diceret : Euntes fortem illum armatum a me jam victum de atrio suo propellite,

draconem illum diabolum a me fune ligatum, imo et quasi hamo captum, et in sudibus nares perforatum, circulo in naribus, et armilla in maxilla perforata constrictum de templis et aris extrahite, ut **445** vasa ejus traham ad me, sicut prædixi: Quia si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum (*Joan. xii*). Inde terrifici sonitus persecutionum per orbem universum, quarum erat signum hoc prælium imaginarium, prælium magnum. Factum est, inquit, prælium magnum. Ubi? In cælo. Per quod significabatur Ecclesia, terra longe altior, terrenis hominibus et terrena sapientibus longe superior, cujus est in cælis conversatio (*Philipp. iii*). Non enim jam Ecclesia, postquam raptus est Filius ejus ad Deum et ad thronum ejus, pugnare dignaretur in terra, quod antea licito facere solebat, quando propter terram, propter terrena bona, sancti reges et prophetæ armis materialibus multa gesserunt prælia. Nunc alius erat causæ status, et alius perfectæ intentionis affectus, contemnere terram et appetere cælum, cohibere manus et liberare linguam eruditam, offerre gladiis carnem et verbo defendere fidem. Pugnabat itaque in cælo. Quomodo autem draco erat, vel pugnabat in cælo? In cælo nimirum erat arbitrato suo, videbaturque sibi similis Altissimo (*Isa. xiv*), cum exhiberetur ei quasi divina religio, et a miseris gentibus, quas seduxerat, cohereretur pro Deo. Itaque et ipse pugnabat quasi in cælo, dum contenderet haberi pro cælesti Deo. Propterea nemo fere est qui nesciat draconem istum in aere vagari, et permissam usque ad tempus judicii exercere potestatem, ipsumque aerem usitato in Scripturis more cælum dici, ut illic: Volueres cæli et pisces maris (*Psal. viii*). In isto cælo, id est in aere, nos quoque usque hodie contra illum pugnam habemus, sicut et Apostolus ad Ephesios scribens loquitur: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates et rectores mundi tenebrarum harum, adversus spiritalia nequitiae in cælestibus (*Ephes. vi*). Sunt ergo spiritalia nequitiae, scilicet draco iste et angeli ejus, in cælestibus, non ubi sidera disposita effulgent et sancti angeli commorantur, sed in hujus aeris infirmi caliginoso habitaculo, ubi et nebula conglobatur. Et tamen scriptum est quod cooperit cælum nubibus (*Psal. cxlvi*), ubi et aves non volitant, et tamen dicuntur volatilia cæli. In his ergo cælestibus, non in illa superiore tranquillitate cælestium habitant isti nequissimi spiritus, contra quos nobis colluctatio spiritalis indicitur, ut, devictis angelis malis, illo præmio perfruamur, quo angelis bonis incorrupta æternitate sociemur. Unde alio loco idem Apostolus, cum significaret tenebrosam diaboli principatum, secundum spiritum, inquit, mundi hujus, secundum principem potestatis aeris, qui nunc operatur in filiis infidelitatis (*Ephes. ii*). Quod ait hic, principem potestatis aeris, hoc illic dixit, spiritalia nequitiae in cælestibus. Igitur et juxta litteram sic recte intelligitur, quod

A prælium imaginarium in isto cælo, id est aere, Joannes fieri viderit, in significationem ejus prælii, quod de templis et aris, imo et de cordibus hominum diabolus jam coeperat ejici, cujus videlicet prælii finis erit, ut mittatur in ignem æternum draco iste cum angelis suis (*Matth. xxv*), atque ita fiat quod subjectum est: Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cælo. In cælo, inquam, non tantum quod est spiritalis vel cælestis fidelium hic peregrinantium conversatio, sed nec in aere isto in quem detrusus est, detrudendus iterum in tartarum illo judicii die magno et tremendo. Sed jam ipsa verba ordine prosequamur. Michael, inquit, et angeli ejus præliabuntur cum dracone: et draco pugnabat et angeli ejus. Nusquam in tota serie Scripturarum ante illum sæpe dictæ mulieris partum Michael archangelus pugnasse cum dracone, eumque vicisse legitur, quia videlicet nondum draconis ejusdem caput, ut vinci posset ab angelis, contriverat ille mulieris filius, quod nunc fecit, et faciendo raptus est ad Deum et ad thronum ejus. Unde et illi in Psalmo canitur: Tu contribulasti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita draconis (*Psal. lxxiii*). Et quidem plura leguntur in Scripturis anteacta pro hominibus insignia angelicæ fortitudinis. Exempli gratia, ut illic: Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia (*IV Reg. xix; Isa. xxxvii*). Verum hoc et cætera huic similia fieri non erat pugnare angelos bonos adversus angelos malos pro hominibus impiis ad pietatem convertendis, sed erat angelos bonos ad impiorum hominum perditionem malorum angelorum servitio uti, testante Psalmo cum dicit: Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem et iram et tribulationem, immissiones per angelos malos (*Psal. lxxvii*). Hic non ita est. Mali angeli non immittuntur ut homines impii occidantur, sed contra malos angelos a bonis angelis prælium committitur, ut homines ab impietatis errore liberentur. Quomodo prælium hoc gestum est, aut geritur? Quibus vel qualibus armis acies illæ utuntur? Et quidem in illa visione Joannis hujus armorum materialium quasdam similitudines videri potuisse non dubitamus, sed angeli sive boni sive mali, cum sint spiritus, corporali sive materiali armatura non induuntur. Attamen draco ille quod natura non habuit arte maligna sibi assumpsit, scilicet omne genus armorum quibus bella geruntur inter homines, et homicidia peraguntur, scilicet gladios regum et imperatorum, secures consulum, et vincula carceresque judicum et omnia omnino genera tormentorum. Primus quem Romæ invasit, sive arripuit, Neronis gladius exstitit, et in illo pugnavit. At vero Michael et angeli ejus econtra præliantes, nihil de hujusmodi genere armorum habuerunt aut quæsierunt, sed ut sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis (*Hebr. i*), commilitonibus suæ partis hominibus Christianis, qui sunt vel erant de semine illius magnæ mu-

lieris, signa miraculorum ab Jesu Christo per Spiritum sanctum data ministraverunt, præsentes illis et cooperantes ad curandos infirmos, ad suscitandos mortuos, assistentes piis martyribus, in tormentis et aculeis colloquentes illis, et colloquio suo consolantes et refoventes illos in carceribus et vinculis, religantes etiam angelos draconis, et extrahentes de antiquis templorum simulacris, quæ omnia sic esse facta non ignorat quisquis sanctorum martyrum, sive apostolorum gesta legit. Exempli gratia? Ubi agonizanti in aculeo martyri miles adhuc gentilis dicit: « Video ante te juvenem pulcherrimum stantem cum linteo extergentem membra tua. De qua re adjuro te, per Christum qui ad te misit angelum suum, ne me derelinquas. » Nunquid illic tantum, ubi visibiliter apparuerunt, sancti angeli piis martyribus præsentes fuisse credendi sunt? Imo et ubi visibiliter non apparuerunt, præsentes semper affuerunt, compatientes patientibus, adhærentes laborantibus, vulnera dinumerantes, sanguinem profluentem metientes, responsa singulorum conscribentes, et inter hæc omnia, preces gemitusque morientium, aureo thuribulo velut incensa multa concremans ante oculos Domini Dei, et illius qui raptus fuerat ad thronum ejus filii victoriosi, perferebat Michael. Hoc modo cum dracone præliabatur Michael et angeli ejus. Cæterum armis materialibus ad defensionem sui pars ista nihil agere moliebatur, cum **446** totæ interdum legiones martyrum prosternerentur, arma tenentes militaria, quibus ad defensionem reipublicæ fideliter sese ac fortiter accinxerunt, quæ tamen in causa fidei Christianæ ullatenus attrectare despiciebant. Unde verissime propheta cum dixisset: « Jugum enim oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, » addidit, « sicut in die Madian (Isa. ix), » videlicet quando mirabili genere pugnandi Gedeon cum trecentis viris Madian superavit. Quomodo? Intra lagenas missæ sunt lampades, con fractis vero lagenis ostensæ sunt lampades, quarum coruscante luce hostes territi in fugam versi sunt (Judic. vii). Designatus est in tubis clamor prædicationis, in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum, quorum despecta salute martyres hostes suos moriendo prosterne-

A ille filius mulieris prædixerat: « Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras (Joan. xii). » Ita namque foras ejectus est, ut in locis in quibus sordes ejus computruerant religio Christiana floreret, in templis in quibus idolum ejusque turpitudinis stererat crux Christi splendesceret, ut per ora quæ Jovem adulterum cantitare solita fuerant nomen Christi et laus sanctæ Trinitatis cum gloria personaret. Hoc est quod ait: « Neque locus inventus est eorum amplius in cælo. » Quod idem est ac si diceretur: Neque relictus est illi locus in quo exhiberetur ei cælestis vel divina religio. Futurum autem est ut, sicut jam supra dictum est, nec in isto illi vacet comparere cælo aërio. Eousque prælium protenditur, donec in profundum inferni, « videntibus cunctis » præcipitetur (Job xl), non ultra, saltem ad hoc cælum, ascensurus. Unde adhuc sequitur: « Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus et Satanas, qui seducit universum orbem, projectus est in terram, et angeli ejus cum illo missi sunt. » Nam « projectus est in terram, » id est, perdita grandi æstimatione qua cælum sibi obtinere videbatur, dum coleretur ut Deus, amisso electorum populo, in quo cælo suo jam inhabitat Deus, eos tantum nunc possidet, qui pertinaciter terram diligendo, ipsi terra sunt, tandemque cum illis et angelis suis mittetur in ignem æternum. Nimirum quando sic projicitur, tunc melius cognoscitur ab eis quorum de cordibus ejicitur, vel quibus videntibus præcipitatur. Recte ergo nunc tandem nominibus et proprietatibus suis idem draco describitur, cum dicitur: « Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus qui vocatur diabolus et Satanas, qui seducit universum orbem. » Nam quasi quæreret, quis est ille draco magnus? addidit dicens, « serpens antiquus; » ac si diceret: Draco tam magnus ipse est ille serpens, qui in tempore antiquo quando factus est primus homo, serpentem animantem ingressus, per os ejus locutus est, et inde serpens dici meretur, quia per serpentem, quem ingressus est, opus iniquitatis et malitiæ operatus est, decipiendo plasma Dei, in eo quod ait: Comedite et eritis sicut dii (Gen. iii). » Item quasi quæreret quod est nomen ejus, addidit, « qui vocatur diabolus et Satanas. » Diabolus *deorsum fluens*, Satanas *adversarius* interpretatur, utrorumque vocabulorum causæ notæ sunt. Diabolus namque, id est deorsum fluens, idcirco dicitur, quia de cælo per superbiam cadendo (Isa. xiv) deorsum fluxit, periitque peccator a facie Dei sicut fluit cera a facie ignis (Psal. lxxvii). Satanas, id est adversarius, idcirco dicitur, quia sic quoque de cælo lapsus, Deo creatori adversari non desinit. Adhuc enim tanquam parum sit aut fuerit quod dixit: « Similis ero Altissimo (Isa. xiv), » altius per tumorem extollitur, testante Apostolo cum de illo perditionis filio, in quo iste diabolus erat, ita loquitur: « Homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut

quod colitur (*II Thess. II*). » In quo Satanus iste adversatur? In eo videlicet quod loquitur mendacium, ut decipiat creaturam, ad faciendum secundum adulterium, ostendens se tanquam sit Deus, atque ita diabolus ipse pro Deo, tanquam adulter pro viro legitimo suscipiatur. Sequitur ergo: « Qui seducit universum orbem. » Quo enim vel unde seducit vel abducit orbem universum, nisi a cultu Dei debito ad cultum suimet indebitum? Illic talis « projectus est in terram, » ut videlicet solus Deus suum cœlum, id est mentes intimas et religionem publicam possideat electorum omnium, ille autem solam possideat terram, id est perditorum hominum vitam omni modo terrenam, de qualibus ad Deum initio seductionis locutus est Deus: « Terram comedes cunctis diebus (*Gen. III*). » Terræ ejusmodi portio præcipua sunt Judæi, qui quasi æmulando terram crucifixerunt Deum cœli, loquentes cum astutia maligni hujus serpentis, quemadmodum in persona ejusdem Christi Psalmus dicit: « Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant (*Psal. XXXIV*). » Nempe quasi justæ iracundiæ causam pergrandem sibi fluxerunt, quando velut pavitantes et tremebundi dixerunt: « Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem (*Joan. XI*). » Itaque et istos terram suam serpens comedit, completa prophetia cantici Deuteronomii quæ dicit: « Dentes bestiarum immittam in eos cum furore trahentium super terram atque serpentium (*Deut. XXXII*). » Sequitur: « Et audivi vocem magnam de cœlo dicentem: Nunc facta est salus et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus, quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Et ipsi vicerunt illum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animam suam usque ad mortem. Propterea lætamini, cœli, et qui habitatis in eis. » Vox illa magna quam iste in spiritu audivit, concentus iste publicus, quo cœlum Dei, id est Ecclesia, per totum orbem hodie laudes canit, concinentibus, imo præcinentibus angelis gloriam Deo in excelsis (*Luc. II*), secundum propheticam concessionem psalmi dicentis Deo Altissimo: « Omnis terra adoret te, et psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo (*Psal. LXXV*). » Et subinde: « Benedicite, gentes, Deum nostrum, et auditam facite vocem laudis ejus (*ibid.*). » Vis igitur audire, et scire qui fructus, quæve utilitas ex eo provenerit, quod ille draco magnus, ille serpens antiquus, diabolus et Satanus, projectus est in terram cum angelis suis. Dicunt magna voce cantores gratiæ Dei, laudatores operum Christi Filii Dei: « Nunc facta est salus, et virtus et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus. » Unde constat ita factum esse? « Quia projectus est, inquit, accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. » Ergone antequam

ille projiceretur in terram, non erat salus, et non erat virtus? Non erat regnum, non erat potestas Dei nostri et Christi ejus? Non utique salus erat, sed perditio et mors; non erat virtus, sed infirmitas et corruptio non erat in hominibus regnum Dei nostri, sed regnum peccati et mortis, non erat potestas Christi ejus, sed potestas principis tenebrarum, qui in hoc mundo principabatur. Non erant hæc omnia facta, sed futura, vel facienda promittebantur, et paucos in lege veteri spes ista consolabantur. Quando autem raptus ad Deum et ad thronum ejus ipsa passione et resurrectione qua rapiebatur, et transibat ex hoc mundo ad Patrem, perditionem, et mortem, corporum quoque mortalium corruptionem destruit, tunc « facta est salus et virtus. » Salus, id est remissio peccatorum nostrorum, quæ est resurrectio animarum; et virtus, id est reformatio resurgentium corporum nostrorum. Tunc, inquam, et extunc « factum est regnum, » imo facti sumus nos regnum Dei nostri, et facta est potestas Christi ejus in cœlo, et in terra, quemadmodum non ante, sed postquam resurrexit ipse astruens: « Data est, inquit, mihi omnis potestas in cœlo et in terra (*Matth. XXVIII*). » Recte igitur quia projectus est ille Satanus, ita cantatum est. Quare autem vel unde ille Satanus « accusator fratrum » dictus est aut dici debet? Videlicet quia tenebat chirographum decreti adversum nos, quod nobis contrarium erat, in quo peccatum Adæ scriptum erat, cujus nos recitatione semper accusabat, confidens ac jactabundus, quod illo chirographo teste genus humanum jure esset possessio sua. Verum ubi projectus est, ibi chirographum illud perdidit, quemadmodum Apostolus dicit: « Convivificavit nos Deus cum Christo donans nobis omnia delicta, delens quod adversus nos erat chirographum decreti quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio affigens illud cruci, et exspolians principatus et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso (*Col. II*). » Quo facto irruerunt super eum, videlicet draconem magnum vulneratum, sicut in Psalmo canitur: « Tu humiliasti vulneratum superbum (*Psal. LXXXVII*). » Irruerunt, inquam, sancti apostoli et martyres, sicut præsens quoque prælium testatur, adjuvantibus Michaele et angelis ejus, magnum concidentes adversarium et de victoria Christi in suo pariter et ejus sanguine triumpharunt hoc est quod nunc cantantes illi cœlestes dicunt:

« Et ipsi vicerunt illum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animam suam usque ad mortem. » Qui ipsi vicerunt illum? Nimirum illi qui accusabantur ab accusatore illo, in ipsa accusatione sive accusationis causa, constanti certamine, legitima sui defensione illum vicerunt, et obmutescere fecerunt: et hoc non propter virtutem justitiæ sive conditionis propriæ, sed « propter sanguinem Agni » quo redempti sunt, et « propter verbum testimonii sui, » id est propter fidem per quam testimonium reddit illis spiritus quod sint

filiis Dei (*Rom. viii*). Adde quod, pro eodem verbo testimonii sui, propter confessionem fidei, suas animas expenderunt victores sive præliatores isti. Nam hæc est quod nunc dicitur: « Et non dilexerunt animam suam usque ad mortem. » Non dilexerunt, id est odio habuerunt odio perfecto, de quo Dominus ipsorum dicit in Evangelio: « Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam (*Joan. xii*). » Sic non diligendo, imo odiendo animam suam, ipsi vicerunt illum: « Propterea lætamini, cœli, et vos qui habitatis in eis. » Vos cœli, vos beatæ patriæ sinus lucidi, « propterea lætamini et vos qui habitatis in eis, » o fratres nostri, qui prius accusabamini quod terra essetis, et ab illo magno et antiquo serpente comedi jure deberetis, nunc autem in cœlis habitatis, imo et cœli estis de quibus ille projectus et foras missus est. Sequitur:

« Væ terræ et mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet! » Lætantibus cœlis, et his qui habitant in eis, quasi a dextris reducto oculo, sinistro respiciens: « Væ, inquit, terræ et mari! » Meminisse namque debemus quod ante dictum est: « Et projectus est draco ille magnus in terram, » et scire terram illam, in quam de cœlo projectus est, impiorum et non credentium esse molem durissimam atque gravissimam, sola terrena et vana quærentium. Unde et redarguuntur voce Spiritus sancti in Psalmo dicentis: « Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem et quæritis mendacium? » (*Psal. iv*.) Dicuntur etiam mare, propter inquietas quas patiuntur et amant omnium vitiorum curarumque inutilium amaritudines, imo et fluctus feri maris dicuntur in Scripturis, juxta illud Judæ apostoli: « Hi sunt in epulis suis maculæ, conviventes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones (*Jud., 12*). » Et ut altius cum divina Scripturæ antiquæ auctoritate hanc terram et hoc mare a cœlo illo distinguamus, de quo projectus est draco ille, terra et mare omnes illi sunt, qui ultra benedictionem quæ data fuerat antequam peccaret Adam, creverunt et multiplicati sunt, dicente ad mulierem Domino Deo: « Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos (*Gen. iii*). » Nam illi cœli sunt quos ante peccatum nasci jussit benedicendo illis duobus primis et dicendo: « Crescite et multiplicamini (*Gen. i*). » Et de isto cœlo sic projectus est, ut omnes, secundum propositum vocati sancti, imo præsciti et prædestinati, justificati et magnificati (*Rom. viii*), constituentur a dextris, dicaturque eis secundum propositum quo in primis illis parentibus fuerant benedicti: « Venite, benedicti Patris mei, possidete præparatum vobis regnum (*Matth. xxv*), » sintque ipsi patenter cœlum, sive regnum cœlorum. « Væ igitur, inquit, terræ et mari, » videlicet omnibus qui cœlum non merentur esse vel dici. Quare? « Quia descendit diabolus ad

vos, habens iram magnam. » Apostropham fecit ad illam terram et illud mare quasi requisissent dicentes: Quare vel unde nobis vix? « Diabolus, inquit, descendit ad vos, » subauditur de cœlo projectus. Sed nunquid antequam de illo cœlo, de illis qui nunc dicuntur cœlum sive regnum cœlorum, projiceretur, terram illam et mare illud non possidebat? Imo et securior possidebat, et multo magis hæc illi possidenti in pace erant, pace sua, pace maligna. Quomodo ergo ad hæc descendit? Nimirum majorem ebulliendo iram in illis. Nam hoc est quod addidit, « habens iram magnam. » Perfecto et antea cum ira possidebat terram illam et mare illud, quia videlicet quasi naturale semper habuit odium adversum humanum genus. Cur ergo nunc dicit, « habens iram, » addens etiam, « magnam, » nisi quia extunc nequiores fecit eos qui terra et mare dicuntur. Nam exempli gratia de Judæis, utique terrenis, id est terram diligentibus, ita Dominus mystice loquitur: « Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida et inaquosa, quærens requiem, et non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi, et cum venerit, invenit scopis mundatam. **448** Et tunc vadit, et assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus (*Matth. x*). » Hæc namque dicendo, vehementi invectione proloquitur quod, postquam draco ille de cœlo projectus est in illam terram, multiplicata iniquitate descendit, id est postquam Christo passo princeps hujus mundi foras missus est (*Joan. xii*), majore cum nequitia Judæos possidet quam possederit olim in terra Ægypti, a quibus tunc exivit, dum susciperent cultum unius veri Dei. Porro de gentibus, quæ per mare hic, ut alibi jam dictum est, recte significantur, de gentibus, inquam, quæcunque non receperunt Evangelium Christi, similiter constat quod nequius eos nunc possidet quam antea possidebat, cum Christus nondum illis annuntiatus fuisset, quod nunc factum est. Unde Apostolus: « Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Rom. xvi*; *Psal. xviii*). » Et de illis quicunque adhuc gentes sunt, quicunque post illum auditum gentiliter vivunt, quid Scriptura dicit, unde colligere possumus quod ad illos, licet jam possessos, diabolus de cœlo descendit? Cum dixisset Psalmista: « Exsurge, Domine, non confortetur homo, » continuo subjunxit: « Judicentur gentes in conspectu tuo (*Psal. ix*). » Et addidit adhuc: « Constitue, Domine, legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt (*ibid.*), » subauditur et non dii, ut quidam ipsorum principes haberi volunt aut voluerunt. Quem legislatorem super eos constitui concedit, nisi diabolus, latorem legis suæ, non Dei, non legis justitiæ, sed peccati? Descendit ergo ad vos, o terra et mare, diabolus qui vos antea segnius possidebat. Qualis ad vos descendit? « Habens, inquit,

iram magnam. » In quo iram ejus quam nunc habet sic descendens, sic projectus, discernere possumus quod vere magna sit comparatione ejus iræ quam prius habuit? In eo videlicet quod prius vos faciebat errare per ignorantiam, nunc autem facit vos blasphemare per invidiam. Hæc est ira magna, invidia maligna vobis inspirata. Nunc enim, quia Christi Evangelium audistis, excusationem de peccato vestro non habetis (*Joan. xv*), et claret quia non ignorantes, id est irati, sed invidentes estis. Tales vos ille multiplicatis secum nequitiae spiritibus nunc agit, « sciens quia modicum tempus habet. » Scit enim quia dies judicii prope est, ultra quod sibi mulierem illam persequi non vacet. Sequitur :

« Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ maguæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus et tempora, et dimidium temporis a facie serpentis. Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine. » Hoc illud est propter quod exclamaverat, dicens : « Væ terræ et mari! » etc. Hæc illa est ira magna projecti in terram draconis, qui vocatur diabolus et Satanas, quam videlicet iram mirabiliter hæc visio mirabilis insinuat in eo quod dictum est : « Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine. » Revochemus ad memoriam, de gestis ecclesiasticis, quomodo postquam draco ille « projectus est in terram, » postquam, proficiente Christiana fide, desertis ac destructis idolis, amisit usurpatam quasi divinæ culturæ gloriam. Jam Romani fastigio imperii filium adorante mulieris hujus, qui « raptus est ad Deum et ad thronum ejus, » Christiano imperatore Constantino in fronte sua signum gestante crucis Christi, Arius presbyter magnus hæresiarches sub nomine Christiano in blasphemiam Christi Filii Dei procaciter nimis erupit, loquacitate intolerabili, et cognoscemus quam vere, quam congrue, secundum rei gerendæ proprietatem, istud in visione demonstratum, et taliter dictum aut scriptum sit. Quid enim verius quam quod nunc ait, quia « postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, » mittens post illam « ex ore suo aquam tanquam flumen? » Vidit enim diabolus non posse ulterius veterem idololatriam, summis principibus inclinatis ad suscipiendam Christiani nominis professionem, totamque convertit suæ malignitatis abundantiam ad Scripturarum veritatem corrumpendam, atque hoc modo coepit persequi « mulierem, quæ peperit masculum. » Vide quid dicat, quia non ait, persecutus est masculum filium, sed « persecutus est, inquit, mulierem quæ peperit masculum. » Non enim per os Arii, cæterorumque ejusmodi hæreticorum doctrinam profundens impiam, hoc aperte exigebat a quolibet, ut negaret Christum, sive nomen Chri-

stianum, sed ut Christum quisque constens, aliam quam apostolica veritas tradiderat reciperet confessionis aut fidei regulam, hoc intendens, imo contendens, persequeretur mulierem illam, ut de Christi Ecclesia suam Satanas faceret synagogam. Nimia loquacitate et clamosa hoc agens contentione, mittebat « ex ore suo serpens ille aquam tanquam flumen. » Nota quod non dixit, misit ex ore suo flumen, sed « misit aquam tanquam flumen. » Aqua denique quam serpens ille « de ore suo » mittit, similitudinem fluminis habere potest, sed vere flumen esse non potest. Nam flumen verum, flumen aquæ vivæ, sancta Scriptura, veraque catholica doctrina est, quam Ecclesia, quæ est mulier ista, mittere consuevit de fonte veritatis, quam habens in semetipsa hortus est Domini, sicut dicitur in Canticis : « Hortus conclusus, soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus (*Cant. iv*). » Item in Evangelio : « Qui in me credit, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (*Joan. vii*). » Serpens autem de ore suo, quod erat Arius, aquas mortuas, aquas putidas doctrinæ nequam emittebat, sed quia de Scripturis eisdem disputabat, et testimonia sibi usurpabat, quas recipit et habet mulier ista, aquam suam flumen aquæ vivæ, flumen sanæ doctrinæ videri solebat. Ut quid hoc? « Et eam, inquit, trahi faceret a flumine. » Nimirum a fide in perfidiam, a veritate in mendacium, a luce in tenebras, a vita in mortem, ab altitudine in profundum, a cælo in infernum. Sic enim et tam in diversa imo contraria trahuntur quicumque profluentem ex ore blasphemantium hæreticorum loquacitatem mirantes sequuntur.

« Et » audivit « terra mulierem, et aperuit os suum, et absorbit flumen quod misit draco de ore suo. » Tunc utique quando illud famosissimum in Nicæa concilium fervor Christiani principis Constantini excitavit, publicis asinis atque mulis, et curracibus equis, episcopes et qui cum eis erant, ad synodum venire præcipiens, tunc, inquam, audivit « terra mulierem, » quia de tota pene terra, de toto orbe terrarum convenientes viri illustres, ex omnibus gentibus viri religiosi, viri famosi, disputare scientes, omni elocutionis arte exercitati, ad defendendam catholicæ veritatis Ecclesiam consederunt, inter quos eminentissimi erant magnus Eustachius Antiochenæ Ecclesiæ præsul, et Eusebius, cognomine Pamphili, alique quamplures, quorum meritis et vivi curati et mortui ferebantur suscitati, inter quos erant etiam nonnulli ferro ignito superioribus persecutionibus **449** ambusti, sive dextros oculos effossi, aut certe dexteras suas abscissi. Unus horum erat Paphnutius Ægyptius. Illic nimirum videbatur populus athletarum et martyrum Christi in uno loco congregatorum. Aderant simul Syri, Cilices, Phœnices, Arabes, Palestini, Ægyptii, Thebæi, Libyes, Mesopotamii, Persæ, Scythæ, Pontici, Asiani, Phryges, Thraces, Mæcedones, Achivi, et Epirotæ. Cunctarum omnino Ecclesiarum, quæ totam Europam,

Libyamque et Asiam replebant, simul erant ministrorum Dei congesta cacumina, unaque orationis domus, tanquam a Deo dilatata intrinsecus ferebat omnes in idem. Illic « terra, » id est conventus congregatus de universa terra, « aperuit os suum, » scilicet ad loquendum, ad disputandum, et ad proferenda testimonia Scripturarum, « et absorbit flumen quod misit draco de ore suo, » id est annihilavit atque damnavit sectam doctrinæ nequam, quæ confecta fuerat spiritu diabolico. Illic namque Arii dogma destructum est. Nihilominus et tunc, quando Constantinopolitanum, quo Eunomii et Macedonii error vincitur; et tunc, quando Ephesinum, in quo Nestorii impietas judicatur; et tunc, quando Chalcedonense, in quo Euthychis, Dioscorique pravitas reprobatur, celebratum est concilium, « terra aperuit os suum, et absorbit » ejusmodi « flumen, » evadente muliere, et duabus alis volante, sicut hic prædictum est :

Quia « datae sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus et tempora, et dimidium temporis a facie serpentis. » Magna namque aquila, sicut alio jam loco superius diximus, sancta est Scriptura, et hujus duæ alæ duo sunt Testamenta, quæ huic mulieri data, id est intelligibilia sunt facta, ut habeat quo sublevet in cælum cor suum, et non incidat flumen quod fluit, per terram, flumen diabolicum, flumen hæreticæ loquacitatis laqueosum, et sophisticis retibus plenum. Ejusmodi habens alas in desertum volat in locum suum, id est, sanctum sectatur otium, ut vacet illi meditationi inservire Scripturarum, juxta illud Sapientis : « Scribæ sapientia in tempore otii, et qui minoratur actu percipiet eam (Eccli. xxxviii). » — « Qui minoratur actu, » id est qui corporali exercitatione minus exercetur, quemadmodum Jacob, qui simplex domi habitabat, non tantum agens quantum Esau, qui utpote venator corporaliter exercebatur (Gen. xxv). Idcirco namque Jacob sapientiam percepit, illi autem exercitatio qua exercebatur ad modicum profecit. Proinde Apostolus strenuum instruens discipulum : « Exerce autem, inquit, te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, et futuræ (I Tim. iv). » Illuc ergo mulier hæc evolans in illud desertum, in illum talem locum suum, et sanctum otium, ad pietatis exercitium, « alitur, » inquit, sudauditur contemplatione veritatis, et lectionibus sacris, imo et corporalibus, ut jam alibi dictum est, ex munificentia filiorum suorum stipendiis. « Alitur, inquam, a facie serpentis, » id est ita ut non timeat serpentem. « Per tempus et tempora et dimidium temporis, » id est tribus annis et dimidio, quanto tempore Antichristus persecutione sua mundum vexabit, atque idcirco recte per hunc terminum omne intelligitur tempus, quo persecutionem patitur Ecclesia, præ eo quod in Christo pie vivit. Absorptum est itaque flumen sive phantasma flumi-

nis serpentini, quando concilium sanctum, concilium Nicænum, nefarium Arii dogma damnavit. Sed vide quid sequitur : « Et iratus est draco in mulierem, et adjecit [abiit] facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandatum Dei, et habent testimonium Jesu. » — « Iratus est draco in mulierem, » quia videlicet jam extincto Ario, rursus per quemdam presbyterum dogma illius pullulavit. Hinc rursus privatim et publice disputationes, disceptationes, injuriæ, inimicitia, et plurima quæ de talibus sæpius solent evenire. Nec longa mora interfuit, et de imperatoris Constantii levitate præsumentes hæretici, bellum commoverunt Christianis, nec minora fecerunt quam fecerant dudum persequentes tyranni gentiles et sacrilegi. Ait ergo de dracone mulierem persequente :

« Et adjecit facere prælium cum reliquis de semine ejus. » Videlicet quia parum proficiebat solo flumine, quod miserat de ore suo, quia trahere non poterat mulierem illo doctrinæ suæ profluvio, bellum exterius adjecit, gladium linguæ suæ vis hæretica crudeliter addidit. Et primum quidem catholici suis expellebantur ecclesiis, deinde tormentis etiam communicare cogebantur hæreticis, ita ut plurimi plagarum immanitate deficerent : alii substantiis, alii humana civitate privabantur, aliis in frontibus characteres ponebantur ut essent hujusmodi signo notati. Hæc agebantur per universas urbes Orientis, præcipue tamen in regia urbe Constantinopoli. Accesserat namque tandem in auxilium diaboli Valens imperator alloquio seductus hæreticæ conjugis, quæ primitus Arianæ fallaciæ captionibus irretita, virum quoque corruere secum in blasphemie foveam persuasit, auctore seductionis Eudoxio, qui tunc temporis Constantinopolitanæ gubernacula tenens Ecclesie, navim suam mergebat, non regēbat. Hac fiducia freti Ariani amplius effrenati, vexabant vehementer orthodoxos, cædentes, contumeliis agentes, carceribus recludentes, damnificantes sæpe pecuniis, et omnia contra eos facientes importabiliter. Sed cur parva de magnis loquor ? denique quanta, quam crudelia hæretici in catholicos commiserint, cum sparsim, imo prolixè ecclesiasticis contineantur historiis, pro documento breviorè vel solæ sufficiunt litteræ mirabilis Petri Alexandrini, in quibus ille tragœdias illorum temporum deplorans, hæc inter cætera dicit : « Lucius, quasi successor mihi expulso directus, lupi nequitiam et actus habere festinans, magnus impietatis diabolicæ socius indivisus, armiger amarissimus, et minister ejus, collecta multitudine populorum, presbyteros atque diaconos decem et novem numero comprehendens, quorum quidam octogesimum transcederant annum, tanquam captos in quodam scelere, et Romanorum inimicos legibus coarctabat. Hæc etiam principem Valentem grata habere pronuntians : Flectimini, inquit, miserrimi, et Arianorum concordate dogmatibus, flectimini, ignoscet enim vobis divinitas. » Et post alijua : « O multa inhumanitas judicantis,

magisque præjudicantis! Qui enim propter pietatem decertati sunt, nec homicidis comparari possunt. Quorum utique corpora insepulta relicta sunt, et pie laborantes escis bestiarum volatiliisque projecti sunt. Quique patribus natorum, naturali conscientia comparari voluerunt, velut iniqui, capite secti sunt. Quæ lex Romanorum, quæ barbarorum sententia, quoslibet patribus condolentes punit? Quando quispiam veterum hujusmodi gessit iniquitatem? Illis atque hujuscemodi crudelibus gestis perspicuum est, quando vel quomodo draco ille cum flumine loquacitatis male dogmatizantis quod emisit de ore suo, et bellum quoque facere adjecit cum reliquis de semine mulieris, qui superfuerant funestis persecutorum gentilium gladiis. Sed isti reliqui quales 450 erant, vel quomodo possent vinci. Ait enim: et Qui custodiunt mandata Dei, et habent

A testimonium Jesu. Idem enim est ac si dicat: Qui vigilantes sunt in bonis operibus et sancto confirmati Spiritu. Ipse namque spiritus testimonium est Jesu, reddendo, ut Apostolus ait, et testimonium spiritui nostro, quod sumus filii Dei (Rom. viii). Isti ergo tam flumine quam bello persecutionis circumventi, dicebant fortes, dicebant insuperabiles cuicumque Arianæ impietatis defensori: et Quiesce, jam quiesce his nos terrere sermonibus, cessa verba vana proferre. Nos neque novum, neque recentem colimus Deum. Et licet inaniter furias, teque concutias, sicut vehemens ventus, in dogmatibus pietatis usque ad mortem consistimus, non impotentem, non insipientem, non sine veritate aliquando fatentes Deum, non aliquando quidem existentem, sicut impietas Arij temporalem prædicat Filium, et his similia.

LIBER OCTAVUS.

CAP. XIII. — et Steti super arenam maris, et vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem, et cornua decem, et super cornua ejus decem diademata, et super capita ejus nomina blasphemiarum. Quæ huc usque visa vel scripta tractavimus de dracone magno et rufo tot capitum, tam multorum cornuum, qui devorare intenderat illius beatæ mulieris filium masculum, et illo raptio ad Deum et ad thronum ejus, tam grande commisit prælium cum his qui habent testimonium ejus, hactenus et ante nostram ætatem rebus adimpleta esse luce clarius est. Adhuc una tribulatio in novissimo futura est, qua cæteræ complebuntur, dura, et omnium pessima, tribulationum, quando, ut Apostolus ait, et Revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus, cujus est adventus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, signis, et prodigiis, et mendaciis, et in omni seductione iniquitatis iis qui percuti, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideo, inquit, mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati (II Thess. ii). Illa, inquam, una tribulatio nunc superest, quæ, quod vere magna futura sit, Dominus ipse gravissime testatus est, ita ut diceret: et Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus usque nunc, neque sicut (Matth. xxiv), et Item: et Surgent, inquit, pseudochristi et pseudoprophete, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest), etiam electi (ibid). De illo homine peccati, filio perditionis, de extollentia et

B adversatione ejus, de virtute et signis atque prodigiis ejus mendacibus, de tribulatione magna qua electos tribulabit, ut decipere possit, nunc visio hæc celestis agere incipit, dum hic spectator mirabilium dicit: et Steti super arenam maris. Dignum spectaculo est quod dicit: et Steti super arenam maris. Nam super arenam non fida statio, sed ruina, sive propinquitas ruinæ spectari solet. Exempli gratia, ut in Evangelio: et Omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis est viro stulto, qui ædificat domum suam super arenam; et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina ejus magna (Matth. vii). Cum ergo super arenam ruina contingere soleat, hic autem se super arenam stetisse dicat, quid per hoc innuitur nisi temporis illius difficultas, et tribulationis nimietas, quæ tanta erit, ut quemadmodum dicit: et Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro, quando et talia totque sicut prodigia mendacii, et ut in errorem inducantur (si fieri potest), etiam electi? — et Steti igitur, inquit, et super arenam maris, et dubium et periculosum valde significans tunc temporis statum, quando electi et stantes vacillabunt, et vacillantes stabunt, quia cum ipsa tribulatione signa videntes, etiam ipsi quidem mirabuntur, sed fieri non poterit ut in errorem inducantur. Itaque stans super arenam maris:

et Vidi, ait, de mari bestiam ascendentem. De quo mari? De illo nimirum, cui vix, cui ira et serpiterius ardor gehennæ, quia diabolus, videlicet bestia, quæ nunc ascendere dicitur, ad illud descendit, sicut supra dictum est, ubi draco ille de cælo projectus fuerat: et Vix terræ, et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam (Apoc. xii).

Ille draco, ille diabolus nunc alio quidem, sed vicino nomine bestia dicitur, non abs re, sed pro novæ rei magnitudine, quia videlicet qui prius erat diabolus et draco dicebatur, in homine erit, et homine armabitur, qui et homo peccati, homo, ut paulo ante meminimus, erit filius perditionis. Ideirco pulchre appellatio quoque mutata est, ut bestia dicatur; erit enim homo ille secundum operationem ejusdem Satanae Deo et omni creaturae infestus, secundum proprietatem sive etymologiam appellationis, quia bestia quasi festia dicitur, per antiphrasim, eo quod infesta sit. « De mari, » id est de sæculo presenti nequam, de fluxu generis humani nascendo bestia talis ascendit, de multitudine impiorum, de undosa **451** populosità malignantium. Tradunt nonnulli quod ille locus maris, unde nasci debeat, Babylonia sit. Nam sicut, inquit, Dominus et Redemptor noster Bethlehem sibi prævidit, ubi pro nobis humanitatem assumere dignaretur (*Matth. ii; Mich. v*), sic diabolus illi homini perduto, qui Antichristus dicitur, locum novit aptum, in quo radix omnium malorum oriri debeat, scilicet civitatem Babyloniae. Verum quoniam hoc certam auctoritatem, in Scripturis non habet authenticis undecunque ascendat, ubicunque nascatur, sciendum quoniam in ipso conceptionis ejus initio, diabolus simul introibit in uterum matris ejus, et ex virtute diaboli confovebitur, et conturbabitur in ventre matris ejus, et virtus diaboli semper cum illo erit. Et sicut in matre Domini nostri Spiritus sanctus venit, et eam sua virtute obumbravit et divinitate replevit, ut de Spiritu sancto conciperet, et quod nasceretur divinum esset (*Luc. i*), ita quoque diabolus in matrem Antichristi descendet, et totam eam replebit, totam circumdabit, totam tenebit, totam interius et exterius possidebit, ut, diabolo cooperante, per hominem concipiat, et quod natum fuerit totum sit iniquum, totum malum. Unde et ille talis, taliter conceptus, « homo peccati » recte dicitur (*II Thess. ii*), et est propria appellatio ejus. Nullus enim usquam in omnibus Scripturis tali appellatione censetur. Servi quidem peccati dicuntur et dici possunt, omnes qui faciunt peccatum, quemadmodum Dominus dicit: « Omnis qui facit peccatum, servus est peccati (*Joan. viii; Rom. vi*). » Sed hic singularis peccator, ut aliquid plusquam peccati servitus in illo esse significetur, « homo peccati » recte dici debuit, quia, videlicet quemadmodum « Christus, » qui, ut ait Apostolus, « factus est nobis justitia (*I Cor. i*), » homo justus et Deus justitiæ dicitur, sic econtra ille Christo contrarius, homo peccator, et homo peccati recte nuncupatur. Notandum deinde quod non dixit, « vidi de mari bestiam illam progredientem, sed « vidi, inquit, ascendentem. » Quid enim est illam videri vel dici ascendentem? Aut quo ascendere sive ascensuram esse putamus bestiam talem? Nunquid in cælum unde cecidit, juxta Veritatem dicentem: « Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem (*Luc. x*). » Non uti-

A que qui cecidit ille ascendit, sed qui descendit ipse solus ascendit (*Joan. iii*), de quo et Apostolus dicit: « Quod autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est, et qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia (*Ephes. iv*). » Quo ergo ascendit iste, qui non descendit, sed cecidit? Nusquam ascendit, sed in semetipso magis ac magis tumuit, omnino sic intelligi oportet: « Vidi bestiam ascendentem, » ac si diceretur: Vidi bestiam in semetipsa se extollentem. Totus namque ascensus ejus, tanta extollentia est, quantam Apostolus per hæc verba intimare intendit: « Et extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. » Melius igitur atque vehementius dictum est, ut dici debuit: « Vidi bestiam ascendentem, » quam si diceretur: Vidi bestiam de mari exeuntem, quia sic et per nomen bestiae stultitiæ ferocitatis ejus, et per verbum ascendentis, nimio tumori ejusdem competenter exprobratur.

« Habentem, inquit, capita septem et cornua decem. » Hoc et de dracone illo magno et rufo supra dixit quod haberet capita septem et cornua decem. Nimirum quia et bestia hæc et draco ille unus idemque diabolus est, cum corpore suo, id est cum universo impiorum populo. Nam sicut illis jam dictum est, « capita septem » regna sunt septem, quorum persecutiones bene ex Scripturis cognitæ eo tendebant, ut in mundo exstingueretur sanctum veræ divinitatis nomen. Et quidem hactenus sparsim atque successim capita illa frenduerunt, unumquodque vice sua contra Deum faciens bellum. Primo, regnum Ægyptiorum filiis Israel illudentium Pharaone dicente: « Vacatis otio, et ideirco dicitis: Eamus et sacrificemus Domino (*Exod. v*). » Secundo, regnum carnalis Israel, Jezabel et posteris ejus prophetas Domini occidentibus (*III Reg. xix*). Tertio, regnum Babyloniorum, Nabuchodonosor compellente captivatum Dei populum auream, quam fecerat statuam adorare (*Dan. iii*). Quarto, regnum Persarum atque Medorum, volente Aman Judæorum genus universum perimere (*Esther. iii*). Quinto, regnum Græcorum, Antiocho Epiphane crudelia nimis et impia gerente, ut in libro Machabæorum legimus (*I Mach. i*). Sexto, regnum Romanorum, Nerone et posteris ejus Christianos persequentibus (*II Mach. v*). Septimum, quod futurum est, regnum Antichristi, eodem filio perditionis tantam persecutionem agente, quanta ab initio creaturae non fuit, nec erit (*Matth. xxiv*). Ita inquam, hactenus sparsim atque successim singula debacchata sunt capita draconis. Cum autem venerit quod nunc tractamus, cum bestia hæc de mari ascenderit, habens capita septem, cuncta simul capita rictibus propriis habunt atque frendent super Christianos dentibus suis, secundum intentionem septimi et maximi capitis, quod Antichristus erit. Nam ille per universum orbem nuntios mittet, et prædicatores suos. Prædica-

tio autem ejus et potestas pertinget a mari usque ad mare, ab oriente usque ad occidentem, ab aquilone usque ad septentrionem. Reges et principes primo ad se convertet, ac deinde per illos persecutionem sub omni caelo excitabit super omnes populos Christum constantes. Proinde notandum quod, cum dixisset, « habentem capita septem et cornua decem, » addidit : « Et super cornua ejus decem diademata. » Hoc loco quot cornua, totidem scribuntur diademata. Non ita autem supra, sed decem quidem scripta sunt draconis illius cornua, septem vero diademata. Memnisse ergo debemus regnorum eorundem, quae jam numeravimus, quia cum regna fuerint septem, reges illorum fuerint decem, quoniam regnum Graecorum, quod unum erat, mortuo Alexandro Magno, in quatuor ejus successores divisum est, Ptolomaeum Lagi filium, Philippum cognomento Arideum, Seleucum, qui et Nicanor, et Antigonum. In partem Seleuci (sicut illo jam loco diximus, ubi de dracone et capitibus atque cornibus ejus tractavimus) Syria cum Judaeis cessit, et hujus tantum posterum, quorum deterrimus ille Antiochus Epiphanes exstitit, impugnaverunt nomen Domini, sicut habemus ex memorabilibus Machabaeorum gestis. Quapropter quoniam septem regnorum decem quidem reges fuerint, sed tres divisiones regni, Graecorum reges contra Dei cultum nihil egerunt, hanc illic decem quidem cornua, septem capitum draconis, sed septem tantum diademata numerata sunt. At vero cum venerit ille filius perditionis, non ita erit. Nulium quippe regnum, nulla pars cujusque regni a persecutione in Christianos vacabit. Bene igitur quot cornua, tot diademata, quia videlicet quot erunt reges, tot erunt hujusce impietatis ministria.

« Et super capita ejus nomina blasphemiae. » « Nomina blasphemiae, » id est nomina divinitatis usurpatae vel affectatae similitudinis divinae. Et quidem de primo istorum capitum, id est de regno Aegyptiorum, certum est quia blasphemavit, non tantum in eo quod contra Deum stetit, filios Israel premendo, ut nullam haberent recordationem nominis Domini, verum etiam in eo, quod ipsam affectavit similitudinem Dei (*Exod. v.*). Unde et typum tenet diaboli, diciturque Propheta in exprobrationem illius ex ore Domini : « Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti et populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua? » (*Ezech. xxxi.*) Et post aliqua : « Cui assimilatus es, o inolyto atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam, in medio incircumcisorum dormies cum his qui interfecti sunt gladio. Ipse est Pharaon et omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus (*ibid.*). » De regno Israelitarum certum est quia Jezabel blasphemavit, non tantummodo cogens Baal pro Deo coli, verum etiam pervertendo jurationem nominis Domini tunc temporis usitam, ut quae solitum erat sic jurari: « Haec mihi faciat Deus et haec addat (*III Reg. ii.*), » ipsa sic juraret, exempli gratia, contra Eliam: « Haec mihi

faciant dii, et haec addant, nisi eras hac hora posuero animam tuam, sicut animam unius ex illis (*III Reg. xix.*), » subauditur prophetis Baal, quos occidisti. De regno Babyloniorum notum est quia magnifice gloriatum est, maxime quando statuam crexit auream, compellens ut adorarent eam, blasphemavit et dixit : « Et quis est Deus qui eripiat vos de manu mea? » (*Dan. ii.*) Itemque in libro Judith scriptum est : « Praeceperat enim Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terrae exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur Deus ab iis nationibus quae potuissent ejus potentiae subjugari (*Judith. iii.*). » De regno Persarum atque Medorum item novimus, quia superbia nomen illi Aman superbissimum inscripsit, quia, comperto quod Mardochaeus non se adoraret, valde iratus est (*Esther. iii.*). Mardochaeus autem orans haec ad Deum inter caetera dicit : « Libenter pro salute Israel etiam vesigia pedum ejus desecrari paratus essem, sed timui ne honorem Dei mei transferrent ad hominem, et ne quem adorarem excepta Deo meo (*Es ther. xiii.*). » Quod cum dicit satis exprimit quia superbus ille non qualemunque adorationem, sed illam exigebat sibi quae soli Deo debita est. Nam est adoratio qua, salvo honore Dei, liceat adorare et adorari, quam Mardochaeus non tantopere refugisset, eum et propheta sanctus regem hominem adoraverit, sicut scriptum est : « Et nuntiaverunt regi dicentes : Adest Nathan propheta. Cumque introisset et stetisset in conspectu regis, et adorasset pronus in terram (*III Reg. i.*), » etc. De regno Graecorum fere nemo qui nesciat quia blasphemavit, et blasphemiae notam sibi inussit, videlicet quando Antiochus saepe dictus, ascendens Jerusalem et in multitudine gravi, intravit in sanctificationem cum superbia, et locutus est superbiam magnam (*I Mack. i.*). » De ejus superba blasphemia Daniel praevideus : « Et magnificatus est, inquit, usque ad fortitudinem caeli, et dejecit de fortitudine et de stellis, et conculcavit eas, et usque ad principem fortitudinis magnificatus est, et ab eo tulit jure sacrificium (*Dan. viii.*), » etc. De regno Romanorum quis nesciat quod blasphemiae nomen sibi aliis inscripserit, dando regibus suis rapinam divini nominis. Nam (ut de caeteris taceam, qui, postquam mortui fuerunt, inter deos relati sunt), Octavianus Augustus adhuc vivens et in corpore praesens deus dictus est, templum quoque atque simulacrum, nec non et sacrificiorum ritus sibi exhibitos a fatuis nimiumque stultis adulantium populorum turbis nimis praesumptor admisit. De regno Antichristi quod caput septimum erit, non longius exempla petantur sive testimonia blasphemiae, qua caput illum impurum notandum sive coronandum sit. Nam hic postmodum de illo Scriptura ista dicit : « Et datum est ei os loquens magna et blasphemiam, et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, et tabernaculum ejus. » Igitur super capita bestiae nomina blasphemiae, quia singula regna regibus suis nomen, quod est Deus, ascripserunt, vel ipsi reges

ultra præripuerunt, quod nimirum est blasphemare. **A** « Et bestia quam vidi, similis erat pardo, et pedes ejus sicut ursi, et os ejus sicut os leonis. » Pardus in visione Danielis, ubi quatuor bestię grandes ascendebant de mari diversę inter se, regnum significat Macedonum. Est autem bestia velocissima quę præceps fertur ad sanguinem, et saltu in mortem ruit. Comparatur ergo illi regnum Macedonum, regnum Alexandri, cujus victoriis velocius nihil fuit, quippe qui ab Illyrico et Adriatico mari usque ad Indicum Oceanum et Gangem fluvium, non tam præliis quam victoriis percurrit, et sex annis Europę partem, et omnem sibi Asiam subjugavit.

Illi regno ejusmodi pardo similis erat, inquit, bestia quam vidi, videlicet secundum malignitatem supra dicti Antiochi, qui, ut idem Daniel prædixit, **B** « magnificatus est usque ad fortitudinem cęli, » sive usque ad principem fortitudinis, et ab eo iuge sacrificium tulit. Denique hæc plerique doctorum ita ad Antichristum referunt, ut quod sub illo Antiocho in typo factum est, sub Antichristo in veritate dicant esse compleendum. Igitur « similis erat pardo, » id est complebit Antichristus illud quod per Antiochum præfiguratum est de illo: « Et pedes, inquit, ejus sicut ursi. » Ursus in eadem Danielis visione regnum Persarum atque Medorum significat, videlicet propter ejusdem regni duritiam atque ferocitatem (*Dan. vii*). Illius ursi pedibus pedes hujus bestię comparantur. Qui porro erunt hujus pedes, nisi nequitię ejus satellites, pessimarum ejus legationum per totum mundum ad effundendum sanguinem portitores? Et qui illius ursi, scilicet illius regni Persarum atque Medorum pedes fuerunt, nisi complices Aman Agagitę, hostis Judæorum, quia susceptas, imo impetratas a rege crudeles epistolas de occidendis Judæis, sæva mandata continentes, portare festinaverunt? (*Esther. iii*.) Quod ergo dicit, « et pedes ejus similes urso, » id est ac si diceret: Et ministri ejus sicut Aman ad effundendum sanguinem erunt festini. « Et os ejus sicut os leonis. » In eadem visione Danielis non leo, sed, quod sævius est, læna, regnum Babylonicum significat, videlicet propter sævitiam ejus, et crudelitatem, sive propter luxuriam, et vitam libidini servientem. Igitur os ejus sicut os leonis, videlicet **D** cum superba loquitur atque crudelia, velut ille rex Babyloniæ cum diceret: « Et quis est Deus qui eripiat vos de manu mea? » (*Dan. iii*.) Et nota quod illic in visione Danielis, prima ponitur læna, deinde alia similis urso, deinde alia quasi pardus, deinde bestia quarta sine nomine terribilis atque mirabilis, et fortis nimis (*Dan. vii*), hic autem ordine reciproco regnum Antichristi primum, bestia dicitur nomine generali absque nomine speciali. Deinde in ea similitudo pardi, deinde in pedibus ejus similitudo ursi, deinde in ore ejus similitudo leonis. Per quod mystice apostasia diaboli spiritus, qui in homine illo totus redundabit, significatur quam pertinax sit, mala sua recipiendo se-

que in sua vestigia revolvendo. Sequitur adhuc:

« Et dedit illi draco virtutem suam, et potestatem magnam. » Mirabiliter et illuc reducti in eadem visione Danielis detinemur, ut cum dicit: « Dedit illi draco virtutem suam (*Dan. xiii*), » hoc esse videamus contrarium ei quod filio hominis dedit ille Antiquus dierum, virtutem et potestatem suam magnam. Sicut illic post ascensum bestiarum **453** illarum grandium, lænæ, ursi, pardi, et quartę » cujus nomen tacuit, continuo sequitur: « Et aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit. » Et subinde: « Aspiciebam ego in visione noctis, et ecce cum nubibus cęli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit, et in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum, et omnes populi, et tribus et linguę servient ei. Potestas ejus potestas æterna, quę non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur (*Dan. vii*). » Illic econtra postquam feram illam communi sive generali vocabulo bestiam appellavit, « eamque similem pardo, et pedes ejus sicut ursi, et os sicut leonis » habere dixit; et hoc innuit quia ille homo peccati usque ad antiquum draconem pervenit, dicendo: « Et dedit illi draco virtutem suam, et potestatem magnam, » ac postmodum repetendo: « Et data est ei potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem. » Porro quod illic dictum est: « Potestas ejus potestas æterna, quę non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur. » **C** Illic in isto contrario nullatenus saltem adulteratum, ut cętera sunt, invenimus. Nec enim potestas illa quam dedit iste huic filio perditionis, æterna sive incorruptibilis potest esse vel dici. Quid igitur sibi vult iste ruinosus peccati tyrannus, iste mortis præpositus? Quomodo Altissimum hic imitatur? Num istud est illud quod olim promittebat sibi, dicens in corde suo, « similis ero Altissimo? » (*Isa. xiv*.) O veterosum patrem mendacii, quomodo in eo quo maxime mendax est, veracem se esse vult gloriari? Quid enim hac similitudine dissimilus, quid hac imitatione separatus? huc oculos suos mirantes ad tale spectaculum, convertat omne cęlum, cunctus orbis terrarum, universę generationes sæculorum. Altissimus de corde suo veritatem, verum, et bonum Verbum genuit, ipsumque incarnari voluit, atque illi homini propter perfectam humilitatis obedientiam, potestatem suam vere magnam in cęlo et in terra dedit; hic autem imitator ejus, memor quod dixerat, « ero similis Altissimo, » quasi similiter volens facere, mendacium de corde suo genuit, ipsumque in homine illo qui venturus est, totum congregabit atque fundabit. Illi quoque omnem potestatem suam dabit, videlicet omnia regna mundi. Veruntamen nec illud de suo, sed de rapina dabit. Nam quod in Evangelio Salvatori tentando ostendens omnia regna mundi et gloriam eorum, dicensque: « Hęc omnia dabo tibi, si cadens adoraveris me; » addit etiam: « Hęc omnia mihi tradit sunt, et cui volo do illę

(*Matth. iv; Luc. iii.*) Mentitur, quia non omnino aut vere tradita sunt illi, sed ipse rapuit, cujus videlicet rapinæ principium deceptio fuit, qua primum hominem decepit. Denique juxta veritatem, « Domini est terra et plenitudo ejus (*Psal. xxiii.*) » nihilque est omnino quod illius esse non debeat, præter solum rationalis creaturæ vitium. Ergo quod dicendo potestatem sive virtutem, addidit magnam, non pro vero, sed pro æstimatione ejus dictum intellige. Videamus adhuc quod sequitur :

« Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem, et plaga mortis ejus curata est. » Unus idemque homo peccati Antichristus, et paulo ante bestia caput septem, et hic unum de capitibus bestię dicitur, videlicet bestia tot caput, pro corpore suo quod est omnis generatio impiorum, unum autem caput pro sua persona, et pro illius temporis sui quo revelandus est principatu, rex omnium superbię filiorum. Sane quod hic dicit, « caput istud bestię quasi occisum in mortem, et plagam mortis ejus curatam; » hoc idem post aliqua repetit, caput ipsum bestię appellans, cum dicit : « Ut faciant imaginem bestię quę habet plagam gladii, et vixit. » Ubi quæso caput istud occisum fuit, ubi plagam gladii accepit? quomodo plaga mortis ejus curata est? quomodo vixit? imo quomodo istud ad nomen spectat Antichristi, id est Christo contrarii? Vere modo mirabili, modo execrabili. Verus namque Christus plagas clavorum, et plagam lanceę accepit, et peccato mortuus fuit; nunc autem mors ejus curata est, et ipse Deo vivit. Hic autem, o res mira! in cœlo coram Patre, et Filio et Spiritu sancto, judicio subactus coram omni cœlorum curia, beatorumque angelorum sancto senatu, pro superbię crimine sententiam capitalem accepit, et gladio percussus est æternę damnationis, atque ita Deo mortuus peccato vixit, et adhuc vivit. Vivit, certe vivit, quia semetipsum nimis pertinaciter defendit, neque se pro mortuo, sed pro Deo vult haberi, imo supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, se extollit (*II Thess. ii.*). Nunquid ergo vere plaga mortis ejus curata est? Non curata est, sed ipse rebellis gladii, rebellis sententię Dei, nihil sibi plagam illam nocuisse contendit. Quid enim? Et antequam in illum ingrediatur diabolus, proprium vas filius perditionis, quamvis in cœlo percussus fuerit, templa sibi atque aras atque sacerdotes, et sacrificia quasi Deo vivo conquisivit; postquam hominem illum ingressus fuerit, regna mundi obtinebit et in templo Dei sedebit, ostendens se tanquam sit Deus. Quomodo iste concedet vel proprię saltem conscientię consentiens quod occisus, quod vulneratus unquam fuerit, aut vulnerari aut occidi unquam debuerit? O tyranne, tyranne, miramur unde tam fatua duritia, tam dura fatuitas, quomodo vel unde tibi, et tamen in genere nostro multos tibi conformes a te prædoctos legimus, videmus secundum exemplum tuum indurari et infatuari. Nam quisquis in crimine convictus, judicio addictus, contra conscientiam propriam facit,

A consciusque criminis semetipsum defendens, sententiam relidit. Exempli gratia : Potens quisquam adulterii sive homicidii reus atque rebellis dum gladium anathematis, quo juste percuitur, vi sua relidit, recte atque vere de isto judicamus quia habet plagam gladii et vivit, id est, quia in conscientia proprio judicio condemnatus est, et tamen per contumaciam sese defendit tanquam justus sit. Sequitur :

« Et admirata est universa terra post bestiam, et adoraverunt draconem qui dedit potestatem bestię, et adoraverunt bestiam, dicentes : Quis similis bestię, et quis poterit pugnare cum ea? » Hic illa generatio maxime culpatur, quę talem illum hominem susceptura est, secundum gravem et veridicam conquestionem illius hominis qui « benedictus venit in

B nomine Domini, » qua dicit : « Ego veni in nomine Patris mei, et non susceperunt me; alius veniet in nomine suo, illum suscipient (*Joan. xv.*) » Illi namque terra sunt, et terrena sapiunt; et illa susceptio, qua suscipient illum, admiratio ista est de qua nunc dicit : « Et admirata est universa terra post bestiam. » In hoc ergo culpantur, in hoc illis exprobratur, quia nisi terra essent, si quid eorum quę sursum sunt saperent, non admirarentur, non magnipenderent terrenam ejus altitudinem, terrenam potentiam, terrenam gloriam, quam verus Christus adeo nihili pendit, ut eo tempore quando primum salutabatur rex Israel a turbis dicentibus : « Benedictus qui venit in nomine Domini (*Matth. xxi.*) » asello sedere voluerit, in contemptum omnis terrenę celsitudinis. Amplius autem eos percuit in eo quod subjungit : « Et adoraverunt draconem qui dedit potestatem bestię, et adoraverunt **454** bestiam dicentes : Quis similis bestię, et quis poterit pugnare cum ea? » Dicturus, « et adoraverunt bestiam, » præmisit, « et adoraverunt draconem qui dedit potestatem bestię. » Quare? Videlicet quia ut adorarent bestiam, causa illa præcedens effecit quod adoraverunt draconem talis bestię parentem. Etenim quomodo Apostolus dicit, « Eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent, ideo mittet illis ~~extr~~trationem erroris ut credant mendacio (*II Thess. ii.*) » Item eodem modo recte dicas : « Eo quod adoraverunt draconem, » id est diabolum, idcirco errare permittuntur ut adorarent bestiam, id est Antichristum. Sed dicis : Quomodo saltem impii dicantur adorasse diabolum, qui etiam sæpe maledicunt diabolum? Ad hæc, inquam : Certe (ut de cæteris modo taceam) saltem in eo diabolum adoraverunt, quod mammonę servierunt. Nam et Apostolus de avaritia dicit, quod simulacrorum servitus sit (*Ephes. v.*). Ergo quia mammonę jamdudum servi fuerant, et mammonę serviendo adorabant diabolum, quid miraris quod deinde bestiam adoraverunt habentem divitias, valentem dare aurum et argentum, utpote cui dedit draco potestatem omnium quę sua sunt? Itaque admirantes et adorantes dicent : « Quis similis bestię? » Ita percontabuntur, sibi que respondebunt : Nullus. Dicent adhuc : « Et quis po-

terit pugnare cum ea? » Sic fatui fatua loquentes, non recordabuntur quod quondam Pharaeo cum curribus et equitibus suis, pugnante Deo pro Israele, in mare mersus sit (*Exod. xiv*), quod canes comederunt Jezabel (*IV Reg. ix*), quod Nabuchodonosor ex hominibus ejectus est, et per septem tempora fenum comedit ut bos (*Dan. iv*), quod Aman in patibulo appensus est (*Esther. vii*), quod Antiochus vivens intrinsecus computruit (*I Machab. iv*), et sicut Daniel prædixerat sine manu contritus est, quod Nero minister diaboli ut dedecorose vixit, ita et turpius periit (*Daniel. vii*). Horum non recordabuntur, imo nec si quis commemoret hæc audire patientur. Nam de ipsis maxime verum erit quod dicit Apostolus: « Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur (*I Tim. iv*). » Tam stultæ admirationis exemplum in illis quoque mirari possumus, de quibus in Actibus apostolorum scriptum est: « Statuto autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, et non hominis (*Act. xii*). » Denique « quis similis bestię, et quis poterit pugnare cum ea, » voces Dei sunt et non hominis, id est, voces quas soli Deo liceat appellare et non homini. Exempli gratia, in psalmo justus dicit: « Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tui? » (*Psal. xxxiv*.) Isti autem dicunt: « Quis similis bestię, » id est quis similis Christo? Nam ex persona Joannis bestia dicitur, a seductis autem ille homo Christus dicitur. Item justus Deo dicit: « Tu terribilis es, et quis resistet tibi? » (*Psal. lxxv*.) Isti autem econtra dicunt de bestia: « Et quis poterit pugnare cum ea? » Hoc est quod nunc diximus exemplum ejus Herodem quoque fuisse, cui vulgus nimis prona adulatione acclamavit, Voces Dei et non hominis. Et quantum fuit propter quod illi, videlicet Herodi voces acclamaverunt ejusmodi? Exiguam sane longeque minus quam futura est magnitudo hujus bestię. Josephus in decimo nono libro *Antiquitatum* evidentius commemorat illud vanitatis ridiculum: « Cum, inquit, in honorem Cæsaris spectacula civibus ederet, votivo ut videbatur salutis Cæsaris die, cumque illuc totius provincię viri et honore et facultatibus præditi convenissent, secundo spectaculorum die indutus veste fulgenti ex auro argentoque mirabiliter intexta, incipiente die procedit ad theatrum. Ubi cum primos solis radios argentea vestis gremio suscepisset, repercusso splendore duplicatam spectantibus lucem fulgore metalli vibrantis effudit, ut intuentibus perstringeret aciem terror aspectus, et per hoc plus aliquid de eo quam humanę naturę est, artifex arrogancia mentiretur, illico adulantis vulgi concrepant voces, honorem sonantes, sed exitium ferentes, et hinc atque illinc ab eis clamantibus Deus compellabatur, utque fieret propitius simpliciter exorabatur, dicentibus populis, quod nunc usque te ut hominem timuimus, sed ex hoc jam supra humanam naturam te esse fatemur. » Igitur si pro veste argentea solē radiante repercussa

A homini unius provincię regulo tantum attribuerunt, quanto putas bestię tam magnę clangore voces Dei concrepabunt, possidenti omne aurum et omne argentum, simul etiam fulgenti luce miraculorum? aut nunquid homines illius temporis minus proni erunt ad adulandum? Quales enim illis novissimis diebus illis periculosus temporibus homines erunt. Nimirum, ut ait Apostolus, « seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei (*II Tim. iii*). » Cum istis miserit Deus operationem erroris, quid miraris eos acclamare voces Dei et non hominis? (*II Tim. ii; Act. xii*.) Et de illo quidem in Herode tenuiter dictum est, eo quod non dedisset honorem Deo, scilicet acquiescendo immoderato favori populi, de ista vero bestia longe majus est, quod hæc Scriptura dicit. Sequitur enim:

« Et datum est ei os loquens magna, et blasphemiam; et data est illi potestas facere menses quadraginta duos. » Et continuo ut exponat oris illius magnitudinem, vel quę magna illud os locuturum sit, adhuc addit: « Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus et tabernaculum ejus, et eos qui in cœlo habitant. » Itemque exponens quę potestas illi detur, vel qualiter acceptam exerceat potestatem per menses quadraginta duos, addit adhuc: « Et datum est illi bellum facere cum sanctis et vincere illos. Et data est ei potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem. » Hoc peccati insigne est ejus de quo scriptum est « Et ipse est rex super omnes filios superbię (*Job xli*), » quod non tantum acquiescet immo erato favori dicentium, Quis similis bestię; verum etiam os magnum, os magna loquens habebit, arrogando sibi magnificentiam Dei et exigendo ab omnibus voces Dei et non hominis, ut dicant omnes, Quis similis tui. Hoc exiget non tantum ore, verum etiam bellica potestate. Idcirco aperiet os suum in blasphemias ad Deum: videlicet, sicut ait Apostolus, extollendo se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur (*II Thess. ii*). Idcirco bellum faciet cum sanctis, et vincet illos, videlicet qui blasphemante ore non poterit, bellando se vindicabit atque occidendo. Et nota diligenter quod hæc omnia faciet secundum nomen suum, imo secundum hæc jam nomen illi impositum est, quod est Antichristus, id est, Christo contrarius. Etenim omnia quę hic dicuntur contraria sunt eis quę de Christo legimus. Primo quod datum est illi os loquens magna, ori Christi contrarium est. Denique os Christi parvum et taciturnum fuit. Scriptum quippe est: « Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum; sicut ovīs ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente obmutescet, et non aperiet os suum (*Isa. lxxv*). » Item in propheta cujus evangelista quoque meminit: « Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in

plateis vocem ejus (*Isa. xlii; Matth. xii*). » Et hic **455** quidem in blasphemias ad Deum illud os magniloquum aperiet; ille autem in confessionem et laudem Dei os suum aperuit. Exempli gratia, cum dicit: « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ (*Matth. xi*). » Hæc omnino contraria sunt. Item non solum nomen Domini, sed et tabernaculum ejus, et eos qui habitant in cœlo blasphemabit. Ille autem non solummodo Patri Domino cœli et terræ confessus est, sed et tabernaculum ejus, id est Ecclesiam, et eos qui in cœlis habitant vel habitaturi sunt, honorificavit et beatificavit, et in hoc os suum aperuit, sicut in Evangelio scriptum est: « Et aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum (*Matth. v*), » etc. quæ ita concludit: « Gaudete, et exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlo (*ibid.*). » Hæc manifeste contraria sunt. Item « potestas ejus facere bellum cum sanctis per menses quadraginta duos; » illius autem potestas per tandumdem temporis fuit pacem parare sanctis, quemadmodum dicit: « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis (*Joan. xiv*). » Hæc nimirum contraria sunt. Item « potestas hujus in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem; » illius autem potestas a Deo nulla in quemquam fuit, ut ne saltem de minimis judicaret agellis. Imo « cum dixisset ei quidam de turba: Magister dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem, Ille dixit ei: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos? » (*Luc. xii*.) Sed et cum cognovisset quia venturi essent hi quos paverat de quinque panibus et duobus piscibus numero quasi quinque millia, ut raperent et facerent eum regem, « fugit, inquit evangelista, in montem ipse solus (*Joan. vi*), » quia videlicet sicut postea dixit Pilato: « Regnum ejus non erat de hoc mundo, nec est (*Joan. xviii*). » Hæc nihilominus contraria sunt. Sequitur enim:

« Et adorabunt omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ agni qui occisus est ab origine mundi. » Magnam et veram illorum qui eum adoraturi sunt determinationem fecit, dicendo: « quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ agni. » In libro vitæ, hoc est in cœlo, sicut in Evangelio dictum est: « Sed in hoc gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cœlo (*Luc. x*). » Ubi ergo scripta sunt nomina illorum qui eum adorabunt? in terra sicut propheta testatur: « Recedentes a te in terra scribentur (*Jer. xvii*). » Hoc ipsum in præsentia determinatione tacitum non est. Dicturus namque « quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ, » præmisit « omnes qui inhabitant terram. » Nam terram inhabitare est terrenis toto desiderio inhiare. Quod qui facit, a Deo recedit, et in terra scribitur, juxta quod alibi prophetica confessione dictum est: « Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur (*Psal. lxxviii*). » At ille solos adoratores illos admittit, « quorum nomina scripta sunt in libro vitæ ab origine mundi. » Qui liber est præscientiæ Dei, et bea-

te certitudo prædestinationis, sicut cetera cum determinatione Angelus ad Danielelem dicit: « Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis qui inventus fuerit scriptus in libro (*Dan. xii*). » Scripturæ istæ contrariorum sunt, et libri ipsi contrarii, sed et scribendorum librorum causæ contrariæ sunt. Nam libri boni libri vitæ, in quo scripti sunt omnes et soli salvandi, causa est propositura Dei, de quo Apostolus dicit: « Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui (*Rom. viii*), » etc. De isto libro cum dixisset hic, « quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ agni qui occisus est, » addidit: « ab origine mundi. » Non sic legendum vel subintelligendum est, « in libro vitæ Agni qui occisus est ab origine mundi, » sed ita: Quorum nomina non sunt ab origine mundi scripta in libro vitæ Agni qui occisus est. Et est sensus: Non sunt scripta in libro vitæ ab origine mundi, id est, non fuerunt in proposito Dei in ipsa origine mundi, videlicet quando creatis primis hominibus benedixit illis, et ait: « Crescite et multiplicamini et replete terram et subjicite eam (*Gen. i*). » Denique quos illa benedictione jussit nasci, omnes et soli in libro vitæ sunt scripti. Qui, videlicet liber vitæ, ideo recte dicitur Agni, quia cuncti electi, quorum nomina in illo scripta sunt, non aliter quam per Agnum Jesum Christum, per sanguinem ejusdem Agni Jesu Christi, benedictionem illam qua nasci vel multiplicari jussi sunt, quam in Adam perdididerunt, recuperare poterunt aut possunt. Ad gloriam illius ut nascerentur et viverent, erant in proposito, et præscientia, et prædestinatione Dei, sicut Apostolus jam loco supra dicto cum dixisset: « His qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præscivit et prædestinavit, » continuo subjecit, « conformes fieri imaginis Filii sui, et per humilitatem mortis ejus vocati, sive ex dispersione in unum congregati, et justificati, et magnificati sunt. » Porro libri mali, libri mortis, in quo scripti sunt omnes et soli qui non pertinent ad illud propositum Dei, causa fuit peccatum, quando primum in hunc mundum intravit per invidiam diaboli (*Sap. ii*), testante Scriptura, cum non ante sed post actum ejusdem peccati Deus mulieri dicit: « Multiplicabo arumnas tuas, et conceptus tuos (*Gen. iii*). » Ista multiplicitas sive superfluitas conceptuum, et ab initio semper multitudine sua vehementer oppressit tardius atque parcius nascentes filios benedictionis, incipiens a primogenito Evæ Cain, qui fratrem suum Abel justum occidit (*Gen. iv*), et in illis novissimis diebus, de quibus nunc sermo est, adorans et dicens, « quis similis bestię, et quis poterit pugnare cum ea, » residuos persequetur, et occidet filios ejusdem benedictionis. Sequitur:

« Si quis habet aurem, audiat. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet, et qui gladio occiderit, oportet eum [gladio] similiter occidi. » Vehementer nos excitare atque ad audiendum attentos

facere voluit, præmittendo : « Si quis habet aurem, A audiat. » Quis autem ad istam vocem hæsitet? Quis non statim propositionem veram esse concedat, qua dicit : « Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet : et qui gladio occiderit, oportet eum similiter occidi? » Item namque est quod cum Petro dixisset : « Converte gladium tuum in locum suum, » continuo subjunxit : « omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt (Matth. xxvi). » Ubi et subaudiendum est, nisi poenitentiam egerint; quemadmodum et in lege, ubi dictum est, qui hoc vel illud fecerit. Exempli gratia : « Qui percusserit volens hominem occidere, morte moriatur (Exod. xxi), » subaudiendum est, nisi poenitentiam egerit. Aliter enim regula sancte doctrine non stabit. Itaque vera propositione audita vel concessa, respice et considera quia bestia hæc, homo iste peccati qui se dicit Christum esse, sed bestia est, gladium accepit, in captivitatem duxit, et gladio occidit, faciendo bellum cum sanctis, ut, sicut postmodum hæc Scriptura dicit, « occidatur quicumque imaginem ejus non adoraverit. » Igitur inexensabiles erunt quicumque bestiam talem adorabunt. Habent enim signum quo cognoscant certissime esse illam non Dei, sed diaboli filium, utpote hominem hominidam, hominem sanguinarium. Nam « in hoc, inquit iste idem Joannes, manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli (I Joan. iii). » In quo manifesti sunt? Continuo cum subjunxisset : « Omnis qui non est **456** justus, non est ex Deo, » addidit : « Et qui non diligit fratrem suum. » Statimque e vestigio cum dixisset : quoniam hæc est annuntiatio quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum, affectu atque ait : « Non sic Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum (ibid.). » Hoc est signum in quo cognoscant hi, qui ex Deo sunt, ex maligno illum esse malignum, quia occidet, sicut jam dictum, et in captivitatem ducet, quod non facit nec fecit omnis qui ex Deo est. Hoc audiat si quis habet aurem, hoc ad memoriam revocet quisquis fidelem habet rationem. Et cum viderit illum ducere in captivitatem et gladio occidere, etiam si scientie copiam, vel testimoniorum de Scripturis non habet abundantiam, saltem ex hoc solo quod ille homicida est, sciat quod ex Deo non est, et ideo non stabit. Sed sicut **B** ceteri homines recipiunt vicem, ut qui gladium acceperint gladio pereant; ita et iste pro captivitate captivitatem, pro occisione recipiat occisionem, pro temporali æternam, pro simpla duplam, ut qui sanctorum corpora tantum captivavit atque occidit, ipse captivitatem recipiat et occisionem simul animæ et corporis. Quid enim si non statim fiet? Imo si statim fieret, si statim cum prima blasphemia illud os magnum appellaretur, et cum initio belli sive gladii quem accipiet, statim gladio cœlesti periret, unde vel in quo patientia sanctorum probaretur et fides? Sequitur :

« Hæc est patientia et fides sanctorum. » Ac si dicat : In hoc sanctorum fidelis patientia patiensque

A fides probanda est, quia bestia illa faciet quidem et prosperabitur et dirigetur dolus in manu ejus. At illi nihilominus tamen credent et perseveranter pro vero habebunt id quod dictum est, quia qui in captivitatem duxerit captivabitur, et qui gladio occiderit, ipse similiter occidetur. Nec vero frustrabitur hæc patientia fidesque sanctorum, quia post finem vel consummationem bestie occisionis quæ per menses quadraginta duos protelabitur, imo abbreviabitur, interficiet illum Dominus Jesus spiritu oris sui et destruct illustratione adventus sui (II Thest. ii). Sequitur :

« Et vidi aliam bestiam, ascendentem de terra, habentem cornua duo similia Agni, et loquebatur sicut draco; et potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu ejus. Et fecit terram et habitantes in ea adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de celo descendere in terram in conspectu hominum. » Bestiam illam septem capitum universam impiorum generationem esse jam diximus, et ipsa septem capita septem fuisse vel esse regna mundi, quorum potentia diversis temporibus sanctos Altissimi contrivit, quorum septimum caput Antichristus erit. Quæ est ergo hæc alia bestia quam vidit ascendentem de terra? Aut quomodo ducuntur bestie, cum unum sit corpus generationis prave et perverse, sicut contra unum est corpus generationis unius sancte et electe? Ad hæc sciendum quia generatio nequam cum una sit, alia tamen et alia dicitur bestia, propter geminam vim scilicet bellicam sive regiam atque magicam. De magica vi nunc Scriptura hæc narrationem divine visionis incipit, cum dicit : « Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra. » Quando putas alia bestia hæc ascendit quam iste ascendente vidit? Nimirum uno eodemque tempore quando illa bestia prior ascendit, habens septem capita, quorum septimum caput regnum erit Antichristi. Etenim ubi primum generatio impiorum generationem sanctorum servituti subiecit et afflixit, atque ad amaritudinem perduxit in operibus duris luti et lateris, insuper Pharaone præcipiente omni populo suo ac dicente : « Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite; quidquid feminei, reservate (Exod. i); » tunc cum illa regna sive hostica vi pariter contra Deum ascendit et magica vis. Quomodo? Videlicet cum ingressi fuissent Moyses et Aaron ad Pharaonem, ut facerent signa sicut præceperat Dominus, « Vocavit Pharaon sapientes et maleficos, et fecerunt etiam ipsi per incantationes ægyptias et arcana quaedam similiter (Exod. vii). » Igitur aliam bestiam tunc ascendentem vidi, inquit. Quid autem hoc ad rem præsentem, ubi manifeste de aperta persecutione loquebatur Antichristi, quæ erit in diebus novissimis? Profecto quia prius quidem esse ceperunt, et pugne adversus Deum prestigia magorum, sed tunc magis abundabunt. « Surgent enim, inquit Christus, pseudochristi et pseudoprophete, et dabunt signa magna et prodigia, ita

ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi (*Matth. xxiv*). » Hoc idem de bestia hac præsentis capitulo Scripturæ hujus series declarabit. Nunquam defuit hæc pessima vis in societate crudelis gladii, regibus (qui persecuti sunt et contriverunt sanctos Altissimi) Ægyptiis, Israeliticis, Babyloniiis, Medis atque Persis, Græcis, Romanis, nec potestati Antichristi deerit, imo abundantior atque potentior aderit. Verum Romani imperatores illa secretius usi sunt, quorum Julianus apostata malitiosius atque ardentius arti illi incubuit; Græci quoque atque Macedones non adeo evidenter; superiores autem Persæ, Babylonii atque Ægyptii, publice et quasi licenter illa usi sunt, publicisque nominibus magi ipsorum se prædicaverunt, nec absconderunt. Porro Israelitici reges magos suos prophetali nomine palliabant, qualium una die quadringentos quinquaginta viros Elias occidit, omnes prophetas Baal (*III Reg. xviii*). Qualem bestiam hanc ascendentem iste vidit? « Habentem, inquit, cornua duo similia agni, et loquebatur sicut draco. » Sicut bestia septem capitum, quæ prius descripta est per cornua decem, sic et bestia hæc habet cornua duo; quia videlicet sicut regnorum decem primi reges fuere notissimi, quos et superius commemoravi, ita et magicæ artis duo sunt auctores notissimi, magisque notati, quos contra Moysen et Aaron, sicut jam dictum est, Pharaon convocavit. Duo namque fuerunt, Jannes et Mambres, sicut et Apostolus meminit. Qui cum dixisset: « Ex his enim sunt qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes, continuo subjunxit: « Quemadmodum enim Jannes et Mambres restiterunt Moysi, ita et isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit (*II Tim. iii*). » Igitur duo cornua bestia hæc habuit, ubi primum ascendit, id est duos principes sæe efficacis magica ars habuit, ubi primum contra Deum stetit. Et cornua hæc similia agni, videlicet superba et contraria similitudine, faciendo similiter miracula, ut fiunt per Verbum Dei, quod est Agnus Dei. Nam et si litteram historicam spectes, ubi primum bestia hæc ascendit, valde convenienter, et proprie dictum est, « similia agni. » Denique cuncta quæ fecerunt signa Moyses et Aaron coram Pharaone et Ægyptiis pulchre dicuntur signa agni, videlicet pro eo quod cuncta illa consummata sunt per sanguinem agni, quem populus Israel ut ultima plaga Pharaon et Ægyptus tangerentur, ad vesperam immolavit (*Exod. xii*). Illic plane cornua bestie similia videbantur cornibus agni, ubi scriptum est: « Fecerunt malefici **457** etiam ipsi per incantationes suas Ægyptias et arcana quædam similiter, projeceruntque singuli virgas suas quæ versæ sunt in dracones (*Exod. vii*). » Item: « Cum elevans virgam Moyses percussis-

set aquam fluminis et versa esset in sanguinem, fecerunt, inquit Scriptura, similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis (*ibid.*). » Tertium fecerunt per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super terram Ægypti (*Exod. viii*). Illicque fingere potuerunt similitudinem cornuum agni, sed ultra non potuerunt, victosque se esse fatentes, dixerunt: « Digitus Dei hic est (*ibid.*). » Eodem modo per tempora sequentia sub cæteris regnis supradictis ars magica semper affectavit similitudinem Dei, voluitque videri quod non minora faceret signa quam fiebant per Verbum Dei. De qua præsumptione hujus bestie nunc protinus dicit: « Et loquebatur sicut draco, id est sicut diabolus, qui taliter locutus est: Ero similis Altissimo (*Isa. xiv*). » Nam et hoc legimus in plerisque veteribus gestis, quod ut pro diis colerentur, quibusdam magicis exigebant tormentis. « Et hæc bestia potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu ejus. » Ac si dicat: Signa facientes magi confortabant regios animos ad non credendum, et resistendum signis et virtutibus Dei, ut non minus potentes viderentur sibi quam erat Deus, qui cum tantis prædicabatur prodigiis, cum haberent et ipsi secum tales qui similia facerent illi. Hoc erat facere omnem potestatem bestie in conspectu ejus, æstimationem magnifici cordis ejus roborare, ne sibimet impotens videretur.

« Et fecerunt terram, et inhabitantes in ea adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. » Cæteris omissis quæ acta sunt, ex quo apparuerunt illa jam dicta duo cornua similia agni, quæ perpetravit ars magica, conjuncta contra Deum regnorum supra dictorum gladiis, ad illos de quibus paulo ante loquebatur dies novissimos præsens littera nos reducit. Nam bestia, « cujus curata est plaga mortis, » septimum bestie caput erit Antichristus, de cujus plaga ubi illam acceperit, quomodo curata sit, sive curatam videri velit, jam supra pro posse dictum est. Ergo fecit, id est faciet terram, et omnes habitantes in ea, scilicet terrenos homines, thesaurizantes non in cælo, sed in terra, cupiditate sacrilega adorare bestiam primam, videlicet principalem Antichristi potentiam, bestialemque ejus suscipere extollentiam, qua extollitur supra omne quod dicitur Deus. aut quod colitur (*II Thess. ii*). Quomodo hoc fecit? Ait: « Et fecit signa magna, ut ignem faceret de cælo descendere in terram, in conspectu hominum. » Magna vis, magna et mira efficacia spiritus seductionis. Sed quibus hoc erit magnum? Nimirum « his qui pereunt, ut ait Apostolus, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent (*ibid.*). » Diligenter animadvertendum; cum enim dicit Apostolus « cum, cujus adventus secundum operationem Sathanæ in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis, » ita subjungendo « his qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, » evidenter

astruit, quia nisi periissent, jam non seducerentur, nisi claritatem veritatis prius intus reliquissent, nequaquam foris mendacibus prodigiis acquiescerent. Annon iste consuetus et antiquus est ordo pereundi? Denique et de primis hominibus fere omnes idem scimus, quia nisi prius intus per superbiam periissent, nisi charitatem veritatis reliquissent, non tam facile foris tentati cederent, non tam cito prodigioso serpentis bruti animantis colloquio [alloquio] sese inclinarent, aut promissionibus crederent. Quapropter idipsam quod nunc universaliter Apostolus dicit, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati, lamentabili valde et damno nobis exemplo constans et indubitabile verum est, quia sic primis parentibus nostris accidit, quibus, quia charitatem veritatis non receperunt, misit Deus in illo serpente operationem erroris. Non ergo miremur quasi novum id quod fiet illis, ut signa magna faciat in conspectu eorum bestia talis, seducat eos, sicut mox subjungendo Scriptura dicit: « Et seducit habitantes in terra, propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiarum, dicens habitantibus in terra ut faciant imaginem bestiarum, quæ habet plagam gladii, et vixit. Et datum est illi, ut daret spiritum imagini bestiarum, et ut loquatur imago bestiarum. » Nullum quippe seducet nisi eum qui perit, qui charitatem veritatis reliquit. Quid autem veræ aut inauditæ magnitudinis habent signa hæc maxima quæ facere poterit, quæque hic Scriptura pro ipsorum excellentia posuit? Unum namque est in eo quod ait, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in conspectu hominum. Aliud vero miraculum in eo quod dicit: « Et datum est illi, ut daret spiritum imagini bestiarum, et ut loquatur imago bestiarum. » Nunquid hæc talia vel tanta sunt, qualia vel quanta diabolus unquam fecerit? Nonne ignem quoque de cælo descendere fecit in conspectu hominum, data sibi potestate, ut tentaret Job? « Ignis Dei, » ait ille nuntius, qui nesciret quid ageretur, quid Satan moliretur, « ignis Dei cecidit de cælo, et tactas oves puerosque consumpsit, et effugi ego solus, ut nuntiarem tibi (Job 1). » Nonne item diabolus idem, spiritum dedit imagini suæ, et ut loqueretur imago sua, quando serpens locutus est verba maligna, verba mortifera? Nam per qualemcunque imaginem suam diabolus eo tempore locuturus sit, de illo serpente qui hominem primum decepit, constat quod imago ejus sit, eo vel maxime quod illud reptile genus humanum extunc quasi naturaliter odit (Gen. iii). Quomodo ergo excusabiles erunt, qui per hujusmodi signa seducti, bestiam illam adorabunt? Nunquid de ignorantia excusari poterunt? Nempe si ignorant, si non legerunt quod primis hominibus talis imago bestiarum, scilicet serpens locutus fuerit, et quod ignem de cælo super oves beati Job descendere fecerit, insipientes sunt.

A si autem norunt, si legerunt, et tamen non sibi cavent, stulti sunt. Psalmista vero dicit: « Quia simul insipiens et stultus peribunt (Psal. xlviii). » Quod si imaginem manū factam velis intelligi, cui spiritum datura sit, ut loquatur, pro eo, quod cum dixisset Scriptura: « et seducit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiarum, » subjunxit, atque ait, dicens, « habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiarum; » si, inquam, imaginem hic vulgari sensu velis accipi, quales possunt ab hominibus fieri in ligno et lapide, sive quocunque æramento, multo magis miraculum istud diabolicæ malitiæ usitatum fuit, ut loqueretur imago hujusmodi. Hujusmodi namque imagines loquebantur in templis arte spiritus maligni cavernas patentes irrepentis ante exaltatum signum crucis Christi. Si igitur bestia hæc sua persuasione egerit ut faciant homines imaginem illius bestiarum majoris, exempli gratia, ut Isaias ait: « Artifex lignarius extendit normam, formavit idolum in runcina, fecit illud in angularibus, et in circino tornavit illud, et fecit imaginem viri quasi speciosum **458** hominem habitantem in domo (Isa. xlv), » et tali modo sederit in domo Dei, ille homo peccati, filius perditionis, in loco de quo signum crucis Christi dejectum, nonne multo magis insipiens aut stultus erit, qui curvabitur, et adorabit illud? Nimirum, ut ait idem Propheta, « cor insipiens adorabit illud, et non liberabit, imo perditioni dabit animam suam (Ibid.). » Talium signorum verus Christus nullum fecit, aut facere debuit. Nusquam ignem de cælo in conspectu hominum descendere fecit, licet hoc ante adventum ejus Elias in virtute ipsius fecerit (IV Reg. 1), nullam aliquando imaginem loqui fecit, aut facere debuit. Quæ enim utilitas est in signis hujusmodi? Imo cum dicerent illi discipuli ejus Jacobus et Joannes: « Domine, vis, dicimus, ut ignis de cælo descendat, et consumat illos, videlicet Samaritanos qui non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis Jerusalem, conversus increpavit illos, et dixit: Nescitis ejus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare (Luc. ix). » Item cum a Pilato remissus esset ad Herodem, qui et viso illo gavisus est valde, quia sperabat signum aliquod videre ab eo fieri, nihil illi respondit, maluitque ab eo sperni et illudi quam curiositatem ejus supervacuis pascere signis, quippe qui non quærebat signa pietatis, sed miracula vanitatis (Luc. xxiii). At ille solummodo in causa vel in tempore opportuno, qualia signa dignetur facere, vel profiteri, breviter edicit. Exempli gratia, cum loquitur discipulis Joannis: « Euntes, renuntiate Joanni quæ vidistis et audistis: Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur (Matth. xiii). » Talium pietatis signorum non erit opifex pietatis adversarius, scilicet « bestia quæ habet plagam gladii, et vixit, » neque alia bestia propheta ejus, sicut non fecerunt duo cornua ejus Jannes et Man-

bres, de quibus supra diximus. Illi namque nec Moysi saltem signa quæ illo tempore utiliter gesta sunt, sequi vel imitari potuerunt, sed defecerunt, et manifesta fuit omnibus insipientia eorum. De plaga gladii quam habet bestia, jam superius dictum est. Sequitur :

« Et faciet ut quicumque non adoraverint imaginem bestie, occidantur. » Hoc Christus non fecit, neque prophete ejus, neque apostoli docuerunt, neque reges Christiani jam facti hoc acceperunt, ut occidant et sanguine cumulandum existiment Christi servitium. Verus namque Deus non coacta, sed spontanea servitia vult (*II Cor. ix*). Ergo et in hoc, imo maxime in hoc palam faciet sensum habentibus, et ratione pollentibus, quod vere sit Antichristus, quod vere non Christus, sed secundum nomen suum Christo sit contrarius. Hic est Christus qui sanguinem suum fudit; hic est Antichristus qui sanguinem fudit alienum. « Et faciet omnes pusillos cum magnis, divites et pauperes, liberos et servos, habere characterem in dextra manu, aut in frontibus suis, et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen bestie, aut numerum nominis ejus. » Hæc est illa perversa mutatio: hic est illi longe dissimiliter similis Altissimo; Altissimus namque « faciet omnes pusillos et magnos, divites et pauperes, liberos et servos » absque distinctione personarum sive originum, Judæorum aut Græcorum; omnes, inquam, aequaliter habere faciet characterem suum in frontibus suis, et in manu sua, auctoritate legali pariter et evangelica. Nam in lege dicit: « Verba quæ ego præcipio tibi, meditaberis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens aut consurgens, et ligabis ea quasi signum in manu tua (*Deut. vi*). » In Evangelio autem dicit: « Eantes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti (*Matth. xxviii*). » Cum enim baptizentur omnes, sive pusilli, sive magni, accipiunt in frontibus suis characterem nominis Christi, id est signaculum crucis, et numerum nominis Domini numerum trium personarum, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Item et hunc numerum accipiunt, ut profiteantur unius Christi, quia Christus non homo tantum, aut Deus tantum, sed et Deus et homo, ex anima rationali et humana carne, et Verbi divinitate in una persona consistens. Hunc numerum de frontibus, et cordibus, et ore omnium pseudoprophete auferre conabuntur, ut econtra character nominis bestie, et numerus nominis ejus inscribatur.

« Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestie. Numerus enim hominis est, et numerus ejus est sexcenti sexaginta sex. » Vigilantem vult esse auditorem, dum quasi digito locum designans, atque circumspiciens: « Hic, inquit, sapientia est. » Et continuo: « Si quis habet sapientiam, computet numerum bestie. » Qualem numerum, vel quare computet numerum bestie? Numerus enim, inquit, hominis est, et numerus ejus sexcenti sexaginta sex. » Quid est hoc quod et numerum præscribit ipse et tamen

A dicit, « qui habet sapientiam, computet numerum bestie. » Nam istud intendit, ut computando sapienter hoc totum perquiras quot in isto numero sint monades, aut certe decades? Quis sapientiam habens istud tam grandi scripto quæreret, vel quærendum proponeret? Ergo quoniam ad computandum citatur hic non alius, nisi qui sapientiam habet, forte in numero problema est. Et quidem viri illustres Scripture hujus tractatores, ante nos hunc numerum strenue versantes, nomina quedam adverterunt, tria Græca, et unum Gothicum: ANTEMOS APNOYME TEITAN FENE HPIKOS: quorum primum interpretatur, *honorì contrarius*; secundum, *negò*; tertium vero, *sol*; quartum, *gentium seductor*. Singulorum nominum istorum littere, numerum istum in se continent sexcenta sexaginta sex. Nam prima hujus nominis, quod est ANTEMOS, littera A unum, N quinquaginta, T trecentos, E breve quinque, M quadraginta, O breve, septuaginta, S ducentos significat. Similiter alio nomine APNOYME; nam A unum ostendit, P centum, N quinquaginta, O breve, septuaginta, Y quadringentos, M quadraginta, E breve, quinque, qui simul ducti faciunt sexcenta sexaginta sex. Nominis autem quod est TEITAN, littera T trecentos exprimit, E breve, quinque, I decem: item T trecentos, A unum, N quinquaginta, qui simul juncti faciunt sexcenta sexaginta sex. Porro nomen Gothicum Græcis litteris scriptum est hoc modo, FENE HPIKOS; F tria, E quinque, N quinquaginta, E ducentos, H octo, P centum, I decem, K viginti, O septuaginta, S ducentos ostendit. Laudanda hæc patrum inspectio; verumtamen est adhuc quod non otiose queratur. Nunquid enim illa bestia talibus solet nominibus appellari, talibus vocabulis salutari? Nunquid eos, a quibus homini contrarius sive gentium seductor dicitur, pace sua remunerabit, ut vendere vel emere possint? Sic enim hic habes, ut ne quis posset emere aut vendere, nisi qui habent characterem aut nomen bestie, aut numerum nominis ejus. Nunquid hoc edicet, ut contrarius quod est Sa'an, sive ANTEMOS, aut ut negator, vel gentium seductor pronuntietur, et ut qui hoc pronuntiaverit, ille sit liber, ille vendere vel emere possit? Aut nunquid gigantes nomine quod est TEITAN contentus erit, cum extollatur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur ostendens se tanquam sit Deus? Apud nos scribitur 459 DICLVX eundem numerum continens. Nam D quingentos, I unum, C centum, L quinquaginta, V quinque, X decem significat, quæ in unum collecta faciunt similiter sexcenta sexaginta sex. Sed etiam si in Scriptura hoc loco nomen istud illi psalam ascriberet, et nominis hujus numerum sexcenta sexaginta sex esse diceret, nonne tunc quoque ad quærendum superesset quid ad illum hominem hic numerus pertineret? Igitur quoniam et numerus hic positus est, et tamen ad computationem ejusdem sapientia quæritur, dicendo: « Si quis habet intellectum, computet numerum

bestiæ, » sapientiam quæramus, sanctam Scripturam consulamus, sine qua nihil constans aut certum, sive de numero Dei, sive de numero bestiæ, que adversus Deum extollitur, invenire aut dicere possumus. Nam sicut ille Samson veraciter dicere potuit : « Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam (*Judic. xiv*) ; » sic Dominus noster Jesus Christus, cujus nimirum propositiones sive problemata sunt omnia, quæ in hoc libro continentur profunda mysteria, veraciter nobis diat : Si non araveritis in alia Scriptura, non inveiatis solutionem numeri hujus, quem presens signavit Scriptura. Primo diligenter animadvertendum est quia prius quidem cum dixisset ut ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen bestiæ, aut numerum, signanter addidit nominis ejus ; post vero cum dicit : « Si quis habet sapientiam, computet numerum, » de nomine nullam mentionem fecit, sed tantummodo « computet numerum bestiæ, » inquit, ac deinde, « et numerus ejus absque interpositione nominis est, ait, sexcenti sexaginta sex. »

Cur hoc, nisi aliud nomen bestiæ significat, et aliud ipsa est ? Bestia namque ipsa homo est, et in ea diabolus inhabitat ; nomen autem ejus quod sibi usurpat, quod nisi quis confessus fuerit, vendere aut emere non poterit, Deus. Adversatur namque, et extollitur, ut jam sæpe dictum est, supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur ; ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus (*II Thes. ii*). » Duos ergo hic numeros intelligi oportet, alterum nominis ejus, quod illa bestia sibi usurpat, scilicet Dei, alterum bestiæ, id est hominis ejus quod ipsa erit. Alius namque est numerus Dei, et alius hominis ; imo omnis creaturæ rationalis quæ ad Creatoris gratiam non pertingit, sive hominis, sive angeli. Debuerat quidem unus esse numerus Creatoris et creaturæ sed creatura numerum sibi alium elegit, dissentiendo a Creatore. Quis est ille numerus Creatoris ? Numerus septenarius, sicut Scriptura dicit : « Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, et requievit ab omni opere suo quod patrarat. Et benedixit diei septimo et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret (*Gen. ii*). » D Quis est autem numerus creaturæ ? Numerus senarius, quia videlicet numero dierum senario creaturam universam Scriptura comprehendit, et in sexto die, imo et sextus dies creatura est hominis. Et ille quidem ad hoc conditus est, ut post obedientiæ opus consummatum, cum Deo in septimo sabbatizaret, id est requiesceret, coque completeretur homo quod significatur, dicendo : « Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat. » Significat namque dies septimus remunerationem boni operis, Apostolo quoque teste, cum dicit : « Ingrediemur enim in requiem qui credimus, quemadmodum dixit : Sicut juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam (*Psal. xciv*). » Et quidem operibus ab

A institutione mundi perfectis, dixit quodam loco de die septimo sic : « Et requievit Deus septima die ab omnibus operibus suis (*Gen. ii*), et in isto rursum : « si introibunt in requiem meam. » Quoniam ergo superest quosdam introire in illam, et hi quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem, iterum terminat diem quandam ; hodie in David, dicendo post tantam temporis, sicut supra dictum est : « Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra (*Hebr. iv* ; *Psal. xciv*), » etc. Ut, inquam, in illam diei requiem introiret, ut in illius numeri septenarii sabbatismo cum Deo sabbatizaret homo idcirco conditus est ; sed neque homo tunc introivit, neque diabolus, qui illum decepit, unquam introibit. Nam uterque sine B Deo, imo contra Deum, in creatura mundi, et in semetipso voluit gloriari. Ait ergo : « Numerus enim hominis est. » Premiserat autem : « Si quis habet sapientiam, computet numerum bestiæ. » Ac si dicat : Si quis habet sapientiam, cum viderit illum hominem peccati, filium perditionis, potentem ac divitem, extollentem se, et resistentes sibi occidentem, et in omnibus magnifice gloriantem, recogitet ac perpendat quia quidquid loquitur, quidquid agit, non pertinet ad illam requiem, non est de illa septima Creatoris, de verbo Dei, de regno charitatis, sed totum tantummodo de creatura mundi, de concupiscentia oculorum (*I Joan. ii*), de superbia vite, ac proinde quasi certo confirmatus argumento sciat et dicat, quia ille homo non est ipse quem se esse dixit, non est Deus, sed fallaciter se ostendit, tanquam sit Deus. Cum igitur dixisset, « numerus enim hominis est » senarius simplex sive singularis, subiintelligi potest, siquidem homo ille, homo tantum, et non etiam diabolus esset. At vero homo ille, quidem natura, sed diabolus in illo totus erit cum omni sua virtute, tota plenitudine, et ejusdem, videlicet hominis adventus, ut ait Apostolus, erit secundum operationem Satanæ (*II Thess. ii*). Sequitur ergo : « Et numerus ejus sexcenti sexaginta sex. » Ecce senarius numerus tertio repetitus, imo in decuplum, atque inde in centuplum multiplicatus est. Notum maxime arithmetice sive abæstis est, quod nunc dicimus : Senarius character de primo, id est, singulari limite in secundum, id est, decimum transgressus, sexaginta facit, idemque in tertium, id est, centenum tractus, sexcentos efficit. Cum ergo dicit : « et numerus ejus sexcenti sexaginta sex, » senarius qui erat numerus hominis, ut jam dictum est, ad septimum diem, ad Sabbatum, id est requiem Dei propter suam prævaricationem non pertingentis, secundi et tertii limitis transgressione multiplicatus est. Quid est hoc, nisi quia diabolus Satanæ, cujus secundum operationem ille homo veniet et qui in illo totus habitabit, postquam semel a requie Dei, a sabbatismo celesti sese excussit, secundo ac tertio laborem suum multiplicavit ? Nota replicamus, ubi, quanto, quomodo numerum suum sic multiplicave-

rit transgressor antiquus, multiplicator laboriosus. Primo, ubi perfectis cœlo et terra, et omni ornatu eorum, et die septimo complevit Deus opus suum quod fecerat et requievit ab omni opere quod pararat (*Gen. ii*), et ille cum requiescente Creatore in septimo ejus die non requiescebat, quinetiam jamdudum propter inquietudinem superbiæ suæ de cœlo in istum caliginosum aerem projectus, in circuitu ambulabat impius et laborabat (*Psal. xi*). Erat ergo in numero senario, in ista sex dierum creatura, in quo videlicet senario, detineri dolens homo pernitens, septimumque diem suspirans dicit in Psalmo: « Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam quid desit mihi (*Psal. xxxviii*); » ille autem impius et prævaricator **460** Angelus non sic, sed cum esset foris a requie sive septima die, et senarius ejus adhuc simplex sive singularis esset, non contentus fuit labore suo, sed adjecit per invidiam ut genus humanum in eundem laborem traheret secum, decipiendo protoplastum. Hoc agendo utique transgressionem auxit, et recte sicut proprius, ita et hominis labor imputatur illi. Multiplicatus est ergo primus ejus senarius, et factus est jam numerus ejus sexaginta sex. Verum nec isto contentus, adjecit adhuc ut illum hominem peccati, filium perditionis, totus ingrediatur, et faciet per illum id quod nunc de bestia maligna præsentis loco miramur. Illic nimirum tertia transgressione senarius ejus multiplicabitur, quando is qui hominem primum dolo decepit sine vi, idem et dolo in prodigiis mendacibus pariterque vi sive gladio Dei hominumque manifestus hostis utetur, perseverante invidia qua mundo mortem induxit, perseverante imo et in pejus aucta superbia qua sese in cœlo adversus Deum extulit. Bene igitur cum dixisset, « numerus enim hominis est, » addidit: « et numerus ejus sexcenti sexaginta sex, » quia videlicet labor peccati, qui in homine cum Deo non sabbatizante simplex est, in illa bestia notis incrementis secundo ac tertio multiplicatus est. His animadversis non

A abs re esse cuiquam videri debet quod plagam mortis ejus hæc scriptura ter commemorat. Primo, cum dicit, « et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem, et plaga mortis ejus curata est. » Secundo, cum dicit: « et fecit terram, et inhabitantes in ea adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. » Tertio, cum dicit, « ut faciant imaginem bestiae, quæ habet plagam gladii, et vixit. » Ter namque malignus ille plagatus est. Primo, quando judicatus in cœlo sententiam damnationis accepit (*Isa. xiv*); secundo, quando in serpente per quem deceperat hominem, maledictione multatus est (*Gen. i*); tertio, quando Dominus Jesus interficiet eum spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (*Luc. x*). Hic est **B** verus bestiae numerus sexcenti sexaginta sex. Cæterum numerum nominis ejus quem qui non habuerit, vendere aut emere non poterit, sic falso illi attribuitur, sicut et ipsum nomen quo se jactat, ostendens se, tanquam sit Deus (*II Thess. ii*). Numerus namque septenarius Dei est et Agni; Dei, inquam, qui die septimo requievit (*Gen. ii*), et agni cujus in hoc ipso libro septem sunt cornua, septemque oculi. Denique quod hæc bestia septem ostentat capita, violentum est atque contrarium. Contra illud quod Deus die septimo requievit, caput hujus septimum plagam habet mortis, plagam gladii, et non requiescit, sed semper laborat, et in labore vivit, juxta Psalmistam dicentem: « Et laborabit in æternum, et vivet adhuc in finem (*Psal. xlviii*). » **C** Idcirco et sicut supra dictum est, et super septem capita ejus nomina blasphemiae, quia non est nomen ejus Deus, quod inscripsit suis capitibus, sicut illic memoravimus (*Apoc. v*). Quod si non est hoc nomen ejus, certe nec nominis numerus. Iste numerus meriti est, et pro vero illi attribuitur, sicut jam dictum est, « sexcenti sexaginta sex, » et nusquam ad septimum pervenit, quia nunquam poenitentiam egit, sive acturus est, ut requiescere possit.

LIBER NONUS.

CAP. XIV. — « Et vidi et ecce Agnus stabat supra montem Sion, et cum illo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. » Quo nunc eamus, quo sermonis cursum dirigamus, septem spirituum Domini lucidus ordo cominus ostendit, quem proposuimus sequi, sine quo nihil nos videre, et nusquam rectum tenere tramitem nos posse sumus arbitrati. Neque enim frustra gratiam et pacem a septem spiritibus qui in conspectu throni Dei sunt, Joannes iste in initio voluminis septem scribit Ecclesiis. Est autem in ordine spirituum eorundem

D secundum propheticum Isaiae præconium quintus scientiæ spiritus (*Isa. xi*), sequens illum cujus magalia præcedenti visione spectavimus, in præliis martyrum, scilicet fortitudinis spiritum, quorum videlicet præliorum summum vel novissimum certamen erit illud quod per semetipsam faciet bestia prima, cujus paulo ante computavimus numerum, quæ nimirum bestia Antichristus erit, qui in suo tempore revelandus est. Igitur quo nunc eamus, nescimus, sed iste lucidus, ut jam dictum est, spirituum ordo ducit nos, ut recapitulationem hic fieri perpendamus, et ea quæ in hoc mundo gessit sanctus

scientiæ Spiritus ab hoc loco contemplemur, ubi supra montem Sion stans conspicitur Agnus. Nam ubi primum scientia Dei dari cœpit vel scribi, illuc et Agnus Dei Christus cœpit figurari. Etenim ubi primus scientiæ Dei scriptor legem scripsit Moyses, illic agnus in typum Christi immolari cœptus est, et sanguine ejus signati sunt postes filiorum Israel (*Exod. xii*). Proinde et in istis centum quadraginta quatuor millibus cantantibus quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia et seniores, et in quatuor angelis volantibus per medium cœli, et habentibus Evangelium æternum, quorum quartus ipse est Joannes qui dixit: « Et audivi vocem de cœlo dicentem: Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur!» et in septem phialis septem angelorum, in istis, inquam, omnes scientiæ cœlestis, id est, sanctæ Scripturæ constructores sive conscriptores **461** intelligimus, et secundum istos sive secundum istorum studia, mirabilem sanctum scientiæ Spiritum prædicare ingredimur. « Et vidi, inquit, et ecce Agnus stabat supra montem Sion. » Visio ista Joannis oculum a fine sæculorum, ubi paulo ante viderat bestiam sive malignum bestię caput Antichristum gladio damnationis æternæ percussum, sursum reducit ad principia sæculorum, scilicet ad tempora promissionis vel fidei patriarcharum, unde recapitulationes istæ omnes currunt atque recurrunt.

Sane Agnus iste Christus est, qui nunc quidem ecce in persona sua stat supra montem Sion, supra omnem Ecclesiæ dignitatem, supra omnem principatum, omnesque virtutes cœlorum, tunc autem quando promissio fiebat vel recenter facta fuerat, stetit in figura, sicut jam dictum est, quando vel ex quo immolatus est Agnus in domibus filiorum Israel (*ibid.*), cujus sanguine postibus signatis, dum comederentur carnes ejus, mortua sunt primogenita Ægyptiorum, et filii Israel transierunt per mare Rubrum, et Pharo cum curribus et equitibus suis illos persequens submersus est. Agnus iste nomen suum et nomen Patris sui scripsit in frontibus nostris cum signaculo crucis. Tunc autem sumebatur de sanguine agni qui erat in limine, et ponebatur in superliminari, et super utrumque postem (*ibid.*). In qua nimirum positione divinum erat crucis præsagium sive sacramentum, profuturum illis in plenitudine temporis, in tempore benedictionis, quando verus agnus Christus semen Abraham, « in quo benedicerentur omnes gentes (*Gen. xxi*), » immolandum erat in ara crucis. Istos vidi stantes cum Agno, quia nimirum quicumque secundum fidem Abraham vel promissionem Dei significabantur, sanguine illo benedicti sunt cum Christo, et vivunt cum illo. Quid autem sibi vult iste illorum numerus, centum quadraginta quatuor millia? Hoc nimirum nobis innuit, quod filii Israel sive filii Abraham, qui per venturum Christum essent salvandi, opus erat, ut non tantum carnis, sed fidei vel promissionis existerent filii. « Non enim, inquit Apostolus, omnes qui ex

A Israel sunt, hi Israelitæ, neque qui semen sunt Abraham, omnes filii, sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui filii carnis hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis æstimantur in semine (*Rom. xix*). » Hanc fidem simul cum operibus Abraham numeri hujus plenitudo mystice significat. Denique numerus primorum filiorum carnis Israel, scilicet, duodenarius, si semel et iterum ac tertio in decuplum multiplicetur, norunt abacistæ quia duodecim millia fiunt. Item si duodecim millia per eundem duodenarium multiplicentur, fiunt centum quadraginta quatuor millia. Labet adhuc dicere manifestus; duodecim, qui numerus primorum, ut jam dictum est, filiorum erat Israel, in decuplum transacti, fiunt centum viginti. Rursus centum viginti in decuplum promoti, fiunt mille ducenti. Item mille ducenti decies multiplicati, fiunt, ut alio loco jam dictum est, duodecim millia signati. Hæc trina in decuplum multiplicatio fidem nobis pulchre innuit sanctæ Trinitatis, cujus cum confessione mystica domus suas signabant illi, confitentes Deum Abraham, Deum Isaac, et Deum Jacob (*Exod. iii*). Quia vero sola fides sine operibus ad perfectionem sive ad vitam non sufficit, rursus per duodenarium multiplicentur duodecim millia, et fiant centum quadraginta quatuor millia, quo numero et fidei confessio, et bonorum operum significatur multiplicitas. Igitur stantes cum Agno tot sancti nomen ejusdem Agni, « et nomen Patris ejus scriptum habentes in frontibus suis, » omnes perfecti sunt illius temporis filii Abraham, quo videlicet tempore pro paschalis agni immolatione per singulos annos passurus, pro omni mundo Christus præfigurabatur. Eorum perfectionem magnifice et mirabiliter continuo præsens littera commendat. Sequitur enim:

« Et audivi vocem de cœlo, tanquam vocem aquarum multarum, et tanquam vocem tonitruum magni, et vocem quam audivi, sicut citharætorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi canticum novum ante sedem et ante quatuor animalia, et seniores, et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et Agno, et in ore ipsorum non est inventum mendacium. Sine macula sunt ante thronum Dei. » Primum de hoc capitulo causa postulat prælibare id quod cum dixisset: « E. nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia qui empti sunt de terra, » continuo velut interrogatus, pro quo merito suo soli possint illi dicere canticum ejusmodi: « Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. » De virginitate carnis, potest quidem collaudatio ista non inutiliter accipi. Valet enim plurimum ad exhortandum, ad confortandum, ad corroborandum dulce illud virginei de-

coris propositum, in quo nec cogitare que Domini sunt (*I Cor. vii*). Nam vere magnam habet prerogativam virginitas carnis sociata cum virginitate mentis. Verumtamen ut propositum ordinem teneamus, dicendum est et aliud, cui nulla de Scripturis auctoritas sive ratio refragari comprobetur. Neque enim virginitati carnis tantum tribuere quisquam leviter audebit, ut canticum aliquod cantandum virginibus sanctis, incantabile fore iudicet omnibus aliis, quantumlibet magni sint quidem ex eis, exempli gratia, Petro apostolo de Novo, et Moysi de Veteri Testamento; de quibus constat, quod secundum carnem virginalis propositi non fuerint. His igitur breviter præmissis, nunc ordinem prosequamur. « Et audivi, inquit, vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, et vocem tonitruum magni. » Stante Agno supra montem Sion cum suis signatis, cœpit audiri vox de cælo tanquam vox aquarum multarum et tanquam vox tonitruum magni, quia videlicet, quando per typicam immolationem paschalis agni in Ægypto cœpit præfigurari passio Christi Filii Dei, tunc etiam cœpit audiri per Scripturam vox Dei, quia tunc Moyses legem scripsit, quam utique non de terra, sed de cælo, non ab homine, sed ex Deo accepit. Post hunc ceteri justii et prophete scientiam Dei scripserunt, et ipsi quoque non de terra, sed de cælo locuti sunt. Unde est illud: « Neque enim voluntate humana allata est aliquando Scriptura sacra, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines (*II Petr. i*). » — « Audivi ergo, inquit, vocem de cælo. » Porro Scripturæ sacræ aquarum nomine solent aliquando significari, ut illic: « Omnes sitiētes venite ad aquas (*Isa. lvi*). » Tonitruo quoque solet assimilari, videlicet propter terribilem comminationem iudicii futuri, juxta illud: « Et intonuit de cælo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam (*Psal. xvii*). » Sane iudicium primum per aquam jam factum, secundum autem eadem Scripturæ, quasi quandoque contonando testantur per ignem futurum (*Gen. vii*; *Isa. lvi*). Recte igitur vocem illam, vocem Scripturarum cœlestium, « tanquam vocem aquarum multarum » dicit, « et tanquam **462** vocem tonitruum magni. » Verumtamen non solum iudicium vox illa sonat, pœnasque malorum, sed etiam misericordiam et sempiterna præmia sanctorum, quæ nimirum auditu vel intellectu dulcia et delectabilia sunt. Sequitur ergo:

« Et vocem quam audivi sicut cithararum citharizantium in citharis suis. » Denique sicut in tonitruo terroris aperitas, in citharis vero sonantibus delectationis est suavitas, ita in Scripturis sanctis comminatio iudicii peccatores terret, et salubriter turbat, promissio vero præmiorum bene operantes mulcet et lætificat. Et notandum quod in citharis chordæ sonantes audientes quidem delectant, sed ipsæ in extensione sua quodammodo laborant; sic denique hi, per quos sancta Scriptura condita est, suo quique tempore bona promit-

tendo bonos auditores delectaverunt, sed ipsi apud semetipsos laboraverunt, et plerumque fatigati sunt. Unde primus illorum Moyses dicebat ad Dominum: « Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? » Ac deinceps: « Sin aliter tibi videtur, obsecro interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis (*Num. xi*). » Sed et diversis præterea modis fatigabantur sancti illi, sicut et Apostolus eorum reminiscens inter cætera dicit: « Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vincula, et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladii mortui sunt. Circueverunt in melotis, in pedibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti (*Hebr. xi*), » etc. Erant igitur sicut citharæli citharizantes in citharis suis; quia videlicet testimonia veritatis personantes, extendebantur tribulationibus multis. Sed et spontanea extensione sese affligebant, ut cœlestem beatæ cantionis mererentur accipere gratiam, sicut de Daniele et sociis ejus legimus, quia propositis sibi regalibus epulis, hoc magis elegerunt propter Deum ut leguminibus vescerentur. Pueris autem his dedit Deus scientiam et disciplinam in omni libro, et sapientiam; Danieli vero intelligentiam omnium visionum et somniorum (*Daniel. iv*). Sequitur ergo:

« Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia et seniores. » Citharizabant et cantabant, id est semetipsos affligebant et gloriam Dei personabant. Quid autem sibi vult, quod non ait: Et cantabant canticum novum, sed « quasi canticum novum? » Quid enim est canticum novum? Nam hoc præcognito continuo clarebit quid sit, « quasi canticum novum. » Canticum novum est Testamentum Novum, in quo veterem hominem deposuimus, et novum induimus (*Ephes. iv*), in quo innovati similitudinem terreni parentis evasimus (*I Cor. xiv*), et ad formam cœlestis auctoris translati sumus, porro quasi novum canticum Vetus est Testamentum, quod per quasdam similitudines, figurasque multiplices eadem significat quæ Novum Testamentum continet. Cantabant igitur « quasi canticum novum, » id est, mirabili prophetici Spiritus potentia prævidebant evangelicæ gratiæ sacramentum. Et secundum hoc exemplar faciebant et docebant legale ministerium et per figuras competentes prolecebantur Agnum Dei Christum pro salute mundi passurum, suaque passione mundum innovaturum (*II Petr. i*). Ita « cantabant ante sedem et ante quatuor animalia, » id est in præparatione regni Dei, in obsequio Evangelii Christi, ad instructionem eorum quorum venerabilis senectus, id est, vita immaculata regit Ecclesiam Dei. Sequitur enim:

« Et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. » Quare nemo alius dicere poterat? Quia videlicet non voluntate humana aliquando allatum

est ejusmodi canticum, sed Spiritu sancto inspirati A
 cecinerunt cantores, id est auctores Scripturarum.
 Et pro quo merito suo illi canticum illud dicere
 potuerunt? Ait: « Illi sunt, qui cum mulieribus
 non sunt coinquinati, virgines enim sunt. » Quo-
 modo vel quibus eam mulieribus non sunt coinqui-
 nati? Nimirum cum mulieribus alienigenis, super
 quibus præceperat Dominus filiis Israel, dicens:
 « Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredien-
 tur ad vestras. Certissime enim avertent corda
 vestra, ut sequamini deos earum (III Reg. xi; Dent.
 vii). » Nonne causa magna est, et merito canticum
 Agni de ore tollitur eorum, quicumque ejusmodi
 mulieribus coinquinati sunt? Denique cum coinqui-
 natione carnis simul animæ quoque propter amo-
 rem mulierum, cum demoniis fornicatae sunt (Num. B
 xxv). Primum propter illas « initiati sunt Beelphegor
 (Psal. cv), » sicut scriptum est, « usque in præ-
 sentem diem macula hujus sceleris in illis permanet
 (Josue. xxii). » Deinde multiplicatae sunt cum
 ejusmodi mulieribus coinquinationes, et earum om-
 nium palmam tenet impiissima Jezabel (III Reg.
 xvi). Et quis ejusmodi ignem alligavit in sinu suo,
 et vestimenta ejus non sunt combusta? (Prov. vi.)
 Salomon quoque sapientissimus, quia talibus arden-
 tissimo amore copulatus est, incombustus non eva-
 sit (III Reg. xi). Depravatum est enim cor ejus ab
 illis, cum jam esset senex, et abiit et servivit diis
 et deabus earum. Dicat ergo pro maxima laude:
 « Illi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati,
 virgines enim permanserunt, » quia soli illi Deo
 vero virginem castam se exhibere, et corruptores
 gentium non deos, sed demones effugere potuerunt,
 qui sese a mulieribus illorum incoinquinos custo-
 dierunt (I Cor. xi). Tales utique virgines canticum
 bonum sibi thesaurizaverunt, dum adherentes unico
 viro suo, uni Deo suo, verbum bonum de pectore
 ejus mente conceperunt, ore protulerunt, calamo
 quoque quidam ex eis, ut legeremus nos, conscrip-
 serunt. « Illi, inquit, empti sunt de terra. » Item:
 « Illi sequuntur Agnum quocumque ierit. » Et rursum:
 « Illi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et
 Agno. » Quatuor enuntiationes istæ splendidæ vi-
 gilantibus et apertis oculis in ordine suo conspi-
 ciendæ sunt, quia nimirum gratiæ simul et meriti, D
 nec non et præmii castissima præconia sunt. Deni-
 que quod valde notandum est, prima et quarta
 gratiam prædicat, secunda meritum, tertia præmium
 commendat; siquidem prima est, quod « empti sunt
 de terra; » quarta, « illi empti sunt ex hominibus
 primitiæ Deo et Agno, » quæ ambæ idem prædicant,
 scilicet Redemptoris gratiam. Quisnam ignoret,
 eosdem sanctos iræ fuisse filios et per gratiam esse
 redemptos? Unus ex illa gente, sanctus et magnus
 Paulus ait: « Eramus enim et nos natura filii iræ,
 sicut et cæteri (Ephes. ii). » Præmisso ergo præco-
 nio, tunc demum enuntiat meritum. « Illi sunt, qui
 cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim
 sunt. » Et recte; dicit enim et dicere debet quisque

eorum: « Laboravi et sollicitus fui non coinquinari,
 non autem ego, sed gratia Dei mecum (I Cor. xv). »
 Subditur statim, et præmium dicendo: « Illi se-
 quuntur Agnum quocumque ierit. » Agnum sequun-
 tur, videlicet emptorem, sive Redemptorem, cujus
 sunt sanguine redempti. Hinc Petrus apostolus ait:
 « Redempti estis de vana vestra conversatione pa-
 ternæ traditionis, pretioso sanguine, quasi Agni
 incontaminati et immaculati Christi (I Petr. i). »
 Repetitio, hi empti sunt ex hominibus, magnæ
 intentionis est indicium, ut non obliviscamur
 eos gratia Redemptoris esse id quod sunt (I Cor.
 xv). Nam de terra et ex hominibus idem est,
 tanquam si diceret, ex massa terrena generis
 humani, quæ universa in primo parente 463
 sub peccato se vendidit. Notandum præterea,
 quia cum dixisset: « Illi sequuntur Agnum, » addi-
 dit: « quocumque ierit. » Nunquid enim Agnus ne-
 cessaria, pro negotiis regni sui disponendis, de loco
 ad locum vadit, aliosque in comitatum assumens,
 sese absentat aliis? Sed nimirum remota variatione
 hujusmodi, duobus modis « sequuntur Agnum quo-
 cumque ierit, » videlicet investigatione judiciorum
 ejus, quæ in sacris continentur Scripturis, de qua-
 libus sanctorum iste unus dicit: « In labiis meis
 pronuntiavi omnia judicia oris tui (Psal. cxviii), »
 et imitatione exemplorum ejus, de quibus item unus
 illorum dicit: « Vias tuas custodivi, et a præceptis
 ejus non discessi (Job xxii). » Sequuntur ergo
 Agnum quocumque ierit, dum judicia ejus et per
 spiritum intelligunt, et per charitatem laudant, et
 justificant eum in eisdem omnibus judiciis ejus, et
 dum exemplum charitatis ejus imitantur usque ad
 mortem, quemadmodum Joannes dicit: « Quia ille
 pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro
 fratribus animas ponere (I Joan. iii). » Item et hoc
 non prætereundum, quia cum dixisset: « Illi empti
 sunt ex hominibus, » addidit « primitiæ Deo et Agno. »
 Nam et per hoc liquet priores sanctos intelligi, de
 quibus sancta et mystica lex dicit: « Si obtuleris
 munus primitiarum frugum tuarum Domino, de spi-
 cis adhuc virentibus, torres eas igni, et confringes
 eas in morem farris, et sic offeres primitias tuas
 Domino, fundens supra oleum et thus imponens
 (Levit. ii). » Spicæ namque adhuc virentes fuerunt
 priores sæculi sancti homines, de quibus tunc offe-
 rimus munus Domino, quando bene vivere proponi-
 mus eorum exemplo. Verum in eorum actibus non-
 nulla inveniuntur tunc concessa, quæ nunc matu-
 riore sæculo Evangelii falce rosecantur, sic post-
 modum ad sedentem super nubem Filium hominis
 dicitur: « Mitte falcem tuam acutam, quia venit
 hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ (Apoc.
 xiv). » Torres ergo eas igni, id est per sanctum
 discretionis Spiritum statum, discernens utriusque
 temporis, ea quæ imitanda non esse in Evangelio
 didicisti, non quidem reprehendens, sed nec imita-
 beris, et sic offeres eum impositione olei ei thuris,
 id est, bona illorum imitaberis, cum charitate ad

honorem Dei. Igitur « hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et Agno, » quod idem est ac si diceret : Istos redemit de massa generis humani, Agnus Dei Christus, testimonio fidei probatos, inventos ille priori et recenti adhuc sæculo. De quo testimonio fidei adhuc subditur : « Et in ore ipsorum non est inventum mendacium. » Fideles enim fuerunt, mendacium non coluerunt, sed unum vivum et verum Deum. De qualibus cum nullum superesse putaret Elias, nisi se solum, diceretque : « Domine, prophetas tuos occiderunt, et altaria tua suffoderunt, et relictus sum ego solus, et quærent animam meam (III Reg. xix); » reliqui, ait Dominus, septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal (*ibid.*). Itaque quia cum mulieribus supradictis, non sunt coinquinati, et mendacium deorum illarum non sunt locuti : « Sine macula, inquit, sunt ante thronum Dei : Et vidi alterum angelum volantem per medium cælum [cœli], habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, et super omnem gentem, et tribum et linguam, et populum, dicens magna voce : Timete Dominum et date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus, et adorete eum, qui fecit cælum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, et fontes aquarum. Et alius angelus secutus est, dicens : Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ a vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes; et angelus tertius secutus est illos, dicens voce magna : Si quis adoraverit bestiam et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, et hic bibet de vino iræ Dei, qui mistus est mero in calice iræ ipsius, et cruciabitur igne et sulphure in conspectu angelorum sanctorum et ante conspectum Agni; et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum; nec habent requiem die ac nocte qui adoraverint bestiam et imaginem ejus, et si quis acceperit characterem nominis ejus. Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, et fidem Jesu. Et audivi vocem de cælo dicentem mihi : Scribe : Beati mortui, qui in Domino moriuntur! A modo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis : opera enim illorum sequuntur illos. » Post canticum unius montis Sion, quatuor isti non stant in uno quolibet monte vel loco, sed volant per medium cælum, et voce magna et voce publica toti mundo prædicant. Quartus ipse est Joannes, qui de semetipso humiliter sentiens, non dixit : Quartus secutus est tres alios volantes per medium cælum, sed : « Audivi, inquit, vocem de cælo dicentem mihi : Scribe; Beati mortui, qui in Domino moriuntur! » Siquidem quemadmodum dixerat, « vidi angelum volantem per medium cælum, ut evangelizaret, dicens : Timete Dominum, » et alius secutus est eum, dicens : « Cecidit, cecidit Babylon; » et tertius secutus est eos, dicens : « Si quis adoraverit bestiam, » et cætera, sic poterat dicere : Et quartus ego secuturus eram eos, dicens : « Beati mortui, qui in Domino moriuntur. » Sed recte sic maluit loqui, ut et de seipso humiliter nun-

tiaret, et rem aliquantulum exprimeret. Nunc enim per istos evangelizantes, sive Evangelium æternum habentes, quorum quarto in loco se ipsum ponit, quatuor evangelistas datur intelligi, quorum ipse est quartus, quia novissimus Evangelium scripsit. Interea meminisse oportet quia supra diximus, septem spirituum, qui in conspectu throni Dei sunt, ordinem respicientes, sub imaginibus præsentis hujus visionis propria spiritalis scientiæ opera sive dona prædicari. Quidquid autem hujus gratiæ datum fuerat ante adventum Christi, quidquid erat cælestis scientiæ in lege et prophetis, in uno tantum monte Sion, in uno tantum celebrabatur templo, quod erat in Hierosolymis, ibi enim tantummodo erant sancta illius populi. At ubi Christus venit, continuo per publicum orbis terrarum Evangelium ejus sonuit, sociatis sibi lege et prophetis, et tunc scientia Dei multiplicata est, completo quod Daniel prædixerat, quia pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia (*Daniel. xii*). Recte igitur secundum has visiones, prius quidem canticum in montem tantum Sion auditum est, isti autem quatuor angeli per medium cælum volant evangelizantes, quia videlicet lex et prophetiæ prius in angusto gentis cuius loco sonabant, nunc autem apostolis prædicantibus Christi Evangelium, cum testimonio legis et prophetarum, totus mundus audivit, quia « in omnem terram exivit sonus eorum, et in finibus orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii*). » Porro quod Evangelii prædicatores, sive sancti quique sacerdotes recte angeli dicantur, fere nulli dubium est, cum scriptum sit : « Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (*Malach. ii*). » Ipse Agnus, ex cuius ore sine dubio requiritur, et requirenda est universa lex, Angelus magni consilii dictus est. Angelus quippe non naturæ, sed officii nomen est, et est Græcum vocabulum, quod Latine dicimus nuntium. **464** Bene ergo cum supra dixerit : « Et vidi, et ecce Agnus stabat supra montem Sion, » ante dicit : « Et vidi alterum angelum volantem per medium cælum. » Nunc singula dicta scrutemur, simulque perpendamus, utrum singuli secundum facies suas loquantur. Notæ quippe sunt facies eorum, et ordo quo in hac eadem Apocalypsi superius designatæ sunt. Nam animal primum simile est leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilæ volanti. De diversitate ordinis hujus ab eo qui in Ezechiele scriptus est, suo loco aliqua diximus (*Ezech. i*). Sane quod nunc de primo dicit, « volantem per medium cælum, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, et supra omnem gentem, et tribum, et linguam, et populum; » videm et de alio qui secutus est eum, et de tertio qui secutus est eos, de quarto qui personam suam exprimit, pariter subintelligendum est. Primo quod ait, « volantem per medium cælum, » dictioni supra-scriptæ fere oppositum est, quia dixit stesisse cum

Agno supra montem Sion, « centum quadraginta quatuor cantantes quasi canticum novum. » Illi cantantes stabant supra unum montem Sion, isti autem et cæteri sequentes volabant per medium cælum. Quod est dicere : Antequam in semetipso pateretur Agnus Dei, cum adhuc sacrificaretur in figura ejus agnus irrationalis, tantum in Sion, sive in Judæa erat notitia vel scientia Dei, ubi autem ille passus est, continuo illa scientia ad omnes gentes convolavit, illo volatu, de quo propheta, cum dixisset : « Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus, » subjunxit atque ait : « Quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem (Isa. ii). » Volabat ergo, id est, exhibat de una gente ad omnem mundum, et hoc per medium cælum, id est, in auditu omnium, non in una tantum lingua ut prius, coangustatum habens Dei verbum, sed omnibus linguis dilatatum, maxime autem Græca et Latina, quibus æque ut Hebraica lingua scripsit Pilatus super caput ejusdem Agni in cruce hunc titulum : « Jesus Nazarenus rex Judæorum (Joan. xix). » Sed et libertatem evangelizantium designat hic volatus per medium cælum. Neque enim quidquam eorum, quæ evangelizant in angulo gestum, aut erubescendum est; hinc ipse Dominus ait : « Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta (Matth. x). » Hinc Paulus ait : « Græcis ac Barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum, ita quod in me promptum est, et vobis qui Romæ estis evangelizare. Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum et Græco. Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est (Habac. ii) : Justus autem ex fide vivit. Revelatur enim ira Dei in cælo super omnem impietatem et injustitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent (Rom. i). » Volantem igitur per medium cælum, id est, cor habentem sursum cum despectu terrenorum incedentem per publicum, non erubescens ministerium suum, eo quod nihil gerat aut doceat inhonestum aut infirmum. Nam hoc est quod sequitur : « Habentem Evangelium æternum. » Virtus enim Dei est, veritas Dei est, quæ transire aut veterascere non potest. D « Nam cælum, inquit, et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Matth. xxiv; Luc. xxi). » Quod vel ad quid volabat?

« Ut evangelizaret, inquit, sedentibus super terram, et super omnem gentem, et tribum, et linguam, et populum. » Et est sensus : Ut prædicaret in omnes gentes, incipiens a Jerusalem, absque acceptione personarum, absque distinctione Judæorum et gentium, et tribuum, et linguarum, et populorum. « Time-te, ait, Dominum, et date illi honorem, quia venit hora judicii ejus, et adorete eum, qui fecit cælum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, et fontes aquarum. » Sic in hoc libro superius quatuor animalia designata esse meminimus, ut

facies leonis prima sit. Nam animal primum simile leoni. Porro natura leonis, timorem cæteris animantibus incutit. Nam ad rugitum ejus universa animantium natura contremiscit. Unde est illud : « Leo rugiet, quis non timebit? » (Amos, iii.) Et continuo : « Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? » Recte ergo primus timorem exigit dicendo : « Time-te Dominum, et date honorem illi. » Causaque timoris congrua redditur, « quia venit, inquit, hora judicii ejus. » Timor iste pœnalis est, cujus causa est exspectatio judicii, nondum plena sapientia, sed sapientiæ inchoatio, sicut scriptum est : « Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx). » Habet tamen nonnihil justitiæ, quia de fide procedit. Nisi enim quis judicium futurum credat, non timet. Est ergo utilis, dum peccatorem sollicitum reddit, et ad pœnitentiam compellit. Unde cum dixisset : « Time-te Dominum, » continuo subjunxit : « Et date honorem illi. » In quo? videlicet in eo ut relictis simulacris, ad ipsum convertamini. Sequitur enim : « Et adorete eum, qui fecit cælum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, et fontes aquarum. » Et alius angelus secutus est eum, dicens : « Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ a vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes. » Et hic secundus, secundum faciem suam dicit, secundum faciem vituli; nam secundum animal simile vitulo. Vitulus autem sacrificium pro peccato offerebatur, cujus sanguis in sancta per pontificem inferebatur, corpus autem cremabatur extra castra (Levit. iv), Dominum nostrum Jesum Christum significans, qui pro peccato generis humani oblatus, et extra portam passus est. Quod Apostolus commemorans sequitur et dicit : « Exeamus igitur ad eum extra castra improprium ejus portantes (Hebr. iii). » Ait ergo : « Cecidit, cecidit Babylon. » Babylon, quod interpretatur confusio, regnum est peccati, principatus mundi et latrocinium diaboli; hoc sine dubio deletum est omnino in electis per passionem Christi, sicut ipse continuo passurus dixit : « Nunc judicium est mundi, nunc princeps mundi hujus ejicietur foras (Joan. xii). » Quidquid iniquationis, sive per vim, sive per suasionem civitas diaboli, civitas Dei ingessit, ex quo civitatem illam primus Cain, cruentis manibus ædificavit (Gen. iv), et ex quo filii Dei, scilicet de stirpe Seth, videntes filias hominum quod pulchræ essent, videlicet quæ erant de stirpe Cain, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant (Gen. vi), universa iniquitas, omnia peccata, quæ de commistione reprobatorum electi contradixerant, pariter cum originali peccato per mortem Christi deleta sunt, et rectores mundi hujus, tenebrarum harum (Ephes. vi), de potestate pristina corruerunt, ut non seducerent gentes, ut liceret gentibus converti ad Deum verum, agere pœnitentiam, et accipere remissionem peccatorum. Cecidit ergo, « cecidit Babylon, quæ a vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes, » id est, judicium factum est, princeps mundi hujus per mortem Christi judicatus

est, et exinanita est omnis erroris confusio, quia ebrietas fornicari a Deo, et in iram mitti faciebat omnes gentes. Sanè cum improprio dicitur magna, quia semetipsam superbiendo magnificabat.

« Et tertius secutus est eos, dicens voce magna : Si quis adoraverit bestiam et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, et hic bibet de **465** vino iræ Dei, qui mistus est mero in calice iræ ipsius, et cruciabitur igne et sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni. Et fumus tormentorum ejus ascendet in sæcula sæculorum : nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverint bestiam et imaginem ejus : et si quis acceperit characterem nominis ejus. » Et iste tertius secundum faciem suam dicit, secundum faciem hominis. Nam « tertium, inquit, animal habens faciem quasi hominis. » Quid enim dicit? Post primum qui dixerat, « timeete Dominum, » et adorete eum, legem ponit et sententiam præscribit eis qui adoraverint alium, præter eundem Deum. Nam in judicandis illis, qui hoc fecerint, facies hominis omnibus apparebit. De bestia hac, et imagine ejus, de nomine ejus, imo de numero nominis ejus, et de characterem ejus, quem qui non habuerit in illa novissima persecutione, vendere aut emere non possit, superius dictum est. Porro quod sic ait : « Et hic bibet, » idcirco ait, quia dixerat anterior, « cecidit, cecidit Babylon, » cui nimirum cadere poculum damnationis libere est. Ipsa autem damnationis poena, vinum aut merum mistum, gravissima cum ironia dicitur, nam fel amarissimum magis proprie diceretur. Alias, et vere vinum merum est, quia judicium justum et irreprehensibile est. Illic omnino sine misericordia judicium erit. Quis enim miserebitur, ubi et ipse Agnus misericordiarum suarum memor jam non erit? Notandum quippe quod, cum dixisset, « et cruciabitur igne et sulphure, » addidit : « in conspectu angelorum sanctorum, » nec isto contentus, addidit adhuc : « et in conspectu Agni. » Judicem ipsum hic Agnum appellavit, et tamen addidit adhuc : « Et fumus tormentorum eorum in sæcula sæculorum ascendet, nec habent requiem die ac nocte, » etc. Magnum et mirabile est quod is qui judicat vel punit sic ipse Agnus est, et tamen in sæcula sæculorum ad misericordiam inflexibilis est, et dicitur. Multa hic judiciorum ejus abyssus nos latet. Multi ignorantiam profunditatis hujus impatienter tulerunt; et quasi nimiam severitatem Deo ascribere fugientes, æternitatem tormentorum fore negaverunt, non considerantes stultitiam suam, quia, dum misericordem facere contendunt, mendacem facere non timuerunt eum qui dixit : « Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam (*Matth. xxv.*) » At vero sancti veridicæ Scripturæ credunt, Deumque nihilominus misericordem esse sine dubio sentiunt, suum quoque potius defectum esse deputant, quod altitudinem divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei penetrare (*Rom. xi.*), vel judicia ejus comprehendere, et vias ejus

A investigare non possunt, eundemque defectum suum patientissime ferunt, cognoscentes ex parte, donec veniat quod perfectum est (*I Cor. xiii.*). Unde mox subditur : « Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, et fidem Jesu. » Hic, inquit, id est, in eo quod dicuntur esse cruciandi in sæcula sæculorum, in conspectu Agni, in eo quod dicitur Agnus fore illis ad misericordiam in sæcula sæculorum inflexibilis patientia sanctorum est, dum non quasi de nimia severitate murmurant, qui custodiunt mandata Dei, videlicet scientes futurum esse judicium, qui custodiunt fidem Jesu, scilicet non dubitantes fidem et veracem esse Jesum, qui tam terribile prælocutus et comminatus est judicium. Sequitur:

« Et audiivi vocem de cælo, dicentem mihi : Scribe : B Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis. Opera enim illorum sequuntur illos. » Et iste quartus secundum faciem suam audit et scribit, secundum faciem aquilæ volantis. « Nam quartum, inquit, animal simile aquilæ volanti. » Iste est Joannes qui quarto loco audit et scribit; quia post alios evangelistas rogatus ab Ecclesiis, doctusque revelationibus de cælo, accepit secundum faciem, ut jam dictum est, « aquilæ volantis, » incipiens secretam altitudinem principii sempiterni, et inde incipiens ea scripsit, quæ fere omnia in sæculo alio, id est, in cælo reposita sunt. Eorum omnium quæ scripsit, nimirum hic finis, et hæc summa est : « Beati mortui qui in Domino moriuntur, » etc.

C « Et vidi, et ecce nubem candidam, et super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam. » Quem supra designaverat dicens, « et vidi, et ecce stabat supra montem Sion, » eundem manifestius se vidisse exprimit, « similem dicens Filio hominis, » quia videlicet qui prius in lege per agnum immaculatum figurabatur, ipse per semetipsum in Evangelio locutus est, Filius hominis factus, de Maria Virgine incarnatus. Nam caro illa virginea, caro immaculata, sine aliqua sorde peccati originalis assumpta, per nubem candidam hic significata est secundum prophetam dicentem : « Ecce ascendit Dominus super nubem candidam, et ingreditur Ægyptum (*Isa. ix.*), » id est, assumet carnem de Virgine, et ingreditur in hunc mundum. Nam quomodo sol super nubem candidam, diem quidem nobis efficit, sed non totam claritatem suam ostendit, lucem quidem dat, sed formam suam subtrahit, nec totos ignes suos exurit, et frigus tamen competenter exsuperat præteritæ algidæ noctis; sic divinitas clarissima in carne miraculis quidem, et sermone sapientiæ nos illuminavit, sed non semetipsam, sicut est, manifestavit; locutus quidem est, et fecit ut Deus, non tamen formam Dei ostendit, nec totam virtutem suam exercuit, et tamen ad expugnanda spiritalia nequitie satisfecit. Sedebat ergo super nubem candidam, similitudo Filii hominis, imo, et ipsa super quam sedere videbatur, non rea-

liter nubes erat, sed similitudo nubis. Neque enim corporaliter, sed in spiritu ista videbat. Quanquam autem ista sessio Filii hominis, de secundo ejus adventu recte accipi videatur, nos tamen ut propositum rerum gestarum ordinem pro posse teneamus, de primo ejus adventu accipere non congrue possumus. Denique in Agno stante supra montem Sion, ejusque cantoribus centum quadraginta quatuor millibus typicum legis sacrificium, et integros fideles temporis illius, in quatuor Evangelii æterni præconibus hujus Filii hominis quadrigas evangelicas accepimus. Nunc ergo dicendum qualiter in primo adventu sua gemina falce acuta usus fuerit, secundum præsens capitulum hujus visionis. Nam et hic falcem ad metendum, et postmodum alius angelus, per quem significatur idem, qui Filius hominis magni consilii Angelus, falcem ad vindemiandum in manu sua habere dicitur. Sedentem, ut jam dictum est, « vidi, inquit, Filium hominis habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam. » Duplicem ob causam hic Filius hominis auream in capite suo dicitur habere coronam, tum quia rex, tum quia sacerdos est. Nam quod sacerdotii honor coronam habebat, testatur Sapiens, cum in laudibus patrum de sacerdote dicit Aaron: « Corona aurea super mitram ejus, expressa signo sanctitatis, gloria honoris et opus virtutis (Eccli. XLVI). » Dicit autem hoc de lamina sancta, in qua scriptum erat ineffabile nomen Domini tetragrammaton, id est quatuor litterarum. Significabat enim coronam hujus Filii hominis, de qua Psalmista, cum dixisset: « Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, » continuo subiunxit: **466** « Gloria et honore coronasti eum (Psal. VIII). » Et illud nomen ejus, de quo dicit Apostolus: « Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen (Philip. II). » Habeat igitur « in capite suo coronam auream, et in manu sua, inquit, falcem acutam; » subauditur ad metendum. Sequitur enim:

« Et alter angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam acutam, quia venit hora ut metatur quoniam aruit messis terræ. Et misit, qui sedebat super nubem, falcem suam in terram et messuit terram. » Quærenda est ergo messis, quam primo adventu suo hic Filius hominis messuerit. Nam de illa messe quam intendit, dicens: « Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite zizania, et ligate ea in fasciculos ad comburendum; triticum autem recondite in horreum meum (Matth. XIII). » De illa, inquam, messe certum est quod finis sæculi sit. Dixit enim: « Messis vero consummatio sæculi est; messorum autem angeli sunt. » Ubi ergo messis alia invenitur? Nimirum ubi hic idem Filius hominis fatigatus ex itinere, et sedens super puteum, fidem gentium paratam esse videns ad audiendum dicebat discipulis

A suis: « Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt et messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit et congregat fructum in vitam æternam ut qui seminat simul gaudeat, et qui metit (Joan. IV). » — « Ego misi vos metere quod non seminastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis (Luc. X). » Quinam sunt illi qui laboraverunt, vel qui seminaverunt, nisi Moyses et prophetæ, qui Christum venturum prædixerunt? Porro alii in labores illorum introierunt et sata illorum messuerunt, quia videlicet illi Christum, quem prophetaverunt, tempore suo non viderunt, apostolorum autem beati oculi viderunt. Cum ergo venisset Christus, jam tempus messis exstitit, ut videlicet quemadmodum metendo plenum frumentum in spica separatur ab arida stipula, ita ut suscipiendo Christum vivificans spiritus separatur ab occidente littera. Itaque exiens alter angelus de templo, et clamans voce magna: « Mitte, inquit, falcem tuam acutam, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ. » Quis porro iste alter angelus sit, evangelica Filii hominis nobis insinuat auctoritas, cum de præcursore suo Joanne dicit: « Quid existis in desertum videre? prophetam? Etiam dico vobis, et plusquam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te (Matth. XI; Malach. III). » Ergo Angelus Joannes, et hic idcirco recte dicitur alter Angelus, quia et hic Filius hominis ad quem clamat, cujus præco vel præcussor est, Angelus dicitur sicut et propheta, in quo illud de Joanne scriptum est, continuo dicit: « Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, et Angelus testamenti, quem vos vultis. » Hic alter angelus exivit de templo, imo et de templi illius manufacti umbratico sacerdotio. Sacerdos namque erat pater ejus Zacharias, et secundum legem patri sacerdoti filius sacerdos succedere jure debebat. At ipse exivit, in desertum abiit, zonam pelliceam et pilos camelorum præclaris illius sacerdotii stolis prætulit. Illuc ivit clamare voce magna, supplicare magno desiderio, ut eum quem solutaverat exsultando clausus in utero, videro et ostendere mereretur mundo. Nesciebat quippe illum facie, licet per spiritum prophetiæ sciret cum advenisse (Matth. IV). Quid ergo dicebat: « Mitte falcem tuam acutam. » Hoc est manifestare in Israel, et prædica per temetipsum, et prædicando doce homines foris relinquere occidentem litteram, et colligere vivificantem spiritum, et intelligere quod hactenus lex et prophetæ prophetaverunt. Quare? « Quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ. » Quemadmodum in agris quandiu frumentum spica nondum plene formatum est, ad maturitatem ductum est, foris cum stipula manet; ubi autem permaturuit, tunc demum secatur, et stipula foris relicta intus comportatur. Ita quandiu venturus expectabaris,

lex carnaliter observabatur; ubi autem tu advenisti A
 jam te prædicante, littera legis cum carnalibus Ju-
 dæis foris relinquenda, et spiritualis sensus intus col-
 ligendus est, ita ut verbi gratia sint cœlibes, et ta-
 men nihilominus, imo multo melius attendant id
 quod dictum est: « Maledictus omnis qui non facit
 semen in Israel. » Tandiu clamavit, donec illi re-
 sponsum est, ut veniret in aqua baptizans dato hu-
 jusmodi signo: « Super quem videris Spiritum
 descendentem sicut columbam, et manentem in eo,
 hic est qui baptizat in Spiritu sancto (Joan. 1). »
 Factumque est, atque hoc signo manifestatus in
 Israel, extunc cœpit prædicare et dicere: « Pœni-
 tentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlo-
 rum (Matth. III, IV). » Sequitur ergo: « Et misit qui
 sedebat super nubem falcem suam in terram, et B
 messuit terram. » Messis illius primitiæ apostoli
 fuerunt, et post illos omnes qui ex gente illa cre-
 dentes, relicta carnalium cæremoniarum arida sti-
 pula, legem spiritualem spiritualiter adimplere stu-
 duerunt. Porro de illis omnibus qui stipulam illam,
 id est legis occidentem litteram carnaliter æmulan-
 tes et evangelico spiritu invidentes, apostolos Chri-
 sti persecuti sunt, eadem impietate qua ipsum
 occiderunt Christum, quale factum sit iudicium
 sequentia visionis protinus significant.

« Et alius angelus exivit de templo quod est in
 cœlo, habens et ipse falcem acutam. Et alius angelus
 de altari, qui habet potestatem super ignem, clama-
 vit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam,
 dicens: Mitte falcem tuam acutam, et vindemia C
 botros vineæ terræ; quoniam maturæ sunt uvæ
 ejus. Et misit angelus falcem suam in terram, et
 vindemiavit vineam terræ, et misit in lacum iræ
 Dei magnum, et calcatus est lacus extra civitatem,
 et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum
 per stadia mille sexcenta. » Alius iste angelus eum-
 dem significat Christum, jam per passionem mortis
 acquisitam habentem potestatem in cœlo et in terra,
 quemadmodum dixit, postquam resurrexit: « Data
 est mihi omnis potestas in cœlo et in terra (Matth.
 xxviii). » Hic in manu sua falcem acutam, id est,
 in eadem potestate sua inevitabilem habebat senten-
 tiam, videlicet super inimicos suos Judæos justo
 iudicio proferendam, ut sicut prædixerat de illis
 cum jam caderent in ore gladii, et captivi ducerentur
 in omnes gentes (Luc. xxiii). Ejusmodi falcem
 habens exivit de templo quod est in cœlo. Jam enim
 quando venit ira ejus super infelices Judæos, cir-
 cundante illos exercitu Romano, ipse ascenderat
 in cœlum et intraverat in illud templum suum non
 manufactum, ubi nunc, sicut ipse Apostolus ait:
 « Assistit vultui Dei, pro nobis Pontifex factus in
 æternum (Hebr. ix). »

« Et alius angelus de altari qui habebat potesta-
 tem super ignem, clamavit voce magna ei qui
 habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam
 acutam, et vindemia botros vineæ terræ, quo-
 niam maturæ sunt uvæ ejus. » Angelus qui hæc

clamat Moyses recte intelligitur, qui Judæos ac-
 cusat. Ipse namque Dominus quodam loco di-
 xit eis: « Nolite putare quod ego accusaturus
 467 sim vos apud Patrem; est qui accusat vos
 Moyses, in quo vos speratis (Joan. v). » Iste
 nimirum clamavit et accusavit botros amarissimos,
 scilicet Judæos, qui Dominum totius vineæ aceto
 misto cum felle potaverant (Matth. xxvii), et usque
 in hodiernum diem accusare non desinit, exempli
 gratia, quoties legitur aut canitur illud de cantico
 Deuteronomii: « De vinea Sodomorum vinea eorum,
 et de suburbanis Gomorrhæ; uva eorum uva fellis
 et botri amarissimi. Fel draconum vinum eorum,
 et venenum aspidum insanabile (Deut. xxxii). » Hæc
 profecto cum dicit, clamat et accusat vineam malo
 suo vindemiandam. Quid autem est quod de altari
 clamare, et super ignem potestatem habere dicitur?
 Tabernaculum, et altare, et sancta sanctorum pri-
 mus idem Moyses illis fecerat (Levit. ix), et in illo
 altari sic super ignem potestatem habebat, ut eo
 invocante ignis a Domino super holocausta descen-
 deret, itemque irato illo contra sacerdotii temera-
 tores, et dicente ad Deum, ne respicias ad sacrificia
 eorum, non super holocausta ignis propitiationis
 descenderet, imo eosdem præsumptores, videlicet
 Core et omne concilium ejus, ignis iræ Dei consume-
 ret. Et quidem de illo altari ritus ab eodem Moyse
 Judæis traditus, propitiatio erat usque ad illud eorum
 sacrilegium, quo Dominum occiderunt (Num. xvi).
 Extunc autem clamante Moyse, et dicente ad Deum,
 ne respicias sacrificia eorum, omnia sancta illorum
 igne excidii, resistentibus Romanis, irrecuperabi-
 liter exusta sunt. « Mitte ergo, inquit, falcem tuam
 acutam, et vindemia botros vineæ terræ. » Quare?
 Quoniam, inquit, maturæ sunt uvæ ejus, id est
 quoniam impletæ sunt iniquitates ejus, quemad-
 modum per concessionem dixerat ipse paulo post
 occidendus: « Implete mensuram patrum vestro-
 rum. » Et post pauca: « Ecce ego mitto ad vos pro-
 phetas, et sapientes, et scribas, et ex eis occiditis,
 et crucifigitis, et ex eis flagellabitis in synagogis
 vestris, et persequemini de civitate in civitatem,
 ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus
 est super terram, a sanguine Abel justi usque ad
 sanguinem Zachariæ filii Barachizæ, quem occidistis
 inter templum et altare (Matth. xxiii). » Sequitur
 ergo: « Et misit angelus falcem suam in terram, et
 vindemiavit vineam terræ; et misit in lacum iræ
 Dei magnum. » Nota est orbi universo vindemiatio illa,
 excidium illud infelicissimum, quo super illos conge-
 stus est acervus omnium miseriarum, quarum ipsæ
 quoque lectiones horrore et admiratione plenæ sunt.

Sed quid est quod cum dixisset: « Et vindemiavit
 vineam terræ, » addidit: « et misit in lacum iræ
 Dei magnum, » Nimirum idipsum quod per Moy-
 sen, cum præmissum esset, « ignis succensus est
 in furore meo, » adjunctum est: « et ardebit usque
 ad inferni novissima (Deut. xxxii). » Non enim tan-
 tummodo materiali gladio vindemiati, aut corporali

tantum captivitate captivati sunt, sed temporali pariter et æterna damnatione damnati. Unde et propheta per confessionem loquitur : « Et duplici contritione contere eos, Domine Deus meus (*Jer. xvii*). » Hinc est quod adhuc subjungitur : « Et calcatus est lacus extra civitatem. » Quid est enim extra civitatem, nisi extra regnum Dei, extra Ecclesiam Christi? Ejecti namque sunt de civitate illa, cujus principem occiderunt, ac regno illo, cujus regem crucifixerunt. Idcirco autem ejecti sunt, quia sic voluerunt, dicendo : « Nolumus hunc regnare super nos (*Luc. xix*). » Cum ergo civitatis æternæ regem super se regnare nolentes, Romano exercitu circumdante pessundati sunt, nimirum lacus extra civitatem calcatus est. Et, o inæstimabilis calamitas, inconsolabilis miseria! Non sic botris illis, quomodo aliis qui calcantur intra muros civitatis, et ideo pro torcularibus cantant, quia sic calcantur pressuris hujus mundi, non defluunt in stagnum inferni, sed in apothecam Domini, in illa dilectissima tabernacula Domini, in illa ubi concupiscentes deficiunt, et deficientes concupiscunt atria Domini (*Psal. lxxxiii*). Damnationem sive contritionem illorum duplicem mirabiliter significavit, vel significatam vidit : « Et calcatus est, inquit, lacus extra civitatem. » — « Et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta. » Ordo verborum est : Et extra civitatem per stadia mille sexcenta calcatus est lacus, et exivit sanguis usque ad frenos equorum.

« Per stadia, inquit, mille sexcenta, longe extra calcatus est. » Nimirum hoc plus quam Sabbati iter est. Denique secundum legem, non plus quam mille passus in Sabbato extra progredi licet. Porro « stadia mille sexcenta, » ducenta sunt passuum millia. Longe ergo plus est quam Sabbati iter. Dominus autem apud quem tota lex spiritualis est, statum vel sæculum illud quod præsentis vitæ succedit, Sabbati nomine vult intelligi, dum tam populi illius prædictam tribulationem et iram, quam illam, quæ per omnes sub Antichristo futura est, prænuntians : « Orate autem, inquit, ne fiat fuga vestra hieme, vel Sabbato (*Matth. xxiv*). » Et est sensus : Orate, ne finis omnium mors vos comprehendat in infidelitatis hieme, vel ne tunc primum converti, et per penitentiam velitis effugere iram Dei, quando non licet operari. O igitur miseri, nunquam misericordiam consecuturi, quorum tam longe extra civitatem calcatus est lacus, ut jam in illam non possint reverti, quia Sabbatum est illic, quo non licet plus quam mille passus proficisci, id est, non nisi de minoribus peccatis veniam consequi. Qui porro sunt equi, quorum usque ad frenos sanguis exivit, nisi spiritus maligni, qui nunc quidem, quasi infrenes equi per aerem feruntur indomiti, ultimo judicio tandem aliquando frenandi? Nimirum usque ad frenos equorum ejusmodi sanguis illorum exivit, quia socii et compares erunt dæmonum in suppliciis æternis. Scripta namque jam est sententia, qua dicetur :

A « Ite, maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv*). »

CAP. XV. — « Et vidi aliud signum in cœlo magnum et mirabile, angelos septem habentes septem plagas novissimas, quoniam in illis consummata est ira Dei. » Post canticum cantatum cum Agno supra montem Sion, et post volatus magnasque voces trium angelorum, quibus additus Joannes ipse quartus est, sedente Filio hominis, et vindemiante vineam terræ, septem angeli « habentes septem plagas novissimas, » in septem phialis, sicut postmodum scriptum est, conspiciuntur : quia post prisca legis et prophetarum cantica, condito Christi Evangelio, jamque sedente ad dexteram Patris eodem Christo, cujus judicio populus Judaicus modo supra dicto vindemiatum est, prædicatores sancti multiplicati sunt, orbemque universum scientia Domini repleverunt. Meminisse namque et hic convenit, quia libri hujus partes distinguendo secundum septem spiritus Domini, eum cujus operum imagines præcedenti conspiciuntur in visione, jam diximus, sanctum esse Spiritum scientiæ. In phialis ergo recte intelligitur illa profusio, sive multiplicitas, de qua in Daniele scriptum est : « Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia (*Daniel. xii*); » simulque illa linguarum copia, de qua David, cum dixisset : « Dies diei eructat verbum et nox nocti indicat scientiam, » continuo subjunxit : « Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum (*Psal. xviii*). » Phialæ namque ore grandi exterius dilatantur, unde et nomen sortiuntur. Siquidem *phylax* Græce, *os* Latine, *alix* vero *vitrum* dicitur, et inde vasa hujusmodi dicta sunt, quod ex quo vitro facta, ventre mediocri contenta, ore, ut **468** jam dictum est, patulo dilatantur : nimirum hujuscemodi vasculis, prædicatores Novi Testamenti, apostoli sive apostolici viri recte simulantur, quorum et mentes Spiritus sanctus scientia sua intus replevit, et ora foris dilatavit, ut sicut jam dictum est, non essent loquelæ neque sermones, quorum non audirentur voces eorum, id est, ut in ore eorum, omnia genera nascerentur linguarum. Econtra cantores supradicti, apud quos lex et prophetæ, in una tantum Hebræa gente latebant, quique cantica illa una tantum, id est, Hebræa lingua cantabant sive legebant, cyathis assimilantur : quæ vascula ventre distenta ore pusillo coangustantur. Ait itaque : « Et vidi aliud signum in cœlo magnum, et mirabile. » Revera post illud signum, quo viderat stante Agno supra montem Sion, stare cum illo centum quadraginta quatuor millia, cantantes canticum novum, magnum et mirabile est hoc signum, quo videlicet Filio hominis vindemiante vineam terræ, angelos illos septem plagas novissimas habere, et in illis iram Dei consummare.

Qui enim sunt septem isti angeli, nisi universi prædicatores Evangelii, veritatis nuntii? Nam quia Spiritus sanctus, qui jam dictas, et postmodum

allicendas illis phialas dedit, septiformis est, recte A
septenario numero comprehenduntur, et simul in-
telliguntur universi. Porro plagas novissimas, pri-
marum respectu plagarum dicit, quas videlicet pri-
mas septem plagas memoravimus superius, ubi se-
ptem angeli septem cecinerunt tubis. De singulis
istis plagis novissimis postmodum ordine dicendum
erit, quomodo illæ primæ, istæ novissimæ dicantur,
et sint. Veruntamen et hic breviter prælibandum
est, quia plagæ illæ idcirco primæ dicuntur, quia
percusserunt corpora; istæ autem novissimæ, quia
perveniant usque ad animas. Unde et notandum est
quod dicit, quoniam in illis consummata est ira Dei;
ira namque Dei occidendo corpora inchoatur, et
postquam occiderit, animas in gehennam mittendo
consummat. Sequitur: « Et vidi tanquam mare
vitreum mistum igne, et eos, qui vicerunt bestiam,
et imaginem ejus stantes super mare vitreum mi-
stum, habentes citharas Dei, et cantabant canticum
Moysi servi Dei, et canticum Agni dicentes: « Ma-
gna et mirabilia opera tua, Domine Deus omnipo-
tens, justæ et veræ viæ tuæ, rex sæculorum. Quis
non timebit te, Domine, et magnificabit nomen
tuum? Quia tu solus es pius, quoniam omnes gentes
venient, et adorabunt in conspectu tuo, quoniam
judicia tua manifesta sunt. » Isti reservati sunt in
vasis misericordiæ, et cantando salutem suam, ci-
tharizando Salvatoris sui gratiam, feliciter effuge-
runt de terra, et de mari, de fluminibus fontibusque
aquarum, de solis æstu vel igni, de sede vel regno
bestiæ tenebroso, de flumine magno Euphrate, de
aere sive potestatibus aeris hujus, in quæ omnia
phialæ iræ Dei jam dictæ postmodum effusæ nar-
rantur. Isti enim sunt, qui revelata per Evangelium
ira Dei de cælo super omnem impietatem et injusti-
tiam hominum, crediderunt et pœnitentiam egerunt,
et baptizati sunt in remissionem peccatorum (*Rom.*
1). Idcirco ab illis iræ filiis, qui credere noluerunt,
narrationis ordine segregantur, et prius istorum
salus, ac deinde illorum perditio narratur. Ait ita-
que: « Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne. »
Hoc mare baptismi Christi sacramentum, est aqua
illa, quæ cum sanguine de lanceato latere ejus pen-
denti in cruce visibiliter cucurrit, quæ peccata
omnia delet et mundat, sed non sine invisibilis
Spiritus sancti potentia sive præsentia. Recte ergo
cum dixisset, « et vidi tanquam mare, » addidit,
« mistum igne; quia videlicet in baptismo, sicut
jam dictum est, visibilis aqua nihil ageret sine in-
visibili Spiritus virtute. Et pulchre, cum dicere
posset: Et vidi aquam, dicere maluit: « Et vidi
tanquam mare, » quia nimirum baptismi Christi,
quo peccata sorbentur, cum Rubro mari, quo Pha-
rao cum curribus et equitibus suis periit (*Exod.*
xiv), non parva vel ignota quædam similitudo est.
Novit autem Catholica fides, quia illi quoque prio-
res citharædi sive cantores, qui visi sunt stantes
cum Agno supra montem Sion, simul cum istis
junioribus supra hoc mare steterunt, id est, non

A sine aqua baptismi, non sine sanguine passionis
Christi, et igne Spiritus sancti salvi facti, vel ad
perfectum adducti sunt. Neque enim illa sacramenta
umbratica, verbi gratia quod in Moysi baptizati sunt
in nube et in mari, quod manna comederunt, quod
aquam de petra biberunt (*I Cor.* x); non, inquam,
hæc et cætera figurativa Dei miracula, illos ad per-
fectum adduxerunt, sed per illa omnia, quasi ca-
techizati, tandem advenientis Salvatoris passione
regenerati sunt, tunc in simul omnes, quando pate-
facto, sicut jam dictum est, ejus latere, et profluente
aqua cum sanguine, sacramentum baptismatis con-
ditum est. Nos enim idcirco singulatim baptizamur,
quia Ecclesiæ, quæ tunc regenerata est, nondum
incorporati eramus, imo necdum omnino eramus.
B Igitur quod nunc ait: « Et eos qui vicerunt bestiam
et imaginem ejus vidi stantes super mare vitreum, »
tam de Veteris quam de Novi Testamenti sanctis
omnibus recte intelligimus; quia nimirum et illi
crediderunt venturum, et isti qui credunt advenisse
Christum, ipsa fide dum credunt et baptizantur,
vicerunt bestiam et imaginem ejus, id est diabolum
et omnem impium hominem imitorem ejus. Deni-
que cuncta crimina, universa peccata, tam origina-
lia quam actualia, quæcunque sive suasionem, sive
exemplo ingessit istis, illa bestia, et illa imago ejus,
in mare isto obruantur, ipsi vero supra mare stant,
id est, superstites sunt, ut transeant ad veram ter-
ram promissionis quam promittendo tunc abscon-
debat littera legis, nunc autem revelat spiritus Evan-
geli. Quapropter pulchre dicitur hoc mare vitreum,
quia sicut in vitro quod continetur translucet, sic in
isto Evangelii sacramento jam nihil occultum est,
sed quod primum in figura gerebatur, nunc in re
geritur, et totum manifestum est. Sed idcirco mare
vitreum dictum recte intelligis ut cognoscas, quia
omnes qui accedunt, debent esse vitrei, id est,
simplices, per veritatem puræ confessionis, quia
scriptum est: « Spiritus enim sanctus disciplinæ
effugiet fictum. Qui autem scrutatur corda et renes
Deus (*Sap.* 1; *Jer.* xvii), » ipse videt, qua mente,
quo affectu quisque stet supra hoc mare, quali vel
quanta cum gratiarum actione accipiat, sive respi-
ciat mare quod pertransivit, quales vel quantos
inimicos persequentes evaserit, quomodo super hoc
non ingratus humili exultatione trepidet aut tripu-
diet in laudem Dei. Unde et protinus subjungit:
« Habentes citharas Dei, et cantantes canticum
Moysi servi Dei, et canticum Agni. » Profecto ci-
tharæ Dei non manu factæ sunt, qualibus homo
fidiculas arte dimensas superextendit, sed citharæ
pectorum fidelium, in quibus per fidem musica
cælestis, id est verbum inhabitat veritatis, ubi chor-
dæ sunt extensæ præceptorum Dei, de qualibus
Psalmista dicit: « Constatemini Domino in cithara,
in psalterio decem chordarum psallite illi (*Psal.*
xxxii). » Decem quippe legis præcepta sunt, quo-
rum sine observatione non valet Deo quicun-
que hoc mare transivit. Cum enim dixisset:

« Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, » addidit adhuc : « Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis (*Matth. xxviii*). » Hæc nimirum observare, est super hoc mare stando cantare primum **469** in cithara, deinde in psalterio clarius sonante, id est, primum in timore, deinde in perfecta charitate. « Habentes igitur citharas Dei, » inquit, id est, bene operantes ad gloriam Dei, non ut videantur, vel audiantur ipsi ab hominibus, sed ut glorificent Patrem ipsorum qui est in cælis (*Matth. v*). Porro quod dicit : « et cantantes canticum Moysi servi Dei, » juxta historiam notum est quod vei quale canticum Moyses servus Dei, cum filiis Israel transito mari cantaverit, submerso Pharaone cum curribus et equitibus suis : « Cantemus, inquit, Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem ejus projecit in mare (*Exod. xv*), » etc. Juxta mysticum evangelicæ veritatis intellectum, qualiter canticum hoc eis congruat, qui de lavacro regenerationis ascenderunt, fere nullus ignorat. Cum ergo dixisset : « Cantantes canticum Moysi servi Dei, » recte addidit, « et canticum Agni, » quia nimirum, quod sub Moysi historialiter in figura gestum est illo transitu maris, hic spiritualiter in baptisate suæ, quo nos regeneravit, Agnus Dei Christus adimplevit. Et pulchre hoc loco Scriptura præsens, Filium Dei, cujus in morte baptizati sumus (*Rom. vi*), Agnum Dei nominavit, quia videlicet quando Moyses canticum illud cecinit, idipsum propter quod canebat, evenerat per immolationem Agni, mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam (*Exod. xii*), Domino jubente, immolati in typum ejusdem Christi Filii Dei, propter peccata nostra, ut ea tollerent immolandi. « Magna, inquit, et mirabilia opera tua, Domine Deus omnipotens, justæ et veræ viæ tuæ, rex sæculorum. » Hoc nimirum etsi non verbis, sensu nihilominus canticum est Moysi servi Dei. Etenim cantico illo non semel, sed multis vicibus in operibus illis collaudant magnificentiam Domini. « Gloriose enim, inquit, magnificatus est; » item : « Dexteræ tuæ magnificata est in fortitudine (*Exod. xv, xvii*). » Item : « Quis similis tui in fortibus, Domine, quis similis tui magnificus in sanctitate? » (*Ibid.*) Ergo canticum est Moysi, cantatur enim et sensu et exemplo Moysi. Sunt autem duo maxima, quæ hoc brevi versiculo citharizant in voce exultationis et confessionis, scilicet fortitudo Dei, et justitia regis sempiterni. Nam quod dicunt, magna et mirabilia opera tua, fortitudinis laus; quod adjiciunt, justæ et veræ viæ tuæ, justitiæ confessio est; nimirum hæc duo in anima contentis, non æqualium meritorum sunt. Nam bene quidem meretur, qui fortissimi spirituum Dei mirabilia videns opera, timet et laudat atque confitetur. Optime autem is qui justitiam ejus in eisdem operibus, et ubi intelligit, contra calumniatorem defendere nititur, et ubi deficit, minor sensu, nihilominus cum dilectione veneratur, et dicit illud quod quemque nostrum dicere docet Aposto-

lus : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » (*Rom. xi*.) Exempli gratia: Pharaone submerso cum curribus et equitibus suis, super quo cantatur supradictum canticum Moysi servi Dei : « Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est (*Exod. xv*), » promptum est scire cur Domino, ut vere forti cantetur; quia manifestum est fortitudinis ejus mirabile opus. Ubi autem de eodem Pharaone loquitur Deus : « Ego indurabo cor ejus (*Exod. vii*), » itemque ad Moysen : « Miserebor cui voluero (*Exod. xxxiii*), » ibi procul dubio, etsi minus videtur, credenda et confitenda est justitiarum ejus. Nam inde fit, ut prius latebat ipsa subjectionis humilitas, interdum aliqua ex parte cognoscere mereatur, donec veniat quod perfectum est (*I Cor. xiii*). Sunt autem ipsæ viæ Domini duæ, altera misericordia, altera veritas. Sic enim dicit Scriptura : « Universæ viæ Domini, misericordia et veritas (*Psal. xxiv*). » De misericordia cantant victores isti, « quia tu solus es pius, quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo. » Hoc namque gratuitæ misericordiæ, vel misericordis gratiæ est, « quod gentibus omnibus absque personarum distinctione evangelizatum est, ut venirent, et ut hi qui erant longe, prope fierent (*Ephes, ii*). » Idcirco cum dixisset, « quia tu solus pius es, » ipsum pietatis opus subjunxit : « quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo. » Porro de secunda via, quæ est veritas, protinus dicunt hi : « Quoniam judicia tua manifesta sunt. » Subauditur enim quod sint vera. Vero namque judicio factum est et illud quod ad supra memoratum Pharaonem dicit : quia in hoc ipsum te excitavi, ut ostendam in te fortitudinem meam, et illud quod modo superius dictum est (*Exod. vii*), vindemiavit gentem Judaicam, ut non solummodo cæci fierent, qui prius videbant, verum etiam caderent in ore gladii, et captivi ducerentur in omnes gentes (*Rom. v*). Hujusmodi ejus judicia manifesta sunt, non quidem omnibus, sed eis, quibus ipse per spiritum suum revelavit (*I Cor. ii*), et non perfecte adhuc, sed ex parte donec veniat, quod perfectum est (*I Cor. xiii*). Quorum secundum sensum poterat hic latius tractari, si non traheremur studio proficiscendi. Inter hujusmodi opera fortitudinis et justitiæ Domini, admirantes dicunt cantores isti : « Quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum? » Cum dicunt, quis non timebit, subaudiendum est, et pacem habebit? Sic enim alia Scriptura dicit : « Quis restitit ei, et pacem habuit? » (*Joan. ix*.) Item et alibi scriptum est : « Tu terribilis, et quis resistet tibi? » (*Psal. lxxv*.) Subauditur enim nullus. Et protinus causa gravissima redditur, cur resistere posset nullus : « Extunc ira tua. » Et est sensus : Ex quo peccator non per infirmitatem labendo aut per ignorantiam errando, sed per superbiam tibi resistendo peccat, extunc ira tua, ut videlicet non jam dissimules aut aversum evoces, sed ferias atque fortiter confringas.

Igitur « quis non timebit te, Domine, et magnificat nomen tuum, » idem est ac si dicat: Cum tam magna et mirabilia sint opera tua, Domine, tamque justæ et veræ viæ tuæ, superbi et ingrati ubi parebunt? Qui enim non timet nunc, subjectus timebit, imo conturbabitur oppressus, juxta illud, quod per Isaiam prophetica in eum invectione dicitur: « Ingrederere in petram, abscondere fossa humo a facie Domini, et a gloria majestatis ejus (*Isa. II*), » cum surrexerit percutere terram.

« Post hæc vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cœlo, et exierunt septem angeli, habentes septem plagas, de templo, vestiti lapide mundo candido, et præcincti circa pectora zonis aureis. Et unus ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum. » Post hæc, inquit, vidi, subauditur id quod supra jam narrare cœperam, dixerat enim: « Et vidi aliud signum in cœlo magnum et mirabile, angelos septem, habentes septem plagas novissimas, quoniam in illis consummata est ira Dei. » Sed cum hoc dicere cœpisset protinus omisit, pulchramque digressionem fecit, ut prius id quod simul viderat, scriberet, scilicet mare vitreum, et eos qui stando supra illud plagas illas gratia Christi evaserunt, et deinde ordinem plagarum earundem, qualiter effusæ sint, sive effundantur in eos qui non crediderunt, et supra mare illud stare neglexerunt. Nam hic est ordo evangelicus: « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur (*Marc. XVI*). » Prius salus credentibus, deinde damnatio proposita est non credentibus. « Vidi ergo, inquit, post hæc, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cœlo. » **470** Templum tabernaculi testimonii Ecclesia erat temporis anterioris, ejus ritus omnis vel ordo figurativus a tabernaculo testimonii initiatus est, quod fecit in crebro Moyses (*Exod. xxxvi*). Hoc templum, id est hæc Ecclesia, in una tantum gente Judæa claudabatur, in qua sola notus erat Deus (*Psal. LXV*). Claudabatur loci angustiis, claudabatur non intellectis cæremoniarum causis mysticis atque figurativis. Verum Domino Jesu tradente spiritum, et in morte sua supradictum condente baptismatis sacramentum, velum templi scissum est a summo usque deorsum, et ipse resurgens a mortuis, aperuit discipulis suis sensum, ut intelligerent Scripturas (*Matth. xxvi; Luc. xxiv*). Apertum est ergo templum tabernaculi testimonii. Ubi? « In cœlo, » inquit. Cœlum vel cœli, omnes sancti, in quibus Deus habitat, et maxime apostoli sunt. De illis namque scriptum est: « Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum (*Psal. xviii*). » In cœlo ergo, id est, in apostolorum cordibus apertum est, utpote quibus, sicut jam supra dictum est, aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas. Itaque sic aperto templo, « Exierunt septem angeli, habentes septem plagas de templo. » Quomodo exierunt, vel quo exierunt? Nimirum relinquendo car-

nales legis cæremonias de templo exierunt, imo et excutiendo pulverem pedum suorum in Judæos incredulos, ad gentes exierunt (*Matth. xx; Act. xv*). « Habentes, inquit, septem phialas, » id est, prædicare jussi iram et indignationem, et tribulationem in omnem animam hominis operantis malum (*II Tim. iv*), Judæi primum et Græci, sic e contrario gloriam et honorem et pacem in omnem animam hominis operantis bonum, primum Judæi et Græci, videlicet quales erant illi, quos paulo ante dixit stantes supra mare, et cantantes canticum Moysi servi Dei. At vero plagas hujusmodi habentes, etsæculo huic nequam mala ventura opportune, importune nuntiaturi oportebat, ut essent inter adversa securi, et ad perferendas tentationes bene præparati. Sequitur ergo: « Vestiti lapide mundo candido, et præcincti circa pectora zonis aureis. » Lapis mundus et candidus Christus est, sanctus, innocens et impollutus. Ait autem Apostolus: « Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis (*Galat. iii*). » Porro zona aurea circa pectora, charitas in cordibus perfecta, Nam « charitas Dei, inquit idem Apostolus, diffusa est in cordibus nostris per inhabitantem Spiritum ejus in nobis (*Rom. v*). » Bene igitur præparati et præmuniti exierunt, foris contra persecutiones lapidei, intus contra tentationes præcincti. « Et unus, inquit, ex quatuor animalibus dedit septem angelis, septem phialas plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum. » Tunc angelis istis phialæ datæ sunt, quando qui erant homines sine litteris et idiotæ, acceperunt, sicut jam diximus supra, Scripturarum intelligentiam, et omnium linguarum copiam. Hoc quando et qualiter factum sit, unus et solus ex quatuor evangelistis Lucas scribit: « Cum autem, inquit, complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco (*Act. ii*), » etc. Recte igitur phialas unus ex quatuor animalibus dedit, quia unus tantum ex quatuor evangelistis narravit, quomodo discipulorum et corda per scientiam, et ora per omnimodam eloquentiam, tanquam phialas dilatavit, de quibus jam superius dictum est. Et illud quoque superius dictum est, quia Spiritus sanctus qui replevit illos, septiformis est. Et idcirco quamvis duodecim fuerunt apostoli; imo centum viginti discipuli, super quos Spiritus sanctus descendit, recte tam eos omnes quam universos prædicatores, quos extunc usque in finem sæculi Spiritus idem mittere non desinit, numero suo designant septem angeli. Ejusmodi phialas, quod valde terribile est, plenas dicit iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum, Quid enim est Dei viventis in sæcula sæculorum iracundia, nisi æterni judicii sententia, æterna peccatorum vindicta? Hujus nimirum iracundiæ phialæ plenæ sunt, eis qui non credunt, qui veritati contradicunt, qui opera iniquitatis faciunt (*Rom. ii*). Hæc ira Dei de cœlo per ministerium Evangelii istorum revelatur super eos. Olim non ita plenas iracundiæ habebant phialas præcones sancti, sicut jam superius dictum est:

« In una tantum gente, in una lingua ora sua constringebant, et cyathi potius quam phialæ erant, paucis hominibus loquentes, et eisdem per figuras et ænigmata loquendo, pleraque subtrahentes. » Istorum ora linguis omnibus in universum orbem terrarum dilatata sunt, ut palam regibus et gentibus annuntiarent futuri iudicii immanentem iracundiam, simulque ipsam, quæ iudicatura est personam, quæ dicitur est his qui a sinistris ejus erunt: « Ite, maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv.*) » Sequitur :

« Et impletum est templum fumo a majestate Dei, et de virtute ejus. Et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ angelorum. » Exeuntibus angelis de templo, ipsum templum fumo impletum est; quia videlicet prædicatoribus relinquentibus et relinquendas esse docentibus carnales legis cæremonias, Judæi nimium impatientes, suo furorẽ excæcati sunt, et hoc a majestate Dei et de virtute ejus, id est, propter prædicationem sanctæ Trinitatis, et propter miracula quæ virtuose fiebant, cum prædicatione fidei hujus. Sic et Isaias scribit, quia clamantibus Seraphim, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, impleta est domus Domini fumo (*Isa. vi.*) » Ubi enim prædicari cœpit una majestas Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti et regnum Domini sedentis, ut ait idem propheta, super solium excelsum et elevatum, scilicet ad dexteram Patris, supra omnem virtutem, et principatum, et potestatem, Judaica corda suis livor excæcavit, et hic est fumus, quo templum impletum est a majestate Dei. Neque enim aliis, nisi tantum incredulis obortus est ille fumus. Stephanus cum staret in medio illorum, ejusmodi fumum sibi nec facientium, nihilominus clare vidit, imo et multo clarius videre meruit, dum intuens in cœlum dixit: « Ecce video cœlos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei (*Act. vii.*) » Hic denique de consortio angelorum istorum erat, qui de templo exierunt, et inde accusabatur a dicentibus: « Audivimus enim eum dicentem, quod Jesus Nazareus hic destruet locum istum, et immutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses. » Hic quoque phialam habebat plenam iracundiæ Dei cum diceret illis: « Dura cervice et incircumcisis cordibus et auribus vos semper Spiritui sancto resististis, » etc. « Et nemo, inquit, poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum. » Quod est dicere: Et nemo potest convertere populum Judaicum, donec per totum orbem prædicetur Christi Evangelium, quo plagosum nuntiatur imminere iudicium.

CAP. XVI.— « Et audivi vocem magnam de templo dicentem septem angelis: Ite, effundite phialas iræ Dei in terram. » Magna vox ista est, quia magnam sonat iram. Hæc de templo auditur; quia cum de cæremoniis templi Judaici exituri essent, sicut jam dictum est, eisdem angelis mox passurus prædixerat Dominus Jesus: « Et cum venerit Paracletus,

A ille arguet mundum de peccato, et de justitia, **471** et de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me; de justitia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me; de iudicio autem quia princeps mundi hujus jam iudicatus est. » — « Ite, ergo, inquit, et effundite phialas iræ Dei in terram, » id est, palam arguite mundum et dicite quas ob causas homines, qui terra sunt amando terram, Dei viventis mereantur iram. « Et abiit primus et effudit phialam suam in terram; et factum est vulnus sævum ac pessimum, in homines qui habent characterem bestię, et eos qui adoraverunt imaginem ejus. » Hic jam ad memoriam revocandus est primarum ordo plagarum, scilicet earum, quæ superius ad voces septem angelorum tubis **B** canentium factæ sunt. Illarum namque respectu, plagæ istæ novissimæ dicitæ sunt. Ad vocem primi angeli, tertia pars terræ combusta; ad vocem secundi, tertia pars maris sanguis facta; atque ad vocem tertii, tertia pars fluminum in absinthium versa; et ad vocem quarti, tertia pars solis, lunæ atque stellarum obscurata est; ad vocem quinti angeli, locustæ pugnaces de puteo abyssi in terram exierunt; et ad vocem sexti, quatuor angeli, qui alligati erant in flumine magno Euphrate, soluti sunt; atque ad vocem septimi, victoriosæ voces in cœlo factæ sunt. Eodem ordine per easdem mundi partes, plagæ istæ novissimæ effunduntur. Prima namque in terram, secunda in mare, tertia in flumina et super fontes aquarum, quarta in solem, quinta in sedem bestię, sexta in flumen magnum Euphraten, septima effunditur in aerem. Loco putei abyssi, sedem bestię in hoc ordine scripsit, cætera eisdem nominibus expressit. Nunc ergo novissimæ istæ primis illis conferendæ sunt, singulæ singulis, pariterque videndum prout veritas sese ostendere dignabitur, qua ratione post illas istæ novissimæ dicantur, vel sint. « Et factum est, inquit, vulnus sævum ac pessimum in homines, qui habent characterem bestię, et eos qui adoraverunt imaginem ejus. » Bestię, id est, diaboli character superbia est, et hunc habere recte iudicatur, quisquis scienter et per contemptum peccat, sicut de quibusdam Apostolus, quia « cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt (*Rom. i.*) » imo et sicut idem ait: « Non probaverunt Deum habere in notitia (*ibid.*) » Itaque et in eo quod sequitur, et in eos qui adoraverunt imaginem ejus, promptum est intelligi idololatriæ scelus, quia dicit ibidem de illis Apostolus: « Et immutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, ut volucrum, et bestiarum, et quadrupedum, et serpentium (*ibid.*) » In istos profecto factum est vulnus sævum ac pessimum. Quod est illud vulnus sævum ac pessimum? « Propterea, inquit, tradidit eos Deus in passiones ignominiæ, ut faciant ea, quæ non conveniunt. Nam feminae eorum immutaverunt usum naturæ in eum usum, qui est contra naturam

Similiter et masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in semetipsis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes (*Rom. 1*). Quid hoc vulnere pejus aut sævius? Idcirco cum dixisset, « vulnus sævum, » addidit: « ac pessimum. » Est enim non solum peccatum, sed et pessima peccati pœna. Igitur primus effudit phialam suam in terram, id est, in eos qui peccaverunt peccatum Sodomorum, quorum peccatum fuit saturitas panis et otium, quos terra cœpit; quæ, ut Scriptura refert, irrigabatur prius, sicut paradisus Domini (*Gen. xiii*); eos, inquam, redarguit et convicit, idcirco tam pessime ulceratos esse, quia Deum in notitia habere non probaverunt, et palam pronuntiavit, quod pro hoc peccato, imo ab hac pœna peccati jure transferri debeant ad pœnam ignis æterni. Hoc modo suam iste phialam effudit, sed nihilominus factum est in illis vulnus sævum ac pessimum, ipsi enim hujusmodi passionibus sese exulcerare perstiterunt, post auditum futuri judicii adjicientes contemptum. In quo hæc prima phiala, et in illa prima tuba differunt, ut recte illa tuba primarum, et hæc phiala novissimarum una dicatur plagarum. In eo videlicet quod Scriptura, in qua tuba illa sonuisse, id est, clamor Sodomorum ad Deum legitur ascendisse, nullam futuræ in novissimo die damnationis, vel judicii sententiam, sive doctrinam protulit, sed tantummodo, quod præsentialiter atque visibiliter factum est, narravit, scilicet quod corporali morte multati sunt per pluviam ignis et sulphuris. Hic econtra, ubi prædicatores Evangelii de cœlo relevant iram, nullam in similes peccatores corporalis visibiliter aut præsentialiter de cœlo vindicta descendit, sed comminatio fit de futuro tempore, de invisibili et æterna damnatione, dicendo: « Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte (*Rom. 1*). » Quæ illic pro ratione temporis tacita est futura peccatorum pœna, hic palam pronuntiatur; et econtra quæ illic acta est corporalis vel præsentialis pœna, hic pro exemplo quidem commemoratur, sed non infertur. Ergo recte illa de primis, hæc plaga una dicitur de novissimis. Notandum præterea, quia illic tertia tantum terræ vel arborum pars combusta esse narratur, per quas videlicet arbores figurata locutione homines significantur, hic autem non tertia pars hominum, sed homines sævo ac pessimo vulnere plagati esse referuntur. Denique tam Sodomitæ quam Ægyptii, nec non et Chananæi, quæ gentes temporibus illis diversa judicia sustinuerunt, omnes de tertia parte hominum fuerunt, scilicet de stirpe Cham, qui ex tribus filiis Noe unus fuit, quem et Pater maledixit (*Gen. ix*). Sed in novissimo magni judicii die, nunquid illa sola pars generis humani, quæ de Cham processit, secundum opera sua judicabitur? Imo « absque distinctione personarum, vel gentium ira et indignatio, et tribulatio in omnem animam hominis operantis malum, ait Apostolus, Judæi primum et

A Græci (*Rom. 11*), » quorum neuter de posteris Cham, sed alter de posteris Sem, alter de posteris Japhet. Recte igitur non, ut illic, in tertiam partem hominum, sed in homines vindicta secuta est. « Et secundus effudit phialam suam in mare, et factus est sanguis tanquam mortui; et omnis anima vivens mortua est in mari. » Mare omnes illi sunt, qui elati potentia sæculi, tumorem imitantur Pharaonis et Ægyptii. Pharaon namque, et servi ejus Ægyptii, tanquam mare tumuerunt, et fluctus suos elevaverunt contra Dominum (*Exod. xiv*). Nam sicut mare tumidum reciprocis intra semetipsum fluctibus confunditur, et nunc accessibus, nunc recessibus effertur, tandemque in semetipso delassatum frenatur atque sedatur; sic Pharaon vel Ægyptus, contendendo contra Deum, variabatur, nunc dicendo, peccavi, nunc ingravando rursus cor suum quod simile erat recessui et accessui maris, tandemque congruo moribus suis elemento, scilicet in medio maris periit. Omnes ergo qui similiter contendendo contra Dominum variantur in semetipsis. Exempli gratia, de quibus Psalmista dicit: « Cum occideret eos, quærebant eum, et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum; et dilexerunt eum in ore suo, et lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem ipsorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento ejus (*Psal. lxxvii*); » omnes, inquam, qui in ejusmodi infidelitate perseverant, recte intelliguntur **472** sub appellatione maris, et in eos effunditur phiala iracundiæ Dei taliter, ut modo supra dicto plaga novissima sit. Etenim ubi secunda tuba cecinit, per quam intelligimus clamorem filiorum Israel, qui ascendit ad Deum, propter superbiam Ægyptiorum, nulla de novissimo die judicii, vel de pœnis inferni comminatio in eo sonuit, sed tantummodo minutis præsentium malorum plagis decies percussi, et tandem in mari Rubro leguntur et cantantur submersi (*Exod. xiv*). Superbia illorum igne ardens invidiæ illi significatur, ubi secundo canente Angelo, « et tanquam mons magnus, inquit, igne ardens missus est in mare (*Apoc. viii*). » Porro Evangelii prædicatio, nil tale infert similibus impiis, sed futuro illos judicio terribiliter addicit. Itaque, et illa ad canticum Angeli demersio montis ardentis secunda, de primis; et hæc effusio phialæ in mare, secunda dicitur de plagis novissimis. « Et factus est, inquit, sanguis tanquam mortui. » Id est, damnatio hujusmodi impiorum erit, sicut damnatio diaboli, qui vere jamdudum mortuus, id est, Deo vivo contrarius est. Ei namque sociabuntur, dicente Judice: « Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv*). » — « Et, ait, omnis anima vivens mortua est in mari. » Quia videlicet non tantum tertia pars generis humani, de qua fuerunt Ægyptii, orti sunt quippe et ipsi ex uno de posteris Cham, sicut jam dictum est, sed omnis anima indifferenter judicabitur, quicumque est in mari hujusmodi, sive Judæi anima sit, sive Græci. Et recte anima quæ sic

moritur, vivens mori dicitur, quia videlicet vivere in peccato dicitur, quicumque scienter et bono invidens, malum operatur; sic Pharaö, qui non per ignorantiam, sed per invidiam filios Israel persequebatur. « Et tertius effudit phialam suam super flumina, et super fontes aquarum; et factus est sanguis. » Fluminum appellatione hoc loco illi intelligendi sunt, qui materiali quoque gladio Sanctos persecuti sunt. In ejusmodi flumina fontesque aquarum tertio angelo tuba canente, stella magna ardens tanquam facula de cælo cecidit, id est, ira Dei, quod septem gentes ad introitum filiorum Israel Josue duce delevit. Illæ namque gentes odio habuerunt Israel, ex quo ascendit de terra Ægypti, sicut habes in cantico Moysi. Cum enim dixisset: « Dux fuisti in misericordia populi quem redemisti, et portasti eum in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum, » continuo subjunxit: « Ascenderunt populi et irati sunt, dolores obtinuerunt omnes habitatores Philistiim (*Deut. xxxii*), » etc. Nondum enim pertransierant filii Israel et illi jam torquebantur. Unde et imprecando dicitur: « Fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus, Domine, donec pertranseat populus iste quem possedisti (*Exod. xv*). » Primus Amalec bello illos aggressus est, quem pugnanti orando vicit Moyses. Unde dicit Balaam filius Beor: « Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur. (*Num. xxiv*). » Horum idcirco nunc meminisse libuit, ne dicas eos qui arma tulerunt contra Israel, zelo et necessitate ductos omnes propter terram suam quam auferret Israel. Solam quippe terram, in qua jus sepulcri sibi emerat, Abraham, ubi cum eo et cum Sara matre sua sepulti erant Isaac et Jacob, ex promisso Dei repetebat Israel (*Gen. xxiii*). Quare ergo venit Amalec qui erat ex Edom fratre Jacob et pugnavit cum Israel? Quare ipse Edom exivit armatus obviam fratri suo? Igitur super flumina et super fontes aquarum, quorum in tertiam partem tunc ira Dei cecidit, quando tertius angelus tuba cecinit, effudit hic tertius angelus phialam suam? « Et factus est, inquit, sanguis. » Tunc non ita factum est, sed facta est tertia pars aquarum in absinthium, et multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Multi namque Chananæorum, qui erant de sæpe dicta tertia parte hominum tunc superfuernunt, inter quos etiam « commisti sunt filii Israel, et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum (*Psal. cviii*). » Quod utique erat aquas verti illis in absinthium, quæ et bibentibus ita amaræ factæ sunt, ut propterea Dei sui iram incurrerent. Porro hic, ubi effunditur novissimarum tertia plagarum, id est, phiala tertia, non ita est: non tertia pars aquarum fit in absinthium, sed universaliter fit sanguis. Non enim sola posteritas Cham, qui, ut sæpe dictum est, de tribus Noe filiis unus fuit, sed universitas gentium persecutricum æterno iudicio addicitur, per hanc tertiam phialam iracundiæ Dei, ita ut jam non

A supersit ex eis, qui sanctos ejus persequi, aut sollicitare ulterius possint. Sequitur: « Et audivi angelum aquarum dicentem: Justus es, qui es, et qui eras sanctus, qui hæc judicasti; quia sanguinem sanctorum et prophetarum fuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere, uti digni sunt. » Quid est iste angelus aquarum? Imo quales istæ aquæ sunt? Utique fideles, de quibus in Isaia scriptum est: Aquæ ejus fideles sunt: « Qui ambulat, inquit, in justitiis, et loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, et excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aurem suam, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne videat malum; iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt (*Isa. xxxiii*). » Porro aquæ fideles aquæ vivæ sunt, quæ de ventre credentis fluunt, sicut ait eorundem dator aquarum: « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (*Joan. vii*). » Ergo iste Angelus aquarum ille est, cujus aquæ illæ sunt, cui datæ sunt, cujus de ventre fluunt, videlicet omnis scriba doctus in regno cælorum (*Matth. xiii*), omnis sanctorum fidelis interpres, sive etiam auctor Scripturarum, qui pro eo quod labia ejus custodiunt scientiam (*Malach. ii*), meretur hoc loco insigniter dici angelus aquarum: non quod secundum personam unus homo tantum, sed quod secundum fidem unus sit sensus omnium. Omnium quippe, qui veraciter in sanctorum conversantur aquis Scripturarum, unus spiritus est, et una fides, et si illas rite consulas, omnes concorditer dicunt, et in isto consentiunt, quia Deus iudex justus est. Ait igitur angelus aquarum: « Justus es, qui es, et qui eras sanctus, qui hæc judicasti; quia sanguinem sanctorum et prophetarum fuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere, ut digni sunt. » Hæc descriptio æterni Dei, jam ante in hac Scriptura frequentata est, « qui eras, et qui es, et qui venturus es. » Porro tertium hoc, et qui venturus es, idcirco non dicitur hic, quia confessio ista, justitiæ Dei temporis illius est, post quod jam ultra non est venturus. Igitur qui es, et qui eras, id est, qui et nunc permanes in sæcula, et qui eras ante sæcula, in quo frustrata sunt omnia, quæ nomen tuum absorbere molita sunt flumina. Es enim qui eras, et in sua firmitate stat, et persistit illa veritas prophetica: « Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli; ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent; et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur, tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (*Psal. ci*). » — « Tu, inquit, qui hæc judicasti, justus es. » Quid enim judicasti? Quia sanguinem sanctorum et prophetarum fuderunt; idcirco sanguinem eis bibere dedisti, et hac retributione homicidas, et sanguinarios dignos judicasti. **473** Nimirum in tali damnatione, primi ante omnes gentes bibere digni sunt Judæi, quippe qui non solum sanctorum et prophetarum sanguinem fude-

runt, verum etiam ipsum Sanctum sanctorum et prophetarum Dominum occiderunt. Idecirco jam adhuc viventes prægustant potum sanguinis ubique miseri, et torti conscientia crudeli, trahentes a patribus suis hæreditatem sanguinis, cum isto, quasi scripto testamento: « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros (*Matth. xvi*). » Idecirco quidquid de Scripturarum aquis bibere se putant in synagogis suis, sanguis ejus fit; quia mortifero illas intellectu corrumpunt sibimetipsis, concedente illis, et judicante Spiritu prophetiæ, cum dicit: « Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributionem et in scandalum. Obscurentur oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper incurva (*Psal. lxxviii*). » Sequitur: « Et audivi altare dicens: Etiam, Domine Deus omnipotens, vera et justa judicia tua. » Apud nonnullos ita legitur: Et audivi alterum dicens; et legendo alterum, subaudiri voluit verbum sive responsum. Porro in emendationibus codicibus *altare* scriptum est, et hoc non frustra placet, si recolas sanctos et prophetas, quorum isti sanguinem fudisse accusantur, superius subtus altare clamasse ad Deum, ubi sic scriptum est: « Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas intersectorum propter verbum Dei et propter testimonium, quod habebant, et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo, Domine sanctus et verus, non judicas, et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? » (*Apoc. vi*.) Ut autem dicatur, « audivi altare dicens, » sitque sensus, audivi eos qui erant subtus altare dicentes, non inusitatus apud grammaticos locutionis modus est, fitque per tropum, qui metonymia dicitur, per id quod continet, significans id quod continetur. Igitur « audivi altare dicens » id est, audivi subtus altare illos quos prius audieram non jam clamantes, et judicium aut vindictam sui sanguinis reposcentes, sed jam peracta vindicta quam exigebant, judicantis atque vindicantis justitiam laudantes atque dicentes: « Etiam, Domine Deus omnipotens, vera et justa judicia tua. » Vera utique in verbo, justa in facto. « Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, et datum est illi æstu afficere homines et igni. » Illic ubi quartus angelus tuba cecinit, percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, tertiaque pars stellarum (*Apoc. viii*). Et hic et illic per solem illa Dei sedes intelligitur, de qua in psalmo dicitur: « Et sedes ejus sicut sol in conspectu meo (*Psal. lxxxviii*), » scilicet Ecclesia, de qua vel in qua Christus est, Sol justitiæ.

Verum hoc interesse didicimus, quod talis illic Ecclesia significata est, qualis habens jam reprobationem nascituri ex se solis Christi, de Ægypto ascendit, et percussa est atque in deserto prostrata pars ejus quæ murmuravit. Hic autem talis significatur, qualis de baptismo post Christi passionem ascendit, et damnantur in ea qui sunt falsi fratres, falsi Christiani, Deum se nosse confitentes, factis autem negantes (*Tit. i*). Denique in eos quoque pleno

ore sua effunditur phiala, pro eo quod sua elemosynis redimere negligunt peccata (*Daniel. iv*), nec faciunt sex opera misericordiæ quæ sunt, esurientem cibare, sitienti potum dare, nudum vestire, hospitem colligere, infirmum visitare, ad eum qui in carcere est, venire (*Matth. xxv*). Qui ista non faciunt, imo et facientibus detrahunt, nunquid non et ipsi bibunt de phiala iracundiæ Dei ut eant in ignem æternum? « Effudit igitur phialam suam in solem, et datum est illi æstu afficere homines et igni. » Hoc datum est huic angelo, ut homines videlicet carnales, inter quos verbi gratia zelus est et contentio (*I Cor. iii*), redarguens quod homines sint, afficiat eos malo duplici, æstu et igni, id est, præsentiali pariter et futura potestate judicandi. **B** Nam « de illis quidem, qui foris sunt, dicit Apostolus, quid ad nos judicare, » et subaudiendum, in præsentem: « de illis autem qui intus sunt, nonne vos judicatis (*I Cor. v*), » ait, et intelligendum est, tam de præsentem quam de futuro judicio. Judicant namque prælati jam nunc eos, qui intus sunt, exempli gratia, cum dicit idem Apostolus: « Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi tradere ejusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini (*ibid.*). » Taliter judicare nimirum, est homines æstu afficere. Æstuant namque quodam pudoris æstu, quando a cœtu Ecclesiæ segregantur, ita ut nec ave dicere, nec cibum liceat cum hujusmodi sumere (*II Joan. i*). (Quod si tali æstu correpti non corriguntur, tunc demum justum erit, ut in futuro afficiant eos igni, ut judicio ipsorum, quoniam rebelles et contemptores exstiterunt, tradantur gehennæ igni. Sequitur: « Et æstuaverunt homines æstu magno, et blasphemaverunt nomen Dei, habentis potestatem super has plagas, neque egerunt pœnitentiam, ut darent illi gloriam. » Hoc plerumque et fecerunt et faciunt in omni ordine Ecclesiæ homines ejusmodi, superbi, elati, procaces, protervi, detractores, murmurosi, voluptatum amatores, doctrinæ sanctæ contemptores, qualium omnium exemplum fuerunt Datan et Abiron (*Num. xvi*), et cæteri carne et non fide filii Israel, quorum, sicut superius in ordine septem tubarum, quarto canente angelo meminimus, corpora in deserto, diversis modis prostrata sunt. Ejusmodi namque homines, quando pro suis excessibus corripiuntur, æstuant æstu magno, videlicet irascendo, contradicendo, contentionis, rixæ, et implacabilis odii flammam (*Rom. x*), contra rectores suos conspirando, secundum formam jam dictorum Datan et Abiron, et cæterorum, qui consurrexerunt adversus Moysen, et Aaron (*Num. xvi*). Talium amaritudo et verba mala, quæ proferunt ex abundantia fellis, quanti sint criminis, illud insinuat quod subjungit: « Et blasphemaverunt nomen Dei. » Quidquid enim adversus prælatos vel patres insanunt, totum redundat in Deum, quemadmodum jam dicti attestantur Moyses et Aaron: « Nos enim, inquam, quid sumus, quia murmuratis contra nos?

Neque enim contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. » Hoc ipsum præsens locus adhuc alius exprimit, cum præmisso, « et blasphemaverunt nomen Dei, » jungitur, « habentis potestatem super has plagas. » Ac si dicatur: Blasphemando prælatos, et eorum contemnendo judicialem sententiam, non ipsos, sed nomen Dei: Blasphemant, et idcirco illis culpa hæc pro blasphemia in Deum juste reputabitur; quia quod prælati propter disciplinam faciunt, aut judicant, non sua, sed Dei potestate vel auctoritate faciunt. Quod perpendens Paulus, non dubitat dicere quod sciret esse districtus, videlicet pro potestate ejus, qui in ipso loquebatur. Ait enim: « An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus? » (II Cor. xiii.) Recte igitur rebellio contra disciplinam, pro blasphemia in Deum illis reputatur, præsertim, quia de illis subditur adhuc: « Neque egerunt pœnitentiam, ut darent illi gloriam. » Cor namque impœnitens convincitur blasphemare Deum, imo Spiritum sanctum, quia, dum defendit iniquitatem, sine dubio pugnat contra Deum, impugnat Spiritus sancti iudicium. Hinc est illud quod ad Saul Samuel loquitur: « Quoniam quasi peccatum ariolandi est, nolle auscultare, 474 et quasi idololatriæ scelus, nolle acquiescere (I Reg. xv). » — « Et quintus effudit phialam suam super sedem bestię, et factum est regnum ejus tenebrosum: et commanducaverunt linguas suas præ dolore, et blasphemaverunt Deum cœli præ doloribus et vulneribus et non egerunt pœnitentiam ex operibus suis. » Ubi quintus angelus tuba cecinit, illic aperitur fumigantis puteis abyssi, hic autem ubi quintus angelus phialam suam effudit, sedes bestię contenebrescit. In cæteris tam tubarum cantibus quam phialarum effusionibus res sive partes mundi nominibus eisdem proferuntur, terra, mare, flumina et fontes, sol et fluvius Euphrates; hic appellatio variatur, cum pro puteo abyssi, sedes bestię scribitur. Quid rogo est sedes bestię, nisi illud super quod bestia innititur? Quid autem illud est, nisi mendacium? Denique sicut auctoritas Dei non nisi veritas est; sic fulcimentum diaboli, non nisi mendacium est. Igitur sicut illic in puteo abyssi, sic et istie in sede bestię, mendacium recte intelligitur. Nimirum ex quo diaboli mendacio, per linguas hæreticorum se prodente, venerabilis ordo sanctorum Patrum econtra exsurrexit, et perfidiam illorum promptis Scripturarum testimoniis convictam, insuper æterno anathemate damnavit, extunc angelus iste suam super sedem bestię phialam effudit. Sed quid econtra hæretici? Nunquid quieverunt, et victrici obtemperaverunt veritati? Non utique, imo magis insanierunt, et magis suam impietatem dilataverunt, et in furore suo laborare fecerunt orbem terrarum. Sequitur ergo: « et factum est regnum ejus tenebrosum, et commanducaverunt linguas suas præ dolore. » Ipsi enim regnum bestię sunt vel fuerunt, n̄pote in quibus locum paratum invenit illa sedes

A bestię, id est mendacium. Effusa ergo phiala regnum bestię factum est tenebrosum, quia datis sententiis judicialibus super perfidiam hæreticorum, illi furore et invidia fumigantes amplius excæcati sunt. Quomodo autem isti commanducaverunt linguas suas? Nimirum contra semetipsos sentiendo, contraria sibimetipsis dicendo, adversus semetipsos sectarum contrarietatibus dimicando. Nam contra Catholicam quidem Ecclesiam pari, et quasi concordia malignitatis spiritu depugnant, sed contra semetipsos discorditer confligendo, hæreses multifidas fecerunt, et ita suas quique partes defendendo, contendendo atque rixando linguas suas commanducant. Quare? « Præ dolore, » inquit, id est, præ invidia. Non enim hic dolor aliter intelligendus est, B quam illic, ubi scriptum est: « Ecce parturiit injustitiam, et concepit dolorem, et peperit iniquitatem (Psal. ix). » Item: « Cujus maledictione os plenum est, et amaritudine et dolo, sub lingua ejus labor et dolor (Psal. vii). » Præ dolore hujusmodi linguas suas commanducaverunt, id est, præ invidia sectas inter se contrarias faciendo, semetipsos linguis suis infestaverunt. Additur adhuc: « Et blasphemaverunt Deum præ doloribus et vulneribus suis. » Mira res: « Et blasphemaverunt, inquit, Deum. » Quare? « Præ doloribus et vulneribus suis, » id est, propter invidias et odia privata, quæ profecto vulnera sunt non corporis, sed cordis. Hoc mirabile est, attamen verum est. Nam exempli gratia sicut ecclesiasticæ litteræ testantur, propter odium C in Alexandrum pontificem suum Arius presbyter in blasphemiam contra Deum erupit, et ut illi scandalum concitaret, quoniam oderat eum, et invidabat illi, contraria de Filio Dei dogmatizare cœpit. Igitur universaliter de hæreticis veraciter dixerit: « Quia blasphemaverunt Deum præ doloribus et vulneribus suis. » Ad extremum dicit adhuc: « Et non egerunt pœnitentiam ex operibus suis. » Quomodo isti agerent pœnitentiam, qui contra Spiritum sanctum verba dicebant? Denique sicut priorum quoque patrum tradit auctoritas, ille contra Spiritum sanctum verbum dicit, qui non per ignorantiam, sed per invidiam sanctæ Scripturæ contradicit, quæ sine dubio voces, et verba sunt Spiritus sancti. Dominus autem dicit: « Quia quicumque dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. » Iudicium namque est Spiritus sancti, ut qui sic peccaverit, nunquam condignam pœnitentiam agere inspiret illi. Ubi autem pœnitentia non præcedit, remissio non potest subsequi. Non igitur remittetur eis qui pœnitentiam non egerunt, neque agere potuerunt ex operibus suis, deserti iudicio Spiritus sancti, quia blasphemaverunt Deum, non per ignorantiam, sed ut jam dictum est, « præ doloribus et vulneribus suis, » doloribus invidiæ, vulneribus odii.

« Et sextus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem, et siccavit aquas ejus, ut pararetur via regibus ab ortu solis. Et vidi de ore dra-

conis, et de ore bestię, et de ore pseudoprophetę spiritus tres immundos in modum ranarum procedere. » Ubi sextus angelus tuba cecinit, soluti sunt quatuor angeli qui alligati erant in flumine magno Euphrate, et plaga fuit corripiens populum Dei, per quatuor principalia regna mundi, sub quibus afflicti sunt filii Israel, sive Juda per iudicium Dei. Non fuit illa plaga de novissimis, in quibus consummatur iracundia Dei; quia non animas, sed corpora tradebat talibus angelis, id est regnis terrenis. At vero hæc phiala in flumen effunditur iracundię Dei, in illud flumen, non ut solvantur tales angeli, sed ut siccarentur aquę ejus, et pararetur via regibus ab ortu solis. Ergo in aquam fluminis effunditur phiala irę Dei, et ideo aquam talem oportet intelligi, cui rationabiliter dicatur deberi iracundia Dei. Alias autem cum et mare, et flumina, et fontes aquarum in sanguinem anteriores phialę damnaverint, quid est quod flumen Euphrates propriam meretur phialam, nisi quia inter cętera mala quę sunt sub sole, malum quoddam aquę fluminis hujus significant. Est enim malum, cujus damnationem in anterioribus phialis nondum attingimus, quod hic et prius per aquas fluminis illius, et deinde per tres immundos spiritus in modum ranarum prorepentes significari recte intelligitur. Nimirum malum hoc trifidum est, et ejus partes sunt præstigia magorum, commenta philosophorum, figmenta poetarum. Eorum profunda malitia, et turbida loquacitas, congrue per aquas Euphratis significatur. Quia videlicet Euphrates Babylonię flumen est, et per eam fluens in multa capita dividitur, quę ipso quoque nomine suo in Scripturis significare solet universam generationem impiorum, contrariam generationi rectorum, civitatem diaboli, contrariam civitati Dei. Babylon quippe interpretatur *confusio*. Igitur postquam in mare et super flumina, fontesque aquarum phialę effusę sunt, effunditur et ista in Euphraten, quia condemnationem sibi, acquisierunt tyranni, vel reges impii cum nationibus sibi subditis, illis quoque ira debetur, qui illos dementaverunt, erroremque illis auxerunt vaniloquiis, imo et scripturis suis malitiosis, mendacibus, fabulosis. Antequam super aquas hujusmodi revelaretur ira Dei de cęlo per Evangelium Christi, non poterant eas transire reges sancti, scilicet hi qui principes sive auctores fuerunt Scripturarum veritatis, quorum etiam sæculari dignitate reges fuerunt nonnulli, quales recte dicuntur venisse ab ortu solis, **475** quia non venerunt aut locuti sunt a semetipsis, sed ut loquerentur, quid loquerentur acceperunt ab illuminatione Divinitatis. Non poterant aquas illas transire reges isti, non poterant cum una lingua Hebraica occurrere Gręcis facundis, disertisque latinis grammaticis, rhetoribus, dialecticis, tot poetis, tragicis, comicis, satyricis. At « ubi venit ille spiritus veritatis, ut argueret mundum de peccato, et de justitia, et de iudicio (Joan. xvi); » nimirum arguendo id quoque effecit, ut siccarentur

A tantę aquę tam magni fluminis: stultam enim fecit sapientiam hujus mundi. Procedente namque sapientia Dei, et rationem reddente de eo, quod videbatur stultum Dei, quemadmodum Apostolus dicit: « Nos autem prædicamus Jesum Christum, et hunc crucifixum, Judęis quidem scandalum, gentibus stultitiam (I Cor. 1), » ex comparatione ejus stultum esse apparuit et aridum, quod eatenus grande videbatur et profundum. Quam vilis, quamque execrabilis et abjecta fuerit vel apparuerit illa talis sapientia sæculi in oculis eorum quos veritas illuminavit, pulchre in sua persona insinuat cum dicit: « Et vidi de ore draconis, et de ore bestię, et de ore pseudoprophetę spiritus tres immundos in modum ranarum procedere. » Spiritus immundos ait, id est sectas, quasi sapientię, et scientię magicę, poetice et philosophicę, quas contrarius sancto Spiritui immundus hujus mundi spiritus aspiravit. Spiritus namque immundos magi præcipue patronos, quos nescio infelici quodam pacto, asciverunt sibi poetę sub nominibus honestis, eosdem rogitant spiritus immundos aspirare sibi, sacrilega præsumptione deos appellantes cum dæmones sint. Porro qui philosophis spiritus aspiravit, is quoque sine dubio immundus exstitit. Annon de illis Apostolus dicit: « Quia dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt et evanuerunt in cogitationibus suis? » (Rom. 1.) Et vide quantam usque ad immunditiam evanuerunt, qui servientes creaturę potius quam Creatori, propterea in passiones ignominię sive in desideria cordis sui in immunditiam traditi sunt. Recte igitur dicuntur spiritus immundi. Porro draconis nomine diabolus, bestię vero appellatione bestiale regnum diaboli hoc loco designari recte intelligitur; nam apud Daniele per quatuor bestias quatuor mundi principalia regna significantur, scilicet Babylonicum, Persicum sive Medicum, Macedonicum atque Romanum. De ore ergo draconis spiritus primus processit, quia magicam artem humana curiositas de confabulatione diaboli addidit. De ore bestię sequens spiritus exivit, quia bestiali regno mundi hujus adulando humanę mentis ignobilitas, reges terrenos, homines figmentis poeticis in deos evexit, et in cęlum stellarumque orbis translatos fabulosis nęniis decantavit. Pseudopropheta philosophia quoque exstitit, quę fanaticorum spurcitiis deorum, verbi gratia adulteria Jovis, zelumque Junonis sororis et conjugis, et meretricia Veneris, et cętera talia retulit ad elementa mundi, cupiens ea quę jam erubescere poterant homines, de diis suis quasi interpretationibus subornare allegoricis. Vere pseudopropheta talis quisque interpretes exstitit, quia de corde suo prophetavit (Ezech. xiii), et vane pudorem humanum consolatus, adulteria deorum fictis et inutilibus adornando mysteriis, et in eo remanendo nihilominus ut serviret creaturę potius quam Creatori (Rom. 1), qui est benedictus in sæcula, amen. « Vidi, inquit, de ore draconis, et de ore bestię, et de ore pseudoprophetę exire spiritus tres immun-

dos, » et addidit adhuc : « In modum ranarum. » Nimirum ranæ et immundæ sunt et turpes, et exiguæ et quasi loquaces. In luto namque commorantes importune et quasi cum garrulitate coaxando quietem auferunt. Congrua ergo assimilatio dum ranis adæquantur, vel similes perhibentur hi qui sibi magni et eloquentes videntur. Verbi gratia, poetæ qui sibi magna sonare videntur, sed omnis eorum materia fabulosa lutum est, et magnitudo eorum inflatio est. Quapropter quoniam scientia illorum cum nulla sit (*II Cor. x*), inflatur adversus scientiam Dei, pulchre satis eorum spiritui congruit illud de fabella Æsopi, ubi sufflando tentatus se extendere ad magnitudinem bovis, dum conatur, et pellem frustra distendit, tandem ultra vires sufflando crepuit. Denique ubi nunc illi sunt grandiloqui, qui se extulerunt adversus veram magnitudinem scientiæ Dei? « Periit memoria eorum cum sonitu, et Dominus eorum in æternum permanet (*Psal. ix*). » Quis enim loquacitati illorum hominum credit? Imo quis eorum theologias turpes legens vel audiens non irridet? Porro magi quorum principes in Ægypto Jannes et Mambres, per incantationes suas coram Pharaone adversus Moysen et Aaron ranas eduxerunt, et ultra non valuerunt, modum recte dicuntur habere ranarum ut eis similes sint quas contra Deum fecerunt, ultra quas eorum præstigia non valuerunt. Sequitur :

« Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, et procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum Omnipotentis. » Vere, inquit, illos spiritus immundos dixerim, sunt enim spiritus dæmoniorum. Nam revera cum veritati contraria sunt dogmata eorum, nulli dubium quin omnes magnitudines, imo inflationes ejusmodi sint aspirationes dæmoniorum. « Et procedunt, inquit, ad reges totius terræ congregare illos in prælium. » Primi hoc, ut sancta narrat Scriptura, jam dicti malefici illi Jannes et Mambres fecerunt. Processit enim qui in illis erat spiritus seductionis, ad regem Ægypti, fiducia signorum quæ faciebant quasi similia signis virtutis Dei, auxerunt stultitiam ejus ut contra Deum pugnantem pro Israel auderet præliari. Tales vel simili modo cæteri malefici, poetæ, philosophi congregaverant reges totius terræ, non quidem in unum locum, sed in unum eundemque pessimæ voluntatis stratum, ut præliarentur contra Dominum, ut præventi magna æstimatione illorum reges terræ, dedignarentur aut negligerent magna æstimare miracula quæ servi Domini facerent, vel mirari sapientiam quam prædicarent, quoniam et illi econtra mira facere et magnifice ut sapientes illi loqui consuevissent. Præliati sunt ergo et præliari non desinunt persequendo omnes, qui in Christo pie vivere volunt, sed malo suo, quia taliter congregati in prælium congregabuntur in judicium, unde cum dixisset hic, congregare illos in prælium, addidit : « Ad diem magnum Omnipotentis. » Nam dies Omnipotentis dies erit judicii, sine dubio magnus,

A sicut propheta dicit : « Juxta est dies Domini magnus, juxta et velox nimis ; vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis (*Sophon. i*), » etc. Juxta est, ait ille, et verum est. Nam, etsi aliqua mora videntur, ex quo ille prophetavit usque ad illum diem magnum omnipotentis, at certe prope est unicuique mors, id est, præsentis vitæ finis, et nescitur quando venturus sit. Ait ergo confestim : « Ecce venio sicut fur (*Luc. xii*). » Malus servus dicit in corde suo : « Moram facit Dominus venire ; » Dominus autem dicit : « Ecce adsum, cito venio ; » additque « sicut fur, » videlicet negligentibus et dormientibus formidandus. Furis namque similitudinem ipse sibi adhibere dignatus est, dum præmisso servis suis præcepit, [præcepto?] ut vigilent, « quia nescitis, inquit, **476** qua hora Filius hominis venturus est, » ait : « Illud autem scitote quoniam, si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam (*ibid.*). » Eadem intentione, vel causa, qua illic dicit : Sint limbi vestri præcincti, beati servi illi quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes, continuo et hic subjungit : « Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videant turpitudinem ejus. » Hoc propter magnum diem suum Omnipotens intulit, qua præmissum erat congregare reges terræ in prælium ad diem magnum Omnipotentis. Sequitur :

« Et congregavit illos in prælium in loco qui vocatur Hebraice Harmagedon. » Quos illos congregavit? Utique reges, quia de regibus congregatio ista scribi cœpta est. Sunt autem hic diversi imo oppositi et contrarii reges. Nam de bonis regibus præmissum fuerat, ut pararetur via regibus ab ortu solis ; de malis vero subjunctum, « et procedent ad reges totius terræ congregare illos in prælium. » Quos ergo regum istorum congregavit in loco, qui vocatur Hebraice Harmagedon, vel quis congregavit illos tali in loco? Non enim singularem aliquem præmiserat, neque aperte distinguit, quos malos aut bonos congregaverit. Ergo dicere licet quia malorum et bonorum congregatio hic illa præsignata est, de qua non ignoramus, quia, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, tunc congregabuntur ante eum non solum reges, sed etiam omnes gentes. Illic in prælium mirabile congregabuntur, quia videlicet illic prælii malorum et bonorum mirabilis et horrendus finis statutus est. Ille status recte designatur hoc nomine, quod hic ponitur Harmagedon. Interpretatur enim *consurrectio in priora*, sive *mons globosus*. Congregationem ergo illam recte significat, ubi et sancti reges, qui venerunt ab ortu solis in priora consurgent, et ad judicandum sedebunt, et mali reges tanquam mons globosus tollentur cum diabolo suo principe, quia tunc revera dicetur monti huic tollere et mittere non jam in mare, sed in profundum gehennæ. « Et septimus effudit phialam suam in aerem. Et exivit vox magna de templo a throno dicens : Factum est. » Et illic ubi « septimus angelus tuba cecinit, factæ sunt voces

magnæ in cœlo dicentes : Factum est regnum mundi hujus Domini nostri et Christi ejus (*Apoc. xi*). Itaque et hic cum dicitur, factum est, idem intelligendum est, scilicet « regnum Domini nostri et Christi ejus, » illa tamen cum discretione, ut plus iracundiæ Dei viventis in hac septima phiala quam in illa septima tuba perpendamus. Istæ namque plagæ novissimæ sunt, illæ autem primæ; quæ in eo discernuntur quod illæ visibilia, istæ invisibilia diversitates distinctionesque sunt malorum. Ergo in illa septima tuba, visibilis conflagratio universi mundi hujus, in ista septima phiala recte illa plenitudo damnationis intelligitur, qua dæmones puniendi sunt, qui nunc per istum aerem de cœlo projecti vagantur. Nam hoc est quod dicit : « Et septimus effudit phialam suam in aerem, » id est, super catervas sive potestates aereas. Et recte in illos phiala effunditur septima, quia videlicet quidquid malorum præcedentibus sex phialis vindicatur, in ipsos redundat, qui malorum eorundem incentores sunt. Unde et principatus, et potestates, et rectores mundi hujus, tenebrarum harum ab Apostolo vocantur (*Ephes. vi*). Cum igitur dicit magna vox ista : « Factum est, » idem est ac si dicat : In electis regnum Dei adimpletum, et in reprobis ira Dei consummata est, quia diabolus quoque cum angelis suis in profundum inferni præcipitatus est. « Et facta sunt fulgura, et voces, et tonitrua, et terræmotus factus est magnus qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, talis terræ motus sic magnus. » Non post illam vocem magnam dicentem, factum est, sed interim dum phialas suas effundunt angeli, « facta sunt fulgura, et voces, et tonitrua, et terræmotus. » Fulgura namque miracula, voces testimonia Scripturarum; tonitrua, comminationes futurorum sunt malorum, quibus omnibus confirmaverunt sermonem suum angeli qui phialas suas effuderunt, id est prædicatores qui iudicium Dei futurum prædicare missi sunt in mundum universum. Porro terræmotus qui factus est sic magnus, terræmotus cordium nostrorum exstitit, quæ commota sunt audita prædicatione Evangelii, in quo revelatur ira Dei. De hoc tali terræmotu Psalmista dicit : « Commota est et contremuit terra, et fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, quoniam iratus est eis (*Psal. xvii*). » etc. Talis terræmotus sic magnus non fuit, inquit, ex quo homines fuerunt super terram; quia videlicet nunquam ante Christi adventum factum fuerat, ut prædicatores missi universum commoverent mundum, ut cœlis enarrantibus gloriam Dei, in omnem terram exiret sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii*). Terræmotus ejusdem magnitudinem ex subsequentibus vult intelligi, cum dicit : « Et facta est civitas magna in tres partes, et civitates gentium ceciderunt. » Civitas magna hoc loco generis humani universitas est. Nam ne putemus jam hic eam solam intelligi divisionem in qua deputantur tantummodo reprobi,

A continuo subjungit de illa, et dicit : « Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini iræ indignationis ejus. » Ergo utrumque oportet animadverti, et unumquodque suo sensu probabiliter distingui. Quod universitas mundi non solum una civitas, verum etiam quasi unum atrium unius fortis ante adventum Christi exstiterit, permistum ex electis ac reprobis, nota Domini nostri Jesu Christi auctoritas hoc modo tradit : « Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet; si autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa arma ejus in quibus confidebat auferet, et spolia ejus distribuet (*Luc. xi*). » Porro quod hæc civitas ad prædicationem Evangelii, quo sicut istæ phialæ suimet effusione significant, revelatur ira Dei, in tres partes dividenda esset, ipse Dominus hoc modo prædixit : « Nolite putare quod venerim pacem mittere in terram; non enim veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam, et inimici hominis domestici ejus (*Matth. x*). » Istæ sunt tres partes, quas Lucas adhuc distinctius expressit his verbis : « Putatis quia veni pacem dare in terram? non, dico vobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in una domo divisi : tres in duos, et duo in tres dividuntur : pater in filium, et filius in patrem suum; mater in filiam, et filia in matrem; socrus in nurum, et nurus in socrum suam (*Luc. xii*). » Notandum quia duo sunt, scilicet pater et mater, id est vir et uxor, in quo tres dividuntur : ipsi autem duo, scilicet vir et uxor, contra se nequaquam propter Evangelium dividuntur. Neque Evangelii causa, imo nulla nisi sola fornicationis causa, viro ab uxore, vel uxori a viro discedere conceditur. Igitur phialis effusis iracundiæ Dei civitas magna in tres partes facta est, id est, revelata per Evangelium ira Dei aliis ad pœnitentiam confugientibus, aliis in pœnitentia remanentibus, **477** communes hominum necessitudines, quæ naturaliter magnæ sunt, trifariam divisæ sunt, dum sibi in via Domini non consentiunt, disceditque filius a patre, filia a matre, et nurus a socro sua. His partibus factis, dum isti convertuntur, et fiunt Jerusalem civitas Dei, illi aversi permanent, ut erant Babylon civitas diaboli, profecto fiunt inexcusabiles, et tunc demum peccati illorum, quo fideles persequantur, Deus recordatur, ut videlicet sicut scriptum est : « Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est, non est oblitus clamorem pauperum (*Psal. ix*). » Sequitur : « Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini iræ indignationis ejus. » Sententiam damnationis appellat calicem vini, addendo, « iræ et indignationis; » videlicet, ad distantiam boni et præclari calicis, de quo in psalmo Deus dicit : « Et calix meus inebrians quam præclarus est (*Psal. xxii*)! » Denique sicut calix ille gratiæ feliciter, sic econtra iste calix iræ infeliciter inebriat, ut civitas diaboli æterna sopiatur stultitia, sic-

ut dicit Ecclesiastes : « Quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia sunt apud inferos quo tu properas (*Eccle. ix*). » Causam adhuc majorem reddit, cur civitas illa talem in memoriam ante Deum venerit. Ait enim : « Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi. » Idem namque est ac si diceret : Et in eo civitas illa memoriam sui in malum suum suscitavit, quia persecutiones tanquam fluctus maris fugientes servi Dei absconderunt se in remotis locis, sicut et de antiquioribus sanctis Paulus congemiscendo dicit : « Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes, in montibus, et in speluncis, et in cavernis terræ (*Hebr. xi*). » Denique per insulas, Ecclesias, per montes sanctos, eminentiores significari in Scripturis usitatum est. Nunquid per ipsam sanctorum fugam Evangelii prædicatio conticuit? Non utique, imo magis invaluit. Sequitur ergo : « Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines. » Et est sensus : Quanto majores sancti persecutiones passi sunt, tanto magis prædicaverunt, et iram Dei de cœlo super omnem impietatem ho-

minum revelaverunt. « Hæc erat grando magna, inquit, sicut talentum; » quo dicto significat unicuique reddi quod meretur, quasi ad pondus secundum peccati sui modum (*Deut. xxv*). At illi qui ejusmodi sunt homines impii, et rebelles justitiæ et veritatis, quanto plus arguuntur, tanto deteriores fiunt, imo interdum verbo quoque resistunt et contradicunt, et maledicunt. Sequitur ergo : « Et blasphemaverunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta est vehementer. » Quod est dicere : Et converterunt se ad blasphemias impii, propter insuperabilem constantiam prædicationis, et quia ratione non poterant defendi, sævierunt maledictis, quia tantus erat in illis spiritus sapientiæ et fortitudinis, ut nullo modo possent exsuperari. Tales primum sunt Judæi, de quibus in Actibus apostolorum Lucas dicit : « Cum venissent ad Macedoniam Silas et Timotheus, instabat verbo Paulus testificans Judæis esse Christum Jesum. Contradicientibus autem eis et blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit eis : Sanguis vester super caput vestrum; mundus ego ex hoc ad gentes vadam (*Act. xviii*). »

LIBER DECIMUS.

Dehinc per imagines congruas dictaque convenientia demonstratur spiritus pietatis, quid erga electos suos operetur aut operaturus sit. Est enim opus sive officium Spiritus sancti secundum hoc ipsum nomen quod spiritus pietatis, sanctos omnes in hoc sæculo peregrinantes, et persecutiones pie vivendo patientes, consolari (*II Tim. iii*); ut non fatigentur adversis, neque æmulentur in malignantibus, dum faciendo iniquitatem elevantur et exaltantur in gloria hujus mundi, et cupitis fruuntur divitiis. Hoc autem in Scripturæ hujus parte ista quam nunc ingredimur duobus agitur modis. Primo namque demonstratur, cito auferendam esse malignorum vim, qui sanctos persequuntur; deinde successuram fore gloriam regni Dei, in quo Deus a sanctis suis frequens alleluia dicentibus æterna cum exultatione laudabitur. Igitur sicut in præcedentium septem phialarum effusione recte spiritum scientiæ prædicari animadvertimus, ita in istis spiritum pietatis per opera sua commendari non dubitamus, qui illum in sæpe memorato prophetiæ lectionis ordine sequitur. Iste namque sextus est septem spirituum, a quibus gratia mandatur Ecclesiis in capite libri hujus. Ait :

CAP. XVII. — « Et venit unus de septem angelis qui habebat septem phialas, et locutus est mecum dicens : Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedit super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ, et inebriati sunt, qui inhabitant terram, de vino fornicationis [prostitutionis] ejus. »

PATROL. CLXIX.

Unus iste de septem angelis septem phialas habentibus unam fidem, et unum significat spiritum qui in eis loquitur. Omnes quippe angeli isti, id est, omnes scriptores, sive Scripturarum tractatores quos Ecclesia sancta recipit, idem dicunt, idem sapiunt, et schismata in eis non sunt. Porro Joannes qui unum illum ad se venisse, secumque locutum **478** esse dicit, tot et tanta verba consolationis, hoc loco sanctorum omnium in sua persona typum gerit, quicumque in hoc sæculo peregrinantes meruerunt vel merentur per consolationem Scripturarum beata spe confortari. Nam hic idem Joannes quando hæc vidit, particeps eorum factus erat in tribulatione quippe qui in Patmos insula exulabat, propter Evangelium illuc missus a Domitiano Cæsare, et idcirco communes eorum consolationes propria meruit experiri visione. « Veni, inquit, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ. » Ac si dicat : O tu quisquis es, æternæ inquisitor civitatis vel patriæ, cuius rex unus est, id est, qui condidit illam Deus, quid tantis cum suspiriis prospectas festinantem processum terrenæ patriæ vel civitatis diaboli, quæ paululum remorante regno unius regis Dei regnare festinat, multorum regum quasi multorum hydra capitum, et quasi multorum concubitorum meretrix? Ne doleas aut fatigeris animo, quasi pro magna felicitate ejus jam regnantis et insultantis exsilio tuo. Veni et ego ostendam tibi damnationem ejus quæ sibi magna videtur. « Pro eo quod sedet super aquas multas. » Vere enim sedet hæc meretrix super aquas multas,

quia multæ sunt gentes super quas regnat cupiditas. Denique hoc loco aquæ, populi sive gentes sunt. Sic enim paulo inferius aperit angelus Joanni : « Aquas, inquit, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, et gentes, et linguæ. » Quia ergo sedet hæc meretrix super aquas multas, id est, quia multi sunt populi vel gentes quibus dominatur cupiditas, ideo cum dixisset, « ostendam tibi damnationem meretricis, » addidit « magnæ; » sed profecto talis magnitudo ejus fallax est, quia non stat.

Neque enim frustra gentes vel populus hic significari placuit per aquas. Fluunt namque gentes per carnis generationem, et defluunt ab ortu suo usque ad mortis occasum, et nunquam ad certum locum in quo consolidentur, et stent, perveniunt, id est ad Deum. Magna meretrix, non tamen vera magnitudine, sed sua æstimatione. Causam reddit, cur eam meretricem dixerit, dum continuo subjungit : « Cum qua fornicati sunt reges terræ. » Vera namque et magna fornicatio est, creature rationalis, id est hominis, elongare se a Deo, et adhærere mundanæ cupiditati; hinc enim Psalmista cum dixisset : « Quia ecce qui elongant se a te, peribunt, » continuo subjunxit : « Perdidi omnes qui fornicantur abs te (Psal. LXXII). » Hoc maxime reges terræ fecerunt, quorum cupiditati ad regnandum nulla suffecerunt spatia terrarum, quinimo et pro dilatandis terminis suis cædes hominum innumerabiles perpetraverunt. Taliter fornicantes in eam quoque amentiam devenerunt, ut perdita rationis dignitate, homines dæmonia per varias simulacrorum species colerent et ad colendum ea subditos sibi populos compellerent. Bene ergo cum dixisset, « cum qua fornicati sunt reges terræ, » continuo subjunxit : « Et inebriati sunt, qui habitant terram, de vino prostitutionis ejus. » Fornicando namque cum mundi hujus cupiditate inebriati sunt, id est, sicut hi qui inebriantur vino, virtutem discretionis perdunt, et cuncta absque ratione dicunt et faciunt, ita illi per cupiditatem penitus ad terram incurvati, respicere non potuerunt veram Divinitatem habentem in cœlis, et virtutem Divinitatis somniaverunt esse in idolis suis. « Veni, inquit, et damnationem meretricis hujus ostendam tibi. » Cum dicit : « Veni, » intelligere debemus electam animam quasi intus vocari, ut non evagetur et ipsa foras, post concupiscentiam carnis et concupiscentiam oculorum (I Joan. II), sed colligat se intus ad secretum contemplationis, ubi possit ea quæ sunt, et quæ post futura sunt, pensare diligenter penes se cum judicio rationis. Nam hoc est quod sequitur : « Et abstulit me in desertum in spiritu. » Desertum namque propter suimet solitudinem significat hoc loco solitariae mentis remotionem, cum sese removet a tumultibus curarum, propter indagandam Dei veritatem. Unde bene cum dixisset, « et abstulit me in desertum, » addidit « in spiritu; » quia profecto quisquis ejusmodi quærit solitudinem, non carne sed spiritu ducitur. Sequitur : « Et vidi mulierem sedentem

A super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiarum, habentem capita septem, et cornua decem. » Paulo ante is qui loquebatur meretricem super aquas multas sedere dixit, hic autem eandem super bestiam coccineam sedere dicit. Ergo ipsa multitudo aquarum, id est populorum sive gentium, bestia est. Vere ita est, quia, quæ sedet super talium multitudinem aquarum mulier meretrix, id est, cupiditas agit illam ut bestialiter vivat. Hæc bestia coccinea dicitur, qui color igneus est, quia videlicet cui cupiditas imperat, omnis multitudo ad eandem et ad libidinem ardens est. Septem hujus capita, decemque cornua quæ sint vel fuerint, superius jam dictum est, ubi draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura (Apoc. VII), et ubi visa est de mari ascendens hæc eadem bestia. Sed et de nominibus blasphemiarum, quibus plena esse dicitur, illic jam dictum est. Breviter tamen capitum eorundem, cornuum atque nominum blasphemiarum notitia renovanda est. Sunt siquidem septem capita septem mundi regna, quæ et tempore promissionis quo patri nostro Abrahamæ semen benedictionis Christus repromissus est (Gen. XXII), fidem seminis ejusdem impugnaverunt, eamque extinguere contenderunt, impugnando fidelem populum, scilicet regnum Ægyptiorum, regnum Israelitarum carnalium, regnum Babyloniorum, regnum Persarum atque Medorum, regnum Macedonum, regnum Romanorum, et regnum Antichristi, quod erit ultimum. Hæc septem mundi regna septem capita bestiae sunt (Daniel. VIII). Porro decem cornua septem capitum, decem reges intelliguntur eorundem septem regnorum. Nam unum ex illis regnis, scilicet Macedonum, quod vivente Alexandro Magno, non habebat nisi cornu unum, id est regem unum eundem Alexandrum, mortuo illo in quatuor ventos cœli divisum est, et cœpit unum regnum reges habere quatuor, atque hoc modo fiunt cornua decem, id est reges decem. Nomina vero blasphemiarum, nomina usurpatæ divinitatis fuerunt, quia videlicet regibus suis adulando regna mundi sive gentes, deos illos haberi voluerunt, maximeque defunctos in cœlum falsis laudibus extulerunt. « Super hujusmodi bestiam vidi, inquit, mulierem sedentem, » id est cupiditatem, omniumque vitiorum corruptelam regnantem.

D « Et mulier erat circumdata purpura, et coccino, et inaurata auro, et lapide pretioso, et margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationum et immunditiæ fornicationis ejus; et in fronte ejus nomen scriptum, mysterium : Babylon magna, mater fornicationum et abominationum terræ. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, et de sanguine martyrum Jesu. » Visurus damnationem mulieris sive meretricis juxta sponsionem dicentis angeli : « Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, » prius ejusdem damnationis testatur se vidisse causas. Earum prima est, quod professionem publicam suscepit fornicationum et abomina-

tionum terræ. Nam cum dicitur : « Et in fronte **479** ejus nomen scriptum, mysterium : Babylon magna, mater fornicationum et abominationum, » nimirum publicæ professionis arguitur, videlicet quod non utcumque civitas diaboli peccet aut fornicetur, verum ita ut in ipsis peccatis et fornicationibus suis gloriatur. Secundæ damnationis ejus causa est, quod sanguinem non consentientium sibi sanctorum fudit. Nam hoc est quod de visione sua repetens : « et vidi, inquit, mulierem ebriam de sanguine sanctorum, et de sanguine martyrum Jesu, » Duas igitur damnationis ejus causas hic præscriptas diligentius intueamur. « Et mulier erat, inquit, circumdata purpura et coccino. » Purpura regius est amictus, cunctamque regnorum sive regum hujus mundi aulicam potestatem sive superbiam designat. Quis porro nesciat quod regiam potestatem peccata semper comitata sit homicidalis crudelitas? Pleni sunt libri, imo satiata jam sunt theatra orbis terrarum regum tragœdiis, qui ob cupiditatem regnandi non solum in externos arma tulerunt, verum etiam in cognatos vel fratres, aut etiam parentes, ne participes aut æmulos regni paterentur, ferrum crudele transegerunt. Recte ergo cum purpura sociatur coccinum, dicendo, « et mulier erat circumdata purpura et coccino, » quia profecto purpuram regnorum semper comitata est ignea crudelitas homicidiorum. Et pulchre dicitur, quia « circumdata erat purpura ; » quo nimirum dicto vigilantibus ad animum revocat, quanta in regali habitu superbiorum sit vanitas. Extrinsecus namque pulchris quidem speciebus colorari possunt, quarum vel optima videtur regia purpura, sed intrinsecus vel subter eandem purpuram non solummodo propter fluxam libidinem ulcerosa, verum etiam per accidentium morborum genera diversa, misera et tabida non minus regum quam rusticorum sunt mortalia corpora. Sequitur adhuc : « Et inaurata auro, et lapide pretioso, et margaritis. » Omnes istæ sunt divitiæ mulieris, omnes isti sunt fructus humanæ cupiditatis falsæ et fallentis. Querit enim extra se humana præsumptio non suam pulchritudinem, et alienum quasi suum affectat fulgorem, dum non valens mutare naturam suam, quin ipsa sit lutum, rutilum sibimet circumdat aurum, lapidesque pretiosos, et margaritas, ut interdum scabie squalens, et lepra lurida, desuper talibus instrumentis ad se non pertinentibus superbissime niteat. Est autem etiam in hoc nonnunquam rationabili electorum intentioni permolesta, eorumque mentes multiplici tentatione fatigat. Sequitur ergo : « Habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationum et immunditiæ fornicationis ejus. » Ad quid enim poculum habere in manu dicitur, nisi ut propinet, et potionem suam offerat cunctis prætereuntibus? Quæ autem est potio ejus nisi error et oblivio, qua recedit a Deo sensus hominis vitiorum delibutus illecebris? Poculum ergo mulier habere dicitur « in manu sua, plenum abominationum et immunditiæ fornicationis suæ ; » qui

nimirum totus cupiditatis fructus sive effectus est, subvertere hominem rationalem, sensumque ejus funditus obruere, ut a Deo vivo et vero mente fornicetur et corpore, traditus in anima idololatriæ, subditus in corpore omni immunditia et cunctis passionibus ignominia. Et notanda pessimæ intentionis instantia ; quia, ut magis alliciat, et citius decipiat, non ligneum aut æneum, sed aureum dicitur habere poculum in manu sua. Tale nimirum poculum tunc mulier ista corripuit, quando ad seducendos facilius oculos hominum cupidinosos atque ambitiosos, non solum lapidea sive lignea, verum etiam aurea statuerunt reges mundi simulacra, quæ colere nimirum abominationum summa, totiusque immunditiæ et fornicationis principium erat. Exempli gratia : « Quando Jeroboam non ligneos aut lapideos, sed aureos fecit vitulos, quorum alterum posuit in Bethel, et alterum in Dan (*III Reg. xii*) ; » tunc nimirum mulier « poculum habuit aureum in manu sua, plenum abominationum et immunditiæ fornicationis ejus, » quia regnandi cupiditas, quæ nimia sedebat super hominem illum, per auri pulchritudinem populares decepit oculos, ut biberent fornicationem dicentis : « Isti sunt dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Ægypto, ut fornicarentur a Deo suo, et recederent a domo David, et a templo Domini, quod erat in Jerosolymis (*ibid.*) ; » maxime quia apud tales deos licebat illis edere et fornicari, polluere et pollui, et cunctis abominationibus atque immunditiis afficere corpora sua in semetipsis. Ejusmodi contumelias non saltem in occulto gentes exercebant, verum, quod deterius est, publice et passim gloriabundi frequentabant. Unde et quodam Judaicæ gentis homine sacrilego (*I Machab. vii*), in libro Machabæorum scriptum est : « Quia secundum exemplum gentium ausus est gymnasium et ephœbiam in Hierosolymis constituere, et optimos quosque ephœborum in lupanaribus ponere (*II Machab. iv*). » Sequitur ergo : « Et in fronte ejus nomen scriptum, mysterium. Babylon magna, mater fornicationum et abominationum terræ. » Nam idem est ac si dicas : Quia cives civitatis diaboli non saltem abscondunt opera suæ turpitudinis, imo lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (*Prov. ii*). » Denique in fronte nomen scriptum quod est Babylon, habere quid est, nisi opera confusionis publice testari professione? Hinc prostitutæ Judææ per prophetam exprobrando Deus dicit : « Frons mulieris meretricis facta est tibi et erubescere noluit (*Jer. iii*). » Recte ergo mulier hæc in fronte sua nomen scriptum habere dicitur, « Babylon magna, mater fornicationum et abominationum terræ ; » quia ipsa est corpus sive universitas impiorum, qui fornicationes atque abominationes adinventionibus suis incedunt, de quibus item scriptum est : « Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt (*Isa. iiii*). » Sed, cum ita sit, et taliter habeat in fronte sua scriptum, sequi in rebus pessimis magnificet, dicatque

quod sit Babylon magna, magnificando fornicationes suas; quomodo ipsum in propatulo scriptum dicitur, vel est mysterium? Sic enim ait: « Et in fronte ejus scriptum mysterium? » Ergo vel ironice dictum, vel idcirco, quia omnem fornicationis actum, in quo meretrix ista gloriatur, ipsa natura vult esse mysterium, id est secretum; et licet meretricia procacitas prædicet, naturalis tamen pudor contendit fieri occultum. Hæc, ut jam supra dictum est, prima demonstrandæ damnationis causa est. Sequitur causam edicens aliam: « Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, et de sanguine martyrum Jesu. » Viderat jamjam meretricis hujus habitum ejusmodi; qui, etsi solus esset, ad damnationem ejus sufficere poterat. At illa non contenta, talem se esse, qualem præmissa descriptio denotat, adjecit hoc aliud malum, ut sanguinem funderet sanctorum, eo quod videret illos non esse consentientes immunditiis fornicationum suarum. Recte igitur repetitum visionis verbum interposuit dicendo, « et vidi, » quia non quidem aliam mulierem sive meretricem, sed ejusdem aliam iniquitatem vidit. Notandum præterea, quia distinctionem fecit sanctorum et martyrum Jesu, dicendo: « De sanguine sanctorum et de sanguine martyrum Jesu; » illos proprie nuncupans martyres Jesu, **480** quos eadem meretrix occidit pro confessione nominis Jesu post adventum ipsius. Cum ergo dicit, « de sanguine sanctorum, » subaudiendum est, prophetarum et aliorum qui occisi fuerunt propter testamentum Dei antequam in carne venisset Christus Jesus; et cum subjungit, « et de sanguine martyrum Jesu, » illi manifeste designantur, qui, ut jam dictum est, interfecti sunt pro testimonio vel confessione nominis hujus, quod est Jesus. Proinde constat, quia prima et præcipua meretricis hujus portio gens Israelitica exstitit, quæ sanctos prophetas occidit. Unde et merito nomina sortitur muliebria et fornicata fuisse convincitur cum regibus, de qualibus hic in damnatione meretricis hujus supra scriptum est, cum qua fornicati sunt reges terræ. Ait enim Dominus per prophetam: « Fili hominis, duæ mulieres, filix matris unius fuerunt, et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt. Ibi subacta sunt ubera earum, et fractæ sunt mammæ pubertatis earum. Nomina earum Oolla major sive senior, et Ooliba soror ejus, et habui eas, sive factæ sunt mihi, et pepererunt filios et filias. Et nomina earum Samaria Oolla, Jerusalem Ooliba. Fornicata est igitur Oolla super me, et insanivit, sive abiit ad amatores suos in Assyrios, qui appropinquabant ei, vestitos hyacinthinis, principes et magistratus, juvenes cupidinis sive electos universos, equites ascensores equorum, et dedit fornicationes suas super eos, electos filios Assyriorum universos, et omnium super quos insanivit, immunditiis sive adinventio-nibus suis polluta est, insuper et fornicationes suas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit. Nam et illi dormierant cum ea in adolescentia ejus, et

A confregerant ubera pubertatis illius, sive et ipsi devirginaverant eam, et effuderant fornicationem suam super illam (*Ezech. xxiii*). » Adeo carnalis Israel a nomine vel corpore meretricis hujus, quæ hic dicitur Babylon, non excipitur, ut taliter cum divina auctoritate cum mulieribus et meretriciis, denotetur nominibus et femineis arguatur insanisse libidinibus. « Nam nomina, inquit, earum Samaria Oolla, et Jerusalem Ooliba. » Quod quam recte dicatur, facile advertis, si recolas, quia mulier Jezabel in Samaria et filia ejus Athalia insanivit in Jerusalem, agendo ut Israel et Judas fornicarentur cum Baal, et occidendo sanctos prophetas. Igitur mulier ebria de sanguine sanctorum gens quoque Israelitica est, sicut et cæteræ, imo plus quam cæteræ gentes quia fudit sanguinem sanctorum, imo quia fudit sanguinem Christi sancti sanctorum, et inde ebria est, quia non intelligit neque videt, et ratio vel sensus veritatis illi non est, imo cunctis errorum retibus præ ebrietate illaqueata, est, completa prophetia, quæ divinæ concedendo justitiæ, cum præmississet: « Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto, » continuo subjunxit: « Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributiones, et in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva (*Psal. lxxviii*). » — « Martyrum quoque Jesu, » id est eorum qui receperunt sive perhibuerunt testimonium Jesu, credendo Evangelio ejus, sanguinem prior ipsa fudit, quia Stephanum protomartyrem ipsa lapidavit (*Act. vii*), et Jacobum fratrem Joannis ad placitum ejus Herodes gladio occidit (*Act. xii*), ceterosque tunc temporis testes Jesu flagellavit in synagogis suis, et de civitate in civitatem persecuta est (*Act. xiv*). Hæc idcirco dicta sint, ut non dubium sit, aut excusari carnalis Judaismus possit, quin illius Babylonis magnæ civitatis, imo, sicut hic scriptum est, « magnæ meretricis, » cujus prima fundamenta posuit Cain, qui justum fratrem suum occidit, prima vel præcipua portio sit. Sequitur: « Et miratus sum, cum vidissem illam, admiratione magna. » Admiratio hæc cordis imperfecti est. Neque enim cor perfectum purpuram, coccinumque, aurum, lapidesque pretiosos et margaritas meretricis multum admiratur aut magnipendit. Num ergo Joannes iste cordis erat imperfecti? Non utique sed imperfectorum formam in semetipso gerit. Sic magnus et sanctus propheta David non suo sensu, sed in eorum persona, qui sunt cordis imperfecti, talem, qualis ista est, admirationem exprimit, cum dicit: « Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns (*Psal. lxxii*). » Nimirum hæc et cætera quæ sequuntur non suo, sed aliorum, qui adhuc infirmantur sensu dicit, qui adhuc tentantur et suspirant vanitates sæculi, videntes se tota post die flagellari, peccatores autem prosperari, et pacem habere in voluptatibus suis. Nam suo sensu præmiserat: « Quam

bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! (*Psal. LXXII*). Ita ergo, et Joannes iste in persona eorum, qui adhuc infirmo corde nitorem magnæ meretricis respexerunt cum ipsi tribularentur, magna sese admiratione admiratum fuisse testatur, quia vere suo sensu nequaquam talia mirari dignaretur. Porro electis Dei quicumque meretricem illam per infirmitatem admirantur, sive admirati sunt, consolatio non defuit aut deesse poterit Spiritus sancti suggerentis eis, quod non debuerint aut debeant super ea admirari, quodque illa nihil dignum habeat, quod quasi pro felicitate admirandum sit. Sequitur ergo:

« Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam sacramentum mulieris et bestię, quę portat eam, quę habet capita septem, et cornua decem. Bestia, quam vidisti, fuit et non est, et ascensura est de abyso, et interitum ibit. Et mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina non sunt scripta in libro vitę a constitutione mundi, videntes bestiam, quę erat et non est. » Hic sermo angeli non dignam admirationem redarguentis, forma est universę veritatis, quę nos in sanctis instruit Scripturis, non debere nos attendere ea « quę videntur, sed quę non videntur; quia, quę videntur, temporalia sunt; quę autem non videntur, æterna sunt (*II Cor. IV*). » Exempli gratia, cum dicit: « Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem; quoniam tanquam fenum velociter arescent, et quemadmodum olera herbarum cito decident (*Psal. XXXVI*), » etc. Ait ergo: « Quare miraris? » ac si dicat: Tu, qui æterna cognoscis et æterna speras, quare zelaris, quare moventur pedes tui videndo talem, id est non veram, sed phantasticam pulchritudinem meretricis? Simulque ut supra præmiserat, dicens: « Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnę, quę sedet super aquas multas, » ingreditur ad consolandum eos, de quorum sanguine illa sese inebriare non desinit et dicit: « Ego tibi dicam sacramentum mulieris, et bestię, quę portat eam. » Sacramentum hoc, id est secretum, malum illius est, quod nunc ab oculis ejus absconditum est, dum in purpura, et coccino, auroque et lapidibus pretiosis et margaritis nitet atque fulget. Neque nunc interim credit, aut scire vult, quod mali quidpiam sibi evenire possit, sed dicit: « Sedeo regina, et vidua non sum, et ignorabo sterilitatem (*Isa. XLVII*). » Sacramentum ergo, id est secretum, est quod illi futurum est, damnationis judicium et hoc idcirco sanctis et prophetis revelatur, quorum nunc Joannes typum gerit, ut consolentur in Deo, nec moveantur pedes eorum aut zelentur pacem ut, jam dictum est, peccatorum videndo, unde et hoc non prætereundum; quia tunc maxime cœpit ejusdem **481** mulieris sive bestię damnatio revelari, quando in captivitatem Babylonicam ductus est populus Dei, ut non moverentur a spe sua cives tardantis regni Dei, videntes properantem et quasi matutinam gloriam regni hujus mundi, sub quo tenebantur captivi. Tunc enim Daniel hujusmodi

A visiones rerumque imagines vidit, quemadmodum inter cætera dicit: Et vidi quoniam interfecta esset bestia, et periisset corpus ejus, et tradita esset igni ad comburendum (*Dan. VII*). » Aliter quoque « sacramentum mulieris et bestię quę portat eam, » significatio ejus potest intelligi, ut quod ait: « Ego dicam tibi sacramentum mulieris et bestię quę portat eam, quę habet capita septem et cornua decem, » idem sit ac si dicat: Ego tibi dicam quid significent bestię capita septem et cornua decem. Sequitur enim: « Bestia quam vidisti, fuit et non est, et ascensura est de abyso, et in interitum ibit. » Magnifice consolentur captivi filii Sion, quantumcunque tyrannizet captivando illos crudelis et bestialis Babylon, quia « bestia quam vidisti, inquit, fuit et non est. » At vero Deus in quo vos spem vestram posuistis, o captivi et peregrini, « erat, et est, et venturus est. » Sic enim pro hac eadem intentione in initio libri hujus dictum est: « Gratia vobis et pax ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est. » Consolemini igitur, quia qui pro vobis est Deus, semper est; quę autem contra vos est bestia, fuit et non est. Non enim semper est, sed omne quod agit, quod valet aut potest, transitorium est. Ipsa esse desinit, Dominus autem in æternum permanet. « Et ascensura est, inquit, de abyso, et in interitum ibit. » Quod idem est ac si dicat: Crudelitatis suę potentiam, quę fuit et non est, resuscitabit in Antichristo; sed cum ad modicum sævierit, in interitum ibit; « quia Dominus Jesus interficiet eum spiritu oris sui (*II Thess. II*). » Et nunc quidem hoc tantum veraciter dictum sit quia fuit et non est; tunc autem dicetur, quia fuit quidem bestia hæc, et jam non est, nec erit. « Et mirabuntur, ait, inhabitantes terram, quorum nomina non sunt scripta in libro vitę a constitutione mundi. » Quid mirabuntur illi? Nimirum illud quod ego te nolo mirari, arguens te et dicens: « quare miraris? » Mirentur illi qui cœlum non aspiciunt, sed terram sicut corpore, ita et mente inhabitant. « Quorum nomina non sunt scripta in libro vitę, » id est, quos Deus ad vitam non prædestinavit a constitutione mundi, videlicet quando Deus mundum sive genus humanum constituit, quando creatis hominibus primis benedixit eis, et dixit: « Crescite et multiplicamini. » Quos tunc Deus in libro suo non scripsit, quos tunc illa benedictione sua nasci non jussit vel quia ad illam non pertinent benedictionem Creatoris, illi mirabuntur, ut hactenus mirati sunt, bestiam hujusmodi. Quinam sunt illi? Nimirum omnes quorum causa ut nascerentur peccatum exstitit primæ prævaricationis, quia propter illud nati sunt illi omnes superflui, dicente ad mulierem Deo: « Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos (*Gen. III*). » Illi mirabuntur et semper mirati sunt magnitudinem bestię, sive pulchritudinem meretricis, purpuram ejus, coccinum ejus, aurum ejus, pretiosos lapides ejus, margaritas ejus. « Videntes bestiam quę erat, et non est. » In hoc jam stultitię arguuntur illi kai-

tatores dum dicitur, « quæ erat et non est. » Contra, tu illum mirare et mirabilem prædica, « qui erat, et qui est, et qui venturus est. »

« Et hic est sensus, qui habet sapientiam. » Ac si dicat : In his quæ vidisti et quæ dico, sensus et utilitas latet, et ille sentit qui habet sapientiam, id est, qui in Scripturis sanctis exercitatus est. « Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, et reges septem sunt. » Hoc superius jam diximus, quia septem capita septem sunt regna mundi novissima, quorum unumquodque suo tempore, sicut sacræ testantur Scripturæ, contra regnum Dei stetit, civesque ejus in hoc mundo peregrinantes, variis tribulationibus pressit. Primum enim Ægyptiorum regnum filios Israël afflixit (*Exod. 1*); secundum regnum Israelitarum justos homines (*Exod. v*) et prophetas Domini Jezabel incipiente, occidit (*III Reg. xix*); tertium regnum Babyloniorum, Jerusalem igne succendit, et populum ejus captivavit, et tres pueros misit in caminum ignis (*Daniel 3*); quartum regnum Persarum et Medorum, instigante Aman superbissimo, universum genus Judæorum propter Mardocheum pene delevit (*Esther v*); quintum regnum Macedonum, per Antiochum Epiphaniem, populum eundem crudeliter afflixit; sub quo et Machabæi fratres, mirando sunt martyrio coronati (*I Machab. 1*); sextum regnum Romanorum, orbem terrarum Christianorum sanguine implevit (*II Machab. 11*); septimum regnum Antichristi tanta tribulatione fideles tribulabit, ut si fieri potest in errorem inducantur etiam electi (*Matth. xxiv*). « Isti sunt septem montes, » id est septem regna. Denique regna hæc propter superbiam ipsorum, qua in altum contra Deum tumuerunt, montes appellavit. Unde cum dixisset, « septem capita septem montes sunt, » exponens quid dixerit, addidit : « et reges septem sunt. » Reges enim pro regnis æquipollenter posuit, imo magis proprie, quia non tam regna vel spatia terrarum quam reges in crimine sunt, ut bestiarum capita dicantur et sint. Et quamvis multi in singulis regnis per successiones regnaverint, pulchre tamen quot regna sunt, tot reges posuit, quia non tam personas regnantes quam regias potestates numerari præsens causa flagitat. Sequitur ergo : « Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit. » Etenim quando hæc vidit Joannes, illa mundi ætate jam et Ægyptius rex qui filios Israël oppressit, et Israeliticus rex Ahas sive Jezabel, quæ vel cujus posteritas prophetas occidit, et Babylonius rex, qui populum Dei captivavit, et Persicus rex, imo qui illum instigavit Aman hostis Judæorum, et Antiochus de regno Græcorum, qui tanta tamque nefanda gessit in illum Dei populum, isti quinque ceciderant, in inferno sepulti fuerant. Notandum quippe quia super singulos istorum talia cœlitus judicia facta sunt, ut si consideres singulorum eventum, fateri non dubites proprie dictum esse, quia ceciderunt. Denique rex Ægyptius cum curribus et equitibus suis in mare cecidit (*Exod. xiv*);

A sanguinem Achab linxerunt canes et comederunt Jezabel (*IV Reg. 1x*); Nabuchodonosor de regno ejectus fenum ut bos comedit (*Daniel 1v*); Aman in patibulum suspensus est (*Esther vii*), Antiochus computrescens impiam miserabili obitu vitam finivit (*I Mach. vi*).

Quinque ergo jam ceciderant, et unus est, inquit. Quis ille unus? Nimirum rex sive imperator Romanus, qui tunc erat et in Christianos sæviebat, quando hæc dicebantur. Jam quidem Nero dedecorosus turpiter perierat, sed persecutio quam primus in Christianos edixerat, tunc in Romano principatu vigeat. Quamvis multi fuerint ejusdem imperii principes Christianorum persecutores, tamen pro uno, sicut jam dictum est, regno universitas illorum rex unus est. « Et alius, inquit, nondum venit. » Nimirum qui Antichristus erit. Unus ille, quem tunc esse dixit, et alius quem nondum venisse asserit, adduntur illi quinque qui ceciderunt, et septem fiunt. Cum dixisset, « et alius nondum venit, » continuo subjunxit : « Et cum venerit, oportet illum breve tempus manere. » Quare breve et non longum tempus oportet eum manere? **482** videlicet propter electos. « Erunt enim, inquit Dominus, dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus usque nunc, neque fient. Et nisi breviasset Dominus dies, non fieret salva omnis caro. Sed propter electos quos elegit, breviavit dies (*Matth. xxiv*). » Ergo « cum venerit, oportet quidem illum manere, sed tempus breve. »

C Hic quia superbi et infirmi sumus, misericordia Domini cum socia veritate et terret nos de magnitudine adversitatis, et refovet de brevitate temporis. Sequitur : « Et bestia quæ erat, et non est, et ipsa octava est, et de septem est, et in interitum vadet. » Hoc loco bestiam, unum bestiarum caput intelligi oportet, quod videlicet caput Antichristus est. « Hæc, inquit, bestia et octava est, et de septem est. » Quod idem est ac si diceret : Antichristus unum idemque bestiarum caput, et octavum et septimum est. Quod nimirum stare vel intelligi non posset, nisi constaret, quia in uno eodemque Antichristo duo quædam sunt pariter. Etenim ille filius perditionis simul et homo et diabolus est. Itaque si solum quod exterius videtur in Antichristo attendas, de septem est; quia de genere vel natura cæterorum regum vel impiorum hominum est. Si autem ad id respicias quod intrinsecus latet, octavum caput est, quia diabolus est, qui antequam ingrediatur habitaculum illius perditionis hominis, in cœlo semetipsum adversus Deum erexit et nunc usque invisibiliter superbit. Nihilominus tamen « et in interitum, inquit, vadet; » quia tam facile est Deo mittere in interitum hominem simul et diabolum quam hominem simplicem vel solum, ut veraciter dicatur de utroque, quia fuit et non est, Deus autem semper est. Sequitur :

« Et decem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum non acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora post bestiam accipient. » De

hoc jam superius dictum est, quia septem quidem A dem et rex Ægypti, et cæteri de quibus jam dictum regna sunt notissima de sanctarum serie Scriptu- est, suis quippe temporibus affligerunt populum Dei, rarum, quæ contra sanctos Altissimi inimicitias videlicet ut nullus memor existeret unius et veri Dei, et laborabat in eis et per eos diabolus irritans exercuerunt; sed eorundem regnorum decem reges facere fidem promissionis, scilicet seminis quod est Christus, quem patribus Deus repromisit. Hoc fuit antiquum serpentis illius consilium, quando primum sunt, quia videlicet unum ex illis regnum Macedo- decepit hominem, videlicet ut nullus salvaretur ho- num post mortem Alexandri in quatuor successores minum, et eodem consilio cunctos istos armavit, ejus, per quatuor ventos cæli divisum fuit, qui sin- quos jam sæpe diximus Ægyptios, carnales Israeli- guli diademata sibi imposuerunt atque hoc modo tas, Babylonios, Persas sive Medos, Macedones, sive decem reges facti sunt (*Dan. viii*). Ideirco autem reges Antiochos, Cæsares Romanos, tandemque ca- superius dixit, « et reges septem sunt, » et nunc dicit, put ejusdem consilii suscitabit in illo sæpe dicto homine peccati Antichristo. Vere ergo unum con- « decem reges sunt, » quia tres ex illis successoribus silium habent hi. « Et virtutem, inquit, et potesta- Alexandri nihil fecisse leguntur adversus populum tem suam bestię tradent. » Quod idem est ac si dicat: Illi quod intenderunt perficere non potuerunt Dei, sed solus ille quartus qui Syriam tenuit. Ergo numero quidem decem, sed pro actu qui ad præ- aut poterunt, diabolus autem cui deserviunt, virtutis sentem causam pertinet, id est, pro persecutione potestatis illorum hæredem faciet illum propriam martyrum, tantummodo septem sunt. Cum autem B hominem suum Antichristum, quasi id quod per illos adimplere non valuit, saltem efficere possit per istum paulo ante dixerit, « quinque ceciderunt, et unus egregium. Sed quid? « Hi cum Agno pugnabunt, ait, est, » quomodo nunc dicit, « qui regnum nondum ac- et Agnus vincet illos. » Omnes jamdudum victi sunt ceperunt? » Videlicet mira irrisione, tanquam dicat: suis quique temporibus, et adhuc in uno Antichri- Regnare quidem visi sunt, et regium fastum nomen- sto simul omnes vincuntur. Et pulchre cum dicere que sibi usurpaverunt, sed veraciter nunquam posset, hi cum Christo pugnabunt, et Christus vin- regnaverunt. Neque enim regnum illorum vere est cet illos; maluit dicere, « hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos; » quia nimirum primus illorum, scilicet Ægyptius rex, per immolationem agni victus est, ut filios Israel dimitteret, eosque persequens in C mari Rubro mersus est (*Exod. xii*). Quamvis igitur futuro tempore dicat: « Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos; » nihilominus et de præterito ante istum Joannem tempore intelligendum est, quia cum Agno pugnauerunt, et Agnus vicit illos. Joannes namque hic omnium illorum typum gerit, qui ab antiquo ex quo populus Dei cœpit affligi sub regnis supra dictis, meruerunt divinitus consolari. Hoc mirabile imo laudabile et verum est; quia antequam Agnus iste in hunc mundum venisset, hi cum Agno pugnauerunt, ei ipse vicit eos. Unde satis eleganter in propheta jubetur vocari nomen ejus, velociter spolia detrahe, cito prædare, sive « accelera spolia detrahete, festina prædari (*Isa. viii*). » Qua- re? « Quia, inquit, antequam sciat puer vocare D 483 patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci et spolia Samariæ coram rege Assyriorum (*ibid.*). » Quod idem est ac si deceret: Puer iste qui salvator est, antequam nascendo veniat in hunc mundum, sciens sive expertus matrem utique virginem et Joseph patrem optimum, ipse liberabit Israel de manu inimicorum suorum. Mira acceleratio, miranda festinatio, ut nondum natus puer ipse promissionem suæ nativitatis habentem sive expectantem populum liberet. Hoc tamen ita verum est, ut qui istud non credit, fidelis non sit. Oportet enim credere, quia priusquam nasceretur iste puer ex matre, Deus omnipotens erat cum Patre. Unde cum dixisset: « Et Agnus vincet illos, » continuo sub-

« Hi unum consilium habent, et virtutem, et potestatem suam bestię tradent. Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, et qui cum illo sunt electi, et vocati, et fideles. » Unum, inquit, consilium habent hi, subauditur, cum Antichristus venerit, et breve tempus manserit; omnes enim conspirabunt ad consensum illius filii perditionis. Quid illi reges ante adventum ejusdem Antichristi? nonne jam unum consilium cum venturo illo habuerunt? nonne eandem intentionem? nonne eandem voluntatem? Denique quo consilio, qua intentione, qua voluntate ille sanctos persequetur cum venerit, ea-

dem et rex Ægypti, et cæteri de quibus jam dictum est, suis quippe temporibus affligerunt populum Dei, videlicet ut nullus memor existeret unius et veri Dei, et laborabat in eis et per eos diabolus irritans facere fidem promissionis, scilicet seminis quod est Christus, quem patribus Deus repromisit. Hoc fuit antiquum serpentis illius consilium, quando primum decepit hominem, videlicet ut nullus salvaretur hominum, et eodem consilio cunctos istos armavit, quos jam sæpe diximus Ægyptios, carnales Israelitas, Babylonios, Persas sive Medos, Macedones, sive reges Antiochos, Cæsares Romanos, tandemque caput ejusdem consilii suscitabit in illo sæpe dicto homine peccati Antichristo. Vere ergo unum consilium habent hi. « Et virtutem, inquit, et potestatem suam bestię tradent. » Quod idem est ac si dicat: Illi quod intenderunt perficere non potuerunt aut poterunt, diabolus autem cui deserviunt, virtutis potestatis illorum hæredem faciet illum propriam hominem suum Antichristum, quasi id quod per illos adimplere non valuit, saltem efficere possit per istum egregium. Sed quid? « Hi cum Agno pugnabunt, ait, et Agnus vincet illos. » Omnes jamdudum victi sunt suis quique temporibus, et adhuc in uno Antichristo simul omnes vincuntur. Et pulchre cum dicere posset, hi cum Christo pugnabunt, et Christus vincet illos; maluit dicere, « hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos; » quia nimirum primus illorum, scilicet Ægyptius rex, per immolationem agni victus est, ut filios Israel dimitteret, eosque persequens in mari Rubro mersus est (*Exod. xii*). Quamvis igitur futuro tempore dicat: « Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos; » nihilominus et de præterito ante istum Joannem tempore intelligendum est, quia cum Agno pugnauerunt, et Agnus vicit illos. Joannes namque hic omnium illorum typum gerit, qui ab antiquo ex quo populus Dei cœpit affligi sub regnis supra dictis, meruerunt divinitus consolari. Hoc mirabile imo laudabile et verum est; quia antequam Agnus iste in hunc mundum venisset, hi cum Agno pugnauerunt, ei ipse vicit eos. Unde satis eleganter in propheta jubetur vocari nomen ejus, velociter spolia detrahe, cito prædare, sive « accelera spolia detrahete, festina prædari (*Isa. viii*). » Quare? « Quia, inquit, antequam sciat puer vocare D 483 patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci et spolia Samariæ coram rege Assyriorum (*ibid.*). » Quod idem est ac si deceret: Puer iste qui salvator est, antequam nascendo veniat in hunc mundum, sciens sive expertus matrem utique virginem et Joseph patrem optimum, ipse liberabit Israel de manu inimicorum suorum. Mira acceleratio, miranda festinatio, ut nondum natus puer ipse promissionem suæ nativitatis habentem sive expectantem populum liberet. Hoc tamen ita verum est, ut qui istud non credit, fidelis non sit. Oportet enim credere, quia priusquam nasceretur iste puer ex matre, Deus omnipotens erat cum Patre. Unde cum dixisset: « Et Agnus vincet illos, » continuo sub-

janxit : « Quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum. » Nonne, antequam nasceretur, Babylonios quoque et Persas, sive Medos atque Macedones, qui contra se, id est, contra suos sui venturi fidem habentes pugnaverunt, eosque captivos tenuerunt, iste vicit? Quid enim aliud Nabuchodonosor regi sive prophetæ Danieli demonstratur, quando lapis abscissus sine manibus percussit statuam grandem, et contrita sunt pariter aurum, argentum, æs et ferrum? (*Dan. ii.*) Quid, inquam, nisi quia Christus, qui est, ut dicitur, Agnus, priusquam nasceretur, miranda, sicut jam dictum est, festinatione vincere festinabat, suosque electos sub illis regnis captivos supra id quod poterant sustinere, tentari non sinebat? Qui enim postquam de virgine natus est, ferrum quod erat Romanum imperium, evangelicæ prædicationis verbo tandem vicit et fregit, ipse priusquam nasceretur, aurum, argentum, id est regna magna et fortia, Babylonicum, Persicum et Macedonicum contrivit, præeunte verbo propheticæ veritatis: exempli gratia. De Antiocho Epiphane Daniel prædixerat: « Et sine manu conteretur et ita factum est (*Dan. viii; 1^a Machab. vi.*) » Divinitus quippe percussus invisibili et insanabili plaga computruit, miseramque vitam misere, ut dignus erat, finivit. Igitur et « Agnus, inquit, vincet illos, » quippe qui et priusquam nasceretur, vicit primos. Unde non dubitatur, quin vincat et residuos. Victoriæ ejus participes sunt sancti sive electi ejus; ipsis enim laborantibus, adjuvando vincit Agnus. Idcirco addidit: « Et qui cum illo sunt electi et vocati, et fideles. » Isti denique pugnant et vincunt, sed victoriam Agno attribuunt, sine quo sese nequaquam vincere potuisse aut posse sciunt. Unde unus illorum cum dixisset: « Quia plus laboravi, » continuo subjunxit: « Non autem ego, sed gratia Dei mecum (*1^a Cor. xv.*) » Electi, et vocati et fideles, ipsi sunt, de quibus Apostolus dicit: « Quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit, illos et magnificavit (*Rom. viii.*) » Denique quos prædestinavit, ipsi hoc loco dicuntur electi. Prædestinari namque eligi sive præeligi est. Item « quos vocavit, » ipsi hoc loco dicuntur vocati. Et « quos justificavit, » ipsi hoc loco dicuntur fideles, quia videlicet electorum sive prædestinatorum atque vocatorum justitia vel justificatio fides est. Unde idem Apostolus post multa veritatis argumenta dicit: « Justificati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum nostrum Jesum Christum (*Rom. v.*) » Item « quos magnificavit, » ipsi hoc loco pugnare et vincere dicuntur cum Agno. Talem namque bestiam vicisse, vera magnificentia est. Sequitur: « Aquas quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt et gentes, et linguæ. » Merito aquarum nomine designantur populi et gentes, super quas meretrix sedet; quia nimirum pro hoc ipso quod eis domina talis præsidet, fluxæ sunt et instabiles. Cum autem dicit, « populi et gentes; » proculdubio non excipiuntur Israeliticæ tribus de quibus

A Balaam ariolus loquitur: « Populus solus habitabit, et inter gentes non reputabitur (*Num. xxv.*) » Ergo populorum nomine hoc loco carnales tribus Israel, gentium vero vocabulo cæteræ designantur nationes. Quis enim super Israel quoque, id est Judaicum populum, meretricem istam sedere aut sedisse dubitet? Ipsi namque maxime cum cupiditate mundi fornicati sunt, quippe qui fornicationem ipsorum redarguentes sanctos et prophetas occiderunt. Aquæ igitur et ipsi sunt, suo videlicet vitio, sicut propheta dicit: « Audite hæc, domus Jacob, qui vocamini, et de aquis Judæ exitis (*Isa. xlviii.*) » id est, qui tantum carnis, et non fidei filii estis (*Rom. x.*), cum dixisset: « Populi sunt et gentes, » ad quid addidit, « et linguæ? » Hoc enim necessario consequeretur, etiamsi non dixisset: Quia linguis non loquuntur, nisi « populi et gentes. » Cur ergo addidit, dicens, « et linguæ? » Nisi forte ut ad memoriam nobis revocet quod ut dividerentur et multiplices fierent linguæ, superbia commeruit meretricis hujus magnæ in ipso jam pueritiæ sive petulantis adolescentiæ ejus tempore. Cum enim construeretur turris Babel per superbiam hominum in cælum ascendere volentium, a cujus nomine nunc hæc ipsa meretrix dicitur Babylon, videns hoc Deus confudit linguam eorum, et inde divisi, ab invicem recesserunt (*Gen. vi.*) Itaque non frustra cum dixisset, « aquæ super quas meretrix sedet populi sunt et gentes, » addidit, « et linguæ; » ut nec illud prætermitteret quod divisiones quoque linguarum damnum vel plagam nobis superbia meretricis hujus intulit. Sequitur:

C « Et decem cornua, quæ vidisti, et bestia [in bestia], hi odient fornicariam, et desolatam facient illam et nudam, et carnes ejus manducabunt, et ipsam igni coneremabunt. » Mira assertio, mira et vehemens impiorum detestatio. Quomodo reges, qui per cornua designantur, fornicariam suam odisse dicuntur, cum qua ipsi fornicantur? Ipsi namque et non alii sunt reges, de quibus supra cum dixisset: « Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, » addidit: « cum qua fornicati sunt reges terræ, » ipsi ergo, qui cum illa fornicantur, illam odisse, et desolatam nudamque facere, et carnem ejus manducare, et ipsam igni concremare dicuntur. Mirum hoc, attamen verum est.

D Quis enim nesciat de regibus mundi quantis odiis semper fuerint inquieti? Et cui sua inquietudine fuerunt infesti, nisi ipsi cupiditati vel gloriæ mundi, cum qua utique fornicati sunt, præferendo illam suo Creatori? Instrumenta fornicationis eorum, pulchritudines civitatum, et locupletum multitudines gentium, quibus imperabant, exstiterunt, cæteraque talia, quæcunque in mundo sunt provocantia concupiscentiam oculorum. At illi nunquam hæc in pacē sua florere permiserunt, bellis omnia desolantes, turbas hominum gladio interficientes, civitates et castella igni concremantes. Nec vero solummodo in alterutros reges contra reges, regna adversus regna hostili more hæc fecerunt, sed populis suis civitati-

busque propriis singuli reges persæpe mala hæc intulerunt. Nam, ut de cæteris taceam, quis utiquam Romanæ civitati populoque et senatui proprio imperatore suo Nerone crudelior aut nequior hostis existit? Ille desolatam urbem fecit, ille populum et senatum occidendo, quodammodo carnes ejus manducavit: Ille civitatem materiali quoque igne concremavit, solummodo ut pulchritudine flammæ delectaretur; spectando in ea similitudine qualiter quondam arsisset Ilium, sedensque in altissima turre Mecœnata, tali spectaculo tripudians Iliada decantabat. Tantæ crudelitatis **484** quidam reminiscens et congemiscens, ita cecinit:

*Novimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusque cæsis,
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore.
Heu gravem sortem, etc.*

(BOETIUS, *De Consol. phil., lib. II, met. 6.*)

Verum ergo est, quia reges terræ, qui relicto Deo cum pulchritudine creaturæ mundanæ fornicati sunt, fornicariam suam oderunt, et quale vehementissima odia ministrabant pretium suæ fornicationis, illi reddiderunt. « Non enim est pax impiis, dicit Dominus (*Isa. LVII*). » O igitur miserabilis conditio Babylonis terrenæ civitatis, quæ a Deo fornicatur cum amatoribus, quia non solum fornicatur cum amatoribus, sed cum hostibus, quorum et si quis amor est, tanto felle amaritudinis permiscetur, ut ipsam hostiliter dilanient cum qua fornicantur. Horum causa vel incitator malorum diabolus est. Idcirco non dixit tantummodo, et decem cornua quæ vidisti, hi odirent fornicariam, sed « et decem cornua quæ vidisti, et bestia, inquit, hi odient fornicariam suam, » etc. Continuo subjungit: « Deus autem [enim] dedit in corda eorum ut faciant quod illi placitum est, ut dent regnum suum bestię, donec consummentur verba Dei. » Ut faciant, inquit, quod illi placitum est. Cui illi? Videtur hoc referri ad Deum, quia sic præmissum est: « Dedit enim Deus in corda eorum, » et ita intelligi, « ut faciant quod illi, » subauditur Deo, « placitum est. » Verum quia præmiserat: « Et decem cornua quæ vidisti est bestia, hi odient fornicariam, » et deinde eum dixisset, « ut faciant quod illi placitum est, » addidit, « ut dent regnum suum bestię; » rectius **D** refertur ad eandem bestiam, scilicet ut faciant quod illi, subauditur bestię, placitum est; et deinde, « ut dent regnum suum bestię, » id est, ut totius regni sui vires impendant diabolo, faciendo voluntatem ejus, quæ semper adversatur bono Dei proposito. Quid enim illi faciunt nisi malum? Malum autem Deo non placet, imo eos qui malum operantur ipse odit, sicut Scriptura ei testis est, dicens: « Odisti omnes qui operantur iniquitatem (*Psal. V*). » Item: « Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es (*ibid.*). » Sed iterum Scriptura dicit: « Faciens pacem et creans malum (*Isa. XLV*). » Intra hæc secundum veritatis rationem et secundum Patrum orthodoxorum veridicam auctoritatem dicendum et sentien-

A dum est, quia malum illud quod est afflictio sive bellum paci contrarium, de qua dictum est, faciens pacem Deus aliquando creat propter correctionem; malum autem, id est, iniquitatem sive peccatum neque creat, neque illi placitum est. Et est quidem voluntatis ejus, ut bellum sive aliam ejusmodi afflictionem, cum supervenerit iis qui peccatis præcedentibus perpeti merentur, effugere non possint, ut autem homines mala faciant vel mali fiant, nunquam fuit aut placitum est illi. Quæritur ergo: Si malum quod faciunt, vel hoc ipsum quod mali sunt, non est Deo placitum, quomodo hic præmissum est. Deus enim dedit in corda eorum? Quod dum quæritur, consequenter vel simul et illud quærendum est quod dicit Psalmista: « Convertit cor eorum ut odirent **B** populum ejus, et dolum facerent in servos ejus (*Psal. CIV*). » Illud autem sic intelligi oportet, quatenus nulla unquam suspicio in corde hominis locum inveniat, quasi Deus odii vel doli aliquando auctor existat quod vel suspicari dementissimum atque impium est. Deus enim neque Pharaonem induravit, neque cor Ægyptiorum in odium convertit, voluntatem habendo duritiæ, vel odii ipsorum, sed tantummodo bona fecit filiis Israel, multiplicando illos in terra illa, sicut Abrahæ promiserat, dicens: « Benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum (*Gen. XXII*). » Pharaonem autem et Ægyptii sicut superbi ita invidi erant, et secundum morem invidentium, quanto plura vel majora Dei beneficia videbant impendi his quibus invidebant, tanto majori contra illos odio sæviebant. **C** Hoc prævidens Deus dicebat Moysi: « Ego indurabo cor Pharaonis (*Exod. VII*). », Quod idem est ac si diceret: Ego quidem signa et prodigia pro filiis Israel faciam coram Pharaone et servis ejus, sed quia invidi sunt, hoc illis ad nihil aliud valebit, nisi ut odio majori contra eos indurentur. Hoc sensu versiculum prædictum Pater Augustinus explanat. Igitur et quod hic dictum est, Deus enim dedit in corda ipsorum, sic intelligi oportet ut nullatenus suspicemur, quod Deus in corda quorumlibet regum illorum miserit, quatenus facerent quidpiam mali, aut ipsi fierent mali, sed bona quæ voluit singulis in tempore suo fecit regnis, reges autem mundi ut superbi ita erant et invidi, et alternæ invidebant felicitati. Exempli gratia: Prospera fecit Deus Babylonis, ut valentiores essent gentibus cæteris. Et ne dubium sic hoc illis a Deo esse datum, Deus ipse in propheta dicit: « Jugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, et servient ei. Insuper et bestias terræ dedi ei (*Jer. XXVIII*). » Hoc datum Dei misit in cor Medis et Persis, utpote invidentibus et æque superbis, ut ascenderent et facerent in eos quidquid potuerunt mali, Deo non resistente illis, imo permittente propter peccata Babylonis, Eodem modo postea Macedones Persarum et Medorum felicitas concitavit, quam utique non casus sed ordinatio Dei fecerat illis. Itaque « Deus, inquit, dedit in corda eorum ut faciant quod illi placitum

est, ut dent regnum suum bestiae, id est, felicitas aliis concessa dono Dei, aliorum invidentium corda in odium concitavit, et ita contra alterutros per invidentiam excitati sunt, ut universas regnorum suorum vires ministerio certatim impenderent militiae diabolicae. Usquequo? Donec, inquit, consummentur verba Dei. Id est, adimpleantur ea quae Deus per sanctos et prophetas suos regnis illis futura judicia sua praedixit. Quid enim eventurum fuerat illis quod non ante praedixerat factus ad homines sermo Dei? Aut quid praedixit de illis sermo Dei, nisi quod eis juste obvenire debuit? Denique futurum erat et fieri juste debebat, ut Aegyptii postquam oppressissent filios Israel, ipsi poenas darent suae iniquitatis, et hoc ante loquens ad Abrahami Deus ipse praedixit. Ait enim: Scio praenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et subjicient eos servituti, et affligent eos quadringentis annis. Verumtamen gentem, cui servituri sunt ego judicabo, et post haec egredientur cum magna substantia (Gen. xv). Item futurum erat, ut reges Israel et Juda, propter abominationes quas fecerunt, et propter sanguinem innocentem quem effuderunt, condigna recepturi forent, tandemque, et Israel et Judas in Assyrios atque Chaldaeos traducti captivi abirent, et hoc ante per prophetas Deus non semel praedixit: Pleni sunt libri prophetarum. Isaiae (cap. x), Jeremiae (cap. xxvii), Ezechieli quoque verbis Domini ita praedicentis (cap. xii); item futurum erat ut Babylon subverteretur a Medis et Persis, et hoc ante per eosdem prophetas, et per Daniele **485** Deus quoque praedixit (Dan. vii). Item futurum erat ut Persae et Medi ab Alexandro Macedone superarentur, et hoc ante per jam dictum Daniele Deus praestendit et praedixit (Dan. viii). Item futurum erat ut tam Macedones quam caeterae gentes comminuerentur atque conculcarentur viribus Romani imperii; et hoc ante eidem Danieli praestendit per bestiam quartam magnam terribilemque **485** et fortem nimis, dentes ferreos habentem, comedentem atque comminuentem et reliqua pedibus conculcantem. Item futurum est, ut Antichristus regna haec omnia supergrediatur operatione habitantis in illo diaboli, et plus omnibus conterat sanctos Altissimi, et hoc ante non solum in prophetis, verum etiam per semetipsum in Evangelio suo praedixit Filius Dei. Igitur recte et veraciter dictum, donec consummentur verba Dei, quia videlicet nihil egerunt aut agere possunt regna mundi quasi contra propositum Dei, quod Deus non praescierit imo et praedixerit. Notanda tamen infinita cunctorum perversitas, cum dicitur primo: Hi cum Agno pugnant, et deinde hi odient fornicariam et desolatam facient eam, et caetera, quia concorditer quidem contra Deum dimicant, et uno spiritu malignitatis in hoc sibi consentiunt; ad concupiscentias vero suas vel propter cupiditatem eorum qui in mundo sunt, discorditer insanunt et invicem saeviant, et omnibus modis a semetipsis serpentina haec

capita dissentiunt. Tandemque angelus idem dicit: Et mulier quam vidisti est civitas magna quae habet regnum super reges terrae. Brevi recapitulatione renovat quod superius dixit, vel quod ipsa in fronte mulieris Scriptura signavit: Babylon magna mater fornicationum et abominationum terrae. Porro quod illic dixerat, cum qua fornicati sunt reges terrae, hic paulisper commutavit dicendo, quae habet regnum super reges terrae. Et quidem multum est illic dictum ad significandam ignominiam regum terrae, sed multo amplius hoc valet ad insinuandam servilem stultitiam regum terrae, cum dicitur: Quae habet regnum super reges terrae. Quid enim? Nonne reges terrae supini incedunt et sese esse liberos confidunt? Sed ecce regnum super se habere comprobantur, et quod turpissimum est, mulier meretrix super eos regnare, et cervicibus eorum incumbere rationabiliter ac irrefragabiliter asseritur. Mentiuntur ergo liberos se esse pronuntiantes; quia servi sunt, et meretricium portant jugum, semper anhelantes et sub onere curvi tot dominorum servi, quot vitiorum captivi.

CAP. XVIII. — Et post haec vidi alium angelum descendentem de caelo, habentem potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria ejus, et clamavit in forti voce dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna, et facta est habitatio daemoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundae et odibilis, quia de ira fornicationis ejus liberunt omnes gentes, et reges terrae cum illa fornicati sunt, et mercatores terrae de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. Necdum is qui loquebatur angelus suam videtur sponsionem peregisse qua dixerat: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnae, et alius jam introducitur angelus exclamans in forti voce, et hic maxime damnationem ejusdem exprimit meretricis, quam ille tantummodo quenam esset designavit, capita quoque ejus et cornua descripsit. Hoc recte et secundum rem factum proprie perpendis, si recolas quia meretricem hanc et prius totus prophetalis ordo, maximeque Daniel demonstrans contra libidines et crudelitatem ejus multa declamavit; ac deinde per semetipsum veniens Filius Dei, Angelus magnus et fortis, de quo propheta dicit: Et ecce veniet ad templum suum Dominator, quem vos queritis, et Angelus testamenti quem vos vultis (Malach. iii.), damnationem ejus in auditu orbis terrarum jam adesse forti voce clamavit, et evangelica manifestatione praedicavit. Nunc alium angelum pulchre de caelo descendentem se vidisse dicit, quia videlicet iste de caelo per humilitatem descendit, unde quidam alius per superbiam cecidit. Illic habet potestatem magnam, inquit, quod dixisse ad rem praesentem multum attinet, id est, ad eam quae hic ostenditur damnationem meretricis. Ipse enim quodam loco de semetipso loquens cum dixisset: Sicut enim habet Pater vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso, continuo sub-

juxta: « Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est. » Item: Neque Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio (*Joan. v.*). » Recte ergo « habentem potestatem magnam » dixit, potestatem faciendi judicium sive damnationem meretricis. « Et terra illuminata est a gloria ejus. » Et hoc vere dictum est, quemadmodum et eo veniente Zacharias propheta cecinit dicens: « Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent (*Luc. 1.*) » Et ipse cum venisset de semetipso dixit: « Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulabit in tenebris (*Joan. viii, xii.*) » Item: « Quandiu in mundo sum, lux sum mundi (*Joan. ix.*) »; » iste illuminator Angelus: « Exclamavit in forti voce dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna. » Ubi vel quando Angelus iste hoc clamavit? Nimirum apud multam Judæorum turbam, instante articulo suæ passionis, qua videlicet passione actum est, ut caderet civitas diaboli. Dixit enim: « Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. » Hoc non quomodocunque sed « in forti voce clamavit, » id est, contra infirmitatem carnis confortatus ratione divinitatis. Nam infirmabatur quidem caro ut ita diceret: « Nunc anima mea turbata est, et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora (*ibid.*) » Confortavit autem semetipsum protinus, dicendo: « Sed propterea veni in horam hanc. Pater, glorifica tuum nomen (*ibid.*) » Confortatio sive fortitudo hæc nimirum memorabilis et laudabilis est. Recte igitur et opportune dictum, quia in forti voce clamavit. Sed quomodo non repugnant sibi partes clamoris sive dictionis hujusmodi? Cum enim dixisset; « cecidit, cecidit Babylon magna, » addidit: « Et facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundæ, et odibilis. » Quomodo et cecidit, et nihilominus tamen ita clausa et munita est, ut volucres volare non possint? Ad hæc breviter dicendum clamante Angelo isto, id est, patiente Christo, quæ videlicet passio ejus clamor grandis existit. De quo Apostolus, « qui in diebus, inquit, carnis suæ preces supplicationesque ad Deum, qui illum salvum facere possit a morte, cum clamore valido ac multis lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia (*Hebr. v.*) »; » taliter ad clamorem ejus civitas diaboli cecidit, ut omnes et soli evadere ac reinas ejus transilire possent electi, ruptis vinculis peccatorum tam originalis quam etiam actualium, propter justitiam fidei ipsorum. Recte igitur « et cecidit Babylon, » ait et nihilominus « facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis volucris immundæ et odibilis, » quia videlicet in electis tantum omnis structura peccati, cunctaque mortis et inferni potestas corrui: in reprobis, et damnatio peccati, et pœnalis inferni carcer persistit. Quod dixit, « habitatio dæmoniorum, » hoc repetivit dicendo, « et custodia omnis spiritus immundi. » Dæmones quippe spiritus immundi sunt. Et quam ob

rem repetivit? Videlicet quia damnati angeli qui sunt dæmones sive spiritus maligni, duplici pro causa pœnas dabunt. Altera causa est, quia in cælo contra Creatorem superbierunt. Altera, quia genus humanum prima per serpentem prævaricatione deceptum, cunctis vitiorum sordibus polluerunt. Propter illam dæmones, hoc est, scientes quia **486** contra scientiam Dei sese extulerunt; propter istam causam spiritus immundi dicuntur, quia spurcissimi sunt; quia, sicut jam dictum est, genus humanum per suas suggestiones multimodis immunditiæ atque ignominie passionibus affecerunt. Porro volucres immundæ et odibiles omnes superbi tam dæmones quam homines recte intelliguntur. Volatus namque volucrum, levitatem atque vanitatem significat superbientium. Nec vero qualibuscunque volucris, sed immundis assimilantur. Verbi gratia, noctuis sive upupis, quæ stercorebus humanis insidere delectantur atque idcirco recte immundæ et odibiles habentur. Taliscunque volucris Babylon facta est custodia, et sicut per Isaiam dictum est, « non poterit avolare de angustia (*Isa. viii.*) » Causa sive ratio ruinæ quæ subjungitur manifesta et superius partim exposita est: « Quia de ira fornicationis ejus biberunt omnes gentes, et reges terræ cum illa fornicati sunt; et quia de deliciis ejus mercatores terræ divites facti sunt. » Triâ hic dicuntur, quia de ira fornicationis ejus biberunt omnes gentes, quia reges terræ cum illa fornicati sunt; et quia de deliciis ejus mercatores terræ divites facti sunt. Causæ summa, totum fornicationis opprobrium regibus imputatur, et hi sæpius in hac lectione fornicationis ejusdem scelere denotantur. Et merito, quia videlicet quod meretrix illa docuit non solum susceperunt, verum etiam imperii sui decreto simul et gladio roboraverunt. Porro gentes, quæ regibus subjactæ sive pro imperio illorum, sive sponte sua pro Deo monstra coluerunt, recte « de ira, inquit, fornicationis ejus biberunt. » Non ait tantum de fornicatione ejus, sed « de ira fornicationis ejus biberunt; » quia videlicet fornicationem qua coluerunt et servierunt creaturæ potius quam Creatori, protinus ira Dei subsecuta est, ut dereliqueret eos, et traderet passionibus ignominie, traderet eos in desideria cordis eorum in immunditiam (*Rom. 1.*), ut traderet eos in reprobum sensum, ut facerent ea quæ non conveniunt. Nunquid vero contestanter dicitur, quia « mercatores terræ » de virtute deliciarum ejus « divites facti sunt, » et non potius iidem mercatores sic falso arbitrati esse culpantur? Denique non ipsa Babylon, id est, ipsa cupiditas radix omnium malorum, et quicumque cupiditati præsent, maligni dæmones atque perversi homines orbis terrarum seductores (*I Tim. vi.*), qualium universitas hic Babylon dicitur et magna fornicationum mater; non, inquam, perversitas talium, sed unius Dei bonitas etiam bona ejusmodi, de quibus mercatores terræ ditati sunt, creavit et dedit; ipsi autem taliter sunt arbitrati. Unde recte de talibus Deus per prophetam

dicit : « Et filiorum illius non miserebor, quoniam filii fornicationum sunt, quia fornicata est mater eorum. Confusa est quæ concepit eos, quia dixit : Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, et aquas meas, lanam meam, et linum meum, et oleum meum, et potum meum (*Ose. 11*). » Et hæc percipit quia ego dedi ei frumentum, et vinum, et oleum, et argentum multiplicavi ei, et aurum quæ fecerunt Baal. Sed et quod non dixit tantum « de deliciis, sed de virtute, inquit, deliciarum ejus divites facti sunt, » stultitiam denotat ipsorum, apud quos paupertas probro habetur, et velut immane contemnitur vitium, divitiarum autem abundantia virtus existimatur, cum econtra ethnicus quoque dicat :

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Notandum tamen quod non contentus est dixisse semel tantum, cecidit Babylon, sed geminato casus vel ruinæ verbo, « cecidit, cecidit, inquit, Babylon. » Et quidem repetitio affirmatio est, sed et propter hoc sciendum quia Babylon hæc clamante angelo isto clamorem supra dictum, id est, patiente Christo pro salute omnium, utrobique cecidit tam apud inferos quam apud superos, id est, viventes, corruit. Denique et potestas ejus infernalis contracta mortuos amisit, ut sanctorum populus qui tenebatur in morte captivus, de illis exiret claustris et vinculis, et falsitas ejus denudata est atque subversa hic apud viventes in dæmonum templis atque simulacris, ut qui tenebantur in diversis erroribus a diabolo captivi, exirent ad Deum vivum per evangelicam prædicationem de tenebris suis ad lumen verum evocati. Recte ergo geminatum est verbum, quia et illic vis mortis et hic dæmonum cultus cecidit.

« Et audivi aliam vocem de cælo dicentem : Exite de illa, populus meus, ut nec participes sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis, quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum. Et recordatus est Dominus iniquitatum ejus. » Postquam angelus ille clamavit, « aliam vocem de cælo audivi, » inquit, quia postquam ipse Christus evangelizavit atque passus est, Spiritus sanctus de cælo venit, et linguas alias apostolis Christi dedit. Extunc triumphus Dominicæ passionis cœpit annuntiari universo orbi, extunc in omnes gentes pœnitentia, et remissio peccatorum cœpit prædicari (*Act. 11*). « Exite ergo, inquit, vox ista de Babylone, populus meus, » id est, agite pœnitentiam, et unusquisque vestrum in nomine Domini baptizetur. Hoc enim veraciter de Babylone exire est. « Populus, ait, meus, » id est, o tu omnis qui ad vitam æternam es præordinatus. Nam foris quidem omnibus prædicatur, et plerumque reprobi quoque quasi ad credendum perducuntur, sed intus in proposito Dei soli electi requiruntur. Et quid intendat dicendo, « exite; » pulchre definit subjungendo : « ut ne participes sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis. » Non ergo de loco ad locum exire jubentur, sed vitam mutare, ut relictis peccatis et supra dictis

A fornicationibus ejus, consequenter et condigne plagarum quoque ejus immunes habeantur. « Quoniam, inquit, pervenerunt peccata ejus usque ad cælum, » id est, quoniam fornicando, et sanguine sanctorum sese inebriando ad hoc usque pervenit, ut ipsum occideret cœli Regem et Dominum. « Et ob hoc recordatus est, ait Dominus, iniquitatem ejus, » id est, diem statuit iudicii universalis, in quo, iniquitates ejus puniantur. Unde et sequitur : « Reddite illi sicut ipsa reddidit vobis, et duplicate duplicia secundum opera ejus. In poculo quo miscuit, miscete ei duplum. Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum. » Quinam sunt hi qui reddere illi, sicut ipsa reddidit eis, et secundum opera ejus duplicia duplicare jubentur, nisi hi qui cum Domino sedente ad iudicandum in sede majestatis suæ (*Matth. 19*), sedebunt et ipsi iudiciariis sedibus, videlicet sancti et martyres Jesu quorum ebria sanguine hæc meretrix superius ostenditur? « Reddite ergo, inquit, illi, » sicut ipsa reddidit vobis, id est, condempnate illam, sicut ipsa sanguinem vestrum innocentem condempnavit. Parum erat dixisse, « sicut ipsa reddidit vobis, » nisi addisset protinus, « et duplicate duplicia secundum opera ejus. » Constat enim quia, dum hæc sanctos persequitur, et martyres Jesu, corpus tantum occidit, et post hæc non habet quid faciat; ipsi autem potestatem hanc in iudicio cum eodem Domino Jesu habent, ut corpus et animam mittant in gehennam (*Luc. 12*). « Bene ergo, » duplicate duplicia, inquit, secundum opera ejus. Itemque in poculo quo miscuit, « miscete **487** illi duplum. » Continuoque ait : « Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date ei tormentum et luctum. » Pro gloriatione, qua se extulit, luctum; pro deliciis, quibus inordinate usa est, date illi tormentum. Duæ istæ damnationis ejus causæ sunt; altera, quia sanctis et martyribus Jesu mala reddidit, dum sanguinem eorum fudit; altera, quia affluxit in deliciis et fornicationibus suis, quæ videlicet causæ et superius præscriptæ, et hic ordine præpostero repetitæ sunt. Summa reatus ejus nota, ut peccati ejus interminabilis sit superbia ejus quia videlicet non utcumque peccat aut fornicatur, sed in peccatis et fornicationibus suis gloriatur, sive glorificat se. Unde adhuc subditur : « Quia in corde suo dicit : Sedeo regina [ut regina], et vidua non sum, et luctum non videbo. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, et luctus, et fames, et igne comburetur, quia fortis est Deus, qui iudicavit illam. » Quod taliter et sic « dicat in corde suo, sedeo regina, » et cætera et quod idcirco plagas istas sustinere habeat, prophetica jamdudum firmavit veritas. Nam in Isaia propheta dicitur illi inter cætera : « Descende, sed in pulvere, virgo, filia Babylonis, sede in terra (*Isa. 47*). » Virgo gravissima cum ironia dicitur illic; nam hic veraciter pronuntiatur meretrix. Subinde dicitur ei : « Dixisti : In sempiternum ero domina. Non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimi tui. Et

nunc audi hæc delicata, et habitans confidenter, **A** sunt tantæ divitiæ. » Itemque tertio : « Væ, vae civitas magna, in qua divites facti sunt omnes qui habent naves in mari de pretiis ejus; quoniam una hora desolata est. » Tertio « vae congematum est, atque ita sexies vae dictum est. » Et una eademque causa dicendi vae, vae ubique redditur. Paucis tamen commutatis vocibus, « quoniam una hora venit judicium tuum, quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ, quoniam una hora desolata est. » Omnia namque mundi ætatum, quæ sex numero sunt, tunc simul vindicabuntur in eis scelera, quorum nulla est septima, id est nullum Sabbatum. Et hoc mirum atque miserrimum erit videre eis qui tantopere amant hoc nequam sæculum; quia tot dierum vel temporum, tot mundi ætatum opera mala judicabuntur, et gaudia peribunt succedente interminabili quantitate tormentorum, una hora judicii, una hora destitutionis, una hora desolationis. Tunc omnia simul peribunt, in quibus fornicatores mundi amatores cum sæpe dicta meretrice luxuriati sunt. « Aurum et argentum, et lapides pretiosi, et margaritæ, et byssus, et purpura, et sericum, et coccinum, et omne lignum thyinum, et omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et æramento, et ferro, et marmore, quæ universa pertinent ad fornicationem oculorum. » Deinde « et cinnamomum, et ammonum, » et cæteræ species thuris et odoramentorum, quæ nimirum hic ad fornicarium referuntur olfactum. Deinde et species unguenti, quæ ad luxuriosum spectant. Deinde, inquit, « et vini, et olei, » et similæ, et tritici, quæ vel quorum similia referuntur ad gustum. Post multa infertur et vox citharædo-
B rum et musicorum, et tibia canentium. Et tuba non audietur in te amplius, quæ ad quintum spectant corporis sensum, id est ad auditum. Igitur omnia fornicationis instrumenta in quinque sensibus corporis lenocinantia damnantur, per quos videlicet sensus omne adulterium animæ a Deo fornicantis exercetur. « Jumentorum quoque et ovium, et equorum, et rhedarum, et mancipiorum, et animarum hominum servitia, » inter perituram mundi suppellectilem numerantur; sed et poma suo nomine exprimuntur, quod ipsa cupiditati inordinatæ perire debeant, dicendo : « et poma tua, desiderium animæ discessit a te. » Nihilominus inter hæc concluduntur, « quæcunque sunt irritamenta gulæ, sive experimenta culinæ, » dum additur « et omnia pinguis et clara perierunt a te. » Fere omnia voluptatis instrumenta quæcunque vel quancunque quinque sensibus corporis hauriuntur, et per quæ dignior pars languescit hominis et captivatur, suis nominibus peritura exprimuntur, opportuna nimirum videntis et scribentis diligentia. Quia videlicet in illa hora, cum cœperit hic mundus supremo igne conflagrari, miserum cunctis amatoribus ejus dedit spectaculum, ubi non sine magno dolore perire **488** videbunt, quæcunque cum amore nimio possederunt. Unde, ut doloris vehementiam insinuet fore nea parvam, semel et iterum, ac tertio flentium atque

« Et flebunt et plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt. Et cum viderint fumum incendii ejus, longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, et dicent : Væ, vae civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum. » Illic jam meminisse juvat scripti illius sive voluminis, de quo in Ezechiele propheta scriptum est : « Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber, et expandit illam coram me, qui erat scriptus intus et foris, et scriptæ erant in eo lamentationes, et carmen, et vae (*Ezech. ii*). » Ille namque liber, **C** omnis Scriptura divinitus inspirata est, qui coram propheta expanditur, quia fideli viro gratia Christi aperiente intelligibilis redditur. In illo libro « scriptæ sunt lamentationes, et carmen, et vae; » quorum videlicet trium carmen et vae opposita sunt, lamentationes vero quasi medium obtinent locum. Carmen quippe sempiternum sanctis et electis in futuro sæculo sanctæ Scripturæ repromittunt : « Væ autem omnibus impiis, quales in isto loco denotantur reges terræ, qui cum meretrice fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, et mercatores terræ, qui de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. » Porro lamentationes pœnitentium sunt, qui in præsentem peccata sua temporaliter lamentantur, ne perveniant ad illud vae **D** sempiternum. Hæc omnia, scilicet « lamentationes, et carmen, et vae, » Scripturæ hujus præsens locus simul congregata studiose legentibus demonstrat. Cum enim dicitur : « Exite de illa, populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis; » pœnitentia, sicut jam ante dictum est, in omnes gentes prædicatur quod nimirum lamentari est. Væ autem manifestius quod impiorum est, hic exprimitur, cum ipsi dicunt : « Væ, vae civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum. » Et rursus : « Væ, vae civitas illa magna, quæ amicta erat byssino, et purpura, et coccino, et deaurata est auro et lapide pretioso, et margaritis, quoniam una hora destitutæ

« Et flebunt et plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt. Et cum viderint fumum incendii ejus, longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, et dicent : Væ, vae civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum. » Illic jam meminisse juvat scripti illius sive voluminis, de quo in Ezechiele propheta scriptum est : « Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber, et expandit illam coram me, qui erat scriptus intus et foris, et scriptæ erant in eo lamentationes, et carmen, et vae (*Ezech. ii*). » Ille namque liber, **C** omnis Scriptura divinitus inspirata est, qui coram propheta expanditur, quia fideli viro gratia Christi aperiente intelligibilis redditur. In illo libro « scriptæ sunt lamentationes, et carmen, et vae; » quorum videlicet trium carmen et vae opposita sunt, lamentationes vero quasi medium obtinent locum. Carmen quippe sempiternum sanctis et electis in futuro sæculo sanctæ Scripturæ repromittunt : « Væ autem omnibus impiis, quales in isto loco denotantur reges terræ, qui cum meretrice fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, et mercatores terræ, qui de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. » Porro lamentationes pœnitentium sunt, qui in præsentem peccata sua temporaliter lamentantur, ne perveniant ad illud vae **D** sempiternum. Hæc omnia, scilicet « lamentationes, et carmen, et vae, » Scripturæ hujus præsens locus simul congregata studiose legentibus demonstrat. Cum enim dicitur : « Exite de illa, populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis; » pœnitentia, sicut jam ante dictum est, in omnes gentes prædicatur quod nimirum lamentari est. Væ autem manifestius quod impiorum est, hic exprimitur, cum ipsi dicunt : « Væ, vae civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum. » Et rursus : « Væ, vae civitas illa magna, quæ amicta erat byssino, et purpura, et coccino, et deaurata est auro et lapide pretioso, et margaritis, quoniam una hora destitutæ

lugentium inconsolabilem præscribit miseriam. Ait enim : « Et flebunt, et plangent se super illam reges terræ. » Et iterum : « Et negotiatores terræ flebunt, et lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius. » Ac deinceps : « Et omnis gubernator, et omnis qui in loco navigat, et nautæ, et qui maria operantur longe steterunt, et clamaverunt videutes locum incendii ejus, dicentes : Quæ similis civitati huic magnæ : Et miserunt, inquit, pulverem super capita sua. » Pulvis super capita, pœnitentis tristitiam significat. Verum illa pœnitudo jam utilis non est fructuosa, quia nimirum sera est. Simulque sciendum quia jam in ipsis pœnitentibus ratio aut sapientia nulla est. Qualis enim vœ quam rationabilis est modus pœnitentiæ, ubi flentes et lugentes clamant et dicunt, « quæ similis civitati huic magnæ? » Etiam nunc phantasiam gloriæ transitorie quam viderant, arbitrantur magnam civitatem fuisse. Non ergo tam dolent se voluptates noxias admisisse quam easdem voluptates sibimet irrecuperabiliter perire. Et profecto si possent cuncta hæc pereuntia cupiditatis fomenta, quæ hic cum tormento ipsorum nominatim exprimuntur, de incendio liberare sibi cuperent. Sed procul dubio non poterunt, rebusque pereuntibus longe aberit auxilium ipsorum pariter pereuntium. Unde cum magna invaletudinis eorum significatione semel et iterum, ac tertio hic est dictum, quia longe stabant. « Cum, inquit, viderint reges fumum incendii ejus longe stantes propter timorem tormentorum ejus, dicent vœ, vœ. » Item : « Et mercatores hominum qui divites facti sunt ab ea, longe stabunt, propter timorem ejus flentes et lugentes, et dicentes vœ, vœ. » Et paulo post : « Et omnis gubernator, et nautæ longe steterunt, et clamaverunt flentes et lugentes, et dicentes, vœ, vœ. » Omnes omnino tam reges quam nautæ sive gubernatores, tam nautæ quam negotiatores longe stabunt, non tam loco quam defectu cordis, et animo invalido; quia videlicet nec reges tunc arma vel exercitus ad pugnandum, neque nautæ remos ad navigandum, neque negotiatores institas ad colligendas sarcinas habebunt. Nam et jumentorum, et equorum, et rhedarum subsidia cuncta deerunt. Notandum interea quia pastores aut ruricolæ, fletum hunc et luctum habituri non scribuntur, quia videlicet simplicis vitæ officia sunt, magisque necessario usui quam superflue cupiditati famulantur. Ab ejusmodi fletu et luctu recte nimirum nautæ non excipiuntur, quia nonnihil et ipsi rident et gloriantur, dum remigant, et prospero per maria cursu feruntur. Hoc ita esse procul dubio præsentis quisquis navium prospere velificantium aliquando vidit, nautarumque lascivientium celeuma (quod est carmen nauticum) audivit. Neque enim sic excusabiles aut ruricolæ aut pastores, quorum cum nonnullis Deus ab initio locutus est, isti quoque videri possunt, quorum lacertis non solum mercatorie, verum etiam pugnatorie

naves actæ eucurrerunt, et bellico sanguine marinos persæpe fluctus infecerunt. Sequitur :

« Exsulta super eam cœlum, et apostoli, et sancti prophetæ, quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa. » Jam de lamentationibus, et vœ hic in loco suo diximus, de carmine quod tertium erat in supradicto volumine scriptum, postmodum suo loco dicemus. Nunc interim quod superest de damnatione meretricis magnæ, quodque adhuc ad vœ ipsius pertinet, prosequamur. « Exsulta, inquit, super eam cœlum, et apostoli, et sancti prophetæ, quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa. » Statimque sequitur : « Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare, dicens : Hoc impetu mittetur Babylon magna illa civitas, et ultra non invenietur. » Memoriter tenendum est, quia cuncta hæc damnatio meretricis ad consolationem, non solum hic Joanni, sed prioribus quoque revelata est prophetis, sicut prædiximus in initio hujus visionis; ut videlicet consolationem habeant in adversis, et tribulationes patienter ferant, scientes quia quæ illos persequitur pars adversa, non sic semper erit, non semper voce prævalebit, sed tollitur de medio, pacatumque relinquet Dei regnum, et nullum ultra faciet illi scandalum. Quod cum factum fuerit, sicut præcedens sermo vehementi declamatione significavit, tunc nimirum et angelis et hominibus sanctis plenum gaudium erit. Ait ergo : Exsulta super eam, cœlum, id est, jam completa ex hominibus cœlestis societas angelorum, exsultate, apostoli, exsultate, prophetæ sancti, et vos omnes martyres Jesu, « quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa, » quoniam factum est ut clamor vester expetebat dicentium : « Usquequo, Domine, sanctus et verus non judicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? » (*Apoc. vi.*) Hinc illius vocis verba finiuntur, quæ superius audita cœlo sic exorsa est : « Exite de illa, populus meus. » Porro hic angelus fortis, qui continuo lapidem magnum quasi molarem sustulisse, et in mare misisse dicitur : « Hoc, inquiens, impetu mittetur Babylon magna illa civitas, et ultra non invenietur, » ipsum fortem et potentem significat Dominum, qui sedens in sede majestatis suæ, congregatis ante se cunctis gentibus, his qui a sinistris ejus erunt, proprio ore dicturus est : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv.*) » Tunc enim veraciter universa civitas diaboli cum magno impetu in profundum mittetur, et sicut lapis magnus in mare missus non supernatat, neque resilit ulterius, sic illa semel præcipitata, de inferno non emerget amplius. Et congrue non qualemcunque lapidem, sed quasi molarem pro exprimenda similitudine dixit : quia videlicet Babylon ista sicut peccati pondere gravis, ita et erroris agitatione instabilis est. Hoc utrumque lapis molaris convenienter innuit, qui et pondere gravis est, et pro molendi officio semper circuit. Et continuo sequitur :

« Et vox citharædorum et musicorum, et tibia A canentium, et tuba non audietur in te amplius. » Hoc autem superius anticipavimus pro continuandis quinque sensuum corporis voluptatibus, quia cætera quæ illic deflebantur, cæteris sensibus luxuriantibus famulantur, istis autem, id est musicis instrumentis demulcetur auditus : Nec vero frustra tantæ meretricis musica omnis condemnatur, quia nimirum lubrica et lasciva, imo etiam turpia et dæmonum quoque phantasmata sunt, quæ ab illa cantantur, et eorum suavitate maxime ad incitamenta libidinum eadem meretrix abutitur. Cæterum in veris Dei veri laudibus pulcherrime artis musicæ rationabile obsequium laudabiliter acceptatur, et eis qui legitime canunt, et sapienter psallunt, remuneratio vel præmium erit carmen æternum, de quo post paululum Scriptura hæc bonum referens auditum, magnifice consolatur patientiam sanctorum. « Et omnis artifex, et omnis ars non inveniatur in te amplius. Et vox molæ non audietur in te amplius. Et lux lucernæ non lucebit tibi amplius. Et vox sponsi et sponsæ non audietur **489** adhuc in te, quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes. Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra. » Hic omnia ut dicuntur, ita sunt; quia non solum artificia quælibet non supererunt, verbi gratia plantantium vel ædificantium, imo etiam quæ plantata et ædificata fuerant penitus auferentur, quippe cum insuper scriptum sit (*I Cor. vii*); quia præterit figura hujus mundi, et neque molent, neque cætera ventris ministeria jam quærent aut invenient, et sic lumine omnis lucernæ carebunt, ut in sempiterno impii sint horrore tenebrarum et sicut verum est quod ante promittitur eis, ut dicant, væ, væ, ita certum et immutabile est quod nunc dicitur, et vox sponsi et sponsæ non audietur adhuc in te. Quod autem subjungitur : « Quia mercatores tui erant principes terræ, » idem est ac si dicat : Idcirco nihil omnino commoditatis remanebit in te, quia etsi quidpiam visa es habere qualiscunque justitiæ, tu bona recepisti in tuo tempore qualia quæsisisti, pro qualibus acquirendis sive tutandis, tu leges nonnullas a ratione non dissentientes foris vel intus habuisti et custodisti. Neque enim tale quid propter veram vitam observasti, sed ut securius principes tui negotiarentur in acquisitione auri et argenti, prædiorumque et tractuum maris, et nihil deesset voluptatibus explendis. Tuam ergo mercedem recepisti, de cætero quæ tibi reposita erat damnatio nunc debetur, et nunc redditur tibi æterni iudicii. Propter duo hæc, quia in veneficiis tuis erraverunt, et quia sanguis prophetarum et sanctorum in te inventus est, de quibus causis plenius jam supra dictum est. Non solum autem prophetarum et sanctorum requiritur ex te, verum etiam omnium pariter qui interfecti sunt in terra, quia videlicet bellorum et homicidiorum omnium quæ fuit causa, nisi radix omnium malorum cupiditas? Jam de lamentationibus pœni-

tentium, et de multiplici væ impiorum atque impœnitentium dictum est, nunc de carmine justorum vocem magnam, vocem desiderabilem de cœlo auditam, sensu diligentiore carpamus.

CAP. XIX. — « Post hæc audivi quasi vocem magnam tubarum multarum in cœlo dicentium : Alleluia ; laus et gloria, et virtus Deo nostro, quia vera et justa judicia ejus sunt, quia judicavit de meretrice magna, quæ corripit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus. Et iterum dixerunt alleluia. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum. Et ceciderunt seniores viginti quatuor et quatuor animalia, et adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes : Amen, alleluia. Et vox de throno B exivit, dicens : Laudem dicite Deo nostro, omnes servi ejus, et qui timetis eum, pusilli et magni. Et audivi quasi vocem tubæ magnæ, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium alleluia. » Hic est auditus consolationis, hoc est carmen in supradicto libro scriptum, carmen exultationis, carmen vestrum, o peregrini cives cœlestis patriæ, qui in hoc mundo peregrinamini et lamentamini. Quando flebunt et lugebunt reges illi, mercatores illi, gubernatores et nautæ illi, videntes perire vanitates et insanias falsas, in quibus sunt confisi, et dicent væ, væ, tunc vos alleluia cantabitis. Alleluia, namque verbum Hebraicum interpretatur, *laudate Dominum*; et hoc nomine plerique psalmi titulati sunt, quorum in uno taliter præscriptum est : *Alléluia, reversio Aggæi et Zachariæ*. Aggæus et Zacharias prophetæ captivationem filiorum Israel factam a Nabuchodonosor solvi prædixerunt, et templi destructionem, et ipsi quoque reversioni illorum in Jerusalem, et reedificationi templi interfuerunt, in similitudinem videlicet electorum omnium de peregrinatione hac, ubi mala intulit illis damnata illa meretrix Babylon, ad æternam et cœlestem civitatem suam Jerusalem, redeuntium. « Audivi ergo, inquit, post hæc quasi vocem tubarum multarum in cœlo dicentium alleluia. » Notanda mirabilis oppositio, quia illi ejulantes tertio dicunt væ, væ, civitas illa, isti contra lætantes tertio dicunt alleluia. Primo « namque audivi, inquit, quasi vocem magnam dicentium alleluia, » secundo et iterum ait : « Dixerunt alleluia, » tertio : « Et adoraverunt Deum sedentem super thronum dicentes : Amen, alleluia. » Nec isto contentus iterum repetivit quod dixerat : « Et audivi quasi vocem tubæ magnæ, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum multorum, dicentium alleluia. » Quater ergo dictum est alleluia. Et si placet interpretationem vel sensum vocis hujus æquipollenter accipere, sicut illic sexies væ, ita et hic alleluia sexies dictum est. Nam, postquam primo dictum est « alleluia, » subjunctum est : « Laus et gloria, et virtus Deo nostro est; » item postquam dictum est, « et adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes : Amen, alleluia, » subjunctum

est: « Et vox de throno exivit, dicens: Laudem A dicite Deo nostro, omnes servi ejus. Igitur sicut illic sexies vae, ita hic sexies audis alleluia, sive laudem Deo, quia et illi quorum est vae, per sex mundi aetates in illis fornicationibus, alii aliis succedentes, vae illud sibi thesaurizaverunt; et isti quorum est alleluia, itidem per sex mundi aetates, alii aliis succedentes semetipsos ad laudem et gloriam Dei in sanctis virtutibus exercuerunt. Cantant ergo et laudant, et speciosa est laus in ore ipsorum. Et quid cantantes laudant, quid laudantes cantant? Judicium et misericordiam, in quibus tota pendet materia cantionis et laudis divinae, Psalmista dicente: « Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine (Psal. c). » Et quidem antequam fiat iudicium, prius est misericordiam, et deinde iudicium cantare; postquam autem factum fuerit iudicium, prius erit veritatem iudicii laudare, deinde misericordias in aeternum cantare. Nunc enim misericordia prius aufertur, et deinde misericordiae contemptoribus iudicium rependitur, tunc autem prius et semel iudicium actu celebratur, et deinde misericordia, sicut jam dictum est, in aeternum cantatur. Prius itaque iudicium laudant cum dicunt: « Quia vera et justa iudicia ejus sunt, quia iudicavit de meretrice magna, quae corrupit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus. » Duabus ex causis pro quibus meretricem superius damnatam esse diximus, veritatem iudicii laudant, quarum altera est, quia terram in prostitutione sua corrupit; altera quia sanguinem sanctorum fudit. Deinde misericordiam dulcissimo concentu laudant cum dicunt: « Quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens gaudeamus et exultemus, et demus gloriam ei, quoniam venerunt nuptiae Agni, et uxor ejus praeeparavit se, et datum est illi ut cooperiat se byssino splendente candido. » Inde laus et gloria, inde gaudium et exultatio, inde toties alleluia; quia dum iudicatur mulier illa meretrix et prostituta illa, celebrant nuptias suas Agnus et uxor ejus, mulier alia, mulier beata. Dicunt ergo alleluia succinendo, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. **490** Quis Dominus, aut quis Deus? Agnus ipse cum quo pugnaverunt fornicatores illi reges, et vicit illos; « quoniam, inquit, Dominus dominorum est, et Rex regum. » Inde gaudeamus et exultemus, quia vicit et regnavit, et demus gloriam ei nos « electi, et vocati, et fideles, » qui cum illo sumus et cum illo vicimus. Nos victores, sive victoriae ejus participes, in eo demus gloriam ei, ut non nobis quod vicimus, sed illi totum attribuamus soli triumphatori, soli omnipotenti. Nec vero solummodo quia vicit et regnavit, sed quia venerunt nuptiae ejus, et uxor ejus praeeparavit se, quam pater illi destinavit, dicens in David in cantico Epithalamii: « Sedes tua, Deus, in saeculum saeculi, virga directionis virga regni tui. Astitit regina a dextris tuis (Psal. XLIV). » In quo praeeparavit se? « In vestitu deaurato, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus (ibid.), »

quarum omnium primum byssinum est splendens et candidum. « Byssinum enim, inquit, justificationes sunt sanctorum. » Porro justificatio prima sive justificationis principium fides est (Gen. xv), quae sicut Abrahamae reputata est ad justitiam (Rom. iv), ita et « nobis credentibus, inquit Apostolus, reputabitur ad justitiam (Ephes. ii). » Hoc illi, videlicet uxori ejus datum est, quia procul dubio fides donum Dei est. Huic byssino splendens et candido inimicum erat illud damnatae meretricis coccinum, non datum, sed raptum; non splendens sed horridum: non candidum, sed sanguineum. Vox ista canentium, vox erat sicut aquarum multarum et sicut tonitruorum magnorum, imo, et sicut tubarum multarum, quia vox erit et concentus populorum multorum, magno tonitru cordium, id est magna devotione intonantium, multorumque millium sanctorum quasi tubicinando non bellum, sed pacem et charitatem sanctae Trinitati semper occurrentem, semper occursuram in suis cordibus excitantium. « Et dixit mihi: Scribe: Beati qui ad coenam nuptiarum Agni sunt vocati. » Hoc apud omnem fidelem animam ita constans et certum est, ut illi magis vacet suspirare quam de veritate sententiae disputare. Verum namque est, et hoc verum jam scitur velut antiquum, et sciendum est semper quasi novum. « Scribe ergo, inquit, quia beati sunt vocati ad illam coenam, » non qualiscunque calendae aut festivitatis, sed nuptiarum Agni. Ibi namque tota coena est amor, ubi uxor viro, id est, anima conjungitur Deo, non ad horam, sed aeternaliter; quia haec coena nuptialis, hic amor conjugalis vita aeterna est. Hinc est illud in psalmo: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos (Psal. xxxv). » — « Et dixit mihi: Haec verba Dei vera sunt. » Qui haec dicit, angelus unus est de septem angelis qui habebant septem phialas, qui locutus est supra eum eo dicens: « Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnae quae sedet super aquas multas (Apoc. xvii), » etc. Plus ostendit quam promiserat, quippe qui non solummodo damnationem meretricis, verum etiam glorificationem beatae mulieris, uxoris Agni, et auditum carminis caelestis, quod est alleluia, ostendit et audire fecit. « Et haec, inquit, verba Dei vera sunt; » ut videlicet omnia haec sic accipiamus, non ut verba cujusvis hominis aut etiam angeli, sed ut vere verba Dei, et vera atque rationabilia esse arbitremur, etiam si minus intelligere aut exponere queamus. Porro Joannes quam gratanter acceperit, quanti aestimaverit demonstrationes ejusmodi, claret ex eo quod dicit: « Et cecidi ante pedes ejus ut adorarem eum. » Statimque sequitur: « Et dixit mihi: Vide ne feceris. Conservus tuus sum et fratrum tuorum, habentium testimonium Jesu: Deum adora. Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiae. » Ergo Joannes hic, qui nescire non poterat, Deum unum et solum ab homine debere adorari, paulisper pro excessu mentis in quo erat, minus clare hoc ipsum attendit. Verumtamen non longe a

sno sensu aberravit. Nam ante illum nonnullos veterum sanctorum procidisse legimus angelos et non esse prohibitos (*Gen. xii*). Cur ergo hunc angelus iste tam vehementer prohibuit dicendo: « Vide ne feceris? » videlicet, quia ex quo Deus homo factus est, veramque suscepit naturam hominis, et eandem pro omni mundo passioni et morti addictam suscitavit, et ad dexteram Patris collocavit, sanctumque Spiritum reconciliationis dedit hominibus, jam fratribus et amicis suis, ex eo dignitas naturæ humanæ supra semetipsam crevit, et perducta est usque ad mensuram angelicæ dignitatis. Proinde cum dixisset, « vide ne feceris, » continuo cur prohiberet rationem hanc reddidit: « Conservus tuus sum et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. » Ergo « Deum, inquit, adora, quem et ego conservus tuus adoro. » Et continuo quasi quæres quid dixerit, habentium testimonium Jesu, vel quid sit testimonium Jesu, curavit statim aperire « testimonium, inquit, Jesu est spiritus prophetiæ. » Et quis est spiritus prophetiæ, nisi Spiritus sanctus? Hic plane testimonium nostrum est, sicut dicit Apostolus: « Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filio-

rum in quo clamamus Abba, Pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei (*Rom. viii*). » Ergo quia testimonium fidelium Christi Spiritus sanctus est, et non de qualibet parva re testificatur eis, sed de eo quod sunt filii Dei, recte monentur in uno Joanne, quatenus neminem nisi solum et unum Deum adorent, suæ conditionis et acceptæ gratiæ respiciendo dignitatem. Quod cum ita sit, poterat quidem recte sic dici: Testimonium enim Jesu Spiritus sanctus est, sive spiritus adoptionis filiorum quem acceperunt, sed pro persona Joannis pulchrius dixit: « Testimonium Jesu est spiritus prophetiæ; » quia prophetia est hæc Apocalypsis, sicut præmissum est in exordio voluminis, cum dicit: « Beatus qui legit et qui audit verba prophetiæ hujus. » Dicendo ergo, « testimonium Jesu est spiritus prophetiæ, » Joannem ipsum commonitum esse voluit ejus quam acceperat excellentioris gratiæ, quia cum omnes qui Spiritum sanctum acceperunt testimonium habeant quod sint filii Dei, multo magis iste dilectus Jesu Christi, qui talem tantamque prophetiam accepit.

491 LIBER UNDECIMUS.

Gaudendum et exultandum esse consolatis civibus regni Dei, peregrinantibus hic inter filios hujus sæculi. Vox paulo ante de cælo audita cecinit, idcirco quia Dominus de meretrice magna judicavit, et quia ipse Dominus Deus noster omnipotens regnavit, et quia venerunt nuptiæ Agni. Recipiunt consolationem istam insinuatam mentibus suis a sancto Spiritu pietatis exempli gratia, dum ipsi dicunt in David: « In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis (*Psal. cxxv*). » Congaudemus igitur et nos, et exultemus sicut consolati, sed ita, ut gaudium et exultationem moderetur, et cum disciplina sua dirigat timor Domini. Nam in eodem David dicit ipse spiritus timoris Domini: « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore (*Psal. ii*). » Sunt autem duo timores, alter servilis sive pœnalis, quem « perfecta charitas foras mittit (*I Joan. iv*), » de quo Apostolus: « Non accepistis, inquit, spiritum servitutis iterum in timore (*Rom. viii*); » alter liberalis et dulcis, de quo Psalmista: « Timor, ait, Domini sanctus permanens in sæculum sæculi (*Psal. xviii*). » Servilis ille timor locum non habet hic. Ubi enim electi Dei sic sunt consolati, post audita atque intellecta spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis opera, quæ sicut

in Scripturis sanctis sparsim expressa, ita et in hac mystica revelatione sunt sub tantis imaginibus congregata, quomodo locum ullum timor pœnalis haberet? Ergo timendum quidem consolatis, sed timore sancto, timore casto, videlicet ut humiliter in fundamento humilitatis stent, quæ consolatione Spiritus sancti digni habiti sunt. Itaque ab alio rursus exordio demonstratio salutaris repetitur, et qui sæpius in his revelationibus agnus visus, vel dictus est Christus Dei Filius, tali schemate semel atque iterum ac tertio conspicitur, ut oblivisci non possint etiam consolati adhuc superesse quidpiam cur timeatur. Nam sequitur:

« Et vidi cælum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis et Verax, et justitiam judicat [cum justitia judicat et pugnat]. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, et in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine, et vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et exercitus, qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo mundo. Et de ore ipsius procedit gladius acutus, ut in ipso percutiat gentes, et ipse reget eos in virga ferrea. Et ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis et habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium. » Cuncta hæc bene perspecta usque ad id quod ait: « Et vidi thronum magnum candi-

dum, et sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra et cœlum, et libri aperti sunt, et iudicati sunt mortui, et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum, et infernus et mors missi sunt in stagnum ignis, cuncta, inquam, hæc diligenter animadversa plena timoris sunt, et prudentem animam ad timorem sanctum bene et utiliter instrunt: quippe cum nemo sapiens gloriari audeat quod in illa die, in illa hora bene præparatus inveniatur casto corde et perfecta conscientia. Nusquam in omnibus quæ in hac Apocalysi a septem spiritibus, qui in conspectu throni Dei sunt, revelantur, sub imagine tam terribili Jesus Christus, qui est testis fidelis, conspicitur, ab eo loco, ubi sedens supra sedem « similis erat aspectui lapidis jaspidis, et sardini, et iris erat in circuitu sedis (Apoc. iv), » usque ad locum præsentem. Ibi Spiritus sapientiæ revelationes atque apparatus consideravimus. Secundo loco, Agnus visus est in medio throni, et in ipso accipiente de dextera sedentis in throno librum, et aperiente illum et solvente septem signacula ejus (Apoc. v) suis in operibus sanctum prædicavimus intelligentiæ Spiritum. Tertio loco, ubi in figura ejus stetisse scribitur angelus ante altare, aureum habens thuribulum in manu sua, septemque tubis in ordine suo canentibus, rursus ante cantum tubæ novissimæ conspicitur angelus, et iris in capite ejus (Apoc. viii) ea, quæ per ipsum circa nos egit sanctus consilii Spiritus, opera perstrinximus. Quarto loco, filius masculus muliere magna pariente natus conspicitur, qui rectorus erat omnes gentes in virga ferrea, qui et raptus est ad Deum, et ad thronum ejus, et ibi subsequenter bellis, victoriaque multiplici celebrata sanctum fortitudinis Spiritum operantem agnovimus (Apoc. xii). Quinto loco Agnus supra montem Sion stans, cum sodalibus suis canticum novum citharizantibus conspicitur, et deinde idem Filius hominis falcem in sua manu habens acutam, post quem ingrediuntur septem angeli habentes, atque effundentes septem phyalas plenas iracundiæ Dei (Apoc. xiv), et ibi spectavimus sanctum scientiæ Spiritum, quæ vel qualia circa genus humanum operatus sit. Sexto loco sive sexta recapitulatione, ostensa meretrice et bestia, quæ portat cam, et præmisso de cornibus ejus, id est, de regibus terræ, quia hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos, item angelus de cœlo descendens, habens potestatem magnam conspicitur, et terra illuminata est a gloria ejus (Apoc. xvii), et ex ejus ore loquentem Spiritum pietatis, ea quæ **492** ad consolationem pertinent factorum agnovimus. Nusquam talis tam terribilis facies ejus apparuit, ut in hac septima parte visionis, ubi primum cum exercitu et gladio oris sui iudicans et pugnans, tandemque sedens, fugiente terra et cœlo, iudiciumque agens conspicitur. Unde hic non incongrue is qui in numero septem spirituum deorsum novissimus est, Spiritus timoris ordine suo recognoscitur, ex ope-

rum suorum propriis imaginibus. Nunc scripturæ seriem persequamur:

« Et vidi, inquit, cœlum apertum, et ecce equus albus. » Cœlum hic apertum, descendens ad nos Dei et Domini nostri designat prospectum, juxta illud propheticum: « Quia prospexit de excelso sancto suo; Dominus de cœlo in terram aspexit (Psal. ci), » Item: « Veritas de terra orta est, et justitia de cœlo prospexit (Psal. xciv). » Denique hoc est quod protinus sequitur: « Et ecce equus albus. » Siquidem equus albus, immaculatum de virgine sumptum est Domini corpus, de quo plenius illic diximus, ubi aperiente Agno unum de septem libri signaculis, exivit equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret ipse qui illic habebat arcum et cum corona exivit vincens ut vinceret (Apoc. vi). Vocatur hic Fidelis et Verax, « et justitia, inquit, iudicat et pugnat, et oculi ejus sicut flamma ignis, et in capite ejus diademata multa, et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eum in equis albis. Et de ore ejus procedebat gladius utraque parte acutus. » Primum quam digna et quam vera sunt vocabula, Fidelis et Verax. Fidelis namque est, videlicet Deo et Patri, cui fideliter obedivit, quemadmodum Apostolus dicit: « Considerate apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum, qui fidelis ei qui fecit illum, sicut et Moyses, in domo illius. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus habitus est. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus, tanquam famulus in testimonium eorum quæ dicenda erant, Christus vero tanquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos (Hebr. iii). » Sed et per prophetam Deus ipse dicit: « Et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fidelis: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus (Isa. lv). » Item: Verax iste est, imo et ipsa veritas: « Ego, inquit, sum via, veritas et vita (Joan. xiv). » Et Joannes Baptista: « Qui autem, inquit, accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est (Joan. iii). » Nimirum Scriptura dicit: « Omnis homo mendax (Psal. cxv). » Hic autem quia non homo tantum, sed et Deus est, recte dicitur et est, Deus verax, homo cuius solius veritas, imo qui, cum sit ipsa veritas, nos liberat. Ipse qui posuit hæc omnia, nominum quoque ipsorum causas actuales apposuit dicendo: « Et justitia iudicat et pugnat. » Nam quia justitia pugnat, et neminem nisi causa justitiæ impugnat, neminem nisi juste expugnat; quippe qui non nisi contra superbos bellica corripit arma, sicut scriptum est: « Deus superbis resistit (Jac. iv), » profecto fidelis quia justitia iudicat, nec dicit malum bonum, et bonum malum (Isa. v), nimirum verax est. Et quia per ignorantiam falli nunquam potest, ut injuste iudicet: « oculi, inquit, ejus sicut flamma ignis. » Omnia clare videt, et, sicut jam dictum est, falli non potest ut injuste

judicet. Sunt autem oculi ejus omnes numero septem gratiæ sancti Spiritus. Unde et in hoc eodem libro Agnus, et in propheta Zacharia lapis unus septem oculos habere scribitur (*Zach. III*). Item quia « justitia judicat sive juste pugnat, » semper superat, et tam in sua persona quam in singulis fidelibus suis pugnando triumphat. Idcirco protinus subditur : « Et in capite ejus diademata multa. » Videlicet quia sanctorum omnium victoriæ vel coronæ ad gloriam et gratiam ipsius referuntur, idcirco multa diademata in capite ejus. Nam hinc est quod de ipso sub nomine filii Josedech sacerdotis magni ad prophetam Zachariam Deus loquitur : « Sume a transmigracione, a Boldai, et a Tobia, et ab Idaja, et venies tu in die illa, et intrabis domum Josiæ filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone, et sumes argentum et aurum, et facies coronas, et pones in capite Jesu filii Josedech sacerdotis magni, et loqueris ad eum dicens : Hæc ait Dominus exercituum, dicens : « Ecce vir Oriens nomen ejus » (*Zach. VI*), » etc. Denique juxta sensum mysticum Jesu filio Josedech sacerdoti magno imponuntur coronæ, sumpto argento et auro a transmigracione, sive ab iis qui venerunt de Babylone, quia nobis proficiscentibus et reversis ad meliora, per singulas virtutes nostras Dominus coronatur, imo nobis per virtutem pœnitentiæ coronatis, Salvator in singulis coronam accipit, juxta illud quod et Paulus loquitur : « De cætero reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi justus judex; non solum autem mihi, sed et omnibus qui diligunt adventum Salvatoris nostri Jesu Christi (*II Tim. IV*). » Quia ergo veraciter multa diademata in capite ejus, et sicut Apostolus ait : « Ipse omnia in omnibus adimpletur (*Ephes. I*), » recte subjungitur : « Habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse. » Nam præter ipsum nemo scit quanto nomine vel quantum ipse sit nominatus aut nominandus, quippe cum numerum eorum præter ipsum nemo sciat, quorum coronis ipse coronatur, quorum salutis auctor ipse nominatur. Ubi ergo scriptum habet nomen istud, si non scitur? Denique in sanctis Scripturis ejus nullum scriptum est nomen ipsius quod non legatur, quod non sciatur. Nec vero quia dixit, « habens nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse, » consequenter dici potest indefinite, quod nomen ejus nesciatur. Nam quia hoc dixit, ipse protinus ait : « Et vocatur nomen ejus Verbum Dei. » Illud ergo nomen quod et scriptum esse, et a nemine sciri asserit ubi scriptum est? Nimirum in magno libro vitæ, qui non est aliud quam secretum ejus scientiæ sive præscientiæ. Nam ubi scripta sunt nomina electorum omnium, ibi non potest abesse quantorum salutis auctor ipse sit, quorum numerus profecto cujusdam nominis ejus omnibus incogniti definitio est.

« Et hic vestitus erat veste aspersa sanguine et nomen ejus Verbum Dei. » Quod idem est ac si diceret : Illic et ut homo passibilis et mortalis,

A passus et mortuus est, et impassibilis atque immortalis Deus est. Nam in passione vestis ejus, id est caro ejus suo sanguine aspersa est. Unde et propheta vehementer admirans percunctatur et dicit : « Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? » Et illo respondente : « Ego qui loquor justitiam, et propugnator sum ad salvandum. » Ait : Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? (*Isa. LXIII*.) Quare, inquit, rubrum fecerunt vestimentum tuum, quare sanguinem tuum fuderunt, si tu justitiam loqueris, si tu peccata non fecisti, nec inventus est dolus in ore tuo? Ergo vestis sanguine aspersa caro est innoxia, mortem et proprii sanguinis effusionem perpessa. Porro « nomen ejus vocatur Verbum Dei, » Verbum per quod « omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil (*Joan. I*), » quod mori non potuit, per quod et ipsa, quæ mortua fuerat, caro revixit. Exemplum patientiæ et mortis ejus millia sanctorum sequuntur. Ait ergo : « Et exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo mundo. » Denique exercitus ejus martyres et omnes sancti sunt, quicumque **493** in hoc mundo quolibet modo propter ipsum agonizati sunt. Nam propter ipsos agones quos pertulerunt, exercitus dicuntur. Quomodo « sequebantur eum? » — « In equis albis, inquit, vestiti byssino mundo. » — « In equis albis, » id est in corporibus candidis baptismo purificatis, justificatione bonorum operum, quæ per byssinum album et mundum significantur, decenter ornatis. Taliter euntes sequebantur eum, hi maxime qui vitæ munditiam sanguinis sui aspersione superinduerunt per martyrium. Nam et ipse prius equo albo sedens, post etiam suo sanguine aspersus est. Unde sponsa ejus in Canticis recte gloriando loquitur : « Dilectus meus candidus et rubicundus electus est ex millibus (*Cant. V*). » Candidus, videlicet virginitate, rubicundus passione. Præterea exercitus ejus omnes virtutes cælorum sunt, et ipse est qui in prophetis et Psalmis toties dicitur « Dominus exercituum, Dominus virtutum (*Isa. VI; Psal. XXIII*). » Hic jam multum est quod timeatur dum dicitur, « quia justitia judicat et pugnat, » et quia exercituum sive virtutum Dominus est. Nam ipse est ille rex cui ad bellum non temere est occurrendum, id est apud quem vel cujus in judicio non facile est de justitia præsumendum. Denique juxta illud exemplum evangelicum contra nostrum qualemcunque exercitum ipse habet duplum. Si noster decem millium, ejus exercitus viginti millium est, id est si nos de operibus justitiæ nostræ confidimus, ipse de operibus simul et cogitationibus rationes contra nos est positurus. Idcirco persuadet et dicit : « Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, nonne prius sedens cogitat si posset cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? alioquin adhuc illo longe agente legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt? » (*Luc. XIV*.) Hæc

sciens vir sanctus loquitur: « Vere scio quod non justificetur homo compositus Deo: Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille (*Job ix*). » Et post pauca: « Quantus ergo sum ego, qui respondeam ei et loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor (*ibid.*). » Quod est dicere: Etiam si quid justis operis admisi, nihilominus legationem mittens, rogabo ea quæ pacis sunt, quia videlicet ad minus duplum contra me ille habet exercitum, id est si de operibus ego me justifico, ille cogitationes quoque adducit ad iudicium, quia scrutator est cordium. Unde adhuc subditur:

« Et de ore ipsius procedit gladius utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes et ipse reget eos in virga ferrea. » Hic namque gladius ille est de quo Apostolus loquitur: « Vivus est sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti et pertinens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis, et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus (*Hebr. iv*). » Bene ergo « gladius utraque parte » dicitur « acutus, » qui « procedit de ore ejus » quia cum vocetur nomen ejus et sit Verbum Dei, non solum facta vel dicta discernit, sed intimas quoque cogitationes penetrat et percutit. Exempli gratia cum dicit Pharisæus: « Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (*Matth. xv; Isa. xxix*). » Item: « Quid cogitatis mala in cordibus vestris? » (*Matth. ix*.) Et multa iis similia. Ad quid procedit de ore ipsius ejusmodi gladius? « Ut in ipso, inquit, percutiat gentes. » Hoc jam factum est et fit et usque in finem sæculi fieri non desinit, donec distinguat gentes bonas a dextris, et malas statuens a sinistris suis, ubi et ultimam eandemque irrevocabilem exerat vim gladii, id est sententiam iudicii in utramque partem pro ipsorum meritis. Nunc interim differtur quidem ictus percutientis, sed jam vibratur gladius comminantis. Hinc et Psalmista dicit: « Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit (*Psal. vii*). » Item in Cantico Deuteronomii ipse dicit: « Si acuero ut fulgur gladium meum, et arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis (*Deut. xxxii*). » Veraciter ergo dictum est, « ut in ipso percutiat gentes. » Sed additur adhuc: « Et ipse reget eos in virga ferrea. » Quos ipse reget nisi ex gentibus pœnitentes? Nam quia dicitur de ore ipsius procedere « gladius utraque parte acutus, » quia prædicatum est et prædicatur, quod ipse sit gentes inevitabili verbo iudicii percussurus, pœnitentiam egerunt gentes Evangelio credentes, et istos « ipse reget in virga ferrea, » id est inflexibili justitia, sicut dicit illi Pater in Propheta: « Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ, reget eos in virga ferrea

(*Psal. ii*). » Quod illic continuo dictum est, « tanquam vas figuli confringes eos (*ibid.*), » et hic dicitur, « ut in ipso percutiat gentes, » partim in bonam partem recte intelligi potest, quia videlicet est percussio salubris, et contractio utilis; dum gentes, id est ad vitam præordinati ex gentibus, audita per Evangelium futuri iudicii animadversione, timore conuertuntur, et ad pœnitentiam corde confringuntur. Cæterum omnes in infidelitate remanentes malo suo percutientur et malo suo confringentur, eruntque sicut vas figuli irrecuperabiles, cujus partes non possunt rursus conjungi aut conglutinari. Dicat aliquis: Quid vero Judæi? An illos gladius iste non attingit, qui sic gentes percutit? Audi quod sequitur:

« Et ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, et habet in vestimento et in femore suo scriptum Rex regum et Dominus dominantium. » Ipse qui percutit sive percutiet gentes, et reget eos in virga ferrea, jam « calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, » id est jam parat percussuram populo illi, jam causæ suscitatae sunt, propter quas veniat et incumbat illis pondus et pressura Romani imperii, ut concludat multitudines eorum, et in angusto comprimatur exercitus Titi et Vespasiani. Hæc pressura nimirum recte et nimis congrue designatur per torcular vini. Gens namque illa fuit vel esse debuit vinea Domini, et quia cum debuisset facere uvas, fecit labruscas (*Isa. v*), malum hoc illi eventurum Deus ipse in propheta prædixit: « Et quia de vinea Sodomorum vinea eorum, quia uva eorum uva fellis (*Deut. xxxii*), » idcirco mala hæc illis reddenda apud se condita et in thesauris suis esse signata Deus prædixit in cantico Moysi. In propheta Isaias cum ille ex persona sua præmisisset: « Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei, vineæ suæ (*Isa. v*), » etc. Tandem Deus dicit: Nunc ergo, habitatores Jerusalem et viri Juda, iudicate inter me et inter vineam meam (*ibid.*). Paucisque interpositis: « Et nunc, ait, ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sepem ejus, et erit in direptionem. Diruam maceriam ejus, et erit in conculcationem, » etc. Post hujusmodi comminationes item dicit: « Vineam enim Domini exercituum Dominus Israel est, et vir Juda germen delectabile ejus (*ibid.*). » David quoque propheta, cum dixisset: « Vineam de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes, et plantasti eam (*Psal. lxxix*), » etc., prævidens hoc torcular et hanc pressuram, « exterminavit eam, inquit, aper de silva, et singularis ferus depastus est eam (*ibid.*). » Nam « aper de silva » sive « singularis ferus, » gentilis imperator, et Romanus intelligitur exercitus. Pulchre ergo ubi dixit, « et ipse reget gentes in virga ferrea, » volens significare quid futurum **494** esset Judæis incredulis. « Et ipse, inquit, calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, » pro eo ut diceret: Et Judæi cadent in ore gladii, et in omnes gentes ducentur captivi, sive erit pressura magna super terram, et ira populo huic. Quare autem non contentus fuit dixisse solummodo furoris, sive solum-

modo iræ, sed utrumque furorem scilicet et iram A conjunxit, dicendo « torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis? » Videlicet quia vinum Judæorum quod verius dici potest fel et venenum, sicut Moyses testatus est dicens: « Fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile (*Deut. xxxii*). » Vinum, inquam, Judæorum venenatum atque fellitum, qui ipsum vineæ Dominum felle et aceto suspensum in cruce potaverunt (*Matth. xxvii*), non solum furorem aut solam iram, sed furorem simul et iram sibi comparavit; id est, non tantum in præsentia aut tantum in futuro, sed in præsentia simul et in futuro damnationem sibi acquisivit, ut corpora hic trucidaret et captivaret Romanus exercitus, animas autem illic possideret diabolus, cruciaret infernus. Utramque vindictam Moyses uno brevi versiculo exprimit: « Ignis, inquiens, succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima (*Deut. xxxii*). » Hoc præmisso, « et calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, » quod gravissime sonuit, neque enim leve est tali in loco Deum omnipotentem enuntiari. Repente mirabiliter intulit:

« Et habet in vestimento et femore suo scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium. » Subtiliter namque et graviter hoc dicto summam percutit reatus populi Judaici, pro quod calcantur in torculari furoris iræ Dei omnipotentis. Ipse namque sunt cives illi, qui rege isto sive homine nobili abeunte, juxta parabolam evangelicam, in regionem longinquam, accipere sibi regnum et reverti, miserunt legationem post illum, dicentes: « Nolumus hunc regnare super nos. » At ille cum rediisset accepto regno, et rationem cum servis suis habuisset (*Luc. xix*), tandem ad suos conversus, verumtamen, inquit, inimicos meos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc et interficite ante me. Igitur illis ante regem quem negaverunt interfectis, et juxta præsentem Scripturæ hujus locum calcatis in torculari furoris iræ Dei omnipotentis, repente infertur: « Et habet in vestimento et femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium, » quia videlicet irridendi sunt, et subsannandum illis est qui illum respuerunt, putantes quod esse rex non posset nisi secundum ipsorum placitum, nisi ipsi vellent, nisi ipsi reciperent eum. Eadem exprobrans animi indignatione in psalmo Propheta, cum dixisset: « Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum, adversus Dominum et adversum Christum ejus. Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum, » statim intulit: « Qui habitat in cælis irridebit eos, et Dominus subsannabit illos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus (*Psal. ii*), » etc. Quo autem in vestimento, vel quo in femore suo nomen hoc habet scriptum: « Rex regum et Dominus dominantium? » Vestimentum hujus regis Christi aliter atque aliter pro loci diversitate intelligi debet,

Nam alias sanctam Ecclesiam, sive fidem catholicam, alias sanctam significat Scripturam. Utrumque ex uno psalmi versiculo intelligitur, ubi ipse loquitur dicens: « Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem (*Psal. xxi*). » Nam vestimenta Domini divisa, significant sacram Scripturam ab hæreticis sæpius depravatam, ut alibi Psalmista: « Quæ perfecisti, destruxerunt (*Psal. x*). » Vestis ejus quæ desuper erat inconsutilis, et super quam sortem miserunt (*Joan. xix*); designat Ecclesiam vel fidem catholicam divina electione fidelibus datam, quæ a nullo corrumpi potest. Item: Vestimentum ejus Ecclesia intelligitur, cum iterum dicit Psalmista: « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum, sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti ejus! (*Psal. cxxxii*). » Et est sensus: Spiritus sancti gratia, quæ plenarie in Christo capite nostro inhabitat, primum eo descendit in fortes viros apostolos, qui significantur per barbam Aaron et deinde in martyres cæterosque Ecclesiæ filios magnos quidem, sed inferiores apostolis qui intelliguntur in ora vestimenti, quia post apostolos in Ecclesia sunt præcipui, cujus fide et virtutibus Christus ipse decoratur, ad modum aliquis qui vestimento pretioso induitur. Porro præsentia loco vestimentum recte sanctam intelligitur significare Scripturam. Amplius autem quod magis placeat et pulcherrime splendeat vestimentum, simul et femur ejus continens hoc scriptum, una eademque est Scriptura sancta, Scriptura illa quæ patres carnis ejus, quæ per femur intelligitur, conscripserunt. Hæc autem præcipue sit Scriptura Psalmorum, quæ veraciter Scriptura est femoris Christi, quia Scriptura est patris ejus secundum carnem David. Nempe quod iste sit Rex regum, ibi taliter scriptum habes: « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis (*Psal. lxxi*). » Versiculus quidem iste nondum regem regum, sed tantummodo regem pronuntiat illum. Sequitur autem postmodum: « Et dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Reges Tharsis et insulæ munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent, et adorabunt eum omnes reges (*ibid.*). » Absque ulla contradictione rex cui cæteri reges munera offerunt, et dona adducent, et non solum hoc faciunt, sed etiam adorant eum, Rex regum est. Et recte homines reges adorant regem hunc, qui cum homo sit, est etiam Deus, quod breviter et magnifice innuitur, cum dicitur in eodem: « Ante solem permanet nomen ejus. » Quod idem est ac si diceretur: Iste rex Deus erat antequam homo nasceretur, quia erat antequam fieret mundus, cujus vita et pulchra pars est sol iste quem videmus. Porro Dominus dominantium non adeo expressum est in hoc loco Scripturæ, nisi quod ait: « Et dominabitur a mari usque ad mare. » Alias ergo quæramus. Dixit enim alio loco idem Pater carnis ejus multorum profecto servorum Dominus,

qui publica et solemnè appellatione, ut regibus mos debitus erat, appellabatur Dominus, quod promptum habes in historia gestorum ejus. Dixit, inquam, idem rex et Dominus : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis (*Psal.* cix). » Dominum suum æque ut Deum Patrem appellavit eum, ille regnans et dominans. Item in eodem psalmo : « Dominare, inquit, in medio inimicorum tuorum, » quorum multi profecto domini sunt vel fuerunt, et per ampla dominati sunt et dominantur spatia terrarum, et tamen, velint nolint, effugere non valent Domini hujus dominatum. Igitur verum est, manifestum est, quia habet in vestimento et in femore suo scriptum, id est in Scriptura, quam patres carnis ejus conscripserunt testificatum, quod sit Rex regum et Dominus dominantium. Et quidem cives ejus qui oderant illum, negare illum et post illum legationem mittere potuerunt, dicentes : « Nolumus hunc regnare super nos (*Luc.* xix). » Sed Scripturam hanc solvere vel abscondere non possunt. Sequitur :

495 « Et vidi alium angelum stantem in sole, et clamavit voce magna dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cælum : Venite, congregamini ad cœnam magni Dei, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum, et carnes sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum ac servorum, et pusillorum ac magnorum. » Et hic alius, et adhuc tertius angelus eundem signat Christum, propter aliud atque aliud tempus, aliudque negotium. Nam quod prius dictum est : « Et vidi cælum apertum, et ecce equus albus et sedes super eum, qui Fidelis et Verax vocabitur, » Christus Deus verus est de Virgine incarnatus. Hic autem alius angelus in sole stans, idem Christus est, verus hominis et Dei Filius, per speciem columbæ in Israel manifestatus. Porro ea quæ jam dicta sunt, « et in capite ejus diademata multa, et vestitus erat veste aspersa sanguine, » et cætera per anticipationem dicta sunt. Nam abhinc latius eadem explicanda per figuras competentes, atque secundum ordinem, quo gesta vel gerenda sunt usque in finem sæculi sese præsentare incipiunt. Igitur « vidi alium angelum stantem in sole, » id est vidi Christum manifestatum in Israel, magna Spiritus sancti sive columbæ et paternæ vocis manifestatione. Quod dicit, « stantem in sole, » mirabile quidem, sed non adeo novum, quia prius quoque in antiquiore Scriptura est dictum : « In sole posuit tabernaculum suum (*Psal.* xviii), » id est in manifesto dixit et prædicavit se Deum Dei Filium, propter homines hominem factum, et verum assumpsisse corpus humanum. Hoc facere incepit a clamore vocis magnæ, vocando aves quæ volabant per medium cælum, id est a vocatione apostolorum, qua vocavit eos, ut relictis omnibus sequerentur eum (*Matth.* iv). Aves namque hoc loco in bonam accipiuntur significationem, et vitam significant spiritualium, ut illic : « Homo ad laborem nascitur,

A et avis ad volatum (*Job* v). » Et in Evangelio, cum dixisset Dominus : « Unus assumetur, et unus relinquetur (*Luc.* xvii), » et interrogantes apostoli dicerent : ubi, Domine? « ubicunque, ait, fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ (*ibid.*). » Aves ergo cum determinatione bona, qua dicitur nunc, quæ volabant per medium cælum, apostoli sunt. Verumtamen per anticipationem, id est non quod jam antea spirituales fuerint, sed quia per vocationem illam spirituales et sublimium cognitores mysteriorum effecti sunt. Ista sunt volatilia illa, quorum exemplo vel imitatione debemus omnem victus aut vestitus sollicitudinem deponere, dicente Domino : « Respicite volatilia cœli, quia non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa (*Matth.* vi). » Nam quia apostoli, quibus primum et præsentialiter hæc libertas avium ad imitandum proposita est, ut cœlestium contemplationi vacare possent, omnia terrena reliquerunt, ideirco recte ipsi volatilia cœli dicuntur, et hoc loco vocatio illorum signata intelligitur sub nomine avium. Ubinam, vel quando angelus iste avibus hujusmodi dixit, « venite, congregamini? » Nimirum secus mare Galilææ, quando vidit Petrum et Andream retia mittentes in mare, et vocavit eos, dicens : « Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum (*Matth.* iv). » Similiter cæteros vocando diversis ex locis sive negotiis (*Matth.* ix), profecto avibus dixit, « venite, congregamini. » Quo illos venire, quo illos jussit congregari? « Ad cœnam magni Dei, » ad cœnam illam quam ipse homo factus nobis fecit, juxta illam parabolam Evangelii : « Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos. Et homines quidem se excusaverunt, alius dicens : Villam emi, et necesse habeo exire, et videre illam ; alius : Juga boum emi quinque, et eo probare illa ; alius : Uxorem duxi, et ideo non possum venire (*Luc.* xiv). » Aves autem istæ, sive volatilia, quæ sicut non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, ita neque villas emunt, neque comparant juga boum, neque voluptatum, quæ per uxorem intelliguntur, habent studium. Quod est dicere : Cupidi amatores sæculi, quales maxime tunc erant Scribæ et Pharisei, vocantem contempserunt, hi autem, qui liberum cor a cupiditatibus habere meruerunt, secuti sunt eum. Quid porro est, quod ait :

« Ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum, et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum ac servorum et pusillorum ac magnorum? » Videlicet secundum metaphoram, qua per aves significantur apostoli, congrue vim atque intentionem apostolici designat officii, quia sicut aves manducandis carnibus avide insistunt, neque curant quorum aut qualium nobilium aut ignobilium cadavera transvoerent, dum in campo magno stragem invenerint occisorum, ita apostolorum est auctoritate evangelica nullam facere vel habere distinctionem qualiumcun-

que hominum, sed, sive Judæi sive Græci sint, cunctos indifferenter ad fidem suscipere, et in corpus Ecclesiæ traducere : hoc enim est manducare, juxta quod apostolo Petro significatum est. « Vidit » enim in excessu « cælum apertum, et descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia et serpentina terræ, et volatilia cœli. Et facta est vox ad eum, dicens : Surge, Petre, occide et manduca (Act. x). » Nimirum qui illic per quadrupedia et serpentina terræ, et volatilia cœli significabantur, hic manifestius exprimuntur homines, et ad fidem Christianam omnes admitti jubentur indifferenter, sive reges, sive tribuni, sive fortes, sive infirmi, sive servi, sive liberi, sive magni, sive pusilli, ad summum, sive Judæi, sive Græci. Unum tamen hic est quod adhuc magis figurate sit accipiendum, scilicet quod ait, « carnes equorum. » Neque enim in ista cœna magni Dei equorum quoque carnes manducantur, sicut hominum, quia non equis, sed hominibus prædicatur Christi sacramentum, et exigitur ab illis ut mortificent et omnino delinquant malas consuetudines operum carnalium. Est autem equus animal bellicum. Recte ergo per equos hi intelliguntur, qui aliquando Christi fidem impugnaverunt. Qui autem sedent in ipsis reges sunt et potentes hujus sæculi, qui talium ministeriis abutentes, edictis et proscriptionibus aliquando ferebantur ad necem Christianorum. Quis nesciat tales quoque ab apostolis apostolicisque viris plerumque revocatos et conversos esse ad Christum, et pœnitentiam egisse de sanguine sanctorum quem effuderunt ? Bene igitur « et carnes equorum et sedentium in ipsis manducetis, » ait, id est persecutores homines et agitatores eorum principes in unitatem vestri corporis in societatem transferatis vestræ fidei.

« Et vidi bestiam et reges terræ, et exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo et cum exercitu ejus. Et apprehensa est bestia, et cum ipsa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestię, et adoraverunt imaginem ejus. Et vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis et sulphuris. » Vocante sive clamante angelo, et convenientibus ad cœnam jam dictis avibus, bestia et reges terræ, cum exercitibus suis, ad prælium contra sedentem in equo congregati **496** esse referuntur, quia prædicante Christo, et discipulis multis eum sequentibus, atque per civitates et castella evangelizantibus, diabolus et reges terræ, scilicet Herodes et Pontius Pilatus cæterique ejusmodi principes cum suis fautoribus commoti sunt (Luc. xxiii), et sicut ait Psalmista : « Astiterunt et convenerunt in unum, adversus Dominum et adversus Christum ejus (Psal. ii). » Hoc est quod nunc ait congregatos se vidisse ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo, id est cum Christo Deo incarnato, et cum exercitu ejus cum fidelibus et prædicantibus ejus. Et recte hoc loco diabolus bestia

nuncupatur, quia videlicet Romanum imperium, cujus potestati Judæi tunc instinctu diaboli Dominum nostrum tradiderunt, bestia erat illa magna et fortis et terribilis nimis, quam Daniel vidit dentes ferreos habentem, comedentem atque comminuentem, et reliqua pedibus conculcantem (Dan. vii). Hujus bestię potestati, scilicet Pontio Pilato, ut eum traderent Judæi, diabolus eorum cordibus immisit, atque idcirco tam diabolus quam ipsa Romana potestas recte hoc loco sub nomine bestię datur intelligi. « Et apprehensa est, inquit, bestia, et cum ipsa pseudopropheta. » Christus quidem passus est, sed ipsa passionis ejus virtute diabolus apprehensus est, et judicatus, et foras missus est æterno igne puniendus. Nam hoc est quod ipse mox passurus dicebat : « Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras (Joan. xii). » Quis porro erat pseudopropheta, qui tunc temporis apprehensus est cum ipsa bestia ? Nimirum cœtus pharisaicus, maximeque is qui illius anni pontifex erat Caiphas. Ille namque exstitit pseudopropheta, quamvis verum sit illud quod prophetaverat. Siquidem collecto consilio adversus Dominum Jesum prophetaverat, dicens : « Vos nescitis quidquam, neque cogitatis quia expedit ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat (Joan. xi). » Etenim verum quidem prophetavit, quia Jesus moriturus esset pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum (ibid.). Sed nihilominus pseudopropheta exstitit, quia si sensum vel intentionem ejus respicias, omnino mentitus est. Hoc nempe intendit, et a misero populo intelligi et credi voluit, quod nisi Jesus moreretur, qui Christus rex jam a turbis putabatur, Romani, quorum sub imperio tunc erant, hoc audientes, quod injussu ipsorum regem suscepissent, quasi contra rebelles exercitum mitterent, et tollerent eorum et locum et gentem (ibid.). Igitur pseudopropheta exstitit, et in astutia sua comprehensus est ab eo qui comprehendit sapientes in astutia eorum (Job v; I Cor. iii). Nam et in Job maxime de talibus scriptum est : « Apud ipsum est fortitudo et sapientia, et ipse novit decipientem et eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, et judices in stuporem (Job xii), » etc. Decipiens iste fuit qui sic prophetavit, deceptus est autem stultus populus qui, ut erat ad homicidia pronus, prophetiam ejus libenter accepit. Unde sequitur :

« Qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestię, et adoraverunt imaginem ejus. » Non quidem Caiphas cæterique tunc temporis pontifices et Pharisei ulla signa fecisse leguntur, sed sicut omnes persecutores, qui gladio materiali occiderunt sive occidunt, in unum corpus rediguntur, et una bestia dicuntur, ita omnes qui verbo fallacię decipiunt in unum corpus redacti, recte unus pseudopropheta nuncupantur. Multi autem ex eisdem deceptoribus signa mendacia fecerunt, ut Jamnes et Mambres, qui coram Pharaone Moysi

restiterunt (*Exod. vii, 8*). Recte ergo, cum de personis illorum sermo sit qui ad occidendam Dominum populum deceperunt, non incongrue hoc eis imputatur quod fecerint signa coram bestia, id est ad obsequium bestiae, quia videlicet, sicut jam dictum est, cum universis deceptoribus, quorum aliqui signa fecerunt, unum sunt, quamvis non omnino actu, tamen omnimoda voluntate. Is maxime, de quo jam dictum est, Caiphas seduxit eos qui acceperunt characterem bestiae, id est qui executi sunt ministerium Satanæ, clamando: « Crucifige, crucifige » talem, « non habemus regem nisi Cæsarem (*Joan. xix*). » Veraciter hoc dicendo « acceperunt characterem bestiae, » id est nimiam nimisque spontaneam Cæsaris adversus Dominum et adversus Christum ejus professionem. Nihilominus accipiendo Barabbam seditionis auctorem, reprobato principe pacis, cum de his duobus haberent optionem eligendi quem vellent, « acceperunt bestiae characterem, » seducti a jam dictis pontificibus ut illum acciperent. Quid enim Barabbas, nisi bestiae character exstitit? Denique in sua persona ille maxime magnum et præcipuum Antichristi exemplum fuit, quod illum sint venientem in nomine suo suscepturi, qui Dei Filium non susceperunt, benedictum venientem in nomine Domini. Nam « ego, inquit, veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me. Alius veniet in nomine suo, illum suscipietis (*Joan. v*). » Sane quod dixerat, « qui acceperunt characterem bestiae, » hoc repetivit dicendo, « et adoraverunt imaginem ejus, » quia videlicet ex tunc quantumcunque Deum adorare sibi videantur, non Deum, sed eum quem reprobato Dei Filio susceperunt vel suscepturi sunt, adorare convincuntur. Sequitur:

« Et vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis et sulphuris, et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum qui procedit de ore ipsius. » Hi duo, inquit, scilicet bestia et pseudopropheta, « vivi missi sunt in stagnum ignis ardentis. » Admirari et ad intellectum excitare nos nititur, cum dicit « vivi. » Quid est enim « vivi, » nisi scientes? Denique qui scienter veritati resistit, vivens in infernum descendit. Qui autem ignorantiam Dei habens, servit iniquitati, quasi mortuus eodem descendit. Unde est illud in Psalmo: « Cum exurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos (*Psal. cxxiii*). » Siquidem nisi quia Dominus erat in eis, qui confortabat eos in virtute Spiritus sancti quamvis vivi essent, quamvis scientiam haberent, victi tormentis Christum negassent. Et de bestia quidem, id est de diabolo certum est, quia sciebat ipsum esse Christum, quem tamen ut occiderent Judæi, ipse immisit in cor eorum. De propheta autem quem hic dicit pseudopropheta, id est de illo cœtu malignantium pontificum et Pharisæorum, de quibus unus Caiphas, ut jam dictum est, prophetavit, forte quis dubitet utrum scierint illum an non? Sed dicit ipse de cujus dicto non est dubitandum: « Si non

A venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo (*Joan. xv*). » Item: « Si opera non fecissem, in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem et viderunt, et oderunt et me, et Patrem meum (*ibid.*). » Igitur scienter tam bestia, quam pseudopropheta, tam diabolus quam perfida Synagoga, cum pseudopropheta suo Caipha congregati sunt « ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, et cum exercitu ejus, » id est « astiterunt adversus Dominum et adversus Christum ejus (*Psal. ii*), » atque ideo rectissime « vivi, » missi esse in stagnum, « vivi, » inquam, descendisse dicuntur in infernum. Et notandum, quia non contentus est dixisse « in stagnum ignis, » sive ut frequente in Evangelio dictum habes, « in gehennam ignis (*Marc. ix*), » sed addidit, « ardentis et sulphuris, » sive « ardentis sulphure, » ut habent codices nonnulli: quod utrumque idem est ac si diceret, ignis sulphurei. Cur hoc nisi pro illorum perditorum meritis? Nam privata illorum vita nequam fuit et tam corrupta, ut merito sulphureo debeant apud inferos igne cremari. Nonne ipsi erant, quos propheta spirituali oculo prævidens a longe, eorumque pessimam execrans vitam digna cum animadversione: « Audite, inquit, verbum Domini, principes Sodomorum, accipite auribus legem Dei mei, populus Gomorrhæ (*Isa. i*). » Et vere credendum est, nec dubium esse debet, quin vita eorum in occulto execrabilis fuerit, in manifesto tantum scelus admittere potuerunt in Dominum majestatis. « Et cæteri, inquit, occisi sunt in gladio sedenti super equum, qui procedit de ore ipsius. » Duo illi jam dicti, bestia, scilicet, id est diabolus, et pseudopropheta, videlicet anni illius pontifex Caiphas, tetusque cœtus Scribarum atque Pharisæorum, quia scienter impietatem tantam commiserunt, « vivi in stagnum ignis ardentis sulphure missi esse » dicuntur. Cæteri vero, subauditur qui seducti sunt, seducente illo pseudopropheta, id est populares Judæi, qui persuasi a pontificibus clamaverunt: « Crucifige, crucifige (*Joan. xix*), » nunquid excusati, aut a pœna immunes debuere relinqui? Non utique, sed sicut de illis Psalmista prædixerat: « Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt (*Psal. lxxii*), » sic factum est. Venerunt enim Romani, et sicut totus orbis audivit, traditi sunt in manus gladii ipsorum, venerunt vulpes, id est maligni spiritus, et in partes eorum cesserunt infelices animæ illorum. « Occisi sunt ergo in gladio sedentis super equum qui procedit de ore ipsius, » id est secundum sermonem quem ille proprio ore de istis locutus est: « Et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in omnes gentes (*Luc. xxi*). » Sed et Hieremias ante de hac ipsa vindicta per concessionem dixerat: « Propterea da filios eorum in famem, et deduc eos in manus gladii. Fiant uxores eorum absque liberis, et viduæ, et viri earum interficiantur morte. Jvenes eorum confodiantur gladio in præ-

lio, audiatur clamor de domibus eorum. Adduces enim super eos latronem repente (*Jer. xviii*), etc. Hoc fuit illis torcular calcari, sicut supra per anticipationem dictum est: « Et ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. » Verumtamen, sicut jam dictum est, percussione gladii oris ejus in bonam interdum partem accipi, ita et hic ad gladium eundem referendum est, quod quidam ex ipsis pœnitentiam egerunt, prædicantibus apostolis. « Compuncti namque dixerunt ad Petrum, et ad reliquos apostolos: Quid faciemus, viri fratres? Petrus vero ait ad illos: pœnitentiam, inquit, agite, et baptizetur unusquisque vestrum (*Act. ii*). » Ac deinceps: « Salvamini, ait, a generatione ista prava (*ibid.*), » subauditur, ne vos gladius ille pariter comprehendat. Nam quoscunque non percussit ad temporalem pœnitentiam, sine dubio percussit ad temporalem pœnam, plerosque vero ex ipsis ira feriet, ut et corpus occidat, et animam mittat in gehennam. Sequitur:

« Et omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum. » Aves jam dictæ, sancti tunc temporis apostoli fuerunt. Veraciter omnes illi vel successores eorum « saturati sunt carnibus illorum, » sed non eodem modo quo voluerunt. Paucos enim admodum ex ipsis, converterunt, et hoc nimis ægre tulerunt. Unde et in psalmo prophetico sic scriptum est: « Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem. Ipsi dispergentur ad manducandum, si vero non fuerint saturati, et murmurabunt (*Psal. lvm*). » Alio modo saturati sunt, eo videlicet de quo item in psalmo dictum est: « Lætabitur justus, cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris (*Psal. lvii*). » Et quidem lætitia quædam competit in hujusmodi, pro gloria justitiæ justiciæ Dei. Sed eadem lætitia rationabili amaritudine permista est, exempli gratia, cum unus illorum dicit: « Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo, pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ (*Rom. ix*). » Postquam prælium illud commissum est, in quo is qui sedebat in equo, tanto superior, et hi qui contra illum pugnaverunt, tanto inferiores effecti sunt, quid deinde actum sit, sequens sermo mystice præscribit hoc modo.

CAP. XX. — « Et vidi angelum descendantem de cœlo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanas, et ligavit eum per mille annos, et misit eum in abyssum. Et clausit et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Post hæc oportet illum solvi modico tempore. » Et iste angelus idem Christus est, sed aliud agens, imo negotium superius cœptum potenter adimplens. Neque enim quod paulo ante significatum est dicendo: « Et vidi

A cœlum apertum, et ecce equus albus. (*Apoc. vi*), » idem repetitur nunc, dicendo: « Et vidi angelum descendantem de cœlo, » sed quod illic cœptum, hic significatur qualiter sit peractum, et adhuc quod restat usque in finem sæculi peragendum. Illic namque Christus de cœlo descendens in Virginis uterum ad destruendum mortis imperium, et liberandos eos qui in inferno detinebantur. Hic itidem Christus de cœlo descendens significatur ad destruendum tenebrarum mundi principatum, ad liberandos eos qui ad simulacra muta ignorantes ibant prout ducebantur (*I Cor. xii*). Dicat ergo forte quis: Nonquid Christus postquam morte superata victor in cœlum ascendit, iterum huc inde descendit? Plane descendit, sed invisibiliter. Descendit non ut prius passibili humilitate, sed impassibili atque invisibili majestate. Descensum illum totus orbis audivit, descensionis illius sonus in omnem terram exivit. An quando « factus est repente de cœlo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes (*Act. ii*), » Christus de cœlo non descendit? Christus hunc mundum non visitavit? An separabilis est substantia vel majestas Filii et Spiritus sancti, ut descendente ad homines Spiritu sancto Filius Dei non descenderit? Certe etsi non per circumscriptionem humanitatis suæ formam descendit, at sine dubio per incircumscriptionem divinitatem suam, per ipsum quem dabit Spiritum sanctum et per eos quos inspirabat apostolos ad visitandas gentes descendit. Quod si auctoritas verbi hujus queritur quod dicimus, descendit in psalmo Prophæta cum dixisset de prædicatione apostolorum et pœnitentia gentium: « Commota est, et contremuit terra, et fundamenta montium conturbata et commota sunt, quoniam iratus est eis, ascendit fumus in ira ejus, et ignis a facie ejus exarsit, carbones succensi sunt ab eo, » continuo quasi quæreret, qualiter hoc factum sit, vel fieri potuerit, subjunxit: « Inclinauit cœlos et descendit (*Psal. xvii*), » id est apostolos suos per Spiritus sancti datum cœlos effectos, hominibus condescendere fecit, et per ipsos ad gentes descendit, gentibus innotuit. Igitur « vidi, inquit, angelum descendantem de cœlo, » id est Christum rursus visitantem mundum, dato Spiritu sancto. Jam in illo descensu, propter passionem mortis, gloria et honore coronatus fuerat (*Hebr. ii*), jam omnem **498** in cœlo et in terra potestatem habebat (*Matth. xxviii*), jam dominator vitæ et mortis erat. Ait ergo: « Habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. » Nam qui victor ab inferis jam dudum redierat, recte et veraciter dictum, quia clavem abyssi habebat. Hinc est quod in initio hujus Apocalypsis, cum dixisset ipse: « Et fui mortuus, et ecce sum vivus in sæcula sæculorum (*Apoc. i*), » tunc demum addidit: « Et habeo claves mortis et inferni (*ibid.*). » Ipse namque, prout voluit, et electos suos illo descensu suo ad inferos eduxit, et reprobos inclusos reliquit, ut exire non possint. « Et catenam, ait, magnam in manu sua, id est potestatem ad alligan-

dum, videlicet et extrahendum foras diabolum, qui A cubans in delubris gentium sese pro Deo colifaciebat. Hoc est, quod continuo sequitur :

« Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanus, et ligavit eum per mille annos. » Palam est, et ita ab effectis comprobatum, quod illum apprehenderit et ligaverit, ut de hoc aliquatenus dubitare dementiæ sit. Si enim ille ligatus a Christo non est, quomodo tam imbecillis jacet, ex quo Christus passus est? Quomodo tot ab illo evadunt homines? Quomodo a tam multis non dico grandævus et sapientibus viris, sed a pueris tenerisque puellis illusus est? Consideremus quæ et qualia in eum per infirmas ætates sive conditiones facta sunt, maximeque recolendo gesta vel passionnes martyrum, et delectabile spectaculum habemus. Quia non solum ligatus, verum etiam infatuatus est; nec solummodo catena magna stringuntur illi manus et pedes, verum etiam sicut ad Job facturum se Dominus promiserat, et nares perforatas in sudibus et linguam fune ligatam, et circulum in naribus habet, et maxilla ejus armilla perforata est (Job xli). Inde est quod illudunt ei, quasi qui non solum servi, sed etiam ancillæ Domini, quod concidunt eum amici, quod dividunt eum negotiatores illi quicunque bonas margaritas quærentes, et unam preciosam evangelicæ veritatis margaritam inventientes, comparaverunt illam datis omnibus suis (Matth. xiii). Quis dinumerare possit millia martyrum, multitudines confessorum, choros virginum, plebemque omnium electorum, qui ex tunc vidente et invidente C illo in cælum evolaverunt, et retinere non valente illo, de templorum ejus sordibus eruperunt, sordesque ipsas in oculos ejus excutientes ad Deum verum transfugerunt? Vere igitur dictum, quia apprehendit et ligavit eum. Quid sibi velint tot nomina tetra, quibus Scriptura hæc illum infamat, dicendo « draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanus, » jam alio loco dictum, et hic breviter iterandum est. Serpens idcirco dicitur, quia primum hominem decepit serpentem animantem ingressus (Gen. iii); draco vero, quia ex tunc crevit et multiplicata est in invido malitia ejus, et ita quasi de serpente qualicumque draco magnus, draco vetus sive antiquus effectus est; diabolus, D quod interpretatur *deorsum fluens*, idcirco quia non servavit suum principatum, sed relinquens suum domicilium, id est cælum, defluxit in istum caliginosum aerem; Satanus quod interpretatur *adversarius*, idcirco, quia voluntati Creatoris mala semper intentione adversatur. Istum « ligavit per mille annos, » id est tempore aliquanto sive per multos annos, ut solet in Scripturis sanctis sæpe numerus poni finitus pro infinito.

« Et misit eum, inquit, in abyssum. » Hoc idem longe superius jam dictum est. « Et projectus est in terram (Apoc. xii). » Et illic nomine terræ, et hic nomine abyssi, nequam homines et reprobi significantur, qui terram vel terrena tantum cupiendo, ipsi

terra sunt, et mala excitando profundius semetipsos abyssum fecerunt, eo quod vita ipsorum malitiæ sit arcanum. In eo diminuta est potestas illius, et quasi de alto missus est in abyssum, quod jam non publico celebratur cultu in templis, nomen divinum, sive potius divini nominis rapinam obtinens, ut olim, atque solemnem ritum sacrificiorum, sed tantum qui supersunt miseræ servituti ejus captivi homines in occulto illi serviunt, in abditis exercent spurcicias et veterum vestigia maleficiorum. Ait ergo: « Et clausit et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, » id est ut non amplius concelebretur sacris et sacrilegis sacrificiis falsator spiritus, qui non Deus, sed diabolus est, neque adoretur ut olim Saturnus falcifer, aut Jupiter adulter, aut meretrix Venus, quorum vel qualium ad cultum nefarium misero errore seductæ ducebantur gentes. Itaque ligatus ut est, tenebitur diabolus, « donec consummentur mille anni, » donec impleantur omnia tempora præfinita evangelicæ libertati, quæ nescimus nos, Pater autem Deus illa in sua potestate posuit (Act. i). « Post hæc, inquit, oportet illum solvi modico tempore. » Solutio draconis sive serpentis antiqui diaboli, adventus erit Antichristi. Tunc enim in illo perditionis filio, veraciter solutus veniet diabolus, cujus tanta talisque in Christi servos erit persecutio ut non qualecunque justitiæ verbum, sed ipsum nomen Christianum ne confiteri audeant illis interdicitur. Et hoc non diu, sed modico tempore, scilicet tantum tribus annis et semisse. Tam modicum tempus habebit propter electos, quia « nisi breviati essent dies illi, ait Dominus, non fieret salva omnis caro (Matth. xxiv). » De hoc jam superius diximus, ubi sic scriptum de septimo, eodemque novissimo capite septemplex bestię, sive septimo rege. « Et cum venerit, oportet illum breve tempus manere (Apoc. xvii). » Et hic et illic eodem verbo usus est, dicendo, « oportet. » Queritur ergo: Cur illum oportet solvi modico tempore, sive manere tempus breve? Solent enim homines hujusmodi quæstionem ventilare, et pene suspectam sibi faciunt Dei voluntatem, quod mala velit evenire, et quod idcirco evenire oporteat, quia ipse (quod dictu quoque nefas est) iniquitatem velit. Nec enim, inquiunt, taliter evenire posset, nisi Deus vellet. At vero Apostolus talem iniquæ suspicionis objectionem averso repellens animo: « O homo, inquit, tu quis es, qui respondeas Deo? » (Rom. ix.) Statimque calumniatore repulso, qui quæstiones multiplicat magis contendendi studio, quam discendi, placide converitur ad eum qui amica intentione quærit, ut non contendat, sed ut aliquantula ex parte cognoscere mereatur veritatem divini judicii, non dubitans quin malorum nostrorum causa ex nobis sit: « Volens, inquit, Deus ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitiis gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloria (ibid.). » Cum igitur quæritur de illo malignitatis septimo capite, id est Antichristo, quod

illum oportet solvi, quærat et de cæteris capitibus bestię, cur unumquodque illorum tempore suo manere oportuerit? Verbi gratia, de Pharaone, de quo Apostolus propter adversarium obloquentem taliter meminit: « Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et annuntietur nomen meum in universa terra (*ibid.*). » Sicut enim de isto nunc dicitur, quia oportet illum solvi: sic de illo veraciter dicas, quod oportuit eum excitari. Quærat ergo tam de istis quam de cæteris omnibus, et respondebimus, quod respondere nos docet Apostolus, scilicet hæc idcirco **499** oportere fieri, quia Deus vult ostendere iram, et notam facere potentiam suam, et quia hoc vult, idcirco sustinet « vasa irę apta in interitum. » Notandum quippe qualiter dixerit, quia bonum est quod vult, scilicet ostendere iram, et notam facere potentiam suam; mala autem sunt quę sustinet, videlicet « vasa irę, apta in interitum. »

Hunc [Nunc] jam pro exemplo propositum ab apostolis teneamus Pharaonem, « vas irę, aptum in interitum, » ut causa magis clarescat, cur velit Deus ostendere iram suam, et in quo bonum sit, quod vel tunc ostendit, vel nunc ostendere non desinit iram suam. Homines voluptatum amatores, et ad omnem vanitatem proni, quales jam tunc erant in Ægypto filii Israel, nisi aliqua vexatio præsentialiter adsit, non intelligunt, imo intelligere nolunt, quod Deus bonus, misericors et clemens irasci noverit, vel quod iudicium cum severitate aut creaturę suę damnationem visu suo sustinere possit. Tunc denique filii Israel cum diis Egyptiorum non minus quam Ægyptii fornicabantur. Unde et per prophetam Ezechielem sub specie mulierum Oolla atque Ooliba contra Samariam et Hierusalem loquitur: « Fornicata est ergo Oolla super me, super amatores suos filios Assyriorum (*Ezech. xxxii*); » insuper et fornicationes suas quas habuerat in Ægypto non reliquit. Et post aliqua: « Multiplicavit Ooliba fornicationes suas, recordans dies adolescentię suę, quibus fornicata est in terra Ægypti (*ibid.*). » Item ad ipsam: « Et visitasti, ait, scelus adolescentię tuę, quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, et confractę mammę pubertatis tuę (*ibid.*). » Ne igitur nescirent rudes tunc filii Israel, quia Deus cum sit clemens et misericors Pater, nihilominus tamen zelum fortissimum habet, et cum severitate iudicaturus est, iramque repositam habet, qua peccatores universos puniet quandoque universaliter, experimento opus erat, ira ejus ut ostenderetur expediebat his quos bonitas ejus salvos esse cupiebat. Neque enim aliter salvi fieri possent, nisi jam aliquo experimento venturam iram scientes, a ventura ira fugerent. Oportuit ergo Pharaonem excitari, oportuit ut sustineret Deus vas illud aptum interitum, hominem illum impium ac superbum, sedere in solio regni, quod nimirum fuit excitari. Notandum quippe, quia non dicit Scriptura, in hoc ipsum iniquum feci te, sed in hoc ipsum excitavi te, id est, cum esses iniquus, in

regnum ascendere feci te. Ut quid hoc? Ut ostendam in te virtutem meam, et ostendam in te quam volo ostendere iram meam, ut te pro consuetudine iniquitatis tuę, pro infinita tibi malignitate, filios Israel affligente, vexatio præsens det illis intellectum, et sentiant atque experiantur apud me esse iram, et hoc scientes fugiant iram meam, et confugiant ad me, a quo recesserant, Deum suum, Deum patrum suorum (*Isa. i*). Eandem ob causam oportuit deinde Assyrios cæterosque hostes Israel excitari, sicut ubique testificatur Spiritus sanctus loquens in prophetis, et idcirco sustinuit Deus cuncta « vasa irę apta in interitum, » ut electis ejus amaras facerent illecebras voluptatum, propter quas obliviscebantur Deum, ut vel sic necessitate compulsi reverterentur ad ipsum. Porro universitas illorum pro uno malignitatis spiritu reputatur in unum corpus, et illud corpus bestia est, quę hoc libro toties esse dicitur septem capitum, quorum Antichristus ipse septimum est. Igitur cum dicitur: « Post hæc oportet illum solvi, » causam eandem intelligamus, propter quam ut ascenderet, jamque sex capita persecutioni sanctorum impenderet bestia sæpe dicta, Deum sustinere oportuit, ut videlicet usque ad summum ira sua nota fiat, ut evidens atque sufficiens testimonium habeat; quia non iniquitatem vult, sed iniquitatem odit, atque perinde sedere illum deceat in novissimo die in solio iudicii, et iudicare illos, quicumque inventi fuerint incorrecti. Palam quippe erit: quia malum, id est peccatum valde odit, qui malum, id est afflictionem ut suis quoque electis inferretur, aut ipse inferret, sustinere potuit. Sequitur: « Et vidi sedes, et sederunt super eas et iudicium datum est illis; et animę decollatorum propter testimonium Jesu, et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis: cæteri mortuorum non vixerunt, donec consummarentur mille anni. Et hæc est resurrectio prima. » Ligato dracone diabolo, et libere per publicum procedente Christi Evangelio, hominibusque qui fuerant vasa ejus transmutatis in vasa Dei, filios Dei, templis idolorum versis in Ecclesias Christi. Qualis ex tunc per orbem terrarum sanctę Ecclesię status esse cœperit, in visione prospicit dicendo: « Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis. » Istę namque sedes ecclesiasticę sunt dignitates, videlicet pontificum catholicorum, et inferioris quoque ordinis sacerdotum sive prælatorum, quorum potestas nimirum tanta est, ut recte sit vel dici debuerit, quia datum est illis iudicium: auctoritate namque ejus cui Pater dedit omne iudicium, hoc illis datum est, ut quęcunque alligant super terram, ligata sint in cœlo, et quęcunque solvant super terram, soluta sint in cœlo (*Matth. xviii*). Summum iudicii hujus tribunal in Ecclesia paratum est Romana, ubi sedes apostolica beati Petri, et nomine et corpore fundata est, cui specialiter dictum est: « Tu es Petrus, et super

hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; et tibi dabo claves regni cœlorum (*Matth. xvi.*) » Ex illius sanctæ sedis religiosa et venerabili traditione memoriæ martyrum Christi sic celebres et splendide factæ sunt, ut omni honore solemnizentur per mundum universi natalicii dies illorum, et super sacra illorum corpora celebrentur solemnia missarum. Ait ergo: « Et animæ decollatorum propter testimonium Jesu et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt, et regnaverunt. » Quod est dicere: Ecclesia Christi in ordine suo sedente, principibus quoque, et regibus terrarum obedientibus iudicio ejus, animæ sanctorum martyrum (qui propter fidem Christi sanguinem suum in persecutione fuderunt, nolentes parere paganis principibus, ut Christum negarent, et participes fierent de sacrificiis demoniorum) virtutibus eximiis sese vivere comprobaverunt, et ita apud homines regnaverunt, qui inique damnati fuerant, ut reges quoque et imperatores discincti, et deposito diademate nudis capitibus sese prosternerent ad venerandas memorias eorum. Hoc fit, et fieri non desinit mille annis, id est, sicut jam dictum est, usque ad adventum Antichristi: « Tandiu regnabunt cum Christo, ut quicumque Christum confitentur, martyres, quoque Christi suppliciter venerentur. » — « Cæteri, inquit, mortuorum non vixerunt; » cæteri mortuorum, id est qui aliter mortui sunt, qui sæculo vivunt, et Deo mortui sunt, longe ab his differentes, qui propter testimonium Jesu sæculo mortui sunt, et Deo vivunt; isti non vixerunt, nec vivere iudicati sunt, sed inter mortuos æstimati, et vere sunt, et hoc donec consummentur mille anni, id est donec **500** veniat Antichristus, qui econtra tales utique vivificavit; vivos autem, id est, justos Deo viventes mortificabit. « Et hæc est, ait, resurrectio prima. » Hæc nimirum alligatio draconis: Hoc iudicium sedentium super sedes; hæc vita regnantium cum Christo animarum sanctorum martyrum, resurrectio prima est. Sunt enim duæ resurrectiones, sicut duæ mortes, altera animarum, altera corporum. Resurrectione animarum credendo in Christum, resurreximus per baptismum, quam Dominus intendens dicebat turbis Judæorum: « Amen, amen dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint vivent. » Porro resurrectione corporum in novissimo die resurgemus omnes, quam itidem Dominus insinuans continuo subsequens est: « Nolite mirari hoc quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem ejus, et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii (*Joan. v.*) » Sequitur ergo: « Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sancti Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. » — « Qui enim crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, » non tantum

A mille annis, sed cunctis annis et diebus æternitatis. Nam « dies, inquit Psalmista, super dies regis adjicies, annos ejus usque in diem generationis et generationis. Permanet in æternum, et in sæculum sæculi (*Psal. lx.*) » Sed quia veniens Antichristus fidem illius in plerisque turbabit, idcirco sic quodammodo determinavit. « Et regnabunt cum illo mille annis, » addiditque continuo: « Et cum consummati fuerint mille anni solvetur Satanus de carcere suo. Et exibit, et seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog et Magog. » Solvetur et exibit, id est permissio utetur, et publicam ubique terrarum persecutionem in Christianos excitabit: « Et seducet omnes gentes, electis utique exceptis, quia fieri non poterit ut in errorem inducantur electi (*Matth. xxiv.*) » Hoc enim et superius expressum est his verbis: « Et mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ a constitutione mundi (*Apoc. xvii.*) » Gentes ergo, id est gentiliter viventes, qua nimirum appellatione omnes qui Christi sunt, reputantur superiores. Porro universi, qui non sunt Christi miro hic denotantur modo, dum dicuntur Gog et Magog. Interpretatur autem Gog *TECTUM*, Magog *DE TECTO*. Quid igitur, nisi occultos pariter et manifestos per hæc intelligimus adversarios? Nam per Gog, id est per tectum, falsos intelligimus fratres, qui intus sunt, et nobiscum profitentur nomen Christianum, qui pro eo quod nondum sese produnt, quia rei vel temporis occasio illis deest, recte dicuntur tectum. Per Magog vero, quod est de tecto, illi recte significantur, qui sicut operibus ita et verbo nobis adversantur, scilicet pagani, Judæi atque hæretici. Porro istis, cum acceperint occasionem, cum Antichristus venerit, non dissimili furore sociabunt falsi Christiani, pariterque cum illis vim facient veris et simplicibus Christianis. Ait ergo: « Et congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris, et ascendent super altitudinem terræ, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. » Congregabis eos, non utique in unum locum, sed in unum idemque impietatis propositum, in unum idemque nocendi studium. Et recte numerum illorum dicit « sicut arenam maris, » quia videlicet non sunt ipsi, qui assimilentur ullo modo stellis cœli, nisi forte cum significatione casus et perditionis, ut illic: « Et cauda ejus, videlicet draconis, trahebat tertiam partem stellarum cœli, et misit eas in terram (*Apoc. xii.*) » Quod de illis duntaxat recte dici potest, qui aliquando potuere fratres dici, sed exierunt ex nobis, quales hic per Gog, id est tectum significati sunt: Idcirco ergo « sicut arena maris, » quia non in cœlo nomina eorum, sed in terra scripta sunt, quemadmodum propheta dicit: « Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur, recedentes a te in terra scribentur (*Jer. xvii.*) » — « Isti ascendent, ait, super altitudinem terræ; » de futuro rerum tempore, quo dixerat, « solvetur Satanus, et exibit, et congregabit, » ad præteritum visionis tempus rediit repent-

dicendo, et ascenderunt, et circuierunt castra sanctorum. Ascenderunt ergo, subauditur in illa visionis imagine; nam ascensuri sunt in re: ascensus eorum superbia eorum est. Denique tunc tempus eorum erit, ut ascendant in curribus et in equis gloriantes, locustæ subsiliant, et diffundantur super altitudinem terræ, late potentes, late dominantes subtili tantoque terrarum principe. Ita ascendentes, ita superbientes et circuierunt castra sanctorum, et civitatem delectam. Quod dixerat castra sanctorum, hoc manifestius repetivit dicendo, et civitatem delectam. Nam civitas dilecta castra sunt sanctorum, castra pacis et dilectionis, firmata fide, non materiali lapide, armata verbo, non ferro. Huiusmodi castra, talem civitatem circuierunt; non irruerunt; impugnaverunt, non infregerunt. Foris sunt, et in circuitu impii ambulant, quia etsi corpori nocent, non tangunt animam; si lacerant carnem, non lædunt fidem. Quid tandem?

Et descendit ignis de cœlo, et devoravit eos. Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudoprophetae cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. Hæc omnia per anticipationem dicta sunt; nam qualiter debeant fieri, qualiter ignis diabolum, et eos omnes quos ille seduxit, devoraturus sit, vel quomodo in stagnum ignis et sulphuris mittendi sunt, sequenti capitulo repetens latius exponit. Ait enim: Et vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra et cœlum, et locus non est inventus ab eis. Et vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni. Et libri aperti sunt; et alius liber apertus est, qui est vitæ. Et iudicati sunt mortui, et ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Ergo sessio ista, et cunctus iste apparatus ille est, quem prospiciens iste qui sessurus est cum jam ad passionem properaret hoc modo prolocutus est: Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis (Matth. xxv), etc. Thronus magnus illa magna altissimæ majestatis sedes est; thronus ille ut magnus, ita est et candidus, quia non est aut erit, quod in iudicio illo jure reprehendatur: sedentem super eum, absque ullo nomine dixit, magnificentius personam illam silentio innuens; quia nec ignota est, nec ignorari licet, et ut tunc non cognoscatur impossibile est: imo providendum est, ut quando sedens videbitur, benevolum habeat oculum præparatum qui visurus est. Nam contra malignos oculos de isto propheta loquitur: Domine, exaltet manus tua ut non videant, et confundantur zelantes populi, et ignis hostes tuos devoret (Isa. xxvi). Nam quomodo zelantes populi, quomodo malevoli sustinebunt oculi? Ait enim, quia ab aspectu ejus fugit terra et cœlum, et locus non est inventus ab eis. Quomodo 501 tunc fugiet terra aut cœlum. Nimirum

A terra magna conflagrata incendio pristinam amittet speciem, simulque opera terrena disparebunt, opera regum atque principum simul ruent, simulque ardebunt, nec remanebit lapis super lapidem civitatum sive munitionum, quascunque homines incipiente Cain ædificaverunt, nec saltem exiguus ex incendio residuus erit pulvis eorum. Hoc modo terra fugiens sanguinem quoque reddet omnem, quo corrupta est, ex quo jam dictus Cain interfecit fratrem suum Abel (Gen. iv), et corpora universa hominum, quibus ab initio repleta est. Nam hoc est quod ait: Et vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni. Porro cœlum sic fugiet, quomodo per Psalmista tam de terra quam de cœlo prædictum est: Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cœli; ipsi peribunt tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur (Psal. ci). Quod hic singulariter cœlum hoc idem illic pluraliter cœli significant, videlicet cœlum aereum, quia nimirum iste quoque aer crassior atque corpulentior cœlum dici consuevit: Unde et volucres, quæ volatu suo infimum non excedunt aerem, dicuntur tamen volucres cœli; qui, videlicet aer cum sit unus, sunt tamen diversæ qualitates aeris pro locis et regionibus diversis, atque idcirco et unum cœlum, et multi dicuntur cœli. Hinc ait quidam ethnicorum:

Cœlum, non animum mutant qui trans mare currunt.
(HORAT.)

C De istis cœlis non dubium est quin perituri sint, videlicet nimio calore soluti, quando super thronum suum magnum iste sedens apparebit. Nam de illis quoque Petrus apostolus in epistola sua dicit: Cœli autem qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt reservati in diem iudicii, et perditionis impiorum hominum (II Petr. iii); mirabilis atque pavenda erit illa fuga cœli sive cœlorum. Neque enim silentio fiet, sed terribiliter audienda est disruptio fugientium, sive fuga disruptorum seque disruptientium, sicut vetus dirumpitur vestimentum. Ignis quippe non leviter tunc suas jussus exercet vires, ut non parumper cœli crepitent, sicut nunc interdum invalescente æstivo calore crepitare solent (quem crepitum physici dicunt esse tonitruum) sed erit tempestas valida, validusque ignis qui in circuitu ardebit venientis, utpote ad vindictam exire jussus impiorum, ad examinanda merita bonorum et malorum. Possunt præterea per terram fugientem homines peccatores; per cœlum autem, id est, aerem recte intelligi dæmones, quorum in aere potestas vagandi est. Sequitur enim: Et locus non est inventus ab eis. Illam quoque terram et illud cœlum recte hic intelligimus, cui fugiendæ quidem voluntas sit, sed latendi locus nullus inveniri possit a conspectu sedentis super thronum scilicet homines impios, et spiritus malignos, qui tanti iudicis aspectum fugere non valebunt, nec obtinere poterunt

optando abscondere se in scissuris petrarum et dicendo « montibus : Cadite super nos ; et collibus : Cooperite nos a facie sedentis super thronum (Apoc. vi) ; » sed universi coram astabunt, omnes producentur ad publicum. Unde protinus subjungit : « Et vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni. » Magnos et pusillos dixit : quod idem est ac si dicat, neminem latere posse quin coram adsit, sive magnus, sive pusillus ille sit. Nec vero facies tantum, sed conscientiae quoque parebunt : Hoc est quod continuo subjicit : « Et libri aperti sunt. » Apertio namque librorum manifestatio erit conscientiarum. « Omnes enim nos, ait Apostolus, manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui prout gessit sive bonum sive malum (II Cor. v). » — « Et alius liber apertus est, qui est vitae. » Liber iste divinae praescientiae et beatæ praedestinationis certitudo est. Multum ad veritatem iudicii operabitur hic liber, quia videlicet salvari fas non est, nisi tantum illos, qui in hoc libro vitae scripti, id est, ad vitam sunt praedeterminati, quos jam tunc Deus scripserat, et quos nasci jubebat quando formatis hominibus primis masculo et femina, parentibus nostris gratuita benedictione benedixit illis dicens : « Crescite et multiplicamini (Gen. 1). » Nam caeterorum omnium causa ut nascerentur, peccatum accessit primæ prævaricationis sicut indicat textus vel ordo narrationis. Ad mulierem namque dixit idem Deus peccato jam consummato : « Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos (Gen. iii). » Multum igitur, ut jam dictum est, ad veritatem iudicii simulque ad laudem misericordiae liber iste apertus, qui est vitae, operabitur cum cunctis palam fiet, quia nullus eorum qui perditionem malis sibi operibus conquisierunt fuit praedeterminatus, itemque nullus eorum qui ad vitam praedeterminati fuerunt, quique illa benedictione nasci jussi sunt saluti deerit, neque cum ejusmodi operibus, tunc apparebit ut debeat condemnari salvatus gratia permanentis et perseverantis ejusdem benedictionis. Hinc enim gratulando pro victoria dicet misericordia his qui stabunt a dextris : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis præparatum est a constitutione mundi (Matth. v). » Nimirum hæc eo dicente non parvo celebrabitur vel commemorabitur triumpho victrix benedictio Dei, quod inter tot subsecutæ maledictionis spinas, et tribulos crescere, et ad perfectum perducipotuerit ad laudem ipsius, qui propter nos homo factus maledictionem solvit, et priorem benedictionem recuperavit. « Et iudicati sunt, inquit, mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. » Hoc ita certum est, ut nemini vacet nescire, cujus ore recitandum sit quidquid in libris illis scriptum est. Rex ipse sedens super thronum ita se recitatorum asseruit, primum his qui a dextris ejus erunt : « Esurivi enim et dedistis mihi manducare, sitivi et dedistis mihi potum (ibid.). » etc. Econtra de conscientia illorum qui a sinistris erunt, pronuntiabit

A quod hæc omnia non fecerint, et idcirco « discedite, dicet, maledicti, in ignem æternum (ibid.). » Ibi deesse nihil licebit, ubicunque vel qualicunque sine consumptus fuerit. Unde et protinus subjungit : « Et dedit mare mortuos suos qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant. » Mare, videlicet corpora, mors et infernus dederunt animas. Et quidem non solum mare, verum etiam terra de sepulcris omnia reddet corpora. Sed pulchre solum mare hic dixisse contentus est, de quo magis ab infidelibus dubitari poterat, quibus cum incredibile videatur posse nostra de pulvere terræ in integrum reformari corpora, multo magis impossibile æstimatur de mari cunctisque fluminibus revocari, sic omnino consumpta, ut ne pulvis quidem exiguus superstes usquam compareat. Porro mors et infernus hoc differunt, quod infernus malorum tantum, mors autem dicatur et sit etiam bonorum. Nam « pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv). » Igitur « mors et infernus dederunt mortuos suos, » id est, beatorum mortuorum, qui in Domino mortui sunt, et damnatorum, qui in inferno deputati sunt (Apoc. xiv), animæ ad propria corpora revertentur, ubicunque corpora ipsa fuerint, etiam ipsa quæ in profundo maris belluina voracitas consumpsit. **502** Sequitur :

« Et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum, et infernus et mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc mors secunda est. Et qui non est inventus in libro vitae scriptus, in stagnum missus est ignis. » Hoc jam dixerat, quia iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, et interposito, quia « dedit mare mortuos suos qui in eo erant, » et « mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, » tunc demum repetit : « Et iudicatum est, inquit, de singulis secundum opera ipsorum. » Nimirum quia impiorum, de quibus protinus subjungit, « et infernus et mors missi sunt in stagnum ignis, » duplex damnatio est. Nam et antequam resurgant cum corporibus suis resurrectione qua mare quoque reddet mortuos suos, iudicatæ apud inferos cruciantur animæ impiorum, et postquam resurrexerint, tunc iudicatæ pariter animæ cum corporibus suis cruciabuntur in sæcula sæculorum. Tunc infernus et mors, id est homines impii, qui a sinistris erunt cum diabolo et angelis ejus mittentur in stagnum ignis. « Et hæc, inquit, secunda mors est. » Videlicet de qua superius cum dixisset : « Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima, » subjunxit atque ait : « In his secunda mors non habet potestatem. » Ergo cum sit resurrectio prima resurgere a peccatis per fidem Christi, recte prima mors peccatum, secunda autem mors recte intelligitur æterna vindicta peccati, de qua iterum subjungit : « Et qui non est inventus in libro vitae scriptus, in stagnum missus est ignis. » Quod idcirco repetere videtur, quia videlicet ut mittantur in stagnum ignis duplici pro causa fuit, id est, et pro peccato originali, a quo

liberati non sunt per fidem Christi, et pro actualibus peccatis, quæ singuli in vita sua superaddiderunt prævaricationi illi. Itaque quod superius anticipando dixerat : « Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis ardentis et sulphuris, ubi bestia et pseudoprophetae cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum, » hoc ipsum ab eo loco usque ad præsentem terminum demonstratum est qualiter fiet. Ab hinc beatum immortalitatis statum eorum, qui a dextris erunt, quibus dictum erit : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, » significant sequentia visionis qualis futurus sit.

CAP. XXI. — « Et vidi cælum novum et terram novam. Primum enim cælum, et prima terra abiit, et mare jam non est. Et civitatem sanctam Jerusalem novam vidi descendentem de cælo, a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo. » Exterminatis illis, qui corruerunt terram, « vidi, inquit, cælum novum, et terram novam, » id est cæli et terræ speciem novam, et in melius commutatam. Primum enim cælum, et prima terra, id est, cæli et terræ species pristina abiit sive fugit, sicut supra dictum est, qui a conspectu sedentis super thronum fugit terra et cælum. Porro de eo quod ait : « Et mare jam non est. » Dubie a doctoribus tractatum est, utrum maris fluida substantia penitus siccanda et ad nihilanda sit magnitudine illius incendii, quo deflagrabitur universitas sæculi, an in melius commutanda, ut ejus quoque substantia quidem permaneat, sed species alia sit. Cunctis igitur innovatis : « Vidi, ait, civitatem sanctam Jerusalem novam. » Tanto namque venerabili præconio sanctorum, atque electorum universitatem efferrî decuit, ut diceret eam civitatem, meritis sanctam nomine Jerusalem, habitu novam; nimirum, quia hæc civitas sancta est; illa autem quam superius viderat, inimica hujus, meretrix, et mater fornicationum, et dicitur et est. Ista Jerusalem nomine suo, suam et Dei sui veram significans pacem; illa Babylon vocabulo suo, suam designans confusionem. Ista nova et perseverans in juventute æterna; illa celeri juventute per fornicationes expensa, atque in brevi consumpta, deinceps corrugatur vetustate sempiterna. Quæ est enim hujus novitas, nisi gemina sanctæ regenerationis gratia? Nunc enim regenerata per primam resurrectionem, id est, per Christi baptismum, in novitate vitæ ambulat (*Rom. vi*), tunc autem, cum factum fuerit, quod præsens visio præscribit, regenerata erit per secundam resurrectionem, de qua ipse Christus : « In regeneratione, inquit, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ (*Matth. xix*), » etc. Erit ergo tunc vere nova, tam in corpore quam in anima. « Talem vidi, inquit, descendentem de cælo, » et exponens quid dixerit, addidit : « A Deo paratam. » Non enim sibi arrogat, id quod est illa civitas sancta, sed a Deo se accepisse, non suis meritis, sed cœlesti gratia, semper meminit, et sempiternas agit gratias. Quomodo paratam a Deo? « Sicut sponsam, inquit, ornatam viro suo. »

A Multum per omnia civitas hæc prædicatur dissimilis civitati illi magnæ meretrici. Illa namque in habitu meretricis sedens super bestiam coccineam plena nominibus blasphemiarum, prostituta et fornicaria patenter arguitur, prostituta dæmoniis, fornicata cum regibus. Hæc autem uni viro suo, uni Deo suo pudice ornata pronuntiatur, et sicut sponsa, videlicet jam præparatas ingrediendo ad nuptias adultera illa meritas mortis et inferni subeunte pœnas. Sequitur : « Et audivi vocem magnam de throno dicentem : Ecce tabernaculum Dei cum hominibus; et habitavit cum illis : Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus. » Vere magna et delectabilis vox ista quam sanctam civitatem, et sponsam suam ipse, qui sedet in throno, dignam demonstrat atque commendat. Neque enim illa unquam commendavit seipsam, atque idcirco dignum est, ut vir suus, Deus suus commendet illam. Ecce contra meretrix illa corruptis et corruptoribus suis semetipsam commendat, semetipsam corde et ore proprio apud illos in malis propriis magnificat; nam in fronte ejus nomen scriptum mysterium : « Babylon magna, mater fornicationum, et abominationum terræ. » Item ipsa in corde suo dicit : « Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo. » Hæc autem non semetipsam commendat, sed Deus suus, vir suus, sedens in throno magna voce illam commendat. « Ecce, inquit, tabernaculum Dei cum hominibus et habitabit cum eis. » Ecce, demonstrantis adverbium, magnum est magnæ gratulationis indicium lætantis ore prolatum, quia, quemadmodum Psalmista dicit : « Lætabitur Dominus in operibus suis (*Psal. ciii*); » hoc namque tabernaculum opus Domini est, universa ornamenta ejus ab intus et de foris pulchra sunt opera Domini, digna præconia demonstrantis Domini, digna lætitia cordis Domini, ut sicut jam dictum est, propheta testante, lætetur in illis. Ex quo formato homine primo costam de latere ejus tulit, et ædificavit eam in mulierem (*Gen. ii*), ex tunc Deus hoc tabernaculum suum ædificare non desiit, aut desinit donec compleat, et dicat : « Ecce tabernaculum Dei. » Porro quod addit cum hominibus, idem est ac si dicat ex hominibus. Totum namque hoc tabernaculum ex hominibus ædificatum est. Unde et lapides vivi dicuntur, tonsionibus, pressuris expoliti, et suis quique locis per manum **503** artificis Dei bene dispositi. Quomodo autem : « et Deus habitabit cum eis, » nisi quia « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, » Deus homo factus secundum veritatem naturæ est, et semper erit unus ex nobis? Et quia per passionem auctor salutis nostræ consummatus recte dictum. « Et ipsi populus ejus erunt. » Et quia ipse qui possidet, eorum quos possidet possessio est addit adhuc : « Et ipse Deus cum eis erit eorum Deus. » Sequitur : « Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt. » Mira veritatis assertio : « absterget, inquit, Deus

omnem lacrymam ab oculis eorum. » Magnificentius A hic in præsignatione secundi adventus sui dicit : « Factum est. » Quid est enim dicere, « factum est, » nisi mysterium Dei consummatum est? Ergo factum est, consummatum est tempus poenitentiae, sive commutationis amplius non erit. Chaos enim magnum firmatum est inter Babylonem illam meretricem damnatam, et Hierusalem istam civitatem sanctam Dei sponsam, ut nec illius tormentum aut luctus ultra mitigetur, nec istius gaudium vel ornatus amplius diminuatur (*Luc. xvi*). Hoc dicto confestim pulcherrimo quasi epilogo utitur dicendo sic : « Ego sum α et ω , initium et finis. Ego sitiendi dabo de fonte aquae vivae gratis. Qui vicerit, possidebit hæc, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius. Timidis autem et incredulis et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatriis, et omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda. » Breviter namque ea de quibus hactenus sermonem feci, vel quorum huic imagines ostendit, quæ et verba fidelissima atque vera pronuntiavit, scilicet de bonis eorum, qui a dextris, et de malis eorum qui in illo iudicio statuentur a sinistris. Nam quod ait : « Ego sitiendi dabo de fonte aquae vivae gratis, qui vicerit possidebit hæc, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius, » fidelissima sunt verba his reposita, qui a dextris erunt, quæ sequuntur : « Timidis autem incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus et veneficis, et idololatriis, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda, » verba sunt vera in eos qui a sinistris erunt. De quorum omnium fidelitate ac veritate ne quis dubitet, suam auctoritatem ipsa quæ loquitur veritas, mira cum gravitate interponit dicendo : « Ego sum α et ω , initium et finis. » De ista suimet quadam descriptione jam initio dictum est, ubi idem ait : « Ego sum α et ω , principium et finis (*Apoc. i*). » Veraciter omnia hæc quæ hac ultima periocha dicta sunt, eo modo dicta sunt, ut plena sint timoris, et secundum hæc opera sua, vel iudicia sua Spiritus sanctus recte dicitur, et est spiritus timoris Domini (*Isa. xi*). Hic timor Domini sanctus est (*Psal. xviii*), quia omnes sanctos, et electos Dei timoratos facit. Timoratos, inquam, non timidos omnes illos facit, quia quantumcumque in sanctitate profecerint, considerantes veritatem atque severitatem tremendi iudicii, timent et tremunt adhuc, nec enim sese comprehendisse arbitrantur (*I Cor. ix*), et nihilominus fortes sunt, et currunt ut comprehendant, quod timidi non faciunt. Timidi namque dicuntur et sunt, qui neque fidem, neque spem habent futurorum, et tunc demum recte timidi dicuntur, cum de promissionibus Dei dubitantes nihil forte propter spem vitæ, nihil arduum propter præmiorum fiduciam aggrediuntur. Idcirco recte præsentis loco timidi cum incredulis sociantur; et sicut incredulorum, ita timidorum quoque pars in stagno ardenti fore denuntiatur. Et hæc quidem retributio iustitiæ est, illa autem donatio

omnem lacrymam ab oculis eorum. » Magnificentius A hic in præsignatione secundi adventus sui dicit : « Factum est. » Quid est enim dicere, « factum est, » nisi mysterium Dei consummatum est? Ergo factum est, consummatum est tempus poenitentiae, sive commutationis amplius non erit. Chaos enim magnum firmatum est inter Babylonem illam meretricem damnatam, et Hierusalem istam civitatem sanctam Dei sponsam, ut nec illius tormentum aut luctus ultra mitigetur, nec istius gaudium vel ornatus amplius diminuatur (*Luc. xvi*). Hoc dicto confestim pulcherrimo quasi epilogo utitur dicendo sic :

« Ego sum α et ω , initium et finis. Ego sitiendi dabo de fonte aquae vivae gratis. Qui vicerit, possidebit hæc, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius. Timidis autem et incredulis et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatriis, et omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda. » Breviter namque ea de quibus hactenus sermonem feci, vel quorum huic imagines ostendit, quæ et verba fidelissima atque vera pronuntiavit, scilicet de bonis eorum, qui a dextris, et de malis eorum qui in illo iudicio statuentur a sinistris. Nam quod ait : « Ego sitiendi dabo de fonte aquae vivae gratis, qui vicerit possidebit hæc, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius, » fidelissima sunt verba his reposita, qui a dextris erunt, quæ sequuntur : « Timidis autem incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus et veneficis, et idololatriis, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda, » verba sunt vera in eos qui a sinistris erunt. De quorum omnium fidelitate ac veritate ne quis dubitet, suam auctoritatem ipsa quæ loquitur veritas, mira cum gravitate interponit dicendo : « Ego sum α et ω , initium et finis. » De ista suimet quadam descriptione jam initio dictum est, ubi idem ait : « Ego sum α et ω , principium et finis (*Apoc. i*). » Veraciter omnia hæc quæ hac ultima periocha dicta sunt, eo modo dicta sunt, ut plena sint timoris, et secundum hæc opera sua, vel iudicia sua Spiritus sanctus recte dicitur, et est spiritus timoris Domini (*Isa. xi*). Hic timor Domini sanctus est (*Psal. xviii*), quia omnes sanctos, et electos Dei timoratos facit. Timoratos, inquam, non timidos omnes illos facit, quia quantumcumque in sanctitate profecerint, considerantes veritatem atque severitatem tremendi iudicii, timent et tremunt adhuc, nec enim sese comprehendisse arbitrantur (*I Cor. ix*), et nihilominus fortes sunt, et currunt ut comprehendant, quod timidi non faciunt. Timidi namque dicuntur et sunt, qui neque fidem, neque spem habent futurorum, et tunc demum recte timidi dicuntur, cum de promissionibus Dei dubitantes nihil forte propter spem vitæ, nihil arduum propter præmiorum fiduciam aggrediuntur. Idcirco recte præsentis loco timidi cum incredulis sociantur; et sicut incredulorum, ita timidorum quoque pars in stagno ardenti fore denuntiatur. Et hæc quidem retributio iustitiæ est, illa autem donatio

gratiæ quæ sanctis promittitur in remuneratione. Proinde cum dixisset : « Ego sitienti dabo de fonte aquæ vivæ, » addidit, « gratis, » quia nimirum hoc ipsum quod sitit operando, quod operatur sitiendo, et desiderando ad Deum, « quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum (*Psal. xli*), » totum muneris est divini, muneris gratuiti. Ipse enim et gratis nos fecit, et gratis **504** antequam essemus omnes, sanctos suos ad vitam prædestinavit, et cum perissemus in Adam, itidem gratis nos vocavit, atque a

peccatis regenerante Christi gratia justificavit (*Rom. viii*). Consequenter igitur et illud gratiæ erit vel est, quod vocatos atque justificados magnificavit illa magnificatione ut sint filii Dei, quemadmodum dicit : « Et ero illi Deus, et ille erit mihi filius, » et bibent « de fonte aquæ vivæ, » ita ut inebrientur, quemadmodum Psalmista dicit : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen (*Psal. xxxv*). »

LIBER DUODECIMUS.

Septem spirituum Dei opera spectavimus, quæ vel qualia cum genere humano operati sunt ab initio usque ad finem sæculi, singuli ordine suo a primo qui est Spiritus sapientiæ usque ad ultimum ejusdem ordinis Spiritum timoris Domini. Nam, sicut alias dictum est, nobis quidem ascendentibus ad Deum primus in ordine est Spiritus timoris Domini, testante Scriptura cum dicit : « Initium sapientiæ timor Domini (*Psal. cx*). » Sed descendenti ad nos gratia cœlesti, alius in propheta computatur ordo eorundem spirituum Domini, cum de flore qui de virga prodeunte ex radice Jesse ascendit, loquens ita dicit : « Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini (*Isa. xi*). » Horum ergo spirituum opera secundum sanctarum auctoritate Scripturarum requirentes spectavimus, et pro posse scrutati sumus septem periochas, determinando secundum eosdem spiritus, quoniam ab ipsis gratiam et pacem nobis annuntiabat scriptor libri hujus in Christo Jesu, dicens in initio : « Gratia vobis ab eo qui est, et qui erat et qui venturus est, et a septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt, et ab Jesu Christo (*Apoc. i*), » etc. Nunc tandem in calce visionis sive revelationis hujus universitas huic Joanni demonstratur totius operis, quod Jesus Christus tot impensis, tot spirituum suorum gratiis vel donis ædificavit, scilicet civitas sancta Hierusalem, quæ est Ecclesia Dei non qualis in ista peregrinatione est, vel qualis in ultimo judicio stabit a dextris, sicut paulo ante dictum est, non sine aliquanto timore donec transeat furor Domini, quo in ignem æternum mittentur sinistri, sed qualis post judicium in gloria æterna erit, sola et tota, alienis omnibus foras missis, perfruens visione Dei. Hoc ita incipit :

« Et venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est : mecum, dicens : Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni, et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem descendentem de cœlo a Deo, ha-

bentem claritatem Dei. » Unus iste de septem angelis, unus est Christus, qui in omnibus eisdem loquitur angelis, id est prædicatoribus sanctis, quemadmodum dicit quidam illorum apostolus Paulus : « An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus ? » (*II Cor. xiii*.) Hic unus futurum erat ut veniret ad istum dilectum suum Joannem, et appareret illi cum discipulis suis, sicut in pervulgata assumptionis ejus historia legis, dicens : « Veni, dilecte mi, ad me, quia tempus est ut epuleris in convivio meo cum fratribus tuis. » Hoc ergo præsignans iste unus de septem angelis locutus est, ait, mecum dicens : « Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni. » Qui enim hæc dicit, epulas utique nuptiales illic esse innuit, de quibus, ut jam dictum est, dicendum huic erat, quia tempus est ut epuleris in convivio meo cum fratribus tuis. Sponsa quippe est in convivio nuptiali. Quare autem utrumque dixit, et sponsam, et uxorem Agni? videlicet quia conjugium Agni, et unicæ Ecclesiæ ejus virginale est, etiam illic, ubi jam uxor erit in plenitudine voluptatis, sponsa nihilominus permanebit, quia nimirum in illa beata copula semper uxor cum filiis, semper virgo erit permanentibus nuptiis, et sponsalibus festis. « Et sustulit me, inquit, in spiritu in montem magnum et altum. » Vere qui ad visionem divinitatis translertur quod huic futurum erat, sicut jam diximus, in magnam altitudinem altamque magnitudinem montis æterni sustollitur. Mons quippe iste Christus est, qui tanquam « lapis modicus de monte excisus sine manibus, » id est in humilitate nostræ conditionis de Virgine natus crevit, « factusque est mons magnus, et implevit orbem terrarum (*Dan. vii*), » crevit ascendendo super choros angelorum, Dominus omnium cœlestium, terrestrium et infernorum (*Phil. ii*). « In montem hunc magnum et altum sustulit me, ait, et ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem. » Ergo super istum Christum civitas Christi fundata vel ædificata est. Hoc ita verum est, ut per prophetam quoque Deum legamus dixisse de isto : « Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem summum, angularem, pretiosum, in

fundamento fundatum (*Isa. xxviii.*) » Sed et ipse lapis in Evangelio contra Scribas et Phariseos (*Matth. xxi; Luc. xx*), Psalmistæ pro semetipso utitur testimonio, cum dicit : « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli (*Psal. cxvii.*) » **505** Recte ergo super montem civitas ostenditur quæ super ipsum Christum Ecclesia Christi fundata esse cognoscitur, mira ædificatione, mira fundamenti et lapidum positione. Omnis namque ædificatio cuncta ædificia civitatum sive domorum quæcunque in hoc mundo sunt, lapidem fundamenti habent deorsum infimum et parietem sursum. Hæc autem ædificatio vel civitas quæ hic in spiritu ostenditur, fundamentum sursum habet altissimum, unde pendet omnis structura parietum, omnis spes et amor populorum fidelium, tam Judæorum qui priores fuerunt quam gentilium qui posterius ædificati sunt. Hanc civitatem dicit sanctam, et nuncupat Hierusalem, quia sancta est Ecclesia Sponsi, sui sanguine sacrata, æternæ pacis possidens, et possessura visionem. Unde ad eam in psalmo loquitur Spiritus sanctus : « Lauda, Hierusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion. Quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem (*Psal. cxlvii.*) » Eam dicit : « Descendentem de cælo a Deo. » Ut supra jam dixerat : « Descendentem, » inquam, non cadentem, ut cecidit ille angelus, et factus est diabolus et Sathanas. Cadere namque superbix est, descendere humilitatis, in quo semper descensu se continens illa Hierusalem in æternum stabit sciens, quia quod est, non suis viribus est aut meritis, sed gratia Dei (*I Cor. xv*), quæ cum Christo de cælo descendit. Talis descensus gloriosus est, et in magna claritate sublimis. Cum ergo dixisset, « descendentem de cælo, » recte subjunxit :

« Habentem claritatem Dei. » Pulchre nimirum descendit, quæ in ipso descensu, in ipsa humilitate descensus sui claritatem habet Dei, id est, similis est charitati Dei. Charissimum quippe Deum videndo ipsa quoque secundum similitudinem ejus resplendet, et clarissima est. Hinc in Epistola sua hic idem Joannes ait : « Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus; scimus quia, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii.*) » Nec vero solummodo in anima, verum etiam in corpore habebit claritatem Dei, id est claritatem, qua post resurrectionem suam clarificatum est corpus Filii Dei. Sic enim Apostolus dicit : « Unde et salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ (*Phil. iii.*) » Hoc ipsum præsentem loco amplius astruit, cum protinus subjungit : « Lumen ejus simile lapidi pretioso, tanquam lapidi jaspidis sicut crystallum. » Nam ac si quæres quomodo dixerit habentem claritatem Dei, lumen ejus simile lapidi pretioso, id est Christo, qui utique lapis dicitur, et pretiosus est. Porro hæc si-

A militudo in diversi generis lapides duos dispertitur, dicendo, « tanquam lapidi jaspidis, sicut crystallum. » Non enim ex una re, sed ex duabus Ecclesia Deo vel Christo similis efficitur, scilicet non ex fide tantum, sed ex fide simul et virtutum operibus. Per jaspidem ergo virtutum pulchritudinem; per crystallum fidei, quam in baptismo percepit, conservatam intelligimus puritatem. « Et habebat murum magnum et altum, habens portas duodecim, et in portis angulos duodecim. » Murus magnus et altus est illi æterna firmitas incorruptibilis præsidii, ubi suos quisque fidelium thesauros securus reponere possit. Unde ipse Dominus et rex civitatis hujus dicit in Evangelio suo : « Thesaurizate vobis thesauros in cælo, quo fur non appropinquat, sive ubi fures non effodiunt, nec furantur (*Matth. vi; Luc. xii.*) » Murus iste chaos illud est, de quo pater Abraham sepultus in inferno verissime dicit : « Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt inde hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare (*Luc. xvi.*) » Porro duodecim portæ ejus duodecim apostoli sunt, qui pro officio quo hic nobis regnum Dei prædicando aperuerunt, et januæ nobis ad vitam exstiterunt, honorem illic ampliorem habebunt, quanto ampliorem in civitatibus habent portæ honorem sive pulchritudinem a cætero ambitu murorum. In his portis anguli duodecim universi sunt doctores quicunque ædificationi Ecclesiæ studentes, eique voce et litteris servientes, fidei et auctoritati institerunt atque innisi sunt apostolorum duodecim. « Et nomina scripta quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. » Ipsi namque apostoli duodecim nominati et incltyti sunt filii spiritualis Israel, id est Christi, cujus in typum pater Jacob, sive Israel carnaliter duodecim genuit filios duodecim tribuum patres. Ergo et duodecim apostoli Christi, et duodecim tribus Israel, duodecim civitatis hujus portæ sunt, sed modo diverso, apostoli namque in re, tribus vero Israel in significatione. Quod ut compendiosius clarescat, vide quid sequitur :

« Ab oriente portæ tres, ab austro portæ tres, ab aquilone portæ tres, et ab occasu portæ tres. » Hoc de spiritali quæ per apostolos consummatur positione necessario intelligitur. Porro in perfectione duodecim tribuum filiorum Israel ascendentium ex Ægypto, talis ad imperium Domini positio castrorum exstitit, ut ad orientem tribus tres, ad meridiem tribus tres, ad occidentem tribus tres, et ad aquilonem castra metarentur tribus tres (*Num. ii*). Itaque cum de signatis duodecim portis dicit : « Et nomina scripta, quæ sunt duodecim tribuum filiorum Israel, » pulchre diligenter lectorem ad significativam illam castrorum positionem mittit, memorem simul quid huic sponsæ suæ, huic civitati sanctæ Hierusalem dicat in Canticis : « Pulchra es, amica mea, suavis et decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata (*Cant. vi.*) » Item : « Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea (*ibid.*) »

Ut autem de spiritalium positione portarum coepta percurramus, quid sibi vult quod ait, « ab oriente portæ tres, ab austro portæ tres, ab aquilone portæ tres, et ab occasu portæ tres, » nisi quia sancta apostolica fides in Trinitatis nomine consistens per ministerium illorum excepit nos ab omni gente et natione, ab omni sexu et ætate venientes? Amplius autem hæc plagarum mundi distinctio in his ætatibus utiliter intelligitur, pueritiæ, adolescentiæ, juventæ atque senectæ, ut hoc sit ab oriente, ab austro sive meridie, ab occasu atque ab occidente ternas portas patere ab omni ætate, quacunque ætate quis convertatur, evangelica atque apostolica regula indifferenter aditum in civitatem sanctam, id est Ecclesiam, per fidem sanctæ Trinitatis patuisse. Nam per orientem pueritia, per meridiem adolescentia sive juvenus fervida, per occidentem ætas perfecta, per aquilonem recte intelligitur senectus decrepita. Unde quidam Christianæ scholæ versificator insignis ita dicit :

*Seu pueros sol primus agat, seu fervor ephebos
Accendat, nimius seu consummabilis ævi
Perficiat lux plena viros, sive algida boreæ
Ætas decrepitam vocet ad pia sacra senectam.
Occurrit trinum, quadrina ad compita Numen.*

Non autem hæc idcirco dicuntur, quod illic jam post judicium susceptio sit futura venientium, sed quia, quamvis cesset suscipiendi officium, ordo tamen et meritum perseverat eorum, qui toti mundo prædicantes, suo labore omnes **506** gentes universas ætates ad unam fidem collegerunt et susceperunt. Sequitur :

« Et murus civitatis habens fundamenta duodecim et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum et Agni. » Idem apostoli qui portæ ipsi civitatis hujus et fundamenta sunt. Nam super fidem illorum fundata est Ecclesia Dei; verumtamen ita ut fundamenta ipsorum Christus sit. Denique, ab hoc fundamento unico, ipsi fundamenta sic dicuntur, quomodo unus idemque primus eorum a petra, quæ sine dubio Christus est, dictus est Petrus. Idcirco cum dixisset, « et in ipsis » fundamentis « duodecim nomina duodecim apostolorum » competenter addidit, « et Agni. » Etenim quæcunque scripserunt, quibus videlicet scriptis eorum, tanquam fundamentis, universum fidei Christianæ et doctrinæ ecclesiasticæ innititur ædificium, non de suo scripserunt, sed de plenitudine Agni acceperunt, et verbis ejus evangelicis tota intentione inhæserunt atque institerunt. Ista sunt fundamenta et istæ portæ, de quibus Spiritus sanctus in psalmo dicit : « Fundamenta ejus in montibus sanctis, diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob (Psal. LXXXVI). » Est enim sensus : Sancti montes, id est apostoli, per fidem et doctrinam fundamenta erunt gloriosæ civitatis Dei, iidemque et portæ ejus, quia per prædicationem et miracula illorum intrabitur in illam Sion. « Portas istas diligit Dominus super omnia tabernacula Jacob, » id est plus quam omnes militantes sibi in priori populo. Licet enim Moses et alii pro-

phetæ sancte et juste vixerint, et nimis sanctitatis et fidei fuerint, eorum tamen merita apostolorum dignitas excellit, qui non solum recte vixerunt, sed etiam ipsum Dominum (quem illi a longe prædixerant) corporali præsentia viderunt, ac dulcissimæ prædicationis ejus interiori pastu refici meruerunt, suam quoque crucem tollentes ejus vestigia secuti sunt, nuntiantes pacem in morte ejus hominibus datam ubique terrarum. Quamvis autem hic in his fundamentis nomina tantum apostolorum scripta dicantur, et non etiam prophetarum, tamen et prophetæ civitatis hujus fundamenta sunt; sic enim in uno ex istis fundamentis, scilicet Paulo apostolo legimus scriptum : « Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superædificati super fundamenta apostolorum et prophetarum (Ephes. II). » Et illi quidem etiam tempore priores quam apostoli fuerunt, sed nobis superædificatis vel superædificationibus sic semper fuit et est ædificandum, ut prophetas legendo aut disserendo, quæcunque illi scripserunt aut locuti sunt, cuncta studiose ad apostolica comportemus fundamenta, et nihil de illis sentiamus, nisi quod per apostolos conscripta tam evangelicis quam epistolaribus libris evangelica probat ac recipit veritas. Ergo etiam prophetæ fundamenta quidem sunt, sed apostoli fundamenta fundamentorum, Christus autem fundamentum omnium fundamentorum, qui hic Agnus dicitur, idcirco videlicet, quia fundamenta hæc omnia maxime fundamento innituntur passionis ejus propter quem Christus Dominus dicitur Agnus. Sequitur :

« Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem et portas ejus et murum. Et civitas in quadro posita est. Longitudo ejus tanta est quanta latitudo, et mensus est civitatem de arundine per stadia duodecim millia; longitudo, et latitudo et altitudo ejus æqualia sunt : et mensus est muros ejus, centum quadraginta quatuor cubitorum mensura hominis quæ est Angei. » Mensor iste nimirum gratiarum distributor, earumque remunerator est. Ipse est enim, de quo Joannes Baptista loquitur : « Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus et gratiam pro gratia (Joan. I). » Prius enim in hac vita gratiam dat, diversa creditibus in se tribuens charismata (I Cor. XII), et post, in illo sæculo de quo nunc sermo est, pro gratia bene expensa retributionis æternæ præmia recompensat. Unde notandum quia præsentis loco mensoris hujus mensura, et arundinea dicitur, et aurea. Porro superius quodam loco cum diceret hic Joannes : « Et datus est mihi calamus similis virgæ, dicens : Surge, et metire templum Dei (Apoc. XI), » non dixit quod calamus ille esset aureus. Illic namque significabatur quo necessarium Ecclesiæ Christi Evangelium erat scripturus, in quo videlicet scribendi ministerio, præsens est labor, futura autem remuneratio, quando pro illa bene expensa gratia, reddenda speratur gratia, non qualiscunque, sed

aurea, id est locupletissima, ut videlicet illic perfecte cognoscat, qui hic fideliter scripsit aut docuit; quod ex parte cognoverat, hoc in isto significat mensura arundinea, mensura aurea. Nimirum prius, quando his de quibus nunc sermo est, apostolis imo et prophetis multisque Patribus sanctis, dabatur prædicandi vel scribendi gratia sive auctoritas, mensura erat tantum arundinea. Tunc autem ubi, sicut jam dictum est, gratia redditur pro gratia, recte mensura et arundinea est, et aurea. Sed nunquid soli remunerabuntur hi qui facultatem utiliter acceperunt in Scripturis sanctis? Solet namque per arundinem Scriptura significari, ut illic: « Increpa feras arundinis (*Psal. LXVII*), » id est compesce hæreticos ferociter corrumpentes Scripturas veritatis; arundine namque codices conscribuntur. Nunquid ergo soli in illa civitate remunerabuntur principes illi qui scripserunt, et non etiam cæteri, qui talem gratiam non acceperunt? Imo et cæteri quicumque Scripturis sanctis obedierunt. Ait enim: « Ut metiretur civitatem, et portas ejus, et murum. » Murus namque cujus et portæ et fundamenta sunt, universitas est electorum, qui tanquam lapides vivi super fundamenta hæc super ædificati sunt (*I Petr. II*), ad quamdam similitudinem lapidum materialium glutine congruo sibimet in structura manufacta cohærentium. Omnes omnino propriam mercedem accipient, singuli secundum suum laborem, et secundum mensuris gratiam cum qua laboraverunt (*I Cor. III*). « Et civitas, inquit, in quadro posita est, » id est summa omnium illic pax et concordia est, nec opus erit amplius, ut de pace commoneantur, verbi gratia, quatenus id ipsum dicant omnes, et non sint in eis schismata (*I Cor. I*). Omnes sponte quasi naturaliter ibi sunt concordēs, sicut in quadro ædificio parietes, sive anguli omnes sunt æquales. Hoc ipsum verbis aliis repetit, cum dicit continuo: « Longitudo ejus tanta est, quanta et latitudo. » Amplius autem cum protinus addit: « Et mensus est civitatem de arundine per stadia duodecim millia. » Ut totidem stadia per quatuor partes intelligas, addit adhuc: « Longitudo et latitudo ejus æqualia sunt. » Addit tamen et altitudinem, de qua postmodum dicemus. Itaque cum in ambitu civitatis stadia duodecim millia perspicias, ipsa autem civitas quadra sit, facile potes advertere quot stadiis latera singula demetiantur, scilicet tribus millibus. Sed quomodo stabit id quod sequitur: « Et mensus est muros ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, » quod longe minus est quam tria millia stadiorum? Posset hoc dictum videri de altitudine murorum, quod videlicet muri centum quadraginta quatuor cubitis tenderent in altum, **507** si non dixisset, quia longitudo, et latitudo, et altitudo civitatis æqualia sunt. Erat autem, ut jam diximus, tam longitudo quam latitudo trium millium stadiorum, quod longe superat quantitatem centum quadraginta quatuor cubitorum. Igitur murus hic est alius; longe enim alia, longe minor hujus quantitas est, neque enim hoc vel suspicari licet,

A quod hic quidem cum dicit: « Et mensus est muros ejus centum quadraginta quatuor cubitorum quodcumque latus quadræ civitatis; » illic autem, ubi dixerat: « Et mensus est civitatem per stadia duodecim millia, » aream intelligere debemus ejusdem civitatis. Geometricalis namque disciplinæ ratio sic habet, quia omnis tetragonus æqualiter latera habens, unum latus multiplicat in se et ea semel multiplicatione aream suam implet. Porro quantitas hæc centum quadraginta quatuor cubitorum in semetipsam ducta, vix quidpiam ultra quindecim stadia complet. Quam longe hoc a duodecim millibus stadiorum minus est? Igitur alius, ut jam dictum est, hic atque alius ille civitatis murus est: quod qualiter in civitatibus manufactis fiat, ut intra murum ampliorem murus angustior contineatur, nostra demonstratione non indiget. Denique non incongrue quis ædificaverit, si intra civitatem, cujus ambitus duodecim millia stadiorum sit, arcem fecerit, cujus latus quodlibet centum quadraginta quatuor cubitorum sit. De spiritali ædificatione quærendum est, quia nimirum ex ipsa litteræ superficie sentire compellimur, quod murus alius brevior inter murum ampliorem contineatur. Quid ergo dicemus? nisi quia, quamvis una civitas una Ecclesia sit, duo tamen sunt ordines civitatis, alius eorum qui foris persecutiones passi fortiter sunt præliati; alius eorum, qui bene operando in pace Ecclesiæ cursum consummaverunt vitæ præsentis. Stadia namque pugnantium laborem, cubiti significant operantium pacem. « Mensus est ergo civitatem de arundine per stadia duodecim millia, » id est, remuneravit magnum, et fortem illum sanctæ Ecclesiæ ordinem, qui in stadio cucurrit, et pugnavit, et per quatuor partes orbis terrarum sanctæ Trinitatis fidem testificando; qui numeri, scilicet quaternarius atque ternarius partes sunt duodenarii; quater namque tria, sive ter quatuor sunt duodecim; suum pro eodem testimonio sanguinem fudit, in quo nimirum ordine apostoli sunt et martyres Christi. Hujus profecto ordinis murus amplior brevior centum quadraginta trium cubitorum interius murum continet, quia tantorum merita propugnatorum hoc effecerunt, ut infirmorum multitudo in Christi fide confirmata, bonis operibus insistendo ad ejusdem civitatis habitationem perveniret. Igitur nihil huic repugnat quod dicitur: « Longitudo, et latitudo, et altitudo ejus æqualia sunt, » per quam pulcherrimæ quadraturæ figuram consona, et indissociabiliter connexa significatur confessio cunctarum, quæ illic ascenderunt sive ascendant tribuum, tribuum Domini « ad confitendum nomini Domini (*Psal. CXXI*). » Longitudo civitatis consonantiam fidei; latitudo sufficientiam charitatis; altitudo perseverantiam spei illorum significat, quæ illic remuneranda est. « Mensura, inquit, hominis, quæ est angeli. » Æquales enim, inquit Dominus, erunt angelis, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Juxta litteram, cum dicit: Mensura hominis quæ est angeli, Ange-

lum sibi apparuisse innuit in figura hominis. « Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide, ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. » Cum distinctionem facit muri et civitatis dicendo, « et erat structura muri ex lapide jaspide, » ipsa vero civitas aurum mundum, nomine muri firmiores, magisque spiritalis propositi fideles; civitatis autem appellatione plateas civitatis, id est laxioris vitæ, maximeque laicalis ordinis multitudinem significat; nec mirum quod plateas civitatis aurum fore mundum, sive sterni auro mundo prædicat. Addens, aurum illud sic fore mundum ut simile sit vitro mundo, quia sæcularis quoque vitæ nonnulli sunt summis compta virtutibus, qui et puritate mentis, et radio fulgent operis. Nam, quia veritatem fidei retinent, recte mundum dicuntur aurum, quia fides aurea virtus est, imo et auro pretiosior dicente Petro apostolo: « Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur (I Petr. 1). » Quia vero sanctam confessionem frequentant et peccata sua non defendunt, sed confitendo aperiunt, recte vitro mundo simile dicitur hoc aurum. Quod si quid reprehensibile adhuc in eis est, sperandum est quia post purgatorium ignem fulgidum magis placebit hoc aurum, ita ut totum aurum sit, quia, sicut ait Apostolus: « Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit, etsi cujus opus arserit, id est, peccatum solubile fuerit, ipse salvus erit, sic tamen quasi per ignem (I Cor. 11). » Sequitur:

« Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum jaspis; secundum sapphirus; tertium chalcedonius; quartum smaragdus; quintum sardonyx; sextum sardonius; septimum chrysolithus; octavum beryllus; nonum topazius; decimum chrysoptasus; undecimum hyacinthus; duodecimum amethystus. » Fundamenta civitatis, sicut jam dictum est, apostoli sunt, « quia murus civitatis, ait superius, habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina, duodecim apostolorum et Agni. » Ecce autem quam pulchra sunt fundamenta hæc, quam pulchri lapides isti, lapides sancti, qui, quandoolvebantur super terram, contemptibiles videbantur divitibus hujus sæculi. Neque enim pulchritudo illorum tunc patebat in oculis hominum, quando tundebantur et percutiebantur, sed in oculis Domini pulchri erant, ut magis pulchri fierent, percussione tribulationum pollebantur. Illic pulchritudo et claritas illorum manifesta omnibus est et erit, ita ut quandoque videntes dicant impii: « Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem improprietatis, nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore (Sap. 5). » Quomodo ergo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est? Nimirum, sicut lapides isti omnes pulchri et pretiosi sunt, diversa tamen pulchritudine, ita ut nullus eorum ulli alii sit omnino similis; ita sancti apostoli omnes quidem incliti sunt et gloriosi, diversa tamen gloria prout cuique superveniens in eos

A Spiritus sanctus contulit; ita ut in distributione gratiarum, quas acceperunt miro modo, similitudo dissimilis, et dissimilitudo sit similis, et habitudo mentis, sive interioris hominis, ubi Christe sunt confirmati, in nullis eorum omnino eadem sit. De naturis lapidum singulorum plerique studiosius conscripserunt, singulorum qualitatibus sive coloribus lapidum pene singula diligenter assimilantes merita sanctorum. Sequitur adhuc: « Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt per singulas et singulæ portæ erant ex singulis margaritis. » Apostoli, sicut jam dictum est, et fundamenta dicuntur et portæ, miroque modo et in fundamentis pretiosorum nominibus lapidum, et in portis pretiosarum gloriosi prædicantur similitudine margaritarum: **508** Christus enim pretiosus lapis et pretiosa margarita, quam inventam negotiator sapiens emit (*Matth. XIII*), datis omnibus suis, ipse conformes illos faciens sibi, hoc dedit illis, ut in fundamentis et in portis margaritæ sint decoris. Decor namque sive pulchritudo, et gloria portarum, per quas ad illam civitatem a quatuor mundi partibus venientes introivimus, pulchrius aut convenientius quam nomine vel specie margaritarum significari non potuit. Nimirum, sicut femina nobilis pretiosis præculta margaritis, solet ad oculos hominum gloriari, viro suo subornata; sic civitas illa quæ est Ecclesia, talibus principibus, tantis patribus, tam gloriosis apostolis gloriari potest, sponso suo Christo sic ornata ut sponsa. Unde sibi conscius Paulus apostolus, una profecto ex istis portis semper patentibus, Corinthiis loquitur: « Nam gloria vestra nos sumus, sicut et vos nostra in die Domini nostri Jesu Christi (I Cor. 1). » Quod idem est ac si diceret: Tanta nobis charismatum dona Spiritus sanctus contulit, tantum tamque fructuose nobiscum operata est gratia Dei, ut recte vobis adversum pseudoapostolos liceat gloriari pro nobis. Nihilominus quod cum dixisset, « nam gloria vestra nos sumus, » subjunxit: « sicut et vos nostra. » Hoc bene atque consonanter præsens littera prædicat, ubi præmisso: « et singulæ portæ erant ex singulis margaritis, » continuo subjungitur:

« Et plateæ civitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum. » Sed et supra dicturus: « Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata, » præmisit: « Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide, ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. » Igitur veraciter « gloria vestra, inquit, nos sumus, sicut et vos nostra, » id est, gloriari vobis licet de collata nobis gratia, et nobis de fide, de conversatione vestra nostro labore parta, nec in alterutros nobis indecores aut indecentes sumus, sed sicut muros ex jaspide, vel civitatem auream, fundamenta deessent [decent] ex omni pretioso lapide ornata, sicut itidem auream civitatem portæ ex margaritis condecant, sic populum Christianum condecorat principatus apostolorum; item vicissim tantis apostolis non indecens est talis populi profiteri prin-

cipatum. Sequitur: « Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est et Agnus. Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminat eam, et lucerna ejus est Agnus. » Magnifica spe, nostram, quæ in hac peregrinatione est, inopiam sive indigentiam spiritus veritatis consolatur, dum dicitur: « Et templum non vidi in ea, et civitas non eget sole neque luna, Dominus enim Deus omnipotens templum illius est et Agnus, et claritas Dei illuminat eam, et lucerna ejus est Agnus. » Quantum enim hoc est vel erit ad comparisonem ejus, quod de Deo nunc habemus, quod de Deo et Dei Filio Jesu Christo nunc videmus? Lapidem congerimus, lapides materiales sine sensu, et sine anima comportamus, et ex ipsis domum construimus, in eisdem vel super eosdem nomen Domini invocamus, ut cujus faciem videre non possumus, ejus saltem sanctum nomen sciamus ubi vel quomodo invocare debeamus. Tunc quia ignorantiam ejusdem quoque nominis habuimus vel habemus lumen aliquantulum, id est, Scripturam sanctam nobis adhibemus, ut in ipsa, vel per ipsam utcumque perpendere queamus, non jam quid vel quomodo sit Deus, sed tantum quid non sit, et quod nulli creaturæ assimilandus sit Deus. At vero ubi « in illa Sion Deus deorum videbitur (*Psal. LXXXIII*) » « facie ad faciem, et sicut est (*I Cor. XIII*), » et ipse præsens habebitur intus in nobisipsis, in ipsa substantia animarum nostrarum inhabitans et inundans divinitas sentietur sicut impetus fluminis, sicut torrens voluptatis, et exterioribus quoque oculis (ut de substantia divinitatis taceam) de cujus visione sparsim disputatum est a patribus sanctis, utrum debeat vel possit corporalibus oculis videri; exterioribus, inquam, oculis illud divinitatis templum præsens videbitur, quod pulchre significatur cum dicitur: « Et Agnus templum est illius. » Nam vere Agnus templum Dei, templum sanctæ Trinitatis est, et erit, secundum fabricam sui corporis, « in quo corporaliter habitat plenitudo divinitatis (*Coloss. II*). » Ipse enim dixit: « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem, inquit evangelista, dicebat de templo corporis sui (*Joan. II*). » Quo igitur ibi nobis templum manufactum, quale hic facimus ad invocandum nomen Domini, cum ibi præsens conspiciatur facies Domini, et pulchritudo templi non manufacti, id est, glorificati corporis Christi? Quo nobis illic solem aut lunam quærere Scripturarum, ubi in semetipso, et in corde Patris, Deus Verbum, cujus hic indices Scripturæ necessariae sunt? Nam, sicut in psalmo per id quod dicitur: « Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam (*Psal. XVIII*), » ita et hic per solem et lunam majorem et minorem recte intelligimus scientiam Scripturarum, quæ illic necessariae non erunt. Alias autem et vere visibilibus istis sole et luna civitas illa non egebit, ubi nox non erit, sed nec dies, ut perpetuus ibi sit, hujus qui nunc per circuitum gyrat; statione solis indi-

gebit. Nam, ut de cætero taceam lumine civitatis, ipse Dominus in Evangelio dicit: « Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum (*Matth. XIII*). » Quid ergo sol ad illuminationem illic conferre poterit, ubi tot quasi soles erunt, quot electi homines sive angeli? Verum ipse fulgor angelorum ex lumine erit unius Dei unde et dicit: « Nam claritas Dei illuminavit eam et lucerna ejus est Agnus. Et ambulabunt gentes per lumen ejus, et reges terræ afferent gloriam suam et honorem in illam. » Ambulabunt gentes, inquit, atque hoc dicto, magnifica contingit atque commemorat beneficia vel opera misericordiarum Domini. Non enim parvi ponderis aut momenti habet, quod gentes appellat eos hic qui ambulant in tali lumine tam gloriosæ civitatis. Idem est ac si dicat: « Illi, qui prius erant gentes, ad simulacra muta, inquit apostolus, prout ducebantur euntes (*I Cor. XII*), » qualibus idem ait: « Propter quod memores quod aliquando vos gentes in carne, qui dicemini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manu facta; quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum promissionis spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo (*Ephes. II*), » etc. Illi, inquam, in tali civitate, in tali civitatis lumine ambulabunt facti domestici Dei, et super illorum, de quibus jam dictum est, apostolorum fundamentum superædificati. Mirabuntur quippe, et oratorum semper plena laudibus gratiæ Dei, quod de tam longinquo in illam sint civitatem congregati, utpote quos, ut dicit Psalmista, « de regionibus congregavit eos, a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari, » subjungens: « Erraverunt in solitudine in inaquoso, viam civitatis habitaculi non invenerunt (*Psal. CVI*), » etc. Quorum tunc eos meminisse juvabit ambulantes per amplitudinem ejusdem magnæ civitatis, et ob hoc quod talem civitatem invenerunt, cantare in æternum misericordias Domini. Nam hoc est quod hic protinus subjungit: « Et reges terræ afferent gloriam suam et honorem in illam. » Nam reges terræ iidem qui et gentes sunt, omnes enim illic regnabunt, omnes reges et sacerdotes Christi erunt, et regnabunt in sæcula sæculorum et ejusdem regni sui gloriam et honorem afferent in illam, sempiternas semper agendo gratias illi qui fecit eis hæc, qui glorificavit eos immortalis beatitudine animarum, et honorificavit eos beata immortalitate corporum.

« Et portæ ejus non cludentur per diem, nox enim non erit illic. » Magnum magnæ securitatis documentum quod « portæ ejus non cludentur. » Nam per hoc satis insinuat quia neque hostes, neque fures illic timebuntur. Fur enim, ait Dominus, non appropinquat (*Luc. XII*). Quandiu hic peregrinamur, oportet ut persæpe portæ apostolicæ propter hostes Judæos atque paganos, et propter fures ac hæreticos claudantur, et sententiarum vectibus validis obsidentur. At vero tunc isti nusquam comparebunt, jam enim cum diabolo et angelis ejus missi erunt in

ignem æternum. Utquid ergo portæ claudantur per diem? Quod si quæras, nonne saltem claudentur per noctem? Nequaquam, ait, « nox enim non erit illic; » nulla vero omnino nox illic erit, neque spiritalis, quam hic patiuntur oculi cordis, neque cordis, neque corporalis qua hic circumfunduntur oculi corporis. « Et afferent gloriam et honorem gentium in illam, nec intrabit in illam aliquid coinquinatum, et faciens abominationem et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ et Agni. » Qui sunt qui afferent in illam gloriam et honorem gentium, nisi illi qui laboraverunt, et labores eorum fructus ad gloriam et honorem Domini salus est gentium? Ipsi sunt jam sæpe dicti apostoli, quos Christus magister et Dominus eorum instruens ad fructificandum honorem et gloriam gentium dicebat illis inter cætera: « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat (Joan. xv). » Isti afferent in illam civitatem gloriam et honorem gentium, id est gloriosum et honorificum fructum, quem in gentibus fructificaverunt regi et Domino civitatis illius, Deo et Agno æterna præsentatione præsentabunt, et in illa gloria et honore gentium gloriosi erunt, juxta illud prophetice veritatis promissum: « Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis (Isa. lxi). » « Gloriam et honorem, inquit, gentium afferent, » et non vitiosam gentium conversationem, propter quam et gentes dictæ sunt. Idcirco subjunxit:

« Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum et faciens abominationem, et mendacium. » Quæ pristina erat vita gentium. Subintelligitur ergo cum dicit « afferent gloriam et honorem gentium, » quod soli ex gentibus illic præsentabuntur hi qui gentilitatis contumelias in gloriam et honorem Dei commutaverunt. Paulus apostolus, ut gloriam et honorem gentium, et non etiam aliquid coinquinatum in illam civitatem afferret, loquitur Corinthiis: « Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt (I Cor. vi). » Ista sunt coinquinata et abominationum atque mendaciorum opera, quorum aliquid non intrabit illuc quia qui hæc operantur, regnum Dei non possidebunt. Quæ autem sequuntur: « Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in virtute Spiritus sancti, et in spiritu Dei nostri (I Cor. v). » Ista sunt gloria et honor gentium quæ afferentur in civitatem illam. Igitur gloriam tantum et honorem gentium afferent, et isti gloriosi atque honorifici ipsi sunt quos Deus præscivit atque prædestinavit, vocavit atque justificavit (Rom. viii). Isti sunt de cunctis gentibus immundis excepti, quos intendens, dicit: « Nisi qui scripti sunt in libro vitæ et Agni. » Idem enim est ac si dicat: Non intrabunt in eam, nisi quos Deus præscivit, et prædestinavit, quos et in Adam prædamnatos, Agnus,

id est Filius Dei vocavit, et per passionem suam justificavit. Nam idcirco liber vitæ recte dicitur etiam liber Agni, quia, quamvis fuissent in proposito Dei conscripti, cum benediceret Deus primis parentibus, dicendo: « Crescite et multiplicamini (Gen. i), » non poterant post prævaricationem Adæ hæreditatem, ad quam conscripti fuerant, consequi, nisi redempti fuissent per sanguinem hujus Agni.

CAP. XXII. — « Et ostendit mihi flumen aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedens de sede Dei et Agni in medio plateæ ejus. Et ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructus suos. Et folia ligni ad sanitatem gentium, et omne maledictum non erit amplius. » Ista quæ hic loco ultimo ostendit, divitiæ sunt ineffabiles et deliciae inæstimabiles gloriosæ civitatis, quas oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt (I Cor. ii). Istud namque flumen est abundantia lætitiæ et jucunditatis, de quo Psalmista: « Fluminis impetus, inquit, lætificat civitatem Dei (Psal. xlv). » Et alibi: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos (Psal. xxxv). » Et Isaias in consolatione filiorum hujus Hierusalem, dicit: « Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declino in eos ut flumen pacis, et torrens inundans gloriæ gentium (Isa. lxvi). » Ergo flumen istud Dominus est, et vere, quia Spiritus sanctus est. Spiritus sanctus est hoc flumen pacis, hic torrens gloriæ, hoc flumen lætitiæ, hic torrens voluptatis, et ubertas domus Dei. Ipse namque est amor Sponsi et sponsæ in illa gloriosa civitate. Quid enim est tota illius vitæ vel civitatis beatitudo, nisi iste amor? De isto amore omnes sancti angeli, et omnes omnium sanctorum vivunt animæ. Idcirco cum dixisset, « et ostendit mihi flumen, » bene addidit « aquæ vivæ. » Et quia talis aqua vivificando illuminat atque confirmat, bene ait, « splendidum, » addendo, « tanquam crystallum. » In crystallo namque claritas est simul et firmitas, quæ sunt pulchra vitæ illius insignia, ubi et corda nostra translucunt, et corpora nostra beata immortalitate, et immortalis beatitudine firmantur. Et quia Spiritus sanctus ex evangelica traditione Domini nostri procedens dicitur, dicit enim: « Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit (Joan. xv), » bene et hoc ipsum hic non tacuit. Ait enim de hoc flumine procedens de sede Dei et Agni. Hoc enim est quod in fide catholica profiteremur, quia « Spiritus sanctus a Patre et Filio procedit. » Quod autem ait: « In medio plateæ ejus. » Convenienter dictum est, et proprie ad exprimendas delicias civitatis, quia non foras extra civitatem illam Spiritus sanctus procedit, sed tantum « in medio plateæ » civitatis, id est in solis electorum cordibus multum dilatatis. Et quidem jam ex quo Jesus glorificatus est, flumen istud ad nos fluere cœpit, sed nondum apparuit, neque hic in vita præsentis apparere potest quid nobis fecerit. Totus processio ejus, qua ad nos

procedere dignatur, illic fructus apparebit, hoc est quod nunc dicit: « Ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, » id est Christus, qui **510** elegit et misit apostolos duodecim. Denique quod Christus homo factus et de virgine natus est, ex abundantia est irrigantis hujus fluminis, quia de Spiritu sancto virgo concepit, et tale nobis de terra virginei ventris lignum ascendere fecit. Item, quod fructus duodecim lignum istud attulit, id est quod duodecim apostolos Christus ordinavit, ex plenitudine hujus fluminis, quia Spiritum sanctum illis dedit. Idcirco de hoc habemus in psalmo: « Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo (*Psal.* 1). » Quod illic dictum est « in tempore suo, » hoc est quod ait hic « per menses singulos, » id est sine defectu et in æternum. Nunquam enim desinet facere fructum, quia nunquam deficiet, quæ ex ipso est remuneratio sanctorum, et quia salus gentium, quam fructificati duodecim apostoli fructificaverunt, Christo attribuitur, qui fructificavit in gentibus per illorum ministerium, recte dictum est: « Et folia ligni ad sanitatem gentium. » Nam folia ligni verba sunt Evangelii Domini nostri Jesu Christi, quæ recipiendo gentes æternam animarum et corporum sanitatem sibi acquisierunt. Hujusmodi namque folia illic non deficient aut defluent, quia verba Dei in corde et ore gentium non deerunt, imo plenius suggerente amore perpetuum semper prorumpent in laudem. Et quia sub foliis ficus, quibus se operuerunt illi parentes nostri, maledictum conquisitum est (*Genes.* 3), recte contra de foliis ligni hujus præmisso, quia erunt ad sanitatem gentium, additur:

« Et omne maledictum non erit amplius. » Hujusmodi lignum et hujusmodi fructus ex utraque parte fluminis esse dicuntur, videlicet pro similitudine visibilis alicujus fluminis delictiosi, cujus circum littora irrigua hinc et inde ligna fructifera vel quæque virentia non sine delectatione visuntur. « Et sedes Dei et Agni in illa erunt, et servi ejus servient illi. » Ipsi qui servi et qui servient illi, sedes Dei et Agni in illa civitate erunt, et ipse sedebit in eis, Rex regum et Dominus dominantium cum Deo Patre et Spiritu sancto, habitans in cordibus eorum. Gloriosa et dulcis servitus erit in illa, ubi servos se esse in suis conscientiis meminerunt ejus, a quo et per quem et in quo redempti sunt, ille autem Dominus non tam Dominum servorum, aut Regem servientium quam patrem filiorum et amicum se exhibet amicorum, nullam aliam exigens servitutem, quam ineffabilem dilectionem tacere a laudibus non valentem, et infinitas gratiarum actiones pro summis atque ineffabilibus deliciis habentem. Nam quomodo ab ejusmodi servitute quiescere poterunt? Sequitur enim: « Et videbunt faciem ejus, et nomen ejus in frontibus eorum. » Non ergo illic poterit esse silentium, ubi tam desiderabilem faciem videbunt, sed, sicut scriptum est: « Vox exultationis et salutis

A in tabernaculis justorum (*Psal.* cxvii), » sempiternæ jubilationis perpetualiter servitium. Et ut perpendas quanti honoris, quantæ sit libertatis illud servitium: « Et nomen ejus, ait, in frontibus eorum. » Quod vel quale nomen ejus, nisi Deus? Dii namque nominabuntur et erunt, juxta illud: « Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes (*Psal.* lxxxii). » Et hic idem Joannes: « Videte, inquit, qualem gratiam dedit nobis, ut filii Dei nominemur et simus (*I Joan.* iii). » Ergo nomen ejus in frontibus eorum, id est filii Dei nominabuntur et erunt. « Et nox ultra non erit, non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos et regnabunt in sæcula sæculorum. » Videbunt, inquit, faciem ejus, et ad videndam faciem illam non opus erit ut adhibeatur, ut hic ad videndam faciem cuiusque hominis adhiberi oportet lumen solis, aut lumen lucernæ, si sol sub terra sit, quia « nox ultra non erit, » diem illic non agente sole alio, sed ipso Domino Deo, « qui illuminabit illos, » qui sol verus et sempiternus est, non ita ut oriatur, et occidat, et nunc super terram fulgeat, nunc autem sub terram se recondat, sed ita ut semper in facies illorum fulgeat, in mentes illorum semper luceat. Et ne putes aliud esse servitium illud, quo servient illi, quam libertatem et regnum.

« Et regnabunt, inquit, in sæcula sæculorum. Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt et vera. Et Dominus Deus omnipotens spiritus prophetarum misit angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri cito. » Ut caput sive principium, ita et finem libri hujus voluit esse galeatum, quatenus munitum sit totum corpus revelationum istarum, ne quis audeat quasi contemptibilem refutare, vel abjicere quidquam eorum quæ in hoc libro scripta sunt. Futurum quippe erat ut, sicut jam in exordio diximus, a nonnullis contemneretur, maxime pro sui difficultate, quia solent homines irreverentes quæcunque legerint contemnere tanto facilius, quanto difficiliora sunt intellectu. Itaque, sicut in exordio dixerat: « Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis quæ oportet fieri cito (*Apoc.* 1), » ita et hic præmisso: « Hæc verba fidelissima sunt et vera, et Dominus, inquit, Deus omnipotens spiritus prophetarum, » id est Spiritus sanctus qui in prophetis locutus est, qui utique omnipotens Dominus et omnipotens Deus est, « misit angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri cito. » Item, sicut vel qua intentione illic dixerat: « Beatus qui legit et qui audit verba prophetiæ hujus, et servat ea quæ in ea scripta sunt, tempus enim prope est (*ibid.*), » ita et eadem intentione vel sensu, dicit hic: « Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri hujus. » Hæc utique in persona loquitur Domini Jesu, qui utique, quamvis moram facere videatur, velociter venturus est, et adimpletur verba prophetiæ libri hujus. Item, sicut ad commendationem libri in initio personam suam semel et iterum ac tertio diligenter expresserat, primo dicens,

« et significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni, qui testimonium perhibuit Verbo Dei (Apoc. 1), » et secundo « Joannes, » inquit, « septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. » Itemque tertio, dicens : « Ego Joannes frater vester, et particeps in tribulatione (ibid.), » etc. Ita et hic personam suam bene de Ecclesia Christi meritam evidenter exprimit : « Et ego, inquit, Joannes, » subauditur, sum, « qui audiui et vidi hæc. » Igitur quisquis sanctos prophetas recipis, in quibus vel per quos Spiritus sanctus locutus est, et Evangelium Verbi Dei quod scripsit Joannes, recipe et hanc Scripturam, quia Spiritus prophetarum misit angelum suum ostendere hæc servis suis, et qui audivit et vidit hæc, ipse est Joannes.

« Et postquam audissem et vidissem, cecidi ut orarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. Et dixit mihi : Vide ne feceris, conservus tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba libri hujus Deum adora. » Hoc jam primo et secundo factum et dictum est. Primo, videlicet ubi ostenderat illi angelus damnationem meretricis et nunc secundo, ubi ostendit ei beatitudinem gloriosæ civitatis, ac perinde satis confirmatum est neminem præter Deum debere adorari, hominem sive angelum, quia « in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum (Deut. xix). » Et dicit mihi : « Ne **511** signaveris verba prophetiæ libri hujus, tempus enim prope est. » Ab hinc usque in finem omnia in persona dicuntur Domini Jesu, et ex ore ejus prophetia confirmatur, ut non eam contemnere audeat quisquis vult esse Domini Jesu. « Ne, inquit, signaveris verba prophetiæ libri hujus. » Quod uni Joanni dicitur, omni quoque intelligenti mysteria libri hujus dicitur, ut non signet sive claudat, imo, quantum potest, aperiat, et expediat ad ædificationem et instructionem audientium, ea quæ in eo continentur, quia tempus prope est, id est cito implebitur, quod in eo scriptum est. Quod cum ita sit, quid amplius discernendum aut præcipiendum est? Sequitur ergo :

« Qui nocet, noceat adhuc : et qui in sordibus est, sordescat adhuc, et justus justitiam faciat adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. » Ac si dicat : Cum tanta supplicia impiis et tanta præmia reposita sunt piis, quanta significat series hujus libri, non dubitet impius quin sufficientia suis meritis rependantur, quantumcunque noceat adhuc, et non dubitet justus et sanctus quin condigna suis meritis præmia retribuuntur, quantumcunque justitiam faciat, aut sanctificetur adhuc. Sed quomodo dictum putamus? « Qui nocet, noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc. » Nunquid quia noceat et sordescat, verba sunt imperativa, idcirco nocere et sordescere ex voluntate Creatoris habet creatura. Non utique vult Creator ut nocens aut sordida sit sua creatura, sed est quando curare debeat quid illa faciat, aut quantum sordescat, sicut scriptum est : « Secundum multitudinem iræ suæ non quæret

(Psal. ix). » Quando illud est? Nimirum quando is qui peccator sive sordidus est, peccatorum et sordium suarum amore atque defensione Deum exacerbabat. Tribus namque modis peccatur, ignorantia, infirmitate, superbia. Si per ignorantiam peccatur, et Deus hoc prævidet, quia cognita veritate sit corrigendus quisquis ille est, subvenit ignorantiae Deus, ut id quod verum est cognoscat homo ignorans et erroneus. Hujus rei exemplum illud est : « Venit autem Deus ad Abimelech nocte, et ait : En morieris propter mulierem quam tulisti, habet enim virum. » Illo ad hæc dicente : Domine, num gentem ignorantem et justam interficies? Nonne ipse mihi dixit : Soror mea est, et ipsa ait : Frater meus est? In simplicitate cordis mei, et munditia manuum mearum feci hoc. Dixit ad eum Deus : « Et ego scio quod in simplicitate cordis feceris, et ideo custodivi te, ne peccares in me, et non dimisi ut tangeres eam (Gen. xx). » Apostolus quoque ideo misericordiam consecutus est, et subventum est illi superna miseratione, « quia ignorans, inquit, feci in incredulitate (1 Tim. 1). » Quod si per infirmitatem peccet quis, qualis est ille, cujus in persona loquitur idem Apostolus : « Condelector legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ductentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberavit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum (Rom. vii). » Ejusmodi hominis peccatum patienter sustinuit Deus, imo etiam dissimulat, sicut Sapientia loquitur, laudando ejus misericordiam : « Misereris omnium, Domine, et nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter poenitentiam (Sap. xi). » Porro si cum superbia quis peccet, tradit eum Deus, et dimittit in desideria cordis ejus immunditiam, et non est ut dicas quia voluntatis Domini est quod ille noxius aut sordidus est, sed quia non curat Deus de illo qui talis est, et quia multum illi iratus est, et « secundum multitudinem iræ suæ non quæret. » Talem utique illum intelligi oportet, de quo hic dicitur, « qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc, » maxime quia non dixit qui nocuit, noceat adhuc, et qui in sordibus fuit, sordescat adhuc; sed « qui nocet, » inquit, « et qui in sordibus est. » Hoc enim idem est ac si dicat : Qui studium nocendi habet, et suas amat sordes pertinaciter, nemo postquam audierit illum semetipsum defendentem et eas quæ in hoc libro scriptæ sunt, plagas contemnentem, quidquam boni de illo speret, quia scriptum est : « Super tribus sceleribus, et super quatuor non convertam eum (Amos. 1), » quia, postquam tribus sceleribus transcuris, ad quartum quis pervenerit, jam non est spes conversionis. Primum scelus est sordés criminum mente ac voluptate tractasse, secundum scelus, easdem sordes actu perpetrassé, tertium scelus, sordes in consuetudinem duxisse; quartum scelus est, easdem sordes defendere. Noceat igitur qui no-

set, et sordescat adhuc qui in sordibus est, quia non A
 curat Deus de illo, et juste derelictus est, quia non
 atcunque sorduit, sed sordes suas superbe defen-
 dendo in sordibus est. Econtra « qui justus est et
 sanctus, » id est qui bonum justitiæ et sanctitatis
 studium habet, « adhuc justitiam faciat et adhuc
 sanctificetur, » bene providente Deo, quatenus non
 ante de præsentis migret sæculo, quam corona ejus
 perficiatur, et mansio illi in domo Patris ejus, meri-
 torum gemmis atque margaritis perornetur (*Joan.*
xiv). Hoc præmisso, ut « qui noceat, noceat adhuc,
 et qui in sordibus est sordescat, et justus justitiam
 faciat adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc, » con-
 tinuo sequitur :

« Ecce venio cito, et merces mea mecum est red-
 dere unicuique secundum opera sua. » Nimirum sic B
 loquitur, ut bene sibi conscius quod magnæ sit for-
 titudinis, et inexhaustæ facultatis, ad puniendum
 noxios atque sordidos, quantumcunque nocuerint,
 quantumcunque sorduerint, nihil minus a suis me-
 ritis tormenta recepturos, et ad remunerandum
 justos et sanctos, quantumcunque justitiam fecerint,
 quantumcunque sanctificati fuerint, nihil minus a
 suis meritis præmia recepturos. Ait ergo : « Ecce
 venio cito, et merces mea mecum est. » Quamvis
 servo malo, noxio atque sordido, inebrianti se at-
 que percutienti conservos suos (*Matth.* *xxiv*), videat-
 ur quod in tempora longa fiat hoc, ego dico quia
 « ecce venio, cito venio. » Et ne quis de mercede
 dubitet, « merces mea mecum est. » Non in manu
 altera, non in potestate aliena, sed in manu mea, et C
 potestate mea est, et dum venio, mecum venit in
 potestate mea magna merces universa, ad reddend-
 um unicuique secundum opera sua. Unde tibi tanta
 potestas, tanta sufficientia? Ait : « Ego sum alpha et
 omega, primus et novissimus, principium et finis. »
 Ac si dicat : Inde manus mea non est invalida ad
 reddendum unicuique secundum opera sua, quia
 ego sum ante omnes, et ante sæcula Deus, et post
 me non erit alius, quod intelligitur per alpha et
 omega, quorum videlicet litterarum in alphabeto
 Græco altera prima, altera ultima. Nam quid dixe-
 rit : « Ego sum alpha et omega, » exponit dicendo,
 « primus et novissimus, » addendo etiam « princi-
 pium et finis, » scilicet a quo omnis creaturæ prin-
 cipium est, et in quo creatura rationalis consumma-
 tur. Hoc idem in initio libri dixerat : « Ego sum
 alpha et omega, principium et finis (*Apoc.* *i*), » et
 hic idcirco renovat, ut cætera jam dicta, ne quis
 adhuc dormitet, aut de ignorantia sese excuset, seu
 quasi vilem Scripturæ hujus tubam præ amore 512
 sordium suarum audire dissimulet. Et addit adhuc :
 « Beati qui lavant stolas suas, ut sit potestas eorum
 in ligno vitæ, et per portas intrent in civitatem
 sanctam. Foris canes, et venefici, et impudici, et
 homicidæ, et idolis servientes, et omnis qui amat et
 facit mendacium. » Nimirum quia nuptiæ Agni et
 sanctæ civitatis Hierusalem (de quibus hæcenus
 splendide demonstratæ sunt) nuptiæ sunt sanctitatis,

et, ut supra dictum est, non intrabit illuc coinqui-
 natum aliquid, soli illi beati sunt, « qui lavant
 stolas suas, » ut habeant « vestem nuptialem (*Matth.*
xxii), » maxime ut « sint lumbi eorum præcincti
 (*Luc.* *xii*), » id est ornatum habeant castitatis, non
 intentione laudis humanæ, sed pro illa expectatione,
 ut sit potestas eorum in ligno vitæ, id est ut frui
 possint vere vitali summæ divinitatis visione, quo
 intratur per portas justitiæ, quæ sunt portæ sanctæ
 civitatis. Sanctam quippe civitatem illam opportune
 etiam hoc loco edixit subjuncturus : « Foris canes, »
 id est omnes stulti qui ita revertuntur ad stultitiam,
 sicut revertitur canis ad vomitum suum (*Prov.* *xxiv*;
I Petri. *ii*), et venefici qui hominum vitam interfici-
 unt venenis, et impudici, quos nullius pudet turpi-
 tudinis, et homicidæ, qui utique humano sanguine
 sunt polluti, et in oculis Domini cruenti, et idolis
 servientes, qui profecto nullam habent communica-
 tionem cum illo, qui unus et solus verus Deus est, et
 omnis qui amat et facit mendacium, quales maxime
 hæretici sunt. Hæc omnia contraria sunt sanctæ
 civitati, et idcirco foris isti, inquit, cui pro imperio
 satis est dixisse foris. Et continuo subjungit :

« Ego Jesus misi angelum meum testificari vobis
 in Ecclesiis. » Ac si dicatur : Si hujus libri auctori-
 tatem quæritis, ego sum Jesus auctor et dator hujus
 Apocalypsis. Non est Scriptura hæc a Joanne, non
 est ab homine, neque enim ab homine accepit illam,
 aut didicit, sed me revelante, qui sum Jesus, et mit-
 tente per angelum meum, ut sicut omnes Scripturæ
 divinæ auctoritatis, ita et scripta hæc testificentur,
 et recitentur vobis in Ecclesiis, atque in canonico
 apice sint. Quæritis quis Jesus ego sim, qui auctori-
 tate mea Scripturam hanc volo commendatam esse
 ad testificandum in Ecclesiis? « Ego sum radix et
 genus David, stella splendida et matutina. » Ac si
 dicat : Ego sum ille Jesus, qui et Dominus et filius
 sum David, qui secundum hominem passus et sepul-
 tus, mane resurrexi a mortuis. Nam quia Dominus
 et creator sum David, quemadmodum testatur ipse
 dicens in spiritu : « Dixit Dominus Domino meo :
 Sede a dextris meis (*Psal.* *cix*). » idcirco radix, et
 quia filius David natus vel factus ex semine ejus se-
 cundum carnem, idcirco genus sum David. Et nunc
 quidem, qui diu in hoc viventes per fidem ambulatis,
 stella vobis sum splendida, et matutina, ex quo re-
 surrexi a mortuis. Tunc autem me solem habebitis,
 cum in civitatem talem, quam audistis, intraveritis,
 quam claritas Dei illuminavit, quæ non eget lumine
 solis aut lunæ, propter hoc ipsum, quia illuminavit
 eam claritas Dei. « Et spiritus et sponsa dicit : Veni.
 Et qui audit dicat : Veni. Et qui sitit veniat, et qui
 vult accipiat aquam vitæ gratis. » Ego, inquit, misi
 testificari vobis hæc in Ecclesiis, et cum horum te-
 stificatione spiritus singulorum vestrorum conscien-
 tias convenit et singulis vestrum dicit « veni, » id est,
 crede his qui hic testificantur tibi. Hoc foris sponsa,
 id est Ecclesia, dicit ad aurem corporis, dum sonum
 litteralem legendo ingerit, hoc intus ad aurem cordis

dicit spiritus, dum sensum suggerit ad intelligendum quod quidquid hic dicitur, rationabile, verum et fidele, atque auditu dignum sit. Audiat unusquisque hunc spiritum sive sponsum, ut nonnulli codices habent, et sponsam dicentes: « Veni, » id est obaudiat vocantibus, et sequatur vocationem salubrem, ut introeat ad beatitudinem tam gloriosæ civitatis. Audiens autem sive obaudiens dicat, « veni, » id est non sua tantum salute contentus sit, sed operam det, ut proximum suum lucrari verbo exhortationis et secum adducere possit. Et qui sitit, qui salvari desiderat, tantummodo veniat, quia videlicet flumen illud aquæ vivæ, quod tibi ostensum est, nulli sitienti denegatur, sed qui vult accipiat, quia sola bona voluntas sufficit ad accipiendum aquam vitæ, quam gratia præparavit. Omnibus datur gratis, tantummodo adsit quæsitior vel acceptor homo bonæ voluntatis. Sequitur:

« Contesior ego omni audienti verba prophetiæ libri hujus. Si quis apposuerit ad hæc, apponet super illum Deus plagas scriptas in libro isto: Et si quis diminuerit de verbis prophetiæ libri hujus, auferet Deus partem ejus de ligno vitæ, et de civitate sancta, et de iis quæ scripta sunt in libro isto. » Hæc poena damnationis sine dubio hæreticorum est, ut auferatur pars eorum de ligno vitæ quod est Christus, et de civitate sancta cœlesti Hierusalem, et de omnibus bonis quæcunque scripta sunt in libro isto, et ut apponantur super eos plagæ, quæ scriptæ sunt in libro isto, quia videlicet ipsi sanctas Scripturas corrumpunt, apponendo quid de suis, vel quidpiam diminuendo, utpote studium habentes dogma suum construere, cui quidquid repugnat in sanctis Scripturis, in nullis vellent codicibus usquam superesse. Satis ergo firmiter Scripturam hanc defendit divinæ et canonicæ debere esse auctoritatis, cujus corruptorem, quicumque ille fuerit, pari cum hæreticis damnatione percutit. Statimque subjungit: « Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam venio cito. » Poterat dicere hic scriptor, dicit Jesus, sed dicere maluit, « dicit qui testimonium perhibet istorum, » utpote hic in calce voluminis eo totus intendens, ut librum istum auctoritate divina, et Spiritus sancti veritate conscriptum defendat, et liberet a contemptu

A omnium præcavens id quod futurum erat, videlicet ne auderent stulti sacram contemnere sive rejiciendam judicare litteram, cujus non capere mererentur intellectum. « Etiam, inquit, venio cito. » Quod dixi, iterum dico, et repetens affirmo, quia « venio cito, reddere unicuique secundum opera sua. » Dulce nimirum et desiderabile hoc est diligenti animæ, quæ non hoc sæculum, sed Deum diligit, et gratanter vocem hanc accipit, quod adventus Domini prope sit. Respondet ergo confestim sponsa diligens et casta dicens: « Amen, veni, Domine Jesu. » Quodammodo levat caput suum juxta illud Evangelicum: « His autem fieri incipientibus respicite, et levate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra (Luc. xxi.) — « Amen, » ergo inquit, id est promissum tuum verum fiat, ut cito venias, Domine Jesu, sciens suspiria mea dicentis: « Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea (Psal. cxix.) » Item: « Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei? (Psal. xli.) » Denique ut faciem Domini videre desideremus, et non delectationi, sed potius dolori nobis sit locus peregrinationis hujus, idcirco scriptor sic proloquitur, quod vult ut nos loquamur, dicens: « Veni, Domine Jesu, » semperque ut hoc dicere non dubitemus, parati simus in occursum ejus, juxta illud: « Et vos **513** similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis, ut, cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. » Sequitur salutatio ultima eadem quæ prima. « Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis, Amen. » Sic enim in principio dixerat: « Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia vobis et pax, » etc. Videlicet diligens Dominum, et dilectus Domini, et in principio, et in fine, et per omnem textum sermonis sui loquitur ex abundantia cordis gratiam et dilectionem, quæ in ipso redundat, cupiens esse non seorsum in paucis, sed communiter in omnibus maxime in eo, ut sicut Paulus quoque apostolus optat, idipsum dicamus omnes, et schismata in nobis non sint, per gratiam qua sumus redempti (I Cor. xii). Amen.